John Adams Library,

IN THE CUSTODY OF THE
BOSTON PUBLIC LIBRARY.

SHELF Nº
* ADAMS
142.11

ROMVLVS REX.
S.C.
S.P.Q.R.
IMP. IX.
PIETAS AVG
S.P.Q.R.
G:H:
NIEUPOORT
de
RITIBVS ROMA-
NORVM
Editio Tertia
multo auctior
& emendatior
DIVVS IVLIVS.
AVGVST
Ex Libraria J: BROEDELET.

1723.

RITUUM,
QUI OLIM APUD
ROMANOS
OBTINUERUNT,
SUCCINCTA EXPLICATIO;
Ad intelligentiam Veterum Auctorum
facili methodo conſcripta
A
G. H. NIEUPOORT.
Editio Tertia prioribus multo auctior
& Numismatibus Illuſtrata.

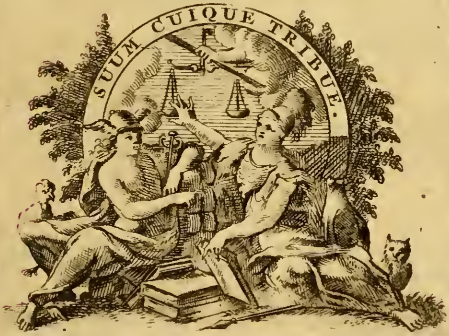

TRAJECTI ad RHENUM,
ex Libraria JACOBI BROEDELET.
CIƆ IƆ CC XXIII.

Adame
142, 11

AMPLISSIMIS AC NOBILISSIMIS
VIRIS
CORNELIO QUINT,
J. U. D.
ET
HADRIANO STRICK,
DOMINO IN LINSCHOTEN
ET POLANEN,
CONSULIBUS.
TUM CETERIS
REIPUBLICAE TRAJECTINAE
SENATORIBUS
PATRIBUS PATRIAE
ACADEMIAE CURATORIBUS
S. P. D.
GUILIELMUS HENRICUS NIEUPOORT.

Septem circiter ſunt anni, Viri Ampliſſimi, quod liber hic veſtris auſpiciis, Ampliſſimisque ejus anni

Conſulibus (JOANNES fuit NELLESTEIN, LAURENTIUSque a LANKEREN Viri omni laudum genere cumulatiſſimi) inſcriptus in lucem prodiit. Cum vero iſtius editionis, ut & prioris exemplaria fere diſtracta eſſe Bibliopola animadverteret, de nova editione procuranda mecum agere coepit. Ergo ex magna farragine eorum, quae in ſchedis meis notaveram, etiam quaedam adjicere viſum eſt: atque ita librum iterum excudendum tradere. Officii autem mei eſſe duxi hanc tertiam editionem (ut jam non numerem eam, quae in Germania facta eſt Budizzae) rurſus vobis, Viri Ampliſſimi, inſcribere; cum iisdem ſemper beneficiis, quae me tunc ut id facerem im-

impulerunt, obſtrictus tenear. Et ut omnibus conſtaret, quanti beneficium illud veſtrum, quo mihi facultatem collegia domeſtica habendi conceſſiſtis, facerem, nunquam ceſſavi toto illo tempore operam meam commodare humaniorum literarum ſtudioſis, qui ea uti voluerunt: ita ut varios auctores, qui vulgo in Academiis tractari parum ſolent, totum, exempli gratia, Tacitum, Perſium, Propertium, aliosque petentibus explicaverim. Eandemque porro viam cum bona veſtra, Viri Ampliſſimi, venia perſequi eſt animus, quamdiu corporis animique facultates illi negotio neceſſarias largiri Deo placuerit. Sed ne meis negotiolis recenſendis tempora veſtra morer, illud tantum

perofficioſe vos rogatos volo, u benignos oculos in librum hun conjicere velitis: ejusque Auctorem aliqua veſtra cura dignum cenſere Deum porro veneror, Viri Ampliſſimi, ut hanc Rempublicam, Urbem, Academiam, Vos familiasque veſtras omni bonorum genere volens ac propitius augere velit: ut pietate ac virtute culta, artibus optimis vigentibus, proſperitas publica & privata incrementum capiat. Scribebam Trajecti ad Rhenum XVI Kal. Julias Anni CIↃIↃCCXXIII.

PRAE-

PRAEFATIO.

Nullum unquam Imperium, quod quidem literis proditum ſit, ad tantam amplitudinem a tam exiguis initiis pervenit; quam Imperium Romanorum (1]; *ita ut in ipſos Reges dominatum exercuerint* (2); *cujus rei in hiſtoria eorum varia exſtant exempla* (3). *Et, licet veriſſimum ſit, ſoli Deo regnorum incrementa deberi* (4), *hoc tamen etiam certum eſt, eum, ut ad finem ſibi deſtinatum pertingat, hominibus variisque eorum inſtitutis uti ſolere: unde ſane liquet, eam Rempublicam, quae prae ceteris adeo emerſit, praeſtantiſſimis plane legibus & moribus fuiſſe fundatam* (5). Nam, *ut eleganter dicit* Cicero (6), neque viri, niſi ita morata civitas fuiſſet, neque mores, niſi hi viri praefuiſſent, aut

 fun-

(1) Vid. Dion. Hal. II. c. 3. (2) Vid. Abram. not. ad Cic. Orat. pro Dejot. c. 1. (3) Tac. Hiſt. II. 81. (4) Vid. Plut. Romul. p. m. 22. C. (5) Vid. Liv. prooem. (6) De Rep. L. V. apud Auguſtin. de Civ. Dei L. II. c. 21.

fundare, aut tamdiu tenere potuiſſent tantam, & tam juſte lateque imperitantem Rempublicam (1). *Et vere Romanos (praeſertim, ſi antiquiora videamus tempora, & paucos excipiamus, quorum mores vulgo ſunt improbati) poſſumus vocare viros in exemplum omnium virtutum natos: ita tamen, ut virtutes eas non ad normam veritatis* Chriſtianae, *ſed ad gentilium Sapientum praecepta exigamus. Nec aliter unquam tot gentes robore, numero, divitiis, aliisque commodis longe excellentiores (2)* (Graeci *facundia*, Galli *gloria belli ante Romanos fuerunt) (3) ſibi ſubjicere, vel ſubjectas in fide retinere potuiſſent. Hinc tot Viri inſignes, praecipue qui Rempublicam vel domi, vel belli adminiſtrandi ſcientiam ſibi comparatam vellent, hujus Populi mores & leges pernoſcere cupiverunt. Hinc etiam tot viri eruditione conſpicui, ut aliorum, quibus vel otium, vel*

(1) Vid. etiam Dion. Hal. L. III. c. 11. (2) Vid. Veget. de re mil. L. 1. c. 1. (3) Salluſt. Catil. c. 53.

vel occaſio non ſuppetebat, conatus ſublevarent, in Antiquitatibus his explicandis operam ſuam poſuerunt. Altera quoque ratio dari poteſt, cur non ii tantum, qui ad Rempublicam aliquando ſunt acceſſuri; verum etiam qui Latinos, cujuscunque tandem ordinis ſint, ſcriptores paullo accuratius intelligere cupiunt, neceſſario huic ſtudio aliquam operam navare debeant: quod ſcilicet & Oratores & Philoſophi, praecipue vero Hiſtorici, (quorum lectio ut jucundiſſima eſt cunctis, qui non plane ab omnibus artibus humanioribus ſunt alieni, ita etiam eſt utiliſſima) Hiſtorici, inquam, & Poëtae paſſim alludant ad ritus ſuo tempore uſitatos: ita ut verus auctorum illorum ſenſus, & recta verborum, quibus utuntur, ſcientia haberi nequeat absque iſtorum rituum cognitione. Nam proprium quaſi huic eruditionis parti & inſitum eſt facem praeferre veterum ſcriptis; unde non ſolum linguae Latinae copiam; ſed civilis etiam prudentiae praecepta hauriant melioris literaturae candidati.

dati. Praecipue autem iis adoleſcentibus neceſſarium eſt hoc ſtudium, qui Juri civili noſcendo operam dant; cum plurimae leges, imo Tituli Digeſtorum & Codicis ſine ejus ope explicari nequeant: At cum Cl. Vir Joannes Clericus *Artis ſuae Criticae P.* I. *c.* I. *§.* 3. *pluribus tum rationibus, tum exemplis hoc firmaverit, plura non addam, ne aliena ſcrinia compilaſſe videar: verum operam meam elegantioris literaturae ſtudioſis probatum iri ſperans paucis coepti mei rationes prodam.*

Cum multis operoſum nimis eſſet tot ſcripta virorum eruditorum, Panviniorum, *exempli gratia,* Sigoniorum, Lipſiorum *aliorumque, qui his ritibus illuſtrandis inſudarunt, perlegere, plurimi jam dudum fuerunt, qui breviter eos explicare aggreſſi ſunt; ut* Cantelius, Goodwinus, *multique alii. Sed nullum adhuc tale compendium vidi, (vidi autem ſatis multa) in quo non defectus aliquot utentibus incommodos animadvertiſſe mihi viſus ſim: vel, quod rebus quibus-*

dam

dam minus neceſſariis diutius, quam aequum videtur, inhaereant; alia autem majoris momenti vel omnino praetereant, vel breviter ſaltem delibent; vel quod ordine non ſatis congruo utantur. Tum praeterea, quod plerique (ut, exempli gratia, Cantelius) fontes antiquos, unde ſua hauſerunt, non indicent: quod tamen mihi perutile, ſi non plane neceſſarium eſſe videtur in eorum praeſertim gratiam, qui ex ipſis veterum ſcriptorum locis de veritate dictorum convinci cupiunt; aliisque anſam praebet multa veterum ſcriptorum loca, quae eatenus non bene intellexerant, explicandi. Verum eſt, Kippingium *multos (& nimis ſane multos) auctores citare: at cum ille ſimul ſcateat nugis ineptiſſimis de praeſtigiis daemonum, ſagarum, & ſimilium, corrumpendo potius, quam formando, juventutis judicio natus videtur. Mitto digreſſiones maximam partem ab inſtituto ſuo alieniſſimas, quas nullo ordine, nullo modo pertractat; ingentem ubique ſylvam auctorum; veterum, recentiorum;*

noto-

notorum, ignotorum; bonorum, ſequiorum (1) *absque ullo dilectu citans. Tum ineptiſſimas opiniones philoſophorum de rebus phyſicis, quae tamen ſua aetate a cordatioribus plerisque exploſae erant, immiſcet; & ſtilo paſſim utitur neglectiſſimo.*

Sed eum mittentes ſeriem potius inſtituti operis noſtri videamus. Diſtributum illud eſt in ſex partes, ſive Sectiones; quarum unaquaeque rurſus in membra quaedam, ſive capita eſt diviſa. Prima ſectio agit de variis diviſionibus, & ordinibus Populi Romani; ejusdemque Comitiis. Et capite quidem primo, expoſita breviter Urbis origine, agitur de diviſione Romanorum in Tribus & in Curias; caput II. *tractat de Senatoribus, ſive Senatu, quo nihil toto orbe in ſuo genere majus Sol hic unquam vidit: caput* III. *agit de Ordine Equeſtri: caput* IV. *de ordine Populari: caput* V. *de Comitiis in genere: caput* VI. *de Comitiis cu-*

(1) Ex. gr. Pomponacium, Trithemium, Wierium, Schottum IV viros Reip. lycanthropicae conſtituendae.

curiatis. caput VII. *de Cenſu, & de Comitiis Centuriatis: caput* VIII. *de Comitiis tributis. Sectione ſecunda agitur de Magiſtratibus, tum Majoribus, tum Minoribus, tum Ordinariis, tum Extraordinariis, tum Urbanis, tum Provincialibus: & primo quidem capite de Magiſtratibns in genere; capite* II. *de Rege, & qui ei adjunctus erat, Tribuno Celerum; capite* III. *de Conſulibus; capite* IV. *de Praetoribus; capite* V. *de Aedilibus; capite* VI. *de Tribunis plebis; capite* VII. *de Quaeſtoribus. Inde explicantur Magiſtratus Extraordinarii: itaque capite* VIII. *agitur de Dictatore & Magiſtro Equitum: capite* IX. *de Cenſoribus, quos alii inter Ordinarios recenſent: capite* X. *de Interrege; capite* XI. *de Praefectis Urbi & de Praefectis Praetorio; capite* XII. *de Decemviris legibus ſcribendis Conſulari poteſtate, & de quibusdam aliis; capite* XIV. *de Magiſtratibus Provincialibus, ſive de Proconſulibus, Propraetoribus, eorumque Legatis: & denique capite* XV. *de miniſtris*

niſtris Magiſtratuum. Sectio tertia agit de Judiciis duobus tantum capitibus, quorum primum eſt de Judiciis Privatis; alterum de Judicis Publicis: quae ex Sigonii libris de Judiciis, *& ex* Sibrandi Tetardi Siccamae *duobus de Judicio Centumvirali libris fere ſunt collecta; cui capiti pauca de ſuppliciis noxiorum apud Romanos uſitatis acceſſerunt. Sectio quarta Sacra Romanorum explicat: quae quidem in multis cum Graecorum ſacris conveniunt; ita ut eorum explicatio tam ad Graecas, quam ad Romanas antiquitates pertineat; veruntamen ad ſcopum noſtrum obtinendum (qui, ut diximus, eſt vera Scriptorum Latinorum, & inter eos Poëtarum, intelligentia) brevis eorum enarratio plane fuit neceſſaria. In his Sacris primo conſideravimus Deos, quos coluerunt Romani; neque eos omnes, ſed praecipuos; neque omnia de iis diximus, quae dici poterant; verum ea tantum, quae maxime neceſſaria eſſe putavimus: & ea capite primo. Caput ſecundum agit de Miniſtris*

Sacro-

Sacrorum, ſive variorum ordinum & variorum Deorum Sacerdotibus: caput III. *de ritibus, quibus Diis ſacra facere ſolebant. Sed quia ad Pontifices etiam ſpectabat ordinatio Temporis, addidimus huic ſectioni caput quartum de Anno, Menſibus, & de Dierum diſcrimine. Denique claudit hanc Sectionem Caput quintum & ſatis longum de Ludis Romanorum; (qui ſaepiſſime in honorem Deorum fiebant) quorum explicatio noſtris quidem ſpectatis temporibus & moribus levis momenti haberi poſſit; ſed qui apud Romanos* (1) *inter res maxime ſerias numerabantur. Imo in Acta Urbis referebatur, quo apparatu, quibusve ſumptibus hi ludi eſſent editi. Ea autem pars hujus capitis, quae agit de Amphitheatro, & de Gladiatoribus, tota, ut ingenue fatear, ex Lipſii libris duobus* Saturnalium Sermonum, & *libro* de Amphitheatro *eſt excerpta, niſi quod forte paucula in hac editione ex noſtro*

** penu

(1) Cic. ad Famil. II. 8.

penu adſperſa ſint. Sectio Quinta de Militia Romana agens ex ejusdem Lipſii libris quinque de Militia Romana *potiſſimum eſt deſumpta : (licet etiam hic varia paſſim aliunde acceſſerint) & itidem in quinque Capita diſtributa. Eorum primum eſt , de Dilectu ; ſecundum , de Ordinibus ; tertium , de Armis ; quartum , de Acie ; quintum , de Diſciplina militari. In hoc autem Lipſio , ut id obiter addam , praeter reliquas ingenii dotes , praecipue admirationem noſtram & imitationem meretur , ordo accuratiſſimus , quem tum in aliis ſuis ſcriptis , tum in his de Militia Romana libris ſervavit ; de quo plura dici poſſent , ſi praefationis modulus id pateretur. Sexta denique Sectio de Vita Romanorum privata agens primo capite enarrat Veſtes a Romanis geſtari ſolitas : caput* II. *agit de ratione Conviviorum : caput* III. *de Pecunia Romanorum , & ſimul aliquid tangit de Divitiis eorum & Luxu ; tum in hac demum editione bre-*

breviter hic de menſuris & ponderibus Romanorum egimus : caput IV. *de Nuptiis Romanorum loquitur : caput* V. *de Nominibus eorum , Gentibus ac Familiis ; tum de Manumiſſionibus , & de Patria Poteſtate : caput* VI. *denique ultimum actum humani dramatis explicat , ſcilicet ritus , quibus circa Funera Romani ſunt uſi. In omnibus autem , ut jam diximus, hoc nobis propoſuimus , ut ea tantum , quae ad intelligendos Graecorum Romanorumque libros omnino erant neceſſaria , poneremus ; cum etiam vix ea huic non magnae molis libro includere potuerimus. Cumque viderimus ex iteratis hujus opuſculi brevi annorum ſpatio quater editionibus laborem noſtrum erudito Orbi ſatis gratum fuiſſe , animum hoc nobis addidit paullo majoris molis opus conſcribendi , Hiſtoriam nempe Romanam , quae jam etiam , Deo favente , intra pauciſſimos dies , prodibit in publicum. Cumque otium cane pejus atque angue oderimus jam aliam quan-*

dam materiam tractandam, ſi Deus adſpiraverit coeptis, animo deſtinavimus. Tu interim, LECTOR, hanc opellam benigno animo ſuſcipe; & ſicubi erraverimus, humanitatis memor eſſe velis. Vale, & utere.

RITUUM,

Qui olim apud

ROMANOS

OBTINUERUNT,

SUCCINCTA EXPLICATIO.

SECTIO PRIMA.

De variis diviſionibus, & Ordinibus Populi ROMANI, ejuſdemque Comitiis.

CAPUT PRIMUM.

De origine Urbis Romae, & diviſione Romanorum in Tribus & Curias.

Antiquitates Romanas noſcituro operae pretium eſt breviter ipſius Urbis Romae originem altius paulo repetere; quam juxta vulgarem, & quae apud plerosque hactenus obtinuit, opinionem explicabimus, de ipſa rei veritate non anxie nimis ſolliciti; quia id

 tan-

tantum agimus, ut Latini ſcriptores penitius ab harum literarum ſtudioſis intelligantur: nec compendii brevitas eam diſquiſitionem patitur. Sed commodiore loco & paulo latius de hac re agimus in prolegomenis ad Compendium Hiſtoriae Romanae, quae videri poſſunt.

De prima Urbis origine.

§ I. Nihil in antiquiorum apud *Graecos* temporum hiſtoria celebratius eſt, quam excidium *Trojae*; de quo praeter infinitos alios auctores, ſcripſerunt duo poëtarum principes *Homerus* & *Virgilius*. Hac urbe a Graecis capta *Aeneas Anchiſae* & *Veneris*, ut fingitur, filius, [a] regio certe genere ortus poſt varios errores oraculi monitu in regionem *Italiae*, quae *Latium* dicebatur, appulit, [b] ductaque ibi *Lavinia Latini* Regis filia *Lavinium* urbem ex uxoris nomine condidit. Aeneae hujus ex priore uxore *Creüſa* filius *Aſcanius* a noverca diſſidens poſt triginta annos *Albam Longam* exſtruxit: ubi ei in regno ſucceſſit *Sylvius Poſtumus* Aeneae ex Lavinia

a *Virg. Aen.* I. *vſ.* 329. *& alibi ſaepiſſime.*
b *Vid. Dionyſ. Halic. & Tit. Livius initiis hiſtoriar. ſuarum.*

nia filius, [a] a quo omnes deinceps *Albani Reges Sylvii* ſunt cognominati; quorum ſeriem vide apud *Liv.* 1. *c.* 3. & apud *Dionyſ. Halic. l.* 1. *c.* 70. *ſeq.* Duodecimus a Poſtumo *Procas* duos reliquit filios, quorum minor natu *Amulius* fratrem majorem *Numitorem* per vim paterno honore privavit: utque regnum ſcelere partum ſibi poſteriſque ſuis ſervaret *Aegeſtum* Numitoris filium inter venandum interfecit [b]; filiam vero Numitoris *Iliam*, ſive *Rheam Sylviam*, ut ſe *Veſtae* cultui conſecraret, coëgit, ſpecie quidem honoris, revera autem, ne ullam prolem ederet, quia illius Deae ſacerdotes in perpetuum viris ſe abſtinere debebant. At Ilia a viro aliquo militari (quem, quia *Deus auctor culpae honeſtior erat*, [c] *Martem* fuiſſe finxerunt) compreſſa geminum partum, & quidem maſculum, edidit: qua re cognita Amulius pueros in *Tiberim* projici juſſit. [d] Cum vero is fluvius forte ripis reſtagnaſſet

a *Dion. Hal. loc. c.* 70. *Sext. Aur. Vict. de or. gent. Rom. ex Valer. Antiate, & paulo aliter Liv. l. c.* 3. b *Dion. Hal.* 1. *c.* 76. c *Liv. l.* 4. d *Vid. ingens fragm. de expoſitione Romuli ex Q. Fabio pictore ap. Dion. Hal. l.* 79.

in proxima alluvie miniſtri eos depoſuerunt, ubi *a pica* & *lupo* [a] (quae animalia Marti ſacra ſunt) enutriti finguntur: hodieque Romae in Capitolio exſtat aeneum lupae ſimulacrum, ex cujus uberibus *Romulus* & *Remus* pendent: quod idem eſſe creditur cum eo, de quo loquitur Cic. *in Catil.* III. *c.* 8. Vid. *Marlian. Urbis Romae topogr. l.* II. *c.* 9. ſed rei veritas eſſe videtur, eos a *Fauſtulo* regii pecoris magiſtro fuiſſe inventos, & ab ejus uxore (cui ex moribus *lupae*, hoc eſt, *meretricis* [b] cognomen adhaeſerat) fuiſſe educatos. Hi pueri cum adoleviſſent Numitoris avi ſui paſtores latrocinia exercentes pulſant [c]; eaque occaſione capti, ad regiam perducti, & ab avo agniti Amulium obtruncant, avum reponunt, qui nepotibus ſuis ſtatim novae urbis condendae auctor fuit [d]; tum, ut urbanam multitudinem quondam ſibi adverſam exhauriret; tum, ut juvenum ambitioni ſatisfaceret. Ne autem diſſenſio

a *Ovid. Faſt.* III. *vſ,* 37. *S. Aur. Vict. de or. gent. Rom. Plut. Quaeſt. Rom. n.* 21. b *Vid. Plaut. Epid. A.* III. *S.* III. *vſ.* 22. c *Liv.* I. 5. d *Dion. Hal.* I. 85.

ſio inter duos fratres (quibus Romulo & Remo nomen erat) oriretur, uter regnaret, auſpiciis, more tunc temporis uſitato, decerni placuit. [a] Remus prior in *Aventino* colle ſex vultures, Romulus, ſed poſterior, in *Palatino* duodecim vidit: inde contentione & pugna orta caeſus eſt Remus; licet alii eum foſſam a Romulo novae ſuae urbi circumdatam per ludibrium tranſilientem interfectum fuiſſe velint: foſſae enim urbium, ut & muri & portae ſanctae apud veteres habebantur. [b] Romulus porro ita ſolus ſuperſtes Urbem, vel proprie arcem tantum, in monte Palatino (ad cujus radices cum fratre expoſitus fuerat) condidit, eamque a nomine ſuo ROMAM dixit. Condita eſt Urbs, juxta *Petavium Rationar. Tempor. P.* II. *L.* III. *c.* 2. Anno Mundi 3231. qui fuit *Periodi Julianae* 3961. ante *Chriſtum* natum A. 753. (ita ut hodie a die Palilium, ſive ab XI. Kal. Maji k. 1722. incipiat annus Urbis conditae 2475.) *Olympiadis* VI. anno tertio; poſt Trojam everſam A. 431.

A 3 cum

a *Ib.* I. 86. *ſeq. Liv.* I. *c.* 7. b §. 10. *Inſtit. de rer. diviſ.*

cum in *Judaea* pius Rex *Jotham* quintum jam annum regnum obtineret: juxta aliosvero uno anno ſerius. [a] Eo tempore Romulus aetatis annum decimum octavum agebat. Dies, quo Urbs condita eſt, fuit XI. Kalend. *Maji*; [b] qui dies *Palilia* a *Pale* paſtorum Dea, cui tum ſacra fiebant, dicebatur; & poſtea ſemper feſtus fuit habitus [c]. Urbe ita condita, cum Romulus de forma regiminis ad Populum retuliſſet, communi omnium conſenſu Regnum ei eſt delatum, captiſque prius rite auſpiciis Rex fuit renunciatus; quod deinde ſemper ſervatum eſt [d], ne quid publice, niſi *captis auſpiciis*, gereretur.

Ut vero multitudinem civium augeret Romulus, inter Palatinum & *Capitolinum* montem *Aſylum* aperuit [e]; quod patebat ſervis fugitivis, obaeratis & maleficis [f]: dicebatur autem *Aſylum* ab α privativo & verbo συλάω

a *V. Pigh. Ann. Rom.* T. I. *p.* II. *Scalig. de emend. temp. L.* V. *p.* 385. *ed. Genev.* 1629.
b *Plut. Romul. p. m.* 23. *E.* c *Propert.* IV. *El.* 4. *vſ.* 73. d *Dion. Hal.* II. *c.* 6. *Cic. de Divin. L.* I. *c.* 16. e *Id.* II. *c.* 15. *Liv.* I. *c.* 8. f *Virg.* VIII. *vſ.* 342. *Juven.* VIII. *vſ.* 272.

άω, h. e., *ſpolio*; quia aliquem ibi ſpoliare, vel inde detrahere nefas erat [a].

De ulteriore Urbis incremento.

§. II Verum cum etiam ſic penuria mulierum res Romana hominis duntaxat aetatem duratura videretur, [b] nec finitimi filias ſuas Romanis (collecticiae quippe undique hominum turbae) elocare vellent, eos cum filiabus ſuis [c] & ſororibus ad ſpectaculum equeſtre in honorem Dei *Conſi*, ſive *Neptuni* celebrandum invitavit Romulus; &, ut quisque civium ſuorum uxorem ſibi ex conſtituto inde raperet, juſſit. Ab hac injuria bellum cum iſtis gentibus eſt ortum; & primum quidem cum *Caeninenſibus*, qui a Romulo victi & ſaluberrimo conſilio (quo etiam ſemper fere deinceps Romani ſunt uſi [d]. *quodque inter praecipuas cauſas incrementi hujus tanti Imperii cenſeri debet* [e]) non deleti, ſed in civitatem recepti ſunt; ut etiam [f] mox *Antemnates*, & his potentiores *Cruſtumini*. At ultimum

a *Vid. Serv. ad Virg. Aen.* 11. 760. b *Liv.* 1. *c.* 9. *Dion. Hal.* 11. *c.* 30. *Flor. l. c.* c *Ovid. de Art. Am.* 1. v. 131. d *V. Plut. Romul. p.* 27. *A.* e *Cic. pro Balbo c.* 13. f *Dion. Hal.* 11. *c.* 35.

mum, ob hanc cauſam, & graviſſimum bellum fuit cum *Sabinis*, qui proditione *Tarpejae* virginis (ſed vide, quae de veritate an falſitate hujus narrationis diximus in *Hiſt. Reip. Rom. L.* I. *c.* I. §. 4.) arce Romanorum in monte *Tarpejo* potiti media in Urbe praelium cum iis committebant, cum raptarum (quae jam maritis ſuis erant conciliatae) interceſſione pax non tantum, ſed & arctiſſimum foedus inter duos hos populos factum eſt, ita, ut Sabini quotquot vellent Romam migrarent [a]; Urbs a Romulo priſtino nomine [b] *Roma*; cives vero *Quirites* dicerentur, vel a *Curibus* Sabinorum oppido; vel, quod *Curis* [c] Sabinorum lingua *haſtam* (*fortitudinis* ſymbolum, ut quod praecipuum telorum olim eſſet, vide Virg. *Aen.* XII. *v.* 95.) denotet; Sabinorum autem Rex *T. Tatius* aequato cum Romulo imperio regnaret.

De Tribubus. §. III. Poſtquam autem Rex eſſet conſtitutus Romulus, univerſum, quem poſſidebat, [d] agrum in tres partes diviſit; quarum una miniſteriis ſa-

a *Dion. Hal.* II. 46. b *Plut. Romul. p.* 30. *A.* c *Dion. Hal.* II. 48. d *Dion. Hal.* II. 7.

ſacrorum, & templis exſtruendis inſerviret; altera uſibus publicis, ut foris & baſilicis; tertia denique uſibus privatis reſervaretur. Haec poſtrema rurſus in triginta partes aequales pro numero triginta *Curiarum* fuit diviſa. Nam omnem Populum Romulus in tres partes diſtribuerat; quae vel a *tributo dando* [a]; vel *a numero ternario* [b]; vel denique (quod veriſſimum eſt) a Graeca voce τριτύς (quae apud *Athenienſes tertiam tribus partem* notavit) *Tribus* ſunt dictae [c]; easque ſingulas iterum diviſit in decem *Curia*; de quibus mox paulo latius. Unicuique Tribui a Romulo *Tribunus* praefectus dicitur [d]; quod tamen poſterioribus temporibus non obtinuit, niſi hoc prius de Tribuno militari intelligas. Erat autem haec diviſio apta ad dilectum militarem habendum; nam ex quaque tribu primo illo tempore mille legebantur pedites (unde etiam *miles* eſt dictus a *mile* pro *mil*-

A 5 *le*

a *Aſcon. ad l.* 1. *in Verr. c.* 5. b *Plut. Rom. p.* 31. *B. Auſon. Grypho.* v. 74. c *Graev. Praef. in T.* 1. *Ant. Rom. Voſſ. Etymolog. hac* v. d *Vid. Dion. Hal. l. prox. d.*

le [a], quia veteres conſonas in medio vocis non geminabant) & centum equites; ex quibus prima *Legio* Romana conſtitit.

Poſt pacem, de qua diximus, cum Sabinis initam, licet plurimum aucta [b] civitate (praeſertim, cum multi, qui ex Latio & *Etruria* Romulo auxilio venerant, in Urbe reſtitiſſent) idem tamen Tribuum numerus manſit, ſed nomina tum demum ſortitae ſunt, ita, ut prima diceretur *Ramnenſium* a *Romulo*, ut volunt [c], in quam omnes Romani, & poſtea a *Tullo Hoſtilio* Rege etiam Albani conjecti ſunt; Varro loco cit. hujus tribus cives *Ramnes* vocant: ut etiam *Horatius Art. poët.* v. 342. *Liv. L.* x. *c.* 6. ubi vid. *Gron.* Et *Varro* dicit, omnia illa vocabula *Tuſca* fuiſſe; ita ut fruſtra, vel certe ſine operae praetio iis explicandis inſudetur; ſecunda *Tatienſium* a *T. Tatio* Sabinorum Rege in qua Sabini omnes; tertia denique *Lucerum*, dicta vel a *Lucu-*

mone

a *Vid. Iſidor. Orig.* IX. *c.* 3. *V. etiam Varr. de L. L.* IV. *p.* 23. *ed. Durdrecht.* b *Vid. Plut. Romul. p.* 33. *A.* c *V. Weitz. ad Pervigil. Ven. vſ.* 72. *& Acron. ad Hort. de art. poët. v.* 342. *Varr. de L. L.* IV. 9.

mone Etruſco, qui Romulo adverſus Sabinos ſuppetias tulerat; vel, a *luco*, in quo aſylum Romulus aperuerat: & in hanc tribum omnes peregrini, qui tum erant, & qui poſtea ante novam tribuum diviſionem a *Tullio* inſtitutam ex victis gentibus acceſſerunt, ſunt relati.

Procedentibus temporibus, cum quotidie res Romana augeretur, primus *Tarquinius Priſcus* [a] quintus Romanorum Rex numerum tribuum duplicavit [b] retentis tamen iiſdem nominibus; ita, ut dicerentur *primi Ramnenſes* & *ſecundi Ramnenſes*, & ſic porro. *Servius* vero *Tullius* Rex Romanorum ſextus, cum Lucerum praecipue tribus immenſum augeretur totam hanc rationem mutavit, & univerſam Urbem in quatuor, agrum vero Romanum in quindecim, vel ſeptemdecim (variant enim auctores [c]) portiones diviſit; quarum quaedam dicebantur Tribus *Urbanae*, quaedam *Ruſticae*; ita ut ille tribus, quae ex

a *V. Feſt.* v. *V. ſex Veſtae Sacerdotes.* b *Vid. Manut. de comit. Rom. c.* 2. *T.* 1. *Theſ. Ant. R. Graev. n.* 481. *D.* c *Vid. Dion. Hal.* IV. 15.

ex Romuli inſtitutione diſtinctae erant juxta genera hominum, diſtinxerit juxta loca habitationis, ſive quot ἐκ τῶν γενικῶν fecerit τοπικάς. Vid. *Sigon. de ant. jure civ. Rom. L.* 1. *c.* 3. *Urbanae* tribus fuerunt [a] *Suburana*, *Eſquilina*, *Collina* & *Palatina* a locis ita denominatae [b], in quas initio omnes nobiliores homines conjecti ſunt. Sed hi, poſtquam *Fabius* Cenſor A. U. 450. omnem turbam forenſem in eas conjeciſſet [c], & poſtea iis acceſſiſſent etiam libertini, in ruſticas tribus ſunt relati [d]; ideoque probroſum fuit a Cenſoribus ex ruſtica tribu in urbanam transferri: poſtea vero A. V. 584. Ti Gracchus Cenſor omnes, qui ſervitutem ſerviiſſent; & quibus quinquennio major filius, praediave ruſtica pluris XXXM. HS. non eſſent, in unam tribum Eſquilinam conjecit. Liv. L. XLV. c. 15. [e]. Ruſticae Tribus vel a *locis*, vel a *gentibus* ſunt denominatae; a *locis*, ut *Romilia* [f] *Cruſtumina*, &c. a *gente*, ut *Fabia*, *Ho-*

a *Vid. omn. Sigon. ant. jur. civ. Rom. l.* 1. *c.* 3.
b *V. On. Panvin. de civit. Rom. c.* 48. *edit. Graev.* c *Liv.* IX. 46. d *Vid. Aſcon. ad Cic. pro Mil. c.* 37. *Epit. Liv.* XX. e *Plin. H. N.* XVIII. *c.* 3. f *Varr. de L. L.* IV. *c.* 9.

Horatia, & ſic porro [a]. Nomen autem tribus ſaepe tanquam agnomen reliquis nominibus additur; ut C. Septimius T. F. Quirina, M. Oppius M.F. Terentina. Coelius ad Cic. Famil. VIII. 7. & ſaepiſſime in Inſcriptionibus. Inſtituit praeterea Servius Tribuum, vel Vicorum Praefectos [b], qui nomina ſexum, aetatem, opes, &c. tribulium ſuorum ſcire debebant; vetuitque quemquam ex tribu ſua demigrare. Poſtea diverſis temporibus aliae adhuc Tribus additae ſunt ita ut tandem triginta quinque numero eſſent, a locis pleraeque dictae, ut *Stellatina*, *Pomptina*, &c. (Vid. Panvin. de civ. Rom. c. 1. T. 1. Graev.) Poſt bellum *Marſicum* tota Italia civitate donata octo, vel decem etiam aliae Tribus ſunt adjectae [c], verum paulo poſt ad priſtinum numerum ſunt redactae [d]. Atque hae ſunt triginta quinque illae Tribus, in quarum aliqua quisque civis Romanus, ſive intra, ſive extra Urbem degeret, cenſeri debebat. Manu-

a *Inſcript. ap. On. Panv. de rep. Rom. c.* 49. b *Dion. Hal.* IV. *ſeq.* c *V. App. Alex. Civ. L.* 1. *p.* 641. *edit. Toll.* d *Vid. Gruch. de Comit. Rom. L.* 1. *c.* 4.

numiſſi tamen tribum, ſive jus ſuffragii non ſtatim accipiebant: hoc enim non niſi a Populo olim & poſtea a Principe concedebatur. Tempore autem Pandectarum hoc jus emebatur: unde legimus patronos aliquando juſſiſſe, ut haeredes ſui tribum libertis ſuis emerent. *l.* 31. *pr. ff. de legat.* 3.

§. IV. Diximus a Romulo ſingulas Tribus in decem *Curias* fuiſſe diviſas, quibus a raptis Sabinis nomina fuiſſe indita quidam volunt [a]; ſed, cum ea (maximam ſaltem partem) ad nos non pervenerint, incerta haec ſunt: Dictae autem ſunt *Curiae* juxta quoſdam a *curando*, ſcilicet *ſacra*; quaeque enim Curia ſacra quaedam ſibi peculiaria habebat, quae a *Curione* (is Curiae praeerat [b]) curabantur. Unde curiae ſimiles fere erant Paroeciis vel Parochiis, ut corrupte hodie dicuntur. Vid. Fam. Nardinum Roma vet. L. II. c. T. IV. Graev. Omnibus vero Curionibus praeerat, qui *Curio Maximus* dicebatur. Vel forte

a *Liv.* I. *cap.* 3. *Aliter Dion. Hal. L.* II. *c.* 47. *ex Varr. & Plut. Romulo p. m.* 30. *Vid. Fam. Nardini Romam vet. L.* II. *c.* I. *Tom.* IV. *Graev. n.* 948. b *Vid. Plaut. Aulul. A.* I. *S.* II. *vſ.* 29.

forte ita ſunt dictae, quod Rempublicam *curarent*; hoc enim primis illis temporibus Comitiis *Curiatis* (de quibus ſuo loco) faciebant *Curiae*; unde etiam locus, ubi Senatus Romae habebatur, *Curia* eſt dictus: vel denique, & hoc verius eſt, a Graeco κυρία [a]; quemadmodum Athenienſibus dicebatur tota populi concio legitime convocata ad vetandum, jubendumve, quod e republica eſſe cenſebat. In curiarum aliquam deſcripti erant omnes cives in Urbe, vel in agro Romano, degentes; coloni enim & municipes ſuas quaſdam peculiares [b] curias in coloniis & municipiis habebant. Numerus triginta Curiarum ſemper manſit, licet poſtea Tribuum numerus augeretur.

a *Vid. Graev. Praef. Tom.* I. *Antiquit.* b *Vid. Gruch. ad poſter. Sigon. diſp. refut. c.* 6.

CAPUT

CAPUT SECUNDUM.

De Senatoribus.

De inſtitutione & numero Senatorum.

§. I. Regnum adeptus Romulus tres *Ordines* Populi Romani fecit. Et primum quidem eos, qui virtute, aetate, genere, vel opibus excellebant a reliquis ſecrevit, [a] eosque *Patricios* dixit; cujus appellationis variae traduntur rationes. Quidam Patricios fuiſſe dicunt eos tantum; qui a primis *Patribus*, ſive *Senatoribus* erant orti: alii propterea *Patricios* eos appellatos ajunt, quod ſoli *patrem ciere*, ſive *nominare* poſſent, quaſi alii eſſent fugitivi, vel ſervi, neque ſuos patres ingenuos nominare poſſent [b]. Sed verius eſt, juxta *Voſſium Etymolog. v. patricii*, duas poſteriores ſyllabas in voce *patricius* eſſe tantum *patris* vocis productiones, quemadmodum ab *aedilis* fit *aedilicius*, a *novus*, *novicius*, &c. Ex his porro patriciis Romulus juſſit [c] ut ſingulae tribus ternos, quos maxime probaſſent,

a *Dion. Halic.* II. 8. b *Plut. Romul. p.* 24. *D. Feſtus V. Patricios.* c *Dion. Halic.* II. 12.

ſent, viros legerent; & idem etiam ſingulis Curiis mandavit: tum his nonaginta novem viris unum, quem ipſe maxime idoneum judicaſſet, adjecit, cui rerum urbanarum curam committeret, quoties ipſe exercitum extra fines agri Romani ducturus eſſet: & hi centum viri *Senatores* & *Patres* honoris, benevolentiae [a] & aetatis cauſa ſunt dicti [b]. Et ſic hodie (ut majoris lucis cauſa hoc addamus) in *Anglia* dicuntur *Aldermanni*, *Hamburgi die Oberalten*, qui quinque paroeciarum nomine reliquis Senatoribus adjuncti ſunt. Hinc etiam eſt Gallorum hodierna vox *Seigneur*, quaſi *ſeniorem* dicas: & in patriae metropoli *Durdrechto* Senatores *Oud-raaden* dicuntur. Etiam Chriſtianis *Presbyteri* ſunt ſacrorum miniſtri: & *Voſſius de vitiis Serm. l.* 11. *c.* 8. putat Belgice *Graven* dici Comites a *graauw*, *canus*: nam olim *Graviones* illi judices tantum fuerunt. Et haec obiter adjecta ſunto. Poſſunt etiam dicti fuiſſe *Patres*, quia revera nullos alios in Senatum legerit Romulus, niſi qui

B *Pa-*

a *Plut. Rom. p.* 24. *E. Sal. Catil. c.* 6. b *Flor.* 1. *c.* 1.

Patres eſſent, cum tales majorem Reipublicae curam geſturos eſſe cenſeri debeat.

Paulo poſt Urbem conditam Romanis & Sabinis ſocietate junctis ex his etiam centum curiarum ſuffragio in Senatum lecti ſunt: [a] *Tullus* quidem *Hoſtilius* tertius Romanorum Rex Senatorum numerum non auxit, ſed Albanis Romam traductis, & nobiliſſimis eorum familiis (quales fuerunt Juliae, Serviliae, Quinctiae &c. [b]) inter patricios adſcitis Senatum ſupplevit: [c] Tarquinius vero Priſcus, qui homo novus & peregrinae originis erat, poteſtati ſuae firmandae [d] centum ex praeſtantiſſimis plebejis inter patricios. & inde inter Senatores retulit, *factionem haud dubiam Regis, cujus beneficio in Curiam venerant*[e]; ita ut trecenti jam numero eſſent: Hi poſtremi Senatores tunc quidem dicti ſunt *Minorum gentium*; nam aliis Senatoribus a *Bruto* allectis tractu temporis *Majorum gentium* dici coeperunt: itaque conciliandus eſt *Ta-*

a *Dion. Hal.* II. *c.* 47. b *Liv. l.* I. *c.* 30. c *Vid. eund. l.* III. *c.* 29. d *Id. ibid. c.* 67. e *Liv.* I. *c.* 35.

Tacitus Annalium l. XI. *c.* 25. cum Livio *l.* I. *c.* 25. *Junius* enim *Brutus* (vel, juxta alios, *P. Valerius Poplicola*) cum *Tarquinius Superbus* Patricium & Senatorium ordinem caedibus exhauſiſſet; (nam qui juſto majorem poteſtatem cupiunt, ejuſmodi Concilia abolere conantur, ut praeterito ſeculo in Francia factum, in Anglia tentatum fuit) praecipuis ex equeſtri ordine inter *Patres conſcriptis* Senatum ſupplevit [a]; unde *Patrum Conſcriptorum* appellationem (quae deinceps ſolennis fuit, ut nempe in Senatum vocarentur, *qui* Patres, quive Conſcripti eſſent,) ortam fuiſſe multi volunt: *Panvinius* vero omnes poſt Romuli primam lectionem aſſumtos *Patres Conſcriptos* fuiſſe dictos aſſerit. G. *Gracchus* Tribunus plebis A. U. 631. trecentos ex Equitibus in Senatum allegiſſe a *Plutarcho* dicitur; [b] at verius eſt, eum talem aliquam legem quidem tuliſſe, ſed non pertuliſſe. Vid. Sigon. de ant. jur. Civ. Rom. l. II. c. 2.

a *Liv.* II. *c.* I. *Dion. Hal.* V. *c.* 16. b *In ejus vita p. m.* 837. *qui locus tamen aliter explicari poſſit: nempe, ut ex equitibus* 300. *judices legerit Gracchus, qui ſimul cum* 300. *Senatoribus omnes cauſſas judicare poſſent.*

c. 2. [a]. A. U. 622. *M. Livius Druſus* Tribunus plebis de trecentis equitibus in Senatum legendis legem tulit [b]; verum ea, aeque ac aliae omnes ab eodem latae, ſtatim eo caeſo abrogata eſt. *Sullam* Dictatorem Senatum auxiſſe certum eſt [c], ſed quot Senatores adjecerit incertum: hoc conſtat poſt Sullam ultra quadringentos fuiſſe [d]. Tempore vero Julii Caeſaris & per inſecutas turbas Triumvirorum multis indignis (facile patientibus Triumviris, ut ita eorum tyrannis etiam magis firmaretur) in Senatum ſe ingerentibus numerus Senatorum vel ad mille excrevit; ideoque ab *Auguſto* [e], poſtquam rerum potitus eſt, ad priſtinum numerum ſexcentorum debuit redigi. Et haec de numero & inſtitutione Senatorum dicta ſunto.

De lectione Senatus.

§. II. *Lectus* fuit *Senatus* primo quidem, uti vidimus, ab ipſis Regibus, iiſque pulſis a Conſulibus. Nam, licet ex verbis Ciceronis *pro Sextio c. 65.* (*deligerentur autem in id Conſilium* ab uni-

a *Vid. Pigh. annal. ad A. U.* 631. b *Appian. Alexandr. L.* 1. *civil. p.* 630. *edit. Toll.* c *Id. p.* 650. & 688. d *Vid. Cic. Attic.* 1. 13. e *Suet. Aug. c.* 35.

univerſo populo) videri poſſit, ante Cenſores creatos, Senatores nominante Conſule a Populo fuiſſe cooptatos, rectius tamen & *Hotomannus* & Cl. *Graevius* apud Ciceronem pro *ab* legunt *ex*. Quod non videtur obſervaſſe R. Abbas *Vertotius* in *epiſt. ad Ill. Stanhopium de difficultatibus quibuſdam circa conſtitutionem Senatus Rom. p.* 20. donec A. U. 310. *Cenſores* crearentur, quibus id munus peculiariter fuit demandatum: & ſemel tantum libera Republica *Dictator Senatui legendo* creatus legitur, poſt cladem ſcilicet *Cannenſem N. Fabius Buteo* [a]. Sub Imperatoribus *Triumviri Senatui legendo* creati ſunt [b]. Cujus Senatoris nomen a Cenſore Senatum legente primum recitabatur ille erat & dicebatur *Princeps Senatus*; iſque olim quidem fuit qui primus Cenſor ex iis, qui viverent, fuiſſet: Sed poſt A. U. 544. quem Cenſor digniſſimum cenſuiſſet eum Senatus Principem legebat [c]. Licet autem haec dignitas nec imperium, nec poteſtatem conferret, tamen ampliſſima omnino habebatur,

 quia

a *Liv.* XXII. *c.* 22. b *Suet. Aug. c.* 37. c *Liv.* XXVII. *c.* 11.

quia ſcilicet nemo, niſi vita innocentiſſime acta, eo adſpirare poterat, unde honoris cauſſa ſaepe aliquis inde deſignatur [a]: ac fere, qui ſemel Princeps Senatus lectus fuerat, ſequentibus lectionibus eam dignitatem retinebat [b]: eaque dignitas *Principatus* dicitur [c]: & hinc poſtea ipſe Imp. *Princeps* fuit dictus; quae vox proprie tantum *ordinem* notat, non *poteſtatem*.

Singulis luſtris Senatus ab alterutro Cenſore recenſebatur; & ſi quis moribus eſſet ampliſſimo ordine minus dignis, vel cenſum minuiſſet Senatorium [d] in recitatione catalogi Senatorii nomen ejus ſilentio praetermittebatur; ita tamen, ut praeteritioni cauſſa adderetur. Vide Val. Max. l. II. c. 9. n. 2, 3, 4, 5. atque eo ipſo, nulla alia nota adſcripta *Senatu motus* habebatur, hoc eſt, *Senator porro non erat*. Senatu tamen moti infames non erant, niſi infami judicio, vel de ambitu damnati eſſent *Dio Caſſius l.* XXXVI. *p.* 8. *ſq. edit. regiae* 1548. Ita ut etiam

a *Cic. pro Rabir. c.* 7. *Id. Phil.* VIII. *c.* 40. b *Liv.* XXXIX. *c.* 52. *nom.* c *Cic. fragm. or. pro Scauro. Vid. Onuphr. Panvin. Faſt. L.* V. d *Cic. Fam.* XIII. *n.* 5.

tiam in judices legi poſſent. Cic. *pro Clu. c.* 42. *ſq.* Porro lege Caſſia cautum fuit, ut quem populus damnaſſet, cuive imperium abrogaſſet, in Senatu nec eſſet. Aſcon. ad Cornel. l. p. 969. ed. Graev.

§. III. In Senatoribus legendis haec quinque potiſſimum ſpectabantur, *genus*, *ordo*, *cenſus*, *aetas* & *magiſtratus*. Primo, antiquiſſimis temporibus ſolis patriciis aditus in Senatum patuit; adeo ut illi, qui a Tarquinio Priſco [a], & deinde a Junio Bruto ex plebe fuerunt allecti, prius inter patricios cooptari debuerint [b]; at circa tempora Decemvirorum, ſive circa A. U. 302. plebeji directo in Senatum admiſſi videntur [c]. Secundo, quod ad ordinem, ſervatum eſt, ut ex equeſtri maxime ordine Senatores legerentur; unde equeſtris ordo *Seminarium Senatus* [d] appellatus fuit: ſed hoc tamen perpetuum non fuit; *Appius* enim *Claudius* Cenſor etiam libertinorum filios in Senatum legiſſe traditur [e]. Tertio etiam ratio fuit habita *Cenſus* qui

Requiſita, ut quis Senator eſſe poſſet.

a *Dion. Hal.* III. *a.* 67. b *Id.* V. *c.* 13. c *Vid. omn. Sigon. de jure ant. civ. R. L.* II. *c.* 2. d *Liv.* XLII. *c.* 61. e *Id.* IX. *c.* 46. *Suet. Claud. c.* 24.

qui antiquiſſimis quidem temporibus nullus ſpectatus fuiſſe videtur [a]; ſed florente Republica fuit 800. *HS*. ſive 800000. *nummorum ſeſtertiorum*, qui faciunt noſtra moneta 20000. *Philippaeorum*; vel, ut alii, *Imperialium*: verum Auguſtus juſſit [b], ut cenſus Senatorius eſſet 1200. *HS*. hoc eſt, 30000. *Philippaeorum*, vel *Imperialium*; juxta *Dionem* vero *Caſſium libr.* 54. 1000. *HS*. Nempe *Suetonius loco in margine citato* poſuit cenſum, quem primum invenit Auguſtus ad Remp. accedens; & quem reliquit moriens. *Dio* vero talem poſuit, ut primum poſt bellum civile conſtitutus fuerat; & ut deinde primo fuerat auctus. Quarto, *aetatis* quoque habitam fuiſſe rationem certum eſt [c]: ſed quae ea fuerit non ſatis conſtat: verum cum, ut quinto loco innuimus, ex iis fere tantum, qui jam *Magiſtratum* aliquem geſſiſſent [d], lecti ſint, primuſque qui in Urbe caperetur magiſtratus fuerit Quaeſtura, (nempe ex muneribus honoratioribus; nam vigin-

a *Plin. H. N. praef. L.* XIV. b *Suet. Aug. c.* 41. c *Tacit.* XV. *c.* 28. d *Vid. Sigon. de ant. jur. civ. Rom. l.* II. *c.* 2.

vigintiviratum, ex. gr., etiam juniores capiebant), conſequens eſt neminem ante quaeſtoriam aetatem Senatorem fieri potuiſſe [a]: ea autem probabiliter fuit annus aetatis viceſimus quintus [b], ut infra dicemus. Licet autem aliquis magiſtratum geſſiſſet propterea tamen continuo Senator non erat [c], niſi a Cenſoribus in Senatum eſſet lectus; ſed Equites, qui Curulem magiſtratum geſſerant, licet Senatores proprie non eſſent, tamen jus ſuffragii in Senatu habebant; ita, ut ipſi quidem ſententiam non dicerent, ſed ut *pedibus in aliorum ſententiam irent*; (qui mos hodieque a Cardinalibus in eligendo Papa ſervatur. Vid. *Amelott. ad Tacit. A. l.* VI. *c.* 12.) unde hi Senatores *Pedarii* ſunt dicti [d]. Verum, ut hoc addam, probabilis ſatis videtur *Manatii* opinio, qui vult (*de Sen. Rom. c.* I.) Quaeſtores, Tribunos & aediles plebis, quamdiu magiſtratum gererent, aditum in Senatum habuiſſe; Curules vero magiſtratus ſemper; imo hos in legendo Se-

 natu

a *Vid. Zamoſc. de Senatu Rom.* I. *c.* 8. b *Vid. Omn. Dion.* LII. *p.* 323. *edit. reg.* c *Gell.* III. *c.* 78. d *Id. d. l.*

natu a Cenſoribus, niſi ſontica cauſa eſſet, praeteriri non potuiſſe.

Inſignia Senatorum.

§. IV. *Inſignia* Senatorum fuerunt, primo *Latus clavus*, ſive *tunica laticlavia* [a], (χιτὼν πλατύσημος) hoc eſt, *cui linea purpurea oblonga & quadrata inſtar faſciae erat adſuta* [b] quae faſcia *clavus* dicebatur; *latus* autem, quia Equites *anguſtiorem* habebant; de quo ſuo loco: ſecundo, *Calcei nigri* [c] ad medium uſque crus ſubducti: tertio, *lunula argentea*, ſive *figura numeri centenarii in calceis* [d], quod, ſcilicet, primi Senatores *centum numero* fuiſſent: quarto, *locus ſeparatus in ſpectaculis* proxime podium, vel arenam; qui locus dicebatur *Orcheſtra*, unde haec vox aliquando pro *ipſo Senatu* ponitur [e], quae proprie quidem ſignificat, *locum ubi hiſtriones ſaltabant*; (ὀρχοῦμαι, *ſalto*) juxta quem proxime Senatores ſedebant; verum a theatro etiam ad alia ſpectacula haec vox translata fuit.

De ratione habendi Senatum.

§. V. Jus convocandi Senatum habebant olim quidem Reges, regibuſque

a *Ovid. Triſt.* IV. *El.* 10. *vſ.* 35. b *Vid. Graev. Praef. T.* VI. *Ant. R.* c *Horat. Serm.* I. VI. *vſ.* 27. d *Juven.* VII. *vſ.* 192. e *Id.* III. *vſ.* 178.

buſque pulſis Conſules, Dictatores, Magiſtri Equitum [a], Praetores, Tribuni plebis, Praefecti Urbis; &, qui extra ordinem Reipublicae praefuerunt, Decemviri legibus ſcribendis, Tribuni militum conſulari poteſtate, & Triumviri Reipublicae conſtituendae: de Praefecto Urbis Latinarum cauſa dubitatum fuit, quum ea aetate fieret, quae ſenatoria non eſſet [b]; verius tamen videtur eum Senatum cogere potuiſſe. Obſervandum autem eſt, minorem magiſtrum non potuiſſe habere Senatum, niſi abſente majore, ut Cornutus Praetor Urbanus abſentibus Conſulibus Senatum habet more majorum. Cic. *Famil. L.* x. *n.* 12. & hoc etiam non niſi in re nova fieri poterat. Ib. *L.* XII. *n.* 28. quod tamen non obtinuit in Tribunis plebis, qui etiam invito Conſule Senatum vocabant, ut colligi poteſt ex Cicerone de Orator. L. III. in initio. Convocabatur autem Senatus vel edicto, in quo cauſſa convocationis addi ſolebat. Vid. Tac. *Ann. L.* II. *c.* 28. *f.* vel

a *Liv.* VIII. *c.* 33. *Dio l.* XLII. *p.* 197. *edit. Lat.*
b *Gell.* XIV. *c.* 8.

vel per praeconem [a]; & ſi quis Senator non adeſſet, pignoris captione multabatur [b]. Haberi non potuit Senatus niſi in *Templo*, hoc eſt, *in loco ab Auguribus conſecrato* [c]; unde in curiis *Hoſtilia*, *Julia*, *Pompeja* templa conſtituta ſunt: verum etiam ſaepe in templis vulgo ita dictis habebatur [d], ut in templo *Honoris*, *Apollinis*, *Concordiae* [e], *&c.* [f] Et hinc templum Veſtae non fuit augurio conſecratum, ne illuc conveniret Senatus, ubi erant virgines [g]. Legatis autem, quos in Urbem admittere nolebant, & magiſtratibus, qui ad Urbem erant Senatus in aede *Bellonae* extra Urbem dabatur. *Liv. L.* XXXI. *c.* 47. *L.* XXXIII. *c.* 22. & 24. *&c. Feſtus v. Senacula.*

Legitimum *tempus* habendo Senatum erant Kalendae, Nonae & Idus cujuſque menſis: ſed, ſi neceſſitas urgeret, omnibus diebus haberi poterat; niſi *Comitiales* eſſent, hoc eſt, *quibus re ipſa Comitia haberentur*, non qui-

a *Vid. Zamoſc. de Senat. Rom.* II. *c.* 4. *Juven.* IV. *v.* 75. b *Cic. Phil.* I. *c.* 5. *Liv.* III. *c.* 38. c *Gell.* XIV. *c.* 7. d *Liv. l.* XXXVII. *c.* 52. *Salluſt. Catil. c.* 47. e *Coelius ad Cic. Famil.* VIII. *n.* 8. f *Salluſt. Catil. c.* 47. g *Serv. ad Virg. Aen. l.* VII. *v.* 153.

quibus haberi poſſent; uti abunde probat *Zamoſcius de Senat. Rom.* I I. *c.* 7. Ex inſtituto vero Auguſti ſingulis modo Kalendis & Idibus habebatur Senatus; ita tamen, ut menſe Septembri & Octobri nullos alios adeſſe neceſſe eſſet quam ſorte ductos, per quorum numerum Senatus conſulta confici poſſent [a]: nam, ex gr., nemo legibus ſolvi poterat, niſi ducenti Senatores adfuiſſent ex lege quam tulit Cornelius Tr. pl. A. U. 686.[b] quod fecit Auguſtus ſpecie quidem, ut moleſtiam muneris Senatorii levaret; ſed revera, quia minus expediebat ei, qui libertatem patriae ſuae oppreſſerat, frequenter adeo tam auguſtum procerum concilium convenire.

Nullum ergo Senatuſconſultum fieri potuit, niſi legitimus adeſſet Senatorum numerus [c]; quis vero ille fuerit, non ſatis conſtat: ante Sullam numerus centenarius ſuffeciſſe videtur; ſed Auguſti aetate quadringenti deſiderabantur, quod tamen ipſe abolevit; &, ut infra eum numerum

a *Suet. Aug. c.* 35. b *Aſcon. argum. in Or.* I. *pro Corn.* c *Vid. Liv.* XXXIX. *c.* 18.

rum Senatus-conſultum fieri poſſet, juſſit [a]; ut etiam ea ratione ſenſim Senatus potentiam enervaret. Hinc autem mos inoleverat, ut qui Senatus-conſulto intercedere vellet, diceret Magiſtratui ad Senatum aliquid referenti, *Numera Senatum.*

Magiſtratus, qui Senatum habiturus erat ante curiam hoſtiam immolabat, & auſpicabatur; [b] atque ita demum curiam intrabat. Olim *fere* ſervabatur, ut primus ſententiam rogaretur Princeps Senatus [c]; &, ſi poſt [d] comitia conſularia Senatus haberetur, Conſul deſignatus: & hoc merito, ut, nempe, cautius & circumſpectius cenſeret, quia executio decretorum Senatus facile, & plerumque ſe in eorum conſulatum extenderet. Vid. *Appian. Alex. Civ. l.* 11. *n.* 430. Celeberr. *Jo. Vinc. Gravinam de ortu & progr. jur. civ. l.* 1. §. 18. *fere* dico; nam jam olim libertatis conſularis fuiſſe videtur, ut eum, quem vellet, primum rogaret [e]: Tempore vero Julii Caeſaris, vel paulo ante, Conſul, [f] quem

a *Dion. Caſſ. L.* 54. *fin.* b *Vid. Suet. Jul. c.* 81. c *Gell.* XIV. *c.* 7. d *Cic. Phil.* V. *c.* 16. *Salluſt. Catil. c.* 50. e *Liv.* V. *c.* 20. f *Suet. Jul. c.* 21.

quem voluiſſet, primum rogabat; (modo ex Conſularibus [a] eſſet) & inde reliquos pro ordine dignitatis, (honoris enim & amicitiae ſignum hoc erat [b]) ut primum Conſulares, deinde Praetorios, & ſic porro: poſt aedilicios autem ordo aetatis in rogandis ſententiis ſervatus eſſe videtur [c]: & aliquando honoris cauſa quibuſdam conceſſum eſt, ut conſulari loco ſententiam dicerent, licet Conſules nunquam fuiſſent [d]: Tum etiam ſervatum fuit, ut quem Conſul Kalendis Januariis primum rogaſſet [e], eum deinceps toto anno primum rogaret; ſed poſtea hoc, ut alia, quoque neglexit Caeſar: & Auguſtus nullum ordinem ſervavit: prudenti conſilio, ut ita parati ad dicendum venire cogerentur [f]. Quod ſi res maximi momenti eſſet aliquando jurati Senatores ſententiam dicebant [g]: Fiebant Senatus-conſulta ordinario *per diſceſſionem*, hoc eſt, ita, ut, qui cenſuiſſet in certam curiae partem *diſcederet*, eumque

a *Vid. Cic. Famil.* x. *n.* 12. b *Vid. eund. poſt red. in Sen. c.* 7. c *Dion. Hal.* VII. *c.* 21. d *Cic. Philipp.* I. *c.* 6. e *Gell.* IV. *c.* 19. f *Suet. Aug. c.* 35. g *Liv.* XXVI. 33. & *ibi Gron. Id.* XXX. 40. XLII. 21.

que, qui idem cenſerent, ſequerentur; unde *pedibus in alicujus ſententiam ire* dicimus pro *eam amplecti* [a]; cujus locutionis exempla paſſim ſunt obvia.

De ratione referendi ad Senatum.

§. VI. *Referre* Magiſtratus *ad Senatum* debebat primum de rebus divinis, tum de humanis [b]: neque Magiſtratus tantum, qui Senatum habebat, ad eum referre poterat, verum omnes, quibus jus Senatum convocandi competebat; unde aliquando legimus diverſa a diverſis Magiſtratibus eodem tempore fuiſſe relata [c]. Sed Conſul vetare poterat, ne quid ſe invito ad Senatum referretur: quod de Tribunis plebis tamen non eſt intelligendum; nam illi non tantum de alia aliqua re referre poterant, & ad relationem Conſulis aliquid addere, vel eam mutare [d]; verum etiam, ſi ille referre nollet, ipſi id facere poterant, [e] vel etiam ejus relationi intercedere [f]; quod jus quoque omnibus, qui parem majoremve cum referente Magiſtratu poteſtatem habe-

a *Vid. omn. Plin. Epiſt.* VIII. *n.* 14. b *Gell.* XIV. 7. c *Cic. Philipp.* VII. *init.* d *Vid. Manut ad Cic. Famil.* I. *n.* I. e *Ibid.* X. *n.* 16. f *Vid. Tacit. Annal.* I. *c.* 13.

habebant,[a] competebat: potuit etiam Conſul videns, quo animi inclinaturi eſſent, antequam omnes ſententiae dictae eſſent orationem paraeneticam interponere; cujus rei exemplum eſt *quarta Catilinaria*; eam enim Cicero habuit ante, quam *Cato* ſententiam dixiſſet. Perdita autem Rep. Princeps, licet Conſul non eſſet, de una, duabus, tribus rebus referre poterat; quod jus primae, ſecundae, tertiae relationis dicebatur. Vid. *Caſaub. ad Suet. Jul. c.* 20. *Lipſ. ad Tac. Ann. L.* XV. *cap.* 22. *Cll. Barbeiraccium ad Gron. de L. Regia p.* 48. *ſqq. ed. Gall.* Gravinam *libr. ſing. de Rom. Imp. p. m.* 473. [b] Quod ſi aliquis in dicenda ſententia plures res complexus eſſet, quiſque Senator dicere poterat, *Divide*; ut ſcilicet de unaquaque re ſeorſim referretur. Et magna haec vis erat referentis ad Senatum, quod duas res aliquando ita una rogatione comprehenderet, ut dividi vix poſſent. Vid. Polyb. exc. leg. n. 129.

C [c] Se-

a *Cic. de LL.* III. *c.* 3. *Gell.* XIV. *c.* 7. b *Aſcon. ad Verr.* III. *c.* 46.

[a] Senatorum etiam ſingulorum jus erat, cùm de aliqua re Conſules retuliſſent, & ad ſe ordo dicendi perveniſſet, de alia quadam re, quam e Republica eſſe ducebant, ſententiam ſuam addere, & petere, ut Conſules de ea re ad Senatum referrent, quod *cenſere* dicebatur [b]: & hoc aliquando faciebant, ut *diem dicendo eximerent*; (ſic enim proprie loquebantur, [c] vel *diem conſumere*. Cic. *Att. L.* IV. *n.* 2. *& in Verr.* II. *c.* 39. & *tollere diem*. Id. *de LL.* III. *c.* 18.) nam poſt horam decimam nova relatio in Senatu non poterat fieri [d]: nec poſt ſolem occaſum Senatus-conſultum fieri poterat [e]. Sententiam ſtantes dicebant, unde *excitari* dicitur *Poſtumius* ap. Liv. *L.* IX. *c.* 8. cum jubetur ſententiam dicere. Vid. etiam Cic. ad Att. L. I. n. 13. Quod ſi aliquis interceſſiſſet, non *Senatus-conſultum*, ſed *Sena-*

a *Aſcon. ad Cic. pro Mil. c.* 6. *Vid. exem. ap. Liv. L.* VIII. *c.* 14. *& omn. Senec. de vita beata c.* 2. *& epiſt.* 3. b *Vid. Cic. pro Sext. c.* 32. *Graev. ad Suet. Jul. c.* 20. *Gell.* IV. *c.* 10. c *Quintil. dial. de orat. c.* 19. d *Senec. de tranquill. an. c. ult.* e *Cic. Phil.* III. *c.* 10.

Senatus-auctoritas perſcribebatur; quod etiam fiebat, ſi Senatus alieno loco, aut tempore, aut non legitimo edicto, aut numero conveniſſet [a]. Hoc caſu de ea re ad Populum referebatur; cujus rei inſigne exemplum eſt in epiſtolis *Coelii* ad Ciceronem, quae exſtant inter eas, quas vulgo *ad Familiares* dicunt, libro octavo. Conſul autem ſententiam, quam vellet, primam pronunciare poterat, ut in eam diſceſſio fieret; quae ipſius maxima vis in Senatu erat [b]: ejusque formula talis fere erat, *Qui hoc cenſetis illuc tranſite; qui alia omnia in hanc partem:* rationem hanc ſubjicit *Feſtus* [c]; *his verbis praeit, ominis videlicet cauſa, ne dicat, qui non cenſetis,* quae ex ridicula veterum ſuperſtitione deſumpta ſunt. Primus autem diſcedebat, qui retuliſſet. [d] Senatus-conſulto facto ii, in quorum ſententiam factum erat, nomina ſua ſubſcribebant [e]; de qua re feſtive loquitur Cicero Famil. IX. n. 15. & tum in

a *Dio L. 55. non procul ab init. qui locus eſt clariſſ.* b *Cic. Famil. I. n 2. ubi Vid. Man. & Gron.* c *Vid v. qui hoc cenſetis; &c.* d *Manut. ad Cic. l. d* e *Vid Cic. Famil.* XV. *n.* 6. *Liv.* XXXIX. *cap.* 4.

in aerarium condebatur, [a] ubi etiam leges & alia ſcripta ad Rempublicam pertinentia adſervabantur: olim vero in aedem Cereris aedilibus cuſtodienda dabantur [b]. Locus autem ubi *tabula* publicae cuſtodiuntur, *tabularium* dicitur. [c] His peractis Senatus dimittebatur ab eo, qui Senatum habuerat, ſolemni formula, *Non amplius vos moramur, Patres Conſcripti* [d]. Res, de quibus ad Senatum referebatur, erant omnes quae Reipublicae adminiſtrationem ſpectabant, praeter creationem magiſtratuum, lationem legum, & belli vel pacis arbitrium [e], quarum rerum poteſtas penes Populum erat. Erat itaque Senatus conſilium ſempiternum Reipublicae propoſitum: deligebantur autem in id conſilium ab univerſo populo, aditusque in illum ſummum ordinem omnium civium induſtriae ac virtuti patebat. Senatus Reipublicae cuſtos, praeſes, propugnator collocatus erat; & hujus ordinis auctoritate uti ma-

giſtra-

a *Tacit. Ann.* III. *n.* 51. b *Liv.* III. *c.* 55. c *Cic. pro Rabir. c.* 3. *Liv.* XLIII. *c.* 16. d *Capitol. in Anton. Phil. c.* 10. e *Dion Halic.* IV. *c.* 20. & VI. *c.* 66.

giſtratus, & quaſi miniſtros graviſſimi conſilii eſſe, voluerunt majores [a]. Judices etiam ex Senatu legebantur uſque ad legem *Semproniam* a C. *Sempronio* Graccho A. U. 631. latam, qua judicia a Senatu ad Equeſtrem ordinem tranſtulit; quae tamen poſtea cum Senatu rurſus ſunt communicata. Denique aerarii quoque cura ſuprema penes Senatum fuit [b]. Ex quibus omnibus rebus patet dignitatem Senatoriam in Republica Romana fuiſſe maximam; unde etiam hic ordo *Ampliſſimus* ordinario cognomine dicebatur [c]. *Sanctiſſimum ordinem* eum vocat Cic. pro *Rege Dejotaro c.* 3. *ſummum Pop. Rom. populorumque & gentium omnium ac Regum conſilium* idem *pro domo ſua c.* 28. *Patrum ſanctum concilium Horatius od.* IV. 5. & *Curiam* Cicero *pro Milone c.* 33. *Templum ſanctitatis, amplitudinis, mentis, conſilii publici, caput Urbis, aram ſociorum, portum omnium gentium, &c.* Sub Impera-

a *Vid. Cic. pro Sext. c.* 65. *& de ſingulorum ordinum officiis & poteſtate vid. omn. Polyb.* VI. *c.* 13. *ſeq.* b *Polyb.* VI. *c.* II. c *Lib.* 30. *pr. ff. ad SC. Vellej.*

peratoribus ſane, comitiis ad Senatum tranſlatis, hic in jura Populi ſucceſſit. Vid. Cl. Gravinam *lib. ſing. de Rom. Imp.* §. 16. *ſq.* & ita etiam legiſlatoria poteſtas ad Senatum tranſiit. Ibid. §. 20. Et haec de primo ordine dicta ſufficiant; tranſeamus jam ad *ſecundum Ordinem*, ſive *Equeſtrem.*

CAPUT TERTIUM.

De ordine Equeſtri.

De origine ordinis Equeſtris.

§. I. Romulus, cum Populum Romanum in tres tribus diviſiſſet, ex quaque Tribu centum juvenes genere, opibus, reliquiſque dotibus praeſtantiſſimos legit, qui *equo* mererent, quorumque opera ad cuſtodiam corporis ſui uteretur. Hi *Celeres* primo ſunt dicti, ſive a primo eorum Praefecto *Fabio Celere*; ſive potius a Graeco κέλης, (*Aeolice*, κέληρ) quod *Celerem* notat, ut recte cenſet *Jul. Caeſ. Scaliger Poetices* 1. *c.* 22. Diſtributi autem fuerunt a Romulo in tres Centurias, quae *Ramnenſium*, *Tatienſium* & *Lucerum* iiſdem nominibus ac priſcae illae

lae Tribus dicebantur. Tarquinius Priſcus numerum eorum auxit, ita ut eſſent mille & octingenti, eodem tamen Centuriarum numero retento: Servius vero Tullius octodecim Equitum Centurias conſcripſit: & haec origo Equeſtris ordinis fuit. Et hic ſummae utilitatis in Rep. fuit, inter Senatum & plebem, ut vinculum aliquod medium intercedens [a]. Poſtea autem *Equites* ſunt dicti non omnes proprie, qui *Equo* merebant; ſed ii tantum, qui a Cenſoribus iu ordinem Equeſtrem lecti, & *equo publico* erant donati; (omnes enim patricii non erant Equites, ut qui, exempli gratia, cenſum equeſtrem non habebant [b]) quidam vero etiam equo privato militabant.

§. II. In Equitibus legendis ſpectabatur *Aetas*, *Genus* & *Cenſus*. Primo, *Aetas* requirebatur octodecim circiter annorum. [c] Secundo, *Genus* quidem erat promiſcuum patricium & plebejum; ſed tamen ingenui eſſe debebant, niſi quod ſub Impe-

Quid requiſitum fuerit, ut quis Eques eſſe poſſet.

a *Vid. Gravin. de Or. Jur. Civ. L.* II. *p. m.* 304.
b *Liv.* III. *c.* 27. c *Dio L.* 52. *p.* 476. *redite Lat.*

peratoribus aliquando libertini hac dignitate donati ſunt. [a] Tertio ſpectabatur *Cenſus*, qui florente Republica fuit 400. *HS.* hoc eſt, *florenorum Hollandicorum* 25000. [b].

De inſignibus Equitum.

§. III. *Inſignia Equitum* fuerunt primo *Equus publicus*, quo Cenſor eos donabat [c], vel etiam Dux exercitus militiae tempore. Secundo, *Annulus aureus*; [d] plebs enim *ferreis annulis* fere utebatur; [e] unde dictio eſt orta *Annulo aureo donari* [f], qua ſignificatur *inter Equites legi.* Tertio, *anguſtus clavus*, [g] ſive *Tunica anguſticlavia*, ϛενόσημος χιτών; cum Senatores ut vidimus, *latum Clavum* geſtarent: & ſine his inſignibus in publico conſpici tam Equiti, quam Senatori turpiſſimum erat. [h] Quarto, *locus ſeparatus in ſpectaculis publicis: Roſcius* [i] enim *Ottho* Tribunus plebis A U. 686. legem tulerat, [k] ut Equites in *quatuor-*

a *Suet. Galba c.* 14. b *Martial.* v. *n.* 26. *Juven.* XIV. *vſ.* 323. *Horat. Epiſt.* I. *ep.* I. *vſ.* 57. c *Liv. L.* v. *c.* 7. *Cl. Graev. Praef. ad T.* I. *Ant. R.* d *Horat. Serm.* II. VII. *vſ.* 63. *Juven.* XI. *vſ.* 42. e *Plin. H. N.* XXXIII. I. f *Suet. Jul. c.* 39. g *Ovid. Triſt.* IV. *El.* X. *vſ.* 35. h *Horat. l. d. Gell.* XIII. *c.* 21. i *Liv. Epiſt.* 99. k *Horat. Epiſt.* I. I. *vſ.* 62.

tuordecim gradibus proxime orcheſtrae junctis ſederent; unde dicimus, *ſedere in quatuordecim*, [a] pro *Equitem eſſe*: pro quo etiam dicebant, *ſedere in Equeſtribus*. [b]

§. IV. *Munus Equitum* erat primo, ut bella obirent; nam in iis vel praecipuum robur exercitus Romani conſiſtebat: [c] Secundo, ut judicia exercerent, [d] utique poſt legem Semproniam, qua (ut capite praecedente diximus) judicia a Senatu ad Equeſtrem ordinem ſunt tranſlata; ſed quae, ut ibidem vidimus, rurſum cum Senatu communicata ſunt. Equites etiam Romae vectigalia conducebant; idque in ſocietates quasdam diviſi. Cic. *Famil. l.* XIII. *n.* 9. Quique tali Societati praeerat *Magiſter Societatis* dicebatur. *Ib.* Et adeo honorati hi erant, ut *ſcripturarios*, ſive publicanos *ampliſſimos homines* vocet Cicero *Ibid. ep.* 65. *Honeſtiſſimos & ornatiſſimos Or. pro L. Manil. c.* 7. & *pro Plancio c.* 9. dicit, *florem Equitum R. ornamentum civitatis, firmamentum Reip. publicanorum ordine contineri.*

De muneribus Equitum.

a *Suet. l. prox. d.* b *Vid. Petron. c.* 126. c *Liv.* XLII. *c.* 61. d *Senec. de benef.* III. *c.* 7.

De tranſvectione Equitum.

§. V. Dignitas Equitum Senatoriae proxima fuit, quia ex iis Senatores legebantur; [a] unde hic ordo *Senatus ſeminarium* eſt dictus: [b] quam dignitatem etiam Cenſus & reliqua, quae jam diximus, adſtruunt: & hinc quoque *ſplendor* Equitibus proprie tribuitur. [c] Nec parvum huic Ordini ſplendorem afferebat *annua Tranſvectio*; [d] quae fiebat hoc modo. Quotannis idibus *Quinctilibus*, hoc eſt, decimo tertio die *menſis Julii* omnes Equites corona oleaginea cincti togas palmatas [e] ſive *trabeas* induti, equis ſuis inſidentes & ornamenta militaria, quae ab Imperatoribus virtutis cauſa acceperant, manu geſtantes ab aede *Honoris* extra Urbem ad Capitolium transvehebantur. Et hoc quidem quotannis fiebat: (eoque tempore etiam in jus eos vocare non licebat [f]) ſed quinto quoque anno, dum ita transveherentur, ad Cenſorem in ſella curuli ante Capitolium ſedentem acce-

a *Vid. Ovid. Triſt.* IV. *El.* X. *vſ.* 35. b *Liv.* XLII. *c.* 61. *Lamprid. Alex. Sev. c.* 19. c *Cic. Famil.* I. *n.* 3. *& ibi Manut. quem vide et. ad l.* II. *in Verr. c.* 71. d *Vid. Dion. Hal.* VI. *c.* 13. e *Vid. Octav. Ferrar. de Re Veſt.* II. *c.* 5. *&* 8. f *L.* 2. *ff. de in jus voc.*

accedebant, & ex equis deſcendentes manu eos ante Cenſorem traducebant. Quod ſi tum Eques aliquis eſſet corruptis moribus, [a] vel cenſum ſuum equeſtrem minuiſſet, vel denique equum negligentius habuiſſet, [b] Cenſor, ut *equum venderet*, jubebat (isque proprie *impolitiae*, hoc eſt, *incuriae* notari dicebatur) [c]; atque eo ipſo talis Eques ordine equeſtri motus cenſebatur; ſin placuiſſet Eques, *equum traducere* jubebatur [d]. Recitabat etiam Cenſor hac occaſione Equitum catalogum; &, quem primum recenſuiſſet, is *Princeps juventutis* dicebatur [e]: non quidem quod revera omnes juvenes eſſent, (multi enim in hoc ordine conſenuerunt, & quidem viri illuſtriſſimi, ut, ex. gr., *Maecenas* ille Auguſti Imperatoris amicus) ſed quod prima inſtitutione ita fere fuiſſent: & praeterea aetas juvenilis olim apud Romanos ad annum aetatis quadrageſimum quintum extendebatur [f]: nec ex noſtris hodie moribus de hac appellatione, & ſimilibus

a *Vid. Suet. Cajo c.* 16. b *Gell.* IV. *c.* 20. c *Gell.* IV. 12. d *Ovid. Triſt.* II. *vſ.* 89. e *Vid. Tacit. Annal.* I. *c.* 3. f *Dion. Hal.* IV. *c.* 16.

bus, judicari debet, cum *adoleſcentulus* etiam dicatur Julius Caeſar cum Pontificatum Maximum peteret, [a] cum tamen eſſet annorum triginta ſex, ut ex *Suetonio* patet, qui eum queſturam anno demum trigeſimo tertio aetatis geſſiſſe ſcribit; [b] & poſtea etiam aedilitatem, antequam Pontifex fieret, geſſit [c]. Et ſeipſum *adoleſcentem* vocat Cicero, cum jam eſſet Conſul [d]. Sub Principibus haeredes Imperii *Principes Juventutis* ſunt dicti [e].

a *Sall. Cattil. c.* 49. b *c.* 7. c *Vid. Manut. ad Salluſt. d. l.* d *Philipp.* II. *f.* e *Vid. numm. ap. Spanh. Diſſ.* XII. *p.* 353.

CAPUT QUARTUM.

De ordine Populari.

De differentia vocum populus & plebs.

§. I. P*opuli* appellatio diverſe ſumitur: Primo enim notat *univerſam aliquam gentem*, ut cum dicimus, ex. gr., *clementiam Populi Romani*, *fortitudinem Populi Carthaginienſis*. Secundo, aliquando opponitur *Senatui*, ut in celebri illa formula, quae his literis denotatur S. P. Q. R. ſignificantibus, *Senatum, Populumque*

Ro-

Romanum. Tertia ſignificatio eſt, cum omnes, qui neque Senatores, neque Equites ſunt *de Populo* eſſe dicuntur; atque ita in hujus Capitis inſcriptione ſumitur. Hac autem notione Cicero [a] & Livius aliquando voce *plebis* utuntur; [b] licet haec vox proprie *genus* potius, quam *ordinem* ſignificet; ut cum, dicimus, *Conſules eſſe creatos de plebe*, hoc eſt, *ex iis, qui Patricii non erant.* Itaque, poſtquam Senatores de plebe legi coeperunt (quod a Decemviris primum factum eſt, ut diximus [c]) triplex ordo & patriciorum & plebejorum exſtitit; ita, ut diceretur aliquis *civis Romanus patricius Senator*, *patricius Eques*, *patricius de populo*; & rurſus, civis Romanus *Senator plebejus*, *Eques plebejus*, *& plebejus privatus.*

Differentia inter patricios & plebejos.

§. II. Hic porro notandum, *Patricios*, Ευπατρίδας Graece, apud Romanos fere ſimiles fuiſſe iis, quos nos hodie *nobiles* vulgo dicimus; ſcilicet, fuiſſe eos, qui ex antiquiſſimis familiis erant orti, licet ipſi honores nul-

a *Pro Balbo c.* 15. b *Etiam Ovid. Faſt.* II. *vſ.* 127. c *Vid. Sigon. de antiquo jur. civ. Rom.* II. *c.* 2.

nullos geſſiſſent: *Nobiles* vero eorum conveniſſe cum iis, quos nos hodie vulgo *Patricios* vocamus; ii nempe erant, qui vel ipſi, vel quorum majores Magiſtratus Curules geſſerant, & inde *jus imaginum* habebant, hoc eſt, qui majorum ſuorum imagines in atriis aedium ſervare; [a] &, ut illae in pompa funebri praeferrentur, curare poterant; licet ex antiquiſſimis illis familiis orti non eſſent. Dico autem hoc jus non fuiſſe, niſi eorum, qui Magiſtratus Curules geſſerant; nam Tribunatus, Quaeſtura, & alii inferiores Magiſtratus hoc jus non dabant. Hae imagines, ut ὡς ἐν παρέδῳ illud addamus, nihil aliud fuerunt, [b] quam expreſſae humerorum tenus corporis e cera effigies [c]; quas in atriis aedium collocare ſolebant ligneis thecis, ſive armariis incluſas, easque non niſi diebus feſtis aperuiſſe videntur. Iis ſubſcripti erant *tituli*, ſive *indices honorum*, & rerum in iis honoribus geſtarum [d]: & hinc *imagi-*

nes

a *Vid. Juven. Sat.* VIII. *init.* b *Plin.* XXXV. c *Juven. l. d.* d *Vid. vet. Scholiaſt. ad Juven.* X. *vſ.* 57. *&* *hinc* vir honoratiſſimae imaginis futurus ad poſteros *dicitur ap. Liv.* III. *c.* 58.

nes aliquando pro *ipſa nobilitate* ponuntur [a]. Aliquando autem in eadem gente erant & patriciae & plebejae familiae [b]; ut, exempli gratia, in gente *Claudia*, in qua fuerunt *Claudii Regillenſes*, *Pulchri*, *Nerones*, omnes patricii: *Claudiorum* vero *Marcellorum* familia plebeja erat, [c] licet patriciis ejuſdem gentis familiis longe nobilior. Hoc autem accidebat [d] duabus potiſſimum de cauſſis: primo, ſi patricius aliquis ad plebem ſe contuliſſet, quod ſaepe faciebant patricii; vel, ut Tribuni plebis fieri poſſent, eaque ratione inimicos ſuos vexare; (cujus rei exemplum illuſtre habemus in nobili illo, non virtutibus, ſed flagitiis, *Clodio* Ciceronis inimico [e]) vel, ut facilius honores favore plebis conſequerentur. Secunda hujus rei cauſa erat *civitatis beneficium*; qui enim civitate donabantur plebeji fiebant, non vero patricii; & tamen ejus, cujus beneficio in civitatem venerant, nomen aſſumebant; quemadmodum videmus in

a *Tacit. Hiſt. l.* II. *c.* 76. b *Vid. infra Sect.* VI. *c.* V. §. I. c *Suet. Tiber. c.* I. d *Vid. Strein. de gent. Rom. ap. Graev. T.* VII. *Ant. p.* 1124. e *Suet. Jul. c.* 20.

in *Cornelio Balbo*, qui *L. Cornelii Lentuli* beneficio [a] civitatem adeptus erat. Quod ſi patricius a plebejo, aut plebejus a patricio adoptaretur, ille quidem in ordinem adoptantis tranſibat; verum hoc perſonam ejus non excedebat [b].

Initio Reipublicae ingens differentia inter patricios & plebejos fuit; ita, ut illi ſoli ſacra facere, & ſacerdotia ac magiſtratus gerere poſſent; neque plebs jus connubiorum cum ipſis haberet [c]: ſed haec fere omnia ſenſim cum plebe ſunt communicata, ut ſuis locis docebimus.

De patronis & clientibus.

§. III. Ut autem nexus aliquis inter patricios & plebejos eſſet, Romulus inſtituit, ut quisque homo plebejus [d] quem vellet ex patriciis *Patronum* ſibi diligeret; cujus ipſe, quod eum *coleret*, *Cliens* diceretur. *Patroni* (τȣ̃ προςάτȣ [e]) *munus* erat clienti de jure reſpondere, lites pro eo ſuſcipere, uno verbo ejus cauſa facere quicquid parentes liberorum cauſa vul-

a *Vid. P. Manut. argum. in Or. Cic. pro Balbo.* b *Vid. Strein. de gent. Rom. p.* 1124. c *Liv.* IV. *c.* 2. d *Dion. Halic.* II. *c.* 9. e *Plut. Romulo p. m.* 25.

vulgo facere ſolent. *Cliens* vero patronum omni modo, qua viribus, qua opibus juvare debebat. Patroni etiam clientum, ſi inteſtati deceſſiſſent, legitimi haeredes erant; & ideo quoque legitimi liberorum eorum tutores; [a] quia plerumque ubi ſucceſſionis eſt emolumentum, ubi & tutelae onus eſſe debet. Jus hoc erat haereditarium, & ſanctum adeo, ut clientes hoſpitibus & cognatis praeferrerentur. [b] Hujus juris ſimilitudine creſcente Republica univerſi populi in clientela illuſtrium familiarum fuerunt, ut *Siculi* in clientela Marcellorum [c], *Allobroges*, in clientela *Fabiorum*, [d] *Cyprus* & *Cappadocia* in clientela *Catonis*, [e] *Bononienſes* in clientela *Antoniorum* [f]. Vid. Dial. de cauſſis corr. el. c. 36. erant autem fere in clientela familiae ejus Imperatoris, qui eos primum ſubegerat, quemadmodum in majore parte allatorum exemplorum videmus.

a *§. un. Indit. de legit. patron. tutel.* b *Gell.* v. *c.* 13 *&* XX. *c.* 1. c *Vid. Eminentiſſ. Norris. ad cenotaph. Pis. Diſſ.* 11. *c.* 7. d *Sall. Catil. c.* 41. e *Cic. ad Famil.* XV. *n.* 4. f *Suet. Aug. c.* 17.

Atque ita vidimus tres illos ordines, ex quibus Populus Romanus conſtitit, [a] ſi vocem populus ſumamus ea notione, quam primam initio hujus capitis poſuimus. Hac mente capite ſecundo diximus penes Populum fuiſſe poteſtatem creandi Magiſtratus, ferendi leges, & pacis bellique arbitrium; quod jam inde ab initio Reipublicae obtinuit, ita ut Regi nihil fere praeter curam ſacrorum [b] relictum eſſet, & praeter adminiſtrationem rerum bellicarum, quae plerumque celeritatem deſiderant, & ab uno facilius peragi poſſunt: unde conſtat *Majeſtatem penes Populum fuiſſe*, quod etiam ex *provocatione*, quae ad Populum ſemper fieri poterat, etiam Rege [c], [d] & ex *ſubmiſſione faſcium*, quae Populo fiebat, patet [e].

a *Vid. Ovid. Faſt.* IV. *v.* 293. *Martial. L.* VIII *n.* 15. b *Vid. Serv. ad Virg. Aen.* III. *vſ.* 80 c *Liv.* I. *c.* 26. d *Liv.* I. *c.* 26. *&* III. *c* 55 e *Vid. infra Sect.* II. *c.* 3. §. 2. *Liv.* II *c.* 7.

CA-

CAPUT QUINTUM.

De Comitiis in genere.

§. I. C*omitia* dicta ſunt a *coëundo*, ſive *comeundo*, ut veteres loquebantur; [a] unde etiam *Comitium* dictus eſt locus in foro, ubi ad Comitia curiata, & quandoque ad lites decidendas conveniebatur [b]; ſunt enim *Comitia* nihil aliud, niſi *Conventus univerſi Populi ad ferendum de aliqua re ſuffragium*. Duco, *univerſi Populi*; nam, ſi pars tantum conveniebat, *Concilium* [c] potius dicebatur; licet hae voces non nimis accurate loquentibus ſaepius confundantur. [d] Dico praeterea, *ad ferendum de aliqua re ſuffragium*; nam, ſi alia de cauſa Populus conveniebat, non erant Comitia. *De Comitiis in genere.*

Habebantur Comitia a *Magiſtratu*, vel in quibuſdam cauſis a *Pontifice Maximo* (licet de Pont. Max. dubitetur. Vid. Cl. Graev. Praef. ad T. V.

 Ant.

a *Feſt.* v. *Comitiales.* b *Varro de L. L.* IV. *c.* 32. *Vid. Plaut. Curc.* IV. I. *vſ.* 9. c *Gell.* XV. *c.* 27. d *Vid. P. Merul. de comit. p.* 4. *edit.* 1675. *Grucch. Praef. ad libbr. de comit. Rom.*

Ant. R.) hoc eſt, *Magiſtratus*, vel *Pontifex Maximus Comitiis praeerat, eaque dirigebat*; & quidem ab uno ex Magiſtratibus, cui id vel ſorte, vel comparatione, vel conſenſu obtigerat. Comitiis agebantur omnia, quae ſummam rem publicam ſpectabant, & quorum poteſtatem penes Populum fuiſſe diximus: iis ſcilicet Magiſtratus omnes, & quidam Sacerdotes creabantur, nam quidam cooptabantur a collegio, ut Augures; leges ferebantur, (inter quas vel praecipuae erant leges de bello indicendo, & de pace facienda) & judicia publica extraordinaria exercebantur. Magiſtratuum comitia ſemper in campo Martio habebantur; ad leges vero ferendas, vel ad judicia exercenda aliquando in foro, aliquando in Capitolio. Non poterant autem haberi Comitia niſi *diebus Comitialibus*, hoc eſt, *quibus cum Populo agere licebat.*

Comitiorum diſtinctio.

§. II. Tria porro fuerunt *Comitiorum genero*: primo nempe *Curiata* inſtituta a Romulo; ſecundo, *Centuriata* ex praeſcripto, ſive commentariis [a] Servii Tullii habita; tertio, *Tributa*,

a *Liv.* I. *cap.* 60.

buto, a Tribunis plebis A. U. 263. primum introducta. Nam *Kalata* quae dicuntur *Comitia*, non faciunt aliud Comitiorum genus, ſed ita dicuntur aliquando Curiata & Centuriata *Comitus* ἀπὸ τȣ̃ καλεῖν, ſive ab antiquo verbo *kalo*, hoc eſt, *voco*; & quidem proprie ea Comitia, in quibus teſtamenta [a] condebantur, vel Sacerdotes creabantur.

[a] §. 1. *Inſtitut. de teſtament. ordin. & ibi cmn. Theophil.*

CAPUT SEXTUM.

De Comitiis curiatis.

§. I. *Curiata Comitia erant quando Populus curiatim*, hoc eſt, *in Curias* (κατὰ Φρατρίας, unde legem Curiatam νόμον Φρατρικὸν dicit Dio *L.* XLI. *p.* 112. *edit. regiae* 1548.) *diviſus ſuffragia ferebat*; *ita ut*, *quod plures Curiae juſſiſſent*, *id juſſum Populi diceretur*: ergo ſtatim ac ſexdecim Curiae in unum conſenſiſſent, finis erat Comitiorum; cum univerſus Populus in triginta Curias, ut vidimus, eſſet diviſus. Habebantur autem hoc mo-

De modo habendi Comitia curiata.

modo: convocatis per praeconem Curiis, is qui Comitia habebat, rogationem ſuam Populo exponebat; tum Populus in ſuas quiſque Curias diſcedebat, quae deinde eo ordine, quo ſorte exiverant, ſuffragium dicebant: quae autem Curia prima exibat, *Principium dicebatur.* [a] Haberi haec Comitia debebant *auſpicato* [b]; atque adeo Augures adeſſe oportebat. Requirebatur etiam in iis *auctoritas Patrum,* [c] ſive *Senatus*, hoc eſt, *ut id, quod pluribus Curiis placuiſſet, ad Senatum referretur*: ſed poſtea creſcente plebis auctoritate Patres *in incertum Comitiorum eventum auctores fiebant*, hoc eſt, *promittebant, ſe id, quod Populus juſſiſſet, ratum habituros* [d]. *Locus* his Comitiis erat, ut praecedente capite jam diximus, *Comitium.*

Cauſae comitiorum curiatorum.

§. II. *Cauſae* Comitiorum Curiatorum primis quidem temporibus cum nulla alia Comitia eſſent, fuerunt omnes res, quas Populi arbitrio permiſſas fuiſſe diximus. Verum poſt

ea

a *Liv.* IX. *c.* 38. *Vid. legem ant. ap. Frontin. de aquaed. L.* II. *n.* 1667. *T.* IV. *Graev.* b *Vid. Gell.* XIII. *c.* 14. *Cic. pro domo c.* 15. *de har. reſp. c.* 23. c *Dion. Hal.* II. *c.* 14. *Cic. pro Planc. c.* 3. *omn.* d *Liv.* I. *c.* 17.

ea, inſtitutis primum Comitiis Centuriatis, & deinde etiam Tributis, haec Comitia minus celebrari cœperunt; maxime cum Lex *Publilia* de minoribus Magiſtratibus Tributis Comitiis creandis perlata eſſet. Ergo poſt haec duae tantum generales cauſae horum Comitiorum habendorum fuerunt; ſcilicet prima cauſa fuit, ut Leges quaedam ferrentur, ſecunda, ut Sacerdotes quidam crearentur. Prima & praecipua Lex his Comitiis lata ſuit de *Imperio Magiſtratibus dando*, hoc eſt, *de adminiſtratione rei bellicae*, [a] ſine qua lege nemini rem militarem attingere licebat [b]: Magiſtratus autem, quibus Imperium dabatur, erant Dictatores, Conſules, Proconſules, Praetores, Propraetores; & denique Quaeſtores, qui jure praetorio in provincias mittebantur. Verum poſtea ad uſurpationem quandam vetuſtatis, & auſpiciorum cauſa triginta tantum lictores, qui Curias convocare ſolebant, in ſuffragia iverunt, ſi lex de im-

a *Vid. Liv.* V. *c.* 52. *Cic de L. Agr. Or.* II. *c.* 12. *& Phil.* V. *c.* 16. b *Vid. Grucch. & Sigon. diſputationes de hac materia in Tom.* I. *Theſ. Graev.*

imperio ferenda eſſet. Secundo, lex de *Camillo* ab exilio revocando his Comiitiis fuit lata. [a] Tertio, lege Curiata etiam fiebant *arrogatioues*, cum civis R. injuſſu Populi ſtatum ſuum mutare non poſſet [b]. (quae ſunt *hominis ſui juris in filium aſſumtiones* [c]) eaque Lex arbitris Pontificibus ferebatur; ſcilicet ita, ut illi, an juſta cauſa arrogationis eſſet, cognoſcerent. Quarto, antiquiſſimis temporibus quidam *Teſtamenta* ſua his Comitiis condebant; & tum proprie *Kalata* Comitia dicebantur. [d] Quinto in iis fiebant *ſacrorum deteſtationes*, [e] hoc eſt, *haeredi, aut legatario cuidam denunciabatur, ſacra, quae haereditatem ſequebantur, eſſe ſuſcipienda:* Cic. de leg. L. II. c. 9. unde apud *Plautum* [f] *ſine ſacris haereditas* vocatur, *quae ſine ulla incommoda appendice alicui obvenit.* Talia ſacra fuerunt ex. gr. in gente *Nautia. Serv. ad Aen. L.* II. v. 166. *L.* III. *v.* 407. *L.*

a *Liv.* v. *c.* 46. b *Vid. Celeberr. Noodt ad tit.* π. *de adopt.* c *l.* I. §. I. *ff de adopt. Tac. Hiſt.* I. *c.* 15. d §. I. *Inſtit. de teſtam. & ibi Theophil.* e *Vid. Graev. Praef. ad Tom.* I. *Antiq. Rom. Scalig. ad Feſt.* v. *Puri.* f *Captiv. A.* IV. *S.* I. *vſ.* 8. *Feſt.* v. *ſine ſacris.*

L. V. v. 704. in gente *Horatia. Liv. L.* 1. *c.* 26. in gente *Fabia.* Id. *L. V. c.* 46.

Secunda horum Comitiorum cauſa fuit *Sacerdotum* quorundam *creatio*, qui erant *Flamines*, & *Curio Maximus.* [a] Quod autem diximus ſubſecutis primam Rempublicam temporibus triginta tantum lictores in ſuffragium iviſſe, [b] ſciendum eſt, hoc duntaxat factum fuiſſe dicis cauſſa, cum lex militaris eſſet ferenda. Habebantur haec Comitia non niſi a majoribus Magiſtratibus, quia ſcilicet auſpicato haberi debebant; minores enim Magiſtratus auſpicia non habebant [c]) initio nempe Reipublicae a Rege; poſtea a Conſule, Dictatore, Praetore & Interrege: Sacerdotum vero creandorum cauſa a Pontifice [d]; licet hoc poſtremum non ſatis certum ſit.

a *Vid. Grucch. de comit. Rom.* III. *c.* 2. b *Cic. Agrar.* II. *c.* 12. c *Gell.* XIII. *c.* 15. d *Vid. Grucch. d. l. c.* 3.

CAPUT SEPTIMUM.

De Cenſu, & de Comitiis Centuriatis.

Alterum, & praecipuum quidem, Comitiorum genus fuerunt *Comitia Centuriata*, (ἡ λοχῖτις ἐκκλησία, quae etiam *Majora* dicuntur [a]) *quibus Populus per Claſſium Centuria* (κατὰ λόχους) *diviſus ſuffragia ferebat; ita ut, quod plures Centuriae juſſiſſent, id ratum haberetur.* Sed ante quam de iis plura dicamus, prius explicandum eſt, quid fuerit Cenſus; absque eo enim quae *Claſſes*, (συμμορίας vocat Dion. Hal. *L.* VII. *c.* 59) quae *Centurias* fuerint, intelligi nequit.

De Cenſu. §. I. *Cenſus eſt enumeratio Populi cum aeſtimatione facultatum.* Inſtituit eum Servius Tullius ſextus Romanorum Rex ſapientiſſimo plane conſilio; qui juſſit, ut omnes cives, ſive intra, ſive extra Urbem habitarent, bona ſua jurati *cenſerent*, [b] hoc eſt, *aeſtimarent*; & illum cenſum, ac ſimul numerum & nomina uxorum, libero-

a *Cic. poſt red. in Sen. c.* 11. b *Dion. Hal.* IV. *c.* 15.

rorum, (& ſuam liberorumque aetatem [a]) ſervorum, & libertorum, item domicilii locum indicarent [b]; qui ſecus feciſſent eorum bona publicarentur, ipſi virgis caeſi venundarentur [c], quaſi qui ſibi ipſis libertatem abjudicaſſent. [d] Praeterea prudentiſſime inſtituit, ut cum *Paganalia* celebrarentur in ſingula capita certum numiſmatis genus conferretur; ſed aliud a viris, aliud a mulieribus, aliud denique ab impuberibus. [e] Et hac ratione certo, breviter, & quaſi uno intuitu omnium civium numerum & opes, atque adeo totius civitatis vires poterat cognoſcere. Inde omnes cives pro ratione Cenſus in ſex *Claſſes* diſtribuit, [f] quae rurſus in *Centurias* erant diviſae modo, quem tabula juncta indicat. Et in acie etiam ſingulis claſſibus locum digniorem pro ratione cenſus adſignavit, ita, ut quintae claſſis cives non niſi inter Velites militarent [g]. In infima *claſſe* (licet haec proprie *claſſis* non haberetur, unde quin-

a *Id.* v. *c.* 75. b *Vid. l.* 4. *ff. de cenſibus.* c *Cic. Or. pro Caecin. c.* 34. d *Ibid. l. ſt. cit* e *Dion. Hal.* IV. *c.* 15. f *Liv.* I. *c.* 43. g *Dion. Hal.* IV. *c.* 16. *ſeq.*

quinque duntaxat claſſes nominat Livius III. c. 30.) videmus nominari *Proletarios* & *capite cenſos.* [a] *Proletarii* ita dicebantur, quod quaſi *proli* tantum *procreandae* vacarent; unde *proletarium ſermonem* pro *vili* eleganter dicit *Plautus Milit. Glor. A.* III. *S.* I. *vſ.* 157. *Capite cenſi* vero erant, in quibus non pecuniae, ſed capitis tantum ratio habebatur; & qui nihil aliud quam civium numerum augebant. Qui in prima Claſſe cenſebantur ſoli proprie *Claſſici* dicebantur, reliqui omnes *infra claſſem* [b]; (illos Graece τοὺς ἐν τιμήματι dicas; nam τιμήματα *claſſes* vocat *Plutarch. Solon. p. m.* 87. *f.* niſi potius λαβεῖν τὰ τιμήματα τῶν πολιτῶν apud eum ſignificat, *cenſum agere*) unde hodieque *Claſſicos auctores* [c] pro *antiquis & probatis* vulgo dicimus. Hinc quinque tantum claſſes memorat *Salluſt. Or.* II. *de Rep. ord.* Liv. III, *c.* 30. *Aſcon. in Cornel.* I. *p.* 968. *ed. Graev.* Arma quaeque Claſſis habebat digniora [d] pro ratione cenſus; quinta autem Claſſis nihil ha-

a *Gell.* XVI. *c.* 10. b *Id.* VII. *c.* 13. c *Id. L.* XIX. *c.* 8. d *Liv.* I. *c.* 43.

TABULA CLASSIUM ET CENTURIARUM PRO RATIONE CENSUS

Prima Claſſis *Divitum Ditiſſimorum .*	Cenſus C. ∞. *Sive 100000. aeris hoc eſt noſtra moneta 1000. Imperiales vel ut alii Philippæi .*	Centuriæ LXXX. *Seniorum XL. Juniorum XL. quibus additæ 18 Equitum Centuriæ et duæ fabrorum Livium .*	*Seniores ad Urbis Cuſtodiam præſto eſſe Juniores foris bella gerere debebant.*
Secunda Claſſis *Ditiorum .*	Cenſus LXXV. ∞. *Sive 75000. æris hoc eſt 750. Imperiales .*	Centuriæ XX. *Seniorum X. Juniorum X.*	
Tertia Claſſis *Divitum .*	Cenſus L. ∞. *Sive 50000. æris hoc eſt 500. Imperiales .*	Centuriæ XX. *Seniorum X. Juniorum X.*	
Quarta Claſſis *Mediocrium .*	Cenſus XXV. ∞ *Sive 25000. æris hoc eſt Imperiales 250 .*	Centuriæ XX. *Seniorum X. Juniorum X. quibus additæ 2 tibicinum et accenſorum juxta Dionys Halicarn .*	
Quinta Claſſis *Modicorum .*	Cenſus XI. ∞. *Sive 11000 æris hoc eſt Imperiales 110 .*	Centuriæ XXX. *Seniorum X. Juniorum X. Livius 3 tibicinum et accenſorum Centurias huic claſſi adſcribit.*	
Sexta Claſſis *Tenuiſſimorum .*	Cenſus *Minor* XI. ∞. *æris hoc eſt minor 110. Imperialibus .*	Centuria una *Duntaxat in qua etiam proletarii et capite cenſi qui omnes a militia et tributis immunes*	

habebat praeter fundas [a], & extra ordinem militabat. [b] Mirum autem nemini videri debet, tot centurias fuiſſe ditiſſimorum, mediocrium pauciores, infimorum tantum unam; ſciendum enim eſt ditiorum centurias parvo admodum civium numero conſtitiſſe, cum ultima Centuria omnibus aliis ſimul ſumtis forte major fuerit: & haec in tres quaſi claſſiculas ſubdiviſa fuiſſe videtur [c].

§. II. *Cauſa hujus inſtituti* non una fuit. *Prima* erat, ut in ferendis ſuffragiis omnis fere poteſtas penes ditiores eſſet: cum enim in Comitiis Centuriatis ſingularum centuriarum ſingula valerent ſuffragia, & ditiſſimorum (Equitum & fabrorum centuriis illis additis) centuriae eſſent centum, reliquorum autem tantum nonaginta & tres, manifeſtum eſt adverſus illorum conſenſum reliquas claſſes nihil potuiſſe [d]. Et hinc C. Gracchus legem promulgavit, ut ex confuſis quinque claſſibus ſorte centuriae *Cauſa hujus inſtituti.*

a *Dion. Hall.* v. *c.* 67. b *Dion. Hal.* IV. *c.* 17. c *Vid. Lipſ. de Milit. Rom.* I. 2. d *Dion. Hal.* VII. *c.* 59.

riae vocarentur [a]. *Altera* cauſa fuit, ut tributorum onera maxime in ditiſſimos inclinarentur, [b] cum non amplius per capita, ſed pro ratione cenſus tributum penderetur. *Tertia* denique cauſa fuit, ut militiae gerendae onus in eoſdem derivaretur; cum enim pauciores eſſent ditiſſimi, & in plures centurias diviſi, ſine ulla fere intermiſſione militabant. Unde etiam Reſp. fidelioribus militibus utebatur; cum ditiorum magis interſit Remp. ſalvam eſſe. Atque ita licet omnis in Republica poteſtas revera penes ditiores tantum eſſet, [c] non tamen hoc inique ferebant pauperes, cum divites ſimul omnia fere onera ſuſtinerent: & cum praeterea pauperiores quoque viritim in ſuis quisque Centuriis ſententias rogarentur, omnes ſe pari jure Rempublicam adminiſtrare arbitrabantur, [d] quemadmodum ima plebes ſaepe talibus artibus deludi amat. Et haec Reipublicae apud Romanos conſtitutio, quamdiu ipſa Reſpublica ſalva, hoc eſt, libera fuit, eſt ſervata.

§. III.

a *Sall. de Rep. Ord. Orat.* II. b *Id.* IV. *c.* 19.
c *Ibid. c. ſeq.* d *Dion. Hal. l. d. c.* 21.

§. III. Cenſu peracto *Luſtrum condidit* Tullius, hoc eſt, in campo Martio *ſuem*, *ovem* & *taurum* circum exercitum, ſive circum Populum Romanum ibi congregatum ducendo eum *luſtravit*: (unde *luſtrare* etiam pro *circumire* ponitur. Virg. *Ecl.* x. *v.* 55.) eaque animalia mox immolavit; quod ſacrificium *Suovetaurilia*, vel potius *Solitaurilia* eſt dictum; quia *ſolidum*, ſive *integrum* [a] (id enim *ſollum Oſcorum* lingua [b] ſignificat) *taurum* mactabant. *Luſtrum* autem vocatum eſt a *luendo*, hoc eſt, *ſolvendo*; quia eo tempore omnia vectigalia a publicanis *luebantur*, ſive *perſolvebantur* Cenſoribus [c]: & quia hoc *quinto* quoque anno fiebat, *luſtrum* pro *tempore quinquennali* ſaepe, Poëtis maxime [d], ponitur: differt autem Luſtrum ab *Olympiade*, quae quarto quoque anno finito apud Graecos celebrabatur. *Condi* ſolebat *luſtrum* (haec enim eſt propria huic rei dictio) olim a Rege, eoque pulſo a Conſule; donec A. U. 310. Cenſores, proprius huic rei Magi-

a *Virg. Aen.* VI. *vſ.* 253. b *Feſt. V.* *Solitaurilia.* c *Varro de L. L.* V. 2. d *Hor. Od. L.* IV. *c.* I. *v.* 6. *Stat. Sylv. L.* II. *c.* 2. *v.* 6.

giſtratus, crearentur: & olim quidem condebatur in foro; poſtea in *Villa publica* in campo Martio [a]. Cenſa ſunt primo luſtro civium *octoginta millia.* Et haec de Cenſu: de ipſis porro Comitiis Centuriatis jam dicemus.

De ipſis comitiis, & primo de ipſorum cauſis.

§. IV. *Centuriata comitia* habebantur tribus de cauſis. Primo, *ut Magiſtratus crearentur:* ſecundo, *ut Leges ferrentur:* tertio, *ut judicium perduellionis exerceretur.*

Primo, Magiſtratus his Comitiis *creabantur*, omnes Magiſtratus Majores Ordinarii, hoc eſt, Conſules, & Praetores: tum Extraordinarii, quales fuerunt Cenſores, Decemviri legum ſcribendarum, & Tribuni militum Conſulari poteſtate. Unus praeterea *Sacerdos* his Comitiis creatus eſt, nempe *Rex ſacrorum*; qui quidem Magiſtratus non erat, ſed ei dignitas tamen a Populo non alia ratione, quam ſi fuiſſet Magiſtratus, dabatur.

Secundo, Leges his Comitiis *ferebantur* fere omnes, quae a Magiſtratibus Majoribus promulgabantur; nam quaſdam curiatis Comitiis latas fuiſſe

a *Liv. L.* IV. *c.* 24.

ſuiſſe vidimus : ſic , exempli gratia, lex *Valeria de provocatione ad Populum*, leges *duodecim Tabularum* [a] , lex *de Cicerone ab exilio revocando* [b] , & ſimiles his Comitiis latae ſunt ; eaeque *Plebiſcitis* , quae Tributis comitiis conſtituebantur , opponuntur. Tum Lex, qua *bellum* Populo alicui, aut Regi *indicebatur* , Centuriatis comitiis ferenda fuit [c] ; nam *de pace facienda* ferebatur comitiis Tributis. Tertio, *judicium* unum, idque capitale his Comitiis exercitum fuit , nempe *Judicium Perduellionis* [d] : ſic enim in lege duodecim tabularum erat , *de capite civis , niſi per maximum Comitiatum* (hoc eſt, *Comitiis centuriatis*) *ne ferunto*. *Perduellis* autem eſt, [e] *qui hoſtili in Rempublicam animo eſſe deprehenditur* ; (vel brevius, ſi quis eum *hoſtilitatis reum* diceret) *perduelles* enim veteres *hoſtes* vocabant. [f] *Angli* hodie illud crimen vocant *High treaſon* ; (*Hoog verraad* nobis) *Galli* vero barbare, *crimen laeſae Majeſtatis in pri-*

a *Liv.* III. *c.* 34. & 37. b *Ipſe Cic. ad Attic.* IV. *n.* I. c *Liv. L.* IV. *c.* 30. d *Vid. Liv. L.* VI. *c.* 20. e *l. ult. ff. ad L. Jul. majeſt.* f *l.* 234. *pr. ff. de V. S.*

mo capite. Diverſum igitur eſt hoc crimen a *crimine Majeſtatis*, & eo gravius: nam perduellionis crimine tenetur, [a] qui civem Romanum quaſi peregrinum tractaverit; aut contra leges *Porciam* (Vid. Vaill. de fam. Rom. G. Porcia n. 10.) & *Semproniam* ſervili ſupplicio affecerit: vel etiam qui regnum affectavit; quod *crimen regni* vocat *Ovid. Faſt.* VI. *vſ.* 189. Cum igitur jus civitatis plane penes Populum eſſet, merito, qui hoc jus aliqua ratione violaſſet, judicio Populi ſubjiciebatur. Deinde hoc crimine reus eſt, qui, aut regnum affectavit, aut omnino aliquid per proditionem contra Reipublicae commodum molitus eſt. *Majeſtatis* vero crimen erat ſeditionem in exercitu concitaſſe, magiſtratui pro imperio agenti reſtitiſſe, & ſimilia.

De iis, qui his comitiis interveniebant.

§. V. Haec Comitia *habebantur* a Magiſtratibus majoribus [b], hoc eſt, a Conſule, Praetore, Dictatore, vel Interrege & ab hoc tantum, ſi magiſtratus creandi eſſent: Cenſores enim

a *Vid. Cic. in Verr. L.* I. *c.* 5. *Gruch. de comit Rom.* 5. *c.* I. *Vid. Gell. noct. Att. L.* VII *c.* 9.

enim Populum quidem centuriatim convocabant; ſed haec tamen proprie comitia non erant, ut ex data Comitiorum definitione patet; non enim conveniebat Populus ad *ferendum de aliqua re ſuffragium.* At ſi Rex Sacrificulus eſſet creandus habebantur a Pontifice.

Intereſſe iis poterant omnes, qui *pleno jure* cives Romani erant, hoc eſt, *qui jus ſuffragii habebant*, ſive illi in Urbe, ſive extra Urbem in municipiis, vel coloniis, quibus id juris datum eſſet, habitarent. Anno Urbis 663. a *L. Julio Caeſare* Conſule lata lex eſt, qua univerſae Italiae civitas cum ſuffragio data fuit; licet *Grucchius* [a] putet etiam tempore Ciceronis colonias quaſdam jus ſuffragii non habuiſſe.

§. VI. Ante Comitia per *trinundinum*, hoc eſt, per *tres nundinas*, (εἰς [b] τρίτην ἀγορὰν) ſive per *dies viginti & octo* edictum proponebatur, (ſaltem tempore Ciceronis, antea enim in Magiſtratibus creandis hoc omiſſum videtur) quo dies Comitiorum edi- *De iis, quae ipſa Comitia praecedebant.*

E 2 ce-

[a] *De comit. Rom.* I. *c.* 3. [b] *Dion. Hal.* VII. *c.* 58.

cebatur, ut cives in agris, vel extra Urbem degentes etiam adeſſe poſſent, idque Lege *Junia Licinia* cautum erat. Cic. *ad Att. L.* 11. *n.* 9. *& ibi Man.* Vid. eund. & *Abram. ad Or. pro Sext. c.* 64. Quod ſi legibus ferendis Comitia eſſent, etiam ſummarium legis proponebatur, ut ita quisque, an ea ſuadenda, an vero antiquanda eſſet, apud animum ſtatuere poſſet; & nundinis a *Latore legis* recitabatur, ac ab amico aliquo diſerto (qui *Auctor legis*, [a] Graecis ὁ γράφων, [b] dicebatur) oratione habita ſuadebatur; qualis fuit, exempli gratia, *oratio Ciceronis pro lege Manilia*, (& hoc idem fiebat in judiciis) quod proprie eſt *promulgare legem*. Auctoritas Senatus etiam his Comitiis, ut Curiatis, accedere debebat; ſed poſterioribus temporibus Patres ante ſuffragia in incertum Comitiorum eventum auctores fiebant, quemadmodum capite praecedente de Curiatis comitiis diximus. [c] Praeterea ante Comitia *auſpicia* rite *capi* debebant intra pomoerium: unde *auguſta centuria-*

a *Cic. ad Att.* 1. *n.* 19. *Suet. Jul. c.* 16. b *Lucian. p. m.* 151. c *Liv.* 1. *c.* 17.

riarum auſpicia dicit Cic. *pro Mil. c.* 16. quod ſi non recte eſſet factum; vel, ſi eſſet *obnunciatum*, hoc eſt, ſi *infauſta ſigna de coelo* eſſent *nunciata*, vitioſa erant Comitia, & in alium diem rejiciebantur ſolemni formula Auguris dicentis, *Alio die* [a]: poſterioribus autem temporibus auſpicia duntaxat ad uſurpationem vetuſtatis retenta ſunt. Non poterant haec Comitia, ut neque alia, haberi niſi *diebus Comitialibus*, ſive *quibus cum Populo agendi jus erat.* Tali ergo die, ſacris in Urbe prius rite peractis, Populus in campum Martium deſcendebat: nam haec Comitia in Urbe haberi non poterant, quia non niſi *exercitu imperato* habebantur; [b] in Urbe autem exercitum imperari nefas erat. Et olim quidem univerſus Populus armatus, & ſub ſignis conveniebat; poſtea vero pars Populi in Janiculo monte excubuit vexillo ex arce ſublato; quod poſtremum Dionis Caſſii tempore adhuc obtinuit. [c] Ita inchoata Comitia adhuc diri-

a *Vid. Cic. Phil.* II. *c.* 33. *& ibi Manut.* b *Feſt. V. Juſti dies. Dio Caſſius L.* 37. c *Dio Caſſius d. l.*

dirimi poterant, ſi etiam tum obnunciatum eſſet; vel, ſi aliquis *morbo comitiali* (quem *caducum* nos vulgo dicimus, & olim etiam *Major* dicebatur [a]) corriperetur: vel etiam ſi Tribunus plebis, aut alius Magiſtratus ejuſdem auctoritatis [b], ac ille erat, qui Comitia habebat; interceſſiſſet ſolemni illo verbo, *Veto* [c]; aut etiam ſi vexillum e Janiculo monte avulſiſſet. [d] Etiam tempeſtate exorta dirimebantur Comitia, ita tamen, ut Magiſtratus, qui jam creati eſſent vitioſi non redderentur [e].

Ipſorum comitiorum ratio.

§. VII. Congregato Populo Magiſtratus, qui Comitiis praeerat, concionem ad Populum habebat. (& tales conciones interdum etiam inter ipſa Comitia habebantur ad emendicanda Populi ſuffragia [f]). Et quidem, ſi lex ferenda eſſet, ut eam Populus vel juberet, vel vetaret: ſi vero Magiſtratus creandi eſſent, ut ex iis Candidatis, qui legitime petierant, quorumque adeo nomina accepta erant, ita ut eorum ratio Comitiis haberi oporteret, Ma-

a *Feſt. V. Prohibere.* b *Vid. Aſcon. ad Verrin.* III. *c.* 46. c *Liv.* VI. *c.* 35. d *Dio L.* 37. *de Rabirio perduellionis reo.* e *Liv.* XI. *fin.* f *Vid. inſigne exemp. ap. Liv. L.* XXIV. *c.* 8.

Magiſtratus eligeret: & ante legem tabellariam etiam alios, quam candidatos, Populus creare potuit, modo ut legibus eorum ratio haberi poſſet.

§. VIII. *Candidati* autem dicebantur, *qui honores petebant, & hoc intra legitimos dies profeſſi*[a] *erant*[b]; a *candida toga*, quae petitionis erat ſignum: nam omnes quidem ditiores Romani vulgo *albam* togam geſtabant, non tamen *candidam*; qualis erat cum fullones eam creta addita[c] ſplendidam feciſſent: *candidum* enim proprie eſt *reſplendens* a verbo *candere*, quod idem notat ac *ſplendere*, unde Horatius etiam *purpuream* veſtem *candere* dixit[d], & idem rurſus *purpureos* vocat *olores*[e]: & ſic quoque Graeci λαμπρὸν *candidum*[f], λευκὸν vero *album* vertunt. Tunicas autem non geſtabant Candidati, ſive, ut ita ſubmiſſiores viderentur, ſive, ut cicatrices adverſo corpore acceptas facilius monſtrare poſſent[g]. Candidatorum cauſa *De Candidatis.*

a *Cic.* II. *Agrar. c.* 9. *Vell. Pat. L.* II. *c.* 92. b *Salluſt. Catil. c.* 18. c *Perſ. Sat.* V. *vſ.* 177. d *Serm.* II. VI. *vſ.* 103. e *Od.* IV. I. *vſ.* 10. f *Vid. Lipſ. Elect.* I. *c.* 13. *Grucch. de comit. l.* 3. g *Plut. Coriol. p. m.* 220. *A. & in problem. p.* 276.

ſa a Magiſtratibus cognoſci debebat, ne a Populo honores indignis mandarentur ; an, ſcilicet, etiam tum minores eſſent Candidati ; an publico, vel turpi judicio notati, aut ambitus damnati, vel denique an eo tempore criminis alicujus rei agerentur. Quod ſi *eorum rationem habendam* eſſe Magiſtratus cenſuiſſent (nam poterant eorum *nomina* non *recipere* [a]) tum hi Candidati per trinundinum [b] Populum *prenſabant*, hoc eſt, *hominum obviorum manus prehendebant*, eosque amice compellabant; unde *officioſiſſimam nationem Candidatorum* eleganter dicit Cicero *orat. in Piſon. c.* 23. [c] & hoc jam biennio ante *annum ſuum* faciebant occaſione Comitiorum; at anno demum ſequente petebant. [d] Cum dies Comitiorum veniſſet amicos quoſdam, qui gratioſi eſſent apud Populum ſecum habentes, ab iiſque in campum deducti [e] Candidati in *Colle Hortulorum*, qui Campo Martio imminebat, conſiſtebant; ut ita

a *Vid. elegans exemplum ap. Val. Max. L.* III. *c.* 8. *n.* 3. b *Cic. ad Famil.* XVI. *n.* 12. c *Et pro Muren. c.* 33. d *Vid. Manut. ad Cic. Att.* I. *n.* I. *init.* e *Vid. Caſaub. ad Cic. Att.* I. I. *p.* 12. *edit. Graev.*

ita ab omnibus poſſent conſpici: praeterea in concione ad Populum ſe petituros profitebantur, & jam aliquid in ejus gratiam, ſi honorem conſecuti eſſent, facturos pollicebantur [a]. Habebant etiam ſervos, quos *nomenclatores* vocabant (Gr. ὀνοματολόγους [b]), qui eos de *nominibus* civium obviorum monerent; [c] & *diviſores*, qui argentum Populo *dividerent* [d]: licet hoc ſaepe vetitum, vel ad certam ſummam uſque duntaxat conceſſum ſit [e]. [f] Tum praeterea erant *ſequeſtres*, (Gr. μεσέγγυοι) qui ſubmittebantur ad corrumpenda Populi ſuffragia [g], & apud quos pecunia promiſſa deponebatur; [h] & denique *interpretes*, per quos pactio (de ſuffragio alicujus pro certa pecuniae ſumma obtinendo) indiceretur [i].

§. IX. Cum jam Populus in Centurias ſuas diſceſſiſſet, *ſortitio* inſtitue- *De ratione ferendi ſuffragia.*

E 5 tue-

a *Vid. Cic. ad Att.* II. *n.* 18. *& ibi Graev* b *Plut. Cat. Min. p. m.* 763. c *Horat. Epiſt.* I. VI. *n.* 50. d *Cic. Verr.* II. *c.* 8. *& ibi Aſcon.* e *Vid. Cic. Att. l.* I. *n.* 18. *Vid. omn. etiam Suet. Jul. c.* 19. *Lucan. l.* I. *v.* 178. f *Vid. Petron. c.* 119. g *Vid. Cic. pro Coel. c.* 7. 13. *& alibi.* h *Id. pro Planc. c.* 18. i *Aſcon. ad Cic. Verr.* II. *c.* 12.

tuebatur; & Centuria, quae prima ſorte exibat, dicebatur *praerogativa*, [a] ejuſque ſuffragium maximi erat momenti (Vid. exemplum ap. Liv. *l.* XXVI. *c.* 22.) unde *praerogativa* pro *ſigno futurae voluntatis* ponitur ap. Cic. *Verr.* I. *c.* 9. & *Catonem ad Cic. Famil.* XV. *n.* 5. Haec itaque a Magiſtratibus vocata per *ponticulos* [b] quoſdam in *ſeptum*, ſive *ovile* [c] tranſibat, (qui locus erat in Campo Martio cancellis clauſus [d], vel, ſi alio loco Comitia haberentur, ſepta *extenſis funibus* faciebant, unde περισχοινίσματα ea vocat *Appian. Alex. Civil.* III. *p.* 885. *edit. Tollii*) eamque deinceps ordine reliquae Centuriae ſequebantur. Tulerat quidem C. Gracchus legem, ut ex confuſis quinque claſſibus ſorte Centuriae vocarentur; ſed eam perferre non potuit. [e] Et olim quidem ante A. U. 614. voce ſuffragia ferebant; ſed hoc legibus *Gabinia*, *Caſſia* [f], aliisque *tabellariis* (ut Papiria A. 622. Coelia A. 646. qua etiam in judi-

a *Liv.* XXIV. *c.* 7. b *Cic. ad Att.* I. *n.* 9. c *Lucan.* II. *vſ.* 197. d *Ovid. Faſt.* I. *vſ.* 53. e *Salluſt.* f *Vid. Vaillant. in numm. famil. gente Caſſia n.* V. *Cic. de LL.* III. *c.* 16.

dicio perduellionis tabella data eſt) abrogatum eſt; ut ita plus libertatis populus in ferendis ſuffragiis haberet. Ergo in introitu ponticulorum quisque civis a *Diribitoribus* [a] (hi a *diribendo*, hoc eſt, *diſtribuendo* ſunt dicti) accipiebat tabellas, [b] quibus, ſi Magiſtratus creandi eſſent, inſcripta erant nomina Candidatorum. Si Leges eſſent ferendae, in altera tabella erant literae *U. R.* ſignificantes, *Uti Rogas* [c]; quibus notabatur, eum, qui ſuffragium dederat, ita cenſere, quemadmodum ille, qui legem tulerat, *rogaſſet*: unde formula initialis legum erat, *Coss. populum jure rogaverunt, populuſque jure ſcivit* [d]: in altera vero tabella erat litera A. hoc eſt, *antiquo*. Si denique judicium habendum eſſet; in altera tabula erat litera *A.* notans *Abſolvo*; in altera litera *C.* notans *Condemno*; in tertia literae *N. L.* hoc eſt, *Non Liquet* [e]: & hinc *tabella* pro ipſo *ſuffragio* ponitur. [f] Ex his tabellis quisque, quam vellet, in ciſtam [g], quae

a *Cic. poſt. red. in Sen. c.* 11. b *Id. ad Attic.* I. *n.* 14. c *Id. l. d. & de LL.* III. *c.* 17. d *Cic. Phil.* I. *c.* 10. e *Vid. Gell.* XIV. *t.* 2. f *Cic. Famil.* I. *n.* 9. g *Auctor. ad Herenn. l.* I. *c.* 12. *l.* II. *c.* 12.

quae in introitu ovilis a *Rogatoribus* [a] (ita dicebantur, *qui tabellas rogarent*, ſive *repoſcerent*) monſtrabatur, conjiciebat. Tum *Cuſtodes* (erant autem hi omnes, ut & Rogatores, & Diribitores ex viris nobiliſſimis; [b] & quidem ex amicis ejus, cujus res Comitiis agebatur; [c] qui quo eſſent majoris dignitatis, eo major candidati gloria habebatur [d]: poſtea vero certi quidam *cuſtodes* ex Equeſtri ordine ſunt creati) *cuſtodes*, inquam, tabellas educebant, & *punctis* in alia tabella notatis ſingulorum ſententias numerabant, (unde *puncta* vocantur *ſingulorum* hominum *ſententiae* [e]) & quod pluribus placuiſſet per praeconem pro iſtius centuriae ſuffragio pronunciabatur. Sic dimiſſa centuria praerogativa vocabantur aliae centuriae, quae dicebantur *Jure vocatae* [f]. & hoc eatenus fiebat, donec major numerus centuriarum, nonaginta ſeptem ſcilicet, in eandem ſententiam conveniſſent: ac quod illae cenſuiſſent, omnino ratum ha-

a *Id. poſt red. in Sen. c.* 11. b *Id. in Piſon. c.* 15. c *Id. poſt. red. in Sen. c.* 7. d *Ib. c.* 11. e *Horat. de Arte vſ.* 343. *Cic. pro Mur. c.* 34. *Id. pro Planc. c.* 22. f *Vid. Liv.* XXVII. *c.* 6. *Aſcon. ad Act.* 1. *in Verr. c.* 9.

habebatur. Quod ſi paria puncta unius centuriae eſſent, nullum ejus ſuffragium pronunciabatur, praeterquam in Judiciorum Comitiis; ubi centuria, quae non damnaſſet, abſolviſſe credebatur [a].

§. X. Candidatus, qui ſuffragiis vicerat, ſtatim a Magiſtratu Comitia habente appellabatur; & precatione ſolemni habita deſignabatur, ac magna pompa domum deducebatur. [b] Primum autem a Populo pronunciari perhonorificum habebatur [c]. *Finis Comitiorum.*

Poſtquam Conſules Kalendis Januariis magiſtratum inire coeperunt comitia Conſularia Julio vel Auguſto menſe habita ſunt; Praetoria paulo poſt, & Cenſoria circa idem tempus: ſed Cenſores ſtatim ac creati eſſent inibant [d]. Et mature adeo hoc fiebat; um, ne periculum eſſet interregni; um, ut ſpatium haberent diſcendi a, quae ad munus ſuum pertinerent; c, ut inquiri poſſet, an per ambitum eſſent deſignati.

Manſerunt haec Comitia (ut etiam Tri-

Vid. Dion. Hal. l. VII. *c.* 64. b *Cic. Act.* I. *in Verr. c.* 7. c *Cic. pro L. Manil. c.* 1. *Id. in Piſ. c.* 1. d *Liv. l.* XL. *c.* 45.

Tributa, de quibus mox dicemus) libèra ad Julium Caeſarem uſque, qui Comitia cum Populo partitus eſt, ita, [a] ut, exceptis Conſulatus competitoribus, de cetero numero candidatorum pro parte dimidia, quos Populus vellet, pronunciarentur; pro altera parte, quos ipſe dediſſet. Ab Auguſto libertas Comitiorum aliqua ex parte reſtituta eſt [b]: ſed a Tiberio penitus neglecta ſunt; [c] & poſtea omnino in Principis poteſtate fuerunt; ita tamen, ut etiamnum haberentur [d].

a *Suet. Jul. c.* 41. b *Id. Aug. c.* 40. c *Tacit. Annal.* I. *c.* 15. d *Vid. Cl. Noodt Obſerv.* I. 3.

CAPUT OCTAVUM.

De Comitiis Tributis.

Definitio & origo horum comitiorum.

§. I. Tertium genus Comitiorum erant Comitia *Tributa*; (Φυλέτις ἐκκλησία) *quibus ex regionibus & locis*, hoc eſt, *tributim* ſuffragia ferebantur. [a] Haberi primum coeperunt altero anno poſt creatos Tribuno

a *Laelius Felix ap. Gell.* XV. *c.* 27.

bunos plebis; hoc eſt, A. U. 263. occaſione *C. Marcii Coriolani*; [a] qui in judicium a Tribunis plebis vocabatur, quod in magna annonae caritate enixe in Senatu contendiſſet, ne frumentum e *Sicilia* advectum Populo divideretur: [b] qua ratione plebem ad ultimam neceſſitatem redigere volebat, ut ita optimatibus obſequentior eſſet. Quia autem apud optimates gratioſus erat Marcius, & Centuriata comitia, ut diximus, in poteſtate ditiorum fere erant; fore videbant Tribuni plebis, ut Coriolanus abſolveretur: ergo voluerunt, ut Populus *tributim* vocaretur; quo casu aeque pauperiorum, ac ditiorum ſuffragia valebant. Sed magis haec Comitia frequentari coeperunt poſt legem *Publiliam* latam A. U. 282. qua cavebatur, [c] ut plebeji magiſtratus Tributis comitiis fierent.

Cauſae horum comitiorum.

§. II. Habebantur haec Comitia ob quatuor *cauſas*: quarum prima erat *Magiſtratuum creandorum*; ſecunda, *Sacerdotum ſubrogandorum*; tertia, *Legum*

a *Dion. Halic.* VII. c. 59. b *Liv.* II. c. 34. c *Ib.* c. 56.

gum ferendarum; quarta, *Judiciorum exercendorum.*

Magiſtratus, qui his Comitiis creabantur, erant primo, *omnes Magiſtratus Urbani Minores Ordinarii*; quales erant Aediles Curules & Plebeji, Tribuni plebis, Quaeſtores, Triumviri Capitales, [a] Nocturni, Monetales, Tribuni militum comitiales [b], (licet hos inter urbanos magiſtratus non referam) &c. Secundo, *Magiſtratus Urbani Minores Extraordinarii*, ut Praefecti annonae, Duumviri navales, Quaeſtores parricidii, Curatores viarum, &c. Tertio, *Magiſtratus Provinciales Ordinarii*; Proconſules nempe [c], Propraetores, & Proquaeſtores. Quarto, *Magiſtratus Provinciales Extraordinarii*, ut Triumviri vel Quinque-viri coloniarum deducendarum, vel agrorum dividundorum cauſa creati.

Secunda horum Comitiorum cauſſa erat *ſubrogatio Sacerdotum.* Et quidem ante legem *Domitiam* [d] latam A. U. 650. ſolus Pontifex Maximus his comi

a *Cic. pro Cluent. c.* 13. b *Vid. Aſcon. ad Act.* I. *in Verr. c.* 10. c *Liv. l.* VIII. *c.* 23. XXIX. *c.* 13. *&c.* d *Vid. Suet. Neron. c.* 2.

comitiis creabatur, reliqui vero Sacerdotes a collegiis ſuis cooptabantur: poſtea vero non tantum omnes *Pontifices*, ſed etiam *Augures*, *Feciales*, *Septemviri epulones*, *&* *Quindecim-viri ſacris faciundis* his Comitiis creati ſunt.

Tertio, his Comitiis *ferebantur Leges*, quae dicebantur *Plebiſcita* [a]; & erant variae, ut de Imperio triumphaturis die triumphi ſui in Urbe decernendo [b], de Civitate danda, de ſolvendo aliquem legibus, de quaeſtionibus publicis conſtituendis, & maxime de foedere cum hoſtibus feriendo [c].

Quarto denique Comitiis Tributis exercebantur *judicia*, non quidem capitis; (quod Centuriatorum erat, ut diximus) ſed quibus alicui mulcta irrogabatur [d]; vel etiam, ſi quis capitis damnatus ad Populi judicium venire recuſaret, haec Comitia ad exilium ei indicendum ſufficiebant [e].

§. III. *Habebantur* haec Comitia, ſi

De perſonis, quae his comitiis interveniebant.

F

a §. 4. *Inſtit. de jur. N. G. & C.* b *Liv. l.* XXVI. *c.* 21. c *Liv.* XXXIII. *c.* 25. d *d.* IV. *c.* 41. *Id.* XXVI. *c.* 3. e *Id.* XXV. *c.* 4. & XXVI. *c.* 3.

ſi Magiſtratus creandi eſſent, a Dicta-tore, vel Conſule, vel Tribuno militum Conſulari poteſtate; niſi quod Tribuni & Aediles plebis a Tribuni plebis crearentur [a]. Sacerdotum Comitia nemo, niſi Conſul, habebat (quod ex epiſt. 4. Ciceronis *ad Brutum* colligi poteſt) judiciorum vero & legum comitiis Conſules, Praetores, vel Tribuni plebis praeerant.

Intereſſe his Comitiis poterant omnes, qui Centuriatis, nempe cive jus ſuffragii habentes; quanquam Latinis etiam aliquando datum ſit ex indulgentia magiſtratuum, ut in trib praerogativa ſuffragium ferrent Quidam duas habebant tribus, alteram in qua erant nati, alteram vel jure adoptionis; (ut Auguſt Fabiam & *Scaptiam*. Suet. *c.* 40.) v in praemium accuſationis de repetu dis [c]. Vel denique emptam, ut qu majorem in diſtributionibus parte haberet [d].

Ratio horum comitiorum.

§. IV. Reliqua fere cum Centuriatis comitiis communia habebant ſ

a *Val. Max.* VI. *c.* 3. *ex* 2. b *Vid. Liv.* x *c.* 3. c *Cic. pro Balbo c.* 23. & *ſeqq.* *Panvin. de civ. Rom. n.* 283. *Ed Græv.*

ſed hoc his comitiis peculiare erat, quod etiam inconſulto Senatu haberi poſſent [a]; & quod auſpiciis non impedirentur, niſi hactenus ſi de coelo ſervatum eſſet [b]; plebeji enim magiſtratus auſpicia non habebant; [c] & hoc quia ex inſtitutione Romuli ſacra ſolis patriciis erant commiſſa [d]: unde Plebis in his comitiis major erat poteſtas [e].

Locus his Comitiis erat, ſi Magiſtratus quidem creandi eſſent, campus Martius; ſi leges ferendae, vel judicia exercenda, forum, vel Capitolium, vel etiam aliquando Circus Flaminius. [f]: & ſi forum, loca ibi ſingulis tribubus funibus tenſis diſtinguebantur; [g] quod etiam *Athenis* olim uſitatum fuit [h].

Singulare etiam in his Comitiis erat, quod ſi Sacerdotes creandi eſſent, non omnes tribus in ſuffragium irent, ſed ex lege Domitia (quam abrogavit Sulla, reſtituit Labienus

 Tr.

a *Dion Halic.* IX. *c.* 41. b *Cic. in Vatin. c.* 8. c *Liv.* IV. *c.* 6. d *Dion Halic.* II. *c.* 9. e *Vid. Valeſ. ad Liv.* II. *c.* 56. f *Liv.* XXVII. *c.* 21. *Plut. Marc. p. m.* 314. g *Dion. Halic.* VII. *c.* 50. h *Vid. Poll. Onomaſt.* VIII. *c.* 5. *n.* 20.

Tr. pl. A. U. 690. [a]) ſeptemdecim duntaxat ad id ſorte legerentur; ita ut, qui a novem tribubus renunciatus eſſet, Sacerdotium obtineret [b].

Magiſtratuum comitia habebantur circa Kalendas Sextileis; Sacerdotum, cum aliquis Sacerdos obiiſſet; reliqua vero, ut legum & judiciorum, omnibus comitialibus diebus haberi poterant.

Deſierunt hæc comitia eodem tempore & modo, quo Centuriata.

a *Dio. l.* 37. *p.* 27. *edit. reg.* b *Vid. Cic. Agrar.* II. *c.* 7.

SECTIO SECUNDA.

CAPUT PRIMUM.

De Magiſtratibus in genere.

Magiſtratus definitio & etymon.

§. I. M*agiſtratus* ſpecies eſt *honoris publici*; *Publicus* enim *Honor eſt jus & titulus ſuper ceteros lege, aut moribus conceſſus*: & eſt vel *Divinus*, ut *Sacerdotum*; vel *Humanus*: qui rurſus eſt vel *Dignitas*, ut *Senatorum*,

torum, & *Judicum*; vel *Poteſtas*, quae eſt *extra Urbem*; vel denique *Magiſtratus*, qui eſt *in Urbe*: & omnes quidem Magiſtratus cum *poteſtate* erant; ſed cum *imperio* illi tantum, quibus id nominatim lege a Populo datum eſſet.

Dicitur autem *Magiſtratus* a *Magiſtro*: *Magiſter* porro eſt, *qui plus aliis poteſt*. [a] Omnes olim *Praetores* dicti ſunt; [b] vel, quod ceteros honore *praeirent*; vel, quod aliis *praeeſſent*. Sic *Dictator* apud Livium VII. *c.* 3. in lege antiqua de *clavo figendo* dicitur *Praetor Maximus*: & de Conſulibus ita loquitur Cicero *de Legibus* III. *Regio Imperio duo ſunto; iique praeeundo, judicando, conſulendo, Praetores, Judices, Conſules appellantor.* Imo etiam *Proconſules*, *legati Caeſaris*, ſive *Praeſides*; quin & *Praefecti vigilum* & *Aediles*, *Praetores* quandoque vocantur. Imo Praetor dicitur pro Sacerdote ap. Gruter. p. CCCXVIII. n. 6. 7. CCCXCVIII. n. 7. [c]

 §. II.

a *l.* 57. *ff. de V. S. Feſt.* v. *Magiſtrare.* b *Aſcon. ad Cic. in Verr. L.* I. *c.* 14. c *Vid. Celeb. G. Noodt Probab.* I. *c.* 6.

Magiſtratuum diviſio.

§. II. *Magiſtratus* Romanorum fuerunt varii generis, & *dividuntur* primo a *temporibus*; quod alii ſint *Ordinarii*, qui ſtatis temporibus & ſemper in Republica fuerunt; alii *Extraordinarii*, qui non ſemper. *Ordinarii Magiſtratus* fuerunt Conſules, Praetores, Aediles, Tribuni plebis, Quaeſtores, aliique: *Extraordinarii* Dictator cum ſuo Magiſtro Equitum, Cenſor, Interrex & plures ſuo loco dicendi.

Secunda diſtinctio Magiſtratuum procedit a *Perſonis*, quod alii ſint *Patricii*, alii *Plebeji*, alii denique *Mixti*. Et initio quidem Reipublicae omnes Magiſtratus erant ex Patriciis; ſed proceſſu temporis honores omnes cum plebe communicati ſunt, praeter ſolum Interregnum; quemadmodum de ſingulis mox dicemus. *Plebeji* autem Magiſtratus fuerunt Tribuni & Aediles plebis; reliqui omne[s] *Mixti*.

Tertio dividuntur Magiſtratus [a] *qualitate* in *Majores* & *Minores*, idque duplici ratione: primo enim *Majores Magiſtratus* dicuntur qui *major[i]* ha

habent *auſpicia* [a]; ſcilicet Conſules, Praetores & Cenſores; *Minores*, qui *minora*; inter quae differentiam non aliam ſtatuit Meſſalla apud Gellium loco in margine citato, quam quod majora minoribus magis rata eſſent: ſecundo *Majores* dicuntur, qui lictorem, vel viatorem habent; quos nec Aediles, nec Quaeſtores habuerunt.

Quarto ab *inſignibus*; fuerunt enim Magiſtratus quidam *Curules*, quidam *non Curules*. *Curules* Magiſtratus erant, quibus jus erat *Sella curuli* utendi; quod competebat Dictatori, Conſuli, Praetori, Aedili Curuli: *non Curules*, quibus id jus non competebat, qui erant reliqui omnes.

Quinta denique inter Magiſtratus differentia fuit a *locis*: quidam enim erant *Urbani*, quidam Provinciales; quales fuerunt Proconſules, Propraetores & Proquaeſtores.

De iis qui apti ad magiſtratus & de lege annali.

§. III. *Habilitas* ad Magiſtratum gerendum duplex requirebatur, altera a *Gente*, altera ab annis. A *Gente* olim quidem maxime, cum ſoli Patricii Magiſtratus gerere poſſent [b]: ſed hoc paulatim, ut diximus, mutatum

 eſt;

[a] *Gell.* XIII. *c.* 15. [b] *Dion. Halic.* II. *c.* 8.

eſt ; & per factiones & ſeceſſiones plebis effectum fuit primo, ut A. U. C. 261. crearentur [d] Tribuni & Aediles plebis, qui peculiares plebi magiſtratus fuere. Deinde A. U. 344. primi de plebe Quaeſtores ſunt creati. [b] A. U. 353. primus Tribunus militum Conſulari poteſtate, [c] & A. 387. primus de plebe Conſul factus eſt ; [d] anno autem ſequente primi Aediles Curules. [d] A. U. 397. primus Dictator, [f] cum jam A. 385. Magiſter Equitum de plebe dictus eſſet. [g] A. U. 402. idem ille, qui primus de plebe Dictator fuerat, Cenſuram eſt adeptus : [h] & denique annus Urbis 417. primum Praetorem plebejum vidit, [i] ita ut ſola Interregia poteſtas penes patricios remanſerit, nec plebi unquam communicata fuerit.

Habilitas altera fuit ab *Annis*, utique poſt *legem Annalem*, ſive *Annariam* [k] A. U. 573 a *L. Villio Tappulo* latam [l], qua certus aetatis annus ſingulis

a *Liv.* II. *c.* 33. b *Id.* IV. *c.* 45. c *Id.* V. *c.* 12. d *Id.* VII. *c.* I. e *Ibid.* f *Id.* VII. *c.* 17. g *Id.* VI. *c.* 39. h *Id.* VII. *c.* 22. i *Id.* VII. I. *c.* 15. k *Feſt. hac.* v, *Lamprid. Commodo c.* 2. l *Liv.* XL. *c.* 43.

gulis magiſtratibus capiendis praefixus fuit; [a] quanquam forte jam antea aliquid ea de re conſtitutum fuerit: ſed vix aliquid certi; (*Vid. Cic. Phil. V. c.* 17. *Tac. Ann. L. XI. c.* 22.) & haec lex novam quandam formam illi rei induxiſſe videtur; unde etiam ille Tappulus *Annalis* cognominatus eſt. Quis autem annus cuique magiſtratui petendo praefixus fuerit, non ſatis liquet. Quidam Quaeſturae nullum certum annum, alii triceſimum primum, alii viceſimum ſeptimum adſignant: Lipſius autem [b], ut mihi quidem videtur, veroſimilius viceſimum quintum. Tribunatui & Aedilitati Lipſius ſeptimum vel octavum & viceſimum annum adſcribit; cum alii dicant Aedilitatem anno demum triceſimo ſeptimo aetatis geri potuiſſe. *Manutius* vero *de legibus capite* 6. putat hanc legem Curules tantum magiſtratus ſpectaſſe. Quicquid ſit, conſtat Praeturam biennio poſt aedilitatem geri fuiſſe ſolitam [c]. De Conſulatu certum eſt quadrageſimum tertium annum ei praefixum fuiſſe: [d] ſub

a *Ovid. Faſt.* v. *vſ.* 65. b *De magiſtrat. Rom. c.* 5. c *Cic. Famil.* X. *n.* 25. d *Cic. Philip.* V. *c.* 17.

Principibus autem hae leges fere ſunt neglectae. De Extraordinariis Magiſtratibus quid obtinuerit, adhuc incertius eſt; niſi quod conſtat Dictatores [a] & Cenſores fere ex Conſularibus creatos fuiſſe. In municipiis quoque & coloniis talis quaedam lex fuit; [b] quemadmodum etiam de Senatoribus & Equitibus ſimilia diximus. Obſervari hic velim ritum ſingularem, qui ſub Impp obtinuit (ſub Rep. id non invenio) ut pro ſingulis liberis gratia unus anni petenti fieret; quod retulit Ulpianus *L. XIX. ad L. Jul. & Pap.* [c].

Communia magiſtratuum.

§. IV. *Leges* praeterea omnibus Magiſtratibus communes fuerunt *Lex Romuli, ne quis Magiſtratum aliquem iniret, niſi addicentibus avibus: Lex Cornelia, de ordine in Magiſtratibus gerendis ſervando*; ne, ſcilicet, quis exempli cauſa, Praeturam ante Quaeſturam, vel Conſulatum ante Praeturam gereret [d]; quemadmodum ex aedilitate omiſſa Praetura Conſulatum petere licitum non fuiſſe videmus a

pu

a *Id.* 11. *c.* 81. b *Plin. Epiſt.* x. *n.* 84. *l.* 2. *ff. de minoribus.* d *Appian. Alex. Ci* 1. *n.* 413. *Aſcon. ad Or. pro M. Scauro p.* 17 *ed L. Bat.* 1675.

pud Ciceronem *Phil.* XI. *c.* 5. *ubi omnino vide notas in editione Graevii. Lex* etiam *priſca* fuit *de intervallo Magiſtratuum*, quae vetabat, *ne intra decennium idem Magiſtratus repeteretur.* ¹ Magiſtratus etiam plures (majores certe & ordinarii) ab uno ſimul geri non poterant; ſed labaſcente libertate hae leges, ut reliquae ſimiles, vulgo neglectae ſunt. Commune praeterea omnium Magiſtratuum erat, quod intra quinque dies quam magiſtratum iniviſſent in leges jurare cogerentur [b]: & quod iis magiſtratu defunctis diem dicere liceret, ſi quid forte ea occaſione deliquiſſent [c]. Atque haec fere ſunt communia Magiſtratuum; tranſeamus jam ad ſingulos.

Liv. X. *c.* 13. *Plut. Coricl. p.* 214. *init.* b *Id.* XXXI. *c.* 50. b *Id.* XXXVII. *c.* 47. *Exempl. vid. ap. Suet. Jul. c.* 23.

CAPUT SECUNDUM.

De Rege, & de Tribuno Celerum.

. I. Naſcente Urbe Roma, ut jam ſupra vidimus, *Regium impe-* *De Rege.*

perium more illorum temporum [a] reliquis eſt praelatum: ſed illud non abſolutum, verum arctis ſatis limitibus circumſcriptum: praecipua enim Regum munia erant haec, [b] quae ſequuntur: ſacrorum omnium curam ſupremam habere; legum, morum, & juris patrii cuſtodiam gerere; injurias maximas judicare; Senatum habere, ejuſque decreta ad Populum referre, atque ita rata facere [c]; Populum ad concionem vocare, ejuſque eſt Senatus decreta exſequi. Et haec quidem in pace; in bello vero maximam poteſtatem habebant, quia res belli celeritatem plerumque & arcanum deſiderant, ita ut pluribus facile communicare nequeant: ſed hoc ita tamen, ut ſummum rerum arbitrium, ac jus belli & pacis ſemper eſſet penes populum [d], quemadmodum jam alibi diximus.

Inſignia Regum fuerunt *corona aurea*[e] *ſceptrum*, & *ſella* ex ebore *curulis* (Gr. δίφρος ἁρμάτιος [c]) tum *Trabea* ſive

a *Juſtin.* I. *c.* I. b *Dion. Halic.* II. *c.* 14 c *Id.* VII. *c.* 38. d *Dion Halic. l. d.* e *Id.* IV. *c.* 74. & 75. f *Vid. Pollux.* X. *c.* II. *n.* 47.

ſive, *Toga purpurea immixto albo*; *Lictores* duodecim cum *faſcibus* & *ſecuribus*, quos jam inde a Romulo inſtitutos fuiſſe quidam volunt, alii a Tullo Hoſtilio, plurimi, & verius, ut videtur, a Tarquinio Priſco [a]. Regnatum eſt Romae per annos 243. a ſeptem Regibus, quorum ultimus fuit Tarquinius, qui diſtinguendi a ſuperiore Tarquinio cauſa a ſcriptoribus *Superbus* eſt dictus, (non enim ei viventi hoc nomen adhaeſit, non magis quam *Brevibus*, *Calvis*, *Balbis*, &c. *Franciae* Regibus; vel ei, qui patriam noſtram olim injuria oppreſſit, *Godefrido Lotharingiae* Duci *Gibbòſo* vulgo dicto) & propter ſuperbiam & crudelitatem Urbe fuit ejectus [b]. Et hinc poſtea ortae fuerunt locutiones *regii ſpiritus*, *regia ſuperbia*, *regie facere* pro *crudeliter*. (Vid. Ampliſſ. H. R. Schelium de jure Imperii *p. m.* 107.) licet non nominis regii pertaeſos fuiſſe Rom:, ſed faſtum crudelitatemque Regis peroſos teſtetur *Hòratius* apud Livium *L. III. c.* 39.

§. II. Inſtitutus eſt etiam a Romulo *Praefectus*, vel *Tribunus Celerum*; quo- *De Tribuno Celerum.*

a *Flor.* I. *c.* 5. b *Liv. c.* 60.

quorum primus dicitur fuiſſe, ut jam c. 3. *praec. Sectionis* diximus, quidam *Fabius Celer* [a]: hic Equitibus proprie praeerat, & proximam a Rege dignitatem & poteſtatem in bello obtinebat [b]; ſicut poſtea apud Dictatorem Magiſter Equitum: ſed pulſis Regibus etiam hic honos fuit geſtari deſitus; imo a Numa jam dimiſſos Celeres vult *Plutarchus in Numa p. m* 64.

a *Dion Halic.* II. *c.* 13. *Plut. in Romulo p. m* 23. *&* 34. b *l.* 2. §. 15. *ff. de Orig. Jur*

CAPUT TERTIUM.

De Conſulibus.

De nomine & inſtitutione Conſulum.

§. I. Summus libera Republica *omnium honorum Populi fin*[...] fuit *Conſulatus* [a]: unde Graeci eos [...] πάτες vocant, quaſi *ſummos* dicas [b] Et ſub Impp. Conſulatum ipſa Prae[...] fectura Praetorii ſuperiorem fuiſſe e[...] *l.* 1. *de Senator.* probat egregium hu[...] jus Academiae decus Cl. *Ev. Otto* i[...] *Papiniano ſuo c.* XIV. §. 7. Olim tri[...] plic[...]

a *Cic. pro Planc. c.* 25. b *Dion. Halic.* IV. 76.

plici nomine hic Magiſtratus appellatus fuit: ita enim loquitur Cicero in loco capite primo hujus ſectionis citato, *Regio imperio duo ſunto: iique praeeundo, judicando, conſulendo, Praetores, Judices, Conſules appellantor. Conſulere* autem hic videtur ſignificare *ad Senatum referre*: nam hoc inter praecipua Conſulum munera fuit. *Quintilianus* vero *Inſtit. Oratoriar. L.* I. *c.* 6. dicit *conſulere* verbum idem olim ſignificaſſe, quod *judicare*; atque inde quoſdam putare *Conſules* eſſe dictos. *Pomponius* denique *I. C. l.* 2. §. 16. *ff. de Orig. Jur.* [a] *Conſules*, ait, *dicti ſunt ab eo, quod plurimum Reipublicae conſulerent. Praetores* autem ſunt dicti quod *praeirent jure & exercitu* [b].

Inſtituti ſunt Conſules ſtatim poſt Reges exactos [c] A. U. 244. cum Reſpublica gubernatoribus carere non poſſet. Creati autem ſunt *bini* [d], ne unius imperium libertati periculoſum foret: nam, ut *Q. Catulus* dicebat, *Non*

a *Vid. etiam Cic. de Orat. l.* II. *c.* 39. b *Varro l. l.* IV. 14. *Vid. omn. eund. de vita P. R. l.* II. *ap. Nonium p.* 53. *ed. opt.* c *Liv.* I. *c.* 60. d *Flor.* I. *c.* 9.

Non ſaepe unus Conſul improbus, duo vero nunquam poſt Romam conditam fuerant, excepto illo Cinnano tempore [a] *annui* ſunt creati, ne diuturnitate imperii inſoleſcerent [b]; unde etiam, ſi alter Conſul mortuus eſſet, in reliquum anni tempus alius ei ſubrogabatur [c], qui dicebatur *ſuffectus*; ſed hic Comitia rogandis Conſulibus habere non poterat [d].

Inſignia Conſulum.

§. II. *Inſignia* Conſulum fuerunt primo, *Lictores duodecim cum faſcibus* [e] *& ſecuribus*: (quibu etiam aliae gentes Latii utebantur [f]) & initio quidem quiſque Conſul duodecim faſces habebat; ſed mox ex lege *Valerii Poplicolae* penes alterum duntaxat Conſulem [g], idque alternis menſibus faſces fuerunt: licet paulo aliter haec explicet *Dion. Halic.* V. *c.* 2. qui etiam tradit penes eum Conſulem, qui faſces habebat, imperium quoque fuiſſe. Praecedebant ſinguli & in lineam unde Lictor, qui proximus erat Con-

ſi

a *Cic. poſt red. in Senat. c.* 4. b *Flor. l. d.* [c] *Liv.* II. *c.* 8. d *Id.* XLI. *c.* 18. e *Hor. Od.* II. XVI. *vſ.* 9. *Ovid. Pont.* IV. *El.* IX. 42. f *Dion. Hal.* VIII. *c.* 44. g *Val. Max.* IV. *c.* I. *exem.* I.

ſuli *poſtremus* dicitur [a]. Antiquis temporibus prior faſces ſumebat major natu [b]: poſt legem vero *Julíam de maritandis ordinibus* latam ab Auguſto Imperatore A. U. 736. ille, qui plures liberos habebat; vel, ſi par numerus liberorum eſſet, ille qui maritus erat [c]. Invenio etiam priorem habuiſſe faſces Conſulem, qui primus enunciatus erat [d]. Alterum autem Conſulem *accenſus*, hoc eſt, *miniſter quidam publicus* praecedebat, lictores pone cum virgis & bacillis ſequebantur [e]: aliquando autem ſervatum fuit, ut alternis diebus faſces permutarentur. [f] Secures etiam Poplicola (qui, quod ot leges *populares* tuliſſet, a *populo olendo Poplicola* eſt dictus [g]) faſcibus xemit; ſaltem in Urbe; nam extra Jrbem eas retinuerunt. [h] Secundo tebantur *ſella curuli eburnea*, ut ana Reges. Tertium fuit, *toga prae-*

G *tex-*

Cicer. Divin. L. I. *c.* 28. *quem locum non habet Lipſ. Elect. L.* I. *c.* 23. *ubi fuſiſſime agit de lictoribus.* b *Plut. Popl. p. m.* 103. *Gell.* 11. *c.* 15. c *Suet. Jul. c.* 23. d *Liv. L.* IX. *c.* 8. e *Suet. Jul. c.* 20. f *Diarium vetus ap. Pigh. ad A. U.* 585. g *Dion Halic.* V. *c.* 19. h *Id.* X. *c.* 59. *Liv.* XXIV. *c.* 9.

texta, hoc eſt, quae in extrema ora purpuram *praetextam* haberet; & hanc olim quidem ante Deos Penates primo magiſtratus ſui die ſumebant; poſtea vero ex templo *Jovis Capitolini*, ubi publicitus ſervabatur. [a] Quarto geſtabant *Scipionem eburneum*, [b] quod vulgo minus notum. Sub Imperatoribus imminuta quidem Conſulum auctoritate, ſed aucto faſtu, plura inſignia acceſſere, ut *toga picta*, [c] *laurus* in faſcibus, [d] *ſecures* iterum iiſdem additae, &c. [e].

De Conſulum poteſtate & munere.

§. III. Sunt itaque, ut vidimus Conſules loco Regum creati; & initio quidem pleno eorum jure; [f] quemadmodum etiam omnia eorum inſignia primi Conſules tenuere [g]; unde recte Cicero loco paulo antea citat Imperium eorum *Regium* vocat. [h] Se primo ſtatim inſtitutionis eorum ann hoc jus imminuit ille, de quo jar dix

a *Vid. Capitol. in Gordian. c.* 4. b *Dion. H lic.* III. *c.* 62. *Juven.* X. *v.* 43. *Vopiſc. Aur liano c.* 13. c *Lamprid. Alex. Sev. c.* 4 d *Martial.* X. *n.* 10. e *Vid Claudian. pr L.* II. *in Eutrop. vſ.* 7. f *Liv.* IV. *c.* 3 *Id.* II. *c.* I. h *Vid. & Ovid. Pont.* IV. *E* IX. *vſ.* 65.

diximus , Poplicolà lege lata *de provocatione* ad Populum : nam ea quidem ut notum eſt , jam tempore Tulli Regis obtinuerat [a] ; ſed tyrannide Tarquinii Superbi obliteratam renovavit Valerius ; tempore vero Ciceronis in deſuetudinem abiiſſe videtur. [b] Huic addidit leges *de faſcium ſubmiſſione* [c] quae Populo fiebat , & *de Magiſtratu injuſſu Populi non gerendo.* [d] Poſtea vero eorum poteſtas etiam magis imminuta fuit, cum Tribuni plebis fuerunt inſtituti , quibus jus datum fuit intercedendi omnibus omnino Magiſtratuum actis. Tamen etiam poſtea aliquando extra ordinem ſumma poteſtas (& eadem , quae Dictatoris : vid. omn. Liv. *L. VI. c.* 9. quod Pompejo in III. Conſulatu obtigit. Vid. *Aſcon. ad Or. pro Mil.* . 25.) illis delata fuit , turbidis, ſcilicet , & in ſummum diſcrimen adductis civitatis rebus , ſolemni Senatusconſulti formula [e] , *Viderent Conſules,*

a *Vid. Liv. l.* I. *c.* 26. b *Ipſe Philipp.* I. *c.* 9.
c *Vid. Liv.* I. *c.* 7. d *Dion Halic.* V. *c.* 19.
e *Vid. omn. Manut. ad Cic. Philipp.* V. *c.* 12. *Salluſt. Catil. c.* 29. *Liv.* III. *c.* 4.

les, ne quid Reſpublica detrimenti caperet. Hoc Graeci dicebant, διὰ φροντίδος αὐτοὺς ἔχειν, ὥστε μηδεμίαν ἀποτοιβὴν τῷ δημοσίῳ συμβῆναι: [a] eaque forma Senatuſconſulti ultimae ſemper neceſſitatis habita eſt: [b] & aliquando etiam Praetores, Tribuni plebis & Proconſules, qui ad Urbem erant, ea formula comprehenſi fuerunt[c].

Et ſemper quoque ſtante Republica multa eorum munia, magna & ampliſſima plane dignitas fuerunt[d]; ita ut *Curio* non ſine ratione Ciceronis Conſulatum vocaverit ἀποθέωσιν. [e]Nam primo Caput erant totius Reipublicae, & tantae auctoritatis, ut reges & nationes exterae gloriae ſibi ducerent, ſi in eorum tutela forent [f] & hinc omnes magiſtratus ipſis erant ſubjecti praeter Tribunos plebis; qui, ut diximus, omnibus eorum actis intercedere poterant. Secundo, militiae

a *Dio L.* 37. b *Liv.* III. *c.* 4. c *Caeſ. d B. C.* I. *c.* 5. *Sall. fragm. Hiſt. L.* I. d *Polyb.* VI. *c.* 10. e *Cic. ad Attic.* I. *n.* 16 *nam licet hoc maxime ſpectet oppreſſionem conjurationis Catilinariae, & reliqua geſta Ciceronis, tamen etiam dignitatem conſularem notat* f *Id. pro Sext. c.* 30.

tiae tempore ſupremam poteſtatem
obtinebant, quemadmodum antea
Reges; tribunos militum (pro parte;
nam pars creabatur a populo) centu-
riones, praefectos conſtituebant. [a]
Tertio, imperium in provincias ha-
ebant; & ſubditos inde evocare, [b]
oërcere, punire poterant. Quarto,
opulum convocare, cum eo agere,
eges ad Populum ferre, iiſque de ſe
omen dare poterant. Quinto, lite-
as omnes a praeſidibus provinciarum,
el exteris recipiebant, [c] legatos au-
iebant, Senatus vel populi decreta
xequebantur. Sexto, Senatum con-
ocabant, conſulebant, ſententias
umerabant, eumque dimittebant.
eptimo denique annus ab iis denomi-
abatur [d]: quod etiam apud Athe-
ienſes ſolebat fieri ab uno ex Archon-
bus, qui ἐπώνυμος inde dicebatur [e].
t haec omnia ita obtinuerunt quam-
iu libertas Reipublicae conſtitit: ea
G 3 vero

Cic. de LL. III. Polyb. VI. c. 24. b *Cic. act.* I. *in Verr. c.* 7. & 18. *L.* I. *in Verr. c.* 33. *L.* II. *c.* 39. *id. Attic. L.* VIII. *n.* 23. *Tacit. Ann. l.* XIII. *c.* 4. c *Cic. Caeſ.* I. I. & 6. d *Lucan.* V. *vſ.* 399. *Senec. de ben. L.* III. *c.* 16. a *Pollux* VIII. *c.* IX. *n.* 89. *Pauſan. Lacon. c.*

vero Julii Caeſaris, ſecutorumque proxime Principum ſcelere oppreſſa conſulebant duntaxat Senatum, & Principum placita ad eum referebant, [a] tutores dabant, [b] ſervos manumittebant, (atque inde quidem Conſulare munus auſpicabantur [c]) [d] vectigalia locabant [e], (quod antea Cenſorum erat) ludos quoſdam publicos edebant, annum nomine ſignabant: quo eleganter alludit *Seneca Epiſt.* 4. his verbis: *Nulli poteſt ſecura vita contingere qui de producenda nimis cogitat; qui inter magna bona multos Conſules numera*[t]. Cum vero ſub Imperatoribus plure[s] in ſingulos annos Conſules crearentu[r] (ut ita ſenſim eorum dignitas evile[ſ]ceret) a primis tantum, qui *ordinar*[ii] dicebantur [f] & reliquis honoratiore[s] erant, annus denominabatur; reliqu[i] vero dicebantur *ſuffecti*: [g] quemad[modum] tales jam libera Republica vo[catos] fuiſſe vidimus. Quin alii adhu[c] ſu

a *Ovid. de Pont. L.* IV. *El.* V. *vſ.* 17. b *C[a]pitol. in Anton. Phil. c.* 10. c *Claudian.* [...] *c. Amm. Marc. L.* XXII. *c.* 4. d *Claudia[n.] in Eutrop.* I. *vſ.* 310. e *Ovid. d. l. vſ.* I[...] *& El.* IX. *vſ.* 45. f *Vid. Suet. Domit. c.* [...] g *Id. Jul. c.* 80.

ſub Principibus fuerunt Conſules *honorarii*, qui ex codicillis tantum a Principe acceptis hoc nomen conſequebantur [a].

De aliis ritibus conſularibus.

§. IV. Antiquis temporibus, ſive ante primum bellum *Punicum*, Kalendis Martiis conſulatum iniſſe videntur [b], quod tamen non ſatis certum eſt: ſed poſt A. U. 598. Kalendae Januariae huic rei deſtinatae ſunt. Eo die Conſules primo mane a Senatu & Populo domi ſuae ſalutabantur, quae ſolemnitas proprie *officium* dicebatur, quae vox in genere ſignificat id, quod ſtudii, aut cultus gratia alicui exhibemus. Eſtque hic actus poſterioribus temporibus *proceſſus Conſularis* dictus. *Vid. Spanhem. Diſſert. de P. & U. num.* XII. *p.* 457. [d] inde in Capitolium ducti *vota concipiebant* [e], & boves ſingulos Jovi immolabant [f]; ac deinde Senatum habentes munus ſuum auſpicabantur [g]: & de feriis La-

 tinis

a *Caſſiod. Variar.* I. 10. *Vid. Guther de Offic. domus Aug. L.* I. *c.* 13. b *Ovid. Faſt.* III. *vſ.* 147. c *Vid. Liv. Epit.* 47. *Ovid. Faſt.* I. *vſ.* 81. c *Ovid. de Pont.* IV. *El.* IV. *vſ.* 42. e *Vid. Lampr. Heliog. c.* 15. f *Ovid. de Pont.* IV. *El.* IX. *vſ.* 29. g *Vid. omn. Liv.* XXI. *c.* 63. & XXII. *c.* 1. XXVI. 26.

tinis habendis ad Senatum referebant. [a] Intra quinque dies poſt initum magiſtratum in leges jurare debebant [b], quod etiam feciſſe videntur, cum deſignati eſſent: atque ita cum magiſtratu abirent, jurejurando declarabant ſe leges ſervaſſe [c] concione de rebus a ſe geſtis ad Populum habita. [d] Tum etiam his primis diebus provincias inter ſe *ſortiebantur*, vel *comparabant* [e], hoc eſt, *ſine ſorte de iis conveniebant*. Legitimum annum Conſulatui gerendo diximus fuiſſe quadrageſimum tertium; quanquam vi, vel gratia ſaepe juniores Conſules facti ſint. Qui autem reliquos Magiſtratus bene geſſiſſent deberi ſibi Conſulatum quodammodo putabant; unde *ſuum annum* petitionis dicebant [f].

De duratione Conſulatus. §. V. Fuerunt Romae Conſules ex ſolis patriciis ab A. U. 244. ad A. 302. quo Decem-viri Conſulari poteſtate creati ſunt; ſed poſt duos vel tres

a *Cic. or. poſt red. ad Quir. c.* 5. b *Liv.* XXXI. *c.* 50. c *Vid. Plin. Paneg. p.* 188. *ſeq. ed. Traject.* 1652. *Cic. fam.* V. *n.* 2. *& not. ad eund. ad Att. L.* VI. *n.* 1. *p.* 592. *ed. Graev.* d *Cic. Famil.* V. *n.* 2. e *Liv.* XXIV. *c.* 10. *& alibi.* f *Vid. Caſaub. ad Cic. Att.* I. *n.* 1. *init. Q. Cic. de petit. Conſ. c.* 6.

tres annos iterum Conſules ad annum Urbis uſque 309. ex quo aliquando Conſules, aliquando Tribuni militum conſulari poteſtate, prout vel plebs, vel Patres contentionibus vicerant, creati ſunt: donec A. U. 387. plebs pervicit, ut alter utique Conſul de Plebe crearetur; quorum primus fuit L. *Sextius Sextinus Lateranus* [a]: & poſtea obtinuit, ut duo quidem Conſules Plebeji ſimul fieri poſſent; patricii vero non item. [b] Inde ſumma poteſtas penes Conſules manſit ad Julium Caeſarem uſque, qui patriae ſuae m nefario ſcelere inferens libertatem Republica ſuſtulit, & Conſulum auctoritatem labefactavit: ſub Principibus enim ex more quidem creati nt, ad nullam fere poteſtatem habuerunt. Tum quoque non in annum, antea, ſed in ſex, in tres, vel in ios menſes [c]; (quod tempre Dios Caſſii legitimum fuit) [d] vel etiam paucos dies, imo horas, creati nt, [e] ut ita princeps pluribus gratificari

a *Liv.* VI. *c.* 42. b *Vid. Lambin. ad Cic. pro Domo. c.* 14. c *Lucan. l. ſupra d.* d *Ipſe* XLIII. *p.* 155. *ed. reg.* 1548. e *Vid. Macrob. Saturn.* II. *c.* 3. *Suet. Jul. c.* 76.

ficari poſſet. Et hi ſuffecti Conſules *minores* dicebantur [a]. Verum tandem *Juſtiniano* imperante A. U. 1243. poſt *Chriſtum* natum vero anno 541. plane creari deſierunt : niſi quod primo adhuc Imperii anno Conſulatum ſuſciperent. Idque obtinuit ; donec a S. P. Q. R. per miniſterium *Leonis* Papae Imperium *Carolo M.* deferretur.

Quod autem modo de Julio Caeſare diximus ſciendum eſt, neceſſarium quidem fuiſſe mutare ſtatum Reipublicae tempore Julii Caeſaris, velut opinio ſatis probabilis eſt *C. A. Rupert.* ad *Pomponium de Orig. Jur. c.* XII. *p* 139. quam etiam tuetur in *obſervationibus ad Beſoldi Synopſin minorem* Verum non ideo minus ſceleſtus fui Julius Caeſar, quippe qui nec jure nec amore boni publici, ſed miſer ambitione & libidine regnandi ductu jus omne abrupit, & patriam ſuan in triſtem ſervitutem conjecit. Se contradicendi ſtudio, ut videtur, 8 paradoxa tuendi tenebatur Rupertus qui etiam Tiberium & *Attilam* homines perditiſſimos defendit, *Trajanun*

ver

a *Dio l.* XLVIII. *p.* 254.

vero laudatiſſimum Principem vitupe-rat; ut & Juſtinianum, qui inter mediocres ſaltem cenſeri merebatur.

CAPUT QUARTUM.

De Praetoribus.

I. Secundus Magiſtratus Ordinarii in Urbe honor fuit *Praetorii* [a] (Στρατηγȣ̃); quod nomen antea, t dixi, omnium magiſtratuum commune fuerat[b], ſed demum hoc magiſtratu creato peculiariter ei adhaeſit. *Origo Praetorum.* 'rimus Praetor creatus eſt A. U. 387. *p. Furius Camillus*[c] duabus potiſſimum de cauſis; primo, ut ſolatium atriciis eſſet communicati cum plebe Conſulatus; ſecundo, ut *Jus diceret*; ui rei Conſules, cum frequentibus ellis avocarentur, vacare amplius on poterant: & hinc in nummis 'raetorum aliquando *bilanx* conſpicitur[d]. Creatus fuit Praetor comitiis Centuriatis iiſdem auſpiciis, quibus Con-

Lucan. III. *vſ.* 106. b *Aſcon. ad L.* I. *in Verr. c.* 14. c *Liv.* VI. *c.* 42. & VII. *c.* 1. d *Vid. Spanh. de P. & V. N. Diſſ.* X. *p.* 104.

Conſules [a]; unde etiam aliquando *Collega* eorum vocatur [b].

De numero praetorum.

§. II. Creatus eſt primo unus duntaxat Praetor; at A. U. 510. ob negotiorum frequentiam alter eſt additus, [c] qui inter cives & *peregrinos* jus diceret, unde *peregrinus Praetor* eſt dictus [d]: alter vero, qui inter Cives ſolos jus dicebat, vocabatur *Urbanus*, & erat *honoratior*; unde proprio quaſi nomine *honoratus* dicitur apud *Ovidium Faſtor.* I. *vſ.* 52. & *Major* [e] & jus, quod ab eo edictiſque ejus deſcendit, *honorarium* [f]. A. U. 526. cum *Sicilia* & *Sardinia* in provinciae formam redactae eſſent, duo etiam Praetores, qui eas regerent, ſunt creati [g]. A. U. 556. Hiſpaniis ulteriori & citeriori ſubactis duo quoque Praetores iis provinciis regundis adjecti ſunt. [h] Sed A. U. 561. lege *Boebia* (quae tamen non diu obtinuiſſe videtur) conſtitutum fuit, ut alternis annis quatuor duntaxat Praetores crearentur [i]; atque

a *Gell.* XIII. *c.* 15. b *Plin. Panegyr. propriu. fin.* c *Livius Epit.* 19. d *l.* 2. §. 28. *ff de Orig. Jur.* e *Feſt. V. Major Conſul.* f §. 7. *Inſtit. de jure N. G. & C.* g *Liv. Epit.* 20. h *d. l.* 2. *ff. de O I.* §. 2. i *Liv.* XL. *c.* 44.

atque ex his duo tantum (Urbanus ſcilicet, & peregrinus) in Urbe manebant; reliqui ſtatim in provincias, quas ſortiti erant, proficiſcebantur. Cum autem circa A. U. 605. (vel aulo poſt cum Africa, Achaja, Macedonia in poteſtatem A. U. 607. redactis, ingens incrementum res Rom. ccepiſſet) conſtitutae eſſent *Quaeſtiones perpetuae* [a] (de quibus mox amlius) viſum eſt, ut omnes Praetoes anno magiſtratus ſui in Urbe jus el publicum, vel privatum dicerent, x finito demum anno in provincias roficiſcerentur. L. Cornelius Sulla uctis quaeſtionibus perpetuis A. U. 72. duos praeterea adjecit; licet alii icant ad decem uſque numerum Praetorum ab eo auctum fuiſſe [b]: uicquid hujus rei ſit, Julius Caeſar erte A. U. 707. decem Praetores reavit, [c] & mox eorum numerum d quatuordecim, imo ad ſedecim uxit [d]: cum nempe ſociis ſceleris ſui bnoxius quovis pretio eos remunerare cogeretur. Sed eo interfecto, ad dena-

Vid. Pigh. ad A. U. 609. b *l.* 2. §. 32, *ff. de O. I.* c *Dio L.* 42. d *Id. L.* 53.

denarium numerum redierunt. Augu-ſtus rurſum duodecim Praetores crea-vit, & paulo poſt ſexdecim facti ſunt; quibus *Claudius* Imperator duos adje-cit, qui de fideicommiſſis jus dice-rent: qui tamen ad certam tantum ſummam judicaſſe videtur; ut de ma-jore Conſul appellandus fuerit [a]. [b] Ex his unum detraxit Titus, reſtitui *Nerva* injuncto munere, ut inter pri-vatos & fiſcum jus diceret [c]. Tute-larem Praetorem inſtituit *M. Aureliu Antoninus* vulgo dictus *Philoſophus* [d] Minuente Imperio rurſus numeru Praetorum minutus, ita ut tempor *Valentiniani* & *Marciani* Imperatorun tres duntaxat crearentur [e]: & deni que circa tempora Juſtiniani omnin creari deſiiſſe videntur.

Inſignia Praetoris

§. III. *Inſignia* Praetoris fuerun primo *ſex lictores cum faſcibus*, ſalter extra Urbem [f]; nam quod quidar duos tantum ei tribuunt, ita intelli gendum eſt, ut duo ad minimum li ctore

a *l.* 2. *ff. eod.* §. 32. b *Vid. Quinctil. L.* 11 *c.* 6. c *Ibid.* d *Capitolin. ejus vita c.* 1(d *l.* 2. *Cod. de off. Praet.* e *Val. Max. l.* : *c.* 1. *ex* 9. *App. Alex. Syriac. n.* 95. f *A*p*pian. ib.*

ſtores ſemper ei praeſto fuerint : at-
jue inde ἐξαπελεκεύς dictus fuit. [a] Se-
:undo, *Toga praetexta*; quam, ut
Conſules, primo magiſtratus ſui die,
otis nuncupatis, in Capitolio ſume-
ant. Tertio, *ſella curulis*. Quar-
o, *Tribunal*; quod erat locus altior
n hemicycli formam, in quo ſellacu-
ılis Praetoris ponebatur [b]; inferio-
:s enim magiſtratus & judices *ſubſel-*
a tantum habebant. Quinto, *Ha-*
a, quae jurisdictionis [c]; & deni-
ıe, *Gladius*, qui quaeſtionis ſignum
at.

§. IV. *Munera Praetoris* fuerunt — *Munera Praetoris.*
imo, ut *ludos ederet*; praeſertim
s, qui in Circo dabantur [d], ut
Iegalenſes, *Florales*, & ſimiles: quod
genti admodum pompa & ſumtu
:bat : & hinc in hiſtriones, ſimi-
que farinae homines, ſaltem ſub
incipibus, juriſdictionem quandam
ercuerunt [e] Praetores. Secundo,
ſarta tecta vacante cenſura exigeret;
d non niſi ex Senatuſconſulto [f].
Ter-

[a] Cenſorin. *de die natal.* b *Tacit. Annal.* I. *c.* 75. c *Senec. de brevit. vitae c.* 11. d *Juven.* XI. *vſ.* 192. e *Tacit. Annal.* I. *c.* 77. f *Aſcon. ad Verr.* III. *c.* 50.

Tertio, ut abſentibus Conſulibu munus eorum ſuſtineret [a], Senatum cogeret (ita tamen, ut nunquam i fieret niſi ad rem novam [b], ſenten tias rogaret, comitia & conciones a Populum haberet; ita ut abſente Con ſule plane ſummus Magiſtratus eſſet[c] &, praeter Conſules, a reliquis ma giſtratibus comitiatum & concionem avocare poterat [d]; quanquam quae dam ex his Praetoris Urbani duntaxa fuiſſe videntur. Quartum & praec puum Praetoris Urbani munus fu *jurisdictio*, ut loquitur Cicero *de l gibus libro tertio c. 3.: juris diſceptato qui privata judicet, judicarive jubeat Praetor eſto: is juris civilis cuſtos eſt huic poteſtati parento.* Et ob haec t ac tanta munia non licebat Praeto Urbano plus quam decem dies Urb abeſſe [e]. Ut autem quid fuerit *juri dictio* recte intelligatur, pauca de *j diciorum* apud Romanos *ratione* adj cienda ſunt; quae tamen ſequen ſectior

a *Liv.* x. 45. xxx. 17. & 22. b *Cic. Fa* xii. *n.* 28. c *Cic. ad Famil.* x. *n.* 12. *V* *Spanh. de P. & U. Num. Diſſ.* x. *p.* 119. *Cic. Phil.* ii. *c.* 13. e *Gell.* xiii. *c.* 5.

ſectione accuratius examinabimus.

§. V. *Judicia* omnia erant vel *Privata*, vel *Publica*. *Privatis* (quorum proprie *jurisdictio* dicta eſt) praeerant duo Praetores, Urbanus, ſcilicet, & Peregrinus: *Publicis* vero *udiciis*, ſive *Quaeſtionibus*, olim ipſe Populus praefuit, qui ad ea exercenla *Quaeſitores* [a], vel Dictatorem [b] :reabat: de ſervis vero & infimae ortis hominibus *Triumviri capitales* [c] ıdicabant; Aediles de rebus ad ſuum nunus pertinentibus. [e] Sed, cum ıctis immenſum Romanorum opibus on minus. ut fieri amat, augereniır ſcelera, circa A. U. 605. conſtiıtum eſt, [f] ut duo quidem Praetoes, Urbanus ſcilicet & Peregrinus onſuetam jurisdictionem in cauſſis rivatis obirent; quatuor vero reliqui ıpitalium criminum quaeſtiones a enatu pro temporum ſtatu decretas xercerent: quae Quaeſtiones *Perpeae* ſunt dictae, tum quod lege cer-

De juriſdictione.

H ta

Virg. Æn. VI. *vſ.* 432. b *Liv.* IX. *c.* 26. c *Plaut. Amphitr.* I. I. *vſ.* 3. & *Aulul.* III. II. *vſ.* 2. & *Aſin. I.* II. 5. d *Tit. ff. de aedil. ed.* e *Cic. in Bruto c.* 27.

ta quaedam forma iis eſſet praeſcripta, ita ut nova ſemper lege, ſicut antea opus non eſſet; tum quod Praetores *perpetuo*, ſive *toto* [a] anno, has quaeſtiones exercerent; nec Populus, ut antea, extra ordinem Quaeſtores ad eas exercendas crearet.

Primae Quaeſtiones perpetuae fuerunt de *Repetundis*, de *Ambitu*, de *Majeſtate*, & de *Peculatu*. L. Sulla iis adjecit quaeſtiones de *Falſo*, (quod judicium etiam adverſus *monetario*[s] fuit, [b] ſive adverſus *adulteratores monetae*, ut vocantur in *l.* 16. §. 9. *ff de poenis*) de *Sicariis*, de *Parricidis* & *Veneficis*. Mox etiam plures alia[e] promanarunt, ut de *corrupto judicio*, de *vi publica*, vel *privata*, &c. Se[d] etiam ſic extra ordinem aliquando Populus, vel etiam Senatus (ut in cauſa *Silani* repetundarum rei [d]) de criminibus cognoſcebat, vel Quaeſitores dabat: ut, ſi res atrox eſſet veluti in cauſſa *Milonis*, qui Clodiu[m] interfeciſſe dicebatur: vel, ſi nova

a *Terent. Hecyr.* I. II. *vſ.* 14. b *l.* 8. *ſeq. ad l. Corn. de falſis.* c *Vid. Cic. pro Cluent.* c. 54. d *Val. Max.* V. c. 8. *ex* 3.

ſa; ut cum ipſe ille Clodius ſacra *Bonae Deae* violaviſſet, quando Quaeſtio de *Pollutis ſacris* decreta fuit; [a] de Veſtalibus inceſtus reis [b]; & ſic in ſimilibus. De Perduellione, ut jam nte vidimus, ipſe Populus Comitiis enturiatis quaerebat.

Quaeſtionibus a Senatu decretis ortiebantur inter ſe Praetores, quae ujuſque Quaeſtio futura eſſet; nam omitiis incertam duntaxat juriſdictionem accipiebant. Aliquando autem duo Praetores uni quaeſtioni raeerant, quod propter multitudiem criminum in quaeſtione de Sicais frequens fuit; [c] aliquando rurſus nus de duabus cauſſis quaerebat [d]. De repetundis aliquando quaeſivit raetor Peregrinus [e], qui ita juriſictionem & quaeſtionem ſimul habeat; & etiam quandoque ex Senatus ecreto Praetor Urbanus quaeſtiones ublicas exercebat, de qua re tamen ubitari poteſt: nam quod Verres in

 Prae-

a *Suet. Jul. c. 6.* b *Aſcon. ad Cic. pro Mil. c.* 12. c *Cic. pro Cluent. c.* 53. d *Cic. pro Coel. c.* 13. *coll. cum eod. ad Quint. fr. l.* II. *n.* 3. e *Vide Aſcon. in Or. in toga candida in not.* 2.

Praetura Urbana judicium publicum exercuit, contra leges fecit [a]: denique urbana quoque & peregrina ſors junctae fuiſſe leguntur [b].

Praetor Urbanus, ut dixi, reliquis honoratior erat, & etiam *Honoratus* κατ' ἐξοχὴν dicebatur [c]: is enim erat *cuſtos juris Quiritium* [d]; & ex ejus edictis Praetor Peregrinus, (de quo tamen dubitat Sigonius) & Praetores provinciarum edicta ſua efformabant; unde etiam *Praetor Majo*r vel *Maximus* aliquando eſt dictus. [e] Idem juratus ex eo ordine, penes quem judicia eo tempore erant, decuria judicum ſelectorum conſcribebat [f] ex quibus tum ipſe, tum alii Praetores eo anno *concilia judicum* ſibi ſortiebantur. [g] Initio magiſtratus Praeto Urbanus in albo proponebat *Edictum* ſive *formulam, juxta quam eo anno ju dicturus eſſet de rebus jurisdictione ſuam concernentibus* [h], ſive de iis, qua pr

a *Vid. L.* I. *in Verr. c.* 60. & *Hottom. ib. ad* 40. b *Liv.* XXV. *c.* 3. XXVII. *c.* 36. XXX *c.* 41. c *Ovid. Faſt.* I. *vſ.* 52. d *Cic. LL.* III. *c.* 3. e *Feſt. V. Maximum.* f *H rat. Serm.* I. IV. *vſ.* 123. g *Vid. Cic. Verr. L.* I. *c.* 61. h *l.* 2. §. 10. *ff. de* (*Jur.*

rivato jure Quiritium continebantur,
quod jus adjuvandi, vel ſupplendi,
vel corrigendi juris civilis gratia Prae-
ores introduxerunt [a]: & hoc edictum
quotannis a Praetore ejus anni reno-
abatur; unde *Lex annua* dicitur a-
ud Ciceronem *in Verrem L.* 1. *c.* 24.
c actiones Praetoriae etiam plerum-
ue intra annum vivebant [b]. Sed,
um Praetores ſaepe propter gratiam
c ambitionem varie jus dicerent, &
b edictis ſuis diſcederent, A. U. 686.
ge *Cornelia*, lata a C. Cornelio Tri-
uno plebis, juſſi ſunt ex *edictis* ſuis
rpetuis jus dicere. [c] Tempore au-
m & juſſu *D. Hadriani* Imperatoris
alvius Julianus, *Didii Juliani* Im-
eratoris proavus, magni nominis Ju-
sconſultus omnia illa edicta collegit,
in unum volumen redegit, ac certo
dine diſpoſuit; quod proprie dein-
ps *Edictum perpetuum* & *jus honora-
um* eſt dictum [e].

Jurisdictionem ſuam omnem tri-

H 3 bus

l. 7. §. 1. *ff. de juſt. & jure.* b *pr. Inſtitut. de perp. & temp. act.* c *Aſcon. argum. in Or. I. Cic. pro C. Corn.* d *Eutrop.* VIII. *c.* 17. e *l.* 2. §. 10. *de Orig. Jur.* §. 7. *Inſtit. de I. N. G. & C.*

bus his verbis Praetor exſequebatur, ſcilicet, *Do*, *Dico*, & *Addico* [a], quorum primum tum *dandi judicis* ſignificabat *poteſtatem*; tum bonorum poſſeſſionis, vindiciarum, actionum dationem; ſecundum, *juris dicendi*, & *ſententiae ferendae*; tertium, *judicatum faciendi & exequendi.*

Cognoſcebat Praetor vel *e Tribunali*, ſive *per decretum*; vel *de plano* [b] ſive *per libellum* in cauſſis levioribu[s] Non autem cognoſcebat, niſi *diebu[s] faſtis*, qui ita dicti ſunt a *fando*; quo[d] tria mox dicta verba iis diebus *fa[ri]* liceret [c].

Et haec quidem omnia libera R[e]publica ita obtinuerunt; ſed extr[e]mis Imperii temporibus nihil fe[re] praeter ludorum curam Praetorib[us] eſt relictum [d]: unde *Boëthius* [e] (Praetoribus ſua aetate verba faciens [e]leganter *Praeturam* vocat *inane nom[en] & Senatorii cenſus gravem ſarcinam*: omnia enim eorum munia in Prae[fe]ctu

a *Varro de L. L.* v. c. 4. b *Vid. Senec. de* [Cle]*ment.* I. c. 5. c *Ovid. Faſtor.* I. *vſ.* d *Juven. S.* XI. *v.* 193. e *De conſol. [phi]loſ. L.* III. *Proſa* 4.

ctum Praetorio, qui Caeſaris magiſtratus erat, ſunt tranſlata, populari magiſtratu a magiſtratu Caeſaris poſſeſſione deturbato [a].

a *Vid. Scalig. Epiſt. mihi* 183.

CAPUT QUINTUM.

De Aedilibus.

Aedilium nomen, origo & differentia.

§. I. *Aediles* dicti ſunt, vel quod *Aedes* publicas privataſque *curarent* [a]; vel, quod plebiſcita in *Aede Cereris* aſſervarent [b]. Fuerunt autem triplices: Aediles nempe *Plebeji*, *Curules* & *Cereales* diverſis temporibus inſtituti.

Plebeji Aediles primum creati ſunt eodem tempore, iiſdemque Comitiis, quibus Tribuni plebis (de quibus mox dicemus) A. U. ſcilicet 260. Comitiis curiatis: unde etiam *collegae Tribunorum dicuntur*. Jam enim, poſt ingentem ſeditionem, & ſeceſſionem

 ple-

a *Varro de LL.* IV. *c.* 14. b *l.* 2. §. 20. *ff. de Or. Jur.*

plebis in montem ſacrum, reconciliatis ordinibus plebs petiit, ut ſibi liceret binos viros quotannis creare, qui Tribunis plebis velut adminiſtri [a] & adjutores eſſent; & eas cauſſas *judicarent*, quas ipſi (Tribuni) iis commiſiſſent [b]: unde etiam *judices* aliquando ſunt dicti. Creati ſunt initio quidem, ut diximus [c], Comitiis curiatis; ſed poſt legem Publiliam, ut reliqui magiſtratus minores, Comitiis tributis.

A. U. 387. cum Senatus poſt communicatum cum plebe Conſulatum propter ordines in concordiam redactos diem unum ludis maximis adjiciendum cenſuiſſet, [d] recuſantibus id munus Aedilibus plebis, conclamatum eſt a patriciis adoleſcentibus ſe id honoris Deum immortalium cauſſa libenter acturos, ut Aediles fierent: atque ita duo etiam ex patriciis Aediles creati ſunt: ſed ſequenti ſtatim anno hic quoque magiſtratus cum plebe

a *Vid. Dion. Halic.* VIII. *c.* 35. b *Id.* VI. *c.* 90. c *Sect.* I. *c.* 8. §. 1. 2. d *Liv.* VI *c.* 42.

lebe eſt communicatus [a]. *Curules* utem hi poſtremi ſunt dicti, quia ella *curuli*, toga praetexta, jure imaginum aeque ac magiſtratus majores tebantur; quae omnia Aedilibus plebis negata ſunt.

Denique A. U. 709. Julius Caeſar uos Aediles addidit; qui, quod annonam curarent, *Cereales* a *Cerere* ugum Dea praeſide ſunt dicti [b]; & emper ex patriciis ſunt creati.

§. II. *Munus Aedilium* his paucis erbis deſcribit Cicero *de legibus* III. *c.* . *ſuntoque Aediles curatores Urbis, annonae, ludorumque ſolennium: olliſque ad onoris amplioris gradum is primus adenſus eſto.*

Primum itaque horum magiſtraum *munus* fuit *cura Urbis*, (unde Graecis ἀϛυνόμοι, quaſi *Urbis legiſlatores* dicas, ſunt appellati) ad quam pectarunt ſequentia: *primo*, ut aedificia publica, templa ſcilicet, baſilicas, porticus, aquaeductus, &c. ierentur & curarent, praeſertim vacante cenſura [c]; tum etiam privato-

H 5 rum

a *Id.* VII. *c.* I. b *l.* 2. §. 32. *ff. de Orig. Jur.* *Suet. Jul. c.* 41. *Dio. L.* XLIII. *f.* c *Sex. Jul. Frontin. de aquaed. Romae L.* II. *n.* 1656. *T. IV. Ant. Graev.*

rum aedificiorum curam gererent, ne ſcilicet ruinoſa eſſent, & ita deformitas Urbi, tranſeuntibus periculum crearetur. *Secundo*, curabant, [a] ut loca publica, balnea; puta, cloacae, (quae inter praecipua opera erant magnitudinis Romanae [b]) &c. praecipue autem viae munda eſſent [c]; & eos, qui hac occaſione deliquiſſent, mulctabant. *Tertio*, luxum, petulantiam [d]; fornicum & popinarum libidines coërcebant, & peculiarem quandam in meretrices juriſdictionem exercebant [e] *Quarto* incendia curabant; quod munus ab Auguſto Imperatore primum iis impoſitum videtur. *Quinto*, funerum, aliorumque minutorum rituum conſervatio penes eos erat: *Sexto*, curabant, ne quis animal quod nocere poſſet, (urſum forte vel aprum) in publico haberet [g]. *Septimo*, denique proſpiciebant, ne Di vel ſacra peregrina in Urbe colerentur [h].

Se

a *Vid. omn. l. un. ff. de via publ.* b *Dion Ha L.* III. *c.* 57. c *Plaut. Sticho II.* II. *v.* 2 *& Trucul. II.* VII. *v.* 5. d *Gell.* X. *c.* e *Senec. de vita beata c.* 7. f *Lipſ. ad T. cit. Annal.* II. *c.* 85. g *Cic. Phil.* IX. *c. Dio. L.* LIV. h *l.* 40. *ſeqq. ff. de aedil. e*

Secundum munus Aedilium fuit *cura innonae*: unde, quod hanc partem ıttinet fere ſimiles [a] fuerunt iis, quos Graeci ἀγορανόμȣς vocant [b]. Itaque ›mnes res in foro venales inſpiciebant x aeſtimabant; merces improbas jaٔtabant [c]; pondera & menſuras iniuas frangebant [d]; unde forte etiam ɔeneratores coërcere potuerunt [e]; aimalia & mancipia morboſa & vitioı redhiberi curabant [f]; jus de his reus dicebant; mulctas delinquentibus nponebant [g]; edicta concipiebant & roponebant, quae etiam pars juris onorarii fuerunt. [h] Sed hoc poſtreıum tantum Aedilium Curulium uiſſe videtur, ſicut titulo digeſtorum e *aedilicio edicto* docemur.

Tertium denique Aedilium *munus* rat *cura ludorum ſolemnium* [i], ut Roıanorum aliorumque ſtatorum [k];

non

Dion. *Halic.* VI. *c.* 90. b *Plaut. Capt.* IV. II. 44. c *Facete Idem Rud. A.* II. *S.* III. *vſ.* 42. d *Juven.* X. *vſ.* 101. *Perſ.* I. 130. e *Vid. Liv.* X. *c.* 23. f *ff. de aedil. edict. toto lib.* g *Diarium vetus ap: Pigh. Ann. ad A. U.* 585. h §. 7. *Inſtit. de jure N. G. & C.* i *Cic. l. antea d.* k *Id. in Verr. L.* V. *c.* 14.

non vero privatorum, quales erant ludi funebres, votivi & ſimiles: ſed & hoc praecipue Aedilium Curulium erat, ut ex eorum inſtitutione patet. Fiebant autem hi ludi immani ſumptu ad inſaniam uſque; unde demum ex provinciis pecuniam ad eam rem colligebant, viam ſibi hac munificentia ad altiora ſternentes [a]. Hos itaque ludos ordinabant; praemia & poenas actoribus diſtribuebant; *Plaut. Trin. IV.* II. *v.* 147. fabulas agendas examinabant [b]; unde etiam in reliquos libros aliquid juris iis fuiſſe videtur [c]. *Quartum munus* erat peculiare Aedilibus plebis, ut ſcilicet *Plebiſcita & Senatusconſulta in aede Cereris & poſtea in aerario adſervarent* [d]; ne Conſules ea vitiare poſſent. Cerealium vero Aedilium proprium erat frumento publico praeeſſe [e], quod antea omnium Aedilium erat; & paulo poſt rurſus [f] *Praefecti*, & *Curatoris annonae* fuit [g].

§. III.

a *Vid. eund. Offic.* II. *c.* 16. *ſeq.* b *Didaſcaliae comoediarum Terentii.* c *Tacit. Annal.* IV. *c.* 35. d *l.* 2. §. 21. *ff. de Or. Jur. Liv.* III. *c.* 55. e *d. l.* 2. §. 32. f *Tacit. Annal.* I. *c.* 7. g *Vid. Dion. L.* XIV. *init.*

Inſignia aedilium & quaedam alia.

§. III. Aedilium Curulium *inſignia* uerunt praecipue ſella curulis, & oga praetexta: tum etiam habebant us imaginum, & antiquiorem in Seatu ſententiae dicendae locum [a].

Licet autem Aediles Populi Ronani magiſtratus eſſent, tamen nec ocationem [b], nec prehenſionem haebant; niſi juſſu Tribunorum pleis, & hinc etiam a privato in jus rahi poterant: nec lictoribus, vel iatoribus utebantur; ſed ſervis dunaxat publicis. Tamen Aediles pleis etiam ſacroſanctos fuiſſe ex *Catone* dfirmat Feſtus V. *Sacroſanctum*; quod a intelligendum videtur, ne quis eos npune injuria laedere poſſet [c]. Eiam municipia Aediles ſuos habebant [d], ui *Quinquennales* ſunt dicti [e], & Cenorum vicem obiiſſe videntur; quanuam in quibuſdam municipiis, *Arinis* exempli gratia [f], nulli alii maiſtratus crearentur: eamque dignitatem honeſtiſſimorum Romanorum filii

Cic. L. V. Verr. c. 14. b *Gell.* XIII. c. 12. c *Vid. omn. Liv.* III. c. 55. d *Juven.* X. *vſ.* 101. *l.* 30. §. 1. *ff. locati cond.* e *Spartian. Hadr. c.* 19. *& ibi Caſaub. & Salmaſ.* f *Cic. ad Famil.* XIII. *n.* 11.

filii in municipiis, unde orti eſſent, exercebant, ut *Marcus* & *Quintus* Ciceronum filii Arpinis. Quia autem, ut dixi, nulli alii magiſtratus in iſtis municipiis crearentur hinc *ſummos Aediles* eos dicere cenſetur *Juvenalis Sat.* III. *vſ.* 179. Duraſſe hic magiſtratus, ut plures alii, videtur ad tempore Conſtantini Magni; licet forte aliqua interdum mutatione.

CAPUT SEXTUM

De Tribunis plebis.

De nomine & origine Tribunorum plebis.

§. I. Quicquid de etymo vocis *Tribunus* ſit, conſtat [a] in genere *curatorem*, vel *praefectum* alicui rei ea voce ſignificari unde dicti ſunt *Tribuni militum*, & *Tribuni aerarii*, (qui ita ſunt vocati quod Quaeſtori ſtipendium militum adnumerarent) [b] & poſtea ſub Imperatoribus *Tribuni voluptatum* [c], *matrimoniorum*, *ſcholarum* [d], &c. Se prae

a *Vid. Voſſ. lexic. Etymol.* b *Varro de L. L.* IV. c. 36. *Aſcon. ad L.* I. *in Verr. c.* 13. d *Caſſiod. Var. L.* VII. *Ep.* 10. & XII. 24. c *un Cod. de com. & trib. ſchol. l.* 8. *c. de eroga milit. ann.*

prae his omnibus eminuerunt *Tribuni plebis* occaſione, quae ſequitur, creati.

Cum plebeji homines per continuas expeditiones militares, quibus rem ſuam familiarem curare prohibebantur, multum aeris alieni contraherent, & ſaepe a creditoribus, quando ſolvendo non eſſent, in ſervitutem abducerentur [a], hanc injuriam ulterius non ferentes ſaepius a Patribus hujus mali levamen petierunt: ſed ſaepius eluſi tandem auctore *Sicinio* quodam viro ſtrenuo A. U. 259. in *Sacrum montem* trans *Anienem* fluvium ſeceſſerunt [b]; nec ante in Urbem reverſi ſunt, quam Patres debitorum remiſſionem, & nexorum ſolutionem iis promiſiſſent, & Plebi conceſſiſſent, ut ad defenſionem ſui lege ſacrata proprios quoſdam magiſtratus ſibi crearet [c]; qui *Tribuni* dicti videntur, quod ex *Tribunis militum* primum ſint facti.

§. II. Creati ſunt primo Tribuni plebis Curiatis comitiis duo: inde A. U. 283. lege Publilia Comitiis Tributis *Ritus quidam tribunicii.*

a Liv. II. c. 23. b Ibid. c. 32. c Ibid. c. 33.

butis quinque [a]. Anno demum 297 decem Tribuni creari coeperunt, bin videlicet ex ſingulis claſſibus [b], quanquam Cicero dicit, primum duo fuiſſe creatos; poſtero autem ann auſpicato decem, comitiis centuriatis [c] His comitiis praerat unus ex Tribuni plebis ſorte ductus. Quod ſi comiti dirempta eſſent antequam decem foren creati, reliqui a collegio cooptaban tur: verum hoc A. U. 305. lege *Tre bonia* abrogatum eſt, qua cautur fuit, ut, qui plebem Romanam Tri bunos plebei rogaret, is uſque eo ro garet, dum decem Tribunos pleb faceret [d]. Lex etiam fuit antiqua ut Tribuni, qui ſucceſſores ſibi in an num ſequentem non creaſſent, vi cremarentur, ſi credimus *Valerio Ma ximo* levis auctoritatis ſcriptori [e]. Qu autem primi Tribuni plebei IV. Idu Decembris magiſtratum inierunt, dem deinceps reliquis ſolemne fui [f] Creati ſunt Tribuni ſemper ex ple be, & primis quidem temporibu ſaep

a *Id.* III. *c.* 30. b *Cic. Or. I. pro Corn.* 968. *ed. Graev.* c *Ibid. c.* 65. d *Val. Max.* VI. *c.* 3. *ex.* 2. *Liv.* III. *c.* 55. e *Di Halic.* VI. *c.* 89. *Plut. Quaeſt. Rom. n.* 80.

iepe ex infima ; neque ex patriciis, iſi adoptione ad plebem tranſiiſſent, aut ex Senatoribus, quamvis plebejis, creari poterant : nec in Senaım ipſis aditus erat, ſed ante valvas Curiae in ſubſelliis ſedebant ; [b] unde ı, quae in Senatu agebantur, intelligere poterant : & tamen Senaım poterant habere. Poſtea vero utum fuit *Atinio*, ut videtur, pleſcito (ad A. N. 623. Pighius Atii Tribunatum refert) incertum taen quo tempore, ne quis, niſi Setor plebejus, Trbunus plebis creatur [c].

§. III. De his Tribunis plebis ita quitur Cicero *de legibus libro tertio* : *ebs, quos pro ſe contra vim auxilii o creaſſit Tribuni ejus ſunto ; quod- ii prohibeſſint, quodque plebem roſint, ratum eſto. Cum Patribus, puloque agendi jus habento ; iidemque plebem, quod cenſuerint, ferunto. nctique ſunto ; neque plebem orbam bunis relinquunto.* Et haec quidem Ciceronis tempore obtinuerunt ; initio inſtitutionis eorum unicum ipſis *Nunus Tribunorum plebis.*

I

d. Suet. Jul. c. 20. b Val. Max. II. c. 2. 7. c Vid. Lipſ. Elector. II. c. 13.

ipſis munus erat plebi contra patrici
& magiſtratus auxilio eſſe [a]; ita
eorum poteſtas in *prohibendo* tantum
non item in *agendo* conſiſteret: [c] u
de etiam primis temporibus pro m
giſtratibus habiti [d] non ſunt (neq
etiam veſtem praetextam habebant
ſed potius pro impedimento magiſtr
tuum [f]: verum poſtea vulgo ma
ſtratus dicti ſunt [g]. Itaque ſupplice
a judicio & vinculis liberare pot
rant [h]; & propterea aedes eoru
dies noctesque patere debebant [i]: n
extra Urbem iis pernoctare fas erat
(neque etiam ullam illic poteſtate
habebant [l]) niſi feriis Latinis; ve
ſi aliquo Reipublicae cauſa profici
juberentur: [m] quin nec moenia q
dem egredi iis licebat, ſi fides *L*
pi

a *Liv.* II. *c.* 35. b *Vid. Dion. Halic* VII
52. *Plut. Cat. Min. p.* 768. *F.* c *Gell.* XI
c. 12. d *Plut. Coriol. p. m.* 221. *B.* e *P.*
Quaeſt. Rom. n. 80. *ſive p.* 283. f *Liv.*
c. 56. g *Vid. omn Manut. ad Cic Fam*
n. 7. *not. ad Sall. Jug. c.* 41. *p.* 337. *ed*
Waſſe. Cic. pro Quint. c. 20 *& ad. Att. L.* I
n. 23. h *Vid Gell. noct. Attic. l.* VII. *c.*
i *Plut. l. prox. d.* k *Gell. l d App Alex*
II. *civ. p. m* 447. l *Dion Halic.* VIII. *c.*
Gell. III. *c.* 2. m *Vid. exem. ap. Liv.* XXIX. *c.*

iano Civilium L. I I. *p.* 736. *ed. Tollii.* 'oterant praeterea Senatusconſultis, c omnium omnino magiſtratuum a-tis intercedere verbo illo ſolemni, 'ETO [a], cujus tanta vis erat, ut, ui non paruiſſet, ſive ille privatus, ve magiſtratus eſſet [b], extemplo per iatorem in carcerem duci juberetur, quemadmodum etiam apud *Lacedae-onios Ephori*, quibus in multis re-us ſimiles erant Tribuni plebis, po-rant Reges in carcerem conjicere [c]) el ad Populum violatae *ſacroſanctae teſtatis* reus ageretur: erant enim ribuni plebis *ſacroſancti* [d]; ita, ut quis re, vel verbo eos laeſiſſet, *ſa-*, hoc eſt, *deteſtabilis* eſſet, ejuſ-ue bona publicarentur. Quomodo tem vox *ſacer ſceleſtum* & *execran-m* notet eleganter deducentem vide mmum *Perizonium notis ad Sanctii inervam p. m.* 759. Si non interceſ-ſent Senatusconſulto litera *T.* ſub-ibebatur [e], ut ita *Tribunos* quoque nſuiſſe indicaretur: ſi interceſſiſſent,

 Se-

Liv. VI. *c.* 35. b *Id* IV. 26. VII. 3. IX. 34. c *Nepos Pauſan.* d *Liv.* II. *c.* 33. *Val. Max.* II. *c.* 2. *ex.* 7.

Senatus Auctoritas [a] (ut ita tamen quid Senatus cenſuiſſet conſtaret) dun taxat perſcribebatur. Unus etiam e collegio acta reliquorum interceſſion ſua impedire poterat ; eoque auxili Patres adverſus Plebem ſaepe ſunt uſ Etiam in cauſſis civilibus aliquand intercedebant ; licet hoc iniquiſſimu eſſe pronunciet Cicero [b]. [c] Sed po ſtea longe majorem poteſtatem ſil uſurpare coeperunt fiducia praeſerti ſacroſanctae illius poteſtatis : itaqu non tantum omnia , quae ipſis no placuerant , reſcindebant ; tribut rum collationes , militumque dilect prohibebant ; at etiam Senatus (quo primo factum A. U. 297.) [d] Popul que comitia pro arbitrio cogebant diſſolvebant ; leges , ſive plebiſci quaecunque promulgabant : quae pr mo quidem ſolam plebem obligabar at poſt legem *Horatiam* [e] latam A. U 304. & legem *Hortenſiam* latam A. U 466. univerſum Populum obliga

co

a *Vid. ſupr. S.* I. *c.* 2. §. 6. b *Phil.* II. *c.* *Vid. eund. Acad. quaeſt. l.* IV. *c.* 30. c *V* *Liv.* IV. *c.* 48. *Dion. Halic.* IX. *c.* 5. d *D* *Halic.* X. 31. *Liv.* III. *c.* 55.

ceperunt [a]. Agros denique, vecti-
alia [b], pecunias publicas, provin-
ias & imperia [c] magiſtratus quibuſvis
ro lubitu dabant, vel adimebant;
uae omnia fiebant praetextu tuendae
bertatis: atque ita, dum poteſtate
ſtis de cauſis primum iis data abu-
ntur, maximarum in Republica
rbarum ſaepe auctores fuerunt: quod
n quaeritur Cicero de *LL. l.* III.
9.

§. IV. At L. Sulla optimatium par-
us addictus, cum Rempublicam
nis oppreſſiſſet, eorum poteſtatem
de minuit, [d] imo fere ſuſtulit [e] le-
lata A. U. 672. *ne qui Tribunus
bis fuiſſet, alium deinceps Magiſtra-
ı caperet; neve iis jus eſſet concio-
di, vel leges ferendi; neve ad eos
vocaretur:* ſed ſolam & nudam *in-
eſſionem* ipſis reliquit [f]. Verum
U. 679. *Cotta* Conſul jus magi-
tus capiendi iis reſtituit [g]; & re-
ıa omnia A. U. 683. *Pompejus Ma-*

I 3 *gnus*

4. *Inſtit. de jur. N. G. & C.* b *Tacit.
nn.* XIII. *c.* 50. c *Vid. Suet. Jul. c.* II.
, 26, 28. d *Dion. Halic.* V. *c. ult.* e *App.
ex. Civ. L.* II. *p.* 445. f *Epit. Livian.*
. *Caeſar Civ.* I. *c.* 5. & 7. g *Aſcon. ad
. pro Corn.* I.

gnus [a]; atque ita haec poteſtas uſqu ad Julium Caeſarem perſtitit.

Demum A. U. 730. in Auguſtum & reliquos deinceps Imperatores Se natusconſulto *Tribunicia poteſtas* e translata [b]: licet tamen etiam Tribu ni plebis crearentur; quippe quibu Auguſtus conceſſit, ne ante in ju vocarentur, quam magiſtratu abii ſent [c]: & ſub Tiberio, *qui ea ſimu lacra libertatis Senatui praebebat*, etia jus intercedendi habuerunt [d]. Tem poribus vero Nervae & Trajani Im peratorum dignitas eorum nihil aliu fuit, niſi inanis umbra, & ſine h nore nomen [e]; atque hoc ita ad Co ſtantini Magni tempora in Republi remanſiſſe videtur, cum poſtea nu amplius eorum mentio occurrat.

a *Cic. in Verr. Act.* I. *c.* 15. b *Suet. Aug* 27. *Tac. Ann.* III. 56 c *Dio in exce Peireſc. p.* 664. *& ibi Valeſ. p.* 93. d T *Ann.* I. *c.* 77. *& vid. eund.* XIII. *c.* 28. *tamen jus eorum imminutum eſt.* f *Plin. piſt.* I. *n.* 23.

C

CAPUT SEPTIMUM.

De Quaeſtoribus.

I. Q*uaeſtores* dicti ſunt a *quaerendo*, quod *conquirerent* pecunias publicas & male-ia, quae poſtea Triumviri capita-conquiſiverunt [a]. Fuerunt autem plices, *Quaeſtores* nempe *Urbani*, e *Aerarii*, *Provinciales*, ſive *Mi-ires*, & *Quaeſtores parricidii*, ſive *um capitalium* : ſed hi poſtremi ad nc locum non pertinent. *Quaeſtorum nomen, origo & numerus.*

Origo Quaeſtorum antiquiſſima ıſeri debet [b], & forte ſub Romu-, vel Numa, certe ſub Tullo Ho-io jam Romae fuerunt ; ſed qui ipſis Regibus crearentur : quem-nodum etiam primis Conſulibus ad U. 307. uſque jus Quaeſtores ſibi andi tribuit Tacitus *Annal.* XI. *c.* . Alii vero dicunt ſtatim poſt Re-; exactos lege *Valeria* duos Quae-res a Populo creatos fuiſſe [c], qui

a *arro de L. L.* IV. *c.* 14. b *l. un. pr. ff. de f. quaeſt.* c *Plut. Poplic. p.* 103. *Dion. Hal.* V. *c* 34.

Aerario praeeſſent. Poſtea A. U. 333 (& tum etiam permiſſum eſt, ut ex plebe creari poſſent) duo ſunt additi [a], qui Conſules ad exercitum ſequerentur; & ad miniſteria belli iis praeſto eſſent. A. U. 488. univerſa jam Italia ſubacta, quatuor etiam Quaeſtores ſunt adjecti [b], qui per quatuor Italiae regiones (quae erant *Oſtienſis*, *Calena*, *Umbria* & *Calabria*) reditus & vectigalia Populi Romani curabant. Sulla Quaeſtorum numerum ad viginti auxit [c]: a Julio Caeſare vero quadraginta ſunt facti [d]; ut ita aliqua ratione praeſtaret, quae multa multis promiſerat; quorum quidam a Populo, quidam ab Imperatore creati videntur [e]: ſub ceteris Imperatoribus numerus eorum incertus & arbitrarius fuit. Ex his omnibus duo ſortiebantur *curam Aerarii*, qui *Urbani* ſunt dicti; reliqui vero *Quaeſtores Provinciales*, ſive *Militares* dicebantur.

§. II.

a *Liv.* IV. *c.* 43. b *Ejuſd. epit.* 15. c *Taci. Ann.* XI. *c.* 22. d *Dio L.* XLIII. *p.* 15 *ed. reg. A.* 1548. e *Vid. Pighii Ann. ad A. U.* 672.

§. II. *Urbanorum Quaeſtorum mu-us* praecipuum fuit *cura Aerarii publi-* , quod erat in aede *Saturni* [b]: uia aurea aetate ſub regno Saturni, eque avaritia, neque mala fides lo-um habebat [c]. Itaque pecuniam pu-licam accipiebant, expendebant, & tabulas accepti & expenſi referent; leges & Senatusconſulta cuſto-ebant [d]; ſigna militaria ex aerario l Conſules in expeditionem ituros ittebant [e]; praedam ex hoſtibus cap-m [f], & damnatorum bona ſubhaſta-nt, & vendebant [g]; legatos exte-rum gentium excipiebant [h], dedu-bant, hoſpitia ipſis adſignabant [i]. aeterea Imperatores a bello redeun- apud ipſos jurare debebant [k], ſe rum numerum hoſtium & civium ciſorum ad Senatum ſcripſiſſe, ut triumphus iis decerni poſſet, De-que jurisdictionen quandam exer-

I 5 cue-

a *Aſcon. ad Verrin.* III. *c.* 4. b *Sueton. Claud.* . 24. c *Plut. Quaeſt. Rom. n.* 40. *p.* 275. l *Id. Aug. c.* 94. e *Liv.* III. *c.* 69. VII. . 23. f *Dion. Hal. l.* VII. *c.* 63. g *Gell.* III. *c.* 24. h *Plut. Quaeſt. Rom n.* 42. *Val. Max.* V. *c.* I. *n.* I. k *Id.* II. *c.* 8. *n.*

cuerunt, ut, exempli gratia, inter ſcribas ſuos [a].

Provincialium Quaeſtorum munus.

§. III. *Provincialium Quaeſtorum munus* erat Conſules, vel Praetores in provincias, quas ſortiti erant, comitari; ut ſtipendia & annona exercitui ſuppeterent, curare; vectigalia, tributa, (*vectigalia* proprie immobilia, *tributa* mobilia & capita ſpectarunt [b]) frumentum publicum exigere, manubias vendere [c], & omnium rationem ad aerarium referre [d]; exquirere, ſi quid Reip. deberetur, vel in commiſſum veniſſet; [e] pecuniam militum privatam apud ſigna depoſitam cuſtodire [f]; jurisdictionem a Praeſidibus ſuis mandatam exercere [g]. Quod ſi Praeſides ante adventum ſucceſſoris ſui provincia deceſſiſſent, munus eorum Quaeſtores obibant [h]. Et maxima neceſſitas inter Quaeſtorem & ſuum Praeſidem intercedebat; ita ut hic illi parentis loco eſſet [i]. Si autem

a *Plut. Cat. Min. p. m.* 766. *B.* b *Vid. Lipſ de Magn. Rom.* II. *c.* 2. c *Plaut. Bacch. A* IV. *S.* IX. *v.* 107. d *Vid. Cic. l.* II. *in Verr. c.* 8. e *Suet. Domit. c.* 7. *Veget.* II *c.* 20. f *Suet. Jul. c.* 7. g *Cic. ad Famil* II. *n.* 15. & 18. *Id. Divin. in Verr. c.* 19 i *Ibid.* XIII. *n.* 10. & 26. & *pro Planc. c.* 11

em mortuo Quaeſtore alius Praeſidi Quaeſtoris loco eſſe incepiſſet hic *pro Quaeſtore* eſſe dicebatur [a].

§. IV. Urbanus Quaeſtor nec li- :torem, nec viatorem habebat; quia on habebat vocationem, vel prehen- onem [b]; licet concionis convocan- ıe jus haberet [c]: Militari vero, ſi- : Provinciali Quaeſtori ſui lictores ſuiſſe videntur, ſaltem abſente Prae- ›re [d]. Erat autem hic primus hono- ; gradus [e]; nam *Quaeſturae fides, 'edilitatis magnificentia, Praeturae di- ;entia & integritas viam ad Conſula- m ſternebant* [f]. Poterat geri Quae- ıra circa annum vigeſimum ſex- m, vel vigeſimum ſeptimum aeta- ; [g]; quique hoc magiſtratu functus at, in Senatum venire poterat, li- t ipſe Senator nondum lectus eſſet. ıb Imperatoribus Quaeſtura varie rogata, vel reſtituta eſt [h]; &, quod

Alia quaedam de quaeſtoribus.

a *Cic. Verr. l.* 1. *c.* 36. b *Gell.* XIII. *c.* 12. c *Dion. Halic.* VIII. *c.* 77. d *Vid. Cic. pro Planc. c.* 41. e *l. un.* § 3. *ff. de off. quaeſt.* f *Vid. Cic. Philipp.* XI. *c.* 5. g *Licet non ſatis conſtet. Vid. hujus Sect.* :. 1. §. 3. h *Vid. omn. Tac. ann.* XIII. 29.

quod curam aerarii quidem attinet, ei A. U. 725. binos Praetores praefecit Auguſtus [a]; ſed eam curam Quaeſtoribus, & quidem triennalibus [b], reddidit Claudius [c]: poſt alias vero mutationes rurſus Praefecti e Praetoriis conſtituti ſunt [d]. Procedentibus demum temporibus aliud genus Quaeſtorum exortum eſt, qui dicebantur *Quaeſtores*, vel *Candidati Principis* [e], vel *Auguſti*; & libellos ejus in Senatu recitabant [f]. Inde poſtea orti ſunt Quaeſtores Palatii [g], qui cum hodiernis Cancellariis fere conveniunt; & in aula *Conſtantinopolitana* οἱ μεγάλοι Λογοθέται ſunt dicti.

De aliis magiſtratibus minoribus ordinariis.

§. V. Fuerunt & alii *Magiſtratus Minores Ordinarii*, ut *Triumviri Capitales*, qui de infimae ſortis hominibus judicabant [h], & aliquando etiam alios damnatos paena capitali affici curaban[t]

a *Dio. L.* LIII. *Vid. Suet. Aug. c.* 36. b *In ſcript. vet. ap. Rupert. ad Pompon. de Or. Jur c.* 8. c *Suet. ejus vita c.* 24. *Dio. L.* LX d *Vid. Plin. L.* III. *Ep.* 4. *Capit. Anton. Phil c.* 9. *& in Gord. c.* 4. e *d. l. un. ff. de off Quaeſt. Inſer. ap. Grut. p.* CCCLII. *n.* 5. f *Tacit. Ann.* XVI. *c.* 27. g *l.* 32. *Cod. de appell.* h *Plaut. Aul. A.* III. *S.* II. *vſ.* 2

abant. [a] *Triumviri Monetales*, ſive *iuro*, *argento*, *aeri*, *flando*, *feriun-lo*; quod in monumentis priſcis his notis, ſeu literis ſingularibus denotaur, *A. A. A. F. F.* ab his diverſi uerunt *Nummularii*, ad quos nummi robandi cauſa deferebantur [b]; eoſue *pecuniae ſpectatores* vocat *Donatus d Terent. Eun. A.* III. *S.* V. *vſ.* 18. νομικαςὰς dicit *Menander p.* 134. *ed. I. Steph. A.* 1569. Praeterea fuerunt *riumviri Nocturni*, qui incendia cuabant [c], & vigilias circumibant [d]: *riumviri Valetudinis*, *Quatuorviri ïales*, & multi alii ſimiles; quales agiſtratus multos inſtituit Auguus [e], & qui recenſentur ab *Onuphrio 'anvinio de Civit. Rom. c.* 58. *& ſeqq.* t ex Triumviris Monetalibus & Caitalibus, ac Quatuorviris Vialibus mul cum Decemviris de litibus judiandis componebatur collegium Viintivirorum, de quo *Tac. Ann. L.* II. *c.* 29. Sed cum horum mentio on adeo frequens occurrat, & magnam

a *Sall. Catil. vers fin.* b *l.* 39. *ff. de ſolut.* c *Val. Max.* VIII. *c.* I. d *Plaut. Amph. A.* I. *S.* I. *vſ.* 3. e *Suet. Aug. c.* 37.

gnam partem munus ſuum ipſo nomi ne denotent, amplior eorum expoſi tio neceſſaria non uidetur: maxim cum hoc praecipuum nobis propoſi tum ſit bonarum literarum ſtudioſo eatenus tantum auxilio eſſe,

Externi ne quid valeat per laeve morar

in optimis auctoribus legendis.

CAPUT OCTAVUM.

De Magiſtratibus Extraordinariis, & primo de Dictatore, & de Magiſtro Equitum.

De nomine & origine Dictatoris. §. I. *Dictator*, Graece αἰσυμνήτης (qui exemplo a Latinis, v Albanis ſumto creatus videtur; na etiam poſtea in municipiis Lati Dictatores fuerunt [b]) a *dicendo* dict eſt; vel, quod a Conſule *diceretur* cui *dicto* omnes audientes eſſent; potius a *dictando*, quod multa *dict ret*, hoc eſt, *ediceret* [d]: & *dict* apud veteres etiam *ſummum imperi* ſig

a *Dion. Halic.* v. *c.* 73. b *Aſcon. argum. lon. & Cic. in ipſa Or. c.* 10. c *Varro d L.* IV. *c.* 14. d *Dion. Halic. l. d. Vid.* S *Jul. c.* 77.

ſignificat, ut apud *Virg. Aen.* VI. *vſ.* 73. Alio vero nomine *Magiſter Populi* [a], & *Praetor Maximus* dicitur [b].

Primus apud Romanos Dictator *dictus* eſt (ita enim proprie loquebantur [c], licet hoc perpetuum non fuerit [d]) *T. Lartius Flavus* A. U. 252. [e] vel, ut alii volunt, triennio ſerius, cum graviſſimum bellum a Sabinis & Latinis metueretur, & ſimul domeſticae ſeditionis metus ingrueret, quod plebs aere alieno oppreſſa dilectui dare nomen recuſaret; ita ut majore imperio, quam eſſet Conſulare, Reſpublica indigere videretur.

§. II. *Cauſa* igitur, ut vidimus, *creandi Dictatorem* prima & praecipua erit ſeditionis, aut belli gravioris metus: & haec initio quidem cauſa fuit unica [f]; verum poſtea alias etiam ob cauſas Dictatores creati ſunt, qui tamen etiam belli gerendi haberent poteſta-

Cauſae, ob quas Dictator crearetur.

a *Cic. de L. L.* III. *Senec. Epiſt.* 108. b *Liv.* VII. *c.* 3. c *Curius Fortunatianus L.* III. d *Pompon. l.* 2. *ff. de O. I.* §. 18. *ad quem vid. Rupert.* e *Liv.* II. *c.* 18. f *Vid.* §. *haec.*

teſtatem [a]. Secundo, Comitiorum habendorum cauſa [b]; tertio, Senatus legendi [c]; quarto, quaeſtionis exercendae [d]; quinto, ludorum inſtaurandorum [e], praeſertim aegroto Praetore; ſexto, feriarum conſtituendarum [f]; ſeptimo, denique etiam *clavi figendi* cauſa aliquando Dictato creatus [g] eſt; quod ex priſca religione fiebat in dextro latere aedis Jovi peſtilentiae tempore, aut gravi aliqu prodigio nunciato, ut omne infortunium a Republica averteretur. Et i genere Dictator dicebatur, quotie extraordinario & brevi imperio opu eſſet [h]. Creabatur autem, non ut re liqui Magiſtratus, Populi ſuffragiis ſed jubente Senatu [i] alter Conſul quem vellet, ex Senatoribus Conſu laribus [k] (ordinarie quidem) Dicta torem dicebat; idque ſilente nocte & captis antea rite auſpiciis. Et etia abſens Conſul Dictatorem dicere po terat; modo in agro Romano, q

Ital

a *Vid. Liv.* VI. *c. c.* 38. VII. *c.* 3. b *Liv.* I *c.* 7. c *Id.* XXIII. *c.* 22. d *Id.* IX. 26. e *Id.* VIII. *c.* 40. IX. *c.* 34. f *Liv.* VI *c.* 28. g *Id* IX. *c.* 3. h *Vid. Liv.* XX *c.* 24. i *Epiſt. Liv.* 19. k *Liv.* II. *c.* I l *Id.* IX. *c.* 38.

ſtalia terminabatur eſſet [a]. Aliquan-
lo tamen Populus jubebat, quem Di-
ctatorem a Conſule dici vellet; cujus
ei exemplum occurrit A. U. 543. in
Q. Fulvio Flacco [b]. Sulla etiam &
ulius Caeſar comitiis Dictatores crea-
i ſunt; ille Interrege [c], hic Praeto-
e [d] comitia habente. *Prodictator* [e] a
'opulo A. U. 536. creatus eſt *Q. Fa-
ius Maximus Verrucoſſus*, ille, qui
unctator eſt dictus. Primus de ple-
e Dictator fuit *C. Marcius Rutilus*
. U. 397. [f]

§. III. *Poteſtas Dictatorum* plane *Poteſtas Dictatoria.*
gia, imo regia poteſtate major fuit,
ıde αἱρετὴν τυραννίδα, quaſi *eligibilem*
rannidem dicas, eam vocat *Dion.
alic.* V. *c.* 73. quemadmodum etiam
eſymnetarum poteſtatem vocat *Ari-
teles Polit.* III. *c.* 14. Et Appia-
s Alex. Civ. l. I. n. 412. Dictato-
n appellat τύραννον αὐτοκράτορα, *ty-
nnum poteſtate ſingulari.* Itaque pa-
& belli, & uno verbo omnium
um arbitrium penes eos erat [g]; de

K capi-

a *iv.* XXVII. *c.* 5. VIII. *c.* 23. b *Id.* XXV.
. 5. c *Cic. Agrar.* III. *c.* 2. d *Caeſ. Bell.
v.* II. *c.* 21. e *Id.* XXII. *c.* 8. f *Id.* VII.
. 17. g *Dion. Halic.* V. *c.* 74.

capite & bonis civis Romani incon ſulto Populo ſtatuere poterant, id que ſine provocatione [a] ad A. U. uſ que 304. quo *Horatius* & *Valeriu* Conſules legem tulerunt, quae veta bat ullum magiſtratum ſine provoca tione creari [b]; eaque lex A. U. 45. a *M. Valerio* Conſule tertium lata eſt [c] Dictatore creato omnes alii magiſtra tus exceptis Tribunis plebis abdica bant [d]: ad quod ſingulare jus demon ſtrandum viginti quatuor lictorib (quod nempe idem juris tenerent, quod duo Coss. [e]) [f] cum faſcibus & ſecuribus [g] etiam in Urbe, & cete Regum inſignibus utebatur, unde leganter *Dictatoris Imperium inge ſuo vehemens* vocatur apud Livium I. *c.* 30.

Sed tamen quibuſdam termi s haec tanta poteſtas fuit circumſc pta: & primo quidem ſemeſtris ta tu

a *Liv.* II. *c.* 29. *Vid. etiam Dion. Hal.* VI. *c.* . b *Liv.* III. *c.* 54. *ſeqq. Feſt. V. Optima l.* ; *qui locus eſt notiſſ.* c *Id.* X. *c.* 9. d *Pol. L.* III. *c.* 87. *Plut. libro, qui Amatorius* *tur p. m.* 768. e *Cic. de LL.* III. *c.* 3. f *P Fabio p. m.* 176. *A.* & *vid. Lipſ. Elect.* I. *c.* g *Liv.* II. *c.* 18. *Dion. Hal.* V. *c.* 75. & X. *c.*

tum erat, ne diuturnitate potentiae in tyrannidem verteretur: itaque, ſi ſex menſium ſpatio negotium, ad quod Dictator creatus fuerat, perfectum non eſſet, tamen Dictaturam deponere cogebatur: quod enim bis terve ea prorogata ſit, ut in Camillo [a] & *Papirio Curſore* [b] Dictatoribus in ſumma Reipublicae neceſſitate fuit factum: nam Sulla & Caeſar vi Dictaturam perpetuam invadentes Reipublicae leges palam ſpreverunt, execrando omnibus, quotquot in libera Republica naſci contigit, exemplo. Imo ſtatim ſublata cauſſa, ob quam creati erant, ſaepe ſe abdicarunt [c]. Secundo, nihil pecuniae publicae impendere poterant, niſi Senatus aut Populi juſſu. Tertio, non licebat iis cum imperio extra Italiam ire; quod ſemel tantum libera Republica, ſed ſumma neceſſitate urgente, violatum eſt in *Atilio Calatino* [d]. Quarto, equum adſcendere Dictatori, niſi ad bellum ituro, vetitum fuit; quod ta-

a *Liv.* VI. *c.* I. *Plut. Camill. p. m.* 144. b *Vid. Pigh. ad A. U.* 429. c *Liv.* III. *c.* 29. & IV. *c.* 29. d *Liv. Epit.* 19.

tamen Fabio Maximo honoris cauſſa conceſſum eſt [a]: itaque ad Populum ferre ſolebat, ut equum adſcendere liceret [b]. Atque his rebus effectum eſt, ut per totos trecentos & plures annos nemo hac tanta poteſtate abuſus ſit [c]; donec L. Cornelius Sulla A. U. 672. per centum & viginti annos intermiſſam Dictaturam arripuit, eamque immaniter exercuit, occiſis ultra quadraginta civium millibus, multisque rebus inique, & ſuperbiſſime geſtis. Is tamen Dictaturam (quam *perpetuam Reipublicae conſtituendae cauſa*, ut ferebatur quidem, nactus erat) depoſuit: at, qui in multis ejus exemplum, licet non tanta crudelitate ſecutus eſt Julius Caeſar ad mortem ſuam uſque eam retinuit [d]. Itaque eo coeſo lege *Antonii* Conſulis in perpetuum Dictatura e Republica est ſublata [e]; & Auguſtus, cui ea poſtea fuit oblata, Dictatoris appellationem ſprevit [f].

De magiſtro equitum. §. IV. Dictatori aderat *Magiſter E-quitum*

a *Plut. ejus vita p. m.* 175. b *Liv.* XXIII. 14. c *Dion. Halic.* V. *c.* 77. d *Suet. Ju.* *c.* 77. e *Cic. Philipp.* I. *c.* I. f *Suet. Au.* *c.* 52

quitum (ἱππάρχης [a]) eodem fere modo, quo olim Regi Tribunum Celerum adfuiſſe diximus: & hic ita dicebatur, quod, ſicuti Dictator univerſo Populo, ſic ille proprie *Equitibus* duntaxat praeeſſet [b]. Dicebatur autem ab ipſo Dictatore e conſularibus fere, vel praetoriis viris: niſi quod aliquando a Senatu, vel etiam Populo datum legimus [c]. *Munus* Magiſtri Equitum erat Dictatorem omnibus modis, qua re, quo conſilio, juvare, eique obedientem eſſe. *Inſignia* Magiſtri Equitum eadem fere fuerunt, quae Praetoris; lictores nempe ſex cum faſcibus, praetexta, &c. Unus tantum libera Republica Dictator ſine Magiſtro Equitum fuit *N. Fabius Buteo* Senatui legendo A. U. 537. eodemque tempore, quod nunquam alias factum, etiam alter Dictator in Rep. fuit rei gerundae cauſſa *M. Junius Pera*: [d] & poſtea idem ſibi ſumſit Julius Caeſar A. U. 705. [e].

a *Dion. Halic.* v. *c.* 75. b *Vid. Liv.* III. *c.* 27. c *Vid. Abram. ad Cic. Phil.* II. *c.* 29. *Liv.* VII. *c.* 12. 24. 28. d *Liv.* XXIII. *c.* 22. e *Vid. Faſtos.*

CAPUT NONUM.

De Cenſoribus.

De origine Cenſorum.

§. I. C*enſores* a quibuſdam inter Magiſtratus Ordinarios recenſentur; ſed, cum non perpetuo in Republica fuerint, juxta noſtram Ordinariorum magiſtratuum deſcriptio nem [a], Extraordinariis eos potiu adnumerabimus. De Cenſu praece dente jam ſectione, quod ſatis eſt diximus, qui primo a Regibus, poſt ea a Conſulibus [b], qui iis ſucceſſe runt, vel a Dictatoribus actus eſt At cum Conſules propter negotic rum & bellorum frequentiam vacai cenſui agendo non amplius poſſen ideoque aliquot annis jam cenſus fui ſet intermiſſus A. U. 310. utilius v ſum eſt, peculiares huic rei magiſtr tus creare, qui a *cenſendo Cenſores* ſu dicti. *Cenſere* autem primo quide ſignificat *arbitrari* [d], qua notione ſ mit

a *Vid. ſupr. hujus Sect. c.* I. §. 2. b *Liv.* I: 3. *&* 22. *Dion. Hal.* VI. *ſ* IX. *c* 36 IV. *c.* c *Dion Halic.* V. *c.* 75. d *Vid. Plaut. R. A.* IV. *S.* VIII. *vſ.* 5. *ſeq.*

nitur cum Senatores in Senatu *cen-ſere* dicuntur: ſecundo, ſignificat ἀ-ποτιμᾶν, ſive *cenſum pro conditione ſubditorum imponere* [a], ut cum regio aliqua *cenſeri* dicitur: tertio etiam excellentiam quandam notat; ut apud *Valer. Max.* v. *c.* 3. *ex* 3. *extr. Ariſtides, quo totius Graeciae juſtitia cenſetur.* Seneca epiſt. 76. eleganter: *Id in quoque optimum eſt, cui naſcitur, quo cenſetur.* Media autem notio huic rei, quam agimus, convenit. Creati ſemper ſunt bini Cenſores, & initio quidem in quinquennium; at A. U. 319. lege Aemilia cautum eſt [b], ut ſingulis quidem quinquenniis Cenſores crearentur; ſed ita, ut poteſtas tamen eorum annua tantum & ſemeſtris eſſet; quod nempe grave eſſet, iisdem per tot annos magna parte vitae obnoxios vivere. Creabantur fere ex ſpectatiſſimis Conſularibus, utique poſt ſecundum bellum Punicum; & primo quidem tantum ex patriciis: verum A. U. 402. primus de plebe Cenſor eſt creatus C. Marcius Rutilus, idem qui primus de plebe Di-

a *Cic. L.* II. *in Verr. c.* 56. b *Liv.* IV. *c.* 24. & IX. *c.* 33.

ctator fuerat: & paulo poſt lex lat
eſt, ut ſemper alter Cenſor de pleb
crearetur: imo poſt A. U. 622. ali-
quando ambo Cenſores de pleb
creati ſunt [a].

Munera Cenſorum. §. II. *Munera Cenſorum* ad duo ca-
pita praecipua referri poſſunt, ad *ae-
ſtimationem* nempe *facultatum*, & a
aeſtimationem morum [b]. Ad primun
caput ſpectat *Cenſus civitatis*, quen
peragebant Cenſores in campo Mar
tio ſellis curulibus inſidentes; ubi pe
praeconem ſingulas tribus, & ex ii
ordine ſingulos cives citari jubebant [c]
Hi ad Cenſores accedentes rerun
ſuarum geſtarum rationem iis redde
re debebant [d]; tum qua claſſe, quav
centuria cenſerentur indicare, ut &
aetatem ſuam, uxorem, liberos, fa
miliam & facultates [e]: qui incenſu
manſiſſet, vel fraude in bonis ſui
indicandis vel aeſtimandis [f] uſus fuiſ
ſet, virgis caeſus ſub haſta vendebatu
bonaque ejus publicabantur quaſi eju
qu

a *Vid. Liv epit.* 59. b *Vid. Cic. de LL.* II
c. 3. c *Vid. elegantem locum Varr. de LL.*
c. 9. d *Vid. Gell.* IV. *c.* 20. e *Dion. Hal*
IV. *c.* 15. f *Senec. epiſt.* 95.

ui ſe ipſum libertate indignum judi-
iſſet [a]. Cives in coloniis & munici-
iis a Cenſoribus earum civitatum
ənſebantur [b], & qui in provinciis
ant a Praeſidibus earum ex formula
men a Cenſoribus urbanis data [c]. [d];
iorum etiam omnium ratio ad Cen-
res Urbanos referri debebat; ita ut
:natus uno quaſi intuitu totius Im-
:rii opes & ſtatum pernoſcere poſ-
:: nam haec omnia in tabulas refe-
bantur; quae Gr. σανίδες diceban-
r [e]. Praeterea pro ratione opum
ves in claſſes & centurias diſtribue-
nt; Tribus novas, cum opus eſ-
, veteribus addebant [f]; vectigalia
nnia [g] locabant, quique ea redime-
nt honeſti erant ordinis, & ple-
nque ex equitibus; locare autem
, niſi Romae, non licebat: his
ctigalibus etiam per provincias le-
s dabant [h], quae *leges*, vel *tabulae*
nſoriae vocantur [i]: eaeque diligen-

K 5 tiſſi-

bid. Liv. I. *c.* 44. *Vid. omn. Cic. pro Caec.* . 34. b *Liv.* XXIX. *c.* 15. c *Liv.* XXIX. . 15. d *Cic. Verr.* IV. *c.* 53. e *Theoph.* *nſtit. I.* V. §. I. f *Liv.* X *c.* 9. *&* *Epit.* 19. ; *Cic. Agrar.* I. *c.* 3. *&* *Famil.* II. *n.* 13. h *Cic.* *err. L.* III. *c.* 6. i *Id. Agrar.* I. *c.* 2.

tiſſime, quaſi ſacra, quaedam pater na, poſteris relinquebantur [a]: loca bant etiam equos Circenſibus praeben dos [b] & cibaria anſeribus in Capito lio [c]. Opera publica facienda, ve reficienda *redemptoribus* [d] & mancip bus locabant: *redemptores* enim dicur tur, qui certa quadam pecuniae ſum ma accepta opus aliquod faciendu ſuſcipiunt, *Belgice aannemers*, vel *o dernemers* dicimus; ut, ex. gr., apu *Plinium H. N.* xxxv. 3. *redempt tutelae Capitolii* eſt, *die aangenom heeft het Capitool t' onderhouden* & i etiam accipe *redempturam* ap. Li xxiii. & l. 5 §. 2. ff. de Inſtit. a *ergolabi* autem vocantur in *l. un. C de monop.* & labente Latinitate *ſuſ ptores* dicti ſunt [e], quod cum Belgi noſtra voce convenit. Tum locat rum praeterito luſtro ſarta tecta e gebant [f]; ſacrificiorum denique p blicorum pretia curabant.

S

a *Dion. Halic.* I. *c.* 74. b *Liv. l.* xxiv. *c.* 18. c *pro Roſc. Amer. c.* 20. *Plin. H. N. X.* d *Vid. Feſt.* v. *Redemtores*; *Hor. Od.* III 34. & II. II. 72. e *Juſtin.* VIII. *c.* 3. *Salmaſ. de modo uſur. c.* 5. f *Liv.* x *c.* 37.

Secundum muneris Cenſorii caput
iit *Aeſtimatio morum:* & hinc *Cenſo-*
es etiam hodie vulgo dicimus, *qui ali-*
um moribus reprehendendis intenti ſunt.
nimadverſio autem Cenſorum non
roprie delicta publica ſpectabat [a],
iam illa legibus & judiciis vindi-
nda ſervabantur) ſed domeſtica &
inora; ut ſi quis, exempli gratia,
praelio vel alia occaſione belli [b],
minus fortiter geſſiſſet [c]; agrum mi-
is diligenter coluiſſet [d]; coelebs ſine
uſa manſiſſet [e]; aes alienum ſine
ceſſitate contraxiſſet, &c. [f] tum
nulla re diligentius, quam de ju-
jurando judicabant [g]. Et haec anim-
verſio plerumque nihil fere praeter
borem afferebat, ita ut non habere-
r pro re judicata [h]: imo notati ju-
ces eſſe poterant [i]; &, quia in *no-*
ine tantum, hoc eſt, *dignitate* ver-
batur, *ignominia* proprio nomine eſt
cta [k]: quae nota tamen a ſequenti-
bus

Vid. Val. Max. II. *c.* 9. b *Val. Max.* II. 9. *ex* 7. c *Liv.* XXIV. *c.* II. d *Gell* IV. *c.* 12. *Plin. H. N.* XVIII. *c.* 3. e *Val. Max.* II. 9. *ex.* I. *Feſt.* v. *Uxorium.* f *Vid. Val. Max. loc. cit.* g *Cic. Offic.* III. *c.* 31. h *Cic. pro Cluentio c.* 42. i *Ib. c. ſq.* k *Id de Rep.* IV. *ap. Non. c.* I.

bus Cenſoribus rurſus tolli poterat ; ac notati iterum ad honores admit quin C. Geta, cum A. U. 639. S natu motus eſſet ſequente luſtro ip Cenſor factus eſt [b]. Notae aute Cenſorum praecipuae fuerunt quatuc Prima erat cum Senatorem alique *Senatu moverent*; hoc eſt, *in recit tione catalogi Senatorii ſilentio praeter rent* [c]; qua re ſe talem pro Senato non amplius habere innuebant. S cunda nota erat, cum Equiti alic *equum publicum adimerent* [d]; ſi qu ſcilicet improbis moribus eſſet, vel quum ſuum publicum male paſtu habuiſſet, quae culpa proprie *impo tiae*, ſive *incuriae* dicebatur [e]. Te tio, quandoque civem aliquem *tri movebant*, id eſt, *ex honeſta in min honeſtam*, ſive *ex Ruſtica tribu in U banam transferebant* [f]; omnibus en tribubus neminem movere poterant quia ſcilicet nemini poterant jus ſu fragii adimere. Quarta denique graviſſima nota erat, cum aliquem i

a *Id pro Cluent. c.* 43. b *Cic. ibid. c.* 42. *V Max. l.* II. *c.* IX. *n.* 9. c *Liv.* XXXIV. *c.* d *Ovid. Triſt.* II. *vſ.* 89. e *Gell.* IV. *c.* f *Plin. H. N.* XVIII. *c* 3. g *Liv.* XLV. *c.* h *Bud. comm. ling. Gr. n. m.* 208.

:r *aerarios*, (ἀπεψηφισμένους vocant
Graeci) ſive in *Coeritum tabulas* re-
rrent [a], hoc eſt, in *ultimam claſ-
m*; in qua incolae oppidi *Coere* (qui
) conſervatorum bello Gallico ſa-
orum meritum olim civitate ſine
ffragio donati fuerant [b]) cenſeban-
r [c]; hisque aliquando etiam tribu-
m pendendum augebatur [d]. Notas
s infligere poterant Cenſores etiam
unius delatione, vel etiam ex pro-
ia ſua ſcientia [e], nam erant ἀνυπεύ-
οι, ſive *reddendis rationibus non ob-
vii* [f]: iiſque notis cauſa adſcribeba-
· [g], quae proprie dicebatur *elogium
l ſubſcriptio cenſoria* [h]. Et hoc eti-
ı fiebat in Senatu motis: quod qui-
n negant: ſed diſertiſſimis verbis
ırmat Livius L. XXXIX. c. 42. A-
:r Cenſor alterum in notis infligen-
prohibere poterat [i]; & etiam ſe
ıicem poterant notare [k].

Ad

iell. IV. *c.* 20. *Aſcon. ad Cic. Divin. in Verr.*
· 3. *Horat. Epiſt.* I. VI. *v.* 62. b *Liv.* V. 40.
Gell. XVI. *c.* 3. d *Liv.* IV. *c.* 24. e *Vid.
Aſcon. ad Or. in Piſ. c.* 4. f *Dion. Hal. in ex-
cerpt. in or. Fabricii ad Pyrrhum.* g *Liv.*
XXIX. *c.* 42. h *Cic. pro Cluent. c.* 43. i *Id.*
L. *c.* 51. XLII. *c.* 10. XLV. *c.* 15. k *Val. Max.*
I. *c.* 9. *ex.* 6.

Ad hanc partem muneris Cenſo
etiam ſpectavit poteſtas ferendi *le*
ſumptuarias, (quales fuerunt *Fann*
Licinia aliaeque [a]) ceterasque ad
ſciplinam & mores publicos pe
nentes. Niſi potius illas leges a
magiſtratibus ad Populum ferendas
derint [b].

Ritus quidam Cenſorii.

§. III. Pecularia huic Magiſtra
fuerunt, quod eundem bis Cenſor
creare non liceret [c]; quia iterata
rum poteſtas Populo oneri futura
debatur: quam legem tulit *C. M*
cius Rutilus A. U. 488. cum ipſe
cundum Cenſor eſſet creatus; u
Cenſorini cognomen meruit [d]. Alt
quoque Cenſorum mortuo alium
ſufficere non licebat [e]; ſed alter et
ſe abdicare debebat: imo mors C
ſoris ominoſa erat, quia ſacroſa
habebantur. Tum, ſecus ac alii
giſtratus, ſtatim ac creati eſſent,
giſtratum inibant [f]. Antequam
nus ſuum auſpicarentur Cenſores,
rabant, [g] ſe nihil gratiae vel odio d

a *Gell.* II. *c.* 24. b *Vid. Plin. H. N. L.*
c. 17. c *Vid. Val. Max.* IV. *c.* 17. d
Plut. Coriol. ipſo init. e *Liv.* V. *c.* 31
c. 34. f *Liv.* XL. *c.* 45. g *Zonaras L.*

os; ſed omnia ſincero animo acturos. xitu Cenſurae in leges jurabant; & ide in aerarium *eſcendentes* (ita ſaepe oud Livium legitur pro *aſcendentes*, t *effligo* dicunt pro *affligo*; & inde *flictim* [a]) ibi nomina eorum, quos *rarios* relinquebant dabant [b]. Deque omnibus rite peractis alter Cenrum, cui id ſorte obvenerat [c], in ampo Martio plerumque *luſtrum conbat* [d]; vota pro ſalutepublica concicebat [e]; *ſue*, *ove* & *tauro* circum cononem primum ductis ſacrum facie- t; quod *Suovetaurilia*, vel *Solitauia* [f] dicebatur, quemadmodum in aecedentibus jam docuimus [g].

Dignitas Cenſorum maxima fuit [h], & n vi quidem, ſed honore, ſupra os Conſules; quorum etiam omnia ignia habebant praeter lictores: ique a Cicerone merito vocatur Cena, *Magiſtra pudoris & modeſtiae* [i]; a *Plutarcho*, Κορυφὴ τις τιμῆς ἀπά-, καὶ τρόποντινὰ τῆς πολιτείας ἀπάσης ἐπι-

laut. *Amph.* I. III. *v.* 19. *Merc.* II. III. *v.* 37. *&c.* b *Liv.* XXIX. *c.* 37. c *Id.* XXXVIII. 36. d *Id.* X. *c.* 9. e *Val. Max.* IV. *c.* I. 10. f *Feſt. ea* v. g *Sect. praec. cap.* VII. 3. h *Vid. Liv.* IV. *c.* 8. i *In Piſon. c.* 4.

ἐπιτελείωσις [a], hoc eſt, *Faſtigium qua omnis honoris* eſt hic Magiſtratus, & *quodammodo omnium in Republica acti num conſummatio*: & alibi [b]: Αρχὴ πα σῶν ἱεροτάτη. Sed Cenſurae vim pr mus imminuit P. Clodius [c] Trib nus plebis lege lata A. U. 695. quis Senator nota cenſoria affici po ſet, niſi legitime accuſatus & damn tus eſſet, cum ipſe, ut videtur, om vita turpiſſimus eam ſuo merito meret: verum ea lex A. U. 702. *Metello Scipione* eſt abrogata [d]. D intermiſſam Cenſuram Auguſtus vocavit ſemel Cenſoribus ex priva creatis *L. Munacio Planco*, *P. Aem lio Lepido* [e]; & ter ipſe *Magiſtri m rum* nomine praeditus cenſum agens ſed jam Julius Caeſar praefecturam m rum geſſerat [g]. Veſpaſianus item I perator cum *Tito* filio [h] A. U. 8 cenſuram geſſerunt, & luſtrum co diderunt [i]. *Domitianus* vero Cen

a *In Cat. Maj. p. m.* 345. b *P. Aemil. p.* 275. c *Vid. Cic. de Haruſp. reſp. c.* 27. d *D L.* XL. e *Id. L.* LIV. f *Suet. Jul. c.* g *Suet. Aug. c.* 27. h *Plin.* VII. *c.* 49. i *Ce ſorin. de die nat. Grut. p.* MLXXV. *n.* 8. *Wh r. itiner. L.* III, *p.* 220. *ed. Amſt.* 1689.

ris perpetui nomen ſibi arrogavit [a]. Sub ſequentibus vero Principibus Cenſura ſenſim in deſuetudinem abiit, niſi quod ſub *Decio Valerianum*, qui mox mperator fuit, Cenſuram geſſiſſe legimus [b].

Inſcript. ap. Grut. p. DLXXIV. *n.* 5. 6. 7. b *Trebell. Pollio in Valer. c.* 1. *ſeq.*

CAPUT DECIMUM.

De Interrege.

nterreges (Graece [a] μεσοβασιλεῖς) primum poſt mortem Romuli inſtiiti ſunt [b]. Cum enim ordines inter diſſentirent, & inter Romanos ac binos de regno contentio orta eſſet, acuit, ut penes unum ex Senatoris inſignia & munus Regium per inque dies eſſet (minus recte, puto, dit Plutarchus *Numa p. m.* 61. horis 12. oteſtatem interregiam fuiſſe inclum; & in voce Κυρίνῳ locus corrus eſt); atque is, eo tempore fini, alteri, quem nominare vellet [c],

L ea

a *Dion. Hal. ſaepe, qui tamen* IX. *c.* 69. *eos vocat* ἀντιβασιλέας, b *Liv.* I. *c.* 17. c *Dion. Halic.* V. *c.* 72.

ea traderet; is poſt alteros quinqu dies tertio, atque ita deinceps done Rex creatus eſſet [a]; quae forma re giminis tum temporis per integrur annum obtinuit. Libera vero Repu blica ad interregnum deveniebatur cum nec Conſules, nec Dictator i Republica eſſent [b]; quod eveniebat vel per repentinam eorum mortem vel, ſi Tribuni plebis interceſſior ſua Comitia diremiſſent [c]; vel ob ſ miles cauſas. Creabantur vel *prod bantur* (nam & hic proprium illud ve bum erat [d]) praecipue ad Comitia ma giſtratuum habenda, quae tamen primo Interrege haberi non ſol bant [e]; & munus eorum porro ide quod Conſulum fuit. Hic ſolus M giſtratus [f], ut jam diximus, nunqua cum plebe eſt communicatus; & pc tempora Caeſaris creari deſiit.

a *Id.* II. *c.* 57. VII. *c.* 21. b *Liv.* III. *c.*
c *Vid. eund.* VI. *c.* 35. d *Cic. pro domo c.*
Liv. III. 40. VI. 41. e *Aſcon. ad Cic.*
Mil. c. 5. f *Cic. pro domo. c.* 14.

C

CAPUT UNDECIMUM.

De Praefectis Urbi, Praetorio, & Annonae.

.I. *Praefectus Urbi* diverſis temporibus diverſi generis fuit: & iitio quidem Reipublicae, cum Reés, & mox Conſules frequentibus ellis avocarentur, ne Urbs ſine maiſtratu eſſet [a], aliquem ſibi ſubſtitueant, qui omnia regia, vel conſularia ıunia obiret (vel, ut dicit Tacitus *c. cit.* qui *jus redderet, ac ſubitis meretur*) & Praefectus Urbi diceretur, ıalem primus inſtituit Romulus *Denem Romulium* [b]. Hic itaque Senaım habere & conſulere, ac cum Poılo agere poterat; adeoque Comitia nturiata habere [c]; quanquam ad Coitia magiſtratuum habenda Dictator otius, ſi opus eſſet, crearetur. ***De praefectis Urbi.***

§. II. Creato vero Praetore, cum enes ipſum ſumma poteſtas abſentiıs Conſulibus eſſet, Praefectus Urs duntaxat (nam extraordinarium pla- ***De praefecto urbi Latinarum cauſa.***

a *Tacit. Annal.* VI. c. 11. b *Tacit. d. l.* c *Liv.* I. c. 59.

plane eſt quod Caeſar ſex vel octo Prae-fectos Urbi inſtituit in Hiſpaniam proficiſcens [a]) creari coepit ad uſur-pationem vetuſtae religionis *Latina-rum feriarum* [b] cauſſa, quae a Tarqui-nio Superbo ultimo Romanorum Re-ge inſtitutae per quatuor dies [c] a Con-ſulibus, priusquam ad bellum profi-ciſci poſſent, in monte Albano cele-brabantur in honorem *Jovis Latiali* ſimul cum magiſtratibus quadragint ſeptem Latii populorum (inter quos poſt Romanos, praecipui erant Lati-ni, *Hernici* & *Volſci* [d]): & hac r Tarquinius Romam Latii metropo-lim agnoſci fecit, cum a Magiſtrat-bus Romanis hae feriae indicerentur & Romani Sacris, quae ibi fierent praeeſſent. Quo tempore a mutu injuriis diligenter abſtineri debebat unde ἀνοχαὶ, ſive *induciae* vocantur Creabatur autem fere adoleſcens, qu ſenatoria aetate nondum eſſet, & ta-men in rebus ſubitis Senatum haber poterat [f]: cum Populo vero agere nc

pc

a *Dio l.* XLIII. *p.* 149. *ed. R. Steph.* 1548. b *l.* §. 33. *ff. de Orig. Jur.* c *Plut. Camill. in* d *Dion. Halic.* IV. *c.* 49. e *Dion. Halis. l.* f *Gell.* XIV. *c.* 8.

ɔoterat, quod feriae eo tempore eſ-
ſent. Sed hae feriae procedente tem-
ɔore valde neglectae ſunt [a].

§. III. Auguſtus Imperator ex con- *De praefecto urbi ab Auguſto inſtituto.*
ſilio *Maecenatis* alium Praefectum Ur-
ɔi inſtituit [b], cujus poteſtas ordina-
ia, continua & per plures ſaepe an-
ıos prorogata fuit, cujus rei exem-
ılum eſt in Piſone apud Tacitum *An-
al.* VI. *c.* II. ubi egregie de hac
taefectura loquitur: valebatque ejus
oteſtas intra Urbem, & centeſimum
ɔ Vrbe lapidem *l.* I. §. 4. *ff. de off.
Praef. Urb.*: quam Praefecturam ipſe
Maecenas [c] primus geſſit. *Munus* [d]
us erat jus dicere (unde Praetoris
ıſignibus uſus eſſe videtur [e]) prae-
rtim inter dominos & ſervos, liber-
ɔs & patronos; de criminibus tuto-
um & curatorum cognoſcere; num-
ulariorum fraudes coërcere, & om-
no quietem publicam procurare.
'um etiam quaedam, quae aedilicii
ıuneris fuerant, uſurpabat; ut cu-
.m carnis venalis [f], & diſciplinam
L 3 ſpe-

a Vid. Cic. pro Planc. c. 9. b Suet. Aug. c. 37. c Horat. Od. III. VIII. vſ. 17. & XXIX. vſ. 25. d l. 1. ff. eod. e Vid. Spanhem. de P. & U. N. Diſſ. x. 118. f V. Panciroll. not. Imp. Occ. c. 4.

ſpectaculorum [a]. Habebat etiam po
teſtatem relegandi, deportandique i
inſulam [b], quam Imperator deſigna
viſſet. Creabatur hic Praefectus ple
rumque ex iis, qui jam alios honore
omnes cum laude geſſerant; & qua
vicarius Principis erat: unde in *N*
vell. LXIII. §. 2. conſtituitur,
Urbicaria praefectura omnibus aliis pra
ſideat dignitatibus; & parem cum *Pra*
fecto Praetorio dignitatem obtinebat
Unde eum *amicum* ſuum vocant In
peratores apud *Ulpianum l.* 4. *ff. de o*
praef. vig. Praefecto Urbi etiam a
ditus fuit *Vicarius*, qui eo abſen
vel mandante jurisdictionem exerc
ret [d].

De Praefectis Praetorio.

§. IV. Praefectis Vrbi ſubjung
mus jam *Praefectos Praetorio* (qui M
giſtris Equitum ſucceſſiſſe dicuntur
quos Auguſtus primum ex eque
ordine binos creavit eo conſilio,
ſibi invicem obſtarent [f], ſi quid r
vi alter moliretur. Tiberius vero
mi

a *d. l.* 1. §. 11. *ſeq.* b *l.* 2. §. 1. *ff. de poen. l.*
1. *de interd. & redeg.* c *l.* 1. *Cod. de Pr*
Praet. 12. 4. d *Caſſiod. Varior.* IX. 15.
Clar. Noodt de juriſd. II. *c.* 1. e *l. un. ff.*
off. praef. praet. f *Dio L.* LII. *p.* 325. &
p. 377. *ed. reg.* 1548.

ium fecit *Aelium Sejanum*; qui vim
'raefecturae modicam antea inten-
lit [a], diſperſas per Vrbem cohortes
raetorias in una caſtra conducendo:
ed alii rurſus Auguſti duos Praefe-
tos Praetorio creaverunt [b]. Initio
utem inſtitutionis ſuae Praefecti
'raetorio res bellicas tantum cura-
ant; erantque proprie magiſtratus
Caeſaris, quemadmodum Praetor Po-
uli: ſed primum M. Antoninus coe-
it ſecum Praefectos habere, quo-
um auctoritate & periculo jura di-
tabat [c]: & tandem *Commodus* Impe-
ator, ut ipſe deliciis vacaret, *Perenni*
'raefecto Praetorio omnes curas com-
niſit; eoque interfecto, quia nimia
oteſtas videbatur, duos conſtituit [d],
t poſtea tamen rurſus in ea re varia-
um eſt. Itaque demum judicia &
ppellationes ad Praefectum Praetorio
unt delatae [e]: & ab eorum ſententiis
ppellatio (ſalva ſupplicatione) inter-
licta fuit [f].

 Poſt-

a *Tac. Ann.* IV. *c.* 2. b *Suet. Cai. c.* 56. *Tacit. Ann.* XII. *c.* 52. XIV. *c.* 51. c *Capitol. M. Anton. c.* 11. d *Herodian.* I. *c.* 9. e *Vid. l.* 32. §. 4. *Cod. de appellat.* f *l. un.* §. 1. *ff. de off. praef. praet. vid. Panciroll. ad notit. dign. Imp. Occ. c.* 3.

Poſtea Conſtantinus immenſa Prae-fectorum poteſtate diviſa pro duobu quatuor conſtituit: unumque *Orienti*, alterum *Illyrico*, tertium Italiae & Africae, quartum deniquc Galliis, Hiſpaniis & *Britanniae* praefecit [a]: ſed militum curam iis ademit, eamque ad *Magiſtros militum* tranſtulit [b]. Verum etiam ita magnam ſemper auctoritatem retinuerunt: edicta enim perpetuo obſervanda promulgabant [c]; niſi a Principe revocata fuiſſent [c]: provinciarum, quibus praerant, Praeſidibus imperabant [d]: judices delinquentes puniebant, aut inhabiles removebant [e]: tributum a Principe indictum per provincias deſcribebant [f]: omnia denique vectigalia, portoria, ſalinae, annonae, ac claſſes ad ſpecie illas transvehendas erant ſub eorum diſpoſitione. Praeterea etiam a Praeſidibus provinciarum ad Praefectum Praetorio appellabatur [g].

Olim Praefecti Praetorio (plerum-qu

a *Zoſim. L.* II. *p.* 109. *edit. Oxon.* 1679. b *Valeſ ad Amm. Marc. L.* XIV. *p.* 48. *ex eodem Zoſim.* c *l.* 2. *Cod. de off. Praef. Praet. Or. & Illyr.* d *un. Cod. de P. P. Afric.* e *l.* 3. 4. *Cod. de off. P. P. Or. & Ill.* f *l.* 13. *Cod. de ann. & trib.* 1c 16. g *d. l.* 32. *Cod. de appell.*

ıe quidem, non ſemper [a]) erant ex
quitibus [b]: ſed *Alexander Severus* ſe-
ıtoriam dignitatem iis addidit, ne, qui
enator non eſſet, Senatores judicaret.
Habebat autem Praefectus Praeto-
o ſub ſe *Vicarios* [c], ſub quibus rur-
s tota erat *Dioeceſis*. *Dioeceſis* au-
m multas *Metropoles* ſub ſe continet:
Ietropolis multas *civitates*. Haec au-
m ita breviter ſubjungere viſum eſt;
:et, nec Praefecti Praetorio, nec
rum Vicarii proprie ad ſcopum no-
um pertineant; cum de iis maxime
ere ſtatuerimus, quae libera Rep.
tinuerunt.

§. V. *Praefectus annonae* olim inter
agiſtratus urbanos extraordinarios
it; nempe non niſi arctiſſima anno-
creatus [d]. Et ita etiam Pompejus
I. hunc magiſtratum geſſit [e]. Au-
uſtus ordinarium *Curatorem frumenti*
opulo dividundi inſtituit [f]: quae di-
ıitas etiam magna eſſe debuit; quod
arus eam in ſolatium ablatae Praefe-
urae Praetorio acceperit [g].

L 5 C A-

a *Tacit. Hiſt.* IV. c. 68. b *Capitol. Comm. & M. Anton.* c *Vid. Scalig. epiſt.* 184. d *Vid. Liv. L.* IV. c. 12. 13. e *Cic. pro domo c.* 5. f *Suet c.* 37. g *Tacit. Hiſt. L.* IV. *c.* 68.

CAPUT DUODECIMUM.

De Decem-viris legibus ſcribendis Conſulari poteſtate.

Initio Reipublicae paucae admodur leges Romae fuerunt: ſed Re gum arbitrio lites judicabantur; & quod illi juſtum judicaſſent pro leg erat [a]. Deinde cum paucae illae le ges ſolis patriciis eſſent notae, Cor ſules plerumque libidinem & licer tiam pro legibus habebant. Hoc cur plebs diutius ferre nec vellet, ne poſſet, A. U. 291. *C. Terentius Ar,* Tribunus plebis legem promulgavit *ut Quinque-viri ſcribendis de imper Conſulari legibus crearentur; utique qu Populus in ſe jus dediſſet eo Conſules terentur, neve ipſi licentiam ac libid nem ſuam pro lege haberent* [b]. Sed a ſiduis inter patres & plebem conte tionibus in A. V. 299. res eſt protr: cta; quo tandem anno ex Senatu conſulto legati in Graeciam miſſi ſun

q

a *Dion. Hal.* IV. *c.* 24. X. *c.* I. *Tacit. Ann. III,* 26. *Pomp. l.* 2. §. I. *ff. de Or. Jur.* b *Li* III. *c.* 9.

ui Athenienſium leges a *Dracone* &
olone, aliarumque gentium ab aliis
:gumlatoribus latas deſcriberent [a].
:s A. V. 302. reverſis, cum omnes
ii magiſtratus abdicaſſent, *Decem-
iri* Conſulari poteſtate ad leges per-
:ribendas ex patriciis creati ſunt [b];
ui primo quidem ſumma aequitate
is Populo dixerunt, ſinguli decimo
ıoque die imperii inſignia habentes.
'um etiam decem legum tabulas
'enturiatis comitiis pertulerunt ae-
ıiſſimas [c], ita ut univerſo Populo
ımmo opere placerent. Sed cum et-
m duae tabulae reliquis adjici placuiſ-
t in annum ſequentem iterum De-
:mviri creati ſunt: verum hi de
pertate opprimenda, & imperio ſibi
:tinendo conjurationem inierunt; &
ım multa tyrannice admodum &
npotenter geſſiſſent, abdicare tan-
:m ſunt coacti [d], & in carcere, vel
ıga perierunt. Leges tamen, quas
ılerunt, ut erant aequiſſimae, ita
uoque ſanctiſſimae ſemper ſunt habi-
ıe. Et hae ſunt celebres illae Duo-
de-

Ibid. c. 31. *Vid.* §. 10. *Inſtit. de I. N. G. & C.*
b *Ibid. c.* 33. c *Ibid. c.* 34. d *Ibid. c.*
54.

decim [a] tabulae, *juris publici privat que per Orbem Romanum norma ac fun damentum*: easque ad tempora Cic ronis usque nobilior juventus mem riae mandabat [b], poſt quae tempo jus Praetorium introduci coepit.

a *Auſon. grypho tern. vſ.* 61. b *Cic. de LL.* I *c.* 23.

CAPUT DECIMUMTERTIUM

De Tribunis militum Conſulari poteſtate, & quibusdam aliis.

De tribunis militum conſulari poteſtate.

§. I. Cum Tribuni plebis ingen molimine communicandu eſſe cum plebe Conſulatum urgeren & Patres viderent ſe contentione p res amplius non futuros, nec tam ipſum Conſulatum cum plebe con municatum vellent, ut ſpecie ſalte aliqua ſuper plebejos eminerent, A U. 309. Senatusconſulto, & decre Populi ſancitum [a] eſt, ut pro Conſ libus Tribuni militum tres ex patr ciis, tres ex plebejis crearentur, q Conſulari poteſtate Rempublicam ge rerent [b]; eoque anno finito rurſ

e

a *Vid. Liv. c.* 6. b *Dion. Halic.* XI. *c.* 60.

: Senatusconſulto plebs rogaretur, *onſulesne an Tribunos mallent?* qui-
ıe magis placuiſſent, fierent. Tri-
ıni autem Militum Conſulari pote-
ıte ſunt dicti, quia inter homines
ebejos maxime eminebant illi, qui
buni in caſtris fuiſſent. At primo
ɔ anno tres duntaxat ex patriciis
eati ſunt; iique paulo poſt, quod
io creati eſſe dicerentur, abdica-
ıt ſubjectis ipſis Conſulibus [a]. Se-
entibus annis Conſules iterum, vel
ibuni militum creati ſunt prout vel
ebs, vel patres contentionibus prae-
luiſſent: & hoc obtinuit usque ad
U. 387. quo primus de plebe Con-
factus eſt ille, quem jam diximus,
Sextius Sextinus Lateranus [b].
cati ſunt primum tres, inde qua-
ɔr, demum ſex: octo vero nun-
am; licet id jam olim creditum ſit.
d. Cl. *Perizon. anim. Hiſt. c. 2. p. 45.*
am *Rupert. ad Pompon. de O. J. L.*
c. 11: ex nomine autem ipſo ap-
ret, eorum munus & inſignia ea-
n quae Conſulum fuiſſe.

§. II. *Trium-viros*, vel *Tres-viros* *ipublicae conſtituendae* (qui poſt tru- cida- *De quibusdam aliis.*

[a] *iv. ibid. c.* 7. [b] *Liv.* VI. *c.* 42. *Tabb. Capitol.*

magiſtratibus. cidatum in Senatu Julium Caeſarei fuerunt *M. Aemilius Lepidus*, M. Ar tonius, & *C. Julius Caeſar Octavi nus*, qui poſtea *Auguſtus* eſt dictus quidam etiam magiſtratibus extrao dinariis accenſent; ſed verius eſt e rum meram tyrannidem [a], non m giſtratum fuiſſe.

Fuerunt alii quoque Magiſtrat Extraordinarii *Minores*; ut *Quinqu viri Menſarii* [b], qui curarent, ut a alienum diſſolveretur, *Quinque-vi muris, turribusque reficiendis* [c] *Duum viri navales* [d]; *Trium-viri aedibus ſ cris reficiendis* [e], &c. Sed de iis ide dicendum, quod de ſimilibus Ord nariis diximus, ſcilicet nomine ip munus eorum ſatis indicari. Hi a tem omnes magiſtratus, licet minor ex honoratiſſimis fere capiebantu ut de Duum-viris navalibus videm apud Livium XL. *c.* 42. & de Triur viris coloniae deducendae *Ibid. c.* 2 *&* 43. Atque ita *Pompejus M. Piſo* colonos *Capuam* deduxerunt & antea *Lutacius Mutinam* [g]. S Imp

a *Suet. Aug. c.* 27. b *Liv.* VII. *c.* 21. c *Id.* X *c.* 7. d *Id.* IX. *c.* 30. e *Id.* XXV. *c.* 7. f (*poſt red. in Sen. c.* 11. g *Polyb. L. III. c.* 40.

nperatoribus etiam fuerunt *Curato-*
's Kalendarii, qui foenus Principibus
ebitum exigebant [a].

Vid. om. Cl. Noodt de foen. II. *c.* I.

CAPUT DECIMUM-QUARTUM.

e Magiſtratibus Provincialibus, ſive de Proconſulibus, Propraetoribus, eorumque legatis.

§ I. P*rovincia* (Gr. ἐπαρχία [a]) eſt regio, *quam Populus Roma-s provicit* [b] vel *procul vicit* [c]; & ia talis *provinciae* regendae munus otannis alicui imponebatur, hinc x ea pro omni *munere*, ſive *officio* ni coepit; [d] ut *conſularis provincia* di-ur obtigiſſe Verri, cum quaeſtor et Conſulis *Carbonis* [e]: Hi vero giſtratus *Proconſules* & *Propraetores* t dicti, quibus aderant *Quaeſtores* *Legati*. *De nomine, & diverſis Proconſulum generibus.*

Italiae autem proprie dictae hic ho-eſt datus, ut nunquam pars ejus in

a. *Lucas Act.* XXIII. 34. XXV. I. *b Feſt.* *Iſid.* XIV. 5. d *Cic. in Verr. L. I. c.* 13. e *Ter horm.* I. *Sc.* II. *vſ.* 22. *& ibi Donat.*

in provinciae formam redacta fueri
Et hic obiter notandum ſeptem *foede*
rati Belgii civitates non recte Latin
provincias dici, quae vox potius te
ris iu *Brabantia* & *Flandria*, tum i
aliis orbis partibus Ordinum noſtro
rum imperio parentibus convenia
Diſputatur autem an aliquis dicendu
ſit *Proconſul* unica voce, an vero *Pr*
conſule [a]; ſed ea res magni momen
non eſt, & utrumque apud probo
auctores inveniri puto [b]. Ante bellu
Punicum ſecundum Imperio Procon
ſulari raro opus erat, quia ſcilic
Magiſtratus Urbani omnibus fere ne
gotiis ſufficiebant; at poſtea auct
Imperio provinciae extra ordine
mandari coeperunt, quod quatu
potiſſimum modis factum eſt. *Pr*
mo, aliquando privatis Imperium Pr
conſulare mandabatur; quod primu
contigit *K. Fabio*, & *Sp. Furio* A. U
275. & ita poſtea *P. Cornelio Scipi*
ni [c], qui A. U. 542. nullo dum m
giſtratu geſto, vigeſimum quartu
aetatis annum agens in Hiſpania
cu

a *Vid. Man. ad Cic. Fam.* I. I. *qui* τὸ Procon
probat. b *Et ita Pigh. ad A, U.* 275. b *Di*
Halic. IX. *c.* 16.

um Imperio eſt miſſus [a]. Et huc tiam referendi ſunt, qui ſequentibus emporibus poſt aliquot annos, quam Conſulatum geſſerant, in provincias nittebantur; & qui ex Praetura imerium Proconſulare acceperunt, ut M. Marcellus A. U. 538. [b] & A. U. 62. *L. Aemilius* [c].

Secundo, alicui quandoque ultra nnuum tempus provincia prorogabair; quod primum factum eſt A. U. 27. in *Q. Publilio Philone* [d].

§. II. Sed *tertio*, uſitatius *Proconles* dicebantur, qui poſt geſtum in rbe Conſulatum in provincias mitbantur; de quibus exactius jam eſt cendum.

A. U. 631. *C. Sempronius Gracchus* gem tulit, cum Tribunus plebis et, (vide omnino *Manut. ad Cic. mil.* I. *n.* 7. & *Pighii annales ad nc annum*) quae etiam deinceps obvata fuit, ut Senatus (nam ad eum nino haec cura ſpectavit, licet trini plebis ſaepe ſe ei negocio imſcerent [e]) ante comitia duas pro- *De tertio & maxime uſitato Proc. generis.*

M vincias

a *iv.* XXVI. *c.* 18. b *Plut. ejus vita p. m.* 256. *Liv.* XXXIII. *c.* 30. d *Id.* VIII. *c.* 26. *Vid. Cic. Or. de prov. conſular.*

vincias conſulares, & ſex praetori
futuris magiſtratibus decerneret, qu
deſignati inter ſe ſortirentur, vel *con*
pararent. Sed tamen hae provinci
certae non erant; verum pro re nat
& arbitrio Senatus [a] eadem provinc
aliquando Conſularis, aliquando Pra
toria fuit [b]. Etiam labente jam R
publica aliquando contra leges plu
provinciae uni ſunt datae, & a
(Pompejo, Caeſari [c], ex. gr.) p
plures annos Imperium eſt prorog
tum. Poſt hanc legem Semproni
itaque comitiis ad conſtituendos P
conſules nihil opus erat; ſed ſub
nem annui in Urbe magiſtratus Co
ſules, vel Praetores legem ad Po
lum curiatis comitiis ferebant de I
perio militari obtinendo [d], ſine
lege bellum adminiſtrare non po
rant [e]. Diſtinguendum enim hic
inter *Imperium* & *Poteſtatem*: n
Poteſtatem habere dicitur, *quicunq*
Populo negocio alicui praefectus eſt; *I*
perium vero *is* tantum, *cui a Po*
no

a *Vid. Senatus auctoritatem apud Coelium ad*
epiſt. 8. *& omn. Manut. ad Coel.* b *Ibid.*
Id. de prov. conſ. c. 7. c *Suet. Jul. c.* 25. d
v. *c.* 52. e *Vid. ſupr. Sect.* 1, *c.* 6. §. 2.

ıominatim belli gerendi poteſtas data eſt. 'mperium autem mandari ſolebat Di-tatori, Conſuli, Praetori; & ali-ıuando, ut hic videmus, privatis: 'roconſules enim proprie Magiſtratus ıon erant [a], ſed tantum *cum poteſtate*, c, ſi lex acceſſiſſet, *cum imperio* eſſe icebantur: ideoque nec auſpicia ha-ebant; nec triumphus facile ipſis ecernebatur; praeſertim ſi ex priva-s in provincias iviſſent [b]: quod ta-ıen perpetuum non fuiſſe ex *Pompe-* · *Magno* patet, qui eques Romanus erum triumphavit [c].

Poſtquam provinciae ita Praeſidibus ıis obveniſſent, vel potius ante, quam ıs ſortiti eſſent, ne ita locus odio el gratiae daretur [d], Senatusconſul-› *ornabantur* [e], hoc eſt, *earum lati-do*, *magnitudo exercitus*, *ſtipendium*, *iaticum*, *comitatus*, ſive *cohors* [f] (in ıa erant Legati, Tribuni, Praefe-i, centuriones, miniſtri, Contu-

 ber-

Aperte Liv. L. XXVIII. *c.* 38. *Vidomn. Spanh. de P. & U. N. Diſſ. X. p.* 175. b *Val. Max.* II. *c.* 8. *n.* 5. c *Cic. pro L. Manil. c.* 21. d *Vid. exem. apud Liv.* XXXIII. *c.* 43. e *Cic. Agrar.* II. 13. f *Tacit. Ann.* VI. *c.* 9. *& ibi Lipſ.*

bernales [a]) *decernebantur* : *ornare* e
nim ſaepe nihil aliud eſt, quam *in
ſtruere* [b]. Contubernales autem pro
prie dicebantur adoleſcentes primarii
qui cum Praeſidibus ibant, ut ſub eo
rum quaſi oculis militiae aliorumqu
munerum rudimenta diſcerent [c]. I
ea cohorte praeterea erant *amici Im
peratoris*, iique varii gradns, ita ut ve
primae, vel *ſecundae*, vcl *tertiae ad
miſſionis* dicerentur [d], quos Galli ho
die dicerent *du grand & du petit cou
cher*, *ou lever*; qui ſcilicet ita fami
liares ſunt Praeſidi, vel Principi ſuo
ut ipſi cubitum eunti, vel lecto ex
ſurgenti, adſint : olim etiam *Comit*
ſunt dicti [e]. Poſt haec Proconſul ſa
cris in Capitolio rite peractis *Paluda
tus* (hoc eſt, *paludamento*, quae ve
ſtis erat imperatoria [f], *indutus*) in pro
vincias proficiſcebatur [g], lictoribu
cum faſcibus, & ſecuribus adſupmti
& amicis aliquanto ſpatio extra U
be

a *Vid. Suet. Jul. c.* 2. b *Cic. in Verr. L.* IV.
20. *& ſaepe alibi.* c *Cic. pro Cael. c.* 30.
pro Planc. c. 11. *Tacit. Agric. c.* 7. d *Sen
de benef* VI. *c.* 33. *Suet. Veſp. c.* 14. e *l.
ff. de off. aſſeſ. l.* 16. *de off. Praeſ.* f *Juv*
VI. *vſ.* 400. *Cic. Verr. L.* V. *c.* 13. g *D
rium vetus ap. Pigh. ad A. U.* 585.

ɔem eos deducentibus [a].

§. III. In provinciis hi magiſtra-us, ut jam vidimus, habebant *Im-erium* & *Poteſtatem*; illud militiam, aec jurisdictionem & cognitionem ɔectabat: hanc autem ut exercerent lerumque paulo poſt, quam in pro-inciam venerant, conventum pro-incialium in civitatem aliquam indi-ebant [b]; vel ipſi provinciae civitates ıri dicundo obibant [c], idque *forum ;ere* proprie dicebatur [d]. Jus porro cebant (honeſtioribus quibusdam ·ovincialibus in judicium adſcitis [e]) : legibus, quas Imperator, quum ·imum regionem illam in provinciae rmam redegiſſet, ex decem ple-mque legatorum [f] ſententia ei im-ɔſuerat; vel ex iis, quae poſtea de provincia in Urbe latae erant; vel nique ex ſuis *Edictis* [g]; quae, quia erumque ex edicto Praetoris Urba-ſumebantur, *Tranſlaticia* diceban-r [h], & ſaepius edictis urbicis erant

Proconſulum in provincia munus.

 ſi-

'id. *Liv.* XLII. *c.* 49. *Cic. in Piſ. c.* 13. b *Cic.* ıd *Famil.* III. *n.* 8. c *Suet. Jul. c.* 7. d *Ib.* ı. 6. *Cic. Att.* II. 16. 17. e *Cic. L. II. Verr.* . 29. f *Liv.* XXXIII. *c.* 24. *Vid. Cic. Verr. L.* II. *c.* 50. g *Quorum exempla extant apud* :ic. *ad Att.* VI. I. h *l.* 4. §. 2. *ff. de off. proconſ.*

ſimilia [a]: licet tamen multa, quae o-
lim ſingulari jure in Urbe recepta e-
rant, ad provincias non porrigeren-
tur [b]. Habebant praeterea curatio-
nem omnium rerum, quae ad pro-
vinciae adminiſtrationem ſpectabant:
ubi etiam omnia ad imaginem admi-
niſtrationis urbanae fieri ſolebant [c].

Reditus ex provincia.

§. IV. Finito annuo munere (an-
nus autem ille putabatur a tempore,
quo provinciam ingreſſi eſſent, non
a tempore profectionis ex Urbe [d])
Proconſul ſucceſſori, ſi advenerat,
provinciam & exercitum tradebat;
intra triginta dies juxta legem *Cor-
liam* [e] provincia decedebat; poſtquam
(quod lege *Julia* cautum erat [f]) ra-
tiones provinciae apud duas ejus ci-
vitates depoſuiſſet: quod ſi ſucceſſor
ejus nondum adveniſſet, tamen dece-
debat, legato, vel quaeſtore ſuo
(quod frequentius erat, quia Quaeſtor
erat magiſtratus P. R. [h]) cum pote-
ſtate in provincia relicto. Cum R
ma

a *Vid. Menard. not. ad Cic. in Verr. Act.* II
43. b *Vid. Celeberr. Noodt Obſ.* II. 5. c C
Famil. X. *n.* 32. d *Id. ad Att.* V. *n.* 14.
21. e *Cic. Famil.* III. *n.* 6. f *Cic. Fam.*
V. *n.* 20. & *not. ad L.* II. *n.* 17. g *Ibid.* I
n. 18. h *Ibid. n.* 15. 18. & *ad Att.* VI. *n.* 6

ıam rediiſſet Proconſul, privatus ſ'rbem ingrediebatur, niſi triumhum peteret; tum enim Urbem non trabat, ſed Senatui extra Urbem in :dem *Bellonae* (vel etiam aliquando iam [a]) evocato res ſuas geſtas expo:bat: &, ſi triumphum impetraſt [b], donec eum egiſſet, Imperium, ge ea de re ad Populum lata, reti:bat [c] & interea *ad Urbem eſſe* dice.tur [d]. Inde rationes provinciae :ſtae ad aerarium referebat; ut & *neficiarios* [e], ſive *eos*, *quos teſtimonio ɔ ob negotium aliquod in provincia be- geſtum honoratos volebat*: & hoc inı triginta dies poſt rationes relatas :bebat fieri [f]. Si provinciam bene xiſſent Proconſules, magnos honos a ſociis conſequebantur, ſtatuas, .d quas improbi Praetores etiam :cuniam exigebant [g]) fana [h], dies ſtos [i], &c. quemadmodum, exemi gratia, *Lucullea* feſtum in hono-

 rem

Liv. XXXVIII. *c.* 44. b *Id.* XXXIX. I. 4. c *Cic. ad Att.* IV. *n.* 16 *Liv.* XLV. *c.* 35. d *Cic. ad Att.* VII. 16. *Phil.* III. II. e *Cic. pro Archia c.* 5. *&* *Famil.* V. *n.* 20. f *Cic. l. prox. d.* g *Cic. II. in Verr. c.* 57. h *Vid. Cic. ad Famil.* III. *n.* 7. *& omn. ad Attic.* V. *n.* 21. i *Aſcon. ad Cic. in Verr. L.* II. *c.* 10.

rem *Luculli* apud *Cyzicenos* celebr-
tum legimus [a], & *Marcellea* in hon-
rem *Marcelli* Syracuſis [b] : ſin ſecu,
judiciis repetundarum, peculatus, :
liisque accuſari poterant.

De Propraetoribus. §. V. Omnia, quae de Proconſul
bus dicta ſunt, etiam de *Propraetor*
bus dicta eſſe oportet intelligi; int
quos nulla fuit differentia, niſi quo
illi duodecim, hi ſex tantum lictor
bus uterentur; tum quod Proconſul
exercitus, cohors, &c. fere amplio
ra eſſent: imo qui ex Praetura in pro
vincias mittebantur, aliquando Pro
conſules dicti ſunt [c]; & rurſus Pro
praetores, qui ex Conſulatu: qu
Quaeſtores in provincia relicti Pro
conſules quandoque dicuntur [d]. A
liquando denique etiam Quaeſtor Pro
praetore in provinciam miſſus legitu
ut *Piſo* apud *Salluſtium Catilin*. *c*. 1
cui adde eund. in *Jugurth*. *c*. 111.
dit. *Joſ*. *Waſſe*. & *Cato* in *Cyprum* [e].

§. VI. *Quartum* Proconſulum ge
nu

a *Plut. Lucull. p. m* 506. b *Cic. in Verr. L.* 1 *c.* 21. c *Vid Fr. Fabricium ad Cic. pro Lig. c.* 1. *Suet. Aug. c.* 3. d *Vid Manut. ad Ci Famil.* 11. *n.* 17. e *Vell.* 11. 45. *ubi ma Heinſ. & Cl. Burmann. legunt* Quaeſtorius.

nus ab Auguſto Imperatore inſtitu- *Ordinatio provinciarum ab Auguſto inſtituta.*
:um eſt: is enim totum orbem Ro-
nanum in duas partes diviſit, & pro-
incias quidem validiores, & quae
oſti patebant [a] magis, ſibi retinuit;
acatiores vero Senatui Populoque
ribuit; eo conſilio, ut ita omnes le-
iones & omne Imperii robur penes
e eſſent; licet ſpecie Populum exer-
ituum onere levandi. Prima haec
iviſio talis fere fuit [b]: *Senatoriae* &
opulares provinciae erant *Africa*, *Nu-
idia*, *Aſia*, *& cum Epiro Graecia*,
almatia, *Macedonia*, *Sicilia*, *Creta*,
yrene, *Bithynia cum Ponto finitima*,
ardinia, *atque Hiſpania Baetica*. *Im-
ratorias provincias* conſtituit haſce,
iſpaniae quod reliquum erat, *ut Tar-
conenſem & Luſitaniam*, tum *omnem
alliam*, *Narbonenſem* ſcilicet, *Lu-
unenſem*, *Aquitanicam* & *Celticam*,
m iis populis, *qui eorum coloni eſſent:*
em *Coeleſyriam*, *Phoeniciam*, *Cili-
am*, *Cyprum*, *Aegyptum*; quibus
ſtea adhuc aliae acceſſerunt. Sed
men ſaepe regionum iſtarum condi-
o mutata eſt, ita ut, quae antea

a *Vid. Suet. Aug. c.* 47. b *Dio L.* 53. *ad A. U.* 726.

Senatoriae provinciae fuiſſent, dein-de eſſent Imperatoriae; & rurſus vi-ce verſa [a]. Ad provincias Senatori[as] regendas a Senatu ſortito mittebantu[r], qui *Proconſules* dicti ſunt [b], licet al[i]-quando Praetorii tantum eſſent (vi[d]. *Ez. Spanh. P. U. N. Diſſ.* XIII. [p.] 593. *ſq.*) qui autem in Caeſaris pr[o]-vincias mittebantur, *Legati conſul[a]-res* [c], vel ſimpliciter *Conſulares*; ite[m] *Legati Caeſaris pro Conſule* [d], vel *p[ro] Praetore* dicebantur: & aliquando e[t]-iam *Praeſides* [e], vel *Procuratore[s]*; praeſertim ſi ex privatis miſſi eſſe[nt]. His quidem, ut gladium & habitu[m] militarem gererent, & militem capi[te] plectere poſſent [f], conceſſit Auguſtu[s], quae omnia Proconſulibus ademit. Proconſules anno, Legatos ſuos qua[m]-diu ipſe juſſiſſet, provinciis praee[ſſe] voluit: illis, ne dilectum militare[m] habere, vel pecuniam extraordin[a]-riam cogere poſſent, interdixit: (qua[m]-quam dilectus nec libera Republic[a], niſi ſpeciali permiſſu iis conceſſus [fuit] d[e]-

a *Vid. omn. Lipſ. ad Tacit.* I. *c.* 76. b *Salm[aſ.] ad Suet. Aug. c.* 47. c *Strabo L.* III. *p.* I[...] d *l.* 20. *ff. de offic. Praeſ.* e *l.* I. *ff. eod.* f *l.* [...] §. 8. *de off. Praeſ.* g *Dio L.* 53.

:atur [a]) tum conſtituit, ut ſucceſ-
re miſſo ſtatim provincia decede-
nt. Vetuit quoque, ne quis ante
uintum annum poſt geſtum magi-
atum urbanum provinciam ſortire-
r. A Praeſidibus etiam multum
fferebant *Procuratores Caeſaris*, qui
uratores quoque, & *Rationales Cae-
is* [b] dicebantur; & res fiſci dunta-
t curabant [c], & aliquando etiam le-
tus & Procurator in eadem provin-
, ille jurisdictionem, hic vectigalia
rabat [d]. De Quaeſtoribus Provin-
ilibus jam ſupra c. 8. hujus ſectionis
ximus.

§. VII. Proconſulibus & Proprae- *De Legatis.*
ibus aderant *Legati*, vel a Senatu
ti [e]; vel Senatus permiſſu ab ipſis
oconſulibus adſciti [f], qui tum *ali-
em ſibi legare* dicebantur [g]; vel de-
que lege extra ordinem conſtituti.
umerus eorum minimum erat ter-
rius [h], qui pro dignitate Praeſidis,
&

Cic. ad Famil. XV. n. 1. b *Lamprid. Al. Sev.* . 45. c *Tac. Agric. c.* 15. d *Vid. Ampliſſ. Corn. a Bynkersh. Obſ. Jur. Rom. L.* II. *c.* 20. ſeqq. e *Cic. Vatin. c.* 15. f *Vid. Cic. ad Fam.* XIII. *n.* 35. & *Manut. Ib. ad L.* I. *n.* 7. *Cic. in Verr. L.* I. *c.* 17. g *Ibid.* VI. *n.* 6. h *Vid. Sigon. de ant. jur. prov. L.* II. *c.* 12.

& magnitudine provinciae ſaepe a gebatur [a]. *Munus* Legatorum era ut quaſi vicarii quidam ſui Praeſid eſſent, eumque omni ratione, qua pera. quo conſilio juvarent: tu privatarum cauſſarum cognitione mandata jurisdictione habebant [b]; p blicas vero quaeſtiones ipſe Proco ſul exercere debebat [c]: nec etiam l gati animadverſionem habebant, n Proconſul a provincia abeſſet: und fiduciariam tantum operam obtine dicuntur [d]. Aliquando etiam legati ſine Praeſide provincias, pacatas ſc licet, Populi Romani nomine obt nebant [f]. Munus hoc honoratu valde habebatur [g]; & ſaepe Conſul res [h] & Praetorii eo functi leguntu quin lictoribus quoque & faſcibus l gati, aliquando certe, utebantur [i].

De legationibus liberis.

§. VIII. Senatores, qui negotiu aliquod privatum (unde tales Rei cau

a *Cic. Phil.* II. 13. b *Cic. pro Flacco. c.* 21. c 1. *pr. ff. de off. ej. cui mand. eſt jur.* d *Caeſ. B.C, L.* II. 17. *L.* III. *c.* 51. *Vid. & l.* 1. §. 1 *de off. ejus cui mand.* e *d. l.* 1. §. 1. f *Cic Prov. Conſ. c.* 3. g *Cic. in Vatin. c.* 15. *qui cus viſu dignus eſt.* h *Liv.* XXXVII. *c.* 10. i *Famil.* II. *n.* 30. *Vid. & Liv.* XXIX. *c.* 9. *& C Fam.* XII. *n.* 21.

uſſa abeſſe non cenſentur [a]) in pro-
nciis gerendum habebant, aliquan-
) *liberam legationem* a Senatu impe-
abant [b], hoc eſt, *Legati nomine &*
ſignibus ornabantur; ut ita honora-
ores apud exteras nationes eſſent [c],
ut facilius negotia ſua perficere
ſſent [d]; quemadmodum exemplum
lis legationis voti ſolvendi cauſſa ſu-
eptae habemus apud Ciceronem *ad*
tt. IV. *n*. 2. XV. 8. & 11. Sed cum
ilti facilitate Senatus hac in re abu-
entur, atque ita ſociis ſumptui one-
que eſſent, Cicero [d] in conſulatu
), cum rem plane tollere non poſ-
, tempus minuit, & ex indefinito
nuum fecit: quod tamen poſtea ex
ge Julia rurſus quinquennale factum
ſſe videtur [e].

a. 14. *ff. de legation.* b *Cic. ad Famil.* XI. I. &
:II. *n*. 21. c *Val. Max.* V. *c*. 3. *ex*. 3. d *Ipſe*
le LL. III. *c*. 8. e *Cic. Attic.* XV. *n*. II.

CA-

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

De Miniſtris Magiſtratuum.

De Scribis.

§. I. Inter *Miniſtros Magiſtratu* primo loco erant *Scribae*, q ſingulis magiſtratibus apparebant, rationes publicas in tabulas referren & leges actaque omnia perſcriberen, quique id muneris exercebant, *ſc-ptum facere* dicebantur [a]. Denor-nabantur autem ſcribae a magiſtra-bus, quibus apparebant [b], ita *Quaeſtorii*, *Aedilicii*, (*ſcriba librar Aedilium Curulium* eſt apud *Grut* XCIV. *n.* II.) *Praetorii*, & ſic po dicerentur: erantque in decurias viſi: unde *decuriam emere* dicit Ci-ro *in Verr. L.* III. *c.* 79. pro e-*re munus ſcribae. Munus* eorum n nimis honorificum erat; ſed tan ingenui plerumque eo fungebantu, rarius libertini: imo *honeſtus eor* ordo ibidem Ciceroni dicitur: v. eund. *de leg. L.* III. *c. ult.* & ac dem

a *Liv.* IX. *c.* 46. *Piſo ap. Gell.* VI. *c.* 9. b *Vid* i-*gon. de antiq. jur. Civ. Rom.* II. *c.* 9.

lemum ſe extulerant, ut *Cato* in Quaeſtura eorum audaciam reprimere coactus fuerit [a]: ſed certum tamen ſt, eorum munus apud Graecos multo honorificentius, quam apud Romanos fuiſſe [b].

§. II. *Accenſi* dicti ſunt ab *acciendo*: i Populum ad concionem, & jus oſcentes in judicium ad Praetorem *ccibant*; ſilentium indicebant; Conili eo menſe, quo faſces non habeat, praeibant [c]; erantque fere ex liertis. **De Accenſis.**

§. III. *Praecones* etiam in decurias viſi erant: eorum vero uſus erat ultiplex; ſcilicet primo *in ſacris*, ut entium indicerent, & a verbis maominatis parcere juberent [d], unde ud Graecos ἱεροκήρυκες ſunt dicti [e], aſi *ſacros praecones* dicas; eoque aldit *D. Paulus* 1 *Tim.* II. 7. II. *Tim.* I. Secundo, interveniebant praecnes in *auctionibus* [f], ut bona venai proclamarent, & pretia oblata reinciarent: qui autem in auctionibus pu- **De Praeconibus.**

a Plut. *Cat. Min. p. m.* 766. b *Nepos Eumene c.* I.
c *Vid. Liv.* 311. *c.* 33. d *Vid. infr. Sect.* IV. *c.* 3.
§. 6. e *Hom. Il.* I. *vſ.* 179. *Athen.* IV, *p.* 149.
f *Plaut. Men. A. V, S.* IX. *vſ.* 93.

públicis emebant *Sectores* dicebar tur [a]; imo ipſa *auctio ſectio* appellatı apud Cic. *Phil.* II. c. 26. 29. & Tertio in concionibus, ut *audientia facerent* [b]. Quarto, in *Comitiis* [c], ı Populum ad ſuffragia citarent, Magiſtratus deſignatos renunciarer Quinto, in *legibus ferendis*, ut e ſubjiciente ſcriba Populo recitarer Sexto, in judiciis, ut reos, accuſ tores, teſtes citarent, inſtrumen praelegerent. Septimo denique, *Senatu*, ut literas ad eum miſſas, liaque recitarent. Eorum autem a admodum erat lucroſa [d], erantq plerumque liberi. His affines fueru *Coactores*, qui rerum in auctionib venditarum pretia exigebant [e]. S fuerunt etiam *coactores* publicanoru miniſtri; qui pecunias publicas *cog bant* [f].

De lictoribus. §. IV. *Lictorum* origo a Romu fuit; exemplum rei ab Etruſcis. D

a *Cic. pro S Roſc. c.* 29. 33. 36 *&c.* b *Plautin. P* *Poen. vſ.* II. c *Cic. in Verr. L.* V. *c.* 15. d *M* *tial.* X. *n.* 57. VI. 8. *Juven.* VII. *vſ.* 6. e (*pro Cluent. c.* 64. *Horat. Serm.* I. VI. *vſ.* f *Vid. Graev. ad Cic. pro Rab. Poſt. c.* II. *ſcript. ap. Grut. p.* DCXXXVI. *n.* 5. 6. DCXXV *n.* I.

ti ſunt, juxta [a] pleroſque, a *ligan-*
o [b]; & magiſtratibus majoribus, ex-
eptis Cenſoribus, apparebant; pri-
io, *praeeundo* cum faſcibus virgarum
unde Gr. ῥαβδοῦχος) & ſecuribus,
: qua re jam ſatis dictum eſt; ſecun-
), *ſubmovendo* [c] obvios, (τῷ ἀναςέλ-
ιν [d]) ut locum Magiſtratibus face-
nt, formula ſequente; *ſi vobis vide-*
r, diſcedite Quirites; unde Tribu-
rum plebis accenſus id facere non
terat, quia illi non omnium, ſed
bis tantum magiſtratus erant [e]; ter-
, *animadvertendo*, ut debitus ho-
s iis redderetur [f]. Damnatos etiam
ente magiſtratu hac vel ſimili for-
ıla, *I lictor, adde virgas reo, & in*
n lege age [g], virgis caedebant, &
uri percutiebant [h]; erantque fere
ima plebe, ſed tamen libera &
e liberti illius, cui apparebant [i].
que diverſi erant Lictores a ſervis
licis, de quibus extat Senatus-
nſultum apud *Frontinum de aquae-*
N *ducti-*

d. Plut. Romulo p. m. 34. b *Non. c.* I.
80. *edit. Plant.* 1565. c *Liv.* VIII. *c.* 33.
orat. Od. II. 16. d *Dion. Hal.* X. *c.* 59.
Liv. II. *c.* 56. f *Id.* XXIV. *c.* 44. g *Id.*
VI. *c.* 16. h *Id.* II. *c.* 5. *Nonius l. prox. d.*
Vid. Cic. l. I. *in Verr. c.* 26.

ductibus L. 11. *n.* 1658. *in Theſa*
Graeviano. Tom. IV.

De viatoribus.

§. V. *Viatores*, qui proprie Ae
lium & Tribunorum plebis erant m
niſtri, ita ſunt dicti, quia frequ
eorum ab Urbe in agros *via* erat
cum proceres illi priſci, quos arc
ſebant, plerumque ruri degerent
agriculturae enim ſtudioſiſſimi er
Romani veteres [c].

De Carnifice.

§. VI. *Carnifex* fuit, qui ſerv
vel infimae ſortis homines gravi
bus poenis damnatos ſupplicio affi
bat: ſervi enim & liberti diverſo
ingenuis ſupplicio afficiebantur [d].
rat autem tanto contemptui, ut ex
Urbem habitare cogeretur [e]: q
etiam apud Graecos obtinuit [f];
apud *Rhodios* urbem nunquam in
diebatur [g] Carnifex.

a *Columell. Praef. L.* 1. *Feſt. hac V.* b C
Senect. c. 16. c *Vid. Juven.* XI. *vſ.* 86.
de provid. c. 3. d *Tacit. Ann.* III. *c.* 5
XV. *c.* 60. e *Vid. Plaut. Pſeud. A.* I. *S.*
Onom. L. vſ. 98. *Cic. pro Rabir. perd. reo*
f *Pollux* IX. *c.* 1. *fin.* g *Vid. Meurſ.* I
I. *c.* 21.

SE

SECTIO TERTIA.

De Judiciis.

CAPUT PRIMUM.

De Judiciis

Judicia ſunt vel *Privata*, vel *Publica: Privata judicia ſunt controverſiarum de rebus privatis legitimae*
ſcuſſiones, cognitiones & definitiones.
orum porro ratio haec erat.

§. I. Si domi inter amicos lis com- **De Citatione.**
ni non potuiſſet, (quod tamen ple-
mque tentabatur[a]) die poſtula-
num petitor adverſarium *in jus vo-*
bat, hoc eſt, *rogabat, ut ſe ad Prae-*
em ſequeretur. Si ſequi nollet, ex
gibus XII. Tabularum obtorto col-
eum in judicium rapere poterat[b];
antea praeſentem aliquem *anteſtatus*
et[c], hoc eſt, *teſtem advocaſſet*[d];

 quod

a *Vid. Cic. pro Quint. c.* 5. & 11. & *ibi not. Id. pro Caec. c.* 2. b *Plaut. Poen. A.* II. *S.* V. *vſ.* 45. c *Horat. Serm.* I. IX. *vſ.* 75. d *Plaut. Perſa A.* IV. *S.* IX. *vſ.* 50. *Id. Curc.* V. III. 17. *Poen.* V. IV. 59.

quod fiebat tacta ejus *auricula* [a], qui
ima auris memoriae ſedes habebatur
Sed poſtea edicto Praetoris cautur
fuit, ut, ſi quis in jus vocatus no
iret, ſatisdaret, fore, ut ſe in jui
ſiſteret [c]. Si reus ſatis, vel cautui
non dediſſet, poſt anteſtationem in ju
ducebatur ad Praetorem poſtulation
bus ſedentem; alioquin in carcerem
ubi ſervaretur in ſequentem poſtul
tionis diem in jure ſiſtendi cauſſa
Quod ſi quis domi ſuae latitaret, ex
trahere quidem eum inde non lic
bat [e], quia ſua domus tutiſſimu
cuique refugium atque receptaculu
eſt; verum edicto Praetoris, qu
ad aedes rei cum teſtatione affigeb
tur, *citatus* fuit; &, ſi tertiae cit
tioni (fiebant citationes decem dieb
inter ſingulas interpoſitis [f]) reus n
paruiſſet, Praetoris decreto bona ej
poſſideri, proſcribi & diſtrahi jub
ba

a *Horat. d. l. vſ.* 77. *Plaut. Curc. A. V. S.* *vſ.* 23. *ſeq.* b *Servius ad Virg. Ecl.* VI. *v* c *Tit. ff. ſi quis in jus voc. non ier.* d *Pl* *Perſa* II. IV. *vſ.* 18. *Vid. Cl. Noodt obſ* II. *c.* 20. e *l.* 18. & 21. *ff. de in jus voc.* *Cic. pro Domo c.* 41. f *l.* 68. *ſqq. ff. de ju* *ciis.*

bantur [a]. Si reus in judicium veniſſet, actor *edebat actionem* [b], hoc eſt, declarabat, *qua actione uti, & qua ex cauſſa agere vellet*; nam ſaepe plures actiones in unam cauſſam concurrebant: ut, exempli gratia, in cauſſa furti aliquis poterat agere rei vindicatione, vel condictione furtiva, vel denique ad poenam dupli in furto nec manifeſto, vel quadrupli in furto manifeſto [c]: ei, qui domo ſua prohibitus fuerat, actio injuriarum & alia de vi illata competebat: & ſic in aliis. Cum actor a Praetore *actionem*, ſive *judicium poſtulabat*, hoc eſt, *petebat*, ut *ſibi in adverſarium liceret intendere* [d]; reus vero *poſtulabat advocatum*. His impetratis actor certa formula *vades petebat*, fore, ut reus certo die (qui plerumque *perendinus* erat) ſe judicio ſiſteret; iſque reum *vadari* dicebatur [e], reus contra dicebatur *vadimonium promittere* [f]. & ſi non adeſſet,

a Vid. Sigon. de judic. I. c. 18. b l. 1. pr. ff. de edendo. Plaut. Perſa A. IV. 5. IX. v. 8. c §. 5. Inſtit. de oblig. quae ex del. naſc. d l. 1. §. 2. ff. de poſtul. l. 4. §. 8. ff. de damn. inf. e Horat. Serm. I. IX. vſ. 36. Plaut. Curc. I. III. vſ. 5. f Gell. VII. c. 1.

ſe, *Vadimonium deſerere* [a]. Tertio in
de die, niſi *tranſactum eſſet* [b], Praeto
litigatores citari jubebat, quique no
adfuiſſet (niſi *cauſſa* [c] *ſontica* fuiſſe
impeditus) cauſſa cadebat [d].

De intentione actionis. §. II. Si uterque adeſſet, *actione*
ſuam actor *intendebat* certa *formu*
conceptam; ſingulae enim actionu
intentiones propriis ſuis formulis era
incluſae, a quibus nec latum ungue
recedere licebat [e], nec vel uno nur
mo, exempli gratia, plus petere
easque compoſuiſſe dicebatur *Cn. Fl*
vius ſcriba primum; mox Aedilis C
rulis A. U. 449. [g] [h] ſed eas formu
prudenter ſuſtulit Imperator Conſta
tinus *l.* 1. *Cod. de form. & imp. act. ſi*
Concepta actionis intentione ac
Judicium ſive *Judicem* in eam a Pr
tore poſtulabat: ſi *Judicem*, aut eu
qui proprie *Judex* dictus eſt, aut A
bitrum: ſi *Judicium*, aut *Recupera*

a *Cic. pro Quint. c.* 14. 16. *&c.* b *Quid ſit* t
ſigere *vid. l.* 1. *ff. de tranſact.* c *ff. ſi* i
caut. in jur. ſiſt. toto tit. d *Vid. Suet. Ca* c.
39. *Horat. Serm.* I. IX. *vſ.* 36. e *Suet. Cl* d.
c. 14. f *Plaut. Moſtell. A.* III, *S.* I. *vſ.* 2.
g *Liv.* IX. *c.* 46. *l.* 2. *ff. de O. I.* §. 7. h c.
ad Attic. VI. *n.* I. *d. pro Mur. c.* II. *& d* o-
rat. L. I. *c.* 41.

ſ, aut *Centumviros.* *Judex*, qui ex
ɔo [a] Praetoris dabatur [b], cognovit
nnis generis cauſſas, ſed leviores;
c a formula judicii vel tantillum,
dixi, ei licebat diſcedere [c]. *Arbi-*
cognoſcebat de iis cauſſis, quae *bo-*
e fidei [d] & *arbitrariae* dicuntur: &
arbitriis aliquando pecunia depone-
tur, quae dicebatur *compromiſſum.* [e]
ecuperatores dicti ſunt, qui de re-
s privatis *recipiendis*, reddendisque
gnoſcebant, & in controverſiis de
cto tantum dabantur, ut in inju-
s [f], &c.

§. III. De *Centumviris* paullo lati- **De Centumviris.**
eſt dicendum. Hi fuerunt creati
ni ex ſingulis tribubus, ita ut re-
ra centum & quinque numero eſ-
ıt; qui in cauſſis gravioribus, &
ae non facti, ſed juris erant, (prae-
ɔue in haereditatis petitione, cauſ-
inofficioſi teſtamenti [g], & ſimili-

 bus

a Cujus meminit Sen. de benef. III. c. 7. b Gell. XIII. c. 8. c Sen. de Clem. II. c. 3. & epiſt. 48. d §. 30. ſeq. Inſtitut. de action. vid. omn. Cic. pro Q. Roſc. Com. c. 4. e Vid. Cic. ibid. & in Verr. L. II. c. 27. Famil. L. XII. n. 30. f Gell. XX. c. I. Vid. Hotom. ad Cic. pro Caecin. c. L. g l. 13. ff. de inoffic. teſtam.

bus [a]) judicia faciebant. Haec auten Centumviralia judicia nec privatis nec publicis judiciis erant ſimilia Vid. Cl. Graev. Praef. ad T. II Ant R. ſed propriam quandam ſibi formar habebant: ac praeterea Centumvii in tribunalibus ſedebant [b], cum al judices ſubſelliis duntaxat uterentur nec ab iis appellari poterat [c], quia tc tius Populi hic conſeſſus quodammc do conſilium erat. Videntur crea Centumviri circa A. U. 513. quand primum triginta quinque tribuum nu merus expletus eſt, & facit eo *l.* : §. 29. *ff. de Orig. Jur.* At poſt Au guſtum haec judicia magis frequent: ri coeperunt [d], & centum ac oct ginta ordinario judices conſcripti ſun & in quatuor *Conſilia*, ſive *Tribunal* diviſi [e]. Hi Praetore denunciante *Decemviris ſtlitibus judicandis* [f] cog bantur, qui inter minores magiſtr tus, & in conſilio Praetoris erant ac etiam Centumviris quodammoc pra

a *Cic. de Orat. L.* I. *c.* 38. *omn.* b *Vid. l.* ; *pr. ff. de legat.* 2. c *Vid. Siccama de jud. ce tumvir. L.* I. *c.* 6. *Suet. Domit. c.* I. d *V Dial. de cl. Orat. c.* 38. e *Plin. Epiſt.* I. 18. IV. *n.* 24. VI. *n.* 33. *Quinctil. L.* XII. I. f *Lucan. ad Piſon. vſ.* 41.

raeerant: erant autem quinque Se-
atores, & quinque Equites Romani [a].
'raeſidebat huic judicio Praetor Ur-
anus medius, ut videtur, inter qua-
ıor conſilia; ſed cauſſae leviores in
uplici tantum conſilio aliquando a-
ebantur, ita ut uno tempore duae
iverſae cauſſae agi poſſent [b]. Con-
eniebant Centumviri in *Baſilicis*,
uae fuerunt aedificia ſplendida; ubi
epoſita erat *Haſta* [c] ſignum jurisdi-
ionis: unde *haſtae judicium* pro *centum-
irali dicitur* [d]: & *haſtam cogere* diceban-
ır Decemviri; quemadmodum *judici-
n cogere* dicuntur, *qui judicio praeſunt* [e].

§. IV. Judex, ut Arbiter, a reo *De forma judicii.*
robari debebat, ac tum *judex conve-
re* dicebatur [f]: & judicio quoque
entumvirali uterque tam actor quam
us ſubſcribere [g] debebat, ut ita in
ud conſenſiſſe eos appareret. Ju-
ex porro ille dabatur [h], qui nec le-

 gibus

a *Vid. Celeb. Noodt de Juriſd.* I. *c.* 12. b *Vid. omn. Plin. Epiſt.* II. *n.* 14. c *Vid. l.* 2. §. 29. *ff. de Or. Jur. Suet. Aug. c.* 36. *Martial.* VII. *n.* 62. d *Val. Max. L.* VII. *c.* 8. *n.* 1. e *Val. Max.* IX. *c.* 12. *n.* 7. *Cl. Noodt de juriſd.* I *c.* 12. f *Val. Max.* II. *c.* 8. *n.* 2. *Cic. pro Cluent. c.* 43. g *Plin. Epiſt. L.* V. *n.* 1. h *l.* 12. §. 2. *ff. de judic.*

gibus, nec natura, nec moribus, quominus Judex eſſet, prohiberetur: & in ea verba dabatur, quibus poſtulatus erat. Tum interponebantu *Satisdationes judicatum ſolvi*, & *rem ratam haberi.* Prior praeſtabatur a procuratore rei abſente reo [a], vel ab ipſo reo, ſi praeſens eſſet, in judicio vel extra judicium, procuratoren ſuum confirmante [b]. Hujus ſatisda tionis tres erant clauſulae [c], nemp de *re judicata ſolvenda*; de *re defen denda*, hoc eſt, *judicio ſiſti*; & *de do lo malo.* Sed in propria perſona con ventus reus ſatisdatione non gravaba tur [d]; at de exitu litis exſpectand vel juratoriam cautionem, vel nu dam promiſſionem, vel ſatisdationer pro qualitate perſonae ſuae dare com pellebatur. *Rem ratam haberi* ſatis dationem praeſtare debebat procura tor actoris [e], de cujus mandato al qua ex parte dubitabatur [f]: vel, mandatum exhibere non cogeretur quali

a §. 5. *Inſtit. de Satiſd.* b §. 4. *Inſtit. eo* c *l.* 6. *ff. judic. ſolvi.* d §. 2. *Inſtit. de Sa tiſd.* e §. 3. *Inſtit. h. t. Vid. Menard. a gum in Or. Cic. pro Quint.* f *l.* 1. *Cod. proc.*

uales erant personae conjunctae a-
:ori [a]. Hujusque rei ratio erat, ne
dicia fierent eluſoria, atque ita do-
inus de eadem re iterum experiri
ogeretur. Tum etiam actor eum,
ıde petebatur, ſponſione provoca-
ıt, *ni ita eſſet*: & pecunia, quae
:ponebatur, dicebatur *ſacramentum* [b].
Deinde fiebat *litis Conteſtatio*; quae
hil aliud eſt, quam *rei controverſae*
ıud judicem ex utraque parte teſtato
cta narratio [c]: & judicium demum
lite conteſtata incipere dicitur; un-
: ante *judicium conceptum*, & ante
em conteſtatam idem valent [d]. Poſt
:em conteſtatam uterque litigator
:nunciabat alteri in diem tertium,
ve *perendinum* [e], unde *Comperendi-*
ıtio eſt dicta, quae eadem *Condicti-*
[f]. Eo die judicium fiebat; niſi ju-
:x aut alter litigantium *morbo ſonti-*
[g] impeditus abeſſet; tum enim *di-*
es

d. §. 3. *Inſtit. h. t.* b *Vid. Valeſ. ad. Liv.* III. *c.* 57. *Varro de L. L.* IV. 4. c *Vid. l. un. Cod. de litis conteſt.* d *Vid. Cl. Noodt de juriſd.* I. *c.* 15. e *Aſcon. ad L.* I. *in Verr. c.* 9. f *Vid. Feſt. hac. V.* g *Qui quis ſit vid. l. ult.* §. I. *de aedil. ed. Gell.* XX. I. *l.* 60. *ff. de re jud. l.* 113. *ff. de V. S.*

es diffindebatur [a]. Si alter litigatorur non veniſſet, neque morbum excu ſaſſet, Praetor in eum *Edictum pe remptorium* [b] dabat; ad quod non po tria, ſed poſt duo edicta ventum eſt Si uterque veniſſet, judex primo ju rabat, ſe ex lege judicaturum; & mox uterque litigatorum ejus juſſ *jusjurandum calumniae* [d] praeſtabat hoc eſt, *jurabat, ſe non fruſtrandi aut vexandi cauſſa litem ſuſcipere* [e]: *ca lumniari* enim proprie eſt, quod Ga li hodie dicunt, *chicaner* [f]. Actor tiam in quibusdam cauſſis *in litem ju rabat* [g], hoc eſt, *juratus litem aeſt mabat* [h]; ſcilicet in judiciis bonae f dei, ubi res repetebatur [i], vel, contumacia, aut dolus rei interve niſſet [k]. Judex, ſi unus eſſet, unu vel alterum amicum juriſperitum

co

a *l.* 2. §. 3. *ff. ſi quis caut. in jud. ſiſt. Gell.* XI *c.* 2. *Vid legem Numae ap. Feſt. V. Reus.* b 68. *ſeq. ff. de judic.* c *Vid. Cl. Noodt Obſer* I. *c.* 8. d *Cic. pro Mil. c.* 27. e *Vid. l.* 23 *ff. de V. S. & ibi Goedd.* f *Pollux Onoma* VIII. *c.* 6. *n.* 55. g *Cic. pro Q. Roſc. Com* I. *l.* 5. *ff. de in lit. jur.* h *l.* 8. *ff. eod.* i 3. §. 2. *ff. commod.* k *l.* 8. *ff. de in jur.*

onſilium ſibi adſumebat [a]. Tum *cauſ-i perorabatur*, quod vel breviter fi-bat, & *cauſſae conjectio* dicebatur [b]; el pluribus & artificioſis verbis, qua-s ſunt orationes Ciceronis *pro Quin-o*, & pro *Roſcio Comoedo*. Rabu-e autem, qui cauſſas tantum *mora-ntur*, *Moratores* inde fuerunt di-i [c]. Denique teſtes audiebantur; & bulae aliaque inſtrumenta producentur.

De exitu judicii.

§. V. Poſt meridiem ante ſolem :caſum ad *ſententiam dicendam* ven-m eſt, niſi judex cauſſam non in-llexiſſet; tum enim jurabat ſibi *non uere*, atque ita judicatu illo ſolve-tur [d]: & hinc poſtea, ne temere dicarent, aliquando Imperatoris ju-cium efflagitabant [e]. Vel etiam *npliabat* [f] judex *cauſſam*, hoc eſt, *ferebat*: (ἀναβάλλειν dicunt Grae-[g]) quod tamen publicis judiciis agis uſitatum fuiſſe videtur. Pro-inciabant autem plerumque judices *vide-*

a Gell. XII. c. 13. *Plaut. Merc. A.* IV. §. III. v. 34. b *Gell.* v. c. 10. *Vid. l.* 1. *ff. de R. J.* c *Vid. Aſcon. & alios ad Divin. in Verr. c.* 15. d *Gell.* XIV. c. 2. e *Phaedr. L.* III. *F.* 10. f *Aſcon. ad Verr. L.* I. *c.* 9. g *Lucas Actor.* XXIV. 21. & XXV. 17.

videri,[a] ſibi rem aliquam ita *eſſe*, v *non eſſe*, etiamſi certiſſime rem c gnoviſſent [b]: alioquin alterum litig torum condemnabant [c], alterum a ſolvebant [d]. *Arbitri* vero primo a bitrium pronunciabant; deinde, reus arbitrio paruiſſet, eum conder nabant [e]; & quidem, ſi dolus rei i terveniſſe probaretur, in quantum ctor jurejurando litem aeſtimaſſet licet etiam quandoque officio judi jusjurandum taxatione refrenaretur Et in arbitriis quidem judex liberi fuit [h], quam in judiciis, quae ſtri juris erant; quia in arbitriis pote rationem habere ejus, quod bona des exigebat [i]: licet tamen etiam bitri Praetoris auctoritati eſſent ſ jecti [k]; iſque eorum, ut aliorum dicum, ſententiam & pronuncia & exequeretur. Cum autem ſe judex, ſive bene, ſive male, ſ tenti

a *l.* 27. §. 1. *ff. de liber. cauſ.* b *Cic. Aca* IV. *c.* 47. c *Vid. ex. gr. l.* 1. §. 1. *quae* *ſine ap. reſc* d *Vid. Sigon. de judic. L.* 22. e *l.* 18. *pr. ff. de dolo malo.* f *l.* 68 *de rei vind.* g *d. l.* 18. *pr. ff. de dolo m* h *Senec. de benef.* III. *c.* 7. i §. 30. *&* *Inſtit. de act.* k *l.* 3. §. 1. *ff. de recept.* *abitr.*

entiam dixiſſet, judex in ea cauſſa
ſſe deſinebat [a].

Peracto judicio, reo aliquando ex
uſtis cauſſis dabatur *Reſtitutio in inte-
rum* [b]; quae eſt *redintegrandae rei,
el cauſſae actio:* & proprii erroris ve-
iae petitionem, vel adverſarii cir-
umventionis allegationem continet,
um *appellatio* iniquitatis ſententiae
uerelam prodat [c].

Reus, niſi intra triginta dies,
uam condemnatus fuerat, judica-
um feciſſet, vel appellaſſet, a Prae-
ore *nexus creditori addicebatur* [d], ut
um in privatum carcerem conderet,
onec pecunia, vel opera ſatisfeciſ-
t [e]. Actor contra *calumniae* judi-
o tenebatur; *Calumniatores* autem
nt, *qui accepta pecunia litem falſo in-
dunt* [f]. In judiciis vero diviſionis
m reus, quam actor, de calumnia
rare debebat [g].

Judex denique, ſi ſciens [h] dolo ma-
lo

a *l.* 55. *ff. de re jud.* b *l.* 1. *ſeq. ff. de in integr.
eſt.* c *l.* 17. *ff. de minor.* d *Ter. Phorm. A.*
II. §. II. v. 20. *Cic. pro Flacc. c.* 20. *Gell.* XX.
I. *omn.* e *Quintil. Inſtit.* VII. *c.* 3. f *To-
o tit.* π. *de calumn.* g *l.* 44. §. 4. *ff. famil.
rciſc.* h *l.* 15. *ff. de judic.*

lo injuſte judicaſſet, *litem ſuam facie bat*, hoc eſt, *veram litis aeſtimatio nem praeſtare cogebatur* [a]; de quo cri mine aliquando etiam lege repetur darum quaeſitum fuit. Quod ſi pe cuniam judex a litigantibus accepi ſe convinceretur ex lege XII. Ta bularum capitis damnabatur [b]. E haec de judiciis Privatis: ſequunt Publica.

a. *Pr. Inſtit. de obl. quae quaſi ex d. n. Rubri tit.* 13. *L.* 1. *ff.* b *Gell.* XX. *c.* 1.

CAPUT SECUNDUM

De Judiciis Publicis.

§. I. P*ublica judicia ſunt, in quib quaeritur de criminibus*; a que ita vocantur, quia in iis cui de *Populo* actio permittitur [a]. I igitur recte poſſunt definiri, qu ſint *Decreta, quae de criminibus, Qua ſtore aliquo judicium exercente, judi ab eo dati fecerunt, prout leges de ſi gulis criminibus latae juſſerunt* [b]. F eru

a §. 1. *Inſtit. h. t. Vid. Salmas. de modo uſur* 3. *p. m.* 107. b *Vid. Sigon. de judic. L.* II. *c.*

:runt haec *Judicia*, vel *Ordinaria*, vel *Extraordinaria* : *Illa*, quae a Praetoribus ; *Haec* quae a Quaeſtoribus (qui *Quaeſtores* parricidii [a] dicebantur & Duumviri [b]) a Populo extra ordinem conſtitutis exercebantur. Atque olim quidem omnia judicia publica erant *Extraordinaria* : verum circa A. U. 605. conſtitutae ınt *Quaeſtiones perpetuae*, (de quibus ım aliquid, cum de Praetoribus ageremus, diximus) hoc eſt, *certa crimina certis Praetoribus dijudicanda unt data*; *ita*, *ut novis legibus ad eam rem amplius opus non eſſet*. Poſt hoc tamen tempus multae etiam Quaeſtiones, vel ab ipſo Populo in comitiis, (de quibus judiciis paulo poſt dicemus) vel a Quaeſtoribus extra ordinem creatis exercitae ſunt; & hoc vel ob atrocitatem, vel ob novitatem criminis : ut, exempli gratia, in cauſſa Milonis, qui Clodium occidiſſe dicebatur [c]; & in cauſſa ipſius Clodii *pollutorum ſacrorum* rei [d]. Et

O ſic

a *l.* 2. §. 23. *ff. de Orig. Jur.* b *Cic. pro Rab. perd. r. c.* 4. *Liv.* 1. *c.* 26. c *Vid. Orat. pro Milone.* d *Cic. ad Att. L.* 1. *n.* 12. *Plut. Cic. p. m.* 874.

ſic A. U. 640. de inceſtu Veſtaliun extra ordinem quaeſivit *L. Caſſiu Longinus* [a]. Primae autem Quaeſti ones perpetuae fuerunt *Repetunda rum*, *Peculatus*, *Ambitus*, & *Maje ſtatis.*

De materia horum judiciorum.

§. II. *Repetundarum*, ſubintellige *pecuniarum*; (Graeci dicunt, κρίνειν τι νά κακώσεως ἐπαρχίας, *judicare aliquer repetundarum* [b]; & εὐθύνας ὄφλειν *damnari repetundarum* [c]) *repetunda rum*, inquam, judicium eſt [d], qu ſocii provinciales pecunias ſibi a ma giſtratibus provincialibus contra le gem ereptas *repetunt*; unde *ſocial* haec *lex* a Cicerone in *Verrinis* [e] vc catur: & hoc judicio ex lege *Julia* et am poterat agi adverſus eos, ad qu ea pecunia pervenerat [f]: licet vide tur etiam exilii poena fuiſſe conſtitu ta repetundarum damnatis [g]; *Pecul tus* judicium eſt, quo quis accuſatu fu

a *Aſcon. ad Cic. pro Mil. c.* 12. b *Plut. Ga non longe ab init.* c *Aeſchin. ap. Bud. com L. Gr. n. m.* 42. d *l.* 1. 3. 4. *ff. ad L. J repet. Poſſel. Calligr. p.* 44. e *Vid. Divinat* 5. *&* 20. f *Cic. pro Rabir. Poſt. c.* 4. g *V Cic. Verr. L.* IV. *c.* 10. *collato cum orat.* *Balbo c.* 11. *nam ex iis locis videmus*, C. C tonem Tarracone *exulaſſe.*

-urti pecuniae, publicae, vel ſacrae [a]; taque κλοπὴ τῶν δημοσίων dicitur Plu-:archo aliiſque. Peculatui affinis eſt juaeſtio *de pecuniis reſiduis*, ut nem-›e pecuniae publicae, quae reſiduae pud quemque eſſent, exigerentur [b]. *Ambitus* crimine tenetur, qui malis rtibus honores a Populo impetrare onatus eſt [c]; itaque hoc judicium ı Urbe ceſſavit poſtquam ad curam 'rincipis magiſtratuum creatio perti-uit, non ad Populi favorem. *Ma-:ſtatis* crimen eſt (non ut vulgo ho-ie prave enunciant, *laeſae Majeſtatis*; t hoc crimen aliquando ſimpliciter *Aajeſtas dicitur* [d]) quod adverſus Po-ulum Romanum, aut ejus ſecurita-:m committitur [e], ut exercitum e rovincia educere, ſua ſponte bellum erere; injuſſu Populi, aut Senatus ı regnum accedere [f]; legiones ſol-citare [g]. Sed hujus criminis prae-:xtu ſecuti Principes plurimos inno-

 cuos

l. 1. & 4. *ff. ad l. Jul. pecul. Cic. L.* 1. *in Verr. c.* 4. b *Aſcon. ad Cic. Cornel.* 1. *p.* 965. *ed. Graev. Rubrica tit.* 13, *L.* XLVIII. *ff.* c *Vid. l. un. pr. ff. de L. Jul. amb.* d *Cic. ad Famil.* III. *n.* 11. e *l.* 1. §. 2. *ff. ad L. Jul. Majeſt. Cic. Verr. L. I. c.* 5. f *Cic. in Pis. c.* 21. g *Id pro Cluent. c.* 35.

cuos ſuſtulerunt, ita ut *Plinius Paneg. p. m.* 121. eleganter dicat, *Majeſtatis ſingulare & unicum crimen fuiſſe* (ſub Domitiano ſcilicet) *illorum, qui crimine vacarent. Majeſtas* autem, ut id obiter addam, quemadmodum ea vox hodie ſumitur, vel potius quemadmodum ſumi oporteret, nihil aliud eſt, quam *dignitas ex Imperio & honore:* nec tale quid, quale hodie ſibi fingunt omnipotentiae Principum patroni [a]. Hoc crimen ſub Imperatoribus *impietatis crimen* dictum fuit [b]; δίκη τῆς ἀσεβείας [c]. His quaeſtionibus poſtea Sulla Dictator adjecit quaeſtiones de *Sicariis* & *Veneficis*, (quibus qui teneantur videri poteſt in titulo Pandectarum ad eam legem) & *de Falſo. Falſi* crimen committit, qui teſtamentum, vel aliud inſtrumentum falſum fecerit, vel monetam adulterinam ſit fabricatus [d]: unde haec lex etiam *teſtamentaria* & *nummaria* dicitur a Cicerone *in Verrem L.* 1. *c.* 42 §. 7. *Inſtit. de publ. jud.* Mox etiam alia

a *Vid. elegantiſſ. Radb. Herm. Schelium de jur Imperii p. m.* 46. b *Tac. Ann. L.* VI. *c.* 47 c *Xiphilin. L.* 66. d *Vid. tit.* π. *ad l. Corn de falſ. l.* 8. & 9. *eod.*

aliae quaeſtiones acceſſerunt, ut quae
iebant *ex lege Pompeja de parricidis:*
quorum poena erat [a], ut cum ſimia,
ane, ſerpente, & gallo gallinaceo
ulleo inſuti, & virgis ſanguineis ver-
erati in mare demergerentur [b]: quod
i mare longius abeſſet ſecundum D.
Iadriani conſtitutionem ad beſtias
abantur, vel vivi exurebantur [c]) *ex*
gibus Juliis de vi publica, vel *priva-*
a: vis publica eſt, quae principaliter
ei jurique publico [d] contraria eſt:
is privata, quae rei jurique priva-
o [e]. Et ſic aliae praeterea quaeſtio-
es, ut *de adulteriis*, *de perjuriis*, &c.
ierunt.

§. III. *Ordo Judicii Publici* hic
at: Qui aliquem accuſare volebat,
um in jus vocabat eo modo, quem
Privatis Judiciis diximus: & hoc
epe juvenes nobiliſſimi faciebant,
ui ex virorum illuſtrium accuſatio-
e gloriam ſibi aucupabantur [f]; vel,
: loquitur Cicero *pro Coelio c.* 7. *a-*
dole-

De Ordine judicii publici.

l. 9. *ff. h. t,* b *Juven.* VIII. *vſ.* 213. *Suet. Ner. c.* 45. c *l.* 9. *ff. ad L. Pomp. de parr. Vid. Cl. Noodt probab.* I. *c.* II. d *l.* I. *&* 3. *ff. ad l. Jul. de vi publ.* e *Tit.* π. *ad l. Jul. de vi priv.* f *Exem. ap. Suet. Jul. c.* 4. *Cic. in Verr. L.* I. *c.* 38.

doleſcentiam ſuam commendare vole bant [a]. Inde accuſator a Praetor poſtulabat, ut ſibi ejus *nomen deferr* liceret: (quod itaque ab ipſa accuſa tione diſtinguendum eſt [b]) ſed ho nec mulieribus [c], nec pupillis [d], (ni ſi in certis cauſſis, ut ſi parentum liberorumque, & patroni, & patro nae, & eorum filii, filiae, nepotis neptis mortem exequantur) nec m litibus concedebatur [e], nec infamibu neque etiam licebat magiſtratus, v eos, qui cauſſa Reipublicae abeſſent, a cuſare ſecundum legem *Memmiam*

Si autem plures eſſent accuſatore judicium fiebat [g] uter deferre deb ret, quod *Divinatio* dicebatur: cujus nominis ratione vide *Aſc argumento in divinationem Ciceroni & Gellium* II. *c.* 4. Alii vero, vellent, accuſationi ſubſcribere pot rant [h]. Inde die conſtituta cora

Pra

a *Vid. etiam Cic. Ib. c.* 30. b *Vid. Cic. ad* I *mil.* VIII. *n.* 6. *&. ibi Manut. Id. pro dom* 19. c *l.* 8 *ff. de accuſ.* d *l.* 2. §. I. *ff.* e *d. l.* 8. *ff. eod.* f *Cic. in Vatin. c.* 14. V *Max. L.* III. *c.* 7. *ex* 9. g *l.* 16. *ff. de ac* h *Cic divin. in Verr. c.* 15. *& ibi Aſcon.* T *Ann.* I. *c.* 74. *Caelius ad Cic. n.* 7. *Liv.* XXXIII. *c.* 47.

Praetore *delatio nominis* certa etiam formula fiebat, (exempli gratia, *Ajo te ſpoliaſſe Siculos, &c. atque eo nomine ſeſtertium millies ex lege repeto* [a]) ſi prius accuſator juraſſet *calumniam* [b], hoc eſt, *ſe non calumniandi cauſſa rei nomen eſſe delaturum.* Quod ſi reus tacuiſſet, aut confeſſus eſſet, *lis aeſtimabatur* [c] in judiciis repetundarum, aut peculatus; aut *poena repetebatur* in aliis. Si inficiatus eſſet, poſtulabatur, ut *nomen ejus inter reos reciperetur*, hoc eſt, *in tabulas inter reos referretur* [d]: delatio autem libello ſubſcripto, quo omnia & ſingula ad accuſationem ſpectantia comprehendebantur, apud Praetorem relinquebatur [e]. Tum Praetor certum diem, quo uterque, reus ſcilicet & accuſator, adeſſet, conſtituebat; qui aliquando decimus, aliquando triceſimus erat; & in judicio repetundarum ſaepe longior [f], quia ſcilicet probationes ex provinciis multa inquiſitione erant petendae. His factis

a *Divin. in Verr. c.* 5. b *Coelius ad Cic. Famil.* VIII. *n.* 8. *Liv. L.* XXXIII. *c.* 47. c *Cic. in Verr. Act.* I. *c.* 13. d *Coelius ad Cic. l. d.* e *l.* 7. *pr. &* §. 1. *ff. de accuſ. Gell.* II. *c.* 4. f *Aſcon. argum. Act.* I. *in Verr.*

reus cum amicis & cognatis ſuis *ſordidum* [a], ſive obſoletum habitum adſumebat, & patronos ſibi conquirebat. Cum dies dictus adveniſſet, accuſatores, reus & patroni ejus per praeconem *citabantur*, quique non adfuiſſet, *cauſſa cadebat* [b]: ſive abſente accuſatore rei nomen ex tabulis eximebatur [c]. Si adeſſent, *ſortitio judicum* fiebat eo numero [d], quem lex praeſcribebat; & ex illis, qui eo anno ad judicia ſelecti erant [e]: quae, ut jam antea vidimus, aliquando penes Senatores, aliquando penes Equites fuerunt; quibus demum ex lege *Aurelii Cottae* Praetoris acceſſere *Tribuni aerarii* [f]: quos ſuſtulit Julius Caeſar [g]: ſed iis reſtitutis *Ducenarios* addidit Auguſtus, qui de levioribus ſummis judicarent [h]. Ex his litigantes, quos idoneos ſibi non putabant, *rejicere* poterant [i]; atque in eorum locum

a *l.* 39. *ff. de injur. Liv.* II. *c.* 54. b *Aſcon. in argum. Cornelian.* c *Cic. Verr. L.* II. *c.* 40. *&* *L.* IV. *c.* 19. d *Id. in Prooem. Act. in Verr. & c.* 6. e *Vid. de hac re omn. Patric. ad Or. pro Scauro, p.* 1006. *ed. Graev.* f *Aſcon. ad Or. in Piſ. c.* 39. g *Suet. Jul. c.* 41. h *Id. Aug. c.* 32. i *Vid Abram. not. ad Cic. in Vatin. c.* 11. *P. Manut. in argum. Or. pro Mil.*

›cum Praetor, vel Judex quaeſtionis ios *ſubſortiebatur* [a]: in judicio vero petundarum ex lege *Servilia* [b] actor : quadringentis & quinquaginta ju-cibus edebat centum, ex quibus us quinquaginta rejicere poterat. *udices citati* (niſi ex juſtis cauſſis ſe cuſaſſent) *jurabant* [c], ſe ex lege dicaturos. Hinc jam cauſſa perage-tur *accuſatione*, & *defenſione*. *Ac-ſatio* maxime nitebatur *teſtimoniis*, ae *ſunt probationes artis expertes*; *ıtque triplices*. Primo, *Quaeſtiones*, e *teſtimonia a ſervis tormentis expreſ-* [d]; quod tamen contra dominos non ebat, niſi in cauſſa inceſtus [e], vel njurationis. Secundo, *Teſtes*, qui bebant eſſe homines liberi & non ames [f]: erantque vel *voluntarii*, l *inviti* [g], quibus ex lege accuſator ſtimonium denunciare poterat [h]: rique autem *jurati* teſtimonium di-bant; unde etiam *juratores* dicun-

O 5 tur.

a *Aſcon. in Verr. l. d. & ipſe Cic. Act.* I. *in Verr.* :. 10. b *Vid. Sigon. de judic.* II. *c.* 27. c *Vid. Cicer. Lucull. verſ. fin. & Phil.* V. *c.* 5. d *Id. pro Cluent. c.* 63. e *Cic. pro Mil. c.* 22. *& in partit. c.* 34. f *l.* 3. *pr. ff. de teſtib.* g *l.* 4. *ff. eod. Vid. l.* 19. *Cod. de teſt.* h *Cic. pro Roſc. Amer. c.* 38. *& in Verr. L.* I. *c.* 9.

tur [a]. Alii autem *juratores*, ut h obiter addam, erant, qui portum i trantes de nomine ſuo, de patri de mercibus, quas ferebant, interr gabant; quorum meminit modo tatus *Plautus in Trinummo A.* IV. II. *vſ.* 30. poſſes eos hodie Galli dicere, *des commis de recherche.* S e diverticulo in viam. Tertio igit etiam ex tabulis accuſatio inſtituel tur, quarum nomine omne ſcrip rarum genus venit, quo cauſſa firr ri poteſt: ut, ex. gr, tabulae dati expenſi; tabulae auctionariae [b], bulae argentariorum [c]. His pro ctis accuſator dicebat oratione ad ferenda & augenda crimina artific ſe compoſita; cui patroni rei def ſionem ad miſericordiam movend factam opponebant: itaque, prae teſtimonia, etiam argumenta petit vita anteacta rei, tum conjectur ſuſpiciones, &c. addebant: & p cipue in peroratione judicum anir flectere conabantur. Praeter pat nos reus etiam plerumque *laudat*

ex

a *Plaut. Prol. Poen. vſ.* 58. *Senec. Apocoloc.*
b *Cic. Catil.* II. *c.* 8. *Id. Agrar.* II. *c*
c *Quintil.* XI. 2.

:hibebat viros ampliſſimos [a]; prae-:tim ſi quis reus repetundarum eſſet, ii provinciales quoſdam teſtes ſibi ducere ſolebat: dabanturque fere, .aſi legitimo numero, laudatores de-m [b]: & praeterea etiam perſonae ſerabiles, liberi forte rei impube-;, uxor ſimilesque produceban-r [c].

§. IV. Inde Judices *Sententiam fe-* *ŕant*; niſi lex *Comperendinationem* ha-ret, ut in judicio repetundarum [d]. *mperendinatio* autem differebat ab *npliatione* (de qua mox) praeci-e, quod haec in certum diem pro bitrio Praetoris, illa ſemper in *pe-* *ndinum* fiebat [e]: tum, quod in com-rendinatione prior defenſor, inde cuſator dicebat, quod in amplia-)ne ſecus obtinebat. *Sententia fere-* *tur* hoc modo: Praetor judicibus *bellas* dabat [f], eoſque, ut ſenten-ım ferrent, *in conſilium mittebat* [g]. Ta-

a *Cic. pro Balbo c.* 18. *Id. Famil.* I. 2. 9. *Suet. Aug. c.* 56. b *Cic. Verr. L.* V. *c.* 22. c *Vid. eund. pro Sext. c.* 69. d *Cic. Verr.* I. *c.* II. *&* II. *c.* 7. *&* 9. *Val. Max. L.* VIII. *c.* I. *n.* 2. e *Aſcon. ad Cic. in Verr. L.* I. *c.* 9. f *Cic. p,o Flacc. c.* 39. g *Coelius ad Cic. Famil.* VIII. *n.* 8.

Tabellae autem erant triplices [a], U-
na *abſolutionis*, in qua erat litera A.
Altera *condemnationis*, in qua lite
C [b]. Tertia *ampliationis*, in qua l
terae *N. L.* ſignificantes, *Non liqu*
& haec ampliatio incertis judicib
utrum abſolvere, an condemnare r
um deberent, ſaepius fieri poterat
Hae tabellae a judicibus in *urna*
conjiciebantur [d]; unde cum eſſe
eductae, Praetor *ſententiam*, po
quam eam ex tabellis cognoviſſe
(praetexta prius poſita [e]) *pronunci
bat* certa formula conceptam, ſcilic
videri aliquem aliquid feciſſe, (ut ner
pe dubitationis aliquam ſpeciem pr
ſe ferrent) vel, *videri jure feciſſe*
vel contra: aequis autem ſuffragiis r
us abſolvebatur [g]. Atque in ipſa fo
mula condemnationis *Poena* plerur
que etiam exprimebatur hoc mod
e

a *Aſcon. ad Cic. Divin. in Verr. c.* 7. *Vid.* (
pro Cluent. c. 18. b *Cic. pro Mil. c.* 6. c *V*
Max. VIII. *c.* I. *Liv.* XLIII. *c.* 2. d *V*
Virg. Aen. VI. *vſ.* 431. e *Senec. de Ira.* I.
16. *Val. Max.* IX. *c.* 12. *n.* 7. f *Vid.* C
Lucull. verſ fin. g *Id. pro Cluent. c.* 27. I
on. Hal. L. IV. *c.* 64. *ſ. licet ibi de judicio*
pulari agatur. Lege autem ibi, ὥςε ἐι μία π
ϛῆλθε ἀυτῷ φυλὴ, *&c.*

empli gratia, *Videtur vim feciſſe*, *que nomine aqua & igni ei interdico*; od Graecis eſt, πυρὸς καὶ ὕδατος γω. *Dion. Halic.* IV. *c.* 11. apud *utarchum* vero *in Mario p. m.* 420. additur καὶ ςέγης, *& tecto*: & i- n Graece etiam dicebatur εἴργεσθαι ορᾶς, καὶ τῶν ἱερῶν [a]: verum licet ena expreſſa non eſſet, tamen le- poteſtas in reum exercebatur [b]: emadmodum fere hodie in Anglia ices ex privatis, quos *juratores* vo- it, pronunciant, *guilty or no guil-*, *ſontem eſſe vel inſontem*, Judex o regius legem exequi curat. Con- nnatum reum ſequebatur *litis ae- natio* in judiciis repetundarum [c] & ulatus; in aliis *animadverſio* pro one delicti. Reo vero abſoluto judicia adverſus accuſatorem re- uebantur: alterum *Calumniae* [d], alſum crimen dolo malo intuliſſe ſtaret; cujus poena erat, ut frons imniatoris [e] litera *K.* (ab ea enim litera

id. comment. ling. Gr. n. 349. b *d. Cic. o Sulla c.* 22. *ff. ad SC. Turpil.* c *Vid. Cic. o Rabir. Poſt. c.* 4. *& ibi Abram. Vellej. Pa- rc. L.* II. *c.* 8. d *l.* 1. §. 1. *& ſeq. ff. ad C. Turpil.* e *Plin. Paneg.*

litera olim vox haec inchoabatur ſc-
bendo, *kalumniam* [a]) inurerentu
unde *integrae frontis hominem* dicim
pro *probo* [b]: alterum *Praevaricatio*
ſi ſaccuſatorem cum reo colluſiſſ
vel vera crimina reticuiſſe proba-
tur [c].

Praeter Praetorem etiam his ju
ciis praeerat, qui *Judex Quaeſtio*
dicebatur. Hunc Sigonius [d] (c
adſentitur *Celeberr. Noodt de juri*
II. *c.* 5. [e]) putat fuiſſe magiſtratu
captum poſt aedilitatem [f]; ejusc
fuiſſe munus, tum, ut abſente Pr
tore ejus munere fungeretur; tu
ut datam actionem exerceret, ju
ces ſortiretur, teſtes audiret, tab
inſpiceret, quaeſtiones haberet,
reliqua faceret, quae Praetor fere
propter dignitatem, vel propter
cupationes minus curabat.

De Judiciis popularibus.

§. V. Conſtitutis Quaeſtioni
perpetuis quaedam tamen *judicia*,
d-

a *Martian. Capell. L.* III. b *l.* 13. *ff. d*
ſtib. c *l.* 1. §. 6. *ff. ad SCtum Turpil.* 1.
ff. de praevar. Vid. Cic. Partit. Orat. c. 5.
d *De judic.* II. *c.* 5. e *Vid. etiam Suet.* ...
c. II. *&* *ibi Caſ.* f *Vid. Graev. ad d. l.* ...
& *omn. Grut. Inſer. n.* CCXXV. 7. *Cic. pro* ...
c. 27. *&* 29.

ximus, *apud Populum Comitiis* per-
ta ſunt [a]: & *judicium* quidem *per-
ellionis* ſemper Comitiis centuriatis.
rduellis autem dicitur [b], *qui hoſtili
Rempublicam animo eſſe deprehendi-
*; nam *hoſtes* veteres *perduelles* di-
bant [c]. Ergo hoc crimine teneba-
, qui directo contra leges de jure
itatis, aut libertatis Populi fece-
, ut contra legem *Porciam*, (la-
n A. U. 556. a *P. Porcio Laeca*
. pl. [d]) vel *Semproniam* [e]: quarum
vetabat, ne quis civis Romanus
beraretur, aut necaretur [f]: haec,
de capite civis Romani injuſſu Po-
i judicaretur [g]: merito enim de
rebus ipſe Populus cognoſcebat,
:que hoc crimen inter crimina ma-
atis atrociſſimum [h]. *Tributis Co-
iis* judicia facta ſunt, cum Magi-
tus, vel Pontifex non capitis ali-
m arceſſeret, ſed mulctam indice-
ret:

c. pro Sext. c. 30. & *de LL.* III. *c.* 4. b *l.*
4. *ff. de V. S.* c *Plaut. Amph. A. I. S.* I.
94. d *Vid. Vaill. G. Porcia n.* 10. e *Vid.*
em. ap. Val. Max. VI. *c.* 5. *ex.* 3. f *Liv.*
c. 9. *Cic. pro Rab. perd. reo c.* 4. g *Ibid.*
ut. Gracch. p. m. 836. *D.* h *Vid. Cic. Verr.*
I. *c.* 5. *Liv.* XXVI. *c.* 3.

ret [a]: vel, ſi capitis die dicta, an-
tequam illa veniſſet, reus ſponte
in exilium abiiſſet, haec com
ſufficiebant, ut exilium ei confirm
retur [b].

Forma Judicii popularis haec er
Magiſtratus, qui aliquem accu
vellet, Populo per praeconem c
vocato e roſtris [c] *diem* reo *diceba*
audiendam accuſationem; & in re
capitalibus quidem *vades* [d], (q
primum contigit in *K. Quinctio* [e]
U. 291.) in mulcta praedes a reo
tebat [f], qui ſi dati non eſſent,
ad diem judicii in carcere ſerv
tur. Cum dies dicta veniſſet,
que par, vel major Magiſtratus
terceſſiſſet, reus per praeconer
roſtris citabatur [g]; &, ſi non v
ſet, neque excuſatus eſſet, mu
ei dicebatur [h]. Si veniſſet, acc
tor teſtibus & argumentis adhi
accuſationem inſtituebat, eamqu

a *Cic. de legg.* III. *c.* 3. b *Liv.* II. *c.* 35. c. 3. c *Vid. Plut. Bruto p. m.* 996. d *ſon. Technopaegn. p.* 488. *ed Toll.* e III. *c.* 13. f *Gron. ad d. Liv. l.* g XXXVIII. *c.* 51. h *Exem. vid. apud* XXV. *c.* 4.

intermiſſa die peragebat. In ſingu-
is autem accuſationibus *poenam*, *mul-*
ctamve pro arbitrio accuſator *dicebat*,
:aque *anquiſitio* dicebatur [a]: Popu-
us vero, qui mulctam aut remitte-
bat aut jubebat, *mulctam certare* di-
:ebatur [b]. Tum per tres nundinas [c]
ogationem ſcriptam promulgabat,
uae crimen & poenam continebat [d]:
oſis deinde tertiis nundinis quartam
ccuſationem peragebat [e], & tum
enique poteſtas dabatur reo ad di-
endum. Poſt haec magiſtratus,
ui accuſabat, diem comitiis edice-
at, vel, ſi Tribunus plebis aliquem
erduellionis accuſaret [f], diem comi-
is a majore Magiſtratu petebat.
'um deinde reus cum amicis Popu-
m *ſordidati* [g] ſupplicabant & *pren-*
bant [h]; ac judicium fiebat ſuffra-
is latis eo modo, quem capite de
omitiis diximus: niſi interceſſiſſet a-
quis, aut judicium auſpiciis, vel
:cuſatione morbi, exilii, aut fune-

P ris

a *Id* II. *c.* 52. XXVI. *c.* 3. b *Id* XXV. *c.* 3. *Cic. de LL.* III. c *Cic. pro domo c.* 16. d *Aſcon. in Or. Cic. pro M. Scauro init.* e *Cic. pro domo c.* 17 f *Liv.* XXVI. *c.* 3. g *Gell.* III. *c.* 4. h *Liv.* II. *c.* 61. III. *c.* 12. & 58.

ris curandi eſſet diſcuſſum: vel etiam. ſi accuſator accepta excuſatione *diem prodixiſſet* [a]; aut placatus plane ab accuſatione [b] deſtitiſſet. Denique, vel *abſolutio* rei, vel in eum damnatum *animadverſio* ſequebatur.

De ſuppliciis Rom.

§. VI. Itaque pauca hic addamus licet de diverſis *poenarum*, quae apud Romanos obtinuerunt, generibus. Eae vel bona ſpectarunt, ut *damnum* vel *corpus*, ut *vincula*, *verbera* & *talio*; vel *jus*, ut *ignominia*, *exilium* *ſervitus*; vel denique ipſa *morte* quidam puniti ſunt. *Damnum* alio nomine *Mulcta* eſt dicta: & antiquiſſimis temporibus in ovibus & bubus duntaxat conſtitit [c]: ſed cum ea mulctae punitio inaequalis eſſet, quod boves ovesque alias parvi, alias majoris pretii adducerentur, poſtea *lege Ateria* conſtituti ſunt in oves ſingulas aeris deni, in boves aeris centeni ita ut maxima mulcta tunc eſſet tria mille & viginti aſſium [d].

Vincula erant, vel *publica*, vel *privata*: *Publica* erant carcer; in quem poſt confeſſionem rei conjiciebantur

a *Liv. d. l.* b *Id* IV. *c.* 42. c *Gell.* X *c.* I. d *Feſt.* v. *Mulcta.*

tur [a]: *Privata*, cum apud magiſtratus domi, aut etiam privatos nobiles cuſtodiendi ponebantur [b].

Verberatio, quae virgis fiebat, extremum mortis ſupplicium praeceſſit [c]: *fuſtuarium* autem in caſtris magis obtinuit, de quo ergo ſuo loco dicemus.

Talio ex lege duodecim tabularum erat poena injuriae propter membrum ruptum [d]; niſi reus cum laeſo de poena remittenda pactus fuiſſet [e].

Ignominia fuit infamia, ita dicta, quod *in nomine* tantum verſaretur [f], ut jam ſupra diximus, eaque jus munerum, honorumque civilium fetme ademit.

Exilium quidem in irrogatione poenae non nominabatur, ſed *aquae & ignis interdictio*, quam neceſſario ſequebatur exilium: neque enim ſine aquae & ignis uſu eſſe quisquam in Urbe poterat [g]: ſed aquae & ignis in-

P 2

a *l.* 5. *ff de cuſt. reor.* b *Liv.* XXXIX. *c.* 14. *Sall. Catil. c.* 51. c *Suet. Ner. c.* 49. d §. 7. *Inſtitut. de injur.* e *Gell.* XI. *c.* 1. *Feſt.* V. *Talionis.* f *Cic. de Rep.* IV. *apud. Non c.* 1. *n.* 93. g *Vid. eund. pro Caecin. c.* 34.

interdictioni ſub Auguſto ſucceſſit deportatio [a]. His mitius punicbantur *relegati* [b], quippe qui civitatem retinerent; quae aquae & ignis interdictione, ſive exilio tollebatur [c]: eaque poena honeſtiorum ferme erat [d].

In *Servitutem* vendebantur, qui nomen ſuum in cenſum non detuliſſent [e]; vel, qui citati nomen militiae non dediſſent [f].

Mortis damnati, vel *ſecuri percutiebantur* praevia, ut diximus, verberatione [g]: eaque poena *more majorum* infligi dicebatur [h]. Vel *laque* ipſis guttur in carcere frangebatur [i] vel de *robore*, qui locus quidam i carcere erat, praecipitabantur [k]; ve denique de *ſaxo Tarpejo* dejicieban tur [l]: ſed hoc poenae genus poſte abolitum fuiſſe videtur [m]: *Servoru* ver

a *Vid. P. Manut. de LL. Rom. c.* 23. *f.* b *C vid. Triſt.* II. *verſ.* 137. c *l.* 2. *ff. de pub jud.* d *Juven.* XIII. *vſ.* 247. e *Dio Halic.* IV. *c.* 15. & V. *c.* 75. f *Cic. pro Ca cin. c.* 34. *Val. Max.* VI. 3. *n.* 4. g *Li* II. *c.* 5. & XXVI. *c.* 15. h *Suet. Ner.* 49. i *Sall. Catil. c.* 55. k *Feſt.* v. *R bur.* l *Liv.* VI. *c.* 20. m *l.* 25. *ff. poen.*

vero ſupplicium ordinarium erat *crux* [a], ſive *furca*, quam ipſi *ferre* debebant, unde *furcifer* commune ſervorum opprobrium [b]; licet alii *patibulum* furcam fuiſſe dicant [c]. Aliquando etiam ſervorum frontes literis inurebantur [d]. Dum autem ad ſupplicii locum ducebantur *nolam* de collo pendulam geſtabant [e], ne obvii forte infauſto occurſu pollurentur.

Aliquando etiam ignominiae cauſſa cadavera uncis per Urbem tracta [f] in *ſcalas Gemonias* abjecta ſunt [g]; vel etiam in Tiberim [h].

Alia ſuppliciorum genera, quod arbitraria fere fuerunt, & pro libidine ac ſaevitia Principum exacta ſunt, non recenſebimus.

Locus, ubi judicia publica exercita ſunt, fuit forum, vel Campus

Plaut. Mil. A. II. *S.* IV. *vſ.* 19. *Juven.* VI. *vſ.* 219. b *Donat. & Eugraf. ad Ter Andr.* III. *vſ.* V. 12. *Plut. quaeſt. Rom. p.* 280. c *Iſid. Orig.* V. *c.* 27. d *Juven.* XIV. *vſ.* 24. *Plaut. Caſ.* II. VI. *vſ.* 49. e *Id. Pſeud. A.* I. *S.* III. *vſ.* 98. f *Juven.* X. *vſ.* 66. g *Suet. Vitell. c.* 17. h *Lamprid. Heliog. c.* 17.

Martius, vel etiam Capitolium: privata in foro coram tribunali, vel in baſilicis, vel denique de plano ſunt peracta.

S E

SECTIO QUARTA.

De Sacris Romanorum.

CAPUT PRIMUM.

De Diis.

In ſacris Romanorum haec tria potiſſimum conſiderabimus: primo ſcilicet, *quos coluerint*; ſecundo, *per quos*; tertio, *quomodo*.

De diverſis Deorum generibus.

§. I. *Dii*, *quos coluerunt* Romani, fuerunt fere innumeri [a], praeſertim cum procedente tempore & prolato Imperio omnia fere ſacra peregrina in Urbem penetraverint [b]; quorum tamen Deorum maxime celebratos duntaxat recenſebimus. Diſtribuebantur in *Deos Majorum gentium* [c], & *Minorum geutium*. *Majorum gentium* Dii erant *duodecim Conſentes*, ita dicti ab antiquo verbo *conſo* pro *conſulo* [d]; & octo *Selecti* [e]. *Minorum*

a *Vid. Plin. H. N.* II. *c.* 7. *Juven.* XIII. *vſ.* 46. b *Min. Fel. p.* 16. *ed. Rigalt.* c *Cic. Tuſcul.* I. *c.* 13. d *Auguſtin. de C. D.* IV. *c.* 23. e *Vid. Varr. fragm. p.* 41. *ed Durdr.*

gentium Dii ſunt, qui *Semones*, *Indigetes* & *Semidei* vocantur: quibus etiam *Dii agreſtes*, *marini*, *fluviatiles*, & ſimiles ſunt accenſendi.

De Jove. §. II. *Conſentum*, (quos *Ennius* his verſiculis comprehendit [a],

Juno, *Veſta*, *Minerva*, *Ceres*, *Diana*, *Venus*, *Mars*,
Mercurius, *Jovi'*, *Neptunus*, *Vulcanus*, *Apollo*.)

Conſentum, inquam, primus eſt *Jupiter* omnium Deorum maximus [b], Deorum atque hominum *Pater* [c]: & *Jovis* quidem nomine communiter *ſumma divinitas* ſignificata fuiſſe videtur, ut in Oriente τῷ *Bel*, ſive *Baal*. Vide *Selden. de DIS Syris Synt.* II. *c.* I. *p. m.* 109. qui recte, ut videtur, inde ſtatuit *Jovis nomine* pro *vero Deo* nos uti poſſe. Hic juxta quoſdam [d] ita dictus eſt, quaſi *Juvans Pater*: ſed verius eſt antiquum nominativum *Jovis* fuiſſe junctum voci *Pater*, & inde primum factum eſſe *Jovis pater* [e], mox *Joupiter*, & *Jupiter*. *Canterus* vero *annotationibus in epitaphia*

a *p.* 263. *edit. Neap.* b *Horat. Od.* I. XII. *vſ.* 17. c *Virg. Aen.* I. *vſ.* 254. d *Cic. de N. D. L.* II. *c.* 25. e *Gell.* V. *c.* 12.

bis Heroum Homericor. p. 23. vult τὸ *'upiter* eſſe diminutivum a *Diuspiter*, um antiquis *Dius* fuerit, quod nois eſt *Deus. Jovis* autem ab Hebrai-) *Jehovah* dictum videtur: niſi veor ſit opinio *Salmaſii* in *epiſt. ad lenagium p. m.* 5. *Jupiter* vocem eſa Ζευπάτηρ. Vid. & *Voſſ. Etymol.* . *Juvo* : & *L. Cappell. diſſert. de m. Jehovah p. m.* 289. Fuerunt ɔc nomine plures; & *Varro* vel trentos fuiſſe dicit [a], quorum omnin res geſtae poſtea uni Jovi *Cretenſunt* adſcriptae. Hic *Saturni*, & *beae*, ſive *Opis* filius fuiſſe, & in eta inſula [b] natus, educatus, & a ibusdam etiam ſepultus dicitur [c]. ım autem adoleviſſet, patrem ſu- ı regno expuliſſe, atque illud cum tribus ſuis diviſiſſe fertur; ita ut e quidem aërem & terram, *Nenus* mare, *Pluto* inferos obtinuerit. quidem hae fabulae in hiſtoriae itate originem habent [d], ſed ean tamen omnium explicatio hic

P 5 nimis

a *Apud Tertull. in Apologet. c.* 14. b *Virg. Aen.* III. *vſ.* 104. c *Cyprian. de idolor vait. init. Callim. hymn. in Jovem vſ.* 7. *Lun. L.* VIII. v. *ult.* d *Diod. Sic.* V. *c.* 15.

nimis longa, ſatis incerta, & opera foret: praeſertim cum id tantum agimus, ut poëtae potiſſimum ab adleſcentibus minore negotio intelligatur. *Pingebatur* Jupiter plerumq ſedens in throno eburneo, ſceptru ſiniſtra manu, dextra *fulmen* tenen, *aquilam* avem ſibi ſacram, (unde i *miniſter fulminis*[a]) cum *Ganym* pocillatore ſuo juxta ſe habens: na hunc Jovi, *Heben* Junonis filiam D aliis miniſtraſſe quidam dicunt[b]; etiam *Vulcanum*[c]. *Arbor* ei ſacra rat *Quercus*, (praeſertim Jovi πολιχῳ, *urbium praeſidi*[d]) vel *Aeſ*-*lus*[e].

Cognomina Jovis apud Roma plurima fuerunt: inter praecipua tem haec. *Jupiter Feretrius* (Gr cis τροπαιοῦχος. ſive σκυλοφόρος c poſſit[f]) dictus eſt a *ferendo*; quia *ſpolia opima*, hoc eſt, *quae dux d hoſtium in acie detraxiſſet*[g], *affereba*-*tur*, & conſecrabantur; licet a *fe*-

e. θ

a *Horat. Od.* IV. IV. *n.* I. b *Br. Schol* *Hom.* I. *l.* 8. *v.* 2. c *Lucian. Deor. Dia* 5. d *Plut. Coriol. p. m.* 214. *E.* e *P* *H. N.* XVI. *c.* 4. f *Dion Halic.* II. *c.* *Vid. omn. Propert.* IV. *El.* XI. g *Feſt* *Opima.*

o ita dictum velit Plutarchus *in*
mulo p. m. 27. *C.* huic primus tem-
m dedicavit Romulus caeſo *Acro-*
Caeninenſium Rege [a]. *Jupiter*
tor (Graecis Ζεύς Ορθώσιος [b], qui
Επιστάσιος [c] dici poſſit) a *ſiſtendo*
ellatus, cui idem Romulus tem-
m vovit [d], ut Sabinos victores,
Romanos fugientes *ſiſteret.* *Ju-*
r Elicius ab *eliciendo* dictus, quia
eum certo carmine e coelo *elicere*
ſe putabant [e] ad prodigia expian-
, & praecipue fulmina; cui pri-
s aram exſtruxit Numa [f]. *Jupi-*
Capitolinus ita dictus a *Capitolio*,
d erat templum in monte *Tarpe-*
(unde etiam aliquando *Tarpejus*
iter dicitur [g]) omnium magnifi-
tiſſimum [h], & quaſi ſedes quae-
n Imperii Romani, & *arx omni-*
nationum, ut dicit Cicero *Verrin.*
. *c.* 72. ita ut eo exuſto finis Im-
ii adeſſe crederetur [i]. Votum fuit
templum a Rege Tarquinio Pri-
ſco,

a *iv.* I. *c.* 10. b *Dion. Hal.* II. *c.* 50. c *Plut.*
omul. p. m. 29. *B.* d *Liv.* I. *c.* 12. e *O-*
id. Faſt. III. *vſ.* 327. f *Liv.* I. *c.* 20. &
I. g *Juven.* XII. *vſ.* 6. h *Vid. Plin.*
. N. XXXVI, *c.* 15. i *Tacit. Hiſt.* IV. *c.*
4.

co, altius exſtructum a Servio T[l-]
lio, perfectum a Tarquinio Super[o],
& dedicatum denique ab *Horatio P[l-]*
villo Conſule A. U. 244 [a]. Po[ſtea]
ter incendio, vel ruina everſum, [ter]
reſtauratum eſt, a Sulla nempe [a]
Veſpaſiano [b], & poſtremum ab e[jus]
filio Domitiano [c], cum ſub T[ito]
rurſus arſiſſet: hic, Domitianus [i-]
licet, in ejus duntaxat inaurationem
(quod pro noſtrorum temporum [te-]
nuitate vix credibile ſit) duodecim
millia talentorum ſive 7200000. [il-]
ſtratium florenorum abſumpſit [d]. [In]
eo Conſules primo magiſtratus [ini-]
die, & Imperatores ad bellum it[uri]
ſacra faciebant, & vota nuncu[pa-]
bant [e], ac victores reverſi triump[ha-]
li pompa eo deducebantur [f]. *Ju[pi-]*
ter Latialis a Tarquinio Supe[rbo]
conſecratus eſt, ut ab omnibus *L[atii]*
populis [g], inter quos erant praeci[pui]
Romani, coleretur, cum ferias L[a-]
tinas πανδημεὶ in monte Albano [ce-]
leb-

a *Paulo aliter Dion. Halic.* V. *c.* 35. & *Tac. H[iſt.]* III. *c.* 72. b *Tacit. Hiſt.* IV. *c.* 53. c *S[uet.]* *c.* 5. *Stat. Sylv.* IV. 3. *vſ.* 16. d *Plut.* [*Pu-*]*plic. p. m.* 105. e *Liv.* XLII. *c.* 49. f *V[irg.]* *Aen.* VI. *vſ.* 836. g *Vid. Cic. pro Pl[anc.]* *c.* 9.

rarent [a] : & ex tauro immolato
uiſque populus (erant populi qua-
aginta ſeptem) partem acciperet [b].
iespiter [c], quaſi *diei* & *lucis pater*;
i etiam *Lucetius* [d] & *Dijovis* [e] eſt
tus. *Jupiter Lapis*, ita dictus a
ide ſilice [f], quem jurantes manu
ebant; quod jusjurandum ſanctiſ-
um habebatur [g], ejusque formula
leri poteſt apud *Feſtum V. Lapi-
n. Hoſpitii* juri ſanctiſſimo quo-
e praeſidere credebatur Jupiter,
le Ξένιος, ſive *Hoſpitalis* eſt dictus [h].
iovis denique appellatus eſt, qui
endi tantum vim haberet; ita di-
s a particula privativa *ve* [i], & a
ando, quaſi *minime juvaret*; vel,
alii putant, quaſi *parvus Jupiter* [k].
ra Jovi fiebant juvenca; nam tau-
n ei immolare mali ominis fuiſſe
t *Servius ad Virg. Aen.* IX. *vſ.*
7. Sed aliter *Ovidius Metam.* IV.
755. ubi vid. *Farnab* [l]. & omn.
Voſſium

a *iv.* XXI. *c.* 63. b *Dion. Halic. L.* IV. *c.* 49.
Horat. Od. I. 34. d *Feſt. hac.* v. e *Varr.*
L. L. IV. *c.* 10. *Gell.* V. *c.* 12. *omn.*
Gell. I. *c.* 21. g *Gell. Ibid.* h *Virg.*
en. I. *vſ.* 731. *& ibi Serv.* i *Gell.* V. *c.*
. k *Ovid. Faſt.* III. *vſ.* 447. l *Vid.*
Dion. Halic. IV. *c.* 49.

Voſſium Idol. L. IX. *c.* 17.

De Junone. §. III. Jovi comitem dabimus u-
xorem & ſororem [a] *Junonem*, qu
etiam a *juvando* dictam quidam vo-
lunt [b]. *Pingebatur* haec Dea thro
inſidens, habitu regali, ſcilicet ſce-
ptro & diademate inſignis, *pavon*
qui ipſi ſacratus erat [c], juxta ſe ha-
bens. Haec Dea primo *divitiis* pro-
prie praeſidebat, & *regnis* [d]: unde
Juno Regina Romae in Aven
culta fuit, captis *Vejis* eo traduct
& abſolute etiam aliquando *Regin*
& *Regina Deorum* [g] dicitur. Secun-
do *Matrimoniis* praeerat [h]; & in
dicta eſt *Matrona* [i], & *Materfa-*
lias [k]; (quae eadem fere quae
γαμηλία) *Juno Juga* [l] item, (
Ζυγία [m]) quod conjuges *jungeret*
Pronuba, quod *nubentibus* praeeſſ

a *Virg. Aen.* I. *vſ.* 49. *unde explicandus C.*
domo c. 34. *f.* b *Serv. ad Virg. Aen.*
4. c *Ovid. Metam.* I. *vſ.* 722. d *I E-*
piſt. Paridis vſ 81. e *Liv.* V. *c.* 2
XXII. *c.* I. XXVII. *c.* 37. f *Juven.*
3. g *Virg. Aen.* I. *vſ.* 9. h *Id. Ae.* IV.
vſ. 59. i *Horat. Od.* III. IV. *vſ* 59
k *Plaut. Amph. A.* II. *S.* II. *vſ.* 201. l *Feſt*
V. *Jugarius.* m *Apul. L.* VI. *non lon.*
init. Poll. Onom. L. III. *c.* 3. *Segm.* 38
n *Virg. Aen.* IV. *vſ.* 166.

ex eo munere etiam *Cinxia* voca-
r a *cingulo*, ſive *zona virginali*, qua
onſa [a] *cingebatur*. Tertio, *puerpe-
rum* Dea praeſes erat, & tum di-
batur *Juno Lucina* [b], quod lu-
m naſcentibus daret, & eo nomine
ud Comicos a puerperis invoca-
r [c]. *Juno Moneta* etiam celebris
omae fuit [d], a *monendo* dicta; quia
nuerat terrae motum ſue plena eſſe
ocurandum. Junonis *miniſtra* &
ncia erat *Iris* [e]; cujus occaſione
iter addere debeo, (licet nihil ad
nc rhombum) Homerum etiam di-
e Jovem ſtatuiſſe *irides oſtentum
rtalibus*, (*IL.* λ. vſ. 28.) ἐν νέφεϊ
ξε τέρας μερόπων ἀνθρώπων, quod
ſacris noſtris [f] hauſtum videri
ſit.

§. IV. *Veſtas* duas fuiſſe volunt, *De Veſta.*
eram *Majorem Coeli* uxorem, Sa-
ni matrem [g]; unde ſaepe cum
bele Deorum matre confunditur [h]:
al-

a *ſt.* v. *Cinxiae.* b *Varro de L.L.* IV. *c.* 10. *Plaut. Trucul.* II. v. *vſ.* 23. *Terent. Andr.* II. I. *Ovid. Faſt.* II. *vſ.* 449. d *Ibid.* VI. ſ. 183. e *Id. Metam.* I. *vſ.* 270. *Virg. en.* IV. v. 694. f *Geneſ.* IX. 12. *ſeq.* *Virg. Aen.* IX *vſ* 259. h *Vid. Ez. Spanm. diſſ. de Veſta* §. 19.

alteram *Minorem* hujus & Opis li-
am [a]; Illa *terram*, Hac *ignem* g
nificatum fuiſſe dicunt; unde h
etiam ſemper *virgo* fuiſſe cre
eſt; quia ignis nihil producit [b]:
plerumque confunduntur [c], & po
riori, quae prioris ſunt, adſcrib
tur; atque hoc vice verſa. Dict
volunt quidam *Veſtam*, quod *vi*
ſtaret [d]: ſed verius eſt etymon, q
a Graeca voce ἑϛία, hoc eſt, *fo*
deducitur [e]; quippe in cujus ho
rem ignis perpetuus (de quo m
in *foco* ſervaretur: niſi quis cum
manno de Orig. L. L. p. m. 355.
ducere velit ab אֵשׁ, *ignis*, & יָה,
dominus: quod poſtea etiam fece
Voſſ. in Etym. & alibi; & *Leig*
Crit. Sacr. p. m. 13. Cultus ejus
antiquiſſimus, utpote ab ipſo A
in Italiam allatus [f]. Romae au
ei templum primus exſtruxit Nu
quod *rotundum* erat, quia tellus
tunda eſt [g]: vel potius, quod uni

a *Ovid. Faſt.* VI. *vſ.* 285. b *Ibid. vſ.*
c *Vid. Voſſ. Idol. L.* II. *c.* 51. d *Ibi*
299. e *Cic. de Nat. Deor.* II. *c.* 27. f
Virg. Aen. II. *vſ.* 296. g *Feſt.* V. *R*
dam.

um mundum eo adumbraverint; cu-
us in medio ignis ſit [a]. In eo ſtatua
ulla erat, ſed *ignis* ille *perpetuus* [b],
quem certiſſimum Imperii pignus eſ-
e credebant [c], adſervabatur a *Virgi-*
ibus Veſtalibus, magna in eam, quae
d extingui paſſa fuerat, poena con-
tituta [d]; & hoc etiam magni & in-
auſtiſſimi prodigii loco habebatur:
oque caſu a radiis ſolaribus rurſus
ccendebatur [e]; licet etiam quotan-
is Kalendis Martiis renovaretur [f].
amen etiam hodie in nummis ſtatua
jus conſpicitur [g], tum alia forma,
um tympanum manu geſtans, quia
entos terra [h], ut aërem tympano,
ontineri credebant. In ejus templo
ernoctare, (nam ingredi fas erat [i])
it ejus penetrale ingredi viro nefas
at [k]: in quo alia etiam ſacra adſer-
ata fuiſſe volunt [l]; ſive illa *Palladi-*

 um,

Plut. Numa p. m. 67. b *Ovid. Faſt.* VI. *vſ.* 297. c *Ibid. vſ.* 445. d *Liv.* XXVII. *c.* 1. *Val. Max. L.* 1. *c.* 1. *n.* 6. e *Plut. Numa p. m.* 66. *C.* f *Ovid. Faſt.* III. *vſ* 143. g *Vid. Lipſ. Synt. de Veſt. c.* 3. h *Suid.* v. *Eſτία.* i *Dion. Hal. L.* II. *c.* 67. *Tac. A.* XV. *c.* 36. & *H. I. c.* 43. k *Ovid. Faſt.* VI. *vſ.* 450. l *Vid. Dion. Halic.* II. *c.* 66.

um [a], hoc eſt, *minuta quaedam Pa ladis effigies* [b], (quae maxime vulgar eſt opinio) ſive aliud quid fuerin Solebant etiam veteres in veſtibul aedium aram Veſtae ſacram hab re [c].

De Minerva & Muſis. §. V. *Minerva* dicta fuit ab ant quo verbo *meneo*, pro quo hodie d cimus *moneo*; alio vero nomine *Pa las* eſt vocata ἀπὸ τȣ̃ πάλλειν τὸ δόρ[υ] ſive a *vibranda haſta* [d]. Haec Jo dignitate fuit proxima [e]; unde etia in Capitolio cum eo & Junone cu fuit [f], & fulmen a Jove acceptum vibrare credebatur. Imo ex ejus *ce rebro* nata fingitur [h], quia *ſapient* & omnium bonarum *artium Prae* habetur [i]: quin ipſe Jovis intellect ſive providentia [k]: & hinc *patri* dicitur, quod *patrem* tantum, r vero *matrem* habebat [l]: hinc quoc il

a *Ovid. Triſt.* III. *El.* I. *vſ.* 29. b *Vid.* *can.* IX. *vſ.* 996. c *Eugraph. ad Ter* A *A.* IV. *S.* III. *vſ.* II. d *Serv. ad V* *Aen.* I. *vſ.* 39. e *Horat. Od.* I. VII. 19. *ſed vid. ibi Cl. Bentlejum.* f *Liv.* *c.* 17. g *Virg. Aen.* I. *vſ.* 42. h *Luc* *Deor. Dial. n.* 8. i *Ovid. Faſt.* III. *vſ.* k *Phurnut. de nat. Deor. c.* 20. l *C* *n.* I. *quicquid. ibi tumultuentur interprete*

lac phraſes ſunt ortae, *invita* [a], vel *aſſa Minerva* [b] aliquid facere: qua- am illa ſignificat, conari aliquid, ui negotio a natura dotes tibi non nt conceſſae, ut, ſi quis, qui poë- natus non ſit, verſus conetur face- : haec vero notat tenui filo, & uaſi aliud agas, rem quandam per- cere. Ob hanc ergo cauſſam prae- pue Athenis, ubi maxime vigebant terarum ſtudia, culta fuit, ἡ Θεὸς κατ' οχὴν ibi dicta [c]. Speciatim autem *nificii* [d] dicitur inventrix, & *oleae* [e]; ide *Pallas* aliquando pro ipſo *oleo* onitur [f]: & praeterea *architecturae* raeſidere dicebatur [g]. Tum *bello- m* etiam & *armorum* Dea erat; un- *Armipotens* [h] dicta fuit, & *belli aeſes* [i]: & denique *quadrigas* & *bi- s*; quibus in bellis utebantur vete- s, inveniſſe ſcribitur [k]. Hinc *pin- tur* armata, torvo vultu, glaucis

Q 2 ocu-

Horat. de arte vſ. 385. b *Cic. Famil.* III. *n.* I. c *Ariſtoph. Pluto vſ.* 1195. & *Nub. vſ.* 600. *Catull. epith. Pelei* v. 212. d *Virg. Aen.* V. *vſ.* 284. VIII. v. 409. e *Id. Georg.* I. *vſ.* 18. f *Ovid. Triſt.* IV. *El.* V. *vſ.* 4. g *Virg. Aen.* II. *vſ.* 15. h *Ibid. vſ.* 425. i *Id.* XI. *vſ.* 483. k *Cic. de N. D.* III, *c.* 23.

oculis [a], (quemadmodum perpetuum ejus epitheton apud Homerum eſt γλαυκῶπις Ἀθήνη) ſcutum, ſive *aegidem* (nam *aegis* erat ſcutum pelle caprina obductum) manu tenens, quo belli Trojani tempore a Jove donata fuerat; in eoque *Gorgones*, ſive *Meduſae* caput effictum [b] erat. Feſtum ejus celebratur menſe Martio per *quinque dies*, unde *Quinquatrus*, ſive *Quinquatria* dicitur [c]: vel potius quod poſt quintum Id. Mart. celebraretur [d]: qualia ei in Albano monte celebranda etiam poſtea inſtituit Domitianus Imperator [e]. *Avis* ei ſacra fuit *noctua* [f], *arbor* vero *olea*.

Minervae jungendae ſunt *Muſae* Jovis filiae [g], *ſcientiarum praeſides*. ſed notius eſt, quam ut moneri oporteat, eas novem numero fuiſſe; quarum nomina fuerunt haec: *Calliope*, *Clio*, *Erato*, *Thalia*, *Melpomene*, *Terpſichore*, *Euterpe*, *Polyhymnia* & *Urania*. De his ſingulis vero d

ce

a *Propert.* *L.* II. *El.* XXI. V. 14. *Ovid.* *Art.* II. v. 659. b *Virg.* *Aen.* VIII. *vſ.* 43 c *Ovid.* *Faſt.* III. *vſ.* 810 d *Varr.* *de L.* V 3. *Gell.* II. 21. e *Suet.* *Domit.* *c.* f *Hygin.* *fab.* 204. g *Heſiod.* *Theog.* *v.* 2 & 52.

ere nimis longum, & minus utile
ret.

§. VI. *Ceres* Saturni & Opis fili- *De Cerere.*
[a] ita dicta (juxta veterum quidem
entem) ab antiquo verbo *cereo* pro
eo [b], quaſi *frugum creatrix*; prima
im ſationem & uſum frumenti ho-
ines docuit; cum illi antea glan-
: veſcerentur [c]: unde ſaepiſſime *al-*
a dicitur ab *alendo* ſcilicet [d]; Grae-
s, θνητῶν θρέπτειρα προπάντων [e]; li-
t etiam aliis Deabus hoc cognomen
ibuatur, ut Veneri apud *Ovid.*
etam. XV *vſ.* 844. Primum autem
nc artem monſtravit *Triptolemo* [f],
e deinde reliquis hominibus, &
nc *Ceres* pro *ipſis frugibus* dici-
r [g]. *Leges* etiam prima hominibus
diſſe creditur [h], unde Θεσμοφόρος
raecis, Latinis vero *legifera* dici-
r [i]: & ejus ſacra Θεσμοφόρια dicta
nt: unde unum ex dramatibus *A-*
Q 3 *riſto-*

a *Ovid. Faſt.* VI. *vſ.* 285. b *Serv. ad Virg.*
Georg. I. *vſ.* 7. c *Claud. de rapt. Proſ.* I.
vſ. 30 *Juven.* VI. *vſ.* 10. d *Serv. d. l.*
Orpheus hymn. in Cererem vſ. 7. f *Virg.*
Georg. I. *vſ.* 19. *Marmor Arundell. n.* 24.
Terent. Eun. A. IV. *S.* V. *Lucan.* IV. *vſ.*
81. h *Ovid Metam.* V, *vſ.* 341. i *Virg.*
Aen. IV. *vſ.* 58.

riſtophanis Θεσμοφοριάζουσαι, hoc eſt *mulieres ſacra Ceris celebrantes* inſcr bitur: & hoc ideo, quia homines a mitiorem cultum, a glandibus ad fru ges traducens legibus vivere feci praeſertim cum etiam agros tum d ſtinguere oportuerit [a]. Sacra ej peragebantur Romae menſe Apr per dies octo a matronis caſtis [b], qu tum viris & vino abſtinere debebant & in *caſto Cereris* eſſe dicebantur Quia autem haec ſacra religioſo qu dam ſilentio celebrabantur, *Hora us Od.* III. *n.* 2. *arcanam Cerer* dicit, quod tamen maxime ad cra [e] *Eleuſinia*, quae ei in Att fiebant, ſpectat; qui enim non i tiati iis adfuiſſent morte plecteba tur [f].

Faces in ejus ſacris adhibebant (unde πυρφόρος Graecis dicitur quia facibus ad *Aetnam* accenſis liam ſuam *Proſerpinam* a Plutone ptam quaeſiverat [i]. Filius Cer

fir

a *Serv. Aeneid.* IV. v. 58. *Grot. de I. B. P* 2. §. 2. b *Juven.* VI. *vſ.* 50. c *on. Halic.* I. *c.* 33. d *Feſt.* v. *Minu* e *Suet. Ner. c.* 34. f *Liv.* XXXI. *c.* g *Juven.* V. *vſ.* 141. h *Eurip. ſupplic* 260. i *Ovid. Faſt.* IV. *vſ.* 493.

ngitur eſſe *Plutus divitiarum Deus*, uia priſcis hominibus divitiae ex a- ricultura proveniebant [a]. Immola- itur Cereri *porca foeta*, quia illud iimal frugibus noxium eſſe ſolet [b]. *ingebatur* vero coronam geſtans ſpi- s ornatam [c], *facem* plerumque alte- manu tenens, altera quandoque *paver*. In Cereris ſacris etiam *vul- ſ* comburebatur [d], quod *Carſeolis equorum* oppido ſegetes incendiſſent ilpes eodem fere modo, quo *Sim- iem Philiſtaeorum* ſegetes incendiſſe gimus.

De Dianâ.

§. VII. *Diana* juxta quosdam di- ı eſt quaſi *Dea Jana*, hoc eſt *Lu-* [e]; nam eadem Luna fuiſſe ple- mque putatur [f]: alii nomen ejus ducunt a Graeco διὸς, hoc eſt, *vis*; ejus enim & *Latonae* filia eſt bita: unde & *Latonia virgo* [g] di- ur; nam ſemper virgo fuiſſe fer- tur.

a *Heſiod.* Θεογ. *vſ.* 969. b *Id. de Ponto L.* II. *El.* IX. *vſ.* 29. c *Horat. carm. ſaec. vſ.* 30. d *Ovid. Faſt.* IV. *vſ.* 679. *ſeq.* e *Varr. de R. R. L.* I. *c.* 37. *ut quidem emen- dat Scal. de Emend. Temp. L.* II. *p. m.* 74. f *Vid. Varron. de R. R. I. c.* 37. *Voſſ. nſt. Or. L.* IV. *c.* I. §. 7. *& de Art. Gr. L.* I. *c.* 13. g *Virg. Aen.* XI. *vſ.* 557.

tur. Haec venationibus, ſylvis
montibus praefuit [a]; unde *canes*
ſacrae fuerunt [b]: & primitias ferae c
piendae, ſive πρωτάγρια Dianae Ἀγρ-
τέρᾳ, ſive *Venatrici* vovere ſolebant
Hinc etiam Ἄγραυλος, Ὀρεία, Ὀρ-
λίχη dicta eſt [d]. Eadem & *partu-
entibus* opem ferebat [e]; & tum cu
Junone Lucina confundi videtur, (i
certe [f] vocabatur) & etiam *Ilithya*
Graeco verbo ἤλυθον, hoc eſt, *v-
ni* [g]; ac *Diva genitalis* dicitur. Hi
etiam imago ejus multis *mammis*
uberibus aliquando inſtructa eſt,
ipſa πολύμαςος, ſive *multimammia*
dicta [h]. Haec quoque, ut dixi, *L-
na* credita fuit, unde cum *lunula*
corni in fronte pingitur, (nam e
dem Deos veteres ſub diverſis ſa
nominibus colebant) eoque nom
haec cum Apolline fratre ſuo lu
ſae

a *Horat. Od.* III. 22. b *Ovid. Faſt.* v.
141 c *Vid. omn. Ez. Spanh. ad Cal*
hymn. in Dian vſ. 104. d *Vid. Celeb.*
rizon. ad Ael. V. H. II. *c.* 25. e *Ho*
carm. ſaec. vſ. 13. f *Catull carm.*
g *Horat. l. mox d. ubi tamen Cl. Bentl. le*
dum vult Genetyllis; *quem vid* h
nuc. Fel. p. 93. *ed. Rigalt. & ipſe ad eum*
Nummus ap. Vaill. G. Claudia. n. 41.

Pag. 244.
ΑΡΧ ΙΕΡ
Pag. 254.
PRI IV VENTVT.
PIETAS AVGG.
Pag. 256.
FÆS
DOSSE
RI.
L·RVB

eculalibus maxime colebatur [a]: qui-us ludis in eorum honorem pueri & uellae patrimi & matrimi choreas ucebant, & hymnos canebant: ac b eandem rationem etiam *Noctilu-* [b], & *ſiderum Regina* vocatur [c]. 'emplum Dianae primum Romae ιſtructum fuit ſub Servio Tullio .ege in monte Aventino, quod τὸ ινὸν τῶν Λατίνων, ſive *Latinorum mmune* erat [d]. *Pingebatur* coma diſ-luta, arcum & ſagittas manu te-:ns, (unde ἰοχέαιρα dicitur [e], & ξότις [f]) cervos, vel alia animalia :rſequens, ac canes & inſtrumenta :natoria juxta ſe habens. Immola-ıtur ei *verres* [g], & *pinus* arbor ei :ra fuit [h]. Confunditur eadem ſae-: cum *Hecate* [i], ſive *Proſerpina*; : qua nos tamen ſeparatim potius cemus.

§. VIII. *Venerem a veniendo* di-am volunt, quod *Amor* (cujus ıec Dea praeſes eſt) *ad omnes ve-niat.* *De Venere, Cupidinibus, & Gratiis.*

Q 5

a *Horat. Od.* IV. VI. b *Ibid. vſ.* 38. c *Id. carm. ſaec. vſ.* 35. d *Dion. Halic.* IV. c. 26. e *Hom. Il. E.* v 53. f *Heſiod. Θεογ.* v. 14. g *Horat. Od* III. 22. h *Ibid.* i *Vid. Meurſ. Miſc. Lacon.* I. c. 2.

niat[a]. Alii derivant a Succoth Be
noth; de quae II. Reg. XVII. 30.
Cl. Clericus deducit ab Aeolico Ἐ
νωσις pro ἔνωσις[c], Eam quidam *Jo
vis* & *Diones* filiam dicunt[d]: plure
ſpuma maris ortam volunt, & ind
Graecis Ἀφροδίτην ἀπὸ τῦ ἀφρῦ, ho
eſt, a *ſpuma* eſſe dictam[e]: unde et
am plerumque in *concha* ſtans, v
concham manu tenens[f] *pingitur*, &
quidem nuda: ac propterea *marina*
eam vocat Horatius *Od.* IV. XI. *v*
14. & ideo etiam a navigantibus i
vocabatur[g]. Aliquando etiam cu
ru vehitur tracto a *cygnis*, vel *colum
bis*[h], vel etiam *paſſeribus*[i]; quae
ves, vel ob pulchritudinem, vel o
ſalacitatem Veneri erant ſacrae, e
que etiam immolabantur; quanqua
vulgo ſanguine non placaretur[k], ſ
tu

a *Cic. de N. D.* II. *circa med.* b *Selden.
DIS Syris S.* II. *c.* 6. *Voſſ. Idol. L.* II. *c.* 2
c *Bibl. Select. T.* VII. *p.* 149. d *Virg. E*
IX. *vſ.* 47. *&* *Aen.* I. *vſ.* 256. e *Ibid.
vſ.* 801. *Senec. Hippol. vſ.* 273. f *V
Plaut. Rud. A.* III. *S.* III. *vſ.* 42. g
vid. ep. Parid. V. 24. h *Ovid. Meta*
XIV. *vſ.* 597. i *Apulej. Metam.* VI. *n
longe ab init.* k *Tacit. Hiſt.* II. *c.* 3. *C
tull. de coma Berenic. vſ.* 90.

ire & vino; quia ſcilicet non debat Deam generationi praeſidentem eſo animali placare. Colebatur praepue a Romanis, quia genus ſuum r Aeneam ab ea deducebant [a]; un- ille ſaepe apud Virgilum, aliosque *ea natus* vocatur [b]: & propterea lius Caeſar templum *Veneris genicis* [c] Romae exſtruxit. Aliis etia cognominibus Romani eam verabantur, ut *Veneris Erycinae* [d] ita ctae ab *Eryce* Siciliae monte [e], ubi eneas ei templum exſtruxerat. *Cluina* vocata eſt ab antiquo verbo *ere* [f], hoc eſt, *purgare*; quia ejus nplum eo loco ſtructum erat, ubi omani & Sabini poſitis armis ſe a llo *purgaverant*, & reconciliati eit. *Libitina* [g] Venus vocabatur [h], cujus templo ex inſtituto Servii ullii Regis [i] pro ſingulis mortuis gulus nummus ſolvebatur; (quemmodum in templo Junonis Lucinae o natis, & in templo *Juventutis* pro

a *Lucret. ipſo init.* b *Virg. Aen.* v. *vſ.* 710. c *Suet. Jul. c.* 61. d *Horat. Od.* I. 2. v. 33. e *Virg. l. d. vſ.* 760. f *Plin H. N.* XV. *c* 29. g *Horat. Serm.* II. VI. *vſ.* 19. h *Vid. Plut. Numa p. m.* 67. i *Dion. Halic.* IV. *c.* 15.

pro iis, qui virilem togam ſumpſe-
rant [a]) ut ita doceretur omne, quod
natum eſt etiam mori debere: & in
eo templo a *Libitinariis* omnia vende-
bantur [b], quae ad procurationem fu-
neris neceſſaria erant. Hinc *Libiti-
narius* in gloſſariis dicitur ἐνταφιαστὴς,
ἐνταφιοπώλης; & νεκροθάπτης; cujus
ſervus erat *Pollinctor* [c]: & ipſa *Libi-
tina* ἐντάφιον, ſive *funus* [d]. Finge-
batur Venus uxor eſſe Vulcani, ſed
cum Marte adulterium committere
dicebatur [e]; & cum eo aliquando re-
ti a marito ſuo mira ſubtilitate fact.
deprehenſam fingebant. Arbor *myr-
tus* ei ſacra erat [f], & menſis *Aprilis*
unde Kalendis Aprilis mulieres myr-
to coronatae lavabant [g]: quem men-
ſem tamen non ἀπὸ τῆς Ἀφροδίτης
ſive *a Venere*, (quae plurimorum
ſententia eſt) ſed ab *aperiendo* dictu
vult *Varro* [h], quod coelum, terra
mare tunc *aperiantur*: unde ide
me

a *Ibid.* b *Plut. Quaeſt. Rom. n.* 23. *p.*
269. c *l.* 5. §. 8. *ff. de inſtit. act.* d *V.*
Lipſ. ad Senec de benef. VI. *c.* 38. e *Ov.*
Metam. IV. *vſ.* 171. f *Horat. Od.* I.
vſ. 9. *Virg. Ecl.* VII. *vſ.* 62. g *Ovid. F.*
IV. v. 139. h *Apud Macrob. Saturn.*
c. 12.

enſis apud Athenienſes Ανθεστηριὼν
ɔcatur, quod hoc tempore cuncta
reſcant [a].

Veneris comites & filii fuerunt *ge-*
ini Cupidines Eros & *Anteros* [b],
ibus eleganter ſignificatur, *amo-*
n, niſi mutuus ſit, ſubſiſtere non
ſe. Hi finguntur & pinguntur *pu-*
; quia amantes *pueris* plerumque
c ſunt ſapientiores [c]; finguntur
di ad puritatem, *alati* ad levitatem
antium ſignificandam; vel eti-
., quia amantes agiles eſſe conve-
: ſagittis inſtructi dicuntur; vel,
velocitas amoris denotetur; vel
um ob dolorem [d], qui eum ſaepe
uitur: *lampades* habent, ut ar-
amoris notetur [e]; atque i-
e etiam ſagittae eorum ardere di-
itur [f].

Tres *Gratiae* etiam Veneris comi-
fuerunt [g], quae nudae plerum-
: finguntur, quia amicitia ſine
o eſſe debet; & manibus jun-
ctis,

a *id.* b *Horat Od.* I. 19. *Senec. Hippol.* *ſ.* 274. c *Vid. omn. Propert. L.* II. *El.* . d *Horat. Od.* II. 8. e *Claudian.* *rapt. Prof.* I. *vſ.* 26. f *Horat Od.* II. *vſ.* 14. g *Id. Od.* I. IV. *vſ.* 5. & I. XX. *vſ.* 5.

ctis, ut concordia amicorum ſigni-
cetur [a].

De Marte, Bellona & Victoria.

§. IX. *Mars*, ut notum eſt, *bel-
li Praeſes* fuit [b]; atque ita dictus
eſt, quod *maribus* in bello praeeſ-
ſet [c]; vel potius a Graeco Ἄρης prae-
poſito M. *Mavors* etiam dicitur,
quod *magna vertat* [d]; & *Gradivus*
(Graecis Θοῦρος Ἄρης [f], vel Θούριος,
ut eſt apud *Servium ad Virg. Aen.*
III. *vſ.* 35.) vel a *gradiendo* in bel-
lum; vel potius a Graeco verbo κρα-
δαίνειν, hoc eſt, *vibrare*, quod *ha-
ſtam vibret*. Fingitur Mars (juxta
quoſdam; nam aliter Hom. Il. E v.
896.) ex Junone [g] ſine maris opera na-
tus, & ſolo floris cujuſdam contactu
conceptus. A Romanis autem prae-
cipuo honore afficiebatur, quia Ro-
muli & Remi pater fuiſſe vulgo cre-
ditus eſt: & quod etiam genti bello-
...

a *Vid. de iis fuſe Senec. de benef. L.* I. *c.* & *Pauſan. Boeot. c.* 34. b *Ovid. Faſt.* I *vſ.* 85. c *Varro. de L. L.* IV. *c.* 10. *ſ... ctius ex lingua Hebraica ejus nomen deduc... Periz. ad Ael.* IX. 16. & *Voſſ. de Idol.* ... *c.* 22. & *magis Ib.* II. 33. d *Cic. de N. D.* II. *c.* 26. e *Virg. loco in textu not.* f *Hom. Il.* ... *c. vſ.* 30. & *ſaepe.* g *Ovid. Faſt.* V *vſ.* 551.

ſſimae ejus cultus maxime conveni-
pat: ac praeter alia templum habuit
ı foro magnificentiſſimum, ubi
Iartis *Ultoris* nomine colebatur [a].
ux etiam Romani exercitus ad bel-
m profecturus antea ſacrarium Mar-
; ingrediebatur, & *ancilia* [b] (*ſcuta*
uaedam *ſacra* erant, de quibus in-
ı *Sectionis hujus cap.* 2. §. 13.)
ommovebat, ac mox haſtam ipſius
nulacri dicens, *Mars vigila* [c]. Sa-
rdotes Martis peculiares erant *Sa-*
, & *Flamen Martialis*, de quibus
ɔ loco. Animalia ei ſacra erant *Lu-*
ſ, *Picus* [d], & maxime *Equus*; qui
am ei immolabatur menſe Octobri
campo Martio [e]. *Pingebatur* ar-
nte vultu, currui plerumque inſi-
ns, vel equo inſidens; haſta & fla-
lo armatus, gallum gallinaceum
andoque juxta ſe habens ad vigi-
tiam militibus adeo neceſſariam
notandam; vel etiam ob pugna-
atem ipſius animalis. In ejus ho-
norem

a *'id. cap. ſeq.* §. 13. b *Serv. ad. Virg. Aen.* III. *vſ.* 3. c *Ovid. Faſt.* III. *vſ.* 36. *Lucret.* II. *vſ.* 660. *S. Aur. Vict. de Or.* *nt. Rom.* e *Feſt. v. Equus, & latius* v. *ctober.*

norem primus anni menſis, qui nuc nobis tertius, a Romulo Martius -ctus fuit.

Marti aurigae vicem praeſtabat *Bel-lona* [a], ſive illa ejus uxor, ſive ſor fuerit. Haec dicta fuit a *bello*, & ejus ſacerdotes *Bellonarii* dicebantu; qui in furorem acti [b], (unde in Gl. vet. θεοφορούμενοι vocantur) dum ſa-cra ejus celebrarent, futura praedi-cere credebantur [c]: tum etiam cul-tris ſe ipſos cruentabant, ut ſangue ſuo Deam placarent [d]: (qui mos pl-ribus gentibus fuit familiaris, ut e ex ſacris literis [e] diſcimus) ſed haec ſectio membrorum poſtea ſimula duntaxat fuit. *Enyo* etiam eſt da unde haec vox pro ipſo *bello* po-tur [f]. Aedes ejus extra Urbem fi, in qua Senatus dabatur legatis ext ri-rum gentium [g], & Imperatoribu a bello redeuntibus, & triumph n petentibus [h]: ante illam aedem co-m la

a *Statius Theb.* VII. *vſ.* 71. b *Horat. Sm* II. III. V. 223. c *Juven.* IV. *vſ.* 12. & VI. *vſ.* 512. d *Lucan.* I. *vſ.* 565. I *Reg.* XVIII. *c.* 38. f *Hom. Il. E.* v. 3 & *ibi Schol. Martial. de Spectac. n.* 24. g *Liv* XXX. *c.* 21. h *Id.* XXVIII. *c.* 38.

nella ſtabat, quae *bellica* [a] dicebatur; n quam haſtam mittere ſolebat fecilis, cum bellum populo alicui indiiſſet.

Victoria, quae ſimul cum Minerva ducata fuiſſe dicebatur [b], etiam Romae colebatur ſub forma virginis alae, coronam, vel palmam manu raeferentis.

§. X. *Mercurius* a *mercibus* dictus *ovis* & *Majae* (quae filia erat *Atlan-*) filius [c] *Nuncius* & *Miniſter Deom*, & praecipue Jovis fuit: unde *amillus* apud Romanos eſt dictus [d], ae vox *miniſtrum* notat. Hic *Deus monis* habebatur [e], (unde lingua ei ra erat [f]) & inde Deorum ſuperum & inferorum internuncius [g]: de *Lyſtrenſes Paulum* Mercurium cebant, quia is *praeibat in loquendo*, ιδὴ ἀυτὸς ἦν ὁ ἡγȣ́μενος τȣ̃ λόγȣ [h]: que animas defunctorum ad inferos lucere, loca iis adſignare [i], & rurſus *De Mercurio.*

R

a *Feſt.* v. *Bellona.* b *Dion. Halic.* 1. c. 33. *Virg. Aen* 1. *vſ.* 301. d *Plut. Numa p.* 1. 64. C. e *Horat. Od.* 1. x. *vſ.* 5. f *Schol. Ariſtoph. Pluto* v. 1112. g *Claudian. de apt. Proſ.* 1. *vſ.* 90. h *Actor.* XIV. *n.* 12. *Horat. Od.* 1. X. *vſ.* 15.

ſus ſi opus eſſet, eas inde reducere credebatur, ψυχαγωγὸς [b] & νεκροπομ πὸς [c] inde dictus. *Mercatorum* quo que & *lucri* [d], (unde κοινὸς Ἑρμῆς di citur [e], quia divitias procurat omni bus expetitas; κερδῷος [f] etiam, ἐμ πολαῖος & ἀγοραῖος [g]; & hinc etiar mercatores certo ritu praeterita ſu mendacia expiabant, & futuroru veniam [h] a Mercurio petebant) *luc* inquam, & ex ea ratione *furum* et am Deus habebatur [i]: unde *Ariſt phani* Τοιχωρύχος dicitur [k], quo *perfoſſorem parietum* diceret *Plautus* & ab hac lucri cauſſa cum marſup aliquando pingitur [m]. *Artium* qu que omnium praeſes, & praecip *muſices*, & lyrae inventor [n]: tum e am *palaeſtris* [o] & *gymnaſiis*, *aſtro miae* [p], *pöeticae*, (unde pöetae v

Merc

a *Virg. Aen.* IV. *vſ.* 243. b *Heſych.* c . *cian. Deor. Dial.* d *Ovid. Faſt.* V. *vſ.* 6 e *Lucian. Navigio. p.* 496. *ed. Graev.* f *Timone. p.* 131. g *Poll. Onom.* VII. *c. fin.* h *Ovid. Faſt.* V. *vſ.* 623. i *Ho l. prox. d.* k *Pluto vſ.* 1143. l *Pſ A.* IV. 5. 11. *vſ.* 23. m *Vid. Patin. n Imp. ex aere med. form. p.* 314. n *Hora d.* o *Lucian. Deor. Dial. p.* 233. *edit. Gr* p *Manil.* I. *vſ.* 33.

Mercuriales dicuntur [a]) aliisque, ut
ixi, artibus praeſidebat, unde Λό-
ιος Ἑρμῆς dicitur [b]; ita ut plane eſ-
t negotioſiſſimus [c]. *Pingebatur* ut
ıvenis formoſus petaſo & talaribus
ureis alatis inſignis [d]; *caduceum*, ſi-
: virgam manu tenens [e], cui duo
rpentes erant circumvoluti; quia
raeconis etiam fungebatur munere,
pacis auctor erat, cujus ſymbolum
im fuit hic caduceus. In triviis &
uadriviis ſtatuae quaedam e lapide
adrato in ejus honorem ponebantur
o capite exerto, quae *Mercuriales*,
Graecis *Hermae* dicebantur [f], quia
crebra ejus itinera viarum etiam
ram peculiarem gerebat: unde ἐνό-
ς, vel, ut alii, ἐνόδιος etiam dici-
: [g]. In bibliothecis quoque, quia
licet omnis eruditionis praeſes erat
ercurius, ſtatuae ejus ponebantur
xtae cum ſtatuis Minervae, vel
am *Herculis*, quae inde *Her-*

R 2 *ma-*

a *Hor. Od.* II. XVII. v. 29. b *V. Bud. comm.*
ing. Gr. n. m. 225. c *Lucian. l. prox. c.*
d *Virg. Aen.* IV. *vſ.* 240. e *Ibid. vſ.* 242.
Nepos Alcibiade c. 7, *Juven.* VII. *vſ.* 52.
Ampliſſ. vander Meulen de die mundi Diſſ. I.
. 143. g *Phurnut. de nat. Deor.* v. 16.

mathenae & *Hermeraclae* dicuntur [a]

De Neptuno, Portumno & Matuta.

§. XI. *Neptunus aquarum Deus* a *nubendo*, hoc eſt, *tegendo* dictus, qui aqua terram *obtegit* [b], Saturni & Op[is] filius, Jovis frater dicitur; & in ſor[-]titione univerſi *maris imperium*, u[t] dixi, obtinuit [c]. Hic a plerisque primis jam temporibus Romae cultu[s] dicitur ſub nomine *Conſi* [d], quam[-]quam alii dicant diverſum fuiſſe. *Con[-]ſus* autem ille *conſiliorum* Deus fuit [e], cujus ara ſubterranea fuit [f], quia con[-]ſilia, ut proſpera ſint, ſecreta eſ[ſe] debent: & ipſa vox *Conſus* participiu[m] antiquum eſt verbi *condo*, pro qu[o] hodie dicimus *conditus*; unde hodi[e-] que *abſconſum* pro *abſconditum* dic[i-]mus [g] Ejus feſtum *Conſualia* dictu[m] celebrabatur maxime ludis *equeſtrib[us]* in Circo; quia Neptuno *equus* ſac[er] erat, qui eum primum e terra prod[u-]xiſſe dicebatur [h]: veritas autem h[u-]jus rei eſſe videtur, eum primum [e-]*quitan*[...]

a *Cic. ad Att.* I. *n.* I. *&.* 9. b *Varro de L. L.* IV. *c.* 10. *Arnob. L.* III. c *V*[...] *Aen.* I. *vſ.* 138. d *Plut. Romul. p. m.* [...] *D. Auſon. Epigr.* 69. e *Ovid. Faſt. L.* I[...] v. 199. f *Dion. Halic.* II. *c.* 31. g *V. V*[...] *Etymoleg.* h *Virg. Georg.* I. *vſ.* 18.

quitandi artem inveniſſe [a]; unde eti-
m equorum cura [b] ei tribuitur, &
quadrigarum [c]. *Terrae motuum* eti-
m cauſſa credebatur; quia mare ſae-
e numero terram vehementius con-
utit, eamque quaſi movere videtur:
nde *Ennoſigaeus* [d] & Σεισίχθων [e],
oc eſt, *terram quatiens* dicitur; &
inc Trojae muros & fundamenta e-
ertere fingitur a Virgilio *Aen.* II.
ſ. 643. Et quia mare ita ſaevum
ſt & importunum, hinc in fabulis
omines ſaevi *Neptuni filii* dicti ſunt,
: *Buſiris*, *Cyclopes*, *Laeſtrigones* [f].
ingebatur vultu ſenili, ſtans plerum-
ue in curru a *Tritonibus*, equis ma-
nis, vel delphinibus tracto, triden-
m manu gerens [g].

Neptuno adjungi poteſt *Portu-
nus*, ſive *Portunnus portuum* Deus [h],
quibus denominatur: hic Graece
κλαίμων dicitur [i]. Ejus mater fuit
latuta, Graecis Λευκόθεα, quae ea-

R 3 dem

a Vid. Sophocl. Oed. Colon. *vſ.* 705. b *Homer. in hymn.* c *Orph. in hymn.* d *Juven.* X. *vſ.* 182. e *Amm. Marc.* XVI. *vſ.* 7. f *Phurnut. de nat. deor. c.* 22. *ſ. Gell.* XV. *c.* 21. g *Virg. Aen.* I. *vſ.* 131. & 149. h *Ovid. Faſt.* VI. *vſ.* 547. i *Id. Metam.* IV. *vſ.* 541.

dem *Aurora* credita eſt [a], & a ma tronis Romanis culta fuit [b]; ejusqu feſtum *Matralia* eſt dictum [c]. An tea ille *Melicerta*, haec *Ino* dice batur [d]; qui enim in Deos refere bantur, eorum nomina mutari ſo lebant: quemadmodum ſic etiar *Leda Nemeſis*, *Circe Marica* fuerur dictae [e].

De Vulcano. §. XII. *Vulcanus ignis & fabri rum Deus.* Dictum enim ajunt qua *Volicanum* [f], quod ignis quaſi per a rem *volitet*: ſed verius eſt a *Tubalca no*, qui primus artem fabrilem inv nit [g], nomen ejus derivari. *Mulcib* etiam fuit dictus a *mulcendo* [h], h eſt, *molliendo* ferro. Jovis & Junoni vel, ut alii dicunt, ſolius Junonis f lius fuit [i]: ſed ob deformitatem a J ve coelo ejectus, & in *Lemnum* i ſulam delapſus, ac inde *claudus* fact fuiſ

a *Lucret.* v. *vſ.* 655. b *Plut. Quaeſt. Rom.* 15. *p. m.* 267. c *Ovid. Faſt.* VI. *vſ.* 53 d *Ibid. vſ.* 494. & 505. e *Lactant. de fa relig.* I. *c.* 21. f *Serv ad Virg. Aen.* VIII. 414. *Iſidor. Orig.* VIII. *c.* 2. g *Geneſ.* I 22. h *Virg. Aen.* VIII. *vſ.* 724. & *ibi Se Feſt.* ea v. i *Lucian. de ſacrif.* & *forte Heſi* Θεογ. *vſ.* 927. *ubi vid. Graev.*

uiſſe fingitur [a]. Vulcani uxor fuit *Maja*, unde quidam menſem *Majum* ictum fuiſſe volunt; ſed *Piſo* eam *Majeſtam* vocari dixit [b]. Officinam iam in Lemno habuiſſe dicitur, & ı inſulis *Aeoliis* prope Siciliam [c]; uia in iis inſulis montes ardentes ınt, quos hodie etiam vulgo *Vulca*-os vocant. Ejus miniſtri fuerunt *'yclopes* [d], quos Gigantes monoculos uiſſe finxerunt. Per hunc Deum ve-:res *ignem terreſtrem* [e] maxime ſigni-carunt, ut per Veſtam *ignem coele*-*em*, & hinc ſaepe *Vulcanus* pro i-ſo *igne*, vel *flamma lucente* ponitur [f]. nde etiam Vulcanos quosdam fictiles ıxta focum collocare ſolebant, tan-uam daemones ἐπιϛάτας [g]. In ejus :ſto facibus, ſive lampadibus decur-:bant; &, qui curſu ſuperabatur, *ampadem* alteri *tradere* debebat: un-e vulgata illa phraſis eſt orta, *lam*-*adem ſuam alteri tradere*, hoc eſt, *:nio, vel alio caſu fatigatum munere*

 ſuo

Lucian. in contempl. init. Hom. Il. α v. 591. b *Macrob. Saturn.* 1. *c.* 12. c *Juven.* 1. *vſ.* 8. *Sed vid. omn. Virg. Aen.* VIII. *vſ.* 416. *ſeqq.* d *Virg. l. d. vſ.* 424. e *Id. Aen.* v. *vſ.* 662. f *Virg. Ib. Plaut. Amph. A.* 1. *S.* 1. *vſ.* 185. g *Euſtath. ad Od.* ρ. v. 455.

ſuo alteri cedere [a].

De Apolline & Aeſculapio.

§. XIII. *Apollo* dictus eſt a Graeco verbo ἀπόλλυμι, hoc eſt, *perdo* quia radii ſolis peſtilentiae tempore animantibus perniciem adferunt [b]. Hic enim idem eſt qui *Sol*; unde etiam *Phoebus* dicitur a Graeco Φοῖβος, hoc eſt, *ſplendidus.* Jovi & Latonae [c] filius fuit, cum ſorore Diana in inſula *Delo* natus [d]; ubi templum & oraculum celeberrimum habuit [e]: & ibi ſex menſes aeſtivos degere credebatur; ut ſex menſes hybernos apud *Pataram Lyciae* civitatem, unde *Pataraeus* dicitur [f]. Quatuor praecipue artium inventorem eum & praeſidem fecerunt. Primo quidem medicinae, & praecipue *botanicae*, ſive *herbariae* inventor eſſe dicebatur, quia ſolis calor herbas fovet [g]. Secundo, *arti ſagittariae* praeſidebat, quia radii ſolares ſagittis quodammodo comparari poſſunt, & inde ſemper arcus ei tribuitur [h]: hinc etiam

a *Lucret.* II. *vſ.* 77. *Schol. Ariſtoph. ad rana* v. 131. b *Hom. Il. a.* 43. c *Horat. Od* IV. 6. d *Ovid. Metam.* VI *vſ.* 189. *ſeqq* e *Virg. Aen.* IV. *vſ.* 143. f *Serv. ad Virg. l prox. c.* g *Ovid. Metam.* I. *vſ.* 521. h *Horat. Od.* I. XII. *vſ.* 23.

am *Paean* dicitur ἀπὸ τοῦ παίειν, *eriendo* [a]. Tertio, *muſicae* & *poëze* praeſes erat [b]; unde a poëtis xime invocatur [c], & lyram, vel haram tenens plerumque pingitur [d]. arto, *artem divinatoriam* exercere debatur, ŭnde *Augur* [e] vocatur, Graece πρόφητος [f], quaſi *praeſa-* *i* dicas; Λοξίας etiam ἀπὸ τοῦ λόξου, ; eſt, *obliquo* [g]; quia *obliqua*, ſive *ia* reſponſa conſulentibus dabat; n ſacerdotes ſcilicet ejus conjectuſuas pro oraculis credulis venditat. Romanis poſt Auguſtum eti- Apollo *Actius* in memoriam vi- iae *Actiacae* fuit cultus [h]. Plua autem per totum terrarum or- ı oracula ei tribuuntur, quorum ıium praecipuum fuit oraculum *phicum* [i]: imo etiam hominibus ɔusdam divinandi artem largiri creatur [k]. *Pingebatur* Apollo ſpecie erbis juvenis, promiſſis capillis [l],

R 5 unde

uven. VI. 172. b *Ovid. Metam.* I. *vſ.* 8. c *Id. Amor.* I. XV. *vſ.* 35. d *Horat.* *l.* I. 21. e *Id. Od.* I. XI. *vſ.* 32. f *Pau-* *ı. Att. c.* 32. g *Herod.* IV. *c.* 163. h *Pro-* *t. L.* IV. *El.* VI. v. 67. i *Juven.* VI. *vſ.* 5. k *Virg. Aen.* III. *vſ.* 231. & XII. *vſ.* I. l *Tibull.* I. *El.* IV. *vſ.* 37.

(unde Latinis *intonſus*, Graecis 'Ακε-σεκόμης [a] eſt dictus) dextra arcum ſagittas, laeva citharam, vel lyra tenens [b], quia coeli temperiem & i-temperiem regit [c]. Coronatur *lau*, quae arbor ei ſacra fuit [d]; unde, q divinare volebant, *laurum* comed-bant [e]; & hinc etiam poëtae lau coronantur. Aves ei ſacrae erant *a-cipiter* [f] & *corvus* [g].

Apollinis filius fuit *Aeſculapius*, q peculiariter magis *medicinae* prae-rat [h]. Hic fingitur arte ſua mor-os in vitam revocaſſe, & propte a Jove irato fatorum ordinem ita t-bari, fulmine percuſſus fuiſſe [i]. C-lebatur olim praecipue *Epidauri* Graecia forma ſerpentis, vel bac innixus, cui ſerpens circumvolu erat. Unde oraculi juſſu Rom arceſſitus fuit [k]; ubi templum ei inſula Tiberina exſtructum eſt d

men-

a *Hom. Il.* v. *vſ.* 39. b *Horat. Od.* I. I. c *Macrob. Saturn.* I. *c.* 17. d *V. Clau* de *rapt. Proſ.* II. *vſ.* 109. *Ovid. Met.* I. v. 8. e *Tibull.* II. *El.* v. *vſ.* 63. f *Homer.* O 6. *vſ.* 525. g *Aelian de animal. L.* I. *c.* 4; q. *L.* VII. *c.* 18. h *Virg. Aen.* VII. *vſ.* 2. i *Virg. d. l.* k *Ovid. Metam.* XV. *vſ.* 2. *ſeqq.*

rentur videri de cultu Aeſculapii & ·pentis ejus Viri Celeberr. *Mich.* *ſallus*, qui locum *Joannis Apoc.* 13. de hujus Dei cultu explicat; *Theod. Haſaeus in Bibl. Hiſt. Phil.* *ſis* III. *Faſc.* I. *Pingebatur* vul- ſenili, barba promiſſa, (unde jo- *Dionyſii Syracuſarum* tyranni, a barbam auream ſtatuae ejus ab- eret, dicentis, *Non convenire fi- n eſſe barbatum, dum pater imber- eſſet* [a]) pallio indutus & baculum nu tenens. Immolabatur ei *Gallus.* ebant etiam in ejus fano cubare ae- ti, ut per ſomnium de remedio nerentur [b].

DE DIIS SELECTIS.

Dii Selecti fuerunt octo: *Janus*, *urnus*, *Rhea*, *Genius*, *Pluto*, *Bac-* , *Sol* & *Luna*.

. XIV. *Janus anni Deus* [c] (nam nomine etiam *Solem* intellexe- : [d]; unde *Matutinus pater* dici vi- ur apud Horatium *ſerm.* II. VI *vſ.* 20. **De Juno.**

a *l. Max.* I. I. *ext.* 3. b *Plaut. Curcul. A.* . 5. I. *Ariſtoph. Pluto* v. 662. *&c.* c *Ovid.* *ſt.* I. *vſ.* 65. d *Macrob. Saturn.* I. *c.* 17.

20.) dictus fuit ab *eundo* [a], quaſi *I*-*nus*; quia annus, ſive tempus ſemper *it*, vel *procedit*; vel, quia cum *Ja*-*ris* foribus coeli, per quas *itur* & *re*-*ditur*, praeeſſe dicebatur [b]: hinc *i*-am *foribus* in terra praeeſt, quae *ab* eo *januae* dicuntur: & propterea q*uo*-que *Januarius* menſis, qui annum *a*-perit de *Jano* ita eſt dictus [c]: ej*us*-que prima die felicem anni ſucceſſ*um* ſibi mutuo optabant Romani [d], & m*u*-nuſcula mittebant [e], quae *ſtren*[ae] dicuntur. Hic primus homines *sa*-crorum ritus docuiſſe dicitur; & *in*-de in omnibus ſacris primus invoca*ba*-tur [g]: vel forte, ut Ovidius refe*rt*, hoc fiebat, ut per eum quaſi jani*to*-rem ad reliquos Deos aditus eſſe[h]. Quia autem antiquiſſimus Deorum *e*-rat [i], hinc peculiariter *Pater* dice*ba*-tur [d], (& in formulis precum *p*-rumque primus nominari ſolebat)

[l]et

a *Cic. de N. D.* II. 27. b *Ovid. d. l. vſ.* 5. c *Varr. L. L.* v. 4. d *Ibid. vſ.* 175. e *S*[*ue*]*t*. *Aug. c.* 57. *Tib. c.* 34. *Cajo. c.* 42. f *I*[*d*]. *Feſt hac. v.* g *Cic. de N. D.* II. 27. *Mar*-*tial.* x. *Epigr.* 28. *Macrob. Saturn.* I. 9. h *Ovid. Faſt.* I. *vſ.* 173. i *Juven.* VI *vſ.* 393. k *Horat. Epiſt.* I. XVI. *vſ.* 59. l *Ca*-*to de R. R. n.* 133.

et id cognomen aliorum etiam De-
ım eſſet. Revera autem antiquiſ-
nus quidam Italiae Rex fuiſſe vide-
· (nam Graecis quidem hoc numen
ognitum fuit [a]) qui *vini* uſum I-
ɔs primum docuit; unde ab Hebraeo
Jajin, quae vox *vinum* notat, no-
n ejus potius deducas: & hinc i-
n fuerit cum *Noacho*, cui revera
i inventio debetur: eadem de cauſ-
Oenotrius quoque eſt dictus, quod
aecum οἶνος *vinum* ſignificet: &
it, quod Oenotrius ſeptemdecim
ıtibus, ante bellum Trojanum reg-
e dicitur [b], quod fere in Noachi
ıtem incidit. Templum ei pri-
m exſtruxit Romulus poſtquam
em cum Sabinis feciſſet [c], in quo
ıplo ſtatua ejus erat *bifrons*, vel ad
onem duorum populorum notan-
ı; vel, quia omnis janua duas
ıtes habet [d]; vel, quia Noachus
num & ſecundum orbem habita-
i [e]; vel denique, quia tempus prae-
ta & futura reſpicit: digitis ita fi-
gura-

a *vid. Faſt.* I. *vſ.* 90. *Athen. Deipnos. L.* XV. *Pomp. Sabin. ad Virg. Aen.* I. *vſ.* 532. *Serv. ad Aen.* I. *vſ.* 291. d *Ovid. Faſt* ſ. 135. c *Arnob. ad* V. *gent. L.* VI.

guratis, ut trecentorum ſexag
quinque dierum nota per ſignifica
nem anni, temporis & aevi De
indicaret [a]. Aliquando etiam *Qua*
frons [b] pingitur, ut *quatuor* anni p
tes ſignificentur. *Clavem* & *vir*
manu tenet, quia janitor coeli e
Patulcius & *Cluſius* nominatur,
ejus templum bello indicto pateba
pace facta claudebatur [e]: quod i
annos 724. ter tantum Romae a
dit: Non tamen putandum eſt, ſ
per bellum ipſo actu extitiſſe; ſed
lum eſſe credebant veteres, cum
ma pax facta non eſſet, licet re
bellum non exerceretur.

De Saturno. §. XV. *Saturnus* (per quem
verſam mundi naturam intellexiſſe
teres auctor eſt *Dionyſius Halicar*
ſenſis L. I. *c.* 38.) temporis in g
re Deus, ita dictus fuit a *ſatu* [f],
homines primum *ſerere* docuit; G
cis autem Κρόνος dictus eſt, q
Χρόνος, (quae vox *tempus* notat,
tiquiſſimi enim Graeci literas adſp

a *Plin. H. N.* XXXIV. *c.* 7. b *Macrob.* I. 9
c *Ovid. Faſt.* I. *vſ.* 99. d *Ib. vſ.* 129.
Aen. VII. *vſ.* 607. e *Horat. Od.* IV. X
f *Varro de L. L.* IV. *c.* 10.

ignorabant) quia auctor eſt *tem-*
um [a]. Hic Coeli & Terrae, ſive
ſtae Majoris filius fuit; & foedere
n fratre ſuo majore *Titano* facto li-
os ſuos ſe devoraturum eſſe promi-
; quod etiam fecit, donec pro Jo-
& reliquis lapis ei obtruderetur [b].
ſtea a filio Jove regno pulſus ad Ja-
n, qui parti Italiae imperabat,
fugit; & ibi *latuit*, unde ea re-
Latium eſt dicta [c]. Et ipſum
i nomen verius eſt ab Hebraeo
Satar, quod *latere* ſignificat; un-
primum parentem noſtrum *Ada-*
n per eum ſignificatum fuiſſe pu-
[d], quia pudore nuditatis ſuae *la-*
it coram DOMINO [e]: alii No-
um per eum adumbratum putant,
ille diu in Arca *latuit*. Hinc e-
in nummis Romanorum navis
a ſcilicet in Italiam advectus dice-
ur) & Janus bifrons conſpicitur [f].
ano in regni ſocietatem adſcitus
ines agreſtes ad cultum humani-
orem

acr. *Sat.* 1. *c.* 8. b *Vid. Apollodor. Biblioth.*
1. c *Ovid. Faſt.* 1. *vſ.* 237. *Virg. Aen.*
11. *vſ.* 319. d *Fr. Junius not. ad Tertull.*
ſpectac. c. 8. *Voſſ. Idol. L.* 1. *c.* 8. & 18.
Geneſ. III. 10. f *Ovid. Faſt.* 1. *vſ.* 239.
ctant. de falſ. rel. 1. *c.* 13.

orem traduxit; unde ſub eo *aurea* [illegible]-*tas* fuiſſe perhibebatur [a]. *Pingeba*[illegible] *S*aturnus ut ſenex decrepitus, quia [illegible]-hil eſt tempore antiquius [b]; falc[illegible] manu tenens, quia tempus omnia [illegible]-ſecat; vel etiam aliquando angu[illegible] caudam ſibi mordentem; qua re ſ[illegible]-nificabatur tempus ſe ipſum quaſi c[illegible]-ſumere; aliquando denique infant[illegible] devorans, qua re etiam *tempus ed[illegible]* *rerum* denotabatur [c]. In templo [illegible]-turni Romae erar *Aerarium* [d], in [illegible] praeter pecuniam publicam, eti[illegible] monumenta publica, & ſigna mili[illegible]-ria adſervabantur: quia nempe [illegible]-gnante Saturno inviolata fides & ju[illegible]-tia obtinuiſſe credebatur [e]. Feſt[illegible] *Saturnalia* dictum in ejus honor[illegible] celebrabatur menſe Decembri [f] [illegible] quinque, vel ſeptem dies (varie [illegible]-nim traditur) maxima laetitia, c[illegible]-viviis agitandis, muneribus paſ[illegible] mittendis, & feriis agendis [g]: i[illegible]

om[illegible]

a *Virg. Aen.* VIII. *vſ.* 324. *Ovid. Metam* I. [illegible] 89. *ſeqq. Tibull. I.* III. V. 35. b *Ovid.* [illegible] I. *vſ.* 234. c *Id. Metam.* XV. *vſ.* [illegible] d *Suet. Claud. c.* 24. e *Plut. Quaeſt.* [illegible] *m.* 275. *ſive num.* 41. f *Mummius* [illegible] *poëta apud Macrob. Saturn.* I. *c.* 10. g [illegible]-*cius ap. Priſcian. L.* V.

mnis civitas feriata publico edicto onferre ſe in montem Aventinum, c ruſticari quodammodo ſolita iit [a]. Tum quoque ſervis, ut um dominis luderent, & jocarenır, concedebatur [b]: iisque ad menm accumbentibus domini miniſtraınt [c]; ut ita aurea aetas ſignificareır, qua omnes homines ejusdem ɔnditionis fuerunt. *Gladiatores* quoıe in ejus honorem depugnabant, ıia Saturnus ſanguine humano placacredebatur; ſaevus enim & terreſtris us fuit habitus [d] [e]; imo olim huınae victimae ei immolabantur [f]: ıod apud Italos primum abolevit *ercules* hominum ſimulacris ſtramineſubſtitutis, quae Ἀργείους vocabant [g]. cra ei fiebant capite aperto ſecus reliquis Diis [h]: nempe, quia tems omnia aperit [i].

§. XVI *Rhea*, qua (ne cum Ve- *De Rhea*.

S ſta

a ʼorcius *Latro declam. in Catil. c.* 17. *p.* 158. *d. I. Waſſe. Senec. ep.* 18. b *Horat. Serm.* II. III. *vſ* 4. c *Auſon. de feriis Rom. vſ.* 16. d *Plut. Quaeſt. Rom. n.* 11. *ſive p. m.* 266. & *n.* 34. *ſive p.* 272. e *Auſon d. l.* v. 35. *Ovid. Faſt.* v. *vſ.* 627. g *Feſt. V. Argeos.* h *Macrob. Sat.* I. *c.* 10. *Serv. Aen.* III. v. 07. i *Plut. Q. R. n.* 12. *ſive p. m.* 260.

ſta confundatur) *tellus habitata* ſi
gnificatur, Coeli filia, Saturni ux
& ſoror fuit. Haec etiam *Ops* dict
eſt, quia terrae munera *opem* omn
bus ferunt [a], (ſed diſſentit Varro
L. L. IV. *c.* 10.) & feſtum ejus *Op*
lia [b]. *Magna mater* [c], quia tell
tanquam *mater* omnia animantia n
trit; *Mater Deorum* [d], quia Satu
ni, a quo omnes fere Dii progeni
ſunt, uxor fuit: & inde etiam *Dom*
na [e] ſaepe dicitur [f]. *Cybele* [g], *B*
recynthia [h], (vel *Berecyntia* potius
& *Idaea mater* vocabatur [k] a mon
bus *Phrygiae*, ubi praecipue colet
tur: vel etiam *Cybele* vocata fuit
cubo, quae figura omnium maxi
ſtabilis eſt, ſicut inter elementa, qu
vulgo vocant, terra: imo *Cyb*
ſaepe dicitur: & ubicunque ap
pöetas *Cybelle*, aut *Cybele* media lo
ga legitur reſcribendum eſſe *Cyb*
voluit *Gudius ad Phaedr. L.* III.

a *Vid Feſt. V. Opis.* b *Varr. L. L.* V. 3.
c *Varro ap. Auguſt. de Civ. Dei* VII. *c.*
d *Virg. Aen.* VI. *vſ.* 784. e *Virg. Aen.*
vſ. 113. f *Catull. Attin.* V. 13. & 91.
Aen. III. V. 113. g *Strabo L.* XII. *n.*
h *Virg. Aen.* VI. *vſ.* 784. i *Serv. ad*
IX. 82. k *Lucret.* II. *v.* 611.

. [a]. Bello Punico II. monitu li-
orum *Sibyllinorum Peſſinunte* in A-
, ubi ſub forma lapidis colebatur,
omam arceſſita fuit [b]. *Pingebatur*
hea, ſive Cybele matronali habitu
ronam *turribus* ſuſtinet; *clavem* te-
ns, quia hyeme velut *clauſa* tellus
re *recluditur*; currui inſidens a *leo-
bus* tracto [c], quia materna benigni-
e omnia, etiam ferociſſima, mite-
nt; veſte picta induitur ob flores
animalia, quibus terra quaſi eſt ve-
ta. *Feſtum* ejus *Megaleſia* dictum
lebrabatur menſe Aprili ludis prae-
ue ſcenicis. Ejus ſacra perageban-
r a ſacerdotibus, qui *Galli* diceban-
r a quodam Phrygiae fluvio ita di-
[d]; iisque praeerat *Archigallus*. Hi
furorem acti [e] vaticinabantur; &
ipſos caſtrabant [f] ad imitationem
yos cujusdam, quem cum Cybele
amaſſet, eumque amore nymphae
ngaritidis irretitum inveniſſet, in

S 2 furo-

a *Vid. & Graev. ad Lucian. T.* II. *p.* 895.
Broukh. ad Prop. III. 15. 35. *Voſſ. de Idol.*
II. *c.* 52. b *Liv.* XXIX. *c.* 14. *Ovid. Faſt.*
IV. *vſ.* 247. *ſeqq.* c *Ovid. ib. vſ.* 217. d *O-
vid Faſt.* IV. *vſ.* 361. e *Lucan.* I. *vſ.* 561.
f *Juven* VI. *vſ.* 513. *Ovid. in Ibin vſ.*
453.

furorem egerat, ita ut ipſe ſibi geni-
talia ferro demeteret. In ejus ſacri
tympana & *cymbala* adhibebantur, qu
Rhea his inſtrumentis adhibitis Satu
num prohibuerat, ne Jovis vagitu
dum eum pareret, exaudire poſſet
Immolabatur ei bos, vel [b] *porca fo*
ta [c], ut terrae *foecunditas* ſignificar
tur. Arbor vero ei ſacra erat *pinu*,
in quam quoque Atym mutatum f
iſſe fabulabantur [d].

De Genio, Penatibus & Laribus.

§. XVII. *Genius* dicebatur *Nat*
rae Deus, qui omnium rerum *gigne*
darum vim habebat. Dictus eſt
antiquo verbo *geno* (qua voce utit
aliquando *Lucretius*, ut, exem
gratia, *l.* 1. *vſ.* 130.) pro *gigno*; ve
quia curat ut *gignamur*; vel, qu
nos *genitos* ſuſcipit, ac tuetur [e]: c
debant enim veteres unicuique hon
ni [f], & etiam loco [g] ſuum adeſſe G
nium; cujus munus eſſet hominem
ſtum, vel locum aſſidue tueri, eiq
pr

a *Id. Faſt.* IV. *vſ.* 207. b *Ovid. Faſt.* IV.
630. *ſeqq.* c *Horat. Epiſt.* II. I. *vſ.* I
d *Ovid. Metam* X. *vſ.* 104. e *V. Cenſo.*
de die natali c. 3 *Feſt. v. Genium.* f *Aſ.*
XII. 15. *Horat. Epiſt.* II. 2. *vſ.* 187. g *V.*
Aen. VII. *vſ.* 136. *Menand. p.* 260. *v.* 5
ed. Cl. Clerici.

ꝑraeſidere: unde ab *Apulejo* [a] dicitur
ngularis praefectus, *domeſticus ſpecula-*
or, *individuus arbiter*, *inſeparabilis*
ſtis, *malorum improbator*, *bonorum*
robator, &c. Et hinc phraſes ſunt
rtae, *defraudare Genium ſuum*, hoc
ſt, *negare naturae*, *quod appetit* [b];
ui contrarium eſt, *indulgere genio* [c].
um igitur aliquem enixe obteſtari
ellent, *per genium ejus* orabant [d].
ic etiam quisque *jurabat per Genium*
um, ſervi per *Genium heri*, omnes
tem Romani poſt perditam liberta-
m per *Genium principis*; fuſtuarii
ena [e] in pejerantes conſtituta: mu-
eres vero & ancillae per *Junonem ſu-*
n [f], vel *herae ſuae* [g] jurabant. Ple-
que autem duos Genios, alterum
num [h], alterum malum hominibus
eſſe credebant [i]; quorum ille ho-
ines ad bonum, hic ad malum im-
elleret: & hi ſunt, qui in monu-
entis ſepulchrorum *Dii Manes* vo-

S 3 can-

De Deo Socratis. b *Terent. Phor. A.* I. 5. I. c *Perſius S. V. vſ.* 151. d *Horat. Epiſt.* I. VII. *vſ.* 94. e *l.* 13. §. *ult. ff. de jurej* f *Petron. c.* 25. *Tibull.* IV. XIII. V. 15. g *Juven.* II. *vſ.* 98. h *Serv. ad. Virg. Aen* VI. *vſ.* 747. i *V. Plutarch. Bruto p. m.* 1000.

cantur [a]. Colebatur ſaepe Geni ſub forma ſerpentis [b]; & aliquand juvenili, aliquando rurſus ſenili forn effingebatur. Sacra ei fiebant nat potiſſimum cujusque die [c] floribus vino [d], & unguentis [e], & ture † qu incongruum videbatur eum ſangui placare, qui vitae auctor erat: aliqua do tamen etiam porcum ei immol bant [f], niſi hic ad convivium potius f erit. Graeci Δαίμονα *bonum Genium* v cant: & ita in conviviis ultimum p culum, quod in ejus honorem ſum batur, dicebatur Ἀγαθοῦ δαίμονος [i]

Geniis affines fuerunt *Penates* *Lares*: ita enim dicebantur Dii, prae aliis eligebantur pro lubitu, ex Diis magnis, vel ex Majorib defunctis [h], vel ex aliis Heroibus (quemadmodum *Alexander Sever* Imperator etiam *Abrahamum*, *Ch ſtum*, & *Orpheum* in larario ſuo luiſſe legitur) ut uni alicui regior

uri

a *V. Sanct. Minervam p. m.* 611. *& ibi Cl. rizon.* b *Virg. Aen.* V. *vſ.* 95. c *P Sat.* II. *vſ.* 3. d *Horat. Epiſt.* II. I. 144. e *Tibull.* II. 2. V. 5. † *Ib.* IV. 2 9. f *Id. Od.* III. *n.* 17. g *Vid. Aelian H* I. 20. h *Serv. ad Aen.* VI. V. 152. i *Lamprid. Alex. Sev. c.* 29.

rbi, (unde πολιȣ̈χοι θεοὶ [a] Graecis
icuntur) aut familiae praeeſſent.
)icti ſunt *Penates* [h], quia in *penitiſ-
ma* ſive *intima* aedium parte, ubi
nus adſervabatur, colebantur; un-
e etiam *penetrales* [c] fuerunt dicti,
: ſacraria eorum *penetralia* [d]. *Lares*
ero dicuntur ab Etruſca voce *Lar*,
uae *Principem* [e], ſive *Praeſidem*,
ὸν προςάτην, notat: inter quos &
'enates haec differentia fuiſſe videtur,
uod *Lares* proprie dicuntur, qui
ni alicui familiae [f], *Penates*, qui
rbi cuidam vel Reipublicae prae-
int; (qui etiam *Publici* vocantur,
: Romae in Capitolio colebantur [g])
cet ſaepe hae voces confundantur.
rant autem Lares haereditarii fami-
is, unde *patrii* dicuntur Virgilio [h],
raecis vero θεοὶ πατρῷοι, γενέθλιοι,
τήσιοι, μύχιοι, ἕρκιοι [i]: & quisque
omi ſuae in *larario* [k], vel aedicula
uadam ſacra [l], parvas eorum ima-

S 4 gun-

Poll Onom. I. *c.* I. *n.* 24. b *Cic. de N. D.* II. *c.* 27. c *Senec. Theb. vſ.* 340. d *Feſt. hac V.* e *Vid. Liv.* IV. *c.* 9. II. 17. f *Juven.* XII. *vſ.* 89. g *Liv.* III. *c.* 17. h *Aen.* IV. *vſ.* 599. i *Dion. Halic.* I. *c.* 67. k *Lamprid. d. l.* l *Juven.* VIII. V. 110.

gunculas habebat cereas [a], canin pelle veſtitas, & *canem* juxta ſe ha bentes [b], qui *aedium cuſtos* habetu Ante eas imagines ignem perpetuu alebant; & quia in *atriis* aedium fer erant locatae ipſa *atria* inde denomi nari potuerunt [c], quod ex fumo *atr* fierent: & majorum imagines, qua in atriis ſervabantur, *fumoſae* inde di ctae videntur apud Juvenalem VIII *vſ.* 8. Haſce imagines floribus & ſertis exornabant [d], quae diebus fe ſtis renovabantur [e]. Et quisque qu dem in aedibus ſuis talia ſacraria ha bebat [f], ubi ſacra haereditaria col bant: ſed maxime tamen proceres quemadmodum ſimile quid hodie a pud Pontificios obtinet [g]. Offer bant laribus frugum primitias, porcum iis immolabant [h]. Peregi autem abeuntes, vel inde redeunt

Dec

a *Juven. l. prox. d.* b *Ovid. Faſt.* V. *vſ.* 13 *ſeqq.* c *Iſid. Orig.* XV. *c.* 3. d *Plaut. Au lul. Prol. vſ.* 14. *& A.* II. *S.* VIII. *vſ.* 1 e *Juven. d. l.* f *V. Cic. Verr.* VI. *c.* 2. *ſeq & omn. not. ad Petron. c.* 29. *p.* 108. *ed* C *Burm.* g *V. Cic Famil* X. III. *n.* 2. *& i Manut.* h *Horat. Od.* III. XXIII. *vſ.*

eos Penates ſalutabant [a]. *Compita* iam Laribus erant ſacra; & in eorm honorem feſtum *Compitalia* dium celebrabatur [b]. Denique *Pena-* & *Lares*, qui *aedibus* praeſunt, pe pro *ipſis aedibus* ponuntur [c]; etiam *Lar* ſingulari numero pro eriore *parte* domus [d]. *Mater Laum* dicebatur *Lara*, vel *Larunda* [e]: l etiam *Mania*; niſi haec forte eom avia fuit [f].

De Plutone, & Proſerpina, ſive Hecate.

§. XVII. Quae de inferis narranr ſapientiores veterum pro fabulis buere [g]; licet tamen animae imrtalitatem minime negarent. Veatamen nobis ea paucis explicanda iunt. *Pluto* itaque *inferorum De-* Saturni etiam filius, dictus eſt ὸ ἐ πλȣ́τȣ, hoc eſt, a *divitiis*; ia *divitiae* in inferioribus terrae parus latent, ùnde Latinis etiam *Dis*

 dici-

a Terent. Phorm. A. II. S. I. vſ. 81. Plaut. Merc. A. V. S. II. v. 24. b Ovid. Faſt. v. vſ. 140. c Virg. Aen. VIII. vſ. 123. d Ovid. Faſt. I. vſ. 136. e Auſon. Technop. p. 480. Lactant. de falſ. rel. I c. 20. f Varro de LL. VIII. 38. Feſt. vel Paulus potius, . Maniae. g Horat. Serm. I. IV. vſ. 16. Cic. pro Cluent. c. 61. & Tuſc. Quaeſt. L. I. c. . ſeqq.

dicitur [a]. *Orcus* etiam dictus eſt *urgendo* [b], quia omnes ad mortem *u*get; vel potius ab Hebraica vo ארקא, hoc eſt, *terra* [c]: licet v *Orcus* pro ipſa *habitatione defunc*-*rum* [d] ſaepius ſumatur. Saturni, ut xi, & Opis filius fuit; & in ſor one univerſi *inferos* obtinuiſſe [e], c plenum in defunctos imperium ex cere credebatur: unde *Jupiter inf* *nus* & *Stygius* dicitur [f] a *Styge* palu infernali: quemadmodum uxor e *Proſerpina Juno Profunda* [g], & *Infe* *Jupiter* etiam *Magicus*, ut quidam gunt apud Virgilium *in Ceiri vſ.* 3 *Pingebatur* Pluto ſolio inſidens, t vo vultu [h], ſceptro & corona ex e no inſignis; clavem etiam habe quia inferorum cuſtodiam gerit [i]. *ctima* ejus fuit *taurus* [k].

Plutonis ergo uxor *Proſerpi* Jovis & Cereris filia, quam ex S

a *Virg. Aen.* VI. *vſ.* 269. *Cic. de N. D.* I *c.* 26. b *Cic. in Verrem. L.* IV. *c.* 50. *Feſt. V*r*cus.* c *Jerem.* X. *n.* II. *Voſſ. Etymol.* d *g. Aen.* VI. *vſ.* 269. e *Juven.* XIII. *vſ.* f *Senec. Herc. Fur. vſ.* 47. *Virg. Aen.* VI *ſ.* 252. g *Claud. de rapt. Proſ.* I. *vſ.* 2. *t. Sylv.* II. I. *vſ.* 147. h *Claud. d. l. vſ.* i *Pauſan. Eliac. pr. c.* 20. k *Virg. Aen.* I. *vſ.* 253. l *Juven.* XIII. *vſ.* 50.

ı rapuiſſe dicitur : Cereris tamen
·ecibus effectum fuiſſe fingunt, ut
x menſibus apud maritum in inferis,
x reliquis apud matrem in coelis
:geret [a] : qua re ſignificabatur ſe-
en hyeme terra latens aeſtate pro-
mpere; per hanc enim Deam *foe-
nditatem terrae*, vel forte ipſum ſe-
en [b] notabant. Eadem *Libera* eſt
cta [c], & *Baccho* ſocia jungitur ap.
'audian. de rapt. Pros. L. I. v 16.
aec etiam in mortuos imperium ha-
re [d], & morti proximos tondere
edebatur antequam mori poſſent [f].
ıdem etiam *Hecate* [g] dicitur, & tum
:pe cum Diana & Luna confundi-
r [h]; ac fingitur triplici capite, e-
i ſcilicet [i], canis ac hominis; quia
n ſuam tribus locis exerit, in coe-
nempe, in terris, & apud inferos.
nificiis etiam praeeſſe credebatur [k];
ia Lunam in herbas, quibus vene-
ia exercebant, deſpumare [l], atque
ita

a *Ovid. Metam.* V. *vſ.* 566. b *Cic. de N D.* II. 26. c *Cic. Verr. L.* IV. *c* 48 d *Ti-bull.* III. *El.* V. *vſ.* 5. *Hor. Serm* II. V. *vſ. ult.* e *Virg. Aen.* IV. *vſ.* 699. f *Ibid.* VI. *vſ.* 247. g *Vid Horat. Od* III. 22 h *Virg. Aen.* IV. *vſ.* 512. i *Horat. Serm.* I. VIII. *vſ.* 33. k *Lucan.* VI. *vſ.* 505

ita vim quandam magicam iis adde
putabant. *Triviis* etiam praeerat,
in iis colebatur [a]; ac inde *Trivia*
Graecis [b] τριοδῖτις, τρίμορφος, τ
πρόσωπος, dicitur [c]. Et Athenis
triviis ditiores certo tempore co
nam Hecatae apponebant a paup
ribus diripiendam [d]. *Immolabat*
ei vacca ſterilis [e]; vel etiam canis
quia canum ululatu ſpectra, quae i
mittere credebatur Hecate, fug
credebant.

Reliqua inferorum numina, qu
non ita multum ad inſtitutum noſtru
faciunt, ſilentio tranſibimus: r
quod paucis verbis de *Parcis* & *Fu*
monendum eſt.

Parcae juxta plurimos, & ma
quidem nominis grammaticos veter
ita dictae ſunt κατ' ἀντίφρασιν, qu
nemini parcant [g]: ſed cum ea ſit n
rum inſcitiae aſylum, verius cum *V*
ſio & *Jul. Caeſ. Scaligero* [h] dicas a *p*
cendo eſſe dictas, quia *parcant*: u
en

a *Vid Virg. Aen.* VI. *vſ.* 610. b *Athen.* VII. *Deipnos* c *Catull. carm.* 35. d *A*
ſtoph. Plut. v. 594. *ſeqq. & ibi Schol.* e *V*
Aen VI. *vſ.* 251 f *Ovid. Faſt.* I. *vſ.* 3
g *Iſidor.* VIII. *c.* 11. h *Poëtic.* III. *c.*

nim tantum dicitur filium vitae incidere; duae vero, altera vitam dare, altera vitam continuare: niſi a *partiendo* dictas velis, quod ſortem hominibus *partiantur*, quemadmodum Graecis ἀπὸ τοῦ μείρειν Μοῖραι dicuntur. Fuerunt autem tres ſorores Jovis & *Themidis* [a], vel etiam ſolius *Noctis* [b] filiae; *Clotho* dicta a verbo κλώθω, *neo*, quia ſtamen ducit, eaque homines in vitam vocare credebatur: *Lacheſis* a λαγχάνω [c], *ſortior*; quia humanae vitae *ſortem* praefinit; & *Atropos* dicta a verbo τρέπω, *verto*, & ab α privativo; quod ſcilicet *verti*, ſive *flecti* nequiret, eaque filum vitae incidere credebatur.

Furiae, ſive *Dirae* itidem tres fuerunt, *Eumenides* etiam & *Erinnyes* dictae. Nomina earum fuerunt *Alecto*, *Tiſiphone* & *Megaera*. Iisque nihil aliud ſignificabatur, quam impios ſceleratosque continuis & ſurdis conſcientiae flagellis caedi [d]; quemadmodum elegantiſſime id deducit Cicero *pro Roſcio Amerino c.* 24.

§. XIX.

a *Heſiod.* Θεογ. *vſ.* 904. c *Ibid.* *vſ.* 217. c *Aor.* ἔλαχον. d *Juven.* XIII. *vſ.* 195.

De Baccho, ejusque comitibus.

§. XIX. *Bacchus*, ſive *Liber*,
ni Deus, Jovis & *Semeles* filius,
miro modo natus, ut apud Myth-
graphos late videri poteſt [a]. Dici
ab Hebraeo verbo *Bacchah*, quod-
julare notat: quia illud in ſacris e
uſitatum erat. *Bochartus* [b] vero
ctum fuiſſe vult quaſi *Bar-Chus*, h
eſt, *Chuſi filius*; unde eundem *N*-
rothum fuiſſe putat [c]. *Liber* autem,
& *Liber Pater* Latinis dicitur [d], q
vinum homines curis *liberat* [e]:
κατ' ἐξοχὴν *Jovis liber*, hoc eſt,
us: vel denique melius a Gr. λείβ
libo, *ſtillo* [f]. *Dionyſus* dicitur a Δ
hoc eſt, *Jovis* (ſubaudi *filius* [g])
Nyſa inſula, in qua educatus dici
Lenaeus [h], ἀπὸ τῶν ληνῶν, quod *to*
laria ſcilicet vino ex uvis exprime
inveniſſet [i]. *Pingebatur* Bacchus
re puer, quia vinum immodice ſi-
p

a *Vid. & Ovid. Metam.* III. *vſ.* 310. b *a-
leg.* I. *c.* 2. c *Vid. Ampliſſ. vander M
de die mundi Diſſ* II. *p.* 526. d *Macrob
turn.* I. *c.* 19. e *Horat. Od.* II. II. *v.* 7
& Epiſt. I. 5. *vſ.* 16. f *V. Cl. Perizo
Sanct. Min. p. m.* 569. g *Lucian. in
Dial.* h *Tibull.* III. 6. v. 38. i *Serv
Virg. Georg.* II. *vſ.* 4. *& clarius. ad Aen*
vſ. 214.

ımptum ſapientiam hominibus au-
rt ; vel etiam adoleſcens coma-
ıs [a], formoſus & nudus, quae
nnia vini naturam notant: *cornutus*
iam plerumque fingitur, quia vi-
ım homines ad *audaciam* impellit [b],
ıjus ſymbolum ſunt *cornua* : vel,
ia priſci mortales cornibus boum
ɔebant [c] : *hedera* coronabatur [d],
ia ea planta ebrietatem arcere cre-
ɔatur : *thyrſum* manu geſtat, hoc
, *haſtam hedera* [e], vel *pampinis*
cumvolutam ; quam *gravem* vocat
ɔratius [f], quia magnam poteſtatem
exercere credebatur; quemadmo-
n etiam dicebant, eum univerſum
ientem domuiſſe [g]: & hinc *thyr-*
aptiſſima tranſlatione pro *quovis*
ulo, vel *impetu* ponitur [h]. *Cur-*
ejus a tigribus [i], aliquando vero
onibus, vel lyncibus trahebatur;
, quia vinum ferociſſimos quosque
do-

bull. I. IV. *vſ.* 37. *Senec. Oed. vſ.* 404. & *ppol.* I. 751. b *Ovid. Art. Am.* I. *vſ.* 9. *Horat. Od.* III. 21. *vſ.* 15. *ſeqq.* c *Vid. ſſ. de Idol. L.* III. *c.* 71. d *Ovid. Faſt.* :. *vſ.* 767. e *Id Metam.* III. *vſ.* 667 f *Od.* 19. *vſ.* 8. g *Ovid. Faſtor.* III. *vſ* 729. *Lucret.* I. *vſ.* 921. i *Hor Od.* III. 3. V.

domat [a]; vel, quia homines fero
reddit.

Comites Bacchi erant *Nymphae*, *S*-
tyri [b] & *Silenus* [c], qui ejus praec-
ptor fuiſſe dicebatur: tum mulieres
briae & furentes, quae *Bacchae* [d],
Maenades ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι, hoc eſt
furendo dicuntur: ut etiam *Thyades*,
a θύω, *impetu feror*, *ruo*.
cra ejus *Bacchanalia*, quae eti
Dionyſia & *Orgia* vocantur, Ron
olim omni genere turpitudinis ſ
celebrata [f]; donec A. V. 567. ex
natus-conſulto prohibita ſunt [g].
gia etiam dicta ſunt ἀπὸ τῆς ὀργῆς,
a *furore*: licet ea vox pro *quibu*
ſaepe *ſacris* [i], *arcanis certe*, ponat:
ut pro *ſacris Muſarum* [k], pro *ſa*
Cereris [l], pro *ſacris Cybeles* [m].
ſtum autem Bacchi legitimum *L*-
ralia dictum eſt, quo ei liba ex *m*
offerebantur; quia etiam *mellis* inv-
r

a *Horat. Od.* II. 19. b *Ib. d. l.* c *Sen.*
vſ. 424. d *Horat. Od.* III 25. *vſ.* 15. e
rat. Od. II. XIX. V. 9. f *Juven.* II. 3.
g *Vid. omn. Liv.* XXXIX. *c.* 8. *ſeqq.* h
ad Virg. Aen. IV. *vſ.* 309. i *Vid. Juve* II.
vſ. 91. k *Ariſtoph.* ἐν βατράχ. *vſ.* 355. l
rod. V. *c.* 61. m *Strabo L.* XVII.

or habitus fuit [a]. *Immolabatur* ei ircus, vel caper; quod animal vitius nocere ſolet [b].

Bacchi & Veneris filius erat *Priaus* [c], hortorum cuſtos ingenti virili iembro inſignis [d]; quo forte impuentia, quae ex ebrietate & illegitiiae Veneris uſu conſequi ſolet, deotatur. Statuae ejus vertici etiam *rundo* ad terrendas volucres addebaır [e].

§. XX. *Sol* idem quidem eſt qui pollo, & propterea pleraque ad ım pertinentia, ubi de Apolline aebamus, dicta ſunt; ſed in theologia men gentili diſtinguuntur: cum eim inter ſelectos Deos refertur Sol icitur fuiſſe filius *Hyperionis* [f] fratis Saturni & *Thiae* [g]; vel juxta Iomerum Hyperionis & *Euriphäeſe* [h]: & ipſe etiam interdum *Hyperia* dicitur [i]. Hujus & *Tethyos* filia redita fuit *Aurora* [k]; unde etiam De Sole.

T Hype-

a *Ovid. Faſt.* III. *vſ.* 735. b *Horat Od.* III. 8. *Ovid. Met.* XV. v. 114. & *Faſt.* I. v. 357. c *Tibull.* I. IV. 7. d *Horat. Serm.* I. VIII. *init.* e *Ibid.* v. 4. f *Claudian. de rapt. Proſ.* II. *vſ.* 44. g *Heſiod.* Θεογ. *vſ.* 371. h *Homer. hymn. in Solem.* i *Ovid. Faſt.* V. *vſ.* 383. k *Heſiod. l. d.*

Hyperionis dicitur [a], quia ſcilicet So-
lem praecedens quaſi ex eo naſcitu
Pingebatur Sol juvenili forma, capi
radiis cincto, currui inſidens a quat
equis volucribus tracto [b]. Immol
batur ei *equus* ob cleritatem [c]; qu
tamen an apud Romanos obtinueri
dubito: apud Lacones certe factum
& apud *Aethiopas* ob velocitatem qu
drigae albae ei ſunt oblatae [e].

De Luna. §. XXI. *Luna* quoque eadem qu
dem eſt, quae Diana [f], ſive Proſe
pina: cum vero inter Selectos De
numeratur Hyperionis filia Solis ſ
ror dicitur [g]. Veterum autem ſupe
ſtitio credebat eam, cum deficit, i
cantationibus magicis affligi: ideoq
pelvibus aeneis aliisque rebus magnu
ſonum excitabant [h], ne eas audire po
ſet: eamque ſuperſtitionem apud v
rias Orientis gentes obtinere hodie
itinerariorum ſcriptores teſtantur. I
jus currus a duobus duntaxat equ
trahebatur [i]. In Palatino monte te
plu

a *Ovid. Faſt.* v. *vſ.* 159. b *Ib. Met* II.
153. c *Id. d. Faſtor. l.* d *Pauſan. Lac*
c. 20. e *Heliod. Aeth. L. X.* f *Vid. Va*
de L. L. IV. 10. g *Claud. d. l.* v. 45. h *J*
ven. VI. *vſ.* 442. *Plin. H. N.* II. *c.* 12. i *M*
nil. Aſtron. v. *vſ.* 3.

lum habuit Luna, ubi nomine *Noctilucae* [a] colebatur; & item alterum Aventino [b].

DE DIIS MINORUM GENTIUM.

§. XXII. *Dii Minorum Gentium* [c] erunt *Indigetes*, *Semones*, *Virtutes* *Affectiones animi* & ſimilia; quibus bjungemus *Deos* quosdam *Peregri-s* Romae cultos.

De Diis minorum gentium.

Dii *Indigetes* (Gr. παρεγγέγραπτοι [d], aſi *adſcriptitios* dicas) ſunt, *qui pro-r merita & virtutem in Deos ſunt lati* [e]; & *Heroës* etiam dicuntur. *digetes* autem ſunt dicti, quod *in iis* [f], ſive *inter Deos agerent*; vel tius ab *indigetando*, hoc eſt, *invoando* [g]. Ex his celebriores tantum cenſebimus; *Quirinum* ſcilicet, *rculem*, *Caſtorem* & *Pollucem* & *neam*.

a *Vid. Horat. Od.* IV. VI. *n.* 38. b *Ovid Faſt.* III. *vſ.* 884. c *Vid. Ovid. in Ibin. vſ.* 79. d *Lucian. Jove Trag. p.* 140. *ed. Graev.* e *Horat. Od.* III. 2. *vſ.* 9. *Cic. de LL.* II. *c.* 8. f *Serv. ad Virg. Aen.* XII. *vſ.* 794. g *Macrob. Saturn.* I. *c.* 17.

De Quirino.

§. XXIII. *Quirinus* dictus fu Romulus, Urbis Romae conditor poſtquam inter Deos relatus eſſet [a] vel a *Curibus* Sabinorum oppido; ur de omnes Romani *Quirites* ſunt dic poſtquam Sabini in civitatem recep ſunt; vel a voce *Curis*, quae Sabin *haſtam* notabat, quia magnus bellatc fuerat Romulus, & quod *haſta* olii praecipuum quidem telum, quo i bello utebantur, fuit. Hic cum aſpe rius regnaret concionem ad populu habens, cum ſubito ingens tempeſt exorta eſſet, a Senatoribus dicitur d ſcerptus [b]; qui deinde, ut caedis in vidiam a ſe amolirentur, *Proculu* quendam ſubornarunt, qui juraret Romulum in coelum euntem vidiſſ eumque juſſiſſe, ut ſibi divini hon res fierent [c]. Hinc templum ei e ſtructum eſt, & ſacerdos ei propri conſtitutus, qui *Flamen Quirinalis* e dictus. Feſtum autem, quod men Februario in ejus honorem celebrab tur [d], dicebatur *Quirinalia*. Ux Romuli *Herſilia* etiam in Deos rel

ta

a *Ovid. Faſt.* II. *vſ.* 475. *ſeqq.* b *Flor.* I. *c.* c *Liv.* I. *c.* 16. d *Ovid. d. l.*

a, & *Hora* dicta eſt [a].

§. XXIV. *Hercules* Jovis in *Amphitryonem* mutati, & *Alcmenae* [b] *Thebanae* uxoris Amphitryonis filius *Euryſtheo Mycenarum* Regi propter odium novercae ſuae Junonis ſervire coactus eſt; & duodecim *labores* (ſive *aerumnas* [c], ut proprie vocant) ab eo impoſitos exantlaſſe dicitur [d]: quanquam etiam plura alia egregia facinora perpetraverit; ſed quae eo nomine *aerumnarum* non comprehenduntur, quia non fuerunt illi ab Euryſtheo impoſita. Fuit autem Hercules revera vir aliquis fortiſſimus, vel potius fuerunt viri hoc nomine plures [e]; ſed Graeci ſuo more omnium illorum res geſtas uni ſuo Herculi *Thebano* adſcripſerunt. *Pingitur* ergo tanquam vir robuſtus, clavam dextra manu gerens, & indutus exuvias leonis, quem interfecerat, *Nemeaei*. Romae variis cognominibus cultus eſt, & inter alia nomine Her-

De Hercule.

 culis

a *Id. Met.* XIV. *vſ. ult.* b *Vid. Plaut. Amphitr.* c *Cic. de Fin.* II. *extr.* d *Auſon. Eidyl. l.* XIX. V. *etiam Lucret.* V. *vſ.* 22. *Martial.* IX. *n.* 103. e *Tacit de mor. Germ. c.* 34. *Cic. N. D.* III. *c.* 15. *ſeqq. Serv. ad Aen.* VIII. 564.

culis *Muſagetis*, ſive *Herculis Muſa*
rum [a], hoc eſt, *Muſarum ducis*; qu
fortitudo Muſis, ſive doctrinae ſtu
diis, quietem praeſtat; vel, ut ve
rius loquamur, praeſtare oporteret
inter arma enim fere ſilent Muſ
Sancus etiam, vel *Sanctus* [b], & *Sa*
ctus pater proprio quodam nomi
Romanis, vel Sabinis [c] eſt dictus: a
que idem etiam *Dius Fidius* dictus v
detur, tanquam τῦ Διός, hoc eſt, *J*
vis filium dicas [d]: *D* enim & *L* lit
rae apud veteres ſaepe permutantur
Theſauris quoque praeerat [f]; und
qui divites fieri cupiebant, decimam
bonorum ſuorum partem [h] Herc
conſecrabant, quod dicebant *pollu*
re [i]; & epulum quod hujus decim
tionis cauſſa populo dabatur [k], dic
batur *pollučtum*; unde etiam *polluci*

a *Suet. Aug. c.* 29. *Vid. Vaillant. de fam. R.*
Pomponia n. II. b *Propert.* IV. 10. *vſ.*
Cic. pro Sext. c. 68. c *Varr. L. L.* IV.
d *Feſt. V. V. Medius Fidius: Varr. de L.*
IV. *c.* 10. e *V. Voſſium de permut. liter*
f *Horat. Serm* II. VI. *vſ.* 12. *Pers.* II. v.
g *l.* 2. §. 2. *ff. de pollicitat.* h *Plaut. Bac*
IV. IV. *vſ.* 15. i *Id. Sticho I.* III. v.
Macr. Sat. III. *c.* 12. k *Locus notand*
Cic. de Off. II. *c.* 17. *d. l.* 2. §. 2. *ff. de poll.*

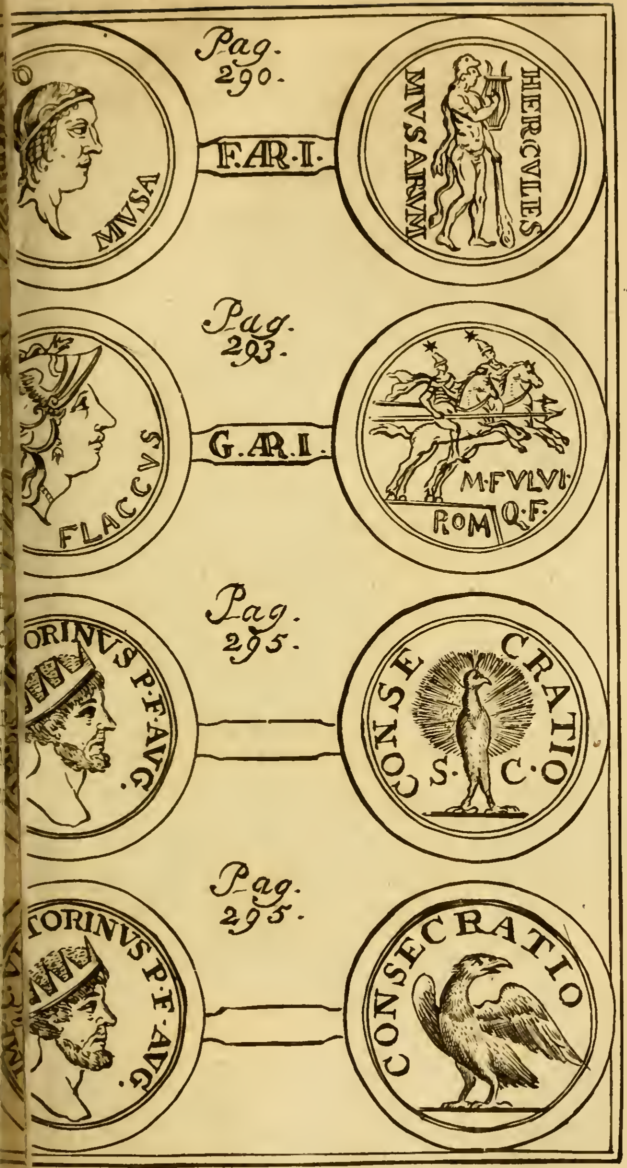

Pag. 290.
MVSA
F.ÆR.I.
HERCVLES
MVSARVM
Pag. 293.
FLACCVS
G.ÆR.I.
M·FVLVI·
Q·F.
ROM
Pag. 295.
ORINVS P·F·AVG.
CONSE CRATIO
S· C·
Pag. 295.
TORINVS P·F·AVG.
CONSECRATIO

'is [a] *coena* pro *opipara* ponitur [b]. E-
us ſacris intereſſe mulieribus non li-
:ebat, quod olim Herculi ſitienti a-
quam negaſſent [c]. Peragebantur ea ſa-
:ra (quae aperto capite fiebant [d]) a
propriis Herculis ſacerdotibus *Potitiis*
iempe & *Pinariis*, quae duae nobiles
Romae gentes erant, quarum proge-
iitores ipſe Hercules ſacra ſua docuiſ-
e dicebatur [e]: poſtea vero A. U. 441.
xtincta gente Potitiorum [f] (a qua
pſe Deus manifeſtam poenam exe-
iiſſe credebatur, quod haec ſacra ad
iumile ſervorum miniſterium tranſtu-
ſſent) ea ſacra a Pinariis tantum, &
ſervis publicis, qui in locum Poti-
iorum ſubſtituti fuerant, peracta
ınt. *Arbor* Herculi ſacra fuit *Po-
ulus* [g].

§. XXV. *Caſtor* & *Pollux*, ſive ιόσκυροι, hoc eſt, *Jovis filii* inter a-
os etiam Romae culti ſunt. Hi, ut
lures auctores ſunt, ex Jove in cy-
gnum mutato, & *Leda Tyndari Spar-* *Caſtor & Pollux.*

 tano-

a *Plaut. Rud.* v. III. *vſ.* 63. b *Macrob. Saturn.* III. *c.* 17. c *Id.* I. *c.* 12. *Propert.* IV. IX. 69. d *Id.* III. *c.* 6. e *Virg. Aen.* VIII. *vſ.* 269. f *Liv.* IX. *c.* 29. *Val. Max. L.* I. *c.* I. *n.* 17. g *Virg. Ecl.* VII. *vſ.* 61.

tanorum Regis [a] uxore fuerunt pr
geniti : alii vero Pollucem & *Hel*
nam, quae *Menelai* (hic etiam Spa
tae Rex fuit) uxor erat, Jovis; C
ſtorem vero & *Clytemnaeſtram*; qu
Agamemnoni Mycenarum Regi nupſi
Tyndari liberos fuiſſe volunt : cer
Oebalii dicuntur [b]; & *Therapnaei* [c]
locis *Laconiae*, cujus regionis cap
fuit Sparta. Cum autem Caſtor mo
tuus eſſet, Pollux divino ſemine n
tus immortalitatem ſuam cum eo pa
titus fuiſſe dicitur [d]; ita ut altern
ſemeſtribus; vel, ut alii, diebus
apud inferos agerent : quod ideo
ctum eſt, quia in ſidus Geminoru
tranſlati eſſe dicebantur, quorum du
alter oritur, alter occidit. Eoru
ſidera conjuncta nautis periclitantib
ſalutem adferre putabant [f]; un
Graecis σωτῆρες ſunt dicti [g]; ſi ve
unica tantum ſtella appareret, exi
um portendi credebant [h]; unde ſae
naves ab iis demonibantur [i]. Hinc pl
ru

a *Horat. Od.* I. XII. *vſ.* 25. b *Stat. Sylv.* I
II. V. 10. c *Id. Theb.* VII. V. 793. d *Vi*
Aen. VI. *vſ.* 121. e *Lucian. Deor. Dial*
f *Horat. Od.* I. XII. *vſ.* 27. g *Aelian V.*
Hiſt. I. *c.* 30. h *Senec. Quaeſt. Nat.* I. *c. Pl*
H. N. II. 37. i *D. Lucas Actor.* XXVIII.

umque *pinguntur* ſtellam in *Pileis* quos *Laconum* more geſtant [a], licet lii dicant eos pileos repreſentaſſe diidiam partem ovi, ex quo nati finuntur [b]) habentes, equis albis indentes; quia ſaepe in praeliis ita onſpecti dicebantur [c]. Caſtor *equis*, ollux maxime *pugilatu* nobilis fuſe dicitur [d]. Romae ei templum rimus exſtruxit *Poſtumius* Dictator [e] . U. 257. cum crederentur bello atino pro Romanis pugnaſſe: & li-t illud amborum eſſet, tamen *Ca-oris* ſolius dicebatur [f]; unde jocus *ibuli*, quando Aedilis cum Caeſare um ſolum communium ad ludos ıpenſarum gratiam apud Populum pere videret, dicentis, *ſibi idem enniſſe quod Polluci. Ut enim geminis atribus aedes in foro conſtituta tanm Caſtoris vocaretur: ita ſuam Caerisque munificentiam, unius Caeſaris ci* [g]. Imo ambo aliquando *Caſtores* nt dicti, τὼ Κάϛορε [h]. Jurabant

T 5 muli-

a *Vid. Meurſ. Miſc. Lac.* I. *c.* 17. *Catull. carm. ad Contub. ſive* 35. b *Tzetzes ad. Lycophr. vſ.* 506. c *Flor.* I. *c.* II. *Val. Max.* I. *c.* 8. *n.* I. d *Horat. Serm.* II. I. *vſ.* 26. e *Liv.* II. *c.* 20. & 24. f *Juv.* XIV. *vſ.* 260. g *Suet. Jul. c.* 10. h *Scalig. ad. Catull. carm.* 4.

mulieres Romanae per Caſtorem, ri per Herculem, utrique per Pol cem [a].

Aeneas. §. XXVI. Sed huc vel praecip referendus fuerat Aeneas: qui flur ne *Numicio* merſus in Indigetur Deorum numerum receptus eſt: S de quo pauca ſequentibus tempor monumentis inveniuntur.

Imperatores in Deos relati. §. XXVII. Ad Deos Indigetes tiam ſunt referendi *Imperatores in D os relati*; quorum primus fuit Ju Caeſar [c]; tum Auguſtus [d], & reli deinceps omnes etiam *Chriſtiani Gratianum* Imperatorem uſque; qu ex veteribus Inſcriptionibus (V *On. Panvinium de Civitate Rom c.* 28. *edit. Cl. Graevii in Theſauro Tomo* 1.) manifeſtiſſimum eſt. I bat haec ἀποθέωσις ingenti por cum cadavera eorum cremarentu Campo Martio, & tum ſtatim *F mines* [e], & *Sodales* [f] ſive *Sacer tum collegia* accipiebant: & etiam *i*

m

a *Gell.* XI. *c.* 6. b *Ovid. Met.* XIV. v. 7 *Tibull.* II. v. 45. *Dion. Hal. L.* I. *c.* 3 c *Suet. Jul. c.* I. d *Horat. Od.* III: III *ſ.* II. e *Suet. Jul. c.* 76. f *Capitol. An*. *Pio in f.*

nicas, ſive *Sacerdotes feminas* [a]. ec tantum ipſi Imperatores inter eos referebantur; ſed etiam eorum ores [b], ſorores [c], filiae: &, quod gis mirandum eſt, Hadriani Imratoris amaſium *Antinoum* Grae*Alexandrini* turpiſſima adulatione nſecrarunt [d]. Imo vivis illis [e] dii honores aliquando ſunt exhibiti; Julio Caeſari [f], Auguſto, Domino [g], &c. In provinciis etiam giſtratibus Romanis, aliiſque viris iſtribus fana & arae erectae ſunt, jam ſupra *Sect.* 11. *cap.* 14. §. 14. uimus: & ſic poſtea *Druſo* aras tutas [h], & ad ejus tumulum a Gal civitatibus ſupplicatum fuiſſe lenus [i]. Signum conſecrationis in mmis Imperatorum eſſe *aquilam* lgatum eſt; ut in nummis Augurum *pavonem* [k].

rut. p. CCCXX. *n.* 10. *ſeqq.* b *Capitol. ibid.* . 6. c *Suet. Cajo c.* 24. d *Spartian. Hadr.* . 14. e *Horat. Epiſt.* II. I. *vſ.* 15. f *Suet. Jul. c.* 76. g *Martial.* V. *n.* 8. h *Tacit. Annal.* II. *c.* 7. i *Suet. Claud. c.* 1. k *Vid. atin. num. Imp, ex med. aere p.* 325. 337.

D E

DE DIIS SEMONIBUS.

Semones Dii dicti ſunt, quaſi *ſ mihomines*; nam veteres *hemonem* pı *homine* dicebant[a]: erant enim *Sem nes*, *quos nec coelo adſcriberent propt meriti paupertatem*, *nec terrenos dep tare vellent pro gratiae veneratione* Inter eos primum locum dabimus D ruſticis, qui *rura*, quaeque in iis curabant.

§. XXVIII. Primum igitur h recenſebimus Panem Arcadem, P ſtorum[c] & pecoris Deum[d]; q Mercurii & *Penelopes* filius fuit hal tus[e]. Hic juxta quoſdam dictus a Graeco πᾶν hoc eſt, *univerſun* quia eum *totius univerſi* ſymbolum f iſſe volunt, unde etiam Flamen D lis, qui Jovis ſacerdos proprius era ejus ſacris interveniebat[f]. Hinc *pi gitur* ſuperne humana ſpecie ad coel ſtium rerum pulchritudinem nota

da

a *Feſt.* v. *Hemona. Vid. Enn. p.* 232. *ed. Ne* b *Fulgent. de priſco Serm. n.* 11. c *Virg. I* 11. *vſ.* 33. d *Ovid. Faſt.* 11. *vſ.* 271. e *I cian. Deor. dial. p.* 229. *ed Graev.* f *Ov Faſt.* 11. *vſ.* 282.

um; inferne forma belluina, ut ter-
e deformitas, & inaequalitas ſigni-
cetur: cornua habet ad radios Solis,
cornua Lunae ſignificanda; &
ıae de his dici poſſent plura. Hic
imus fiſtulam [a] ex arundinibus in u-
m paſtorum compegiſſe dicitur.
ɔ eo etiam *Panici terrores* ſunt di-
[b], qui ſine cauſſa manifeſta homi-
s corripiunt [c]; quia ipſe, cum Bac-
o exercitus Dux eſſet, hoſtes vano
ıore fugaſſe fertur: & inde *cornua*
tributa eſſe quidam volunt, quod
mus aciei ordinem & cornua in-
ıerit [d]. Cultus ejus antiquiſſimus
t [e], & ipſe apud Arcades Deorum
iquiſſimus: unde ſaepe *Arcadiae De-*
, ut etiam *Lycaeus* & *Tegeaeus* a
buſdam Arcadiae locis dicitur [f]. Eſt
em ejus cultus ab *Evandro Arcade*
Italiam allatus [g]: & ipſe poſtea *In-*
[h], ob ſalacitatem ſcilicet, ab *in-*
do paſſim eſt dictus [i]. Offerebant
paſtores in ſuis poculis lac & mel.
Fe-

a *irgil. d. l.* b *Dion. Halic.* v. *c.* 16. *Polyaen.*
trat. I. *c.* 2. c *Vid. Ovid. Faſt.* II. v. 285.
Polyaen. L. I. *c.* 2. e *Dion. Halic.* I. *c.*
2. f *Virg. Ecl.* X. *vſ.* 26. & *Georg.* I. *vſ.*
6. g *Ovid. Faſt.* II. *vſ.* 279. h *Liv.* I.
5. i *Virg. Aen.* VI. *vſ.* 776.

Feſtum Pani Romae celebrabatur men-
ſe Februario dictum *Lupercalia*, q
ſacerdotes ejus dicebantur *Luperci*; d
quibus ſuo loco.

De Fauno, & Fauna, ſive Bona Dea.

§. XXIX. *Faunus* a multis ide
dicitur fuiſſe, qui Pan; imo *Turneb.*
Advers. XIII. *c.* 8. etiam hunc
Graeco πᾶν dictum cenſet. Ab al
vero hi duo diſtinguuntur. Dict
eſt, vel a *fando*; vel potius a Grae-
co verbo Φάω, vel Φαίνω, quod
dem notat; quia vaticinia multa ed
diſſe credebatur [a], *Pingebatur* eade
fere forma ac Pan; & ſimiliter
Venerem admodum pronus eſſe cre-
debatur [b], ut etiam totum hoc gen
caprinum; quod ideo fictum eſt, qu
generandi vim per haec numina ſig
ficabant [c]. Ei in lucis praecipue
cra fiebant agna, vel hoedo [d]. R
mae praeter alias aedem habuit in-
ſula [e] Tiberina, ubi colebatur no
Decembribus [f], & Idibus Februar.
Faunos etiam plurali numero [g] dixer

a *Vid. Virg. Aen.* VII. *vſ.* *vſ.* 81. b *Horat.*
III. XVIII. c *Rutil. Numat. Itiner.* I. *vſ.* 2
d *Horat. Od.* I. IV. *vſ.* II. e *Ovid. F.*
II. *vſ.* 193. *Liv.* XXXIII. *c.* 42. f *Ho*
Od. III. XVIII. *vſ.* 10. g *Virg. Georg.* I.
10.

mina quaedam agreſtia [a], quae
ctium ludibria, ſive ephialten im-
ttere credebantur [b]: eosque *Pani-*
s vocare videtur Cicero de *Natura*
or. L. III. *c.* 17.

Uxorem habebat Faunus, quae di-
batur *Fatua* [c], vel *Fauna* eadem de
uſſa qua maritus eam appellationem
tita. Hanc plerique *Bonae Deae*
nine a Romanis fuiſſe cultam vo-
t, cujus ſacra in loco ſecreto [d],
proprie *opertum* [e] dicebatur, fie-
t a ſolis mulieribus; quia tanta
licitia haec Dea fuiſſe dicebatur,
poſt nuptias praeter maritum vi-
ı nunquam conſpexerit: & viri
lo ſtudio ab his ſacris [f] arceban-
ut picturas quoque viriles vela-
[g]: licet tamen plurima flagitioſe
s ſacris fierent [h]. *Myſteria* ea ſa-
vocat Cicero [i]: & Plutarchus
ικεῖα: cui etiam Dea ἡ γυναικεῖα-
θεά

id. Metam. VI. *vſ.* 392. b *Plin. H. N.* *r. c.* 4. c *Juſtin.* XLIII. *c.* 1. d *Vid.* *Juven.* VI. *vſ.* 328. e *Cic. Paradoxo* 4. f *Cic. de Haruſp. reſp. c.* 5. & 17. *Suet. Jul.* *c. Tibull.* I. *El.* VI. *vſ.* 22. g *Juven.* VI. *v* 340. *Senec. Epiſt.* 97. h *Juven.* VI. *vſ.* 3. i *Ad Att.* V. 21. *ſ.* VI. 1. *ſ.*

θεά dicitur [a]. Narrant autem h[…]
Faunam a marito aliquando ebri[…]
fuiſſe deprehenſam, & virgis myr[…]
ad necem caeſam, poſtea vero ab […]
dem facti jam poenitente in Deos […]
iſſe relatam; ideoque in ſacris […]
amphora vini obtecta poni ſoleb[…]
& mulieres vinum, quod ejus ſa[…]
bibebant, non *vinum*, ſed *lac* vo[…]
bant [b]. Fiebant autem haec ſacr[…]
aedibus Pontificis Maximi (vel p[…]
us Praetoris; nam Caeſar, in c[…]
aedibus ea celebrata legimus, […]
Praetor erat, & Pontifex M[…]
mus) pro toto *populo* [c], unde *p*[…]
ca [d] vocantur; & ipſum ſacrific[…]
Damium [e] dicitur a Graeco δῆ[…]
five *Dorica* dialecto δᾶμος, hoc […]
populus.

De Sylvano. §. XXX. *Sylvanus* etiam […]
cum Fauno vel Pane confunditur[…]
eodem fere modo, ſed *ſenior* ple[…]
que [f], *pingitur*; *Pater* enim […]
tur [g]: nam per omnes hos Deos […]

a *Plut. Cic. p. m.* 870. b *Plut. Quaeſt. R.* […] *ſ. p.* 268. *Macrob. Saturn.* I. *c.* 12. c […] IX. *vſ.* 117. d *Id.* VI. *vſ.* 335. e […] *ea voce.* f *Ovid. Metam.* XIV. *vſ.* 639. […] *rat. Epod.* II. *vſ.* 21.

um de Pane diximus) *naturam uni-*
erſi, vel *materiam primam* adumbrare
oluerunt; unde etiam hic deus *Sylva-*
us a Graeco ὕλη, hoc eſt, *materia*,
raepoſito ſibilo, eſt dictus. Erat cer-
: etiam ruris Deus [a], ac finium cu-
os [b]; & a paſtoribus lacte placaba-
ur [c], vel etiam porco [d]. Admo-
um quoque libidinoſus dicebatur, &
atronarum ſectator [e]. Erat autem
lvanus Genius virorum; ut Juno
ninarum; ita in lapidibus legitur
lvanus Auguſti [f]: & ideo ſoli viri
faciebant [g].

§. XXX. *Vortumnus*, ſive *Ver-* *De Vortumno & Pomona.*
nnus a *vortendo*, ſive *vertendo* di-
us eſt, quia in omnes formas ſe *ver-*
e poſſe credebatur [h]; qua re fre-
entem mutationem, quae in fru-
bus dum matureſcunt, evenit, no-
i puto: tum etiam hominum men-
in rebus emundis vendundisque
tere eum poſſe credebant; unde

V *Vor-*

a *irg. Aen.* VIII. *vſ.* 600. b *Horat. Epod* II.
. c *Horat. Epiſt* II. I. *vſ.* 143. d *Juven.*
I. V. 447. e *Auguſtin. de civ. Dei.* XV. *c.*
3. f *Grut. p.* LXIII. *n*, 9. 10. *&c.* g *Ca-*
de R. R. c. 83. *Juven.* VI. V. 447. h *Pro-*
rt. IV. *El.* 2. *Ovid. Metam.* XIV. *vſ.* 765.

Vortumnis natus iniquis [a] dicitur *hom* *inconſtans & quotidie fere propoſitu* *mutans*. Hic aliquando in anum mu tatus cum *Pomonae pomorum* Dea perſuadere non potuiſſet, ut ſibi Ve tumno nuberet, priſtinae formae red ditus vim ei inferre parabat; ſed nihil opus fuit, nam Dea ejus pu chritudine capta ultro nuptum ivit nec auſpices manſit. Haec etia proprium ſibi Flaminem, qui *Pom* *nalis* eſt dictus, Romae habuit.

De Pale.

§. XXX. *Pales* Deus, vel Dea (non ſatis enim certum eſt utrum f erit; licet *Broukhuſius ad Tibull.* I v. 29. probare conetur, eam pot Deam fuiſſe) *pabulo* curando pr fuit; eique ſacra fecerunt paſtores p felici proventu pabuli & incolumit pecoris [d]. Ejus feſtum *Palilia*, ſ *Parilia* dictum celebrabatur XI. K lendas Maji, eo ſolemnius, (nam j ante Urbem conditam celebrat fuerat [e]) quod idem dies Urbi R mae natalis fuiſſet [f]. Eo etiam e

paſ-

a *Horat Serm.* II. VII. *vſ.* 14. b *Ovid. M* *tam.* XIV. *vſ.* 770. c *Virg. Georg.* III. d *Ovid. Faſt.* IV. *vſ.* 747. e *Plut. Rom* *m.* 24. f *Propert.* IV. *El.* IV. *vſ.* 73.

ıſtores pecora ſua luſtrabant [a].

§. XXXII. *Flora florum* Dea ha- *De Flora.*
ta eſt: ſed haec inſignis meretrix re-
:ra fuiſſe dicitur [b], quae Populum
omanum ingentis patrimonii ſui,
:od Venerem exercendo acquiſive-
:, haeredem inſtituerit, ea lege, ut
otannis in ejus memoriam feſtum
ebraretur: quod cum turpe Senatui
üm eſſet, & pecuniam tamen ap-
:erent, finxerunt Deam quandam
:, quae Graecis Χλωρὶς [c], Latinis
ra diceretur; quaeque *Zephyro*
ıto nupta a marito poteſtatem in
nes *flores* acceperit: ſed alii, ut
ı innui, haec omnia negant; alii
ı jam olim Sabinorum numen fu-
volunt [d]. Hoc feſtum *Floralia* di-
n celebrabatur initio menſis Maji
ıma laſcivia [e] nudis meretricibus,
cenam productis, & maxima ver-
um petulantia [f]: licet venerando
V 2 nomi-

vid. *Faſt.* IV. *vſ.* 735. *Vid. multa de Pale*
. *Broukh. ad Tibull.* I. 1. 14. b *Lactant. de*
lſ. rel. I. *c.* 20. c *Ovid. Faſt.* V. *vſ.* 195.
Vid. Cl. Graev. Praef. ad Tom. I. *Antiq.*
m. Voſſ. de Idol. I. 12. *Varr. de L. L.* IV. *c.*
. e *Val. Max.* II. *c.* 10. *ex.* 8. f *Vid.*
ıven. VI. *vſ.* 249.

nomine *Flora Mater* a Cicerone v-
cetur [a].

De Termino, aliisque Diis.

§. XXXIII. *Terminus*, qui agr-
rum fines tuebatur [b], colebatur fo-
ma lapidis quadrati, vel ſtipitis ded-
lati, qui in finibus agrorum fixus
rat. Hunc die feſto coronabant
vinum juxta eum libabant, & lib
ei offerebant. Romae colebatur i
Capitolio ſimul cum *Juventa* [e], cu
ipſi Jovi, dum templum ejus defini-
tur, cedere noluiſſet [f]; qua re I-
perium Romanum nullos habiturn
terminos, & perpetua Juventute
viſurum eſſe, portendi credeba
Feſtum ejus *Terminalia* dictum c
brabatur extremo menſe Februaric,
qui olim anni ultimus fuit; ita ut
annus *terminaretur*. Qui termin
moviſſet, ex lege Numae ſacer er
In ipſis etiam provinciarum fini
arae Deo Termino erectae fuiſſe i-
dentur [i].

a *In Verr. L.* v. *c.* 14. b *Ovid. Faſtor.* II *vſ.* 641. *ſqq.* c *Tibull. I.* I. 15. d *Juven.* I. *vſ.* 31. e *Flor.* I. *c.* 7. f *Vetus poët ap.* *Gell.* XII. *c.* 6. g *Ovid. Faſt.* II. *vſ.* 39 h *Dion. Halic.* II. *c.* 74. i *Vid. Herodia. L.* VII. *f.*

Et multis etiam aliis rebus propria
ua numina Romani praefecerunt;
xempli gratia, infantibus recens na-
is aderat *Levana* [a], cum a terra *leva-*
entur; *Cunina* [b], cum in *cunis* jace-
ent; *Potina* & *Eduſa* [c], quae infan-
um *potui* & *eſui* praeeſſent, ſive *E-*
ulia & *Potica*, ut eas nominat *Do-*
atus ad Terent. Phorm. I. I. *vſ.* 15.
ui praeterea etiam *Cubam* Deam ad-
t. A paullo adultioribus, cum jam
ri inciperent, *Fabulinus* Deus [d] co-
batur. Parturientibus praeerant *Dii*
ixii a *nitendo* [e], ſive a *niſu* puerpera-
m, dum liberos in lucem edunt,
cti: tum *Proſa* & *Poſtverta* [f], quae
num vel malum infantis in utero ſi-
m efficere credebantur: *Natio* Dea,
iae partus matronarum tueretur [g].
uptiales Dii, praeter *Hymenaeum*, eti-
ı fuerunt *Domiducus* [h], *Jugatinus* [i],
riplaca [k]. Sic in aliis actionibus
ınt Dea *Murcia* [l], quae homines
urcidos, hoc eſt, *nimis deſidioſos*

V 3 red-

a *Auguſt. de Civ. Dei* IV. *c.* 2. b *Ibid.* c *Var-*
ro ap. Non. c. 11. *vſ.* 310. d *Id. Ibid.* VII.
c. 56. e *Feſtus.* f *Gell.* XVI. *c.* 16. g *Cic.*
de N. D. III. 18. h *Auguſt. de C. D.* IV.
c. 16. i *Ibid. c.* 11. k *Val. Max.* II. *c.* I.
x. 6. l *Auguſt. d. l.*

redderet; *Horta* ab *hortando* [a], *Stre*
nua a *ſtrenuitate* [b], *Vacuna* a *vacana*
dicta [c]. Porro ab erroribus *Viarum*
Dea *Vibillia* liberat: in tutela ſun
Orbonae orbati liberis parentes: i
Naeniae, quibus extrema tempora
Averruncus dictus fuit ab *averrunca*
do [e], ſive *avertendo* mala: vel poti
Dii omnes, quos Graeci dixeru
Αποπομπάιȣς, Αποτροπαίȣς, Αλεξικ
κȣς, Σωτῆρας [f], *Averrunci* ſunt c
cti: licet hoc forte inter Jovis cogn
mina referri poſſit, qui idem tu
fuerit ac Jupiter *Prodigialis*, de q
Plaut. Amph. A. I. *S.* I. *vſ.* 107. *A*
gerona Dea fuit ſilentium ſuaden
unde ore obligato, obſignatoque
mulacra habet [g]. *Ajus Locutius* ve
Romanos aliquando bene monu
credebatur [h]. *Laverna* furum Dea
& apud ruſticos *Hippona*, vel *E*

a *Antiſt. Labeo ap. Plut. in quaeſt. Rom. p*
275. b *Aug. d.l.* c *Ovid. Faſt.* VI. *vſ.*
d *Arnob. L.* IV. *V. H. Junii animadv.*
c. I. e *Varr. de L. L.* VI. *c.* 5. f *V.* I
comment. ling. Gr. n. m. 332. g *Plin. H*
III. *c.* 5. *V. Ampliſſ. Cuperi Harpocr.* h
de Divin. I. *c.* 45. II. *c.* 32. *Liv. V. c.*
i *Plaut. Aul.* III. II. 31. *Horat Epiſt*
XVI. *vſ.* 60. *Feſt. V. Laverniones.*

a[a], quae *equorum* curam gerebat, ujus imago ad equorum praeſepia ingebatur: *Stercutius*[b], qui agris *ercorandis* praeerat; *Robigus*, qui *obiginem* a ſegete arcebat[c]; *Mebitis* Dea putori arcendo praeſiens[d]; *Pollentia potentiae*, ut videur, Dea[e], & alii, ἴσα κόνις. Ipſam enique *Mortem* pro Dea habuerunt eteres[f].

De Virtutibus, Affectionibus animi & ſimilibus.

§. XXXIV. *Virtutes*, *affectiones* *nimi* & ſimilia colebantur, quia marem aliquam vim in rebus humanis otinere credebantur[g]. Sic ergo *Mens* aedem in Capitolio habuit[h]: *Virtus* & *Honor* duas aedes habuerunt xtra Urbem ita poſitas, ut per aeem Virtutis ad aedem Honoris adi- *De Virtutibus, affectionibus animi, & ſimilibus.*

V 4 tus

Juven. VIII. *vſ.* 157. *& ibi Schol.* b *Plin. H. N.* XVII. *c.* 9. c *Varr. de L. L. c.* 3. d *Tacit. Hiſt.* III. *c.* 33. e *Liv.* XXXIX. *c.* 7. f *Serv. ad Virg. Aen.* XI. *vſ.* 197. g *Vid. Cic. N. D.* II. *c.* 23. *&* 31. III. 17. 18. h *Liv.* XXIII. *c.* 31. *Ovid. Faſt.* VI. *vſ.* 241.

tus eſſet [a], cujus rei rationem quili-
bet facile perſpicere poteſt. *Pieta*
aedem in foro olitorio [b], *Fides* i
Capitolio [c], *Spes* plures etiam aede
habuit [d]. *Pudicitia* duplex fuit, *Pa*
tricia culta in foro boario, & *Ple*
beja, quae colebatur in vico longo [e]
Concordia quinqué, vel plura templ
habuit [f], inter quae fuit templun
Concordiae virilis [g]. *Clementiae* aede
ad honorandam lenitatem Caeſaris de
creta [h]. Colebant etiam res per ſ
optabiles [i], ut *Pacem*, cui templur
magnificentiſſimum juxta forum ex
ſtruxit Imperator Veſpaſianus [k], i
quo erant vaſa templi *Hieroſolymit*
ni; *Quietem*, quae extra portam *Co*
linam aedem habuit [l]; *Salutem* [m], c
jus aedes quinta regione Urbis fuit
Felicitatem [n], & *Libertatem*, qu
pulchrum templum in Aventino h
bui

a *Symmach. L.* I. *Epiſt.* 14. b *Plin. H.*
VII. *c.* 36. c *Id.* XXXV. *c.* 10. d *Vid. Se*
Ruf. & Publ. Vict. de region. Urb. e *Liv.*
c. 23. f *Vid. Ovid. Faſt.* VI. *vſ.* 91. g
bid. vſ. 637. h *Plut. Caes. p. m.* 754. i *V*
Cic. de N. D. II. *c.* 23. k *Suet. Veſp. t.*
l *Liv.* IV. *c.* 41. m *Cic. N. D.* II. *c.*
n *Plin. H. N.* XXXIV. *c.* 8.

uit [a]; & ibidem *Atrium* [b], cujus
ıentio in monumentis veterum ſaepe
ccurit. Ipſa etiam *Urbs Roma* pro
)ea habita fuit [c], cui *Alabandenſes*
'ariae populus primi templum ex-
ruxerunt [d].

Ad hanc claſſem etiam cenſeo re-
rendam *Fortunam* multis nominibus
Romanis cultam, quam vulgus pu-
vit eſſe Deam, quae proſpera & ad-
:rſa pro ſolo lubitu nulla meritorum
tione habita [e] hominibus diſpenſa-
t; unde eam *inconſtantem* [f], *ſae-*
ım, *coecam*, *lubricam* paſſim ſcri-
ores appellant [g]; & propterea etiam
ngitur globo inſidens, clavo ſive
.vis gubernaculo innixa, alata [h] &c.
'udentiores vero vel omnino eam
'garunt [i], vel per *Fortunam* nihil
ud intellexerunt, quam *providenti-*
ı divinam; cujus decreta cum no-
s incognita ſint, res humanae caſu
ıobis quidem) evenire videntur: i-
que Fortuna non eſt dicenda coeca,

V 5 ſed

a *Liv.* XXIV. *c.* 16. b *Cic. ad Att.* IV. *n.* 16. c *Suet. Aug. c.* 52. *ad quem locum vid. nummum* Patini. d *Liv.* XLIII. *c.* 6. e *Senec. Hippol. vſ.* 970. f *Horat. Od.* III. XXIX. *vſ.* 49. g *Boëth. de Conſ. Phil. L.* I. *Metr.* 5. h *Curt.* VII. *c.* 8, i *Juven.* X. *vſ.* 365.

ſed magis hominibus tribuendum eſt qui parum dextre ſibi proſpiciunt : Inde Cicero *Topicorum c.* 17. dicit *Latent , quae ſubjecta ſunt fortuna Cum enim nihil ſine cauſſa fiat , h ipſum eſt fortunae eventus obſcura cau ſa, quae latenter efficit* ; & hinc al quando cum *fato* confunditur [b]. R mae quamplurima templa habuit, variis cognominibus culta eſt, ut *Fo tuna Primigenia* [c] in Capitolio ; *Fo tuna Muliebris* extra Urbem [d] in m moriam Coriolani mulierum precib ab Urbe averſi [e] ; *Fors Fortuna*, qu non niſi boni eventus [f] eſſe credel tur ; *Fortunae Malae* ara fuit in ſquiliis [g] : ſed plura Fortunae cogı mina, & plura ejusmodi numina cenſere ad ſcopum noſtrum non fa Hoc obſervandum eſt cum Plutarc de *fort. Rom. p. m.* 318. Roma plus *Fortunae*, quam Virtuti trib ſe ; cum illi jam Ancus Rex templ ſtatuerit. ; *Virtuti* ſero Scipio N ma i-

a *Vid. Diſt. Catonis* IV. *n.* 4. b *Vid. Lu* VI. *vſ.* 612. *ſeq.* c *Plut. Quaeſt. Rom. p* 281. d *Val. Max.* I. *c.* 8. *ex.* 4. e *Coriol. p.* 231. f *Ovid. Faſt.* VI. *vſ.* 3 *Cic. de N. D.* III. *c.* 24.

antinus. Tum etiam plura & ſplendiora fuiſſe Fortunae templa: neie ulla fuiſſe *Temperantiae*, aut *To-*'*antiae*, aut *Magnanimitatis*, aut *ntinentiae.* Poteſt *Nemeſis* etiam ic referri, quam Latinum nomen ne Capitolio quidem inveniſſe dicit '*inius* [a]; per eam autem ſignificata t *ultio divina* [b], *qua Deus improbos* '*ſequitur*; itaque dicta fuit a verbo raeco νεμεσάω, *ſuccenſeo*; vel potia νέμω, *diſtribuo*, *debitas* ſcilicet '*nas.* Dicitur etiam *Rhamnuſia* [c] a *hamnunte Atticae* vico, ubi temım habuit: & Αδράστεια [d] ab α priv. δράω, *fugio*; quia ſcilicet eam *ef-*'*gere* non datur [e]. Colebatur a Roınis in bellum ituris, ut ita ſignifirent, ſe niſi juſta bella nunquam cipere.

Quin & vitia quaedam & res noxidivino honore ſunt cultae, ut *Vo-*'*tas*, *Venus Lubentina*, *Cupido* [f]. *ivori* & *Pallori* fana conſecravit ıllus Hoſtilius [g]: & *Audaciae* ac *Pavori*

a *Hiſt. Nat.* XI. *c.* 45. b *Vid. Catull. Epigr.* ;I. *in f.* c *Ovid. Triſt.* V. *El.* 8. *vſ.* 9. l *Amm. Marcell. L.* XIV. *c.* II. e *Suid.* ' *Cic. de N. D.* II. *c.* 23. g *Liv.* I. *c.* 27.

Pavori ſacra fecit Scipio [a]. *Febr*
quoque tria templa, ſive aedes ſacr
Romae habuit [b]; *Tempeſtas* (cui
gna [c] immolabatur) unam in prir
Urbis regione. Multis denique al
rebus propria ſua numina praefec
rant Romani: ſed nimis jam d
huic materiae explicandae inhae
mus; itaque properemus ad ejus
nem.

DE DIIS PEREGRINIS

De Diis peregrinis.

§. XXXV. Primis quidem temp
ribus *ſacra peregrina* Romae non fe
bantur [d]; ſed prolatis ſenſim Imp
finibus omnium fere gentium ſacra
Urbem recepta ſunt, maxime v
Aegyptiorum; unde mirandum
eſt, quod *in notitia Imperii* [e] legir
quadringentas & viginti aedes ſac
Romae fuiſſe.

Aegyptiorum numen praecipu
fuit Dea *Iſis*, quam Graeci fabul
tur fuiſſe *Io Inachi Argivorum* R

a *App. Al. Punic. n.* 11. b *Val. Max.* I *c.*
5. *ex.* 6. *Cic. de N. D.* III. 25. c *Virg. n*
III. *vſ.* 119. & V. *vſ.* 772. d *Liv.* I *c.*
30. XXV. I. XXXIX. *c.* 16. e *Vid. Theſ. Gr*
T. VII. *n.* 1784.

liam, quae in Aegyptum advecta, um homines illic agriculturam & ıulta alia vitae utilia docuiſſet, pro)ea fuerit culta [a]: ſed, ut vere dixi, ıbulantur: fuit enim antiquum & roprium Aegyptiorum numen, & ìraeci praeterea potius ab Aegyptiis, ıam hi ab illis agriculturam & alias tes accepiſſe cenſendi ſunt. Sed ıicquid hujus ſit, certe ſacra ejus .omae ſunt recepta, & tanta ibi ſu-erſtitione culta eſt, quanta nullum iud numen [b]. Templum habuit in ımpo Martio, in quo & juxta quod urima ſtupra committebantur [c]; ut iam in ipſis ejus ſacris multa nefarie ebant [d]: itaque tum A. U. 695. tum epius Romae SConſulto ſunt pro-bita [e]; ſed poſtea iterum reſtituta, : praeter alia ex Juvenalis loco in argine citato patet. Celebrabantur ıec ſacra a *ſacerdotibus Iſiacis*, qui e-nt capite raſo, & *lineis veſtibus* in-ıti [f], quia ipſa *lini* uſum primum homi-

Vid. Ovid. Metam. I. *vſ.* 747. b *Lucan.* VIII. *vſ.* 831. c *Ovid. Amor.* II. 2. v. 25. *Id. Arte Am.* I. v. 77. d *Juven.* VI. *vſ.* 489. e *Tertull. Apolog. c.* 15. *Joſ. Ant. Jud.* XVIII. *c.* 4. *Dio L.* XL. *p.* 91. *& alibi.* f *Martial.* XII. *n.* 29.

homines docuerat : unde etiam ip
Dea *linigera* dicitur [a]. Praecipue c
lebatur a mulieribus, quae, cum
ejus caſto eſſent, hoc eſt, cum *ejus ſ*
cra celebrarent, concubitu & vino
abſtinere debebant [b], ut in ſacris C
reris; a multis enim cum Cerere,
diximus, ab aliis vero cum Deoru
Matre confunditur [c]. In iisdem ſac
etiam adhibebatur *ſiſtrum* [d], quod
rat crepitaculum acutum edens ſon
ad ſimilitudinem ſpicarum vento m
tarum. Ejus formam hic jungi
ravimus.

Oſiris Iſidis frater & maritus qu
varias & plurimas leges Aegyptiis
diſſet, & agriculturam ipſos doc
ſet [e] a fratre *Typhone* interemptus d
tur [f]. Animam ejus in bovem
graſſe ferunt, qui *Apis* eſt dictus,
ſummo ſtudio ab Aegyptiis cole
tur: erat autem niger & certis ma
lis diſtinctus, ac poſt certum tem
a ſacerdotibus ſacro fonte merge
tur; quo tempore univerſa Aegyp
lu

a *Ovid. Amor.* II. II. *vſ.* 25. *& alibi.* b *o-
pert.* II. *El.* 33. c *Juven.* VI. *vſ.* 530. d *d.*
XIII. *vſ.* 33. e *Tibul.* I. VII. *vſ.* 29. f *O-
vid. Amor.* II. *El.* XIII. *vſ.* 14.

9314.

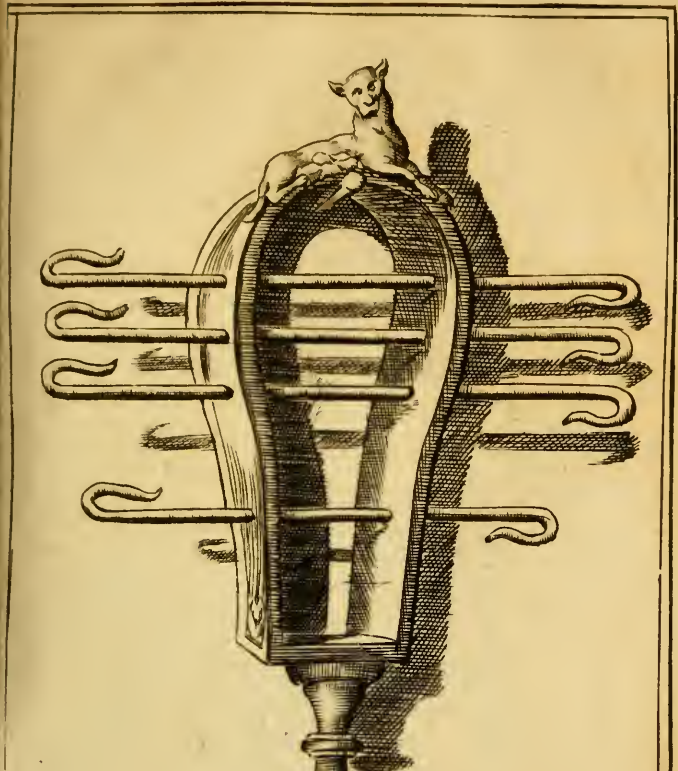

ebat, donec alterum bovem priori
ilem inveniſſent, qui tum magna
n laetitia Memphim perduceba-
[a]. Idem, ut plerique ferunt, *Se-*
is eſt dictus, quem per ſomnia de
etudine ſua aegrotantes conſule-
t [b]. Quidam *Joſephum Patriar-*
m in hoc Serapide cultum volunt,
a in ſtatuis modius frumentarius in
; capite apparet; Joſephus enim,
e ſacris literis ſcimus, frumenti co-
n Aegyptiis praebuit: & hinc e-
a fortaſſe fuit; quod, ut modo di-
ıus, per ſomnia eum conſulerent,
a Joſephus, ut notum eſt, optimus
mniorum conjector fuit.

ſidis comes & miniſter habitus fuit
ubis [c], qui ei in quaerendo Oſiride
am operam navaſſe dicitur. Hic
n Graecorum *Herme*, & Romano-
ı *Mercurio* fere convenit, & ob
.citatem *canina forma*, vel certe
no capite pingitur. De aliis Aegy-
torum Diis, *Harpocrate*, *Canopo*
hic dicere inſtituti noſtri ratio
patitur.

uven. VIII. *vſ.* 29. b *Vid. Suet. Veſp. c.* 7.
Virg. Aen. VIII. *vſ.* 691.

C A-

CAPUT SECUNDU

De Miniſtris Sacrorum.

De Miniſtris ſacrorum in genere.

§. I. M*iniſtri Sacrorum* apud R
manos prudentiſſimo c
ſilio diverſi a reliquis civibus or
non fuerunt; ſed iidem viri & ſa
& civilibus rebus tractandis adh
bantur, ne unquam turbae religi
cauſſa moverentur [a]: plerumque
tem capiebantur Sacerdotes, et
numinum inferioris ordinis [b], ex
ris honoribus & eminenti dignitate
xime conſpicuis: ſed & adoleſcent
nobilioribus ſtatim ac virilem to
ſumpſiſſent aliquando conferebant
imo Septemviros Epulonum e
praetextatos fieri potuiſſe indicat
vius XL. *c.* 42.

Ordinis cauſſa in duas claſſes
dividemus: vel enim *omnium De*
Sacerdotes erant, aut potius *nulli*
numini addicti; quales erant *Ponti*
Augures, *Quindecim-viri ſacris fa*
dis Aruſpices, *Fratres Arvales*,

a *Cic. pro Domo ſua ipſo initio.* b *Vid. e*
ap. Cic. de Cl. Orat. c. 14. c *Suet. Ju*

nes, *Septem-viri Epulones*, *Feciales*, dales *Titienſes*, & *Rex ſacrorum*, e *Rex ſacrificulus*. Vel *uni alicui umini* ſacra faciebant; in quo gene- ſunt *Flamines*, *Salii*, *Luperci*, *Po- ii* & *Pinarii*, *Galli matris Deorum*, rgines *Veſtales*; de quibus omnibus gulatim dicendum eſt.

§. II. *Pontifices* dicti ſunt vel a *poſ-* & *facere* [a], quod eorum in ſacris iundis maxima eſſet poteſtas & au- oritas [b]; vel potius a *ponte ſublicio*; jus reficiendi cura ipſis incumbe- : [c], quia per eum plurima ſacra lucebantur. Inſtituti [d] Pontifices mum ſunt a Numa Rege quatuor, ie patricii; quibus ut etiam qua- or e plebe adjicerentur A. U. 454. tionibus tribuniciis pervictum eſt [e]. lla rurſus ſeptem alios Pontifices ecit; ſed ex his quindecim octo il- oriores, & qui deinde in eorum lo- n cooptati ſunt, *Majores* diceban- , reliqui vero *Minores* [f]. *Coopta-* *De Pontificibus, & Pontifice Maximo.*

X *bantur*

lut. Numa p. m. 65. b *Vid. Lucan.* I. V. & 95. c *Varro de L. L.* IV. *c.* 15. *Dion. Hal.* I. *c.* 73. d *Idem.* III. *c.* 45. e *Liv*, X. 6. f *Inſcript. ap. Grut.* CCCLX. 4. CCCCXI. . CCCCXXXIII. 4.

bantur a collegio ſuo uſque ad lege
Domitiam [a] latam A. U. 649. q
conſtitutum eſt, ut comitiis tribu
a ſeptemdecim tribubus ſorte lec
Pontifices crearentur [b]; quam leg
abrogavit Sulla, reſtituit A. U. 69
T. Labienus, auctore Julio Caeſare
Sub Principibus vero eorum arbit
creati ſunt.

Munus Pontificum erat de omni
cauſſis ad ſacra pertinentibus in
omnes perſonas judicare [d], leges
rebus ſacris condere, omnes alios
cerdotes eorumque miniſtros in o
cio continere [e], iis delinquenti
mulctam indicere, de cultu Deor
denique & religionibus reſponder
Licet autem magna eorum eſſet
ctoritas, tamen etiam ipſi cenſo
notae erant obnoxii, & a Tribu
plebis ad officium cogi poterant
quod tamen rariſſime accidit; ita
eos neque Populo, neque Senatui
tionem reddidiſſe tradat Dion. Ha

a *Suet. Ner. c.* 2. b *Cic. Agrar.* II. *c.* 7. c
L. 37. *p.* 27. *&* *A.* 1548. d *Cic. de*
reſp. c. 7. *l.* 2. §. 6. *ff. de Or. Jur.* e
XXVII. *c.* 8. f *Exem. ap. Liv.* V. *c.* 25.
c. 1. g *Cic. pro domo ſua c.* 45.

1. *c.* 73. Quod autem tres Ponti-
ces ſtatuiſſent id ſatis ſanctum ha-
ebatur [a].

Pontificum collegio praeerat *Pon-
fex Maximus* a Numa inſtitutus [b],
ui ſemper comitiis tributis ex ipſo
ollegio eſt creatus: & initio quidem
: ſolis patriciis; at circa A. U.
o. *Ti. Coruncanius* primus de plebe
ontifex Maximus creatus eſt. Poſt
ortem Lepidi, qui unus de Trium-
ris fuerat, ſacerdotium hoc ſuſcepit
uguſtus; & poſt eum deinceps o-
nes Imperatores, etiam Chriſtiani,
Gratianum uſque [c]: (quem hoc
mine etiam honoratum fuiſſe ex in-
iptionibus patet, niſi dicamus eas
o inſcio poſitas fuiſſe) & hoc quia
ntificatus dignitas majorem vene-
ionem, quam quae privato conve-
et, illi, qui ea praeditus erat, tri-
ére videbatur: nam a Graecis eti-
ı hoc Sacerdotium ἱερωσύνη μεγίςη·
citur [d]. Hic itaque ſummam in re-

X 2 bus

a *Cic. de har. reſp. c.* 6. b *Liv.* 1. *c.* 20. c *Vid.
mn. Boſius de Pontif. Max. Impp. R. c.* 3. 4.
Spanhem. de P. U. N. Diſſ. XII. *p.* 422. *Zo-
im. L.* IV. *p.* 249. *ed. Oxon.* d *Plut. Fab.
Max. p. m.* 189. *Vid. & Dion. Hal. L.* III. *c.*
;6.

bus ſacris poteſtatem obtinebat; reli-
giones interpretabantur, & pro colle-
gio Pontificum reſpondebat; ne qui
religio detrimenti pateretur, provide-
bat; Veſtales capiebat & judicabat
earumque ſacris peculiariter praeerat
in actis ſolemnibus *verba praeibat*
(quanquam id aliquando a ſcriba tan-
tum factum fuiſſe legamus [b]) com
tiis aliorum ſacerdotum intererat, eo
que inaugurabat; arrogationibus e
am aderat, & de matrimonialibus qu
busdam cauſſis cognoſcebat; ann
annaliumque curam gerebat [c];
omnes perſonas ſacras juriſdictione
quandam exercebat; denique de ce
rimoniis quibusdam diſpenſabat:
vero comitia habere potuerit diſpu
tur, ut jam antea innuimus. Li
vero Pontifex Maximus tanta po
ſtate polleret, in plurimis tamen
bus nihil ſine Pontificum collegio p
terat, atque ab eo ad collegium p
vocatio erat [d], & inde ad Popul
Inſigni utebatur toga praetexta, &

p

a *Ovid. Faſt.* III. *vſ.* 423. *Plut. Numa p.*
66. b *Val. Max.* IV. *c. ex.* 10. c
omn. Cic. de Orat. II. *c.* 12. 13. d
XXXI. *c.* 9.

ce in capite, qui etiam *Tutulus* di-
tur: an vero ſellam curulem habu-
it incertius eſt. Duravit hoc ſacer-
tium Romae, ut pleraque alia, ad
npora Theodoſii Magni.

§. III. *Augures* (Graecis οἰωνοπό- vel οἰωνισταὶ) dicti ſunt ab *augurio*; c vero quaſi *avigerium* [a] dicitur, jus appellationis ratio ex ſequenti-s perſpici poterit. Eos primum in-tuit Romulus [b], ut tres pro nume-tribuum eſſent, quibus poſtea (nec is certum eſt a quo, forte a Servio illio) quartus eſt additus; iique nes erant patricii A. U. 454. nque Augures plebeji adjecti ſunt [c]; demum a Sulla quindecim ſunt cre-, quorum qui primus erat *Magi-collegii* dicebatur [d]. Proprium guribus fuit, quod ſacerdotium il-vivis eripi non potuerit [e]; quia icet artis & ſcientiae potius, quam noris haec appellatio erat [f]; vel ius hoc fiebat, ne ullo modo haec *De Auguribus.*

X 3 ſacra

a *rv. ad Virg. Aen.* v. *vſ.* 523. b *Dion. Ha-c.* 11. *c.* 64. c *Liv.* x. *c.* 9. d *Vid. J. C. uleng. de aug. & auſp.* 11. *c.* 11. e *Vid. Liv. c.* 18. *Plin. Epiſt.* iv. *n.* 8. f *Plut. Quaeſt. om. p. m.* 287. *S. quaeſt.* 97.

ſacra evulgarentur, quae revera pru-
dentioribus ludibrio erant. Hinc eti-
am non a Populo creati, ſed a colle-
gio cooptati ſunt [a]. Auguribus prae-
terea proprie *ſpectio* tantum; *ſpecti*
vero & *nunciatio* magiſtratibus, q
omne jus auſpiciorum habebant, com-
petebat [b]. Valde tamen honorati e-
rant augures, ita ut trabea de purpu-
ra & cocco uterentur [c]: unde *dib-
phum*, ſive *purpuram bis tinctam pr*
pſo auguratu ponit Cicero [d].

Munus igitur Augurum erat ex v
latu, cantu, & tripudio avium
tura *praedicere*; quod modo ſeque
fiebat, vel, ut verius dicam, fieri c
debatur. Sedens Augur *toga augu*
li, ſive *trabea* amictus orientem v
ſus proſpiciens *lituo*, hoc eſt, *ba*
incurvo certam coeli partem deſignab
quae pars dicebatur *templum* [e], &
etiam *tabernaculum capere* dicebatu[f].
Tum diligentiſſime obſervabat q

a *Vid. Abram. ad. Cic. Philipp.* II. *c.* 2. b *F*
V. Spectio & ibi Scalig. c *Serv. ad Aen.* I
v. 612. *ex Suet.* d *Fam.* II. 16. *& Att* I
9. e *Vid. Lucret.* II. *vſ.* 1043. *Varro* *L*
L. VI. 3. f *Liv.* I. *c.* 18. *&* IV. *c.* 7.

es, quo geſtu [a], cantuve, & qua
rte hujus templi ſe oſtenderent; ſi-
a autem laeva felicia [b], dextra ve-
infelicia habebantur: unde locum
oratii *Od.* III. XXVII. 15. recte
rrigere videtur *Lambinus.* Virgili-
vero *Bucol.* I. *vſ.* 18. laeva infau-
dicit, ut contra *Suetonius in Claud.*
7. *&. Vitell. c.* 9. dextra fauſta vo-
:: ſed forte in avibus aliter obtinu-
, aliter in fulmine. Verum nihil
rum eſt, veterum in nugis ſuperſti-
ſis fluctuaſſe animos. Aves, quae
ıtu auſpicia faciebant *Oſcines* [c],
ıe volatu *Praepetes* dicebantur [d].
fauſta eſſent auſpicia *addicere* [e] &
nittere: ſin minus *refragari* aves di-
ɔantur: nec ſatis erat unum auſpi-
ım vidiſſe, niſi id altero confirma-
ur. Praeterea etiam Augures *de*
lo ſervabant, hoc eſt, *ex tonitru* [f]
fulmine [g] *futura praedicebant.* Lo-
s, qui fulmine tactus eſſet *bi den-*

X 4 *tal*

a *Plaut. Aſin* II. I. 12. *Id. Epid.* II. II. 2. *li-*
et aliter Id. Aulul. IV. III. I. b *Lucan.* I.
vſ. 601. *Vid. rationem ap. Dion. Halic.* II. *c.* 5.
c *Varro de L. L.* V. *c.* 7. *Cic. de Divin I. c.* 53.
d *Feſt. V.* Praepetes. e *Liv.* XXVII. *c.* 16.
Plaut. l. d. v. II. *Liv.* IV. *c.* 18. f *Virg.*
Aen. IX. *vſ.* 530. g *Lucan.* I. *vſ.* 533.

ta [a] dicebatur, quia *bidente*, ſive
ve, ſacra faciebant [b]; & deinde r
ligioſus erat; ibique reliquiae & v
ſtigia fulminis collecta, & terrae co
dita fuerunt [c]. *Tertium* augurii g
nus capiebant ex *pullis*, quibus pı
tem, vel offam objiciebant: quod
avide veſcerentur pulli, & praeſ
tim ſi aliquid ex offa decidens *terr*
paviret [d], ſive *pulſaret*, optimum
rat augurium, & *tripudium ſoliſtim*
(quod ſcilicet offa *ſolum* continger
nunciabatur [e]: ſed ſi veſci noll
pulli [f], vel avolarent, triſte omen
rat. Hic autem obiter notandum e
Romanorum auſpicia talia plerum
fuiſſe, ut ſecundum naturae ordin
laeta potius quam triſtia eſſe debere
facile enim erat pullos fame eo re
gere, ut lubentes veſcerentur.
jam tempore Ciceronis [g] auſpicia
bi fingebant verius, quam obſer
bant [h]: & ita ſaepe magiſtratus i
pe

a *Perſ. Sat.* II. *vſ.* 27. b *Cornel. Fronto* ... *Gramm.* c *Juven.* VI. *vſ.* 587. & *ibi S*... d *Feſt. V. Puls.* e *Liv.* X. *c.* 40. *Cic. de* ...*vin.* II. 8. & 34. f *Id. de N. D.* II. 3... g *Ipſe. ad Fam.* I. *n.* 2. *Liv.* XXI. *c.* 63. ... *omn. Grucch. de comit. Rom.* I. *c.* 4. h ... *de Divin.* II. *c.* 33. - 36.

diebant Tribunos plebis ne cum
pulo agere poſſent [a]. Qui pullos
vabant *Pullarii* dicebantur [b]; cavea
:em ipſa dicebatur *auguraculum*.
ıeterea etiam ex quadrupedibus &
s rebus forte accidentibus [c] omina
otabant, eaque explicabant, (ac
n proprie *commentari* [d] dicebantur)
quomodo *procurari* [e] (& hoc pro-
um ei rei verbum eſt [f]) deberent,
licabant: & ſi fauſtum eſſet augu-
m *impetritum* & *inauguratum* eſſe
ebant [g].

§. IV. *Aruſpices* (Graecis ἱεροσκό-
[h] & θυοσκόποι) a victimis in *ara*
biciendis dicti ſunt; vel etiam ab
uga, quae vox olim *hoſtiam* ſigni-
avit [i]. Hi quoque a Romulo pri-
ım inſtituti ſunt numero ternario;
. eorum collegium aeque ac alio-
n ſacerdotum proceſſu temporis
ctum fuiſſe certum eſt; verum non
honorati fuerunt ac Augures: imo
X 5 ipſos

a *P. Manut. ad Cic. Famil.* VIII. *n.* II. b *Cic. de Divin.* II *c.* 34. c *Juven.* XIII. *vſ.* 62. *ſeq.* d *Cic. de amicit. c.* 2. e *Id. de Divin.* I. *c.* 2. f *Gell.* IV. *c.* 6. g *Plaut. Aſin. A.* II. *S.* I. *vſ.* II. h *Dion. Halic.* II. *c.* 12. i *Donat. ad Ter. Phorm. A.* IV. *S.* IV. *vſ.* 28. *Iac. Perizon. ad Ael. V. H. L.* II, *c.* 31.

ipſos in Senatum legere aliquando r… licuit [a]. Sed videtur diſtinguendu…; ut quidam fuerint honoratiores, & … collegium conſcripti; alii vero pa… mercede operam ſuam quibusvis lo… verint [b]: ita ut ex prioribus *Spur*… fuerit; de quo *Suet. Julio c.* 81. … ruſpicum *munus* erat ex victima a… mactationem [c], & poſt eam ex … tis [d], flamma, fumo, aliiſque re… occaſione ſacrificii forte accidenti… futura praedicere; ac deinde ea p… tenta explicare [e], & procurare. H… ſcientia, (ſi ita dicenda eſt ars … gatoria) cujus primus auctor *Ta*… quidam fuit, ab Etruſcis [f] ad Ro… nos pervenit.

De Quindecim-viris ſacris faciundis.

§. V. *Quindecim-viri ſacris faci… dis* hac occaſione inſtituti ſunt. T… quinius Romanorum Rex, ſive … Priſcus, ſive Superbus, ut vult D… nyſius Halicarnaſſenſis, fuerit, m… quodam modo, quem narrat id… *Antiquit. Roman. l.* IV. *c.* 62. tres … *bros Sibyllinos* nactus eorum cuſto…

a *Cic. Famil.* VI. *n.* 19. b *Plaut. Poen. A.* … V. 10. 17. c *Senec. Oedipo* v. 301. … d *Virg. Georg.* IV. v. 486. e *Juven.* II. … 21. f *Vid. Lucan.* I. *vſ.* 584. & 637.

duobus viris illuſtribus permiſit; ɔrum loco A. U. 387. *Decemviri* ris faciundis facti ſunt [a]; ſimulque e cautum eſt, ut pars eorum ex be crearetur. Sulla etiam hoc ſa-dotium ad numerum *quindenarium* xit, qui eodem modo ac Pontifi- ſunt creati [b]: & qui iis praeerat *ıgiſter collegii* dicebatur [c]. *Munus* ıindecim-virorum fuit cuſtodire li-ɔs Sibyllinos; difficili Reipublicae npore, vel ſcum inſigne aliquod rtentum nunciatum eſſet, ex Se-us-conſulto eos *adire*, ſive *conſule-* [d], &, quae legiſſent, ad Senatum erre: tum coerimonias, ſacrificia, ıque, quae libri praeſcribebant, ɔcurare [e], & in ſpecie quidem lu-s ſaeculares [f]. Hi Quindecim-vi-ı militia & aliis muneribus urbanis ınt immunes [g], ſecus ac alii ſacer-tes; ut ſcilicet ſolis libris interpre-ıdis vacare poſſent. Sed hi libri, ibus fata Imperii Romani contineri cre-

a *Liv.* VI. *c.* 37. *&* 42. b *Vid.* §. 2. *hujus cap.* c *Plin. H. N.* XXVIII. 2. d *Liv* III. *c.* 10 V. *c.* 13. VII. *c.* 28. *&c.* e *Liv. ibid.* f *Horat. carm. ſaec. vſ.* 5. *&.* 70. g *Dion. Halic.* IV. *c.* 62.

credebantur, A. U. 670. cum ip
Capitolio (ubi publicitus adſervaba-
tur, ut quidem ajunt; nam quidam,
& recte credo, putant antiquios
illos libros nunquam exſtitiſſe; id-
oque nemini, niſi ſacerdotibus, li-
bat eos inſpicere, qui ſacramento
rant adacti, ne quid de iis vulgarent
cum ipſo, inquam, Capitolio hi li
cremati ſunt [a]; verum paullo poſt
gati undique ſunt miſſi, qui omnia
bicunque terrarum oracula Sibylla
conquirerent; ex quibus Quindeci-
viri rurſus alios libros confecerunt,
qui ab Auguſto ſub baſi Apollinis
Palatini ſunt conditi [b]; & erant
Quindecim-viri proprie Apollinis ſa-
cerdotes; unde *cortinam* domi ſ
habebant, ſive tripodem aeneum
pollini ſacrum [c]. Demum juſſu Th
odoſii Magni Imperatoris A. C. 389,
Stilicone ſunt combuſti [d]. Diſtingu-
di autem ſunt hi libri Sibyllini ab i,
qui hodie ſuperſunt, & a *Chriſtia*
pia quadam, ut vulgo dicitur, fra-

a *Ibid.* d *Suet. Aug.* c. 31. c *Suet. Aug.*
52. *Serv. ad Aen.* III. v. 332. d *Rutil.*
mat. l. II. *vſ.* 41. & 55.

ſuppoſiti ſunt [a].

. VI. *Fratrum Arvalium* origo c eſt: cum *Acca Larentia* [b] Roli nutrix ex duodecim filiis, qui-cum ſacra facere conſueverat, un morte amiſiſſet, Romulus ſe illn filii locum adoptandum dedit: ıe & illos *Fratres Arvales* dixit, ı ſacra quaedam publica faciebant, *arva* fruges ferre poſſent [c]; quae a dicebantur *Ambarvalia* [d]. *Larena* etiam in hujus Larentiae honoı menſe Aprili a flamine Martiali t acta [e]. Hujus ſacerdotii inſigne : corona ſpicea, & albae infulae: : niſi cum ipſa vita hic honos finitur [f], & captos etiam, exulesque ıitabatur.

De Fratribus Arvalibus.

. VII. *Curiones* triginta ex Roli inſtituto a ſuis quisque *Curiis* leſunt, qui ſacra publica pro Curiis *curarent* [g], (fere ut hodie *Paro*quos vocant apud Pontificios aque; licet apud veteres *Parochi* ſint

De Curionibus.

a *id. Rev. Io. Alb. Fabric. Bibl. Graec. L. I. c.* ɔ. *ſqq.* b *Gell.* VI. *c.* 7. c *Varr. L. L.* IV. 15. d *Vid. Georg.* I. *vſ.* 341. *Tibull.* II. I. 5. *& ibi Broukh.* e *Plut. Romul. p.* 19. E. *Plin. H. N.* XVIII. *c.* 2. g *Dion. Halic.* I. *c.* 64.

ſint dicti, qui magiſtratibus iter
entibus per municipia, quae ipſis
ceſſaria eſſent, publicitus pra
rent [a]) unde a *curando Curiones*
dicti [b], qui etiam *Magiſtri curiae I*
to [c] dici videntur; *aedes* vero
quam curiales conveniebant, *Curi*
cata eſt, & Graece ἑςιατόριον,
ibi *epulabantur* [d]: vel etiam πρυταν
ſacellum illud Graeci dicunt,
vero Curiones πρυτανεῖς. Eligeb
Curiones quisque a ſuis curiis;
omnibus praeerat, qui *Curio M*
mus [f] dicebatur curiatis comitiis a
pulo creatus, cujus auctoritate
regebantur.

De Septemviris Epulonum.

§. VIII. *Septemviri Epulonum*
originem habuerunt [g]. Cum P
fices multitudine ſacrorum grav
tur A. U. 557. primum *Tres-vi*
pulones ſunt facti [h], qui *ludorum*
lare ſacrificium facerent; quibus
ſtea a Sulla, ut videtur, quatuo
jecti ſunt. Curabant autem has
las ſumma lautitia; unde *Sali*

a *Horat. Serm.* I. v. *vſ.* 46. b *Varro d*
v. *c.* 6. c *Aulul.* I. II. *vſ.* 24. d
Halic. II. *c.* 23. e *Ibid. c.* 65. *ubi v*
in ed. Angl. f *Feſt.* v. *Maximus.*
Lucan. I. *vſ.* 605. h *Liv.* XXXIII. *c.*

gurales, *Pontificales epulae* pro *lau-
imis* ponuntur [a]: eorumque munus
ulenter deſcribit Cicero *de Haruſp.
b.* c. 10. *Lentulus* enim ille, de quo
ſermo eſt, Septem-vir Epulo fuit.
quoque ad Pontifices referebant,
quid in ſacris omiſſum, commiſ-
n, aut pollutum eſſe diceretur.
s etiam, quemadmodum Pontifi-
us, togae praetextae gerendae jus
[b]; quippe ſumma etiam Se-
mviratus dignitas habebatur [c]. De
um creatione idem quod de Pon-
cum creatione eſt dicendum.

§. IX. *Feciales* (quos Graece εἰρη-
νικας dixeris [d], vel εἰρηνοφύλακας [e],
σπονδοφόρους [f]) dictos volunt a
endo, quod *pacem* & *foedera face-*
[g]: vel forte etiam a *fatu*, ſive
do [h]; oratorum enim vicem ſuſti-
ant. Hi a Numa Rege inſtituti
dem ſunt, ſed formam juri feciali
primus

De Fecialibus.

ic. *ad Att.* V. *n.* 9. *Hor. Od.* I. 37. 13 b *Liv.*
XXIII. *c.* 42. c *Vid. Dion. L.* LIII. *init.*
ruter. p. CCXXXV. *n.* 10. CCXXXVI. *n.* 9.
Dion. Halic. II. *c.* 72. e *Plut. Numa p.*
68. *A.* f *Dion. Hal. L.* I. *c.* 21. g *Fe-
us hac V. qui tamen corruptus eſt: & pro* fe-
endo *ibi* faciendo *legendum eſſe videtur.
Ita Voſſ. Etymol. & de vitiis Serm.* I. 13.

primus conſtituit *Ancus Marcius* R[o]manorum Rex quartus [a]; *Vale[rius] Maximus* vero, ſive quis alius in [li]*bello de nominibus Sertorem* quenda[m] *Regium* ejus juris auctorem fa[cit]. Collegium Fecialium erat Sacerdot[um] viginti, qui eodem modo ac Ponti[fi]ces creabantur. Horum praecipu[um] *munus* [b] erat bello indicendo, & [foe]deri faciendo praeeſſe, & proſpice[re], ne Romani bellum, niſi legitimu[m], facerent [c]. Itaque quum gens ali[qua] Romanos injuria affeciſſet, unus [ex] Fecialibus eo proficiſcebatur [d], ut [el] res ablatas, vel ſontes profugos re[po]ſceret [e]: quod ſi injuria confeſtim [non] ſarciretur, triginta dies illis ad co[n]tandum dabat; quibus elapſis p[ri]bellum poterat iſti genti indici. T[um] rurſus ad fines hoſtiles progreſſus [Fe]cialis haſta ſanguinea in illos pro[jecta] bellum certa formula ipſis indiceb[at] [f]. poſtea aucto immenſum Imperio [o]m:[...]

a *Liv.* I. *c.* 32. b *Cic. de Offic.* I. *c.* II. c [...] *de L. L.* IV. *c.* 15. *Vid. omn. Varr. de v*[...] *R. L.* III. *p.* 65. *ed Durdr. & ap. Non. p* [...] *ed. Plant.* 1565. d *Vid. omn. Dion. Hal* [...] *c.* 72. e *Liv.* IV. *c.* 30. *Serv. ad. Virg.* [...] *X.* v. 14. f *Cincius ap. Gell.* XVI. *c.* 4 [...] I. *c.* 32. *Dion. Halic.* II. *c.* 72.

nano, ut tamen plebi ſuperſtitioſae ...tisfieret, ſimulatio quaedam hujus ...ris in agro prope Urbem, qui *hoſti-...ſ* dicebatur, eſt ſervata [a]. Foedera ...uoque fiebant per unum ex Feciali-...us [b], qui dum eo munere fungeretur *...ater patratus* dicebatur [c], quia jus-...randum pro toto populo *patrabat*, ...ve *praeſtabat*. Judicabant etiam fe-...ales de injuriis [d] ſociis illatis; cura-...nt ne legati violarentur [e]; pacem non ...gitime factam reſcindebant ejusque ...onſores dedebant [f]; & uno verbo ...nnia curabant, quae ad foedera ſpe-...abant.

De Sodalibus Titiis.

§. X. *Sodales Titii* [g], vel *Titienſes* [h] *Tito Tatio* ſacris Sabinorum retinen-...s, vel a Romulo in honorem ipſius *...tii* inſtituti ſunt; nam utrumque ... uno Tacito *Annal.* I. *c.* 54. *Hiſt.* ... *c.* 95. traditur: plura de his cer-... dicere, nec poſſumus, nec operae ...etium videtur ultra inquirere: ni-... quod forte munus eorum a mune-

 re

a ...vid. *Faſt.* VI. *vſ.* 295. b *Liv.* XXX. *c.* 43. ...mnino. c *Liv.* I. *c.* 52. d *Dion. Halic. l. d.* ... *Val. Max.* VI. *c.* 6. *n.* 3. & 5. f *Liv.* IX. ... 10. g *Lucan* I. *vſ.* 602. h *Gruter.* ...CCXCVI. I.

re Septem-virorum Epulonum no alienum admodum fuerit; cum iis & apud *Lucanum loc. cit.* & in *Inſcr ptione apud Gruter.* CCCXCVI. I. jur gantur: apud quem etiam pluribı locis memorantur.

De Rege Sacrorum.

§. XI. *Rex Sacrorum* [a] (Graec ἱερῶν βασιλεὺς) ſive *Rex ſacrificulus* creatus eſt exactis Regibus, ut ea ſ cra perageret, quae antea ab ipſis R gibus peragi ſolebant; unde quoq nomen ſuum nactus eſt: ſed ne tan nomine inſoleſceret, Pontifici ſubject fuit, nec magiſtratum gerere, a cum populo agere ei licuit [c]; und poſtquam ſacra feciſſet ſe quaſi fu ex comitio proripiebat [d]. Crea autem eſt comitiis centuriatis patriciis [e]. Uxor etiam ejus *Reg* eſt dicta, quae & ipſa ſacra quaed faciebat [f]. Domus quoque public in qua Rex ſacrorum habitabat, *R gia* eſt dicta [g].

a *Id.* II. *c.* 2. b *Liv.* XXVI. *c.* 6. c *D*. *Halic. L.* V. *c.* I. d *Plut. Quaeſt. Rom. p*. 279. *ſive n.* 62. *Ovid. Faſt.* V. *vſ.* 727 e *C*. *pro Domo c.* 15. f *Macrob. Saturn.* I. *c.* 5. g *Feſt. V. Regia.*

S

ΛÇERDOTES SINGULORUM DEORUM.

De Flaminibus, & praecipue de Flamine Diali.

§. XII. *Flamines* (ςεφανηφόροι Grae-) ſacerdotes erant uni alicui numi- addicti [a], ejusque ſacra curantes. ›pellantur ita a *filo*; quo caput cin- bant, ac ſi *filamines* dicerentur [b]; l a *pileo*, quaſi *pilamines* juxta quos- n [c]; vel denique a *flameo* capitis gumento, ut vult *Voſſius* poſt Di- yſium Halicarnaſſaeum II. c. 64. ›c etiam *Apex* dicebatur ab anti- › verbo *apere*, hoc eſt, *vincire* [d], proprium Flaminum inſigne erat [e], tamen, ut etiam Pontifex Maxi- ıs eo uteretur, ſicuti ſupra dixi- ıs. Creati ſunt primum a Numa s, *Dialis* nempe, qui Jovis erat cerdos, *Martialis* & *Quirinalis*: ſed variis temporibus alii duodecim ıt additi in honorem aliorum Deo- n; qui *Flamines Minores*, quem- admo-

a ›ic. de LL. II. c. 8. b *Varro de L. L.* IV. c. 15. ›lut. Q. R. n. 39. S. p. m. 274. c *Plut.* Numa p. m. 64. d *Feſt. V. Apex. Vid Lu-* ret. VI. v. 1065. *Virg. Georg.* III. v. 168. *Aen.* V. v. 482. & *hic Serv.* e *Lucan.* I. vſ. 604.

admodum priores illi *Majores* ſunt di
ᵹti: *Minores* quidem ex plebejis cre
ari poterant, *Majores* [a] vero ex ſol
patriciis. Dicebantur vero propr
prodi Flamines cum crearentur
Quanquam autem Flamines non ſ
mul Pontifices eſſent, tamen in e
rum collegio ſedebant [c], certe *Majore*
Creabantur a Populo comitiis trib
tis; nempe ita ut Pontifex Maxim
tres ſimul nominaret, ex quibus un
legeretur [d], & a Pontifice Maxin
inaugurabantur. Majoribus Flami
bus commune fuiſſe videtur, ut
Urbe abeſſe ipſis non licuerit [e],
ſcilicet ſacra deſererentur; neque
iam divortium facere [f]. Quanqua
autem *Flaminium* eſſet perpetuur
tamen certis de cauſſis poterat eri
veluti ſi quis ſacra non rite curaſſ
(vid. Livium XXVI. c. 23.) *Sulp.*
inter ſacrificandum apex a capite p
lapſus ſacerdotium abſtulit [g]. Om
um porro Flaminum longe digni

n s

a *Cic. pro domo c.* 14. b *Id. pro Milone c.*
& 17. c *V. eund. de Haruſp. reſp. c.* 6. d
cit. Ann. IV. 16. e *V. Liv. Epit.* XIX. &
XXXVII. *c.* 51. *Val. Max.* I. I. *x.* 2. f
x. *c.* 15. g *Val. Max.* I. *c.* I. *n.* 4.

ıus fuit Flamen Dialis, qui etiam li-
ore, ſella curuli, & veſte praetexta
:ebatur [a] : & ex jure ſacerdotii ſui
:natum ingredi poterat [b]. Hic plu-
nis coerimoniis obſtrictus fuit [c],
ıarum potiſſimas duntaxat recenſe-
mus: nempe religio ei erat equo
:hi; *claſſem procinctam*, id eſt, *exer-*
um armatum extra pomoerium vi-
re; quin nec noctem unam extra
rbem manere ei fas erat [d], nec po-
rat jurare [e]; (vel certe non coge-
tur [f]) nec annulo uti, niſi pervio,
ſſoque: ignem a *flaminia*, ſive *fla-*
nis domo efferre niſi ſacrum, jus
n erat; vinctum aedes ejus ingreſ-
m ſolvi neceſſe erat, & vincula per
pluvium in tegulas ſubduci, atque
le foras in viam demitti; reum, ſi
pedes ejus ſupplex accidiſſet, ver-
rari eo die piaculum erat; nodum
lla parte corporis habere poterat;
pillum ejus, niſi qui liber homo e-
:, nemo detondere poterat; ca-

a *Liv.* I. *c.* 20. & XXVII. *c.* 8. b *Ibid.* c *Gell.* x. *c.* 15. *ex Fabio Pictore*, *Maſſurio Sabino*; *aliiſque Plut.* Q. *R. n.* 39. 43. *ſive p.* 274. *ſqq.* d *Liv.* 5. *c.* 52. *Tac. Ann* III. *c.* 71. e *Plut. Quaeſt. Rom. n.* 45. *Liv.* XXXI. *c. ult.* f *Edictum perpetuum apud Gell.* x. *c.* 15.

pram, carnem incoctam, hederam fabam nec tangebat, nec nominabat propagines e vitibus altius praetent non ſuccidebat; vel potius, *non ſu cedebat*, hoc eſt, vetitum ei erat tra ſire per viam, ubi vites in ſubli eſſent praetentae[b]; pedes lecti ej tenui luto circumlitos eſſe oporteba nec ab eo trinoctium continuum d cubabat, nec alteri in eo cubare cebat; ungium ejus & capilli ſegm na ſubter arborem felicem terra obr ebantur; quotidie feſtatus erat, q propter Pontificibus, cum judici de aliquo exercerent, adeſſe non p terat[c]; ſine *apice* ſub divo ei eſſe n licebat, (unde *apicatus* dicitur O dio *Faſtor.* IV. *vſ.* 347.) ſub tecto cebat; apicatum tamen mori nefas rat[d]; farinam fermento imbutam tingere ei fas non erat; tunicam teriorem, niſi in locis tectis non xuebat, ne ſub coelo tanquam ſub culis Jovis, nudus eſſet; in conviv

11

a *Plin. H. N.* XVIII. *c.* 12. *Feſt. V. Fab.*
b *Lips. Elect.* I. 21. *Boxhorn. ad. Plut. Q.* *n.* 109. *& omnino hoc firmatur ex Probl.*
c *Vid. Guther. de veter. jure Pontif.* I. *c.*
d *Appian. Civ.* I. *n.* 395.

iſi Rex Sacrificulus, haud quiſquam ius ſupra eum accumbebat [a]; uxo-:m cum amitteret, *flaminio* decedebat; jus matrimonium, niſi morte, diri-ii non poterat; locum, in quo bu-um eſſet, nunquam ingrediebatur; ıortuum non attingebat, funus ta-ıen exequi poterat; unus omnium alero albo utebatur; ungi ſub dio ei ıs non erat; antiquitus nec magiſtra-ım capere, nec petere poterat; uod procedentibus temporibus ob-:rvatum non fuit [b]; opus facientem idere religioſum ei erat, itaque, um per Urbem incederet, eum raecedebat *praecia*, ſive *praeclamita-ır*, qui homines monebat, ut ab o-ere faciendo, dum tranſiret Flamen, eſiſterent: quaedam autem ex his oerimoniis iis poſtea ſunt remiſſa. Ξasdem fere coerimonias *Flaminica* [c], ive *uxor Flaminis* obſervabat: ſed e-iam alias, ut quod, quoties tonitru ıudiiſſet, feriata erat donec placaſſet Deos [d]. Sacerdotium hoc ab adole-ſcentia Caeſaris intermiſſum Augu-

a *Vid. tamen Macrob. Sat.* II. 9. b *Liv.* XXXIX. *c.* 45. c *Gell.* 19. *c.* 15. d *Macr. Sat.* I. 16.

ſtus extremo ſuo tempore reſtituit [a] Theodoſius Magnus Imperator cun pleriſque aliis gentilium ſacerdotiis a bolevit.

Flamen Martialis Diali dignitat proximus erat, & e patriciis etian ſemper eſt creatus: quem honore ſe quebatur *Flamen Quirinalis* [b] in ho norem Romuli inſtitutus, qui du quoque collegio Pontificum, ut di ctum eſt, aſſidebant. Reliquorur duodecim, qui *Flamines Minores* & *Plebeji* ſunt dicti, nomina recenſer nihil attinet; quorum omnium po ſtremus fuit *Flamen Pomonalis* [c].

Imperatoribus inter Divos relat poſtea etiam ſinguli Flamines tribu ſunt [d]: nec tantum Flamines, ſed et iam *Sacerdotum collegia* iis ſunt decre ta; qui ſacerdotes *Sodales* ſunt dict cum adjectione nominis ejus, in cuju honorem erant inſtituti; ut, exemp gratia, *Sodales Auguſtales* [e], *Hadria nales* [f], &c. Ut jam capite praece dente §. 26. diximus.

§. XIII

a *Suet. Aug. c.* 31. b *Liv.* 1. *c.* 20. c *Feſ. VV. Maximae dignationis.* d *Vid. Onuphr Panv de civit. Rom. c* 27. e *Suet. Claud. c* 6. f *Spartian. Hadrian. c.* 29.

. XIII. *Salii Martis Sacerdotes* a ma inſtituti ſunt [a] occaſione peſtiiae, qua Urbs laborabat. Trat enim ſcutum aeneum coelo fu- delapſum [b], & confeſtim mor- ı ceſſaſſe; ac tum Egeriam nymm praedixiſſe, urbem, in qua hoc um ſervaretur, potentiſſimam fum. Itaque ne ſurriperetur, unm (vel forte plura; nam de nuo nihil dicens Dionyſius ὅπλα ὰ ea vocat, quod de duodecim dici poſſe videtur) alia ejusdem ıae ſcuta fabricari curavit Numa *Veturium Mamurrium* quendam, ıs nomen idcirco *carminibus Sabus* eſt inſertum [c]: licet alii *vetememoriam* a Saliis celebrari dixe-: [d]. Tunc Numa duodecim jues patricios, patrimos & matri- [e] legit, qui haec *Ancilia* (ita ea forma haec ſcuta dicebantur, d undique *anciſa* eſſent absque ıi angulo [f]) Kalendis Martiis ſales, & carmina illa Saliaria, quae

De Saliis.

Y 5 etiam

l. Plut. Numa p. m. 68. b *Dion. Halic.* . c. 71. *Ovid. Faſt.* III. *vſ.* 373. c *Ovid.* *l.* v. 387. d *Plut Numa p. m.* 69. e *Cic.* *Domo c.* 14. f *Ovid. d. l. vſ.* 377.

etiam *aſſamenta* [a], ſive *axamenta*
dicta, canentes in honorem M
per Urbem ferrent, unde *Salii* a
liendo, ſive *Saltando* ſunt dicti;
qui iis praeerat, *Praeſul* [b], & *M*
ſter Saliorum appellatus eſt: qu
quam *Magiſter collegii* commune
nomen omnium προκρίτων cujuſcun
collegii Sacerdotalis [c]. Alii vero
diſtinguunt, & *Praeſulem* qui
vocant τὸν ἐν τοῖς ἱεροῖς προορχȣ́με
Latine etiam *Proſaltorem*; *Magiſt*
vero τὸν ἔξαρχον, penes quem inau
randi & exaugurandi poteſtas. P
ter hos etiam erat ὑμνωδός, ſive
tes, qui carmen Saliare caneba
Dicebantur hi Salii etiam *Pala*
quia ſacra in *Palatio* faciebant [e]
ut diſtinguerentur a Saliis *Colli*
qui a Tullo Hoſtilio inſtituti [f] in
Quirinali Sacrarium habebant,
Quirinales etiam [g], âtque *Ago*
ſunt dicti. Et in genere *Salii* &
liſubſuli ſunt appellati omnes lud

a *Feſt. V. Axamenta.* b *Lucil. ap. Feſt. V*
damtruare. c *V. Caſaub. ad Capitol.*
nin. c. 4. d *Vid. Salmaſ. ad d. Capit*
e *Dion. Halic.* II. *c.* 70 f *Id.* III. *c*
g *Serv. ad Aen.* VIII. 285.

atores, qui ad cantum & tibiam
acris ludunt, ut in ſacris Herculis
d *Virgilium Aen.* VIII. v. 285 [a].
:abant induti tunica picta [b], hoc
, auro & purpura variegata, &
a praetexta, ſive trabea [c], aereis
heis & gladiis accincti, dextra ha-
ı, vel ſimile quid, laeva ancile
ntes, capite autem geſtantes *pi-*
ı, ſive *galerum* [d], Graece κυρβα-
dictum [e]; atque inter ſaltandum
nina illa obſoleta canebant [f], quae
Horatii aetate vix a quoquam in-
gebantur [g], tempore vero *Quinc-*
:ni ne ab ipſis quidem Sacerdo-
ıs [h].

. XIV. *Luperci Panis Sacerdotes* *De Luper-cis.*
ınium antiquiſſimi fuerunt, quippe
ab Evandro Arcade inſtituti [i].
ti ſunt *Luperci* a *lupo*, quia Pan
ıecis Λυκαῖος ἀπὸ τοῦ λύκου cogno-
ıatur [k], quaſi *lupinum* dicas; imo
m ipſe *Lupercus* dictus eſt, ſi fi-
des

d. *Scal. ad Catull. c.* XVII. b *Liv.* I. *c* 20.
Dion. Halic. II. *c.* 70 d *Juven.* VIII.
ſ. 207. e *Dion. Halic. l. d* f *Vid. Gut-*
rleth. de Saliis c. 21. *ſeq.* g *Ipſe. Epiſt* II.
. *vſ.* 86. h *Ipſe Inſtit.* I. *c* 6. i *V Ovid.*
aſt. II. *vſ.* 279. *ſeq.* k *V. Serv. ad. Virg.*
en. VIII. *vſ.* 343.

des *Juſtino L.* XLIII. *c.* I, cre
quia *lupos* a pecore arcere crede
tur: & inde locus ubi colebatu
Lupercal, & feſtum ejus *Luperca*
eſt dictum; quod celebrabatur me
Februario, eratque quaſi luſtra
quaedam Urbis [a]. Eo feſto Lupe
nudi per Urbem diſcurrebant [b] p
denda tantum cincti pellibus cap
rum, quas paulo ante immolavera
Scuticis etiam e caprino corio fa
obvios caedebant, quod *catomidi*
dicebant [c], quaſi verberare κατ' ὤμ
in humeris [d], & praecipue quid
mulieres, quas inde foecundas re
credebant [e]: canem quoque eo te
pore immolabant; quod animal
pecoris cuſtodiam Pani gratum
putabatur. Lupercorum tres fuer
ſodalitates, *Fabiorum* nempe [f],
Quintiorum, qui ita a ducibus
ſunt dicti; & *Juliorum* denique,
in honorem *Julii* Caeſaris inſtit
ſunt [g]. Serius reliquis hoc ſacerdo

a *Ovid. Faſt.* II. *vſ.* 31. b *Rationem vid.* l
vſ. 303. c *Vet. Schol. ad Juven. vſ.*
Salm. ad Spart. Hadr c. 18. d *Salm. d. l*
Probat Voſſ. Etym. e *Ovid Faſt.* II. *vſ* 4
f *Propert.* IV. I, *v.* 25 *Sex. Aur. Victor de*
G. R. g *Suet. Jul. c.* 76.

deſiit, ſub Imperatore ſcilicet
num *Anaſtaſio*, qui obiit A. C.
} [a].

. XV. *Potitii & Pinarii Herculis* De Potitiis & Pinariis.
erdotes fuerunt [b]: ille enim apud
ndrum divertens ipſe ſacra ſua du-
as gentes docuiſſe dicitur. Cum
em Pinarii ſerius ad ſacrificium ve-
ent extis jam adeſis, vetitum ipſis
in poſterum extis ſolemnibus ve-
; & ſecundus duntaxat honos in
ſacris illis tributus eſt [c]. Deinde
A. U. 441. impulſu *Appii* Cen-
s Potitii ſacra Herculis ſervis qui-
dam publicis peragenda tradidiſ-
:, inter annum vertentem omne
itiorum nomen in duodecim fa-
ias diviſum (*hoſpitio Deorum im-
talium ſanctam gentem* vocat Li-
s IX. c. 34.) interiiſſe dicitur [d];
autem Appius irati facto Numi-
luminibus captus fuiſſe fertur [e].
ra porro illa penes ſervos hos pu-
os, & gentem Pinariam reman-
int.

§. XVI.

a *On. Panv. de civit. Rom. c.* 12. *edit. Graev.*
Virg. Aen. VIII. *vſ.* 269 c *Liv.* I. *c.* 7.
Id. IX. *c.* 29. e *Val. Max.* I. *c.* I. *ex.*

De Gallis matris Deum.

§. XVI. *Galli Sacerdotes Ma* *Deorum*, ſive *Cybeles*, dicti a G fluvio Phrygiae [a], cujus aqua p furorem inducere credebatur. Hi praedictum eſt [b], genitalia ſibi, & ſta quidem Samia [c], praecideba in memoriam Atyos, qui cum pe tuam Deae caſtitatem voviſſet, d de nympham Sangaritidem amare coepit; & propterea a Dea ſin fi rem actus teſticulos ſibi execuit [e]. taque etiam ipſi furore perciti bra ſibi cruentabant [f]: & vaticinari debantur [g]. Qui huic collegio p erat *Archigallus* dicebatur [h]; ſe omnes in magna dignatione no rant [i]: tum ob aliis cauſſas, etiam, quod ſtipem colligere rent [k].

De Virginibus Veſtalibus.

§. XVII. *Virgines Veſtales* (G ce Παρθένοι ἑστιάδες [l]) in honorem *ſtae* Romae primum a Numa R

C

a *Ovid. Faſt.* IV. *vſ.* 361. *ſqq.* b *Sect.* c. I. §. 16. c *Plin. H. N.* XXXV. *c.* d *Juven.* VI. *vſ.* 513. e *Auguſtin. de C* VII. *c.* 25. f *Tibull.* I. IV. 64. g *Luca* v. 566. h *Vid. Juven.* VI. *vſ.* 511. *Ovid. Faſt.* IV. *vſ.* 244. & *ibi Heinſ.* k *vid. Faſt.* IV. v. 350. l *Dion. Halic.* II. c

ıtae ſunt quatuor [a], iiſque duae
: additae a Tarquinio Priſco [b],
Servio Tullio Rege [c], cujus mo-
s id magis convenire videtur [d].
iebantur (nam hoc proprium huic
verbum eſt) initio ab ipſis Regi-
, iiſque pulſis a Pontifice Ma-
o; cujus arbitratu viginti virgi-
e Populo eligebantur majores ſex,
ores decem annis, quae honeſto
ere & decenti corpore eſſent:
Pontifex M. peculiarem quan-
horum ſacrorum curam habuiſſe
tur: credo, quod directe magis,
n alia ſacra ad ſalutem Imperii
tare crederentur [e]. Ex his por-
ı concione Populi a Pontifice una
ebatur; vel etiam ultro a parenti-
offerebatur: dicebatur autem il-
ut diximus, proprie a Ponti-
capi, quia eam quaſi vi *captam* a
ſtate patris abducebat [f]. Ita
ae per triginta annos ad miniſte-
. Deae obligabantur: & primis
qui-

l. c. 67. b *Dion. Halic.* III. *c.* 67. c *Plut*
ma p. m. 66. *D.* d *De earum ſacris vid.*
id. Faſt. VI. *vſ.* 285. e *Vid. Cic. de O-*
r. L. III. *c.* 3. *Ovid. Met.* XV. V. 777.
ell. I. *c.* 12. *qui locus omn. videndus.*

quidem decem annis ſacra diſceb
ſequenti decennio ea exercebant;
tio denique alias juniores ea docel
& his triginta annis elapſis nu
poterant; quod tamen raro factu
& ſemper infauſtum eſt habitu
Quae aetate omnium maxima e
Virgo Maxima dicebatur [b],
Tacito *Annal.* XI. *c.* 32. eſt *Ve*
um vetuſtiſſima, quemadmodum
ni *L.* LIV. ἡ πρεσβεύουσα: eaque
liquis ſumma cum dignitate praeei
Munus earum erat, primo, cuſt
ignem perpetuum [d]; quaeque id
ſtingui paſſa eſſet, flagris a Pont
Maximo caedebatur [e]: ſecundo,
ſervare arcanum Imperii pignus,
plerique Palladium putant fuiſſ
tertio, ſacra adſidue Deae fa
Pro his laboribus honores ingent
lis tributi ſunt; ut jus teſtamen
condendi licet minores eſſent; ju
um liberorum; lictorem habendi;
um forte obviam factum [g] ſupp

a *Dion Hal. d. c.* 63. *Plut Numa d. l.* b
Jul. c. 83 c *Tacit Annal* 11. *c* 68. d
I. *c.* 2. e *Val Max.* I. *c.* I. *ex.* 6. f
Triſt III. *El.* I. *vſ.* 29. g *Plut. Nu.*
m. 66.

crandi; carpento vehendi [a]; vittis
veſte praetexta utendi [b]: praete-
jurare non cogebantur [c]: tum
i iis & ſtipendia ſplendida e pu-
:o praebita [d], ut & locus hone-
r in ſpectaculis [e], & in deprecan-
auctoritas maxima [f]. Ob hanc
tam reverentiam etiam aliquando
amenta, praeſertim Principum,
d eas deponebantur [g]. Sed ſi
c Virgo inceſtu ſe pollui paſſa
t [h]; Pontificum judicio damnata
ampo, cui inde nomen *ſcelerato* [i]
, viva defodiebatur; ſtuprator ve-
in foro ſub furca verberibus neca-
ur [k]. Deſiit hoc Sacerdotium cum
quis pleriſque extremis Theodoſii
gni temporibus [l].

Z D E

d. *Lipſ. ad Tacit. Annal.* XII. *c.* 42. b *O-
d. Faſt.* III. *vſ.* 30. c *Edictum perpetu-
n ap. Gell.* x. *c.* 15. d *Liv.* I. *c.* 20. *Vid.*
Tac. Ann. IV. 16. e *Suet. Aug. c.* 44.
Cic. pro Font. c. 17. *Suet. Jul. c.* I. *Tac. Hiſt.*
I. 81. g *Suet. Aug. c.* 101. *Tac. Ann.* I.
8. h *Plut. Numa p. m.* 67. *& in Quaeſt.*
n. 95. *Juven.* IV. *vſ.* 9. i *Ovid. Faſt.*
I. *vſ.* 459. *Dion Hal.* VIII. *c.* 90. k *Suet.*
omit. c. 8. l *Vid. Symmachi legationem ad*
heodoſium, Valentinianum & Arcadium
pp. apud On. Panv. de Civ. Rom. L. II. *p.*
3. *edit. Wech.*

DE MINISTRIS SACERDOTUM.

De Sacerdotum miniſtris.

§. XVIII. *Camilli* & *Camillae* cuntur pueri & puellae ingenuae cris miniſtrantes [a], qui ex Romuli ſtituto a Sacerdotibus, qui liberis rebant, ſibi jungebantur; nam, liberos habebant, eorum miniſte uti debebant [d]. Hi miniſtrabant, p ri quidem ad pubertatem uſque, pu lae vero donec nuberent.

Flaminii & *Flaminiae* dicebant qui *Flamini* Diali ejuſque uxori mi ſtrabant, & patrimi ac matrimi debebant.

Quindecim-viri etiam miniſtros bebant, qui ipſis a *commentariis* dicebantur [d].

Aeditui, vel *Aeditumi* (quae e ſcriptio melior ſit dubitatur [e]) era qui aedes ſacras *tuebantur*, ſive *ſa* *tectas ſervabant*; hoc enim vox *t i* ſignificat [f]; eaſque purgabant, ...

a *Macrob. Saturn*. I. *c*. 8. III. *c*. 8. *Vid*. ... *pliſſ. vander Meulen de die mundi diſſ*. I. *p*. ...
b *Dion. Halic*. II. *c*. 12. c *Feſt. in his V*...
d *Grut*. CCCVII. I. e *Vid. Gell*. XII. *c* ...
f *Varro de L. L*. VI. *c*.

Graecis νεωκόροι ſunt dicti.

Tibicinum uſus plurimus erat in omus ſacris, ludis & funeribus [a]: hi bus Juniis perſonati per Urbem dirrebant; de cujus ritus origine vi- Livium IX. *c.* 30. & Ovidium *Faum* VI. *vſ.* 653.

Tubicines etiam ſacris adhibiti ſunt, bis ſingulis annis *tubas luſtrabant*; le dies, quo id ſiebat, *Tubiluſtria* dictus [b].

Popae & *Victimarii* hoſtias & *victi-* ligabant [c], eaſque laureati & ſeudi ad aras adducebant; cultros, am, ceteraque ad ſacrificium neària expediebant; victimas ferie- t, & jugulabant.

Fictores qui de pane, vel cera ſilatas hoſtias fingerent [d]: nam ſilata in ſacris pro veris habeban- [e]: & ita *Fictor Pontificum* legitur d Gruterum *p.* MLXXXI. I.

uerunt quoque *Praeciae*, ſive *Praenitatores* Flaminis Dialis [f]; ejuſdem &

vid. *Faſt.* VI. *vſ.* 659. b *Id. Faſt.* V. *vſ.* 25. c *Propert.* IV. *El.* III. *vſ.* 62. d *Vid. raev. ad Cic. pro domo c.* 54. e *Vid. Polluc.* *n.* L. I. *Segm.* 30. *ſeq. Serv. Aen.* II. 116. V. 512. f *Feſt. his. VV.*

& Veſtalium *Lictores*; *Scribae* Pon ficum, & Quindecim-virorum; A jutores Haruſpicum, ad quos *Pullar* etiam referre poſſis; *Kalatores* [a], c Sacerdotum praecones erant.

Praeficae dicebantur mulieres in f neribus conductae [b], ut ceteris pla gendi modulos praeirent, & lau defuncti cantarent [c].

Deſignatores, qui conſtituendae f nebri pompae praeerant [d], & cuiq ordinem ſuum adſignabant, lictor etiam, ut videtur, miniſterio ad e rem utentes.

Veſpae ſive *Veſpillones*, qui pau rum cadavera *veſperi* efferebant [e]. poſtremi vero inter ſacrorum miniſt recenſentur, quia etiam manes ſua cra habebant; quorum hi potiſſim erant miniſtri.

a *Feſt.* v. *Calator & ibi Scal. Serv. ad Geor* v. 268. b *Naevius apud Feſt. hac. V.* c *cil. ap. Non. c.* I. *Plaut. Trucul.* II. VI. *vſ.* d *Horat. Epiſt.* I. VII. *vſ.* 6. *Senec. de b* VI. *c.* 48. e *Martial.* I. *vſ.* 47. *Feſt.* v. *Ve*

C

CAPUT TERTIUM.

De Ritibus Sacrorum.

L*oci*, ubi ſacra peragebantur, fuerunt *Templa*, *Aedes Sa-*', *Fana*, *Delubra*, *Sacella* & *Lu-* *Templum* dicitur a *templando*, vel *endo*; (quae duo verba idem ſi-ficant quod *videre*, unde etiam ie *intueri* pro *videre* dicimus) ſi-ficat enim *omne ſpatium*, *quod vi-us*[a], *ut templa Neptuni pro ma-*; *templa Acheruſia pro inferis*[c], *pla Parnaſia* pro ipſo *monte Parnaſ-*: Sed ſtrictius, *ſpatium in cœlo ab guribus definitum*[e]; & inde jam, *lo-muro clauſum*, *Dei alicujus cultui inatum*, *& ab Auguribus conſecra-*: unde *Templa auguſta* vocantur[f], eo differunt ab aliis aedibus ſacris, od illae quidem divino cultui dica-ſunt; ſed non ab Auguribus con- *De locis ſacris.*

 ſecra-

a . *Giphan. Ind. Lucretian.* b *Plaut. Mil. Gl.* I. V. *vſ.* 3. *&* *Rud.* IV. II. *vſ.* 4. c *Lucret.* . *vſ.* 121. *& alibi ſaepe.* d *Ovid. Metam.* V. *vſ.* 278. e *V. cap. praec.* §. 3. *Varr. de L. L.* II. *c.* 2. f *Ovid. Faſt.* I. *vſ.* 609.

ſecratae. Ut autem ante quam perga[m] hoc addam, vocis *Templi* derivatio v[e]rior videtur a Graeco τέμεν@, qu[ae] opinio eſt *Menagii in amoenit. ju[r.]* *c.* 39.

Templa plerumque certis de cauſ[is] *vovebantur* [a], poſtea *definiebantu[r]*, hoc eſt, *certi fines iis conſtituebantur*, quod dicebatur *effari*, vel *terminar[i]* *templum* [d]. Condita templa *dedic[a]bantur* ab eo, qui ea voverat, Co[n]ſule ſcilicet, vel Imperatore: n[ec] hoc injuſſu Senatus, aut majoris p[ar]tis Tribunorum plebis fieri poterat. Pontifex autem ſolemnia dedicatio[nis] verba praeibat [f], dum alter, qui [de]dicabat, poſtem templi teneret. Demum templa ab Auguribus co[nſe]crabantur. Docet quidem *Graevi[us]* μακαρίτης *ad orationem Ciceronis* [pro] *domo ſua* [h] conſecrationem praece[ſſiſ]ſe dedicationem; ſed hoc intelligi [de]bet de conſecratione, quae a priv[at]o fiebat, & a *voto* vix diſtinguit[ur]. Haec autem *Augurum conſecratio* [eſt] e

a *Liv.* I. *c.* 13. b *Ibid. c.* 19. c *Liv.* V. *c.* [...] d *Varro de L. L.* V. *c.* 7. e *Liv.* IX. *c.* [...]6. f *Vid. Tac. Hiſt.* IV. *c.* 53. g *Cic. pro* [do]*mo* *c.* 46. *ubi in ſqq. etiam conſecrationis ritu[s de]ſcribit.* h *c.* 48.

le actus, quem *Germani* & *Belgae* ocant, *eene inwyding*; *Galli* & Anli *inauguration.* In templorum fundaientis aurum ſaepe & argentum rude el ſignatum deponebatur. *Tacit. l.*

Templum porro unum duobus uminibus conſecrare vix licitum eıt [a]; licet hoc perpetuum non fuerit, : qui ſimul in una aede colebantur *ontubernales* [b], Graecis Σύνναοι, ſunt icti [c]: & Σύμβωμοι [d]. Omnibus ımen Diis ea dedicare moris fuit, ıale templum fuit, Romae auguſtiſmum *Pantheon* dictum, quod a *M. grippa Auguſti* Imperatoris genero edicatum hodieque ſupereſt *Mariae otundae* nomine inſignitum, & *ombus* etiam *ſanctis*, ut vocantur, diıtum. Hinc ſi in loco, ubi temlum condere vellent, aliquod jam umen eſſet, id certis caeremoniis ine evocabatur; quod *exaugurare* diebant [e].

Fana dicuntur in genere omnes aees ſacrae, quia Pontifex, dum ea

 dedi-

Liv. XXVII. *c.* 25. *Plut. Marcell. p. m.* 314.
b *Cic. ad. Att.* XIII. *n.* 28. c *Ibid.* XII. *n.* 45. d *Schol. Pind. ad Olymp. Od.* V. V. 10.
e *Liv. I. c.* 55.

dedicat, certa verba *fatur* [a]; vel *Fauno*, qui ea primus condiderit vel denique verius, ut vult Voſſi in *Etymologico*, a Graeco ναός, qu per metatheſin ἀνὸν fuerit; ſpiritu ut ſaepe fit, in *F.* abeunte, *F* *num.*

Delubrum [c] dicitur *locus*, *in q* *Dei unius*, *vel plurium ſimulacra ſu* *dedicata* [d]: vel etiam fons, aut lac ante templum, in quo ingreſſuri te plum ſordes *deluebant* [e]: Sed in ger re haec vox pro quavis aede ſacra p nitur: & verior forte eſt Varro ſententia *delubrum* dici *ubi Deus* *poſitus*, ut *candelabrum* illud, in q figitur candela [f].

Sacellum eſt diminutivum a *ſacr* eſt enim proprie *locus ſacer muro t* *tum ſeptus abſque tecto:* (Graecis [g] ἱε περίβολος) ſed etiam pro *quavis a* *ſacra*, praeſertim *parva*, ponitur

Luci erant *ſylvae Diis ſacrae*,

dic

a *Varro de L. L.* v. *c.* 7. *Feſt. ea V.* b *C* *Fronto.* c *V. I. Rycq. de Capitol. Rom. c.* d *V. Aſcon. ad Divin. Cic. in Verr. c.* e *Serv. ad Virg. Aen.* II. *vſ.* 225. f *Juv* XIII. *vſ.* 69. g *Macr. Sat.* III. *c.* 4. h *not. ad Polluc.* IX. V. *n.* 40. *ed. noviſſ.* i *I* X. *c.* 23.

ſtae a *lucendo*; quia in iis plurima *nina* in honorem Deorum accendentur [a]: quod apud pleroſque idolom cultores obtinuiſſe, tum ex liis ſacris [b], tum aliunde docemur: inc ἀγλαὸν ἄλσος dicitur Homero β. v. 506. *Splendidus lucus.*

§. II *Cultus* jam *ſacer* conſiſtebat e in *Adoratione Deorum*, & inſtitione *ſupplicationum*; maxime vero *ſacrificiis*: de quibus ſingulis ordine : dicendum. **De Adoratione.**

Precantes ſtabant capite plerumque lato [c], ne qua *hoſtilis facies* ipſis curreret, *Virg. Aen.* III. *vſ.* 407. *ibi Serv.* (licet aliam rationem trat *S. Aurelius Victor de Orig. gentis om circa med.*) & mentem a precis averteret; ſacerdos autem de ſcrio [d] *verba praeibat* [e], ne quid praeoſtere diceretur. Inter precandum as tangebant [f], (quod etiam faciént jurantes [g], unde *ara* pro *jurerando* [h] ponitur) vel etiam genua

Z 5 Deo-

a *Iſid. Etym.* XIV. *c.* 8. b *Deuter.* XVI. 21. I. *Reg.* XIV. 23. c *Plaut. Amph.* V. I. v. 42. *Dion. Halic. excerpt. p.* 705. *ed. Oxon.* d *Plin. H. N.* XXVIII. 2. e *Juven.* VI. *vſ.* 390. f *Virg. Aen.* IV. *vſ.* 220. g *Juven.* XIII. *vſ.* 89. h *Propert.* III. *El.* 19. *vſ.* 25.

Deorum [a]; quia genua miſericordi[b] quaſi ſedem eſſe putarunt veteres in gyrum ſe [c] convertebant, & cu precati fuiſſent conſidebant, ne π-ρέργως rem divinam facere videre tur [d]. Tum etiam manum *ori* adm vebant [e], unde ipſa *adoratio* eſt dic & ad Orientem plerumque ſolem ve ſi precabantur [f]. Debebant aute Dii vero & proprio ſuo nomine i vocari, unde ne imprudentes labere tur dicere ſolebant, *ſive tu Deus*, *ve tu Dea es* [g]. Vota ſua in tab perſcripta ad genua ſtatuarum cera figebant [h]; & cum voti eſſent co potes facti tabula [i], vel alia quad re in templo ſuſpenſa [k] id teſtabant Statuae, (ita loquor ex uſu vulga licet ſciam *ſtatuas* proprie hominu Deorum vero *ſimulacra* fuiſſe [l]) tuae, inquam, rite conſecratae a N mii,

a *V. Serv. ad Aen.* III. *vſ.* 607. b *Plin* N. XI. *c.* 45. c *Ovid. Faſt.* III. *vſ.* 2 *Plut. Marcello p. m.* 301. d *Id. Numa p* 69. *ſqq.* e *Plin. H. N.* XXVIII. *c.* 2. *vid. o* *Min. Fel. p.* 6. *ed. Rigalt.* f *Virg. Aen.* *vſ.* 172. g *Cato de R. R. c.* 139. *Gell.* *c.* 28. h *Juven.* X. *vſ.* 55. i *Id.* XII. 27. k *Horat. Od.* I. 5. l *Vid. Abram* *Cic. Philipp.* II. *c.* 43.

ııne, cui dicatae erant, inſideri crebantur [a]; unde ipſas ſtatuas aliquan-ɔ *Deos* vocabant [b], & templa a Diis *coli* dicebant [c]: licet Varro apud *Auguſtinum de C. D.* IV. *c.* 9. dicat omanos plus quam 170. annis Deos ne ſimulacris coluiſſe. Eas ſtatuas nguentis in devoti animi ſignum erfundebant [d]; & ſtato tempore fluine vivo eas abluebant [e].

§. III. *Supplicatio* (pro qua etiam *pplicia* dicit *Salluſtius Catil. c.* 9. & *eſtus in ea voce*) erat honor, qui belducibus praeſtabatur, cum a Senaı *Imperatores* appellarentur; & conſtebat in eo, ut templa populo aerirentur ad gratias Diis pro victoria :lata agendas; quod initio Reipublie per unum [f], vel paucos, ſi plumum; poſtea creſcente ambitione er plures dies factum eſt [g]. Talis aque ſupplicatio cum decerneretur, ıetitiae fuit; at etiam tempore gra-vi *De ſupplicatione.*

Arnob. adv. gent. L. VI. *p.* 254. *ed. Paris.* 1607. *& ibi Herald.* b *V. Liv.* XXVII. *c.* 16. XXIX. *c.* 11. *Genes.* XXXI. 30. c *Silius Ital.* X. *vſ.* 433. d *Tibull.* II. *El.* II. *vſ.* 7. e *Lucan.* I. *vſ.* 600. f *Liv.* XXXVII. *c.* 47. g *Vid. Cic. Philipp.* XIV. *c.* 11.

vi [a] ſupplicationes habebantur: (qu
etiam *obſecrationes* [b], Graecis *πρόσ-
δοι* [c], ſunt dictae, & a Duumviris a
eam rem creatis curabantur) ſed prae-
cipue tunc inſtituebantur *Lectiſterni*,
quae monitu & cura Quindecim-vi-
rorum ſacris faciundis peragebantu;
& erant quaſi convivia quaedam, qui-
bus Deos exicipiebant, & quae a
Septemviris Epulonum curabantu.
His epulis Diis tanquam vere cæn-
turis *lecti ſternebantur*, qui diceba-
tur *Pulvinaria* [d], & rem ipſam *ſuſ-
pere pulvinaria* dicebant [e]; & in
Pulvinaria quandoque pro ipſis tem-
plis ponuntur [f]. Deabus vero p
antiqua frugalitatis ratione ponebant
ſellae [g]; & hinc *ſelliſternia*, ſive *ſe-
ſternia* earum epulae vocantur aq
Tacitum *Annal.* xv. *c.* 44. ut qu-
dem ibi in libris antiquis legitur: un
explicandus etiam eſt *Catullus car*
LXV. *vſ.* 47. Et vide omn. Cl. Grae
ad Cic. de Har. reſp. c. 27.

§. I

a *Liv.* VII. *c.* 28. b *Liv.* IV. *c.* 21. XXXI.
8. c *V. Bud. comm. ling. Gr. n. m.* I
d *Suet. Jul. c.* 76. e *Liv.* V. *c.* 52. f *Se*
ad Virg. Georg. III. *vſ.* 537. *Liv.* XXVII. *c*
XL. *c.* 19. g *Val. Max.* II. *c.* I. *ex.* 2.

§. IV. *Sacrificiorum ritus* vel ſpe-abant *Perſonas ſacrificantes*, vel *a-malia immolanda*, vel *ipſum ſacrifi-ium*.

Sacrificiorum ritus; & primo de perſonis, quae iis interveniebant.

In *Perſonis ſacrificantibus* primo re-iirebatur ut *caſte* Deos adirent [a], & Venere abſtinerent [b]; ſicut in legi-is duodecim Tabularum dicitur, *ad ivos caſte adeunto.*

Secundo, ut ante *lavarent* [c], & aecipue quidem manus [d]; ad quem um vaſa quaedam in promptu erant xta templa; quae, ſi grandiora eſ-ıt, *faviſſae* [e]; ſi minora, *futilia* cebantur [f]: licet *faviſſae* vox etiam gnificet cellas quaſdam ciſternis ſi-iles, in quibus reponebantur, quae templis per vetuſtatem inutilia e-nt facta [g]. Ipſa autem vaſa, quibus ſacrificandum utebantur, *pura* lornari debebant [h].

Tertio, ut *veſtes puras* haberent [i], quidem candidas [k]. Praeterea eti-am

Tibull. II. *El.* I. *vſ.* II. b *Ovid. Metam.* X. *vſ.* 434. c *Tibull. d. l. vſ.* 13. *ſqq.* d *Plaut. Trucul.* II. V. *vſ.* 28. e *Feſt. hac V.* f *Vid. Donat. ad Ter. Andr.* III. V. *vſ.* 33. g *Gell.* II. *c.* 10. *Feſt. ea V.* h *Plaut. Amph.* V. 2. i *Tibull. l. d.* k *Ovid. Amor.* II. *El.* XIII. *vſ.* 23.

am *coronas* capite geſtabant ex arb
re [a], quae Deo, cui ſacra faciebar
gratiſſima eſſe credebatur ; quib
Sacerdotes etiam vittas [b], & inf
las [c], addebant. Aliquando etiam
ut in εὐκταίοις, ſive *votivis* ſacris, p
ſo capillo [d], ſoluta veſte, & nudis p
dibus erant [e]; quia eo habitu ſupp
ces uti ſolebant.

Quarto, ante ipſum ſacrificium *v*
ta & *preces* inſtituebantur.

De animalibus immolandis.

§. V. *Animalia immolanda Victim*
dicebantur, vel *Hoſtiae*; inter q
haec eſt differentia. Primo, qu
Hoſtia a quovis immolaretur, *Victi*
proprie tantum ab eo, qui hoſtem
cerat [f]. Secundo, *Hoſtia* ante qu
in hoſtes iretur, *Victima* poſt vic
riam immolabatur [g]. Tertio, *Vi*
ma plerumque major, *Hoſtia* mi
erat [h]. Sed ſaepiſſime hae voces c
funduntur [i]. *Victima* a *vincend*
Hoſtia, vel ab *hoſte victo* [k]; vel
ho-

a *Stat. Theb.* III. *vſ.* 466. b *Ib.* XII. *vſ.*
c *Senec. Agam.* v. 687. d *Liv.* XXVI.
e *Ovid. Metam.* VII. *vſ.* 183. f *Ovid.*
ſtor. I. *vſ.* 335. g *Serv. ad Virg. Aen.* I.
334. h *Corn. Fronto de propr. Lat. ſe*
i *V. Ovid. Amor.* III. 13. *vſ.* 16. & *Gell.*
c. 6. k *Ovid. d. Faſt l.*

ſtiendo, hoc eſt, *feriendo* eſt di-
a [a].

Hoſtiae, quae ante ſolemne ſacrifi-
um immolabantur, dicebantur *Prae-
laneae* [b]; (Graecis προτελεῖς θυσίαι [c])
uccidaneae vero, quae caedebantur,
prioribus hoſtiis *litatum* non eſſet [d];
ide eleganter ſervus *Plautinus* [e] *ter-
m ſuum herili ſtultitiae ſuccidaneum*
cat. *Litare* porro nihil aliud eſt [f],
am *Numine placato voti compotem
ri* [g], & hoc *certis ex ſignis deprehen-
re*. Hinc *litabilis hoſtia Minucio Fe-
i* [h] dicitur *bonus animus*, & *pura
ns*, & *ſincera conſcientia*. Ducta
x eſt ἀπὸ τῶ λιτῶν, hoc eſt, a *pre-
us ſupplicibus*. Graecis vero *litare*
λιερεῖν dicitur [i]. *Pacem Deorum
rare* [k], vel *expoſcere* [l] etiam locu-
huic rei propria fuit. Sed in ſa-
s, quae inferis fiebant, non litaſſe
tatius habebatur [m].

Hoſtiae debebant eſſe corpore in-
tegrae

a *eſt. V. Hoſtia.* b *Gell.* IV. *c.* 6. c *Athen.* IX. d *Plut. P. Aemil. p.* 264. e *Epid.* . I. 5. 11. *vſ.* 36. f *Suet. Jul. c.* 81. *Martial.* X. *n.* 73. h *p.* 95. *ed. Rigalt.* *Bud. comm. ling. Gr. n.* 918. *vſ. f.* k *Virg. Aen.* III. *vſ.* 370. l *Vid. Liv.* VII. *c.* 2. m *Suet. Oth. c.* 8.

tegrae & decorae; ideoque a ſacerd tibus probabantur, & creta [a] vel a nota inſigniebantur; unde etiam gregiae, *eximiae* [b], *lectae* vocantu nec omnes omnibus Diis, ſed qu cuique Deo gratae eſſe credebantu ei immolari debebant [d]; quemadm dum dicit Cicero de LL. II. *Qu que cuique Divo decorae grataeque ſi hoſtiae, providento.* Obſervabant tiam, ut gregales eſſent non fera & pingues maxime Diis acceptas e putabant [e]: ſed tamen pro cujusc facultatibus eligebantur [f]. Ornab tur hoſtiae vittis, ſive infulis & ronis [g]; & praeterea earum cor deaurabantur [h].

De ipſo ſacrificio. §. VI. In ipſo ſacrificio obſerva tur, Primo, *Indictio ſilentii* ſole formula, *Hoc age* [i], &, *Favete guis* [k], (Graecis ἐπέχεσθε τὰς γλώσ quod fiebat ſilentio ſervando, & t

pera

a *Juven.* X. *vſ.* 66. c *Virg. Georg.* IV. *vſ.* c *Id. Aen.* IV. 57. *Feſt. V. Eximium.* d *ad Virg. Georg.* II. *vſ.* 389. & *Aen.* III 118. e *Juven.* XII. *vſ.* 11. f *Horat* IV. 2. *vſ.* 53. g *Actor.* XIV. 13. *Virg.* II. *vſ.* 186. h *Ibid.* IX. *vſ.* 627. *Liv.* c. 12 i *Plut. Coriol. p. m.* 225. k *Aen.* V. *vſ.* 71.

rando a verbis male ominatis [a]; & c etiam *Paſcito linguam* [b] (Graece φημεῖ vel εὐφημία ἔςω [c]) dicebant. contrario jubebantur *bona verba ere* [d], & profani ac impuri a ſacris legabantur, ut eleganter eſt apud irgilium *Aeneid.* VI. *vſ.* 258.

- - Procul, o, procul eſte, profani.
Conclamat vates, totoque abſiſtite luco.

militer Graeci: ἑκὰς, ἑκὰς ὅςις ἀλιτ-ϑ [e]; vel, ϑύρας δ᾽ ἐπίϑεσϑε βεβήλ-ς [g].

Secundo, His factis *mola ſalſa* [h] vima aſpergebatur, quae conſtabat farre toſto & ſale [i], & haec actio oprie *immolatio* dicebatur, unde *imlare* idem ſignificat, quod *ſacrifie:* nec ullum ſacrificium ex lege umae ſine farre fieri potuit, ut ita ricultura, tanquam magna pietatis rs, commendaretur; & propterea

A a etiam

Horat. *Od.* III. 14. b *Feſt. his V. V.* c *Eurip. Iphig. in Aul. vſ.* 1564. d *Ariſt.* Θεσμοφορ. v. 302. e *Tibull.* II. *El.* II. *vſ.* I. f *Callim. hymn. in Apoll. vſ.* 2. g *Orpheus de Diis p.* 242. *edit. Traject.* 1689. h *Senec. Oed. vſ. vſ.* 335. i *Ovid. Faſt.* I. *vſ.* 337. *Horat. Od.* III. 13.

etiam libare, niſi ex vite putata, n
licebat [a]. Hoc facto hoſtia dicebat
macta, quaſi *magis aucta* [b]: ur
mactare quoque pro *caedere* dicitu;
& hoc ideo fiebat, quia diligentiſſi
ſibi a verbis male ominatis (qualia ſi
caedere, *jugulare*, & ſimilia, q
ſaevitiam quandam denotare vident
cavere conabantur: quemadmod
etiam exactiſſima diligentia caveba
ne quid praepoſtere diceretur;
mali ominis audiretur [c].

His factis ſacerdos ex *ſimpuvio* [d]
prius leviter vinum deguſtabat [e],
de adſtantibus etiam guſtandum p
bebat; & demum inter cornua
ſtiae ex patera affundebat [f]; quo
bare dicebatur. Mox pilos quoſ
e fronte hoſtiae evellebat [g], qui
ſuper aram injecti *libamina prima*
cebantur [h]. Nec tantum vino l
bant, ſed etiam ſanguine [i], q
arae affundebant; tum aqua, i

a *Plut. Numa p. m.* 69. *E.* b *Serv. ad*
Aen. IX. *vſ.* 641. c *Plin. H. N.* XX
c. 2. d *Juven.* VI. *vſ.* 343. e *Vid.*
Aen. XII. *vſ.* 174. f *Ovid. Metam.*
vſ. 594. g *Hom. Il. γ. vſ.* 273. h
Aen. VI. *vſ.* 245 *ſq.* i *Vid. eund. Ecl.* I.

Pag 467.

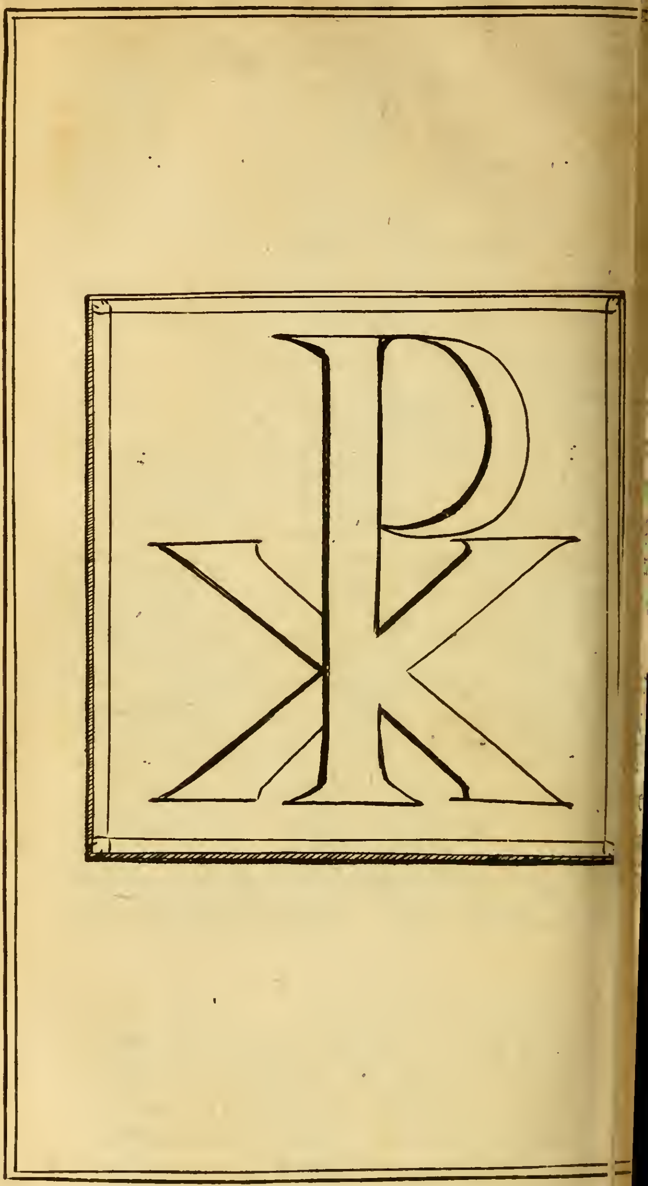

: [a] & lacte Diis praeſertim ruſticis [b]; leo quoque, ſed in inferiis maxime [c], cet ea occaſione etiam melle & lacte terentur [d]: verumtamen vini libatio roprie dicta eſt, & praecipue obtiuit.

Tertio, ſequebatur *ignis* in ara *acnſio*, qui debebat fieri ex lignis aris & ſectis [e], & quidem ex ea arbo: , quae Deo, cui ſacra fiebant, iaxime grata eſſe putabatur; qualis at *aeſculus Jovi*, *myrtus Veneri*, *pulus Herculi*, &c. [f] Tum etiam erbenas ſive frutices ex iis arboribus aris adolebant [g].

Turis uſus frequentiſſimus erat in cris [h]; (unde etiam nobis *wierook*, : apertius Germanis weiherauch/ qua- *ſacrum ſuffimen* dicas, vocatur) quod el adolebant in turibulis; vel injicieant focis [i]; & ex ejus fumo & creitu futura conjiciebant [k].

Appian. in Mithrid. p. 362. *edit. Tollii.* b *Virg. Ecl.* V. *vſ.* 67. c *Id. Aen.* VI. *vſ.* 254. d *Heliod. Aeth.* VI. *fini propius.* e *Id.* III. *p. m.* 145. *edit. Lat.* f *Virg. Ecl.* VII. *vſ.* 61. g *Id. Ecl.* VIII. *vſ.* 65. h *Ovid. Faſt.* IV. *vſ.* 410. i *Tibull.* II. *El.* 2. k *Senec. Oed.* v. 306. *ſqq. Lactant. ad Stat. Theb. IV.* v. 411. 468.

Deinde hoſtia ad aras adducebatur a popis [a]; vel victimariis ſeminudis; & quidem fune laxiore [b], ne invita victima duci videretur; quod mali habebatur ominis [c]. Eadem de cauſſa ante aras jam ſtans ſolvebatur [d]. Peſſimum autem omen erat, ſi hoſtia aufugiſſet [e].

His peractis *victima percutiebatur*, quod miniſter, ſive *cultrarius* non perficiebat niſi juſſus; unde ſaepe rogabat, *Agone* [f]? cui reſpondebat praeco, *Hoc age* [g]. Feriebatur autem ſecuri vel clava, deinde cultris jugulabatur: & ſtatim ſanguis pateris exceptus arae inſpergebatur [h].

Jugulata victima *Anclabri*, hoc eſt *menſae ſacrae* [i] impoſita excoriabatur & diſſecabatur: & aliquando quidem tota cremabatur [k]; (quemadmodum e lege Moſaica ὁλοκαυτώματα) plerumque vero cum Diis dividebatur quod *proſecare exta* [l] dicebant; *exta* ver

a *Propert.* IV. *El.* III. *vſ.* 62. b *Juven.* XI *vſ.* 5. c *Senec. Oedip.* v. 337. *ſqq.* d *Vi Aen.* v. *vſ.* 774. e *Suet. Jul. c.* 59. f *vid. Faſt.* I. *vſ.* 321. g *V. Suet. eap. c.* 5 h *Virg. Aen.* VI. *vſ.* 248. i *Feſt. hac* k *Vrg. Aen.* VI. *vſ.* 253. l *Plaut. Pœn.* IV. *vſ.* 8.

vero *diviſa proſiciae* & *proſecta* [a] dicebantur; & Graece, ut eſt in antiquis Gloſſariis, αἱ τῶν θυμάτων, ἢ ἱερῶν ἀπαρχαὶ, unde ἐμπύρων ἀπάρχεσθαι dicuntur, qui ἀπαρχὰς, ſive *proſicias* in ignem inferunt [b]. Sacrificantes autem partem, quæ ſibi obvenerat, cum amicis comedebant [c]: unde multi gulae cauſſa tantum ſacra faciebant, ut ſumptuoſius epularentur [d]: & inde μεθύειν, *largius bibere*, dicitur quaſi μετὰ τὸ θύειν, poſt ſacrificium actum, ſi fides *Suidae V.* Μέθη. *Popae* vero partem Deorum in aedibus ſuis vendebant; unde *popinae* videntur denominatae [e]: nam ea occaſione etiam vinum vendere ſolebant [f]. Hinc *exta* inſpiciebantur [g] ab Aruſpicibus, de quibus ſuo loco dictum eſt; qui cultris ea educebant, nam manibus tangere nefas erat, & proprio verbo *exta conſulere* dicebantur [h]; quod ſi

a *Ovid. Metam.* XII. *vſ.* 152. *ſqq.* & *Faſt.* VI. *vſ.* 163. b *V. not. ad Dion. Halic.* I. *c.* 40. *ed. Oxon.* c *V. Plaut. Amph.* III. III. *vſ.* 13. *Mil.* I. III. *vſ.* 117. *Stich.* I. III. *vſ.* 96. d *Menand. ap. Athen.* IV. *p.* 146. e *Vid. Cic. eod. loc.* f *V. Abram. ad Cic. pro Mil. c.* 24. g *Ovid. Metam.* XV. *vſ.* 136. h *Virg. Aen.* IV. *vſ.* 64.

bona eſſent exta, litaſſe ſe dicebant; ſin minus, ſuccidaneae victimae, jam dixi, adhibebantur. Partes autem victimae, quae Diis obvenerant, cum particulis ex omnibus hoſtiae membris decerptis farina [b], vino & ture conſpergebantur, & in ara cremabantur, quod *adolere* dicebatur: proprio etiam verbo *reddi exta* dicebantur [c], & *porrici*, quasi *porrigi*, vel *porro jaci* [d], cum arae imponerentur; vel, ſi Diis marinis ſacra fierent, cum in mare projicerentur [e]. Hinc *inter caeſa & porrecta* proverbialiter *fieri* dicitur aliquid, quod fit tempore incommodo, cum quis majore aliquo negotio occupatus ad ea, quae minoris momenti ſunt, animum attendere non poteſt [f].

Peracto ſacrificio, lotis iterum manibus, & precibus quibuſdam dictis denuo libabant: & denique populus a ſacris dimittebatur vocibus ſolenni-

a *De prava extorum conſtitutione vid. Senec.* ... *vſ.* 353. *ſqq.* b *Virg. Aen.* VIII. *vſ.* 7... c *Id. Georg.* II. *vſ.* 194. *Tac. Hiſt.* IV. *c.* 5... d *V. Ver. Flacc. & Feſt. de V. S.* e *in* ... *Aen.* V. *vſ.* 238. f *Cic. ad Att.* V. ... *& ibi Malaſp. & Graev.*

it
, u
au
ov
ib
, v
n
lic
ea
qu
cu
D
ma
ſa
ir a
oo
cc
ne
I

n
di
pu
em

uc.
ſ.
. c.
e
. n

TABULA ET FORMA CASTRORUM.

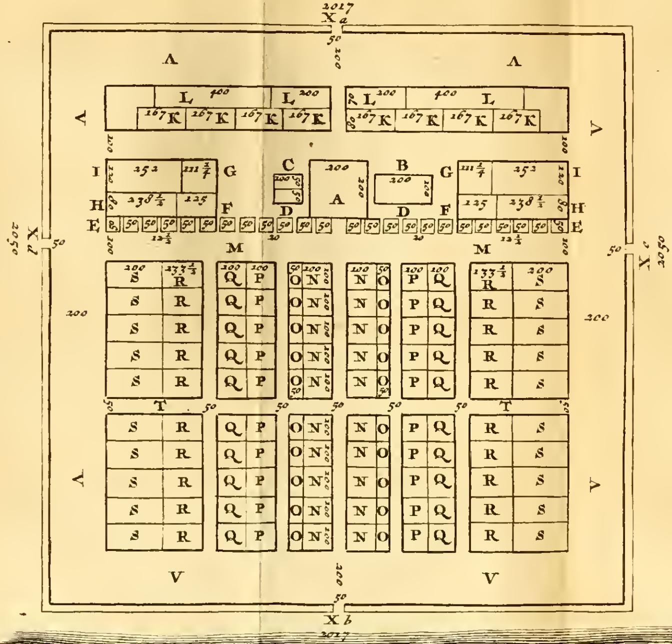

A . *Praetorium .*
B . *Quaeſtorium .*
C . *Legati duo .*
D . *Tribuni .*
E . *Praefecti ſocium .*
F . *Evocati equites .*
G . *Ablecti equites .*
H . *Evocati pedites .*
I . *Ablecti pedites .*
K . *Extraordinarij equites .*
L . *Extraordinarij pedites .*
M . *Principia .*
N . *Equites Romani .*
O . *Triarij legg .*
P . *Principes legg .*
Q . *Haſtati legg .*
R . *Equites ſocij ,*
S . *Pedites ſocij ,*
T . *Quintana .*
V . *Spatium ad vallum .*
X *a* . *Porta Praet.*
X *b* . *Porta Ducum .*
X *c* . *Porta Princip dextra .*
X *d* . *Porta Princip ſiniſtra .*

bus *licet*, vel *Extempulo* [a]; quae exinde idem fere, quod *cito*, ſive *continuo* notarunt. Ipſum denique ſacrificium ſequebantur *Epulae ſacrificales*; quae erant, vel *publicae*, ſi *publicum* ſacrificium fuiſſet, & ſumptuoſiſſime [b], a ſeptem-viris Epulonibus curabantur; vel *privatae* [c], ſi ex privatis hominibus quis ſacra feciſſet: tum enim amicis convocatis partes cum Diis diviſas comedebant [d].

§. VII. Magna autem erat differentia inter ea ſacrificia, quae Diis ſuperis, & ea, quae Diis inferis fiebant: nam

De ſacrificiis, quae diis inferis fiebant.

Primo, *Superis* ſacrificantes albis; *Inferis* nigris veſtibus erant induti [e].

Secundo, *Superis* albae [f] hoſtiae, quae a *Clitumno* fluvio maxime veniebant [g], immolabantur; *Inferis* vero nigrae [h].

Tertio, *Superis* cervice ſurſum reflexa; *Inferis* pronae, & terram intuen-

a *Plaut. Aul. A.* I. 5. II. *vſ.* 15. b *Horat. Od.* I. 37. *&* II. 14 *Feſt. V. Salios.* c *Vid. Virg. Aen.* VIII. *vſ.* 181. d *Plaut. Amph.* III. III. *vſ.* 13. *&* *Stich.* I. III. *vſ.* 96. e *Vid. Ovid. in Ibin. vſ.* 100. f *Juven.* XII. *vſ.* 3. g *Virg. Georg.* II. *vſ.* 146. h *Id. Aen.* VI. *vſ.* 243.

tuentes hoſtiae mactabantur [a].

Quarto, *Superorum* victimis ferrum *imponebatur*; *Inferorum* victimis *ſupponebatur* [b]: hoc eſt, illorum hoſtiae a *ſuperiore*; horum ab *inferiore* parte jugulabantur.

Quinto, *Superis* ſacrificantes abluebantur; *Inferis*, qui faciebant, tantum aſpergebantur [c].

Sexto, *Superis* in ara ſanguis aſpergebatur; *Inferis* in ſcrobe, vel foſſa adfundebatur [d].

Septimo, Libatio *Superis* fiebat *fundendo*, hoc eſt, *manu ſupina*; Inferis, *invergendo* [e], ita ut manu in ſiniſtram partem verſa patera converteretur.

Octavo, preces *Superis* fiebant manibus dimiſſis & pedibus terram percutiendo [f]; quia ſcilicet ſub terra eo habitare credebant.

Alia ſacrificiorum diviſio.

§. VIII. *Sacrificia* etiam ita poſſunt dividi, quod quaedam facta ſint ἀπ μαντείας [g], hoc eſt, *juſſu oraculi cu*

juſ

a *Homer. Il. α.* v. 459. *& ibi Euſtath. p.* 101. *dit. Baſil.* b *Ibid. vſ.* 243. c *Ibid. vſ.* 23 d *Ovid. Metam.* VII. *vſ.* 245. e *Virg. Ae* VI. *vſ.* 244. *& ibi Serv.* f *Vid. Cic. Tu Quaeſt.* II. *c.* 25. g *Exem. ap. Senec. Oe vſ.* 299. *ſqq.*

uſdam aut *vatis*; tum, quod alia fuerint
χαριςήρια, ſive σῶςρα [a], quibus ob
onum acceptum, (ut exempli gra-
ia pro incolumi [b] adventu) vel ob
nalum averſum Diis gratias agebant [c];
uae ſaepe antea vovebantur [d]. Alia
urſus fuerunt εὐκταῖα, quibus bona
recabantur, vel Deos teſtes invoca-
ant [e]: nullam enim rem alicujus mo-
ienti incipiebant, niſi ſacris antea ri-
e peractis [f]. Tum quaedam fuerunt
ἱλαςήρια, quae fiebant placando nu-
nini [g]. Tales erant *poſtulationes*, La-
inis ita dictae, quod Dii violati eas fieri
oſtulabant ad avertenda mala, quae
ſtenta minabantur [h]. Ad hanc claſ-
em etiam debent referri *Sacrificia ex-
iatoria*, vel *piacularia*, quibus por-
entum aliquod, vel piaculum *expia-
ant*, hoc eſt, *piaculum* quidem *pur-
abant*; *portentum* vero *avertebant*:
iaculum enim proprie ſignificat *cri-*

Aa 5 *men*

Herod. I. 118. *V. Barneſ. ad Eurip. Jon. vſ.* 852. b *Virg. Aen.* VII. *vſ.* 136. c *Juven.* XII. *vſ.* 27. d *Horat. Epiſt.* I. 3. *vſ. Vid. eund. ed.* IV. II. *vſ.* 53. *ſqq.* e *Virg. Aen.* VI. *vſ.* 641. f *Id Aen.* IV. *vſ.* 56. g *Dion. Halic.* I. *c.* 67. & *vid. Indic. in On. Pollucis.* h *Graev. ad Cic. de Har. reſp. c.* 10.

men expiandum [a], metonymice autem *ſacrificium, quo illud crimen expiatur* [b]. Sic etiam ſomnia infauſta, & quae alia ominoſa accidiſſe [c] dicerentur, expiabant; & hoc proprie dicebant *procurare prodigia* [d]: hinc etiam *Jupiter Prodigialis* [e] dicitur, cui ea ſacra fiebant.

Huc etiam pertinent *Februalia*, ſive *luſtrationes*; *februare* enim Sabinorum lingua ſignificavit *expiare* [f], ſive *purgare*: & hoc ipſum ſignificat verbum *luſtrare* deductum a Graeco verbo λύειν. Hinc *Februa* dicuntur *purgamina*, ſive *piamina*: & *Februariu* menſis ita eſt dictus [g], quod tum populus *februaretur*, hoc eſt, *luſtraretur*, ſive *purgaretur*; quia extrem olim hic anni menſis fuit [h], quo to tius anni peccata purgari convenieba Et in genere quidem haec ſacra piacu laribus ſacris conveniunt; ſed tame magis proprie ita dicebantur vulgo cum Urbs, vel agri, vel etiam un ve

a *Virg. Aen.* VI. *vſ.* 569. b *Horat. Od.* XXXIII. *vſ.* 34. *Tac. Ann.* XV. *c.* 44. c *bull.* III. *El.* IV. *vſ.* 9. d *Id. El.* V. *v.* *Plaut. Amph. A.* II. *S.* II. *vſ.* 107. e *Ovid. Faſt.* II. *vſ.* 19. *ſqq.* f *Ibid. vſ.* g *Ibid. vſ.* 49.

:rſus populus luſtraretur. Urbs lu-
rabatur, cum inſignis aliqua cala-
itas accidiſſet, vel ingens aliquod
elus eſſet admiſſum, ſacrificio, quod
'mburbium [a] vocabant, quia hoſtiam,
iae *Amburbialis* dicebatur [b], *circa Ur-
m* ducebant [c]: (*am* enim veteribus
compoſitione idem quod *circum* [d]
gnificat) & hinc *luſtrare* ſaepe idem,
iod *ambire*, notat [e]. Similiter agri
ſtrabantur circumitione [f], & ſacri-
:io pro felici proventu frugum [g];
iod ſacrificium inde *Ambarvale* eſt
ctum, & a Fratribus Arvalibus per-
;i ſolebat. Populus luſtrabatur quinto
ioque anno a Cenſoribus in campo
Iartis *ſue*, *ove* & *tauro* circum exerci-
im ductis, & mox immolatis; quod
crificium *Suovetaurilia*, vel potius
ɔlitaurilia [h] dicebatur: & hoc voca-
int *luſtrum condere* [i], ut jam ſupra
:ct. I. *c* 6. §. 3. & *Sect.* II. *c.* 9 §.
. diximus. Multis etiam aliis occa-
onibus luſtratio adhibebatur, quae
fie-

Vopiſc. Aureliano c. 20. b *Feſt. ea V.* c *Lu-
can.* I. *vſ.* 592. d *Cato apud Macrob. Sat.* I.
c. 14. e *Signanter Ovid. in Ib. vſ.* 334. f *Virg.
Ecl.* V. *vſ.* 74. g *Id. Georg.* I. *vſ.* 341. h *Feſt.
hac V.* i *Liv.* I. *c.* 44.

fiebat ſpargendo adſtantes ramo hu mido ex lauru [a], vel oliva [b].

Tertia ſacrificiorum diviſio.

§. IX. *Sacrificia* etiam alia era *ſtata*, & *ſolemnia*, quae fiebant di bus feſtis in Kalendario Romano n tatis, & quos hic referre longum e ſet. Alia erant *Fortuita* & *ex accide ti nata*; qualia, verbi gratia, era *Expiatoria*; & quaedam ſacra, qu in funeribus fiebant; ut *Denicalia* [c] & *Novendialia*; de quibus forte cor modius dicemus, ubi funeris ritus e plicabimus: alia autem ab his *Nove dialia* erant [d], quae prodigia proc randi cauſa (maxime cum lapidib pluiſſe diceretur [e]) per *novem* dies f bant. Et hoc diſcrimen (inter ſt ſcilicet ſacra & fortuita) tam priv tim, quam publice obtinebat; na etiam familiae quaedam ſacra ſua a niverſaria habebant, quae etiam haeredes tranſibant; unde *ſine ſac haereditas* apud Plautum [f] pro *comm do, quod alicui ſine ulla incommoda pen*

a *Juven.* II. *vſ.* 157. b *Virg. Aen.* VI. *vſ.* 2 c *Vid. Feſt. V. Denicales.* d *Liv.* I. *c.* e *Vid. Cl. Clericum ad cit. Livii loc.* f *C A.* IV. *S.* I. *vſ.* 8. *& Trin. II.* IV. *v.* 83. *his VV.*

ndice obvenit, ponitur. Eaque ſacra *ntilitia* dicebantur,quae omnes unius :ntis homines anniverſarii faciebant [a]. alia fuerant Bacchanalia illa, quae :rmittuntur apud Livium *L.* XXXIX. 18.

DE VASIS SACRIS.

§. X. *Acerra* eſt *arcula turaria* [b]; :l, ut aliis placet, *foculus*, in quo s accendebatur. *De vaſis ſacris.*

Turibulum eſt vas, quo *tus* adoler.

Praefericulum, vas aeneum patens, :lut pelvis; quo utebantur in ſacra-) *Opis Conſivae* [c].

Simpulum [d], vel *ſimpuvium* vas a *ſu-:ndo* dictum, ut vult Varro [e], quod iſcis temporibus ligneum erat, vel :tile [f].

Guttum, quo vinum *guttatim* fun-:bant [g]. *Patera* a *patendo* dicta, qua num Diis offerebatur [h]; & ſanguis victi-

:*Cic. de Har. reſp. c.* 15. b *V. Virg. Aen.* V. *vſ.* 745. c *Feſt. hac V.* d *V. Hadr. Jun. animadv.* II. *c.* 10. e *De L. L* IV. *c.* 26. f *Juven.* IV. *vſ.* 342. g *Varr. de L. L.* IV. *c.* 6. h *Virg. Aen.* IV. *vſ.* 60.

victimarum [a] excipiebatur. *Seceſpit* eſt culter oblongus [b], vel ad jugu landam victimam, vel ad exta edu cenda in ſacris uſitatus; dictus autei eſt a *ſecando*.

Securis, & *Malleus*, quibus vict ma percutiebatur.

Aſpergillum factum ex pilis caud equinae, quo ad luſtrationes vice r mi utebantur [c].

Praeterea habuerunt *capides*, *cana labra*: *ollas extares* [d], *tripodas*, (c menſae uſum praebuerunt, vel ad c natum tantum ſunt habiti [e]) & mu alia.

Diſtinguendum hic porro eſt in *Aram* & *Altare*. *Altare* auguſti aliquid eſt, in quo victimæ adol tur; *Ara*, (quae dicta eſt ab *an* pro quo olim *aſa* dixerunt [f]; q precantes, & jurantes, ut dixim eam tangebant [g]:) *Ara*, inqua erat, in qua ſupplicabatur tantu

a *Ibid.* VI. *vſ.* 248. b *Feſt. in hac V.* *Mich. Ang. Cauſſ. de la Chauſſe ap. Grae* *V. p.* 315. d *Plaut. Rud. A.* I. *S.* II 47. e *Cauſſ. de la Chauſſe d. l. p.* 317. f *crob. Saturn.* III. 6. g *Propert. L.* III 19. *vſ.* 24.

ıt libabatur. *Altare* Diis ſuperis [a], *'ra* terreſtribus & inferis ſtatuebatur; :et his plerumque ſacra fierent in *robe*, vel *ſcrobiculo* [b]. Sed haec o-ınia ſaepe inter ſe confunduntur. E-.nt quoque aliquando arae ſubitariae ceſpite vivo ſtructae [c].

Virg. Ecl. V. *vſ.* 65. & *ibi Serv.* b *Ovid. Metam.* VII. *vſ.* 243. c *Horat. Od.* I. 19. *Sil. Ital.* VII. *vſ.* 769.

CAPUT QUARTUM.

De Tempore.

I. Ad Pontificum curam etiam ſpectavit *Ordinatio anni & nporis*; cujus *ſumma diviſio* eſt *in an-m*, *menſes & dies*. *De Anno.*

Forma anni apud Romanos diverſis mporibus diverſa fuit. Primus enim omulus inſtituit, vel potius a La-ıis inſtitutum accepit annum dierum)4 [a]. qui dies in decem menſes erant ıviſi, eorumque primus erat *Mar-ıus* [b]; quem deinceps reliqui eodem or-

a *Aliter Plut. Numa p. m.* 71. & *vid. Scalig. de emend. temp. L.* II. *p. m.* 173. b *Ovid. Faſt.* I. *vſ.* 34.

ordine, quo hodie ſequebantur. S
cum talis annus neque ſolis, nec
lunae curſui conveniret, Numa e
ad lunarem anni formam redegit; q
eſt dierum 354. horarum 8. minu
rum, ut vulgo dicunt, 48. quil
tamen amore, ut fertur, imparis n
meri unum diem adjecit; & ex a
decem menſibus (qui abſque eo
ginta quinque vel triginta ſex dier
fuiſſent) ſex diebus detractis duos m
ſes formavit unum viginti novem,
terum viginti octo dierum, *Ian*
rium ſcilicet & *Februarium*, quor
illum primum, hunc ultimum a
menſem ſtatuit [a]: ſed hic poſtea,
ſatis certum quando, inter Ia
rium & Martium menſem eſt in
jectus: Martium autem primo l
movit Numa, quod pacis pot
quam belli artibus ſtuderet [b]. On
menſes imparem numerum dierum
buerunt excepto Februario, qui
etiam funeſtus eſt habitus [c]; ni
potius fuerit, quia *Parentalia*,
majorum animabus placandis inſtit

a *Ovid. Faſt.* II. *vſ.* 49. *V. Plut. Numa.* 72. *A.* b *Id. Ibid. E.* c *Vid. Virg. Ecl.* *vſ.* 75.

menſe fuerunt celebrata [a]. Cum
o annus ſolaris lunarem quotannis
decim diebus, & quarta circiter
i parte ſuperaret, ſingulis bienniis
nſis interkalaris fuit inſertus poſt
m vigeſimum tertium Februarii,
dicebatur *Merkedonius*, & uno
nnio viginti duobus, altero vigin-
ribus diebus conſtabat: & a Dea
rkedona, quae *mercedibus* & pen-
ibus *ſolvendis* praeerat, nomen ha-
e creditur [b]. At cum in eo pec-
et Numa, quod annum hunc lu-
em uno die juſto longiorem feciſ-
, rurſus haec anni forma a curſu
is receſſit: itaque inſtitutum fuit,
a Servio Tullio Rege, ſive a De-
n-viris, ut vigeſimo tertio, vel
eſimo quarto quoque anno Merke-
ius menſis [c] omitteretur. Sed cum
c interkalatio arbitrii Pontificum
t [d], illi pro libidine ſua nunc plu-
ſaepe dies, nunc pauciores inter-
bant [e]; ita ut tempore Iulii Cae-

 ſaris

vid. Faſt. II. *vſ.* 533. b *Vid. Scalig. de e-
end. Temp. L. II. p. m.* 177. c *Vid. Gro-
v. Obſerv.* II. *c.* 18. d *V. Malaſp. ad
ic. ad Att* 5. *n.* 9. e *Vid. Manut. ad Cic.
imil.* VII. 2. *in f.*

ſaris initium anni per ſexaginta ſepte dies retroceſſiſſet. Nam Pontifices, exempli gratia, citius aliquem ma ſtratu abire vellent, pauciores dies i terkalabant: ſi publicanos penſio ſerius perſolvere cuperent, plures i ſerebant [a]. Ergo Iulius Caeſar ren potitus annum ad curſum ſolis ref mavit [b], & juſſit, ut A. U. 7 ſexaginta & ſeptem illi dies una c Merkedonio menſe adjicerentur; ut annus ille (qui *annus confuſionis* citur) dierum eſſet 445. Porro v conſtituit, ut annus in poſterum c ſtaret diebus 365. & horis ſex, q quatuor horae quibuſque annis un diem efficientes poſt ſextum Kalen Martias, hoc eſt, 23. Februarii ſererentur; unde is annus *biſſex* (quod *ſextus* dies ante Kalendas M tias *bis* numeraretur) eſt dictus: haec forma anni eſt, qui hodie *lianus*, ſive *ſtili veteris* vulgo dici De anno *Gregoriano*, ſive *ſtili no* ut vocant, dicere ad inſtitutum ſtrum nihil attinet.

§. I

a *Suet. Jul. c.* 40. b *Vid. Amm. Mar* XXVI. *c.* 2.

§. II. *Menſes* eadem fere nomina n,quae hodie apud nos,obtinuerunt: orum ratio paucis verbis reddenda it. *Januarius* menſis, qui annum erit, a *Jano* temporis Deo eſt dis[a]. *Februarius* a *februando*, ſive *gando*, quod tum populus *purgare*- [b]: unde Graecis καθάρσιος, hoc , *expiatorius* appellatur [c]. *Martius* *Marte*, cui ſacer fuit. *Aprilis* ab *riendo*, quod tunc terra mater viſcera recludat: alii ἀπὸ τῆς ροδίτης, a Venere deducunt, cui n tanquam generis ſui per Aeneam tori ſacraverit Romulus. *Majus* in norem *majorum* [d], ſive *ſeniorum*; madmodum *Junius* in honorem *ju*-*um* dicitur: licet alii *Majum* a *Ma*- Mercurii matre; alii denique a *Maje*-*e* Dea, quae *Honoris & Reveren*- filia fuit, dictum velint: *Junium* o a *Junone*, unde *Junonius*, & *nonialis* apud quoſdam Latii popu- eſt dictus [f]. *Julius* menſis olim ab

De Menſibus.

 or-

a *upr. ſect.* IV. *c.* I. §. 14. b *Supr. c. praec.* . 8. c *Plut. Rom. p. m.* d *Ovid. Faſt. V.* . 57. *ſqq.* e *Faſt. V. v.* 81. *ſq.* f *Ibid.* *aſt.* VI. *vſ.* 61. *ſqq. Feſt. V. Junius.*

ordine *Quinctilis*, (ſcilicet a Mar
initium faciendo) poſtea in honore
Julii Caeſaris *Julius* eſt appellatu
& eadem ratione ſequens menſis *Se
tilis* a Iulii Caeſaris ſucceſſore *Aug
ſtus* dicitur. Reliqui menſes ab or
ne, quem poſt Martium menſem c
tinebant, *September*, *October*, *N
vember*, *December* ſunt dicti. Poſt
etiam per adulationem in ſequenti
Principum honorem menſes quida
ab iis ſunt denominati; ut *Septem
Tiberius* [a], *October Livius* in honore
Tiberii, ejuſque matris, (quod t
men ipſe fieri vetuit) iidemque men
poſtea *Germanicus* & *Domitianus*
honorem Imperatoris cognominis a
pellati ſunt [b]. Imo Commodus Im
perator omnibus menſibus nomina
ſuis cognominibus deſumpta impoſui
ſed haec omnia, ut uſus teſtatur, p
mortem eorum Principum ſunt ab
lita.

Diviſi erant *Menſes* in tres parte
Kalendis, *Nonis* & *Idibus* dictas. *K
lendae* dicuntur *primus dies cujuſ
menſis*, a verbo antiquo *kalo*, hoc e
voc

a *Suet. Tib. c.* 26. b *Id. Domit. c.* 13. c *La
prid. c.* 11. *Suid. V.* Κόμμοδος.

co; quia Pontifex *kalando*, ſive *vo-
ido* novam lunam populo nuncia-
t [a]. Et Kalendis quidem Januariis
inuſcula ſive *ſtrenas* ſibi invicem mit-
bant, ut hodieque ſaepe fieri aſſo-
[b]. Omnium autem menſium ka-
ıdis pecuniae foenori datae exigi ſo-
ıant: unde liber, in quo debito-
n nomina ſcribebantur, *kalenda-
m* dicitur [c]. *Nonae* menſibus Mar-
, Majo, Julio, & Octobri ſex
rum, reliquis quatuor dierum e-
ıt; & nomen ſortitae ſunt, quia
eas ab Idibus retro *novem dies* nu-
rabantur [d]. *Idus* probabiliter ἀπὸ
ἰδεῖν, ſive a *videndo* ſunt dictae;
a tum Luna plene conſpiciebatur:
, juxta alios, ab *iduando* [e]; quod
bum Etruſcorum lingua ſignifica-
dividere, quia *Idus* menſem fere
dium *dividunt* [f]. Kalendae in *Ju-
is* (quae inde *Juno Kalendaris* [g] eſt
ta) Idus in Jovis tutela erant [h].
tio denique dies more Romano nu-

 me-

arr. de L.L.V. c. 4. b *Ovid. Faſt.* I. *vſ.* 185.
ıq. Suet. Caj. c. 42. c *Vid. Celeberr. Noodt. de
enore* II. I. d *Varro l. d.* e *Macrob. Sat.* I.
Horat. Od. IV. XI. *vſ.* 15. g *Macrob. Sa-
ırn.* II. *c.* 15. h *Ovid. Faſt.* I. *vſ.* 55.

merandi e quovis kalendario peti p
teſt.

De die.

III. *Dies civilis* apud Romanos, cut apud nos hodie, incipiebat a n dia nocte [a]. *Partes* ejus erant *Me nox*, *Mediae noctis inclinatio*, *Gall nium*, *Conticinium* [b], *Diluculum* [c], *M ne*, *ad Meridiem*, *Meridies*, *M diei inclinatio*, *Sol occaſus*, vel *ſupre tempeſtas* [d], *Veſper*, *Crepuſculum*, *I ma fax*, *Concubium* [e], *Nox intempe*, *Ad mediam noctem.* Sed alias dies, & nox, in quatuor partes, *excub* ſive *vigilias* dictas, erat diviſa.

De diebus feſtis & profeſtis.

IV. *Dierum* porro alii ſunt *Feſ* lii *Profeſti. Feſti dies* ſunt, *qui ſunt dicati*; iiſque inſunt [f] *Sacrifi* de quibus ſatis diximus; *Epulae*, dies divinis *epulationibus* celebraba *Ludi*, qui in honorem Deorum fi de quibus capite ſequenti: & den *Feriae. Feriae* dicuntur a Graeco bo ἑστιᾶν, hoc eſt, *feſtum diem a*

a *Macrob. Saturn.* I. *c.* 3. b *Plaut. Aſin. A S.* III. *vſ.* 95. c *Id. Amph. A.* II. *v.* 105. d *Lex* XII. *Tabb. ap. Gell. c.* 2. e *Plaut. Trin.* IV. II. *vſ.* 44. *quo pus eleganter deſcribit Virg. Aen.* II. *vſ* f *Macrob. Saturn.* I. *c.* 16.

m enim *Feſias* eas vocarunt [a]. Fue- nt hae Feriae vel *Publicae*, vel *Pri- tae: Publicae* rurſus erant vel *Stati- e*, vel *Conceptivae*, vel *Imperativae*. *ativarum* feriarum praecipuae fue- nt *Agonalia* acta in honorem Jani bus Januariis [b]; *Carmentalia* acta honorem Carmentae (cujus tem- um erat Reg. Urb. VIII. eam plu- ni memorant conjugem fuiſſe Evan- i Arcadis, & verſibus oracula ſoli- n reddere; propterea a *carminibus* ctam *Carmentam*, cum *Nicoſtratae* rum ei nomen eſſet [c]) III. Idus Ja- iarias [d] & XVIII. Kalendas Februa- is [e]; *Lupercalia* acta Kalendas Mar- is in honorem *Panis* [f]. *Matronalia* iae Kalendis Martiis agebantur in me- oriam direpti a *matronis* inter Ro- anos & Sabinos belli [g]. *Conceptivae* riae ſunt, quae quotannis a magi- ratibus, vel a Sacerdotibus *conci- iuntur*, ſive *indicuntur*; quales erant *'eriae Latinae*, de quibus alibi dixi- mus;

Vid. Voſſ. Etymol. V. Feſtum. b *Plut. Rom. p. m.* 31. c *V. Ovid. Faſt.* I. *vſ.* 317. *ſqq.* d *Ibid. vſ.* 461. e *Ibid. v.* 617. f *Ovid. Faſt.* II. *vſ.* 267. 421. *ſqq.* g *Ib.* III. *v.* 170. *ſqq.*

mus [a]; *Paganalia*, quae quotan celebrabantur a *pagis* ruſticarum t buum Diis tutelaribus [b]; *Sementi* feriae actae, cum *ſemina* terrae m daſſent ruſtici, pro felici prover frugum [c]; *Compitalia* [d], quae La bus celebrabantur in *compitis* [e]. *Im rativae* feriae erant, quas Conſ Praetor, vel Pontifex maximus gente neceſſitate *indicebat*, ſive *im rabat* [f]; cujus generis fuerunt *N vemdialia* maxime indici ſolita, c lapidibus pluiſſe nunciatum eſſet [g]. *P vatae feriae* erant ſingularum famil rum, vel hominum; erantque vel *f tivae*; vel celebrabantur occaſione *n talium* [h], *ſuſceptionum fulgurum* (quemadmodum Flaminica, quot tonitrua audiiſſet, feriata erat, nec placaſſet Deos [k]) & *expiationu* vel *funerum*. Publicae feriae indic bantur a Rege ſacrorum [l], & a Pr

tc

a *Sect.* II. *c.* II. §. 2. & *hujus Sect. c.* I. §.
b *Ovid. Faſt.* I. *vſ.* 669. c *Ibid. vſ.* 6
d *Gell.* X. *c.* 24. e *V. Ovid. Faſt.* V. *vſ.* 1
f *Vid. l.* 26. §. 7. *ff. ex quib. cauſ. maj.* g *L*
I. *c.* 31. h *Ovid. Triſt.* III. *El.* 15. *vſ.* 1
ſqq. i *Macr. Sat.* I. *c.* 16. k *Auguſt. de*
vit. D. VI, *c.* 10. l *Varro de L. L.* V. *c.*

re [a] : ab illo, ut ſacra rite peragentur; ab hoc, ut a negotiis forenſibus vacaretur: nam nullum opus feſtis facere licebat, niſi quod interpoſitum noceret [b].

Profeſti dies ſunt, qui ad adminiſtrandam rem publicam, privatamque hominibus ſunt conceſſi. Hi rurſus ſunt vel *Faſti*, (Graecis δικάσιμοι [c], vel ἔνδικοι) quibus Praetori tria illa verba [d], *Do*, *Dico*, *Addico* (nam his, ut diximus, omnem ſuam juriſdictionem abſolvebat) *fari* licebat; vel *Nefaſti*, (Graecis ἄδικοι, ἄπρακτοι [e], vel ἀποφράδες) quibus id non licebat, quales erant omnes feriae, quando *res prolatae* eſſe dicebantur [f] (*vacantie*); cui contrarium eſt cum *res rediiſſe dicuntur* [g] : & praeterea vindemiarum & meſſis tempore res prolatae erant [h]. Vel denique erant dies *Interciſi* [i], vel *Endo-*

a Gell. x. c. 24. b *Virg. Georg.* I. *vſ.* 268. *Tibull.* II. I. *v.* 9. c *Pollux.* VIII. *c.* V. *n.* 26. ex *Menandr.* d *Ovid. Faſt.* I. *v.* 47. *ſqq.* e *V. not. ad l. Poll. modo d.* f *Plaut. Capt.* I. I. *vſ.* 10. & *ſeqq. V. omn. Man.* & *alios ad Cic. Att.* VII. 12. & *ad or. pro Mur. c.* 13. g *Id. pro Sext. c.* 61. h *Stat. Sylv.* IV. 4. *v.* 40. *l.* I. *pr. ff. de feriis.* i *Ovid. d. l. vſ.* 49.

Endociſi; ut olim dicebant, cum qui-buſdam horis jus dici poſſet, quibu-dam licitum non eſſet; qui in faſt ita notantur, *F. P.* vel *N. P.* hoc e *faſtus prior*, vel *nefaſtus prior*. *Nef ſtos* autem imperite vulgo cum *religi ſis* diebus confundunt, qui erant *tr ſti omine infames impeditique*, ut *d. Allienſis*, de quo mox [a]: licet tam verum ſit *nefaſtos dies* aliquando ir proprie pro *infamibus* poni [b]: quer admodum etiam apud Graecos ἡμέ ἀποφρὰς.

De aliis dierum diſcriminibus.

V. Rurſus alii dies erant *Comiti les*, quibus *Comitia* haberi poterant alii dicebantur *Nundinae*, quaſi *N vendinae*, quod *nono* quoque die dirent: (nam a *Nundinis* ad *Nundi novem* dies erant, diverſi octo, int medii ſeptem [c]) cum ruſtici ad m catum, judicia & leges accipienda ferendaſque in Urbem venirent, & poſt legem Hortenſiam, ad lites qu que curandas [f]; nam antea fuer ne

a *Gell.* IV. *c.* 9. b *Horat. Od.* II. XIII *Suet. Tib. c.* 53. c *Lucian. Timone p.* 1 *ed. Graev.* d *Ovid. Faſt.* I. *vſ.* 53. *Ann.* XIV. 12. e *Dion Hal.* VII. *c. Varr. de R. R.* II. *init. licet hodie quidam* i- *verſum ſentiant.* f *Macrob. Saturn.* I. *c.*

:faſti. *Praeliares* dies erant, quibus
s erat res repetere, vel hoſtes laceſ-
re [a]; iiſque opponuntur *Non prae-*
ıres, ut *Dies atri*, qui erant *poſtri-*
'e kalendas, nonas & idus cujuſ-
ıe menſis: nam ridicule infau-
um aliquid in particula *poſt* ineſſe
·edebant [b]. Et ita etiam Graeci *dies*
oſperos ἡμέρας λευκὰς vocant [c]: quem-
lmodum e contrario Dion. Halic. IX.
23. diem, quo *Fabii* ad *Cremeram*
ıvium ſunt caeſi μέλαιναν καὶ ἀποφρά-
x vocat. His diebus nihil publice
eri poterat; ſed tamen recte diſtin-
uendi ſunt a *nefaſtis*: *feriae* enim,
t vidimus, erant dies *nefaſti*; ſed
ihil minus, quam *atri*. *Inominales*
ies erant quartus ante kalendas, no-
as & idus cujuſque menſis [d]; & etiam
uaedam feriae. Denique dies *Allien-*
s [e] infauſtiſſimus habebatur; quod
o die, qui erat XV. Kalendas Sep-
embres, Romani ad *Alliam* fluvium
Gallis, & ad Cremeram à Vejen-
ibus caeſi fuerant [f].

In

Ibid. b *Macr. Ib.* c *Menand.* ἐν Λευκαδίᾳ *p.* 112. *ed. Cl. Cler.* d *Vid. Gell.* V. *c.* 17. e *Ovid. in Ibin vſ.* 219. *Cic. Attic. L.* IX. *n.* 4. *Tac. Hiſt. L. II. c.* 91. f *Liv.* VI. *c.* I.

In jure noſtro invenimus dies *Co-perendinos* [a], quos litigatores ſibi i-vicem in diem *perendinum* denunci-bant: dies *Statos*, qui judicii cu peregrino, ſive cum *hoſte* [b] (ita eni *peregrinos* vocabant [c]) cauſſa inſtituu-tur: & dies *juſtos*, ſive triginta di qui dabantur ex Lege XII. Tabul-rum confeſſo, vel condemnato ad p-cuniam conficiendam, vel alio mo ſententiae judicis ſatisfaciendum [d].

a *Macrob. Saturn.* I. *c.* 10. b *Plaut. Cur* *A. I. S.* I. *vſ.* 5. c *Feſt. V. Status dies.* C *de Off.* I. *c.* 12. d *Gell.* XV. *c.* 13.

CAPUT QUINTUM.

De Ludis Romanorum.

De ludis Circenſibus. Ad Sacra etiam pertinebat cura *l-dorum publicorum*; qui fiebant vel, *Deorum immortalium irae placa-dae*; vel *benivolentiae conciliandae* [a] vel *pro ſalute Populi*; vel, *ad Popu-gratiam demerendam* [b].

Dividi poſſunt primo quidem a *fo*

n

a *Tac. An.* XIV. *c.* 23. a *Vid. Cic. de Off.* I 17.

in *Circenſes*, *munera*, ſive *ſpecta-a gladiatorum*, & *ludos Scenicos*: nde a *tempore*, quod fuerunt, vel *ſiti*, vel *Votivi*, vel *Extraordinarii*.

I. *Ludi Circenſes* primum a Romu- occaſione raptus Sabinarum ſunt ituti [a] in honorem Dei *Conſi*, (qui, diximus, idem ac Neptunus fuiſſe etur [b]) unde *Conſuales* ſunt dicti, in Campo Martio primum viden- celebrati. *Circenſes* autem primum i coeperunt, cum Tarquinius ſcus *Circum* (ἱππικὸν θέατρον vocat tarchus *Paullo Æm. p. m.* 272.) mae exſtruxiſſet [c] in *valle Murcia*, r Aventinum & Palatinum mon-, qui poſtea diſtinctionis cauſſa, a plures Circi aedificarentur, *Cir- Maximus* fuit dictus. Ejus longi- o fuit ſtadiorum trium cum dimi-, ſive paſſuum $437\frac{1}{2}$. Latitudo u- s ſtadii, ſive paſſuum centum vi- ti quinque. Circum ejus aream nt *gradus*, ſive *ſedilia*, quae *fori* ebantur; quos initio ſibi quiſque ebat [d], donec a Tarquinio Su- bo lignea & permanentia ſedi- lia,

a *Id. Virg. Aen.* VIII. *vſ.* 635. b *Auſon. E- gr.* 69. c. *Liv.* 1. *c.* 35. d *Ibid.*

lia [a] , poſtea ab aliis lateritia & der
que marmorea ſunt facta ; quae t
plici porticuum ordine ſuſtentabantu
Et dicitur quidem Tarquinius Priſc
jam loca Patribus & Equitibus ad
gnaſſe [b] ; (certe ſingulis curiis lo
ſua adſignavit Circo in triginta part
diviſo [c] ,) ſed tamen libera Repub
ca rurſus promiſcue ſpectarunt, don
primum Auguſtus [d] , mox Claudius
& demum *Nero* varios ordines iteru
ſepararunt [f]: Auguſtus nempe & Cla
dius Senatores, Nero etiam Equit
Capiebat Circus loca, ut, qui mi
mum dicunt, 150000 [g]. ut, qui pl
rimum, 485000 [h]. Circuitus ejus
rat mille paſſuum, ſive ſtadiorum oc
In altera extremitate Circi, quae
hemicyclum deſinebat, ingens erat
ſtium *Moeniano* ſubjectum ; qualia
tiam duo erant a lateribus : in alt
vero extremitate, quae rectilinea er
duo erant moeniana [i] ad angulos,
in medio unum, cui rurſus ingens
ſtium erat ſubjectum : atque in h
ru

a *Ibid. c.* 56. b *Liv. d. c.* 35. c *Dion. H*
III. *c.* 68. d *Suet. Aug. c.* 44. e *Id. Cla*
c. 21. f *Id. Ner. c.* 11. g *Dion. H*
III. *c.* 68. h *Notitia dign. Imp. Occid. c.*
i *Vid. de moenianis DD. ad l,* 242. §. 1. *ff. de l*

m aliquo videtur fuiſſe *cubiculum* *incipis* [a], cui Circum ingredienti omnibus aſſurgebatur [b], & plaubatur [c]; in alio forte locus Editor, quod munus ſaepiſſime ſuſtinebat aetor [d]. Ex utroque latere oſtii, od erat in parte rectilinea, ſex ent oſtia minora, unde equi emittentur; quae dicebantur *Carceres* [e] r. ὕσπληγξ, vel βαλβὶς [f]) & canllis erant clauſa: haec autem univrſa Circi extremitas *Oppidum* dicetur [g]. Ante carceres ſtabant duo *rmuli*, ſive *ſigna Mercurii*, funem, . catenulam tenentia; ne equi ante um ſignum excurrerent [h]; cujus loco *a linea* aliquando videtur fuiſſe du-.; ſive ſulcus tranſverſus creta retus [i]; ad quam a *moratoribus* fron equorum aequabantur, ne ante tum tempus lineam tranſilirent [k]; &

a *uet. Ner. c.* 12. b *Plin. Paneg. p.* 158. *ed.* *Traject.* 1652. c *Cic. pro Sext. c.* 50. d *Juven.* x. *vſ.* 36. e *Varr. de L. L.* v. *c.* 32. *Virg. Georg.* I. *vſ.* 512. f *Lucian. de non tem. cred. cal. p. m.* 413. g *Vetus poëta ap. Varr. de L. L.* IV. *c.* 32. *Vid.* *idon. Apollin. carm.* XXIII. v. 317. h *Caſiod. Varia L.* III. *Epiſt.* 51. i *Cic. de amic.* *ult. Lucret. L.* VI. *v.* 91. *uterque omn. vilend.* k *Vid. Cl. Graev. Praef. T.* IX. *Ant.*

& hinc jam eleganter admodum H-ratius *Epiſt.* I. XVI. *vſ.* 79. *mort* vocat *ultimam lineam rerum*. *Area* Cir, ſive *arena* adverſus ferarum eruption non tantum clauſtris erat circumda; ſed etiam *Euripo* [a], ſive *canali*, qu Nerone quidem ſublatus [b], at poſ ab aliis Principibus reſtitutus fuit[c], In medio Circi murus erat lateric duodecim circiter pedes latus, al quatuor; qui dicebatur *Spina* [d]; q tanquam *Spina dorſi* corpus hun num, ita ipſe Circum ſecabat; hujus ſpinae ambas extremitates co mnae ſive pyramides erant tres in f mam coni, vel cupreſſi, circum q currus flectebant; ita ut ſpinam metas ſemper a ſiniſtra haberen; eaeque dicebantur *Metae* [f]; unde p verbiali locutione *a carceribus ad* *tas*, pro *ab initio ad finem* dicimus. media ſpina ab Auguſto Imperat poſitus fuit *Obeliſcus* altus pedes c tum triginta duos ex Aegypto ad ctu,

a *Vid. Suet. Jul. c.* 39. b *Plin. H. N.* V *c.* 7. c *Vid. Lampr. Heliog. c.* 23. d (*ſiod. l. d.* e *Ovid. Am. L. III. El.* II 72. *Lucan.* VIII. *v.* 200. f *Vid. Horat* *Od.* I. I. *vſ.* 4.

us, qui Soli ſacer erat: nec longe de alius erat pedum octoginta octo honorem Lunae erectus [a]. Praeterea hic erant aediculae quaedam, atuae & arae Deorum, *delphines* & *a*; de quibus mox plura. Et haec forma Circi.

Ante ipſos ludos ſtatuae Deorum *Tenſis* [b] ſuis, ſive *Ferculis* celebri *ompa* [c] per Circum traducebantur. tque [d] in ea Pompa praeterea erant ocerum filii pubertati proximi equis vecti, quorum patres erant ordinis ueſtris; ceteri pedibus, qui in peſtri ordine erant militaturi; illi in *s* & centurias, hi in claſſes, & dines diſtributi. Inde ſequebantur rruum, & equorum ſingularium itatores: & poſt eos athletae pu- nda tantum velati: tum ſaltatores, icines, cithariſtae; miniſtri, qui uribula argentea & aurea, & ſacra blica ferebant. Denique Deorum nulacra hominum humeris portata. I hac Pompa peracta Conſules & ſacer-

a *P. Victor de reg. Urb.* b *Vid. Suet. Jul. c.* 76. c *Ovid. Amor.* III. II. *vſ.* 43. *Vid. omn. Voſſ. de Idol. L. II. c.* 10. d *Dion. Halic.* VII. c. 72.

ſacerdotes ſacra faciebant.

De variis Circenſium generibus.

§. II. Ludorum Circenſium / potiſſimum genera fuerunt: *Cur*j nempe, *Lucta*, ſive *certamen gymn* cum, *Ludus Trojae*, *Venatio*, *Pug* *equeſtris & pedeſtris*, & denique *Na* *machia*. Praecipue tamen *Circenſiu* appellatio *equorum curſibus* adhaeſi quibus ſupra fidem & modum de ctabantur Romani [a].

Currebant vel *Curribus*, vel *Equi* & *Equis* quidem vel *Singularibus*, v *Deſultoriis*; cum in ipſo curſu ex u in alterum tranſilirent [b].

Aurigae (qui fere erant homir ignobiles, & plerumque ſervi, don corruptis Reipublicae moribus nol liſſimi quique, imo multi ex Imp ratoribus, ſeſe turpiſſime huic ſtu dederunt) *aurigae*, inquam, diviſi er in quatuor *greges*, ſive *ſocietates* (qu proprio nomine *factiones* [c] dicebar colore veſtium diſtinctas [d]. Vocaba tur autem *Factiones Albata*, quae *a* *bis*; *Ruſſata*, quae *rubris* ſive *ruſſ*

Ver

a *Vid. Juven.* III. *vſ.* 223. VIII. *vſ.* 118. *vſ.* 78. XI. *vſ.* 195. b *Propert.* IV. *El.* *vſ.* 35. c *Feſt. hac V.* d *Ovid. Am.* *El.* II. *vſ.* 78.

eneta, quae *venetis*, ſive *caeru-*
is [a]; & *Praſina* denique, quae *por-*
ceis, πράσον Graecis eſt *porrum*) ſive
iridibus veſtibus utebantur [b]: ſed ha-
im factionum praecipuae erant Pra-
na & Veneta [c]. Domitianus *Aura-*
m & *Purpuream* factiones adjecit [d];
d earum rarior occurrit mentio. Hae
ctiones univerſum Populum in varia
udia ſcindebant [e], ita ut pro hac vel
a factione ſponſionibus certarent [f];
aurigis identidem nummos oſten-
erent, qui victori contingerent, ut
orum ſpe majores conatus ede-
nt [g]; imo ad atrociſſimas ſeditiones
iquando hae contentiones erupe-
nt [h]. Et etiam Principes (ſed ne-
iores fere,) factionem aliquam ſibi
lectam habebant; quod de *Cajo*,
Nerone, *Vitellio*, *Vero* Imperatoribus
citt. videri poteſt [i].

Currendi porro *ratio haec fuit*: Cur-

 ribus

Suet. Vitell. c. 14. b *Sidon. Apoll. carm.* XXIII. *vſ.* 323. c *Martial.* X. *n.* 48. d *Suet. ejus vita c.* 7. e *Ovid. Amor.* III. II. *vſ.* 67. f *V. Juven.* XI. *vſ.* 195. & *ſqq. Mart.* XI. *n.* I. g *Suet. Claud. c.* II. h *Vid. Minut. Fel. p.* 42. *ed. Oiz.* & *ibi Oiz.* i *Suet. Cajo c.* 55. *Ner. c.* 22. *Vit. c.* 14. *Capitol. Vero c.* 4.

ribus ante carceres ſtantibus eo ord
ne, qui ſorte obtigerat [a], (nam mu
tum referebat ex quo quis oſtio emi
teretur; qui enim ex extremo oſt
verſus Circi latus emittebatur, long
majus ſpatium abſolvere debebat, qua
ille, qui ſpinae erat proximus) ill
qui ludis praeſidebat, *mappa* [b], v
panno [c] miſſo ſignum curſui daba
Tum ſtatim [d] catenula Hermuloru
dimiſſa in curſum effundebantur a de
tra parte Circi circum metas arctiſſ
me ſiniſtram verſus [e]; quique prim
illud curriculum ſepties [f] abſolviſſ
(quod maximae artis & induſtriae fu
ſe facile poteſt concipi) victor erat
Haec autem ſeptem curricula un
Miſſus dicebantur; quales vigin
quinque fere quoque Circenſium d
abſolvi ſolebant [h], aliquando mag
quadam feſtivitate plures [i]: &, ne
numero curriculorum erraretur, e
ſeptem *delphinibus*, (& hoc quidem
qu

a *Vid. Virg. Aen.* v. *vſ.* 132. b *Martial.* XI
n. 29. c *Juven.* XI. *vſ.* 196. e *V. elega*
tem locum Lucret. II. *vſ.* 265. e *Ovid.*
mor. III. II. *vſ.* 12. & 69. *ſeqq.* f *Var*
ap. Gell. III. *c.* 10. g *Propert.* II. *El.* XI
vſ. 65. h *Varro ap. Serv. ad Virg. Georg.* II
vſ. 18. i *Suet. Domit. c.* 4.

quia ludi Circenſes primum in honorem Neptuni, cui haec animalia ſacra ſunt, fuerunt inſtituti) vel [a] *ovis lineis* columnis in ſpina ſtantibus impoſitis [b] quoque curriculo unum tollebant; vel, ut vult Cl. Graevius [c], qui etiam *delphinas* illos & *ova* paullo aliter explicat) columnis ea imponebant. Finito miſſu auriga in ſpinam deſiliebat; & poſtquam voce praeconis victor pronunciatus eſſet [d], praemium accipiebat: quod ſaepe ingens erat, etiam in pecunia numerata [e].

Secundum ludorum Circenſium *genus* fuit *Gymnicum*, ſive *Athleticum*; quod eorum erat, qui virium vel velocitatis gloria certabant, & comprehendit *Curſores*, *Pugiles*, & *Luctatores* [f]. Originem habuit a Graecis [g], quod ex nomine patet; dicitur enim certamen *Gymnicum* a Graeco γυμνὸς, *nudus*; quia *nudi* certabant pudenda tantum ſubligaribus velati. Hinc etiam

 Gy-

a *Liv.* XLI. *c.* 27. *Juven.* VI. *vſ.* 590. b *Dio l.* XLIX. *circa fin.* c *Praef. Tom.* IX. *Antiq. Rom.* d *Vid. Virg. Aen.* V. *vſ.* 245. e *Mart.* X. *n.* 74. f *Dion. Halic.* VII. *c.* 73. g *V. Horat. Epiſt.* II. I. *vſ.* 32.

Gymnaſium dicitur locus, ubi aliqu: quavis ratione *exercetur*. *Athleticu* quoque dicitur, vel a Graeco ἆθλ@ *certamen*; vel ab ἆθλον, quod *certam: nis praemium* notat; quamvis hoc nc men pugilibus tantum proprie & lu ctatoribus adhaeſerit.

Curſus certamen eadem ratione ir ſtituebatur ac quod equorum erat & curruum; ut ſcilicet ex quaque factic ne unus vel plures currerent. Hi al quando cum aurigis per aliquod ſp: tium ſimul vecti poſtea deſiliebant & *Parabatae* dicebantur [a]. Conficie bant autem quandoque teſte Plinio *I N.* VII. *c.* 20. paſſuum CLX. milli: & ultra.

Pugiles dicti ſunt a *pugno*, ut Gra cis πύκτης a πὺξ, quia *pugnis caeſtib* armatis certabant [b]: *Caeſtus* aute fuerunt *genus chirothecarum* ex corio quibus plumbum, vel ferrum erat i: ſutum, ut ictus eſſent graviores [d]; loris firmitatis cauſſa ad humeros brachia alligabantur [e].

Luct

a *Dion. Halic.* VII. *c.* 73. b *Horat. Serm.* I. *v/.* 26. c *Virg. Aen.* V. *vſ.* 404. d *C Tuſc. Q. L. II. c.* 17. e *Ibid. vſ.* 425. *Prope.* III. *El.* 12. *vſ.* 9.

Lucta eſt, cum alter alterum in terram brachiorum viribus proſternere conatur, quae Graecis πάλη dicitur; unde locus, ubi exercebantur luctatores, dicebatur *Palaeſtra*; quamvis ea vox ſaepe pro *ipſo exercitio* [a], ſaepe pro *quovis gymnaſio* ponitur, velti apud *Martialem* IV. *n.* 8. ut mihi quidem videtur. Luctatores oleo, vel ceromate ungebantur [b], ut membra eorum agiliora eſſent; & rurſus pulvere, vel arena conſpergebantur [c], quo facilius poſſent prehendi [d]: unde *Anacharſis Scytha* philoſophus *oleum* vocavit μανίας φάρμακον, quod eo uncti athletae, ut *inſani*, in amicos pugnarent [e]: & hinc etiam *decus olei* pro *praeſtanti athleta* ponitur apud *Catullum n.* 64. *vſ.* 64. Omnes autem Gymnici exquiſitiſſima [f] diaeta, & multa exercitatione utebantur [g]. Et etiam hyeme exercebantur in loco tecto, qui *Xyſtus* dicebatur: *Xyſtum* vero erat locus apertus, ubi ſudo coe-

a *Terent. Eun.* III. II. *vſ.* 24. b *Juven.* III. *vſ.* 68. c *Suet. Ner. c.* 45. d *Lucian. de gymnaſ. non procul ab init.* e *Diog. Laërt. L.* I. §. 104. f *S. Paul.* I. *ad Corinth.* IX. 25. g *Vid. Horat. de Arte vſ.* 413.

lo ſe exercebant. Gr. περίδρομις [a].

Praeterea inter gymnicos ludos era Saltus, & *Diſci jactus* [b]; & quia it *quinque* exercitii generibus hi luc conſtabant, Graecis Πένταθλον [c] & Παγκράτιον, Latinis *Quinquertium* [d] ſur dicti: ſed duo poſteriora genera rarc aut nunquam apud Romanos uſitat fuiſſe videntur.

Tertio, in Circo etiam *Ludus Tro jae* fiebat a pueris nobilibus [e] majori bus & minoribus [f] turmatim in equ diſcurrentibus & ſpeciem ludicri cer taminis exhibentibus; quod graphic deſcribit Virgilius *Aen.* v. *vſ.* 56 *ſeq.*

Quartum ſpectaculorum Circenſiur *genus* erat *venatio*; quae erat *pugna fe rarum inter ſe, vel cum hominibus*: ve etiam, *oſtentatio tantum & traduct ferarum per Circum*: vel denique etiam *luſus ferarum manſuefactarum, aliarum que*, ut leonis & leporis [g]: ad quam exhibendam circus aliquando in mo

dur

a *Vitruv. L. V. c.* 11. *& ibi Philand. Vid. Sue Aug. c.* 45. *Galba c.* 15. *coll. c. Plut. Gall p. m.* 1060. b *Martial.* XIV. *n.* 162. c *Plin H. N.* XXXIV. *c.* 8. d *Feſt. hac* v. e *Tacit Ann.* XI. *c.* 11. f *Suet. Jul. c.* 30. g *Martial.* I. *n.* 6. 14. *& alibi.*

im ſylvae arboribus replebatur [a].
ima venatio fuit *L. Metelli* [b], qui
. U. 503. elephantos centum qua-
aginta duos de Poenis captos in Cir-
im induxit; quos jaculis interfectos
idnnt penuria conſilii, quoniam ne-
ie ali placuiſſet, neque donari Re-
bus Poſtea hae venationes ſaepiſſi-
e ſunt repetitae feris omnis generis
credibili multitudine [c] & immani
mptu ex diſſitis regionibus Romam
vectis [d], quae, donec ludorum
mpus appeteret, in *Vivario* ſerva-
ntur, & ſaginabantur [e]. Hae ferae
quando ab ipſo Populo jaculis in-
rficiebantur; aliquando inter ſe pu-
iabant, vel cum *Beſtiariis* [f]; qui
ant, vel ad hanc poenam damnati
uod in Chriſtianos [g] frequentiſſi-
um erat) vel ſponte pugnabant [h],
'e ferocia, ſive auctoramento indu-
i; qui tamen infames vulgo habe-
ntur [i].

Cc 5 *Quin-*

Vopiſcus Probo c. 19. b *Plin. H. N.* VIII. *c.* 6. c *Ibid. c.* 16. *& ſeq.* d *Coelius ad Cic. Famil.* VIII. *n.* 2. 4. 6. *Dio L.* LV. *p. m.* 377. *Symmach. L.* IX. *ep.* 125. 132. e *Procop. de bell. Goth. L.* I. f *Cic. in Vatin. c.* 17. g *Cyprian. Epiſt.* 54. h *Juven.* VI. *vſ.* 99. i *L.* 1. §. 5. *ff. de poſtul.*

Quinto, *pugna equeſtris & pedeſt*s
ad imaginem veri belli fiebat caſt s
etiam quandoque in Circo poſitis,
ita ut multi ſaepe occiderentur: & l
hunc modum Claudius Imperator n
campo Martio expugnationem, -
reptionemque oppidi edidit [b].

Sexto, *Naumachia*, ſive *praelii n-
valis aſſimilatio* primis temporib s
etiam in Circo edita fuit aqua r
ſubterraneos meatus in eum induc ,
tum ad delectationem, tum ad ex-
citium: poſtea vero ſolo excavat
Naumachiae hinc inde conſtitu e
ſunt, in quibus juſtis pene claſſil s
certabatur [d].

Ludi ſcenici, & Gladiatores eti n
quandoque in Circo ſunt dati; ſed s
de illis ſeorſim dicemus.

Pompa Circenſium temporibus C -
ſtantini Magni ſublata fuit, cum e
gentilium ritus averſaretur; & ci a
idem tempus Naumachia deſiiſſe -
detur: pugnas vero equeſtres ac -
deſtres ad Juſtinianum uſque obtin -
ſe veroſimile eſt; reliqua ſpectac ,

Ro a

a *Suet. Jul. c.* 39. *& Domit. c.* 4. b *Id. Cl* d *c.* 21. c *Martial. de ſpectac. n.* 26. d *T* it *Ann.* XII. *c.* 56. *Suet. Claud. c.* 21.

]ɔma a *Gotthis* A.C.410. capta ſunt
olita: ſed Conſtantinopoli curule
rtamen uſque dum Urbs a Latinis,
l potius *Francis* & *Venetis* A.C.1204.
pugnaretur, permanſit.

§. III. Alterum ludorum genus fuit *De gladiatoribus.*
ſtaculum gladiatorum; quod olim
nium celeberrimum, & populo gra-
ſimum fuit [a]. Unde lege Tullia
ceronis vetitum fuit, ne quis bien-
), quo peteret, gladiatores daret [b].
ɔc propria voce dicebatur *Munus* [c],
ia *munus*, ſive *officium* ſe mortuis
eſtare putabant: hinc *Munerarius*
Munerator [d] eſt dictus, qui hos lu-
s *edebat*, qui etiam *Editor* [e], &
minus [f]: & hic per dies, quibus
diatores dabantur, licet privatus
et, inſignibus tamen magiſtratuum
ebatur [g].

Exemplum rei ab Etruſcis, *origo* a
eribus fuit; quia olim captivis ad
ulchrum mactatis caeſorum manes
cari credebant [h]. Hoc praetextu
ergo

a Cic. *pro Sext.* c. 58. *ſeqq.* b *Ipſe pro Sext.* c. 54. *In Vat.* c. 15. c *Suet. Jul.* c. 26. d *Flor.* III. c. 20. e *Capitolin. M. Anton Phil.* c. 23. f *Cic. Att. II.* n. 19. g *Cic. de LL.* II. *verſ. fin.* h *Vid. Virg. Aen.* X. *vſ.* 518.

ergo Romae primum publice gla
tores ſunt dati a *Brutis fratribus* [a] A.
U. 490. in funere patris ſui [b], &
priſca quidem Republica non, niſ
funeribus illuſtrium virorum; ſed m
quoque in privatorum [c], & deni
etiam in mulierum funeribus ſunt
ti [d]: proceſſu vero temporis volup
tis tantum, & Populi gratiam capt
di cauſſa gladiatores dari coeperun
Dabantur autem a Magiſtratibus,
primo ab Aedilibus [f], ad quos p
prie ludorum cura ſpectabat, tun
Praetoribus [g], & ex inſtituto Cla
a Quaeſtoribus [h]; a Conſulibus [i], &
a Sacerdotibus aliquando, ut v
tur [k], ſed rarius dati ſunt. Poſtea
inſtituto *Alexandri Severi* Imperat
Arcarii eos dederunt ex *arca* fiſc
denique Imperatores, & uno ve
omnes, qui gratiam Populi captab

a *Val. Max.* II. *c.* 4. *n.* 7. b *Quod turpi*
ἀνιςορησίᾳ ad Bruti primi Conſ. filios
Kipping. c *Vid. Horat. Serm.* II. III. *v*
d *Suet. Jul. c.* 26. e *Cic. pro Mur. c.* 18
&c. f *Ibid. c.* 10. *& paſſim auctores.* g
ven. VIII. *vſ.* 143. h *Suet. Claud. c*
i *Id. Ner. c.* 4. k *Id. Aug. c.* 44. *Plin. l*
VII. *licet illi forte de Circenſibus, vel ſc*
ludis loquantur. l *Lampr. ejus vita c.* 4

n Provinciis etiam a Regibus [a] & eſidibus earum, & in coloniis ac nicipiis ab eorum magiſtratibus t dati; & denique etiam a privatis, uidem viliſſimis [b]. Dies, quibus ecipue dabantur erant Saturnalia [c], Quinquatrus (Minervae feſtum [d]); ıe diebus in honorem Principis, ab ipſo Principe, vel a Senatu alindo plures dies ſunt additi. *Traıs*, exempli gratia, licet optimus ıceps eſſet, per dies centum & vii tres decem millia gladiatorum it [e]: & eo denique haec inſania it, ut legibus fuerit coërcenda [f], ec a Conſtantino Magno plane ſublata [g]: quanquam vel ſic teme res opus habuerit, ut omnino toltur, & demum ab *Honorio* Impere plane vetita fuerit [h].

Iabebantur & alebantur gladiato-Romae in *ludis* [i], qui plures in e fuerunt; quique ſuos habebant *Pro-*

ſeph. Ant. Jud. XIX. *c.* 77. b *Juven.* III. 34. *ſeq.* c *Auſon. de feriis Rom. vſ.* 36. *Ovid. Faſt.* III. *vſ.* 811. e *Xiphilin. in ajano.* f *Suet. Jul. c.* 10. g *L. un. Cod. gladiat.* h *Theodoret. Hiſt. Eccl.* V. *c.* 26. *Suet. Jul. c.* 26.

Procuratores [a], vel *Curatores*; qu munus etiam inter honores fuit [b]. A bantur autem cibo multo & valid unde *gladiatoriam ſaginam* dicit Ta tus *Hiſt. L. II. c.* 88. Praeerant il *Laniſtae*, (a *laniando*, ut videt dicti [c]) qui gladiatores emebant, pueros expoſititios huic rei tollebai tota autem manus, quae ſub uno niſta erat, dicebatur *Familia* [d]. laniſtae, cum gladiatores erudire dicebantur *commentari*, & *dictata re* [e], & ipſi etiam *magiſtri* vocab tur [f]; quia revera ſcripto ea comn tebant [g]: tirones autem ita inſtit bant, ut *rudibus* cum laniſta *bat rent* [h]; (unde ipſe ludus *batualia* dictus [i], & inde hodierna vox Gal *bataille* deſcendit) erat autem *r* gladius e ligno, qui laniſtis e fer arbore [k], tironibus e graviore lig fuiſſe videtur.

De Amphitheatro.

§. IV. *Locus pugnae* aliquando

a *Id. Cajo c.* 27. *Grut. p.* CCCLXXVI. *n.* 3. b *cit. Annal.* XI. *c.* 35. c *Donat. ad Ter Eun. A.* II. *S.* II. *vſ.* 26. d *Suet. Au* 42. e *Id. Jul. c.* 26. *Varro de L. L.* V. f *Cic. de Orat. III.* 23. g *Juven.* XI. *v* h *Suet. Cajo c.* 32. *&* 54. i *Gloſſ. vet* k *Xiphilin. in Commodo.*

rogum, cum in defunctorum hono- n munus daretur; ſaepe in *foro* [a], od tum ſignis & tabulis ornatum t [b]: ordinarie vero in *Amphithea-* t. *Amphitheatra* primum quidem nea & temporaria fuerunt: ſed hor- u Imperatoris Auguſti *Statilius Tau-* [c] primum e lapide ſtruxit. Ma- num autem fuit, quod a Veſpaſia- Imperatore coeptum [d], a filio s Tito perfectum eſt [e], & hodie *iſaeum* dicitur, corrupte pro *Co- ieum* a Neronis *coloſſo*, qui juxta ic locum fuit; cujus ſtupendae iae hodieque ſuperſunt [f]. Diceba- etiam *cavea* a forma *concava* [g]; & *na* [h], quia locum pugnae *arena* nebant, quo certantes firmius ſta- t; unde etiam *arena* [i] pro ipſo *taculo* dicitur, & qui in ea pugna- t *arenarii* [k]. Capiebat arena am- theatri Titi locorum octoginta & ſeptem

a *ropert.* IV. *El.* IX. *vſ.* 50. b *Cic. Verr. L. I.* 22. & *ibi Aſc.* c *Suet. Aug. c.* 29. d *Id. ſp. c.* 9. e *Xiphil. in vita ejus.* f *Vid. lartial. de ſpectac. n.* 1. & 2. g *Amm. larc.* XXIV. *c.* 2. h *Horat. Ep.* I. I. *vſ.* 6. *Juven.* III. *vſ.* 34. k *L.* 38. *pr. ff. de oper. ert. l.* 21. §. 2. *ff. de teſtibus.*

ſeptem millia [a], & forma ejus er:, ut vulgo dicitur, ovalis [b]. In meo arenae videtur ara fuiſſe Jovis Lat-ris: infra ſpectantes vero erant oſtia quaedam ad emittendas feras [c]: na hic venatio etiam quandoque inſtitu-batur. Projectura muri, qui pro-me arenam cingebat, dicebatur *P-dium*; ad quod primi ſenatorum, c magiſtratus in ſellis ſuis curulibus ſpectabant [d]: ubi etiam erat *Suggeſt*, ſive *Cubiculum Principis* [e], *Tribu l Editoris*, & *ſedes Veſtalium* [f]; i locus contra inſultum ferarum canc-lis [g], & lignis quibuſdam verſatilibus erat munitus [h]. *Sedilia*, ſive *gra s* ſenatorum & equitum pulvillis er:t inſtrati [i]; reliqui vero nudo lapi inſidebant; ut apud Graecos quoe obtinuit, unde ſcitum narratur dict a *Ariſtippi* a quopiam interrogati, *i bono eruditio? ad hoc ſaltem*, inqu, e

a *P. Victor de Regg. Urb. Reg.* III. b *Calp* *Ecl.* VII. *vſ.* 33. c *Vid. Plaut. Perſa A.* I. *S.* III. *vſ.* 31. d *Juven.* II. *vſ.* 145. e *Vid. Suet. Jul. c.* 76. & *Ner. c.* 12. f *Aug. c.* 44. *Cic. pro Mur. c.* 35. g *Plin* *N.* XXXVII. *c.* 3. h *Calpurn. Bucol. Ecl.* VII. *vſ.* 51. *Amm. Marcell.* XIX. *c.* 5. i *Ju* III. *vſ.* 153.

*e in theatro lapis ſu*er lapidem ſedeat.*
Praecinctiones erant gradus majores [a],
ui reliquos quaſi cingebant: *aditus*
ero, quibus ad ſedilia ibatur, dice-
antur *Vomitoria* [b]; quia populum,
ui frequentiſſimus eo convenire ſole-
at, quaſi *evomebant* . Ab his pro-
ctae *Viae* [d] gradus Caveae ſecabant,
uae dicebantur *Scalaria* [e]: ſpatia au-
m inter duo ſcalaria dicebantur a
rma *Cunei* [f], qui certi certis erant
ſſignati [g], unde *excuneare* aliquem
citur apud *Apulejum Florid.* III. *ini-*
o propius, pro *ordine ſuo removere.*
uperior amphitheatri pars conſtabat
orticibus & loco plano, ubi pullati
foeminae ſpectabant [h]. Infimi gra-
us, qui Arenae proximi erant, Se-
toribus & Legatis exterarum gen-
um erant adſignati [i], & dicebantur
rcheſtra [k]: proximi *Quatuordecim*
adus Equitibus & Tribunis [l] mili-

D d tum

a *Vitruv.* V. *c.* 3. b *Macrob. Saturn.* VI. *c.* 4. c *Vid. Virg Georg.* II. *vſ.* 462. d *Martial.* V. *n.* 14. e *Vitruv.* V. *c.* 6. f *Juven.* VI. *vſ.* 61. g *Suet. Aug. c.* 44. *Martial.* V. *n.* 41. h *Calpurn. Bucolic.* VII. *vſ.* 26. i *Suet. Claud. c.* 25. *Juſtin.* XLIII. *c* 5. k *Juven.* III. *vſ.* 177. l *Martial.* III. *n.* 95.

tum ex lege Roſcia [a] erant tributi
reliqua loca populo patebant, & *Po*
pularia dicebantur [b]; niſi, quod ho
noris cauſſa aliquando locus gladiato
ribus publice datus fuit [c]: & arbitr
Editoris etiam fuiſſe videtur iis, quo
honoratos vellet, locum digniorem
adſignare [d]: quod neſcio an aliis jam
obſervatum ſit. Ad haec loca cuiqu
diſſignanda conſtituti erant *Diſſignato*
res [e], qui etiam *Locarii* dicebantur
quorum proprium verbum, quum al
quem indignum loco pellerent, er
excitare [g], vel *ſuſcitare*. Erant etia
in Amphitheatris occulti *tubuli*, e
quibus ſpectantes croco diluto [h], a
aliis fragrantibus liquoribus conſpe
gebantur [i]. Aeſtu ſolis urgente t
tum quantum erat Amphitheatru
velis [k], (quae aliquando, tanta erat l
xuria temporum, ſerica [l] vel purp

a *Horat. Epiſt.* I. I. *vſ.* 62. b *Suet. Claud.* 25. *&* *Domit. c.* 4. c *Cic. Phil.* IX. *c.* 7. d *ad Attic.* II. I. *p.* 173. *ed. Graev.* e *Pl tinus prologus Poen. vſ.* 16. f *Martial.* *n.* 24. g *Id* V. *n.* 14. *&* III. *n.* 95. h V. *n.* 24. *&* *de ſpectac. n.* 3. *Senec. Nat. Qu* II. 9. i *Vid. copioſiſſime de hac re diſſeren Celeb. Ez. Spanhem. ad Callim. hymn. in pollin. vſ.* 83. k *Martial.* XII. *n.* 29. l *L.* XLIII.

ea erant [a]; & *velaria* etiam videntur
ici *Juvenali* IV. *vſ.* 122. *Pegmata*
utem, de quibus ibid. loquitur, erant
nachinae ligneae ita artificioſe com-
oſitae, ut occulte creſcerent, & de-
reſcerent [b]; quales fere hodie vide-
nus in dramatibus muſicis, quas *Ope-*
as vulgo dicunt) velis, inquam, am-
hitheatrum obducebant; ad quem
nem in ſumma muri circumferentia
oramina erant, quibus mali immit-
ebantur [c]: nimio autem vento haec
ela prohibente utebantur *cauſiis*,
quemadmodum Cajum Imperatorem
lud Senatoribus conceſſiſſe legimus [d])
ve *pileis*, & *umbellis* [e]. Juxta am-
hitheatrum erat *ſpoliarium* [f], ſive *lo-*
us, *in quem mortui*, *vel lethaliter ſau-*
i unco trahebantur.

§. V. *Gladiatores* olim fuerunt e ſer- *De ipſis gladiatoribus.*
is, iiſque vel *ad ludum*, vel *ad gla-*
ium damnatis; quae duo ita differunt,
uod *ad gladium damnati* intra annum
onſumi deberent, *in ludum* vero *da-*
nati poſt certum tempus poterant li-

 bera-

Xiphilin. Nerone. b *Mart. de ſpect. n.* 18.
Claudian. de Mall. Conſ. vſ. 323. c *Lucret.*
IV. *vſ.* 73. d *Dio L.* LVIII. e *Martial.*
XIV. *n.* 26, 27. f *Lamprid. Comm. c.* 18.

berari [a]. Fuerunt etiam ſumpti ex ca-ptivis, aut ab Imperatore datis aut a laniſta emptis. Poſtea vero etiam liberi homines aut pretio [b], aut libidine pugnandi [c] inducti in arena depugnarunt, & denique etiam viri nobiles [d] in gratiam Principum eo indignitatis venerunt [e]; quin, quod magis quis miretur, etiam feminae [f] hac rabie fuere correptae; & improbo quoque novitatis quodam ſtudio nanos in arena congredientes videre cupiverunt [g]: ſed tamen omnes infames ſun habiti [h]. Liberi homines, qui ſe ipſo in arenam vendebant, dicebantur proprie *auctorati* [i], & eorum merce *auctoramentum* [k], ſive *gladiatorium* Hi auctorati jusjurandum praeſtaban ſe omnia facturos, quae legitimos gladiatores deceret; cujus formula apu *Petronium Arbitrum c.* 117. ita exta *Uri, vinciri, verberari, ferroque n car.*

a *Ulpian. ap. Pithoeum coll. LL. Moſaic. & Ro. Tit.* XI. b *Juven.* VIII. *vſ.* 191. c *Li* XXVIII. *c.* 21. d *Id.* II. *vſ.* 143. e *Su Jul. c.* 39. *& N. c.* 12. f *Id. Domit. c.* g *Stat. Sylv.* I. VI. *vſ.* 60. h *Vid. l.* 21. 2. *ff. de teſtib.* i *Horat. Serm.* II. VII. *vſ.* k *Vell. Paterc. l.* II. *c.* 28. *de Sulla licet a ſenſu. Suet. Tib. c.* 7. l *Liv.* XLIV. *c.* 51.

ıri ; & quicquid aliud Eumolpus juſſet , tanquam legitimi gladiatores doıino corpora animaſque religioſiſſime ddicimus.

Diſtincti fuerunt Gladiatores tum rmis , tum *ratione pugnandi :* nos ngula eorum genera levi calamo reenſebimus. Quidam dicti ſunt *Secuıres* [a], quorum arma fuerunt galea, lypeus & gladius , vel maſſa plumea [b]: cum his plerumque committeantur *Retiarii* [c] qui *rete jaculo* adverırios impedire conabantur , & *fuſcia* [d] ſive *tridente* interficere: hos cum uſtra rete miſiſſent inter illud colliendum per arenam fugientes ſecutoes *inſequebantur* , unde illis nomen. *'hreces* [e] *parmam* , ſive *peltam* habueınt, & *ſicam*, ſive *harpen*, qui glaius eſt incurvus [f] ; cum quibus fere ompoſiti fuerunt *Mirmillones* [g], qui *iſcis* effigiem in galea habebant: une Retiario cum Mirmillone pugnan- (nam & hi ſaepe committebantur)

Dd 3 canc-

Cic. *Att.* VII. 15. *Juven.* VIII. *vſ.* 210. b *Iſidor. Orig.* XVIII. *c.* 55. c *Suet. Cajo c.* 30. *Id. Claud. c.* 34. d *Juven.* II. *vſ.* 143. e *Horat. Serm.* II. VI. *vſ.* 44. f *Vid. Juven.* VIII. *vſ.* 200. *Suet. Cajo c.* 32. g *Auſon. Techopaegnio p.* 488. *ed. Tollii.*

canebatur, *Non te peto, piſcem peto: quid me fugis, Galle*[a]? *Samnites*, qui poſtea *Hoplomachi*[b], ſcuta habebant argento coelata[c], *baltheum*, ſive *ſpongiam* (ut Livius loco in margine libri citato appellat) pectoris tegmen, ocreas in crure ſiniſtro[d], galeam denique cum criſtis, ſive pinnis. *Eſſedarii* ex *eſſedo* Gallorum & Britannorum[e] more pugnabant[f]; *Andabatae* vero ex equis, & quidem clauſis oculis[g]. *Dimachaeri* duobus gladiis[h]. *Laquearii laqueo* ad adverſarios impediendos utebantur[i]. Et haec fere diverſa gladiatorum genera fuerunt. Sed tamen etiam aliis cognominibus fuerunt diſtincti: dicti enim ſunt quidam *Suppoſiticii*[k], qui aliis victis, vel feſſis *ſupponebantur*; quidam *Meridiani*, qui inermes fere & indocti pugnabant[l]; alii *Fiſcales*, ſive *Caeſariani* & *Aulici*; ex quibus fuerunt *Poſtulatici*

a *Feſt. V. Retiarii.* b *Suet. Caj. c.* 35. c *V. Liv.* IX. *c.* 40. d *Vid Juven.* II. *vſ.* 15 *&* VI. *vſ.* 255. e *Tac. Agric. c.* 35. *ſeq.* f *Caeſ. B. G.* IV. *c.* 33. *Virg. Georg.* III. *vſ.* 20 g *Vid. Martial.* V. *n.* 24. *Cic. Fam.* VII. 10. h *Artemidor. c.* 3. i *Iſid. Orig.* XVIII *c.* 56. k *Martial.* V. *n.* 24. l *Suet. Claud. c.* 34. *Senec. Epiſt.* 7.

cii [a], qui a populo nominatim *poſtu-*
ıbantur [b], quod eximii arte, virtute
t ornatu eſſent : *Catervarii* denique
iĉti, qui confuſe & *catervatim* pu-
nabant [c]. *Arma* gladiatorum *Orna-*
ıenta dicebantur [d].

Ante ipſum muneris diem Editor
er libellum publice affixum illud
dicebat [e], quod etiam *pronunciare* [f],
ſtendere , *proponere munus* dicebant.
n eo libello numerum & nomina ce-
ebriorum gladiatorum [g], & totius
nuneris apparatum edebant; eumque
tiam in provincias mittebant [h]: quin
tiam in tabella omnia illa depinge-
ant [i].

§. VI. Ipſo Muneris die, cum *Pom-* *De ratione pugnandi, &c.*
ɔa traducta eſſet, [k] *paria* inter ſe *com-*
ɔonebant ; (unde eleganter *Homerum*
Deorum paria compoſuiſſe dicit *Minu-*
cius Felix p. 67. ed. Rigaltii) vel *com-*
parabant [l] : & quidem pares cum pa-

a *Vid. Suet. Domit. c.* 4. b *Id. Claud. c.* 22. *Martial. de Spect. n.* 22. c *Vid. Suet. Aug. c.* 45. d *Id. Tito c.* 9. *Feſt. V. Ornatus.* e *Senec. epiſt.* 117. f *Suet. Jul. c.* 26. g *Cic. Famil.* II. *n.* 8. h *Cic. Ibid.* i *Horat. Serm.* II. VII. *vſ.* 95. *ſqq.* k *V. Capitol. M. Anton Phil. c.* 19. *Horat. Serm. I.* VII. 20. l *Cic. ad Quint. fr. III. n.* 4. *Liv.* XXX. *c.* 28.

ribus [a]: mox gladii explorabantur [b] an ſatis acuti eſſent arbitrio Editoris [c] His factis *praeludebant* rudibus ferientes [d], & arma haſtaſque mira quadam arte jacientes [e], quod proprio verbo *ventilare* dicebant [f]; unde haec vox tranſlate *doctrinam aliquam per examen diſcutere* ſignificat apud Boëthium *de Conſ. Phil.* III. *metr.* XI. niſi ibi potius pro *evannare* ſumatur. Deinde ſigno tuba dato abjectis *luſoriis* armis ad *decretoria* [g] tranſibant; quod etiam *verſis gladiis* [h] pugnare dicebatur. Tum magna cura ſe *componebant* [i], & *in ſtatu ſtabant* [k]; unde illae locutiones apud Ciceronem ortae, *moveri* [l] *dejici*, vel *deturbari*, *de ſtatu mentis aut animi* [m]: *depelli gradu* [n] &c. Denique ſe *petebant* [o], & *repetebant* [p] (unde de cauſſarum actionibus translate

a *Alludit eleganter Plin. H. N.* XIII. *c.* 12. b *Suet. Tito c.* 9. c *V. Lipſ. Exc ad Tac. Ann.* III *c.* 37. d *Ovid. Art. Am.* III. *vſ.* 515 e *Mart.* IX. *n.* 38. f *Senec. Epiſt.* 117. g *Ovid. Art. Am.* III. *vſ* 589. h *Plaut. Caſ A.* II *S.* V. *vſ.* 36. i *Sen. de Prov c.* 3. *Petron. c.* 19. k *V Plaut. Mil. A.* IV. *S.* IX. *vſ* 12. l *Laberius ap. Macr. Sat.* II. *c.* 7 m *Cic. de Orat. c.* 37. n *Nepos Themiſt. c.* 5. o *Serv. ad Aen.* IX. *vſ.* 439. p *V. Suet. Caj. c.* 58.

hoc verbo utitur Cicero [a]) quae
pria invadendi verba erant, ſicuti
undi, *exire* [b], vel *excedere* [c]. Prae-
ua autem iis cura erat, ut *latus*
rent; quo reſpicit haec locutio
d *Terentium* in *Heautontimoroumeno*
IV. *S.* II. *vſ.* 5. *Triumpho, ſi licet*
latere tecto abſcedere; hoc eſt, *in-*
mem: & altera apud Ciceronem
Vatinium c. 5. *Per alterius latus pe-*
Contra, *latus apertum dare*, vel
um, eſt, ſe *periculo objicere* [d]. Gla-
ore aliquo vulnerato populus ac-
nabat, *Hoc habet* [e]: at ille *arma*
mittebat, quod victi ſignum erat;
tamen ſalus ejus ab arbitrio Popu-
, vel aliquando Editoris pendebat:
Imperatoris ſolo adventu laeſo
ſio concedebatur [g]. *Miſſio* autem
inguenda eſt a *Rude*: *Miſſio* enim
o [h], *Rudis* victori tribuebatur [i];
us perpetuus, illius in eum tantum
n erat effectus: aliquando vero ſi-

 ne

a *ivin. in Verr. c.* 14. b *Virg. Aen. V. vſ.* 38. c *Cic. Catil.* I. *c* 6. d *Tibull.* I. IV. 46. *ibi Broukh* e *Vid. Senec. Agam. vſ.* 895. *irg. Aen.* XII. *vſ.* 296. f *Horat. Epiſt.* I. I. *ſ.* 6. *Senec. epiſt* 117. g *Ovid. de Ponto* II. *l.* VIII. *vſ.* 53. h *Vid. Martial.* XII. *n.* 29. *Id. de ſpectac. n.* 32.

ne miſſione [a] pugnatum fuit, qu
Auguſtus fieri vetuit [b]. Itaque ſi P
pulus gladiatorem ſervari vellet, *p
licem premebat* [c], ſi occidi, *pollicen
vertebat*; &, ut *ferrum reciperet*
jubebat; ad quod ultro jugulum pr
bere ſolebant [f]: de qua re digniſſim
eſt qui videatur *Seneca Epiſt.* 7.
de tranquill. animi c. 11. ubi etiam C
ceronis locum in eum finem cit
Aliquando etiam ictus repetebant,
manum in vulnus mittebant [g], ne q
morte ſimulata evaderet. Nihil igi
mirum poſt haec tam atrocia ſi ap
ratus funebris, ſive *Libitina* [h] in A
phitheatro fuerit: unde etiam una
ejus portis *Libitinenſis* eſt dict
Huic oppoſita fuiſſe dicitur porta
na vivaria; ut docet Cl. Graev
Praeſ. ad T. IX. *Antiq. Rom.* ex
ſione SS. Perpetuae & Felicitatis,
paraleipomenis ad eam Petr. Poſſi
ego tamen dubito an ea vox pri
L

a *V. Apul. Metam.* XI. *in med.* b *Suet.*
c. 45. c *Plin. H. N.* XVIII. *c.* 2. *V. H*
Ep. I. XVIII. *vſ.* 66. d *Juven.* III. *vſ*
e *Cic. pro Sext. c.* 37. f *Id. pro Mil. c.*
& Tuſc. Quaeſt. L. II. c. 17. g *La*
Comm. c. 16. h *Plin. H. N.* XXXVII.
i *Lamprid. l. d.*

tinitatis ſit. *Praemia* victoribus a fuerunt *Palma* [a], *pecunia* [b] & iique *Rudis* [c]. *Rudis* arbitrio Poi dabatur ad Editore, vel laniſta diatori veterano, vel etiam novi- in ſtrenuo aliquo facinore: effes ejus erat, ut auctorati quidem ertatem reciperent, ſervi vero vaionem tantum a pugna [d]: hi enim, liberi fierent, *pileo* etiam donari ebant [e]. Rude donati dicebantur *diarii*, & arma ſua ad Herculis [f] ſecrabant: qui peculiaris gladiaton Deus erat; unde etiam *Commo-* Imperator, qui item gladiator t, Herculis inſtar effingi voluit [g]. tamen poſtea aliquando iterum gnabant ingenti auctoramento inti [h]: cum vero, vel propter aetan; vel propter debilitatem ludo rent; *deluſiſſe* dicebantur [i].

Factionibus, ſtudiis & ſponſionibus in

a *Martial. de ſpectac. n.* 32. b *Suet. Claud. c.* 21. *Juven.* VII. *vſ. ult.* c *Horat. Epiſt.* I. 1. *vſ.* 2. d *Ovid. Amor.* II. *El.* IX. *vſ.* 22. e *V. Ulpian. ap. Pith. coll. LL. Rom & Moſaic. Tit.* XI. f *Horat. Epiſt.* I. 1. *vſ.* 4. g *Lamprid. Comm. c.* 8. *ſq.* h *Suet. Tib. c.* 7. i *Plin. H.N.* XXXV. *c.* 27.

in arena eodem modo certabatur [a],
in Circo.

De ludis Scenicis.

§. VII. *Tertium* ludorum genus fu
runt *Ludi Scenici*, qui celebrabant
in *Theatris*, quorum forma fere e
ſemicircularis, ſed lateribus paullo pr
ductioribus. Et antiquis quidem te
poribus ſtantes ſpectarunt; imo A.
599. occaſione theatri tunc primu
ſtructi Senatus-conſulto cautum eſ
*ne quis in Urbe propiuſve paſſus m
ſubſellia poſuiſſe, ſedenſve ludos ſpect
vellet*: ſed tamen etiam ſic ſedendi
theatris mentionem fieri videmus
*prologis Plautinis in Captivos, in Pſ
dolum* & aliis: unde quis exiſtim
poſſit eos Plauti non eſſe. Poſtea te
poraria theatra per occaſionem exſt
coeperunt, quale fuit illud magni
centiſſimum *M. Aemilii Scauri*, d
ludos Aedilis faceret, quod capie
octoginta millia hominum, & cu
apparatus (quod, niſi idoneo tibici
fulciretur, omnem fere fidem ſu
rat) conſtitit *H. S. millies*, hoc e
2500000. *Philippæis* [c]. Primus a
te

a *Suet. Tito c.* 8. *& Domit. c.* 10. *Martial.*
n. 68. b *Val. Max.* II. *c.* 4. *n.* 2. c
Plin. H. N. XXXVI. *c.* 15.

Pompejus in conſulatu ſuo ſecun-
[a] Theatrum ex lapide quadrato
truxit, quod capiebat quadraginta
lia locorum: ne vero notam cen-
am incurreret ſuperpoſuit [b] ei ae-
Veneris, *cui*, inquit in edicto,
Populum ad ejus dedicationem
vocabat, *Subjecimus gradus ſpecta-
rum* [c]. Poſteà plura Theatra Ro-
fuerunt [d], & praecipua quidem
rcelli ex marmore [e] & *Balbi*.

e *ſedilibus theatri*, & eorum for-
eadem fere ſunt dicenda, quae de
phitheatro; ut etiam de velis,
us tegebatur; & de odoribus in
parſis [f]. Theatra, cum comoedia
dem ageretur, ſacra erant Apolli-
; cum vero tragoedia Baccho: &
, quia tragoedia apud Graecos in
iorem Bacchi fuit peracta [h]; cujus
ad alterum theatri cornu ſtabat;
lterum vero illius Dei, in cujus
iorem ludi agebantur [i]. Hinc por-
ro

a *l.* VIII. *c.* 7. b *Vid. Suet. Claud. c.* 21. *Tertull. de ſpectac. c.* 10. d *Ovid. Triſt.* III. *l.* XII. *vſ.* 23. e *Id. Amor.* II. *El.* VII. *ſ.* 3. f *Propert.* IV. *El.* I. *vſ.* 15. g *Do-at. ad Ter. Andr.* IV. III. *vſ.* 11. h *Vid. irg. Georg.* II. *vſ.* 310. *ibique ſerv.* i *Plaut. oſt.* V. I. *vſ.* 45. *ſqq. & in Rud.* II. IV. *vſ.* 34.

ro *Tragoedi* vocantur οἱ περὶ Διόν[...] τεχνῖται [a], & ipſe Bacchus *Sophoc*[...] *tragicum* vocat *delicias ſuas* [b]: i[...] etiam οὐδὲν πρὸς Διόνυσον eſſe, [...] ἀπροσδιονύσως *fieri aliquid* dicitur, *q*[...] *nihil ad rem facit*; aeque ac ſi T[...]gici non ad laudem *Bacchi*, ſed [...] quaevis cantarent.

Theatri partes erant *Scena*, *Pro*[...]*nium*, *Poſtſcenium*, *Pulpitum*, & [...]*cheſtra*. *Scena* (alii *ſcaena* ſcribu[...] quia *Aeoles*, a quibus magna pars [...]guae Latinae, dixerunt σκαινὴ & σ[...]νὴ [c]) erat locus, unde primum a[...]res prodibant, & porrigebatur ab [...] theatri cornu ad alterum; erat [...] triplex, *Tragica*, quae in reg[...] morem ſignis & columnis erat o[...]ta; *Comica*; & *Satirica*, quae a[...]res, ſpeluncas, montes, &c. pra[...]rebat. Erat etiam Scena vel *Verſ*[...] cum ſubito tota ſcena machinis [...]buſdam *vertebatur*; vel *Ductilis*, ([...]lem noſtram hodie dicere poſſes) [...]tractis tabulatis facies ſcenae inte[...] nudabatur [d]; vel *aulaea* ſubduce[...]

t[...]

a *Ariſtot. ap. Gell.* xx. *c.* 4. b *Plin. H. N.* [...] *c.* 29. c *Vid. Voſſ. Etymol.* d *Virg. G*[...] III. *vſ.* 23. & *ibi Serv.*

•: unde *aulaea* pro *ipſis ludis* po-
ıtur [b]: Scena enim, ut hodie apud
picturis eſt ornata, ſic olim aulaeis
: tecta [c], quae *Siparia* dicebantur [d].
. etiam anterior ſcenae facies au-
› tecta erat; quod aperta ſcena
ni jacebat [e]; peracta fabula tolle-
ır [f]. *Proſcenium* erat locus ſcena
reſſior, in quo agebant & loque-
tur maxime hiſtriones [g]. *Poſtſce-*
n erat locus, in quo peragebantur
[h], quae apte vel decore in Scena
non poterant [i]: licet tamen vox
*v*ix uſu vulgi obtinuiſſe videatur.
'pitum fuit locus in proſcenio ele-
.or [k], in quo recitantes ſtabant:
ıliquando pro *ipſis ludis ſcenicis* po-
ır [l]. *Orcheſtra* denique (quaſi *Sal-*
rium dicas a Graeco ὀρχεῖσθαι, ſive
ltando) erat locus ultimus [m], in
› ſaltabatur, & juxta quem ſede-
bant

vid. Metam. III. *vſ.* III. b *Juven.* XIV. *ſ.* 263. c *Horat. de arte vſ.* 154. d *Ju-
in.* VIII. *vſ.* 186. *ubi vid. not.* e *Hor.
b. II.* I. *vſ.* 189. f *Cic pro Cael. c.* 27.
Serv. ad Virg. Georg. II. *vſ.* 381. h *Lu-
et.* IV. *vſ.* 1178. *loco elegantiſſimo.* i *Ho-
ıt. de Arte vſ.* 182. *ſeqq.* k *Ovid. Triſt.*
I. *vſ.* 517. l *Juven.* VIII. *vſ.* 195. m *Au-
n. ludo* VII. *Sapient. in Cleob. vſ.* 4.

bant Senatores [a]. Qui ita etiam cebantur *ſedere in Senatu* [b], quem modum etiam *in Equite ſpectare* [c] *in Equeſtribus* dicitur. Graeci et τὴν Βουλὴν pro loco Senatorio di runt [d].

Origo totius *rei* ab Etruſcis fuit eaque circa A. U. 389. primum [f] mae uſurpari coepit; unde et actores *Hiſtriones* ſunt dicti ab truſca voce *Hiſter*, quae *ludium* tat [g].

Ludorum Scenicorum genera a Romanos fuerunt *Comoedia*, *Tra dia*, *Satira* & *Mimus*.

Comoedia [h] eſt *poëma dramatic ſive negotioſum*, *exitu laetum*, *ſtilo pulari conſcriptum.* Diſtincta fuit moedia apud Graecos (quorum inv tum fuit) [i] in *Veterem*, *Mediam Novam*: apud Romanos vero a *ſonis in ſcenam productis* in *fab. Praetextatas* [k], quibus ſcilicet in ceb

a *Suet. Jul* c. 39. b *Id. Claud.* c 25. c *Domit.* c. 8. d *Lucian. de Saltat. p. m.* e *Val. Max.* II. 4. *n.* 4. f *Liv.* VII. g *Vid. Ovid. Art. Am.* I. *vſ.* III. h *V. Caeſ. Scalig. Poët.* I. *c.* 5. i *Horat.* S I. IV *init. Id. de Arte vſ.* 281. k *vſ.* 288.

:ebantur perſonae *praetextam* veſtem
;erentes, ſive Magiſtratus & Sacer-
otes, hiſque ſimiles videntur fuiſſe
'rabeatae, quas invenit *C. Meliſſus*
;rammaticus [a]: *Togatas* [b], (quales
:ripſiſſe *Afranium* legimus [c]) quibus
rivati; & denique in *Tabernarias* [d],
uae viliſſimorum hominum, qui in
ıbernis fere degere ſolent, actiones
nitabantur; ſed tamen in genere o-
ınes fabulae Romana lingua conſcri-
tae *Togatae* ſunt dictae, ut a *Pallia-
's* [e], hoc eſt, *Graecis* diſtingueren-
ır. Diverſi ab his generis fuerunt
ltellanae ab *Atella* municipio dictae,
uae agebantur a ſcurris urbanis (ſed
: ab juventute honeſtiore, ut vide-
ır dicere Livius VII. *c.* 2.) inter &
oſt actus fabularum ridicularia fun-
entibus [f]: unde etiam vocantur
τόδια, ἐξόδια & ἔμϐολα [g]; quemad-
ıodum etiam πάροδος eſt carmen,
uod chorus ſub primum ingreſſum
ı theatrum canebat, quod ſequeba-
E e tur

Suet. de ill. gramm. c. 21. b *Juven.* I. *vſ.* 3.
c *Gell.* II. II. XX. 6. d *Diomed. l.* III.
e *Vid. Horat. de arte vſ.* 278. f *Juven.* VI.
vſ. 71. *&* *vid. eund.* III. *vſ.* 174. g *Scal.*
ad Manil. V. *vſ.* 145.

tur *ςάσιμον* [a]. Atellani ludi etiam *O*
dicuntur, quorum urbs *Atella* fuit

Tragoedia eſt *imitatio per actiones i*
luſtris fortunae exitu infelici oratio
gravi [c] *& metrica* [d]. Dicta eſt a Gra
ca voce *τράγος*, quae *hircum*, & *ᾠδ*
quae *cantum* notat; quia ſcilicet oli
apud Graecos *hircus* actorum pra
mium erat [e]. Tragoedi *palla*, ſi
ſyrmate erant induti, unde *Syrma* p
ipſa tragoedia [f], ſive *rebus tragicis* p
nitur, & hinc etiam pro *verbis m*
gnificis & ampullatis [g]: tum *perſonis*
ſive *larvis* utebantur (unde elegant
Publius Mimographus Heredis fletu
ſub perſona riſum vocat) ſed ante la
vas inventas *faecibus* ora perung
bant [i]; unde *τρυγοδαίμονες* dicti *A*
ſtophani [k]. *Cothurnos* [l] denique, ſi
calceos altiores geſtabant, quo ſtatu
proceriores & auguſtiores eſſe vid
rentur: Comoedi vero geſtabant *ſ*
cos [m]; unde hae voces ſaepe pro *ip*
fab

a *Pell.* IV. VII. *n.* 53. b *Vid. Cic. Fam.* VI
n. I. *& ibi Graev.* c *Hor. arte* v. 2
d *Scal. d. l. c.* 6. e *Horat. arte vſ.* 2
f *Juven.* VIII. *vſ.* 229. XV. *vſ.* 30. g *M*
tial. IV. *n.* 49. h *Horat. arte vſ.* 278. i
bid. vſ. 277. k *ἐν νεφέλ. vſ.* 294. l
ven. XV. *vſ.* 29. m *Horat. arte vſ.* 80.

abulis ponuntur, ut in loco Horatii n margine libri citato: vel etiam pro *ilo*, ſive *gravi*, ſive *populari* [a]. Perεta autem fabula, ſi quidem *ſteterat* [b], ιoc eſt, *placuerat*, populus clare *plauebat* [c]: ſin minus, ſibilis [d], & ſuplοſione pedum explodebatur, & tum *adere* dicebatur, eamque *exſibilatioιem* eleganter *paſtoritiam fiſtulam* voat Cicero ad *Atticum* 1. *ep.* 16.

Satyra poëma eſt argutum & mordax, icta juxta quoſdam a *Satyris* Diis rotervis: ſed verius *Satira*, vel *Saura* ſcribitur, & a *lance ſatura*, ſive *ariis rebus referta* denominatur: eſt nim *omnigeni argumenti poëſis* [e], at naxime *mordacis*, quales Horatii, *Luilii*, aliorumque Satirae fuerunt: aec a Romanis potiſſimum exculta uit, licet a Graecis originem habueit [f].

Mimus eſt *poëma*, *quod ſermones & acta cujuſque imitatur cum laſcivia* [g]; &

a *Martial.* v. *n.* 5. VIII. *n.* 2. *Propert.* III. XVI. *vſ.* 39. b *Horat. Epiſt.* II. I. *vſ.* 176. c *V. ubique eam clauſulam in fine comoediarum Plauti & Terentii.* v. *Quintil.* VI. *c.* I. d *Cic. pro Roſc. com. c.* II. e *Scalig. ad Manil.* V. *vſ.* 487. f *Horat. de Arte vſ.* 220 g *Ovid. Triſt.* II. *vſ.* 515. *Mart.* L. III. *n.* 86.

& denominatur a Graeco verbo μιμεῖ-σϑαι, hoc eſt, *imitari*: ipſi quoque actores *Mimi* dicuntur; & erant vulgo impudentiſſimi [a]. Hinc porro *Pantomimi* ſunt dicti homines, qui ſaltando [b] & geſticulando *omnia* miris modis *effingere* noverant . Hos primu: inveniſſe dicitur Maecenas; vel, u alii tradunt, ipſe Auguſtus: erant autem *nudis pedibus*, unde *Planipedes* aliquando ſunt dicti [d].

De aliis ludorum generibus.

§. VIII. A *tempore* etiam *Ludi di viduntur* ita ut fuerint vel *Stati*, ve *Votivi*, vel *Extraordinarii.*

Ludi Stati fuerunt, *qui certo tem pore in honorem alicujus Dei fiebant* quales erant

Primo, *Megalenſes* ſive *Megaleſia* acta in honorem *Magnae Deorum ma tris:* celebrabantur autem potiſſimu ludis Scenicis [e]; & per eos dies prc ceres *mutitabant*, hoc eſt, *mune ſibi invicem mittebant* [f]; & conviv muti

a *V. Cl. Graev. ad Cic. or. pro Coel. c.* 27. b *H rat. Epiſt.* III. II. *vſ.* 125. c *Juven.* V *vſ.* 63. *Suet. Ner. c.* 54. *V. Omn. Manil.* v. 472. d *Juven.* VIII. v. 190. e *Ovid. Fa* IV. *vſ.* 187. f *Ibid. vſ.* 353.

nutua inibant; quemadmodum plebs Cerealibus [a].

Secundo; *Cereales*, quibus matronae luctum *Cereris* Proſerpinam a Plutone raptam quaerentis repraeſentabant, fiebant pridie Idus Apriles per octo dies certaminibus equeſtribus habitis [b].

Tertio, *Florales* in honorem Florae acti IV. Kalendas Maji, ut *flores* recte provenirent [c]. Vid. ſupr. III. . I. §. 31.

Quarto, *Martiales* in honorem *Martis Ultoris* [d] celebrabantur IV. Idus Maji ludis Circenſibus [e].

Quinto, *Apollinares* III. Nonas Quinctileis a Prætore Urbano in Circo & in Theatro [f] celebrati [g].

Sexto, *Capitolini*, qui fiebant *Jovi Capitolino* pro ſervato a Gallis *Capitolio* [h]; qui diſtinguendi ſunt ab *agone Capitolino*, quem Domitianus Imperator inſtituit, ut ſingulis luſtris celebraretur [i]: quo praecipue certabant

Ee 3

a *Gell.* II. *c.* 24. b *Ovid. Faſt.* IV. *v.* 391. *ſqq.* c *Ibid.* V. *vſ.* 327. d *Ibid. vſ.* 551. *ſqq.* e *Ibid. vſ.* 597. f *Cic. cl. or. c.* 20. *Att. L.* II. *n.* 19. *&c.* g *Vid. Liv.* XXV. *c.* 12. h *Id.* V. *c.* 50. *Suet. Domit. c.* 4. *Juven.* VI. *vſ.* 387.

bant poëtae [a].

Septimo, *Ludi Romani*, ſive *Magni* celebrati a pridie nonas ad pridie Idus Septembreis in honorem *Magnorum Deorum* [b], Jovis nempe Junoni & Minervæ pro ſalute Populi: & h aliquando male cum *Megaleſiis* confunduntur [c].

Octavo, *Plebeji Ludi* in Circo fa cti XVII. Kalendas Novembres in memoriam libertatis exactis Regibus recuperatae, aut *plebis* cum Patribu poſt ſeceſſionem in Aventinum reconciliatae [d].

Nono, *Conſuales* acti in honore *Conſi*, ſive Neptuni XII. Kalend Septembres in memoriam raptaru Sabinarum [e].

Decimo, *Ludi Compitalitii* in h norem Deae Maniae [f] & Larium c lebrati in *compitis* [g]: & maxime qu dem a ſervis, unde eos aliquando v titos fuiſſe videmus, ne occaſio ip co

a *Stat. Sylv. III.* v. 31. *V.* III. 234. b (*L.* v. *in Verr. c.* 14. c *Vid. Manut. ad* (*Fam.* II. *epiſt.* II. d *Aſcon. ad Cic. Verr.* *c.* 10. e *Varro de L. L.* v. *c.* 3. f *V. O* *Faſt.* II. *vſ.* 571. *ſqq.* g *Plin. H. N.* XXX *c. ult. fin.*

onſpirandi daretur [a]. Curabantur au-
m a Magiſtris vicorum [b].
Undecimo fuerunt etiam *Ludi Au-
ſtales* [c], & *Palatini* [d], qui in ho-
orem Auguſti & Caeſarum ſunt ce-
brati.
Duodecimo, centeſimo & decimo
uoque anno [e] agebantur *Ludi Saecu-
res* pro incolumitate Imperii [f], ex
ommentariis Quindecim-Virorum,
uibus eorum cura incumbebat [g].
s inſtantibus praeco Populum ad
dos convocabat, *quos numquam quiſ-
uam ſpectaſſet, nec ſpectaturus eſſet* [h].
elebrati autem fuerunt praecipue
honorem Apollinis & Dianae per
es dies & noctes [i] continuas ludis
er omnia theatra celebratis, & ſa-
rificiis ad omnia templa peractis.
ertio demum die in Apollinis Pala-
ni templo viginti ſeptem pueri nobi-
es, & totidem virgines, omnes pa-

Ee 4 trimi

Cic. in Piſ. c. 4. ibique Aſcon. & alii. b *Cic. in Piſ. c. 4.* c *Dio l.* LVI. *in f.* d *Suet. Cajo c. 56.* e *Horat. Carm. ſaec. vſ. 21.* f *Ibid. vſ. 45. & 65. & Od.* IV. 6. g *Id. carm. ſaec. vſ. 69. Vid. omn. Zoſim. L. II. p. m. 72. ſqq.* h *Ovid. Triſt.* II. *vſ. 25. Suet. Claud. c. 21.* i *Horat. carm. ſaec. vſ. 23.*

trimi & matrimi, carmen ſaecular canebant [a].

Votivi Ludi ſunt, qui ab Impera toribus ad bellum ituris *voventur*; qui bus poſtea acceſſerunt *Ludi Quinquen nales*, *Decennales* [b], *Vicennales* al Imperatoribus facti, cum *quinque* vel *decem*, vel *viginti* annos imperaſ ſent.

Extraordinarii ludi fuerunt *Fune bres*; *Juvenales*, quos inſtituit Ner Imperator, cum primum barbaı poneret [c]; *ludi*, [*qui a Magiſtratibı in auſpiciis honorum dabantur*; tuı *natalitii*, & alii variis occaſionibı dati.

In theatris etiam, ſicuti in circo partes & factiones erant [d]. Poët autem, qui fabulas agendas exhib bant, *docere* [e] eas dicebantur; quen admodum etiam Graeci τῷ διδάσκ utuntur [f]. Sed hiſtriones infames rant, ita ut tribu moverentur, præ ter Atellanarum actores [g].

Ha

a *Ibid. vſ.* 5. *ſqq.* b *Dio. l.* LIII. c *Su Ner. c.* 11. *ſq. Tacit. Ann.* XIV. *c.* 15. d *Ann.* I. *c.* 16. *Suet. Ner. c.* 26. e *Hor. de arte vſ.* 288. f *Herod.* VI. *c.* 21. g *Li* VII. *c.* 2.

Haec autem materia noſtris mori-
s quidem minus ſeria videri poſſit;
l apud Romanos, quibus haec cul-
s divini pars erat, aliter obtinuit;
haec talia etiam in acta publica re-
a ſunt [a]; quae *acta Urbis diurna* vi-
tur vocare Tacitus *Annal.* XIII.
31.

Vid. Cic. ad Fam. II. *n.* 8.

SECTIO QUINTA.

De Militia Romana.

In explicanda *Militia Romana* cu[m] Lipſio (quo melius nemo hanc ma- teriam tractavit) haec quinque conſ- derabimus, *Delectum*, nempe, *O[r]- dines*, *Arma*, *Aciem* & *Diſciplina[m]* Sed maxime ad tempora, quae M[a-] rium praeceſſerunt, reſpicimus: cu[m] ab eo primum & mox a Caeſare to[ta] fere militiae ratio immutata ſit: qu[od] multis probat *Salmaſ. in opere poſtu[mo] de Mil. Rom.* quod legitur *Tom.* . *Ant. Rom. Graev.* Licet ille n[on] ubique veritati litaverit.

CAPUT PRIMUM.

De Delectu.

De iis, qui legebantur. §. I. Deſignatis anni ſui Conſulib[us] creabantur viginti quat[uor] Tribuni militum in quatuor Legion[es], (ex iis enim olim cum ſociis & au[xi-] liis duo exercitus Conſulares, qui [or-] dinario conſcribebantur, conſtaba[nt]) q[ui]

quatuordecim nempe ex equitibus, qui quina ſtipendia feciſſent, decem ex peditibus, qui dena. Et equites quidem dena ſtipendia conficere debebant [a], quia intererat Reipublicae, ut cives primarii citius ad honores pervenirent; pedites vero ſenadena [b], idque ab anno aetatis decimo ſeptimo usque ad quadrageſimum ſextum: qui vero, ſive caſu quodam, ſive morbo impeditus ſtipendia ſua non confecerit, uſque ad quinquageſimum annum poterat cogi, qui annus (ſive facta, ſive infecta ſtipendia eſſent) plene a militia liberabat [c]: nec quiſquam magiſtratum ullum urbanum capere poterat, niſi qui decem ſtipendia feciſſet [d]. Primis temporibus ex infima civium claſſe nulli milites legebantur, niſi ſumma neceſſitate urgente [e]; ſed tenuiores, & libertini [f] ad militiam navalem ſervabantur [g]: & hoc fiebat eo conſilio, ut eoſdem, quos res privatae, etiam publicae commodis patriae

a *Liv.* XXVII. *c.* 11. b *Id.* XLII. *c.* 34. *Polyb.* *L.* VI *c.* 17. c *Senec. de brev. vitae c. ult.* d *Polyb.* VI. *c.* 17. e *Gell.* XVI. *c.* 10. f *Liv.* XLII. *c.* 27, 31. XLIII. *c.* 12. g *Vid. Liv.* XXXII. *c.* 23.

triae alligarent. Poſtea vero, & ja aetate *Polybii*, etiam ex illis, c quatuor millia aeris habebant, le coeperunt [a]; & demum poſt *Mari* libertini quoque, & capite cenſi n lites facti ſunt [b]: cum ipſe Mariu tali genere hominum celebratus a ctuſque eſſet. At ſervi nunquam n litarunt, niſi in ſumma Reipublic inopia, ut poſt praelium *Cannenſ* cum liberandorum ſervorum etiam cultas non daretur [d]: imo dare ſer litem, cui non licebat, grave crim habebatur [e], & ſevere in eum a madvertebatur [f].

§. II. *Delectum* igitur *habituri* C ſules (καταλογον ποιηζόμενοι τῆς ς τιᾶς [g]) voce praeconis, edicto p poſito & vexillo ex arce ſublato omnes cives militaris ætatis in Ca tolium [i], vel in campum Marti convocabant. Tum Tribuni milit

a *Vid. Lipſ. de Mil. Rom.* I. *dial.* 2. b *Gel* *prox. d. Epit. Livii n.* 75. c *Sall. Jug. c.* d *Serv. ad Virg. Aen.* IX. *vſ.* 547. *Val. M* VII. *c.* 6. *n.* I. e *L.* 2. §. I. *ff. de re m* f *Trajanus Imp. ad Plin. Epiſt.* X. *n.* g *Dion. Halic.* IX. *c.* 5. h *Vid. Virg.* VIII. *vſ.* I. *& ibi Serv. Dion. Halic.* VI *c.* 81. i *Liv.* XXVI. *c.* 31.

ordine, quo creati erant ita ſe in tuor partes dividebant, ut in pri- & tertia parte eſſent quatuor ju- res, duo ſeniores; in ſecunda & rta (nam quatuor legiones, ut di- ius, ordinario ſcribebant, licet e longe plures) tres juniores, to- m ſeniores. Mox ſeorſim ſeden- Tribuni ordine ſortis [a], ut aemu- & querela tolleretur, tribus e- abant, quatuor juvenes aetate & itudine propemodum pares elige- t, & cuique legioni unum ex il- ribuebant, atque ita porro, donec ierum legionum impleſſent; quod at eo conſilio, ut vires ita aequa- r per omnes legiones diſtribueren- Obſervabant etiam, ut primi erentur milites boni nominis, ut *erius*, *Salvius*, *Statorius* [b]. In ito tumultu quandoque raptim mi- s ſcripti ſunt, qui *ſubitarii* [c], vel *ultuarii* [d], ut videtur, ſunt dicti. fractarii, ſive qui nomen militiae e recuſarent, verberibus & bono- n ablatione ad militiam coacti ſunt,

a *al. Max.* VI. *c.* 3. *n.* 4. b *Cic. Div. L. I.* 45. *Feſt.* v. *Lacus Lucrinus.* c *Liv.* III. 4. d *Id.* XXXV. *c.* 2. *&* 23.

ſunt [a], imo a ſeverioribus in ſervi-
tem venditi [b], aut infamia notati:
hoc quandoque interceſſione Trib-
norum plebis eſt [c] prohibitum, li-
ea cognitio proprie Conſulum eſſe
quippe penes quos bellicarum rer
adminiſtratio eſſet. Quia autem c-
dam, ut militiae ſe ineptos redderet,
pollicem ſibi *truncabant*, Galli hc
videntur tales homines vocare,
poltrons [e]. At juſtae cauſſae detrect-
dae militiae erant, primo, *Vaca*,
quam quis habebat vel ab aetate [f];
ab honore [g], ut Magiſtratus & -
cerdotes; vel a beneficio [h], a Se-
tu ſcilicet, aut Populo conceſſ:
Secundo, *Emerita ſtipendia*: ter
Morbus, vel *Vitium* [k]; ut, exei
gratia, ſiquis ſurdus eſſet, quippe
claſſicum exaudire non poſſet.
haec tamen in *tumultu* aliquando
glecta ſunt [l]. *Tumultus* autem *be*

a *Id.* VII. *c.* 4. b *Cic. pro A. Caecin.*
c *Vid. Val. Max.* VI. *c.* 3 *n.* 4. d *Liv.*
c. 32. e *V. Menag. amoenit. jur. c.* 3.
XLII. *c.* 34. g *Plut. Camillo verſ.*
h *Vid. Cic. Philipp.* V. *c.* 19. i *Liv.* X
c. 19. *Vid. aliud exem. ap. Cic. de N. D.*
2. k *Vid. Suet. Aug. c.* 24. l *Cic.*
VIII. *c.* I. *Id. Att.* I. *n.* 18.

vius dicitur, ut, exempli gratia, *llicum*; & quando *Tumultus* eſſet natusconſulto definiebatur [a]. Sub ncipibus vero haec delectus ratio ıcidit, & plurimum libidini ac ra:itati delectus habentium datum [b], quod etiam vel inter praecipuas uſſas habendum eſt ruinae Imperii mani. Equitum vero delectus faor erat, quia illi jam in tabulis nſorum erant perſcripti; ex quibus que legioni trecentos fere attribueıt [c]. Nam falſum eſt, quod quin voluere, etiam ante Marium a: fuiſſe equeſtris ordinis, alios, qui ıo meruerint [d]. Peracto delectu ex gulis legionibus miles unus eligeba-, qui reliquis verba *ſacramenti miris* praeiret, (de cujus religione vii poteſt Dionyſius Halic. XI. c. 43.) ujus verba deinde reliqui jurabant [e]: ıbant autem, *ſe pro viribus Impera- obtemperaturos, ducem ſecuturos, a non deſerturos* [f], &c. Et anno elii Cannenſis primum jurejurando adactos

:v. XXXIV. c. 26. & *ibi omn. Sigon.* b *Vid.* *eget.* I. *c.* 7. c *Liv.* VIII. *c.* 8. d *Vid.* *eleb. Graev. praef. ad T.* I. *Ant. R.* e *Feſt.* *Praejurationes.* f *Polyb.* VI. *c.* 19.

adactos milites legimus, cum ant
ſacramento tantum rogarentur [a].

De ſociis, aliiſque militum generibus.

§. III. Socii conſcribebantur a R-
manis ducibus ex civitatibus Italic,
quibus Conſules diem & locum, i
quem convenire deberent, ediceba.
Hi ſuo ſumptu militabant [b] [nihi
Romanis accipientes praeter frume-
tum [c]; unde etiam proprium ſi
Quaeſtorem habebant [d]. Ab his -
ſtinguendi ſunt milites *Auxiliares*, i
erant ex gentibus exteris [e]. *Evoc*i
vero (ἀνάκλητοι [f]) erant milites ve-
rani, qui expletis ſuis ſtipendiis i
gratiam Ducum ſponte militiam -
mebant [g], & valde honorati erar,
ac ab operibus militaribus immun;
imo *vitem* etiam geſtabant, &
Centurionibus (quorum inſigne
vitis) erant [h].

a *Liv.* XXII. *c.* 38. b *Id.* XXVII. *c.* 9. c *I*
Halic. X. *c.* 21. d *Polyb.* VI. *c.* 19. e
hac v. f *Dio L.* XLV. *p.* 182. *ed. reg.*
g *Vid. Dion. Halic.* X. *c.* 43. *Liv.* XXXVII.
h *Dio l.* XLV. *vid. J. Waſſe ad Sall. Cat*
2. *Caeſ. B. C.* I. *c.* 17.

C

CAPUT SECUNDUM.

De Ordinibus.

I. O*rdines* ſunt vel *Militum*, vel *Ducum. Milites diſtinguuntur* ɛl per *Genera*, vel per *Partes. Genera* ɛditum fuerunt quatuor. Primi, ſive ſimi ordinis erant *Velites*, qui fueınt ex pauperioribus & junioribus; ıia haec militia parum honorata [a], parum etiam tuta erat. His honore aetate proximi dicebantur *Haſtati*; ıos ſequebantur *Principes*, qui aetate ant florentiſſimi [b]; itaque dicti ſunt, ıod olim a *principio* pugnabant [c]: hos ɛnique excipiebant *Triarii* (qui *Pilani* iam dicebantur [d], quod *pilis* uterenır, reliqui vero *Ante-Pilani* [e]) aetate aximi, & uſu exercitatiſſimi; qui rtio ordine in ſubſidiis deponebanır [f], unde ἔφεδροι in gloſſ. dicuntur: orum in legione nunquam plures eınt, quam ſexcenti, reliquorum vero

De ordinibus militum Romanorum.

a *Frontin. Strateg.* IV. *c.* I. *n.* 19. b *Liv.* VIII. *c.* 8. c *Vid. Varr. de L. L.* IV. *c.* 16. d *Ovid. Faſt.* III. v. 129. e *Liv. d. l.* f *Varro loc. cit.*

par inter ſe erat numerus. Singu haec *Genera* dividebant in decem *Pa tes*[a], quae *Manipuli* dicebantur, qu olim tenuibus Reipublicae initiis *m nipulus*[b] *foeni* pro ſigno ipſis praeſ rebatur[c]. Quiſque manipulus, H ſtatorum quidem & Principum, duabus *Centuriis*, ſive *Ordinibus* ſe aginta militum conſtabat: *Centu* enim non ſemper ſignificat *ordinem centum hominibus conſtantem*, ſed *certa duntaxat hominum collectionem*; ut ja ſupra *Sect.* 1. *c.* 7. §. 1. notavim Triariorum vero manipulus ſexagi tantum militum erat. Ex tribus m nipulis cujuſque generis, addito ne pe manipulo velitum, componeba *Cohors*, quae ita erat virorum q dringentorum & viginti. Sed coh ſub Republica ordinaria non fuit: rum, ſi res poſceret, ex uno cuj que generis militum manipulo co ponebatur: fere ut hodie, quae cantur *Brigades*[d]. Ex decem tand cohortibus conſtabat *Legio*[e], q te

a *Ovid. d. l. vſ.* 127. *ſeq.* b *Plut. Rom. p. m.* 22. c *Ovid. d. l. vſ.* 117. d *Manut. ad Caeſ. B. C. L. III. c.* 64. e *ſupr. Sect.* 1. *c.* 1. §. 3.

mpore Romuli (cum cohortes tunc
ioque minores eſſent) fuit peditum
r mille, libera vero Republica qua-
r mille & ducentorum, qualem hic
o modulo ſumimus: nam aliquando
oſterioribns praeſertim temporibus)
nge major fuit; ita tamen ut intra ſex
illium fere numerum ſemper ſteterit.
is ſemper fere adjecti fuerunt trecenti
quites [a], qui *Ala* dicebantur: eaque
viſa erat in decem *Turmas* [b]; quae-
ue vero Turma rurſus in tres *Decurias*.
Sociorum Peditum numerus Roma-
os fere aequabat, aut aliquando ſu-
rabat [c]; Equitum duplo major erat.
i omnes erant diviſi in duo *Cornua*,
l potius *Alas* [d] ad ambas extremita-
s exercitus diſpoſitas; unde etiam
omen habent, quia, tanquam *Alae*
em, ita Socii utrimque Romanos
gebant: quod ideo factum videtur,
civium quidem vires unitae; ſocio-
m vero, ſi quid forte novae rei moliri
llent, diſſipatae eſſent. Ex eorum
uitibus tertia pars, ſive ducenti,
igebantur ad proprium uſum Con-
lum, qui dicebantur *Extraordinarii*,

 &

a *Liv.* VIII, *c.* 8. b *Ovid* *l. prox. d.* c *Liv.* II. *c.* 22. d *Vid. eund.* XXXI. *c.* 21.

& ex his rurſus ſumebatur una turm quadraginta *Ablectorum*, qui Conſul bus quaſi ſatellites eſſent; reliqui qua dringenti in decem turmas erant divi ſi: & praetexebatur quidem hic Romanis honoris ſpecies, ſed ver rurſus cauſſa ſuberat, ut ita nobiliſſin quique ſociorum ſimul juncti, & ſu oculis Imperatoris agentes quaſi obſ des eſſent fidei populorum, a quibu erant miſſi: & praeterea, ut ita ſ parati res novas, ſi forte vellent, agitai non poſſent. Peditum quinta pars ſive octingenti & quadraginta in Ex traordinarios legebatur in duas coho tes militum trecentorum triginta ſe & dimidiam cohortem Ablectoru centum ſexaginta octo diſtincta: re qui in decem cohortes militum trece torum triginta ſex erant diviſi. A vero ſocii in manipulos etiam diſtin fuerint incertius eſt, licet convenie tia ordinis ſuadere videatur hoc apu eos quoque obtinuiſſe. Duae por legiones cum ſuis ſociis & equitat dicebantur *exercitus Conſularis* [a]; q ita erat in univerſum militum octod cies mille & ſexcentorum.

§. II

[a] *Vid. Liv.* x. c. 25.

§. III. *Duces* in exercitu ſunt vel **De ordinibus Ducum.**
?*roprii*, qui uni alicui parti exercitus
raeſunt; vel *Communes*, qui univerſo.

Duces Proprii primo fuerunt *Centu-*
iones, ſive *Ordinem ductores* (λοχαγοὶ [a],
el ταξιάρχαι.) Hi juſſu Conſulum [b]
ligebantur a Tribunis [c] ex quoque
enere militum, exceptis velitibus,
x quidem virtutis maxime ratione
abita [d]; licet hoc ſub Principibus
qui praemia fere non pro virtutis
neritis, ſed pro libidine diſtribuere
lent) ſaepe neglectum ſit [e]: gere-
ant autem hi baculum e *vite* inſigne
nuneris ſui [f]; (ut jam diximus) unde
itis pro ipſo centurionatu ponitur;
x *vite donari* eſt *deſignari ad centurio-*
atum [g]. Centuriones ipſi ſibi lege-
ant duos *Uragos*, ſive *Optiones*, qui
tiam *Succenturiones* ſunt dicti [h]; &
uos *Signiferos* vigore animi & cor-
oris praeſtantes; licet forte unum
ignum tantum in manipulo fuerit [i].
?romovebantur autem milites ita, ut

a *Dion. Halic.* IV. c. 18. b *Vid. Cic. in Piſ.* c. 36. *Liv.* XLII. c. 34. c *Vid Liv.* XLII. c. 34. ſqq. d *Vid. Lucan.* VI. vſ. 145. e *Veget.* II. c. 3. f *Vid. Juven.* XIV. vſ. 193. g *Spartian. Hadr.* c. 10. & *ibi Caſaub.* h *Liv.* VIII. c. 8. i *Varro de L. L.* IV. c. 16.

in eadem cohorte ad aliud genus m
litiae adſcenderent, ut a *decimo haſt*
to [a] (ita vocabant *Centurionem deci*
manipuli haſtatorum) ad *decimum pri*
cipem, & inde ad *decimum pilum*, ſi
ad *decimum ordinem triariorum*: in
jam numero procedebant, & fieba
Noni, *Octavi*, &c. donec ad *Primu*
Pilum [b], ſive ad *Primum ordinem Tri*
riorum pervenirent, quod tarde d
mum debuiſſe fieri quivis videt
Summa autem dignitas erat primi h
jus Centurionis [d], (nam ita aliquan
vocatur [e]) qui etiam *Primopilus* dic
batur; quippe qui quaſi caput omniu
Centurionum erat, eoſque ducebat
unde Graecis dicitur ὁ ἡγεμὼν τȣ̃ τά
ματος [g], στρατοπεδάρχης τοῦ τάγμ
τος [h], & ὅλȣ τȣ̃ τάγματος ἄρχων
quae omnia *Legionis ducem* notan
itaque cum Tribunis in conſilio I
peratori aderat, *aquilam* praecip
tuebatur [k], (& hinc etiam *Aqu*
pro *ipſo Primopilatu* ponitur in el
ga

a *Liv.* XLII. *c.* 34. b *Veget.* II. *c.* 8. c *V*
Plin. H. N. XIV. *c.* I. & *Liv.* XXII.
34 *omn.* d *Vid. eund.* VII. *c.* 41. e *Ib*
f *Dion. Halic.* IX. *c.* 10. g *Ibid. c.* 13. h
X. *c.* 36. i *Id.* IX. *c.* 10. k *Tac. Hiſt.* I
c. 22.

ntiſſimo loco Plinii modo ad mar-
nem citato, & etiam apud Juvena-
m XIV. *vſ.* 197.) & juſſa Imperato-
s accipiebat: opima quoque praemia
piebat [a], & pro equite erat [b].

Toti legioni praeerant *Tribuni* [c], qui
Romulo primum tres duntaxat ſunt
eati; auctis vero legionibus in una-
uaque legione ſex Tribuni fuerunt.
Ii initio creati ſunt a Regibus, &
oſtea a Conſulibus; donec A. U. 343.
Populo ſex Tribuni creari coepe-
unt [d], ſicut A. U. 444. ſexdecim [e].
At poſt bellum *Perſicum* cum *Perſeo*
Macedonum Rege geſtum aequali nu-
nero a Populo, aequali a Conſulibus
reabantur: illi *Comitiati* [f], hi *Rutili*,
& poſtea *Rufuli* ſunt dicti [g]: verum
Ciceronis tempore] cum militia jam
perpetua eſſet, ſaepe in caſtris a Con-
ſulibus, vel Proconſulibus creabantur [h]:
& ſaepe etiam ex praetoriis, vel con-
ſularibus viris erant [i]. Sub Imperato-

 ribus

a *Juven. l. c.* b *Vid. Ovid. Am.* II. *El.* VIII. *vſ.* 9. & 27. *Martial.* VI. *n.* 58. c *Horat. Serm.* I. VI. *vſ.* 48. d *Liv.* VII. *c.* 5. e *Id.* IX. *c.* 30. f *Aſcon. ad Cic. Act.* I. *in Verr. c.* 10. g *Feſt. V. Rufuli.* h *Cic. Famil.* VII. *epiſt.* 5. i *Vid. Liv.* XLII. 49. XLIII. 5. XLIV. 37. *Plut. Cat. Maj. p. m.* 342.

ribus etiam Tribuni militum *Semeſtr* creari coeperunt, quo ita pluribu gratificari poſſent [a]: & tum etiar Tribunorum quidam ſunt dicti *Lati clavii*, qui in ſpem *Senatoriae digni tatis* (ἐς βουλείας ἐλπίδα, ut loquitu *Xiphilinus e Dione l.* 67.) tribunatun gerebant; alii *Anguſti-clavii*, (Graec στενόσημοι) qui *equeſtrem* tantum digni tatem conſequebantur [b]. Tribunorum praeterea inſigne erat *pugio*, ſive pa razonium [c]. Tribunorum autem *mu nus* erat jus dicere [d], ſignum excubii ab Imperatore acceptum reliquis tra dere [e]; munitiones, exercitia, vigi lias curare, aliaque quaedam perage re [f]; de quibus omnibus ſuo loco di cemus. Bini autem Tribuni per duo menſes [g] legioni imperabant, alternis ut videtur, diebus; ita ut in exercitu conſulari quatuor ſemper ut minimum eſſent, qui imperarent, vel potius, qui mandata Imperatoris exequeren- tur. Qui Tribunatum militarem geſ- ſerant, ut de Primopilis dictum eſt, dein-

a *Juven.* VII. *vſ.* 89. b *Suet. Oth. c.* 10. & *Domit. c.* 10. c *Martial.* XIV. 32. d *Liv* XXVIII. *c.* 24. e *Ibid.* f *L.* 12. §. 2. *ff. de re milit.* g *Liv.* XL. *c.* 41.

inceps pro Equitibus habebantur [a], annulum aureum geſtabant [b].

Cuique turmae equeſtri praeerant ... [c]; quorum qui primus electus erat ... turmae imperabat, eoque abſente ...uens. Et hi quoque totidem Optio... ſibi adſumebant [d].

Socii regebantur a Praefectis ſuis [e], ... ſecuritatis Populi Romani cauſſa a ...nſulibus conſtituebantur; & eodem ...nero erant, ac eodem jure in ſuos ...bantur, quo Tribuni in cives.

De ducibus, qui toti exercitui praeerant.

§. III. *Duces*, qui univerſo exerci... praeerant, fuerunt, primo, *Im-...ator*; ſecundo, *Legati*. Imperator ...t, qui *ductu*, aut *auſpicio ſuo* rem ...rebat; *ductu* [f] quidem, cum ipſe ...eſens; *auſpicio* vero, cum ejus ...ndatu alius [g]: quod oppreſſa Re-...blica maxime uſitatum a veteri mo-...ſumptum fuit, quo nihil niſi auſpi-...o geri poterat; auſpicia autem ne-...o, niſi qui Imperator eſſet, habe-... *Inſigne* Imperatoris erat *Paluda-*

a Martial. III. n. 95. b *Juven. loco paulo ante cit.* c *Varro de L. L.* IV. *c.* 16. d *Ibid.* e *Vid. Suet. Aug. c.* 38. f *Vid. Ibid. c.* 21. g *Vid. Horat. Od.* IV. XIV. *vſ.* 33. *Ovid. Triſt.* II. *vſ.* 173.

mentum, ſive *chlamys coccinea* [a]; qua in Urbe inter vota & ſacrificia ſum bant [b]. Lictores etiam paludatos fui vult Lipſius; ſed tamen verius ſolius Imperatoris paludamentum fu ſe, reliquorum vero *ſagum*: licet ſa pius hae voces confundantur [c].

Legati plerumque ab ipſis Ducib adſciti videntur [d], ita tamen ut Sen tus-conſultum interveniret [e]; erat que Legati fere viri prudentia & fo titudine militari inſignes [f]; nam m nus eorum perhonorificum habeb tur [g], quemadmodum, exempli grat illuſtris ille P. Cornelius Scipio Af canus *Poenorum* domitor fratri ſuo *L cio* (qui mox *Aſiaticus* dictus eſt) be *Antiochico* legatus fuit: & A.U. ſ *P. Sulpicius* & *P. Villius* viri Co ſulares legati in Macedonia fuerun Numerus legatorum pro re nata rius fuit; Pompejus enim *bello Pi tico* viginti quinque Legatis uſus eſ quia ſcilicet id bellum totum qu ti

a *Juven.* VI. *vſ.* 399. b *Liv.* XLII. *c.* c *Horat. Epod.* IX. *vſ.* 28. *Nonius c.* 14. d. IV. *c.* 17. *Cic. pro lege Manil. c.* 19. e *I. Vatin. c.* 15. f *Exem. ap. Liv.* XXXVII. g *Vid. Cic. loc. prox. d.* h *Liv. L.* XX *c.* 28. i *Appian. Mithrid. p.* 392. *ed. Tollii.*

...n erat mare internum occupaverat: Cicero *Ciliciae* Proconſul quatuor ſuos legatos nominat [a]; plerumque tamen pro numero legionum Legati adſumebantur. *Munus* Legatorum fuit Imperatori in omnibus rebus vicariam operam dare, (unde *Sub-conſules* poſtea aliquando ſunt dicti [b]) ita ut eorum poteſtas ſatis larga eſſet; ſed tamen fiduciaria [c]. Auguſtus cum ipſe Imperator eſſet, & ſolus auſpicia haberet, omnia per legatos egit [d]; & ex iis quoſdam *Conſulares* vocavit, qui totis exercitibus praeerant; quoſdam *Praetorios* qui ſingulis legionibus [e].

a *Ad Famil.* XV. *n.* 4. b *Vet. Inſcr. ap. Scalig. Epiſt.* I. *n.* 66. c *Caeſar de bell. civ.* II. *c.* 17. & III. *c.* 51. d *Dio L.* LII. e *Vid. Tacit. Annal.* II. *c.* 36. *Hiſt. I. c.* 79.

CAPUT TERTIUM.

De Armis.

Armis utimur vel *ad petendum*, vel *ad tegendum*: illa proprie *tela* [a], haec *arma* dicuntur; nam *telum* eſt a Graeco τῆλε, vel τήλοθι, *procul*: diverſa

a *Vid. l.* 233. *ff. de V. S.* §. 2. *Liv.* I. *c.* 43.

verſa autem fuerunt apud Roma[...] pro diverſo genere militum.

De levis armaturae militibus.

§. I. *Levis armaturae* milites in [...] nere *Ferentarii* dicti ſunt [a]; & o[...] quoque *Rorarii* & *Accenſi* [b]: at [...] A. U. C. 542. *Velites* inſtituti ſun[...] qui Italia civitate donata deſieru[...] iiſque ſubſtituti ſunt *Funditores*, *Ja[...] latores* [d], & id genus alii. Velit[...] arma erant [e] primo *Gladius Hiſpan[...]* omnibus militibus communis, [...] mium habens mucronem, & utrim[...] validum ictum; ita ut non tant[...] caeſim, ſed etiam punctim (quod l[...] ge utilius [f] eſſe facile deprehendi [...] teſt) pugnare poſſent: & hunc temp[...] Polybii ad dextrum femur geſtab[...] Habebant ſecundo, *haſtas velit[...]* ſeptem [g], quae erant craſſitie u[...] digiti, longitudine tripedali cum m[...] crone novem digitorum; qui tenui[...] mus erat, ita ut telum remitti n[...] poſſet [h]. Muniti erant *parma* ſeſq[...]

pe[...]

a *Vid. Feſt. hac V. & V. Velati. Varr. ap.* [...] *p.* 545. 579. *ed. Plant.* 1565. b *Feſt. iis* [...] *bus. Liv.* VIII. *c.* 8. c *Id.* XXVI. *c.* 4. d [...] XXX. *c.* 33. e *Id.* XXXVIII. *c.* 21. *Liv.* [...] *c.* 34. f *Vid. omn. Polyb. L. II. c.* 30. *&* [...] *Veget.* I. *c.* 12. g *Liv.* XXVI. *c.* 4. h [...] XXIV. *c.* 34.

ali [a] e ligno ; corio ſuper indu-
t [b] ; & *galea* , ſive *galero* e pelle,
e ita diſtinguenda eſt a *caſſide* [c] ;
c enim erat ex metallo. Et ſaepe
m veteres exuviis ferarum pro ga-
ſunt uſi [d].

.II. *Haſtatorum & reliquorum Pe-*
m Arma erant , primo , *Scutum* ;
raecis θυρεός , ὅτι ἔοικε τῇ θύρᾳ [e])
d diſtinguendum eſt a *Clypeo* ; (Gr.
ίς) hic enim rotundus [f], illud oblon-
n fuit. Scuti latitudo erat pedum
rum & ſemis ; longitudo fere pe-
n quatuor [g] ; ita ut hominem levi-
e ſeſe inclinantem tegeret. Erant
m *Scuta imbricata*, ſive in modum
ricis formata , quae plane dignio-
n erant [h]. Omnia haec fiebant e
o lento & levi [i] corio ſuper indu-
, & aliquando lino , ut poſſet in-
rere pictura [k] ; & hinc poſtea *ar-*
; quae vocant *gentilitia* , ſunt or-
ta.

De armis reliquorum peditum.

a *id. Polyb.* VI. 20. *ex verſ. Caſaub. nam Grae-*
a corrupta ſunt. b *Varro ap. Non. c.* 18. *n.* 2.
Iſidor. Orig. XVIII. *c.* 14. d *V. Stat. Theb.*
II. *vſ.* 276. *Sil. Ital.* VIII. *vſ.* 492. e *Eu-*
ath. ad Homer. f *Vid. Virg. Aen.* III. *vſ.*
37. VIII. 662. g *Polyb.* VI. *c.* 21. h *Xi-*
hilin. Macrino. i *Plin. Hiſt. Nat.* XVI. *c.* 40.
Serv. ad Virg. Aen. X. *vſ.* 784.

ta [a]. Extremitas ſcuti ferro erat m
nita, & ad ictus firmius ſuſtinend
& ne lignum terrae aliquando im
ſitum putredinem facile contraher
in medio autem ſcuto erat *Umbo*
reus paullum protuberans; lorum eti
habebat, quo illud geſtarent, qu
Graecis ἀορτὴρ dicitur. Quod aut
clypeum ſiniſtra geſtarent, hinc c
verſio ad ſiniſtram dicebatur fieri
clypeum (ἐπ' ἀσπίδα); converſio
poſita, *ad haſtam* (ἐπὶ δόρυ). In equ
vero converſio ad ſiniſtram ἐφ' ἡνι
ad frenum [b]. Secundo habebant *Pi*
(unde Belgica vox *Pyl*) quae Ro
norum propria tela fuerunt [d]: ea er
vel rotunda ea craſſitie, ut plane
num implerent [e]: vel quadrata am
tu quatuor digitorum, longitud
ligni quatuor cubitorum; cui ferr
hamatum (ne facile telum revelli p
ſet) paris fere longitudinis firmiſſi
adnectebatur [f]; ſed ita, ut pars e
dimidia ligno eſſet adfixa, mucro v
exſ

a *Vid. Voſſ. de Idol. III. c.* 76. b *Vid.*
lyaen. Strat. L. IV. c. 111. §. 17. 21. c
can. 1. *vſ.* 7. d *Serv. ad Virg. Aen.*
vſ. 664. e *Dion. Halic.* V. *c.* 46. f
App. Al. in Celticis.

extaret cubiti unius & dimidii, adeo ut totius pili longitudo eſſet cubitorum quinque cum dimidio [a]: craſſities ferri ubi ligno committebatur, erat digiti unius & dimidii, unde patet graviſſimum omnino fuiſſe [b], ita ut jactu omnia perforaret [c]; unde *lentum* etiam a gravitate dicitur. Pila ὑσσοὺς Graeci dixerunt. Sed aliquando etiam leviora tela habuerunt venabulis, ſive *ſebunis* fere ſimilia [d]. Tertio *Galeam* geſtabat ex aere, aut alio metallo, vultu tamen aperto: (unde vox Julii Caeſaris in praelio *Pharſalico*, *Miles faciem feri* [e]) haec apice plumeo & criſta ex tribus pennis puniceis erecta [f], vel aliquando juba equina conſtante [g] erat inſignis. Cives ex prima claſſe induti erant *lorica*: ea autem facta erat e laminis, vel catenulis; & tum dicebatur *hamata* [h]; vel etiam fiebat e ſquamis, aut laminis ferreis [i], quae plane honeſtiorum erat, & toti cor-

a *Vid. Sil. Italic.* XIII. *vſ.* 308. b *Flor.* II. c. 7. c *Tibull. ad Meſſal. vſ.* 90. d *Suid.* v. Σιβύνη. e *Flor.* IV. *c.* 2. f *Virg. Aen.* IX. *vſ.* 50. g *Ibid.* X. *vſ.* 689. *Vid. & Serv. ad Aen.* II. *vſ.* 391. & 412. h *Id. Aen.* III. *vſ.* 467. i *Id. Aen.* XI. *vſ.* 487. *Claud. in Ruff. L. II. vſ.* 357.

corpori maxime apta: quam graph[e]
deſcribit *Heliodorus Aethiopicorum* [l.]
IX. *circa medium.* Plerique vero p[ro]
lorica habebant duntaxat *pectora*[le,]
ſive *laminam aeream duodecim dig*[itos]
latam [a]. Haec autem, ſcutum, gal[ea,]
lorica auro & argento ornata [b]; [&]
variis figuris coelata fuerunt. U[t]
ea tecta gerebant, niſi in praelio, [et]
pompa [c]. *Ocreas* habuerunt aliquan[do]
in alterutro [d], aliquando in utroq[ue]
crure. Vulgo etiam geſtarunt *calig*[as,]
unde etiam *caliga* pro *militia* po[ni-]
tur [e]; & *caligati* pro *militibus* & q[ui-]
dem *gregariis* [f]: (qui etiam clavis [eas]
ſuffixas habebant [g]) atque inde eti[am]
Cajo Imperatori *Caligulae* cognom[en]
fuit, quod ſcilicet in caſtris inter [mi-]
lites caligatos educatus fuerat [h].

De armis Equitum. §. III. *Equites* olim quidem ve[ſte]
tantum ſuccincti fuerunt, quo fa[ci-]
lius equos conſcenderent, (non er[ant]
ſtapedas, ſive *ſubjices ephippiarios*, [...]

a *Polyb.* VI. *c.* 21. b *Cic. in Verr. L. IV. c.* [...] *Juven.* XI. *vſ.* 103. *ſqq.* c *Caeſ. B. G. L* [...] *c.* 21. *Plut. Lucull. p. m.* 510. d *Liv.* [...] *c.* 40. *Veget.* I. *c.* 20. e *Sen. de brev. v.* [...] 17. & *de ben.* V. *c.* 16. *Plin. H. N.* VIII. *c* [...] f *Juven.* XVI. *vſ.* 24. g *Id.* III. v. h [...] *ejus vita c.* 9.

os vocat *Budaeus in comment. ling. Gr.* m. 541. *ſeq.*, habebant [a], ut nec *hippia*, niſi forte veſtem aliquam ſtragulam [b]) haſtas graciles, & ſcuta e llo corio ferentes. Poſtea *Graecanic armis* uſi ſunt, nempe *gladio longore*, *conto*, ſive *haſta grandi*; tum *lea*, *ſcuto* & *lorica:* aliquando etiam *culis* fuerunt armati.

§. IV. *Arma*, ſive *machinae* poti-, *in oppugnationibus urbium maxime tata* fuerunt varia; ut *Teſtudo*, cus uſus etiam fuit in praeliis [c], cum utis ſupra caput elatis & arctiſſime nctis muro ſuccedebant primis altiibus, & ordine paulatim decreſcen-, cujus elegantiſſima deſcriptio eſt ud Livium XLIV. *c.* 9. Uſitatius ro *Teſtudo* ſignificat *machinam liceam, quae murum ſubruentes tegebat* [d]. *ates*, *Vineae*, *Plutei* [e] machinae ent, quae paulatim urbi obſeſſae adotae milites ad eam accedentes tebant, unde *ſubrepere* dicuntur [f]. *rres* adhibebant plerumque mobi-

De poliorceticis.

Gg les

a *Vid. Lipſ. de Milit. Rom* III. *c.* 7. b *Varro ap. Non. p. m.* 138. *Caeſ. B. G.* IV. *c.* 12. c *Lucan.* III. *vſ.* 474. d *Liv.* XXXIV. *c.* 29. e *Lucan.* III. *vſ.* 487. *ſeq.* f *Id.* II. *vſ.* 505.

les [a], quae aliquando rotulis erant im poſitae, & pluribus tabulatis conſtru ctae. *Ariete* ex firma trabe ferr prominente [b] facto muros quatieban qui erat vel ſimplex vel alteri tral appenſus [c], ut vi majore, conatu le viore libraretur; ejusque vis erat ma xima [d]: unde civitati obſeſſae aliquan do promittebatur ſalus, ſi deditio nem feciſſet prius quam aries mur eſſet admotus: plane ut hodie de ma joribus tormentis obtinet [e]. *Catapu tarum*, & *Baliſtarum* vis maxime co ſiſtebat in nervis [f]: illis jacula gra diora; Baliſtis ſaxa ingentia [g], fac ardentes, aliaque mittebant [h]; lic poſtea has voces confuderint. Q autem haſtas, aut lapides tormen excutiebant *libratores* ſunt dicti [i]. H tormentis etiam, ut hodie ad adit caſtorum, aut urbium a vi hoſ defendendos utebantur [k].

a *Id.* III. *vſ.* 458. b *Propert.* IV. *El.* XI. 33. c *Lucan.* III. *vſ.* 490. d *Joſeph.* *bell. Jud.* III. *c.* 15. e *Caes. B. G. L.* *c.* 32. f *Ovid. Metam.* VIII. *vſ.* 357. g *can.* III. *vſ.* 469. h *Id* II. *vſ.* 685 i *cit. Annal.* II. *c.* 20. k *Caes. B. C. L.* I. 2. *Tac. Hiſt. L.* III. *c.* 23.

C.

CAPUT QUARTUM.

De Acie

De ordinaria aciei forma.

. I. A*ciei forma ordinaria* erat, ut primi pugnam laceſſerent *elites*, qui ſtabant, vel ante juſtam ciem [a], vel in intervallis manipulo- um [b], vel ad utrumque cornu. Inde ugnabant *Haſtati* [c]; quod ſi illi pel- re hoſtem non potuiſſent, vel ipſi ellerentur, recipiebant ſe in inter- alla *Principum* [d]; vel poſt eos, ſi lane feſſi eſſent. Si apud Principes uoque minus proſpere pugnatum eſ- t, illi ſenſim a prima acie ad *Tria- os* referebantur, juxta quos etiam identur fuiſſe Extraordinarii ſocio- um, & Evocati. Tunc hi ſimul ex- ırgentes (*ſedebant* enim, unde *ſub- dia* [e] dicuntur, & in Gloſſariis Grae- is ἔφεδροι pro *triariis*) pugnam re- taurabant [f]; & inde *rem aliquam ad riarios rediiſſe*, quum in aliqua re la-

 bora-

Liv. XXXVIII. *c.* 21. b *Id.* XXX. *c.* 33. c *Vid. Ib. c.* 8. d *Id.* VIII. *c.* 8. e *Feſt. in fragm. hujus V.* f *Dion. Halic.* V. 15. *f.*

boratur, proverbio increbuit [a]. Hae omnia fiebant beneficio *Viarum*, qua erant inter manipulos in quincuncer diſpoſitos [b]; erantque vel *tranſverſa* inter genera, haſtatos ſcilicet, prir cipes & triarios; vel *directae*, inte partes nempe, ſive manipulos. Grae ce autem, qui ſe in eadem ſerie ſe quentes profunditatem aciei efficiur ἐπιςάται vocantur; & dicuntur στο χεῖν. Παραςάται ſunt, qui ad latu aliorum ſtantes aciei longitudinem e ficiunt: & hi dicuntur ζυγεῖν [c]. *E quites* aliquando a tergo aciei pedeſtr fuerunt poſiti, unde per vias direct ſubito emitti poterant [d]; ſed plerun que tamen in cornibus ita, ut in alt ro cornu ſocii, in altero cives cu Extraordinariis ſociorum eſſent. *So pedites* ad latera legionum plerumq fuerunt diſpoſiti [e]. Inter Triarios Principes [f] intervallo majore ordin rius *Imperatori* locus erat [g], ut ind quippe e media acie, mandata ej quaquaverſus facilius perferri poſſe

Jux

a *Liv.* VIII. *c.* 8. b *Vid. Virg. Georg.* II. 279. *ſeq.* c *Vid. Caſaub. ad Polyaen. L.* *c.* 10. d *Liv.* X. *c.* 5. e *Id.* XXXVII. *c.* f *Vid. Virg. Aen.* IX. *vſ.* 28. g *Vid. S.* *Catil. c.* 59.

ıxta eum ſtabant Legatorum qui-
ım, Tribuni [a], Praefecti, & Evo-
ıtorum praecipui; qui etiam quan-
ɔque inter manipulos erant diſper-
[b], ut reliquis animum adderent, vel
rdines ducerent. Quiſque autem lo-
ım, ubi in acie ſtare deberet, ita
ɔtum habebat, ut neceſſitate urgen-
: ſine duce eam ſtruere poſſent [c].
t haec de ordinaria aciei forma dicta
ıfficiant. Pro re nata vero etiam
verſae acierum formae fuerunt, ut
uae ſtruebatur in modum *Cunei* [d],
ui contraria fuit *Forceps*; tum *Turris*,
aterculum, *Serra*, *&c* [e]. Gregariis
ıilitibus a ſuis centurionibus certus
rdo [f] pro eorum judicio juxta vires
ujusque fuit adſignatus, quem ordi-
em qui vel uno paſſu deſeruiſſet,
ravi poena [g], & plerumque quidem
ıorte mulctabatur: in agmine vero,
ui longius, quam ut tubae ſonitum
xaudire poſſet, exceſſerat, pro de-
ertore habebatur [h]; quae leges licet
urae, utiliſſimae tamen fuerunt.

Vid. Tacit Hiſt. II. *c.* 89. b *Caeſ. de bell. civ.* III. *c.* 88. c *Liv.* IX. *c.* 3. d *Veget.* I. *c.* 26. *&* III. *c.* 19. e *Gell.* X. *c.* IX. f *Vid. Liv.* IX. *c.* 31. g *Liv. Epit.* 59. h *Appian. Punic. p.* 16. *ed. Tollii.*

De Signis. §. II. *Signa*, quae in ſuis quaeque manipulis erant diſpoſita, olim nihil aliud fuerunt, quam *manipulus foeni*, unde *manipulo* nomen [a]. Poſtea uſi ſunt ligneolo tranſverſo haſtae adfixo, ſupra quod ordinario *manus* figura eminebat; eique orbiculi quidam erant ſubjecti, in quibus imagines Deorum & poſtea etiam Principum conſpiciebantur [b]; quemadmodum hoc ex nummis, aliiſque veterum monumentis perſpicuum eſt [c]. Et procedentibus temporibus argentea fuerunt; unde a Quaeſtoribus in aerario ſervabantur [d]. Totius legionis ſignum erat *Aquila aurea* [e]; (utique poſt tempora Marii [f]; antea enim *Lupo*, *Minotauro*, *Equo*, *Apro* pro ſignis utebantur) quae expanſis alis ſuper haſtam ſtabat [g] in primo manipulo Triariorum, ſive apud primum pilum; poſtea rurſus Dracones [h], aliaque animalia pro ſignis adhibuerunt. Equites habuerunt *vexilla*, ſive *Flamu*-*la*

a *Ovid. Faſt.* III. *vſ.* 117. b *Vid. Suet. Ti* *c.* 48. & *Cajo c.* 14. c *Herodian.* II. *c.* d *Liv.* III. *c.* 69. e *Lucan.* I. *vſ.* 7. f *Pli* *H. N.* X. *c.* 4. g *Vid. Tacit. Ann.* XV. *c.* 2 h *Claud. de* VI. *Hon. Conſ. vſ.* 566.

s [a] fere hodiernis noſtrorum equi-
im ſimiles; quibus nomen Impera-
ris aureis literis erat intextum [b].
aec omnia ſigna ſacra erant [c], (unde
vidius *Faſt.* v. *vſ.* 585. *ſigna* vocat
cus belli) & Deorum fere loco co-
bantur [d] mortis poena in milites,
ii ea amiſiſſent, conſtituta [e]: quem-
lmodum etiam milites ob ea violata
veriſſime puniebantur [f]. Itaque τὸ
δέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, *abominatio
ιſtatrix*, ut vertit *Beza Matthaei*
XIV. 15. hunc *ſignorum cultum* mul-
s denotare videtur. Et hinc eſt
uod legimus ea urgente periculo ali-
uando in hoſtilem aciem fuiſſe con-
ecta [g], ut & poenae metu & pudore
ide repeterentur. Imo ob hanc ſi-
norum religionem praecipuo ſigno,
uod *labarum* eo aevo dicebatur,
Conſtantinus literas initiales nominis
CHRISTI inſcribi juſſit [h].

Gg 4 §. III.

a *Veget.* II. *c.* I. b *Suet. Veſp. c.* 6. c *Dion. Halic.* VI. *c.* 45. *omn.* & X. *c.* 16. *Cic. Catil.* II. *c.* 6. d *Tacit. Ann.* II. *c.* 17. *Herodian. L.* IV. *c.* 4. e *Liv.* II. *c.* 59. f *l.* 7. §. *ult. ff. ad l. Jul. Maj. V. Cl. Beſt. de rat. emend. leg. c.* 17. g *Dion. Halic.* VIII. *c.*65. h *Vid. numm. ap. Patin. de numm. Impp. R. ex aere &c. p.* 378. *&c.*

De iis, quae proxime pugnam praecedebant.

§. III. Ante pugnam utili inſtitu to Imperator in ſuggeſtu ex ceſpiti bus [a] plerumque facto ſtans, (ho autem *Tribunal* dicitur, nam ita vo catur *quaevis altitudo manu hominei ex ceſpitibus, vel ſimili materia ſtru cta* [b]) in eo, inquam, ſtans exercitur *alloquebatur*; milites vero vel clamo re [c], vel dextris ſublatis [d], vel deni que ſcuta haſtis percutientes [e] alacri tatem ſuam teſtabantur: quemadmo dum ſilentium e contrario pro ſign timoris habebatur [f]. Multi etiam ho tempore teſtamenta ſua condebant quae *in procinctu facta* dicuntur [g] Graeci διαθήκας ἀγράφους, *teſtament non ſcripta*, ſive *nuncupativa* vocant [h] Inde omnia ſigna pariter *claſſicum ca nebant* [i]; (τὸ πολεμικὸν ἐσήμαινον [k] quod fiebat, vel *Tubis*, quae eran directae [l]; vel *Lituis*, qui levite eran

a *Fdcit eo Lucan.* V. *vſ.* 316. b *Vid. Plin. H N.* XVI. *c.* I. *de patria noſtra, vel regionibu vicinis loquentem.* c *Liv.* XXX. *c.* 34. d *Lu can.* I. *vſ.* 386. *ſeq.* e *Amm. Marc.* XX. *c* 5. f *Lucan.* II. *vſ.* 594. *ſeq.* g *Gell.* XV *c.* 27. h *Plut. Coriol. p. m.* 217. i *Veget* II. *c.* 22. k *Dion. Halic.* IX. *c.* II. l *O vid. Metam.* I. *vſ.* 98.

nt inflexi [a]; vel denique *Cornibus* ne incurvis; quibus fere ſimiles, c minores, erant *Buccinae* [b]. Et c omnia ſigna erant ex *aere* [c], un- *Aeneatores*, qui ea inflabant ſunt ti [d]. *Tympana* vero noſtris ſimilia mani non habuerunt. Cum jam hoſtem ventum eſſet, clamor qui- n inconditus tollebatur ad hoſtium orem [e], & ſui incitamentum, qui teriore aevo *Barritus* eſt dictus [f], cujus alacritate de eventu pugnae e judicabant [g]; & ad eam de- nſtrandam etiam denuo haſtis ſcu- percutiebant [h]. Signum praeterea gnae erat Tunica rubra in Praeto- extenſa [i].

id. Senec. Oed. vſ. 734. b *Propert.* IV. *El.* v. *vſ.* 63. *Ovid. Metam.* I. *vſ.* 335. c *Vid.* *irg. Aen.* VI. *vſ.* 165. d *Suet. Jul. c.* 32. *Caeſ. de B. C. L.* III. *c.* 92. f *Veget.* III. 18. g *Liv.* IV. *c.* 37. *Appian. Parthic n.* 48. h *Amm. Marc.* XIV. *c.* 2. i *Plut Fa-* *io Max. p. m.* 182. *& alibi. Caeſ. B. G.* II. . 20.

CAPUT QUINTUM

De Caſtris, & Diſciplina Militar

De caſtris, & primo de ſuperiore eorum parte.

§. I. D*iſciplinae Militaris* ſedes erunt *Caſtra*, ſine quib nullam noctem agebant exercitus R mani [a]. Nec unquam fere praeliu committebant, niſi antea caſtra, q receptus eſſet victis, muniviſſent Ea apud Romanos ſemper fere u formia fuerunt & quadrata; ſed quando *Aeſtiva*, aliquando *Hiber* *Aeſtiva* rurſus erant, vel in un tantum noctem, & tum diceban *Manſiones* [c]; (poſteriore certae ae vel in plures, quae *Stativa* (ſubau *Caſtra*) appellantur [d]. *Hiberna* ca accuratius omnibus rebus erant ſtructa, (unde *aedificare hiberna* citur apud Livium XXVI. *c.* I.) ut ar mentario, fabrica, valetudinario, &c ejuſmodi caſtra pluribus urbibus ho exſtantibus originem dedere; ut *t*

a *Vid. omn. Liv.* XLIV. *c.* 39. b *Vid. Cae G. L. V. c.* 9. *f. Ib.* VIII. *c.* 9. 15. *&c.* XXXVII. *c.* 12. c *Lamprid. Alex. Sev. c.* d *Liv.* I. *c.* 57. XXIII. *c.* 30. XXXVII. *c.* *&* 33.

ibus, quae hodie *Santen* dicuntur, *oniae Ubiorum*, *Paſſavio*, aliisque; n noſtra vicinia pago multis urbi- illuſtriori *Alphen*, ubi *Alpheni* ndam caſtra fuiſſe dicuntur. Nec ente demum Republica hoc obti- t; Verum jam tempore Tarquinii perbi in formam fere urbium hi- na ſtruebant[a]. Caſtris hibernis jecta erant *Proceſtria*[b]; ubi lixae, ones, ſimiliſque ſortis homines nebant.

orma caſtrorum erat, qualis in ta- a hic juncta ex Lipſio eam deline- curavimus, ubi videmus ea latiore in duas partes fuiſſe diſtincta, in *periorem* nempe, & *Inferiorem*. In periore caſtrorum parte primo erat *aetorium*, A. ſive *Tabernaculum Im- atoris*, & circa illud area laxa & drata ad ejus comitatum, contu- nales, impedimenta, &c. recipi- da: fuit autem hoc Praetorium in dio Ducum & militum praecipuo- n. Ad Praetorii dextrum latus & nidia ejus magnitudine fuit *Quae- rium*, (quod tamen ante Polytii ae- tatem

a *Dion. Halic.* IV. *c.* 63. b *Feſt. hac V. Vid. Tac. Hiſt.* IV. *c.* 22.

tatem ad portam decumanam fu
videtur [a]) *B*. ad ſiniſtrum vero *Le*
torum tabernacula, *C*. Ante haec
mnia erat *forum* rebus venalibus, c
ventibus, legationibus audiendis
ſerviens. *Tribuni* collocati erant
Praetorium ab utraque parte ſex,
intermedia quae ad legiones ducer
ita ut quiſque ordo ſuam legior
ſpectaret, *D*. Iuxta hos eadem li
verſus exteriora caſtrorum tendet
Praefecti ſociorum ab utraque parte
itidem ex adverſo alarum ſuarum,
In hac caſtrorum parte etiam e
Evocati, *F. H.* tum ſociorum e
tum & peditum *Ablecti*, *G. I.*
Extraordinarii, *K. L.* Et haec *ſ*
rior pars caſtrorum fuit.

De inferiore parte caſtrorum.

§. II. *Inferior pars caſtrorum* ru
in duas alias partes erat diviſa via
termedia, ad quam utrimque ten
bant *Equites legionum N*. poſt ho
eadem area *Triarii*, *O*. mox via int
jecta *Principes*, *P*. & *Haſtati*, *Q*.
demum rurſus via eos dirimente,
quites, *R*. & *Pedites ſociorum*, *S*.
lites ad vallum quod caſtra ambit,
dentur rejecti, *V*. Tentoria milit

a *Liv. X. c.* 32. *ſ.* XXXIV. *c.* 47.

e: fuerunt ex corio, vel *pellibus* (unde *ſub pellibus hyemare* dicitur apud ...rum *I. c.* 12.) funibus *extenſa*, unde illis nomen; ſed in hibernis forte ...m aſſeres fuerunt adhibiti. In ...que tentorio tendebant *decem* mili... cum ſuo *Decano*, (ut *Vegetii* tem...e dicebatur) quod proprie *Contu...nium* dictum eſt [a].

De aliis caſtrorum partibus.

§. III. Caſtris *Vallum* erat *circum...eum*, (*vallum jacere* proprie dicebat Latini [b]) quod undique ducen... pedes a tentoriis diſtabat; cujus ...ervalli varius erat uſus. Conſtabat h... vallum ex aggere [c] & ſudibus, q...ue ſuperne erant acutae & in ramos d...iſae [d], ac *Valli* maſculino genere d...ebantur; licet hoc perpetuum ta...n non ſit [e]. Tales vallos quiſque ...les tres, quatuor, vel plures [f] fer...erat ſolitus [g], eoſque graphice de...ibit Livius XXXIII. *c.* 5. Altum e...t vallum plerumque pedes tres, v...l quatuor [h], niſi vicinus hoſtis immineret

a *Caeſ. B. C.* III. *c.* 76. *Veget.* II. *c.* 8. b *Liv.* ...III. *c.* 25. c *Virg. Aen.* VII. *vſ.* 159. d *Id. Georg.* II. *vſ.* 25. e *Vid. Caeſ. de B. C.* III. *c.* 63. f *Liv.* III. *c.* 27. *Id. ep.* 57. g *Vid. Horat. Epod.* IX. *vſ.* 13. h *Veget.* I. *c.* 24.

mineret; tum enim altius illud ſtruebant. Vallo praetendebatur *Foſſa* plerumque novem pedes alta, & duodecim lata[a]. *Portae* caſtrorum erant quatuor; prima *Praetoria* (X) hoſti plerumque obverſa, quae etiam *Extraordinaria* dicitur[b]: eique oppoſita fuit *Decumana*[c] (*Xb*) ab hoſte averſa[d] a *decimis* cohortibus dicta, quae juxta illam portam tendebant. In lateribus duae portae *Principales* erant (*Xc Xd*) dictae a *Principiis*[e]; de quibus mox agemus. *Viae* in caſtris erant tres *Tranſverſae*, quinque *Directae*; illarum prima erat ſupra Praetorium; ultima medias cohortes ſecabat, *Quintana* dicta a *quintis cohortibus*[f]: media vero via *Principia* dicebatur, (Gr. τὰ ἀρχεῖα[g]) erat celeberrimus & ſacratiſſimus caſtrorum locus; ibi enim a Tribunis jus dicebatur[h], ibi arae, numina[i], imagines Principum[k], & praecipue le-

a *Vid. Tibull.* IV. I. *vſ.* 83. b *Liv.* XL. 27. c *Vid. Feſt. V. Praetoria porta.* d *Liv.* III. *c.* 5. e *Vid. Feſt. V. Principa*. f *Vid. Lipſ. de Mil. Rom.* V. 4. g *Plut. Galba p. m.* 1057. *F.* h *Liv.* XXVIII. *c.* i *Tac. Ann.* IV. *c.* 2. k *Ibid.* XV. *c.* 29. *ibi Lipſ.*

ionum ſigna ſtabant [a], ibi juraba-
[b], ſupplicia peragebantur [c], &c.
que ergo, tanquam [d] loco ſancto,
cunia a militibus depoſita cuſtodie-
ur. Caſtrorum conſularium ambi-
erat circiter milliaris unius cum
nidio. Haec omnia opera ab ipſis
itibus [e] ſtruebantur ſub cura &
pectione Tribunorum, niſi ſi qui
nunes eſſent, quod vel ob dignita-
n conſequebantur, ut Tribuni,
nturiones, Equites [f] & Evocati [g];
beneficio Imperatoris conceſſum
: ſed hoc poſtea a Centurionibus
i coeptum militiam Romanam per-
lit [h]; & demum tota haec caſtra
niendi ratio poſterioribus tempori-
s, cum deſidia & luxus dominaren-
, deſiit.

§. IV. *Diſciplina Militaris* conſtat *uniis*, *Exercitiis*, & *Legibus*. Inter *unia* primo loco ſunt *Miniſteria*; ſundo, *Excubiae*; tertio, *Vigiliae*, imo loco dixi fuiſſe *Miniſteria*; poſitis *De muniis militaribus.*

a *Ibid.* 1. *c.* 39. b *Tac. Ann. I. c.* 15. c *Suet. Oth. c.* 1. d *Id. Dom. c.* 7. *Veget.* II. *c.* 20. e *Juven.* VIII. *vſ.* 247. f *Front. Strat.* IV. *c.* 1. *n.* 23. g *Tacit. Ann.* 1. *c.* 36. h *Vid. omn. eund. Hiſt.* 1. *c.* 46.

ſitis enim caſtris Tribuni ex haſ
& principibus duos eligebant,
Principia curarent, ut munda eſſ
ex reliquis octodecim manipulis
guli Tribuni tres ſortiebantur [a],
tentorio ſtatuendo aliiſque miniſte
ut aquandi, pabulandi, lignand
ſimilibus eſſent intenti [b].

Secundo, Ex illis porro tribus
nipulis duas *Excubias* quaternorum
rorum tum ad dignitatem, tum
commoditatem Tribuni habuiſſe
dentur [c]; quemadmodum etiam Q
ſtor & Legati ſuas excubias habuer
Triarii vero per excubias equitib
quibus a tergo tendebant, mini
bant, & equos eorum curabant.
pud Imperatorem quotidie unus
nipulus excubabat, & turma equit
ut ex *Salluſtio* colligo [d]. Et
omnia de Sociis eodem modo
intelligenda. Ad ſingulas portas
dinario una cohors cum turma e
tum ſtationem habuit [e], quae ex
ſtituto *Pauli Aemilii* circa meric
mutabatur [f].

a *Polyb.* VI. *c.* 31. b *Veget.* III. *c.* 8. c
cit *Lampr. Alex. Sev. c.* 52. d *Jug.*
e *Caeſ. de bell. civ.* I. *c.* 43. f *Liv.* XLIV.

Tertium *Munus* militare fuit *Vigi-*
larum; in quibus conſideranda veni-
nt primo, *Teſſerae*; ſecundo, ipſae
Vigiliae; tertio, *Circuitio*. Quod pri-
um attinet, ex quoque decimo ſigno
nus eligebatur, quem *Teſſerarium*
ocabant [a]: hic ſole inclinante a Tri-
uno excubitore *teſſeram*, ſive *tabel-*
lam ligneam accipiebat, cui juſſu Im-
eratoris verba unum, vel plura erant
ſcripta [b], (exempli gratia, praelio
Philippenſi *Apollo* a Caeſare & Anto-
o ſigno datus fuit [c]) iiſque etiam
andata quaedam per exercitum fue-
nt diſtributa [d]: & quovis tempore
ei etiam per teſſeras mandata edeban-
r [e]. Hanc ad ſuum ſignum regreſ-
s teſſerarius proximi ſigni duci te-
bus praeſentibus tradebat; ille rur-
s ſequenti, atque ita deinceps; ita,
ante ſolis occaſum ad Tribunum
nnes eſſent relatae [f], qui ſtatim ex
ſcriptione quadam peculiari (quae
gulas partes exercitus, haſtatos pu-
ta,

a Vid. Tacit. Hiſt. I. c. 25. Plut. Oth. p. 1063.
F. b Suet. Claud. c. 42. c Val. Max. I. 5.
. 7. d Liv. VII. c. 35. XXVIII. c. 14.
Liv. IX. c. 32. f Vid. Stat. Theb. VII. vſ.
37.

ta, principes, triarios & equites n
tabat) cognoſcere poterat, cujus pa
tis teſſera non eſſet perlata: neque
negari poterat teſtibus, ut in re cap
tali, adhibitis [a]. Secundo, *Vigili*
ſingulae conſtabant, ut excubiae,
quatuor militibus, (quod perpetuu
fuiſſe videtur [b]) earumque numer
apud Imperatorem & Tribunos ide
erat, qui excubiarum; quemadm
dum etiam per ſingulos manipul
ſingulae vigiliae erant diſpoſitae;
pud Quaeſtorem ternae, apud Leg
tos binae vigiliae conſtituebant
Exteriorum ambitum caſtrorum tu
bantur Velites, quorum etiam dec
riae erant in ſingulis portis, qua
quam his quoque alii juncti fuiſſe
dentur [c]: imo, ſi caſtra hoſtis in pr
pinquo haberet, noctu quoque an
caſtra excubabant, unde *Procubito*
ſunt dicti [d]. Non autem omnes ſin
vigilarunt, ſed nocte in quatuor vi
lias ope clepſydrarum diviſa [e] ut
ex quaque vigilia diviſis vicibus ve
vi

a *Polyb.* VI. *c.* 34. b *Joan.* XIX. 23. *Luca*
Act. XII. 4. c *Vid. Veget.* III. *c.* 8. d
to ap Feſt. ea V. e *Vid. Lucan* V. *vſ.* 506.

igil perſtabat [a]; reliqui juxta accu-
abant : accipiebant autem omnes a
`ribunis teſſerulam diverſam a priore,
ua dignoſcebatur quota quis vigilia,
: ex quo manipulo miles munus fe-
iſſet : exempli gratia, H. I. V. I.
oc eſt, *haſtatus manipuli primi vigi-*
a prima. Tertio, hic etiam memo-
inda venit *Circuitio.* (Graecis ἐφόδεια,
rcuitores ἐφοδοὶ, & ipſa actio ἐφοδεύ-
ν [b]) quae mandata erat quatuor ple-
ımque equitibus [c] ex quaque legi-
ne, quos turmae ordinae praebe-
ant. Hi vigilias inter ſe ſortiebantur,
: ad primum pilum accubabant, cu-
ıs Centurio ad quamque vigiliam ſi-
num buccina dari [d], & tempora cle-
ſydra aequaliter dividi curabat. Ini-
o vigiliarum, cum P*raetorium dimit-*
eretur [e] (ita dicebatur multitudo ho-
ıinum ad tabernaculum Imperatoris
onvenientium [f]) omnia ſigna pariter
anebant [g]; & ſuo tempore, qui pri-

Hh 2 mam

Vid. Veget. III. *c.* 8. b *Polyb.* VI. *c.* 33. *ſeq.* c *Liv.* XXII. *c.* I. d *Propert.* IV. *El.* IV. *vſ.* 63. *Liv.* VII. *c.* 35. *Sall. Jug. c.*99. e *V. eund. Prop.* III. *El.* III. *vſ.*41. f *Liv.* XXI. *c.* 54. *V. & Cl. Periz. de Praet. Diſſ.* I. §. 17. *Diſſ.* II. §. 8. g *Liv.* XXX. *c.*5. *Polyb. l.* XIV. *p.* 946. *ed. Gron.*

mam vigiliam ſortitus erat, & a vigi-lantibus quidem teſſerulam capiebat dormientem vero, aut loci deſertoren ſi quem inveniſſent proximos atteſta tus abibat. Prima luce quiſque Cir cuitor ad Tribunum, cujus eo die im perium erat, teſſerulas deferebat: quo ſi qua deeſſet nocens quaerebatur, & inventus morte plectebatur. Eoden circiter tempore Decuriones omnes & Centuriones cum ſuis Tribunis [a] Im peratorem ſalutabant, (quod ad di gnitatem & reverentiam imperantibu conciliandam utiliſſimum) qui tur mandata Tribunis dabat, illi Centu rionibus, Centuriones militibus. D ſociis hic idem dicendum videtur quod de civibus.

De exercitiis militaribus.

§. V. *Altera pars Diſciplinae mili taris* conſtitit *Exercitiis*, a quibus pſe *Exercitus* eſt dictus, quod *exerc tando* fiat melior [b]: eaque fuerunt v *Oneris* vel *Operis* vel *Armorum*. *Oner* militum fuerunt majora, quam qu facile credere poſſit [c]: ferebant enii *Cibun*

a *Joſeph. de bell. Jud.* III. *c.* 6. b *Varro de L.* IV. *c.* 16. & *l.* 1. §. 1. *ff. de teſtam. m*
c *V. Virg. Georg.* III. *vſ.* 346. *ſeq. Hor. Ser* II. V. 10.

ibum[a], *Utenſilia*, *Vallos* & *Arma*[b]. *ibum* plerumque ferebant dimidiati ienſis, vel ultra[c]; qui olim fere in lo frumento conſiſtebat, quod, cum uti vellent, pinſebant, vel molis angebant[d]: at ſequenti aevo etiam anem *bis coctum*, ſive *buccellatum* feebant[e]; quod utilius erat, quia leius. *Utenſilia* militum erant ſerra, orbis, rutrum, ſecuris ad munienum; falx & lorum ad pabulandum; itena; olla ad cibum coquendum[f]. *allos* plerumque tres, aut quatuor rebant; aliquando plures[g]. *Arma* ero milites Romani non onus, ſed uaſi *membra* ſua eſſe cenſebant[h]; & imen ita onuſti ſtupendum quandoue iter conficiebant, & ſaepe quinue horis viginti millia paſſuum[i] conieciſſe leguntur, quod longo uſu doore diſcebant: *calones* enim, ſive *rvos militares* non niſi digniores haebant[k]; a quibus diverſi fuerunt *xae*, qui quaeſtus tantum cauſſa ca-

 ſtra

Liv. III. *c.* 27. b *Horat. Epod.* IX. 13. c *Liv. Epit.* 57. d *Vid. Liv.* XXVIII. *c.* 45. e *Amm. Marc.* XVII. *c.* 8. *& ibi Lindenber.* f *Joſeph. l. prox. d.* g *Liv.* III. *c.* 27. *& epit.* 57. h *Cic Tuſcul.* II. *p. m.* 260. i *Veget.* I. *c.* 9. *omnino.* k *Vid Sall. Jug. c.* 45.

ſtra ſequebantur [a]. Jumenta etia
erant quaedam; ſed non multa [b]: e
que erant vel publica, quae tentoria
molas, ſimiliaque ferrent; vel dign
orum quorundam peculiaria: na
vehiculis raro ſunt uſi, quia mag
impediunt.

De Agmine. §. VI. Incedebant compoſiti in *A*
gmen, quod ad claſſicum inſtituebatu
& cum primum quidem ſignum (qua
do *vaſa conclamari* dicebantur [c]) datu
eſſet, cuncti tabernacula detendeban
& ſarcinas componebant: ad ſecu
dum ſignum jumentis ſarcinas imp
nebant: ad tertium denique prir
procedere incipiebant [d], qui era
Extraordinarii; quos ſequebantur S
cii dextri cornu cum ſuis impedime
tis. Poſt hos incedebant prima
ſecunda Legio, & denique Socii a
terius cornu ſinguli cum ſuis imped
mentis; ita, ut agminis forma eade
fere, quae caſtrorum eſſet, & *caſt*
jure *conſidens agmen*; agmen vero *amb*
lans acies dici poſſet [e]. Equites vero i
terdu

a *Tacit. Ann.* II. *c.* 62. b *Sall. d. l.* c *Ca*
B. C. I. c. 66. d *Vid. Joſeph. de bell. Ju*
III. *c.* 6. e *Schel. in Polyb. n.* 1250. *T.*
Theſ. Graev.

t:dum a latere, interdum a tergo in-
(debant; & hoc *agmen Quadratum*
(citur; *Pilatum* vero *agmen* (πιλεῖν
ις λύχυς pro *denſare cohortes* dicunt
(raeci [a]) erat, quando, ſi periculum
opinquum imminere crederetur [b],
:ie inſtructa procedebant jumentis cu-
jsque generis militum ei praepoſitis [c];
ı ut, ſi ſubito pugnandum eſſet, ju-
ientis ſe tantum evolvere tenerentur.
'elites a fronte plerumque videntur
onſtituti. Imperator (juxta quem
·dinarie Evocati & Ablecti fuerunt)
:l in medio agmine [d]; vel, ubi res
us praeſentiam deſiderare videbatur,
:rſabatur [e]. Cum prope locum ca-
ris deſtinatum veniſſent, Tribuni &
'enturiones cum *Metatoribus* [f] prae-
ittebantur, qui locum aptum ca-
ris eligerent, eaque *metarentur* eo
odo, quem jam deſcripſimus: *me-
ıri* enim nihil aliud eſt quam *ſuis fi-
ibus & metis locum aliquem ſecare* [g].
/exilla autem quatuor ſuis quaeque

 locis

a *Dion. Halic.* IX. *c.* 58. b *Vid. Sall. Jug. c.* 100. c *V. Varr. citatum a Scal. ad Feſt. V. Compilare.* d *Sall. Catil. c.* 59. e *Id Jug. c.* 45. *omnino.* f *Veget.* II. *c.* 7. g *Vid. Ovid. Faſt.* I. *vſ.* 309.

locis, & haſtae in ſingulis *ſtrigis* (ii dicuntur ordines in longitudinem du ꝏti; ut, qui in latitudinem ducuntu *ſcamna* [a]) deponebantur, ita ut m lites tanquam in urbem ſibi notam & ordinatiſſimam ingrederentur; prae ſertim quia caſtra, ut diximus, fe ſemper uniformia erant.

De exercitiis operis. §. VII. *Exercitia Operis* quoqu ſtupenda fuerunt in obſidionibus u bium, aliiſque occaſionibus, ut i vallis ſtruendis, foſſis ducendis, &c adhibita [b]. Quin in pace etiam, v per ocium perite & affabre ope quaedam ſtruebant, ut vias, baſil cas, &c [c]. imo tota oppida: (ut d *Lugduno* nobili illa Galliae urbe teſt tur *Dio Caſſius* [d]) & inde hodiequ apud nos ſuperſunt *foſſae Druſiana* & *Corbulonis*, quarum illa hodie nob *den Iiſſel*, haec *de Vliet* vocatur, qua a *Leida* urbe ad *cataractas*, ut vocan *Maaslandiae*, ſive ad ipſum fere *Mo ſae fluvii* oſtium extenditur: in *Bri tannia* vero reliquiae *valli Severi Sco tian*

a *Hygin. de caſtram. init. T. X. Ant. Ron Graev.* b *Lucan.* VI *vſ.* 38. *ſqq.* c *Ta Hiſt.* II. *c.* 67. *Vopiſc. Probo c.* 9. d *L.* XLV *verſ. fin.*

...n ab *Anglia* ſeparantes etiam hodie ...nſpiciuntur; ut omittam vias illas ...eberrimas, de quibus prolixius a... ...di hic locus non datur. Nec ta... ...n in ipſis legionibus tot erant fa..., ut haec omnia perficere potuiſ...t; ſed milites ipſi longo uſu hoc ...is erant docti [a]: licet aliqui tamen ...ri iis fuerint admixti, quibus prae...t *Praefectus fabrorum* [b].

... VIII. Tertium denique *exercitii* ...ius fuit *Armorum*; quod tam pa..., quam belli tempore quotidie fie... [c]; & abſque ulla exceptione ab ...nibus: a veteranis vero ſemel [d]. ...o ipſi Duces & Imperatores, ut ...pio [e], Pompejus [f], aliique [g] hoc ...rcitii genere gaviſi ſunt. Et prae...ue quidem in hibernis exercitia in...uebantur dirigente ea Centurione ...quo, vel notae virtutis veterano [h]. ...c tempore pluvio, vel ventoſo ...ſabant; ſed loca quaedam tecta ...c uſui habebant [i]. *Exercitiorum*, **De exercitiis armorum.**

Hh 5 quae

...ac. *Hiſt.* IV. *c.* 30. b *Veget.* II. *c.* II. c *Joſeph. de bell. Jud.* III. *c.* 6. d *Veget.* II. *c.* ...3. e *Sil. Ital.* VIII. *vſ.* 361. *ſqq.* f *Plut. Pomp. p. m.* 653. *A. Veget.* I. 9. *ex Sall.* g *Liv.* ...II. *c.* 33. h *Plin. Paneg. p.* 55 *edit. Lipſ.* ...acit. *Agr. c.* 28. i *Veget. l. prox. d.*

quae *armorum* diximus, *genera* porr
fuerunt varia: ut primo, *Ambulatio*
in qua maxime ſpectata fuit celerit
& aequalitas: itaque ter ſingulis men
ſibus milites educebantur, & armati
imo aliquando onera ferentes decen
millia paſſuum [a] (vel potius, ni
mendoſus ſit *Vegetius* [b], viginti mi
lia) *militari gradu*, hoc eſt, *maxim*
celeritate ire & redire jubebantur
Secundo, in uſu erat *Decurſio*; cu
ordine ſervato quatuor millia paſſuu
in armis & ſub ſignis decurrebant [d]
cujus, ut & praecedentis exercitii
finis erat celeritatis comparatio. Te
tio, *Saltus*; quem exercebant, ut
occaſione foſſas tranſilire [e], vel alt
tudines ſuperare poſſent. Quarto a
modum commendata fuit Roman
Natatio [f]; quae in mari, vel flumi
caſtris vicino; vel etiam Romae
Tiberi juxta campum Martium exe
cebatur [g]. Quinto, *Palaria* erat
quando tirones *palum* tanquam hoſte
var

a *Ibid.* I. *c.* 27. b *L.* I. *c.* 9. c *Plaut. Pſe*
IV. IV. *vſ.* II. d *Liv.* XXIII. *c.* 35. XXVI
51. XXIX. *c.* 22. e *Veget.* I. *c.* 9. f *V*
Suet. Aug. c. 64. *Tibull.* I. IV. V. 71. III.
V. 30. g *Veget.* I. *c.* 10.

iis ictibus petebant [a]; quod fiebat eſente magiſtro. Sexto *Armatu-* ſive *ſagittorum aliorumque jaculo-* *m miſſio* [b], quae proprie leviorum ar-orum erat. Septimo denique occur- *Salitio*; quum equites gladii ſtrictis equum ligneum inſiliebant [c] qui e-n curſus & flexus equorum, ſimi-ue diſcebant; ſed praeter haec e-n plura alia exercitia fuerunt, ut *tatio ponderis*, *&c* [d].

. IX. *Tertia Diſciplinae militaris* s conſiſtit in *Legibus*; inter quas fuit ſeveriſſima contra *furta* [e], cujus poena etiam vide *Catonem d Frontin. Strat.* I. *c.* 4.) qua fu-arii poena ſtatuta erat in eum, qui nummi unius argentei valorem tuliſſet [f]. Quin nec in hoſtico miſcue praedari licebat, ſed pars rcitus ad eam rem mittebatur; ve-m ita, ut omnis praeda communis t [g], eaque a Quaeſtore venditâ, Tribunis pecunia ex ea redacta vi-ritim *De legibus militaribus.*

id. Cic. de Sen. c. 16. *Juven.* VI. *vſ.* 247. *Veget.* I. *c.* 13. c *Id.* I. *c.* 18. d *Id.* I. . 19. e *Vid. Cincium ap. Gell.* XVI. *c.* 4. *Vid. omn. Spartian. Peſcenn. Nigro c.* 10. & *Front. Strat.* IV. *c.* 3. *n.* 13. g *Polyb. excer-pta ex L.* X, *c.* 17.

ritim diſtribueretur: itaque ner
praedandi cauſſa ordinem ſuum de-
rebat, cum ſciret ſe etiam ita parte
ſuam de praeda habiturum. Ad leg
etiam ſpectat, quod milites extra c-
ſtra litigare non cogebantur: & qu
a militibus judicabantur [a].

De ſtipendiis.

§. X. *Stipendia* militibus apud a-
tiquiſſimos Romanos nulla pror
fuerunt conſtituta uſque ad A. U. 34
ſed quiſque ſuo ſumptu militabat [b]. I
de ad Julium Caeſarem uſque ſtipe
dium habuere diurnum quinque c
citer aſſium, ſive duorum obolorum
qui denos denarios menſtruos, ſi
unum nummum Philippaeum faciu
Id Julius Caeſar duplicavit [d]; Aug
ſtus vero decem aſſes diurnos iis t
buit [e], & poſtea ita excrevit ſtipe
dium, ut tempore Domitiani [f] qu
tuor aureorum in ſingulos menſe
ſive decem nummorum Philippae
rum eſſet; ut quidem vult Lipſius
Milit. Rom. v. 16. ſed rectius, ut
detu

a *Juven.* XVI. 15. *ſqq.* b *Liv.* IV. *c.* 59 c *V*
Rhadb. Herm. Schelium diſſert. ad Polyb. c.
in Theſ. Graev. T. X. *n.* 1195. d *Suet. J*
c. 26. e *Id. Aug. c.* 18. *ibique Lipſ.* f *Su*
Domit. c. 7.

:tur, *Schelius loco paulo antea in* *argine citato* & *Jo. Frid. Gronovius* *πάνυ de Pecun. Vet.* III. *c.* 2. aure- duodecim annuos dicunt; quos vi-:. Hujus ſummae duplum Centu-ones, triplum Equites accipiebant [a]; etiam quibuſdam propter virtutem ajus ſolito ſtipendium dabatur, qui de *Duplicarii* ſunt dicti [b], (quorum entio eſt apud Livium II. *c.* 59.) & raecis [c] *δίδραχμοι ὁπλῖται*: & etiam andoque duplicem annonam virtu- cauſſa conſequebantur [d]: quo al-dit forte Apoſtolus, cum presbyte-s, qui bene praeſunt, *duplici honore* *gnos* pronunciat [e]. Praeterea mili-ous praebebantur frumentum, ne opia ad rapiendum cogerentur, mo-i Romani quatuor in menſem; (quan-m etiam *dimenſum ſervorum* [f] erant) udque vendere nefas erat [g]. Hic ſi-iliter Centuriones duplum, Equites iplum accipiebant; non quod eo-m venter plus caperet, ſed quod ſervos

Polyb. VI. *c.* 37. b *Varro de L. L.* IV. *c.* 16. c *Pollux* IV. *c.* 22. *ſegm.* 265. d *Liv.* VII. *c.* 37. e I *Timoth.* V. 17. f *Donat. ad Ter. Phorm.* g *Suet. Galba c.* 7. *Sall. Jug. c.* 44.

ſervos quoſdam haberent; iiſque pı
terea hordeum ad equos dabatur.
ciis peditibus tantundem frumer
Equitibus modii tantum octo dab
tur; quia ſcilicet non ita erant o
lenti, neque tot ſervos habebant,
cives. Haec autem omnia ſociis g
tis praeſtabantur, quia ſcilicet et
gratis militabant; Romanis & pro i
mento, & pro armis certa quaedı
ſed exigua pecunia de ſtipendio
trahebatur [a]. Sal quoque, legun
quaedam & laridum ſalitum [b] aliqu
do praebitum fuit, inferiore uti
aevo; unde *cibi militares* pro *vil*
dicuntur [c]. Nemini vero cibum
mere licebat, niſi ſignum publice
tum eſſet [d]; quod bis quotidie fie
& prandebant quidem parcius
mos Romanis) cibo plerumque in
cto [e] utentes, idque ſtantes. In c
nando vero paulo prolixius ſe exc
ebant [f]; ſed tamen cibis propria ı

a *Vid. Tacit. Ann.* I. *c.* 17. *Plut. Gracch. p.*
b *Spartian. Hadr. c.* 10. c *Id. Peſcenn.*
gro c. 11. d *Vid. Joſeph. de bell. Jud.*
c. 6. e *Vid. Salluſt. Jug. c.* 45. f *Poly*
Stratag. VIII. *c.* 16.

ı paratis [a]. *Potus* militum erat aqua, ·l *poſca*; Graecis ὀξύκρατον) hoc eſt, *ua aceto mixta*; quae etiam ſervo- m erat [b]; & Domino quoque no- ·o cruci adfixo praebitus fuit [c].

§. XI. *Praemia* & *ſupplicia* vincu- ſunt Reipublicae, & praeſertim rei ilitaris: ideoque Romani diligentiſ- ne eorum rationem habuerunt. Et imum quidem inter commoda mili- e referri poteſt, quod extra caſtra igare non cogerentur [d]: tum etiam od de peculio caſtrenſi teſtari poſ- ıt [e]; eſt autem *peculium caſtrenſe pe- ıia, quam filiusfamilias occaſione mi- ·ae armatae a rationibus paternis ſe- ·atam acquiſivit:* ad cujus ſimilitu- ıem etiam dicitur *peculium quaſi ca- ·nſe, qnod occaſione militiae togatae, e cauſſis in foro agendis quaeſitum eſt.* Prae-

De praemiis militaribus.

a *Herodian. L.* IV. *c.* 7. *Frontin.* IV. *c.* I. *ex.* 2. *quem loc. infeliciter a Lipſ. eſſe tentatum didice- am ex App. Hiſp. n.* 303. *cum vidi idem eſſe bſervatum a magno Schelio not. in Polyb. c.* 8. *T.* X. *Ant. R. Graev. qui etiam citat Polyaen. Strat. L.* VIII. *c.* 16. §. 2. *Ergo hic nego, quod n prioribus editt. dixeram.* b *Plat. Mil. Il. A.* III. *S.* II. *vſ.* 23. c *Vid. Joan.* XIX. 29. d *Juven.* XVI. *vſ.* 15. e *Pr. Inſtit. quib. non ſt perm. fac. teſtam.*

Praeterea bene meritis militibus Imperatore victoriam adepto *praem* dabantur: nam Imperator ea occaſi ne re divina facta [a] exercitum in co cionem convocabat; & donandos ju ta ſe ſtatutos publice collaudabat iisque gratias agebat [c]. *Praemia* pc ro erant vel *Majora*, vel *Minor* *Minora*, ut *haſta pura* [d], ſive *non fe rata*; qua donabatur miles, qui ſi gulari certamine hoſtem percuſſiſſ Qui hoſtem dejeciſſet & ſpoliaſſet, pedes eſſet, *Armilla* [e]; ſi eques, *To que*, vel *Phalera* [f] aurea vel arge tea donabatur. *Phalera* autem diffe à *Torque*, quod illa laxior & ad p ctus demiſſa penderet [g]; haec ve collum magis ſtringeret. Aliqua do etiam *Vexillis* donabantur [h]; qu erant vel pura, vel pluribus colorib & auro diſtincta [i]. Catellas etiam fibulas donatas legimus [k]. *Majo* praemia fuerunt *Coronae* varii generi

qu

a *Hirtius de bell. Afric. c.* 86. b *Sall. Jug.* 54. *Liv.* XXIV. *c.* 16. c *Vid. Dien. Hal.* c. 94. IX. *c.* 13. *Plut. Coriol. p. m.* 218. d *Serv. ad Virg. Aen.* VI. *vſ.* 760. e *V* *Feſt.* v. *Armilla.* f *Juven.* XVI. v. *ult.* g *Ital.* XV. *vſ.* 255. h *Sall. Jug. c.* 85. i *V* *piſc. Aurelian. c.* 13. k *Liv.* XXXIX. 31.

arum prima & praecipua fuit *Coro-*
obſidionalis; (Gr. πολιορκητικὸς στέ-
νος [a]) qua donabatur, qui cives
idione liberaſſet: haec omnium di-
iſſima habebatur [b], & plectebatur
gramine ex loco, intra quem ob-
ſi fuerant, decerpto [c]. Hanc di-
atione ſequebatur *Corona civica* (πο-
ικὸς στέφανος [d], quae cur e *quercu*
erit vide apud Plutarchum *Coriolano*
m. 214.) plexa e quercu, quae
atur ob civem ſervatum, & eo-
n tempore hoſtem occiſum: daba-
[e] autem decreto Imperatoris ab
, qui ſervatus erat, ſervatori ſuo;
em etiam per omnem vitam reli-
um parentis loco colebat [f]. *Corona*
ralis aurea [g] in formam *muri* pin-
& turribus diſtincta [h] dabatur ei,
primus urbis obſeſſae *murum* con-
ndiſſet: & huic fere ſimilis erat
trenſis, ſive *Vallaris* corona data

 ei,

ion. Hal. x. *c*. 37. *ubi videre licet cur data erit*. b *Vid. omn. Plin. H. N.* XXII. *c*. 3. *q*. c *Feſt*. v. *Obſidionalis. Gell*. v. *c*. 6. *u- de variis coronarum generibus agit*. d *Dion. al. l. d*. e *Vid. Plin. H. N.* XVI. *c* 4. *Gell. d. l. Cic. pro Planc. c*. 30. g *Vid. uet. Aug. c*. 25. h *Sil. Ital.* XIII. *vſ*. 66.

ei, qui primus hoſtium *caſtra* p
gnans introiiſſet [a], vel *vallum* ſu
raſſet. *Navalis* corona aurea dabat
ei, qui primus in *navem* hoſtilem a
matus tranſiliiſſet [b]: ſed ab hac diſt
guenda venit corona *Claſſica*, ſi
Roſtrata (quae ſoli civicae dignit
cedebat) data ei, qui inſigni alic
victoria hoſtem mari viciſſet; qu
M. Varroni, & poſtea *M. Agrip*
contigit [c]. Fuerunt praeterea co
nae *aureae* nulla appellatione pecul
diſtinctae, ſed virtutis quorundam n
litum cauſſa datae [d]. Et verbis po
us, aut rebus non ſuo pretio meti
dis, quam pecunia milites donaba
ut intelligeretur ſolum honorem, r
divitias virtutis praemium eſſe [e] I
donis etiam alii honores erant ju
cti; ut ſcilicet ita ornati ludos ſp
ctarent [f], & Equites etiam in ſo
mni ſua Tranſvectione ea ſibi praefe
curabant [g].

Spolia, ſive *Exuvias* ab hoſtil
captas [h] in maxime celebri aedi

pa

a *Feſt.* v. *Caſtrenſis.* b *Gell. d. l.* c *Plin.*
N. XVI. *c.* 4. d *Val. Max.* III. *c.* 2. *n*
e *Vid. Cic. Phil.* V. *c.* 13——17. f
X. *c.* 47. g *Dion. Hal.* VI. *c.* 13. h
Aen. II. *vſ.* 504. & *ibi Serv.*

rte figebant [a], quae revellere etiam
nditis aedibus [b], vel collapſa refi-
re nefas erat [c]. *Spolia* vero *Opima* [d]
ant, quae Dux aliquis (ſcilicet e-
um ex inferioribus, ut ex exemplo
ſſi patet [e]) Duci hoſtium in acie
traxerat; eaque in templo Jovis
retrii figebantur; quod ter tan-
m [f] toto Reipublicae Romanae
mpore accidit. Sunt autem dicta
pima ab *opere* juxta quoſdam [g]; jux-
alios ab *Ope* Saturni uxore, quia
ec (utpote qua *terra* ſignatur) om-
s *opes* humano generi tribuat [h]: vel
nique, quod verius videtur, ab *o-*
us, ſive *divitiis* dicta ſunt; unde
am *triumphus opimus* dicitur apud
oratium *Odarum* IV. 4.

§. XII. *Honores*, qui Duci decer- *De triumpho & ovatione.*
bantur, fuerunt *Imperatoris appella-*
t [i], quae re bene geſta Duci a mi-
libus dabatur [k], a Senatu confirma-
tur [l]; eamque appellationem Dux

Ii 2 reti-

a *Tibull.* I. *El.* I. *vſ.* 53. *Liv.* X. *c.* 7. *ſive num.* 36. b *Plin. H. N.* XXXV. *c.* 2. c *Plut. Quaeſt. Rom. p. m.* 273. d *Feſt.* v. *Opima.* e *Vid. Cl. Periz. Anim. Hiſt. c.* 7. f *Liv.* I. *c.* 10. g *Plut. Romul. p. m.* 27. h *Feſt.* *l. d.* i *Tacit. Ann.* III. *c.* 74. k *Caeſ. B.* *C. L.* II. *c.* 26. l *Cic. Philipp.* XIV. *c.* 5.

retinebat donec triumphaſſet. Ulti
mus ex privatis Imperator dictus e
Junius Blaeſus, *Sejani* avunculus
licet ſua aetate illud adhuc factu
dicat *App. Al. Civ. L.* II. *n.* 45
Secundo, victoriam ſequebatur *Sup
plicatio*, quae erat [b] *Publica gratiaru
Diis actio a Senatu decreta*; & etia
Gratulatio dicitur [c]; eaque uni C
ceroni, poſt oppreſſam conjurati
nem *Catinilariam*, togato eſt co
ceſſa [d].

Omnium vero honorum bellicoru
culmen erat *Triumphus*; (Grae
θρίαμβος) qui decernebatur a Sena
(licet aliquando a Populo [e] inv
Senatu impetraretur) Duci, qui
tra quinque milla *hoſtium legitin
rum* [f], ſive *juſto & hoſtili bello*,
dicit Cicero *pro Rege Dejotaro c.*
(ex civili enim bello non triump
bant) una acie, ſuis auſpiciis (ur
ſub Imperatoribus privati, quia
ſpicia non habebant [g], vix triump
r

a *Tac. Ann.* III. *c.* 74. b *Vid. Catoni*
piſt. ad. Cic. Famil. XV. *n.* 5. c *Cic.*
Marcell. c. 4. d *Ipſe Famil.* XV. *n.* 4. *&*
bi ſaepius. e *Dion. Halic.* XI. *c.* 50. f
Max. II. *c.* 8. *n.* I. g *Horat. Od.* IV.
vſ. 33.

ſunt) occidiſſet; ita, ut victoria illa Imperium Romanum eſſet auctum [a]. Neque etiam exercitus ex provincia deportabantur, niſi ea perdomita & pacata ſucceſſori fuiſſet tradita [b]. Aliquando tamen nullo bello geſto triumphatum fuit [c]. Triumphus porro hoc modo celebrabatur. Die certo a Senatu conſtituto Imperator veſte triumphali indutus [d], & laurea corona ornatus [e], currui pretioſo [f] quatuor equis albis plerumque tracto inſiſtens [g] per Urbem ad Capitolium, pompa per circos, *Flaminium* primum, inde Maximum ducta [h], vehebatur praecedente Senatu, & comitante magna civium turba, qui omnes albis veſtibus erant induti [i]. Ante Imperatorem vehebantur ſpolia bellica, & imagines urbium ac regionum devictarum [k]. Eum etiam cur-

a *Val. Max. d. l. n.* 4. b *Liv.* XXVI. I. XXVIII. 9. XXXIX. 29. c *Id.* XL. *c.* 38. d *Dion. Halic.* III. *c.* 62. e *Horat. Od.* IV. III. *vſ.* 6. f *Id. Epod.* IX. *vſ.* 21. g *Ovid. Triſt.* IV. *El.* II. *vſ.* 53. *in qua elegia plurima ſunt de totius triumphi ratione.* h *Vid. Jos. de B. I.* VII. *c.* 24. i *Juven.* X. *vſ.* 45. k *Ovid. d. l. vſ.* 20. *Quinctil.* VI. *c.* 3. *Claud. de laud. Stilic.* III. *vſ.* 23.

rum praecedebant Reges, vel Duc
captivi cum ſua familia [a] catenis a
reis, vel argenteis vincti [b], eoſq
Imperator, ſtatim ac de foro in C
pitolium flectere iter inciperet,
carcerem duci, & ibi necari jub
bat [c]. Poſt hos erant victimae in
molandae. Imperatorem vero pr
xime ſequebantur ejus cognati &
fines [d]; & denique victor exercitu
ex quo, ſi quis praemium accepiſſe
illud prae ſe ferebat. Milites (
ſicuti omnes qui triumpho aderar
erant *laureati* [e]) acclamabant,
triumphe [f]; & carmina quaedam
umphalia, ac petulantia [g] in ipſ
Imperatorem canebant, ne nimi
ſibi placeret [h]; ac propter eandem
tionem ſervus quidam publicus eod
curru pone Imperatorem vehe
tur [i]: & faſcinus quoque ad plac
dam Nemeſin de curru depen
bat [k]; vel, ut alii, tinnabulum c
ſcu

a *Ovid. d. l. vſ.* 21. *ſqq. Propert.* II. I. v.
b *Vopiſc. Aurelian c. c.* 34. c *Cic. in V*
L. v. *c.* 30. d *Suet. Tib. c.* 6. e *Plin.*
N. xv. *c.* 30. f *Horat. Od.* IV. II. *vſ.*
g *Martial.* I. *n.* 4. *Suet. Jul. c.* 50. 51. h
Dionyſ. Halic. VII. *c.* 72. i *Juven.* x.
41. k *Plin. H. N.* XXVIII. *c.* 4.

utica; ſive flagro, ſi fides *Zona-
ræ*[a]. Ita per vias ſuffitu repletas[b]
; floribus ſparſas in Capitolium per-
ectus Imperator[c] ſacra faciebat,
obus albis a *Clitumno* maxime flu-
o petitis[d], & lauream in gremio
ovis deponebat[e]: quod poſtea eti-
n videtur factum, etiamſi non tri-
nphatum eſſet[f]. Tum quoque e-
ulum in Capitolio celebrabant; ad
uod invitati Conſules deinde roga-
ıntur, ut venire ſuperſederent; ne
ıis eo die, quo Dux triumphaſ-
t, majoris in eodem convivio eſſet
nperii[g].

Qui hoſtes mari viciſſet *Triumphum
Navalem* agebat; quod primum vi-
is Carthaginienſibus fecit A. U. 494.
. *Duillius*[h]: nam circa hoc tempus
rimum Romani cum claſſe mare in-
reſſi ſunt; quorum naves tunc *cau-
dicariae* ſunt dictae[i], quod *caudices*
rborum iis adhuc adhaererent; &

 inde

Ann. II. *in rebus Camilli.* b *Ovid. Triſt.* IV. II. *vſ.* 4. c *Ibid. vſ.* 55. d *Virg. Georg.* II. 146. e *Senec. conſ. ad Helv. c.* 10. f *Suet. Domit. c.* 6. g *Val. Max.* II. VIII. *n.* 6. *Plut. Quaeſt. Rom. n.* 79. *s. p.* 283. h *Flor.* II. *c.* 2. i *Feſt.* V. *Caudicariae. Senec. de brev. vit. c.* 13.

inde ejus claſſis dux *Appius Caude.* fuit dictus. In illius vero Duillii honorem columna fuit erecta, quae *Roſtrata* dicitur, quia *roſtra* navium ei erant adfixa, cujus hodieque inſcriptio in Capitolio legitur antiquiſſimum Latinae linguae monumentum [g].

Si legitima quadam conditione deficiente Senatus triumphum negaſſet aliquando in monte Albano triumphabant; quod primus fecit *Papirius Maſo* A. U. 522 [b].

Poſt Auguſtum Imperatorem raro triumphatum fuit; & fere non niſi ab ipſis Imperatoribus. Nam cum Agrippa Auguſti gener triumphum recuſaſſet, privati non amplius eum ambire ſunt auſi [a], quanquam tamen ſub Juſtiniano Imperatore *Beliſarium* ex devicta Africa triumphum egiſſe legamus [c]: aliis vero Ducibus, ſi bene rem geſſiſſent, ornamenta triumphalia ſunt conceſſa [d].

Si res triumpho minus digna foret, ve

a *Quod explicatum vid. a Ciacconio in Theſ. Graev. Tom.* IV. *n.* 1811. b *Val. Max.* III. *c.* 6. *n.* 5. c *Procop. Vandal.* II. d *Suet. Tib. c.* 9.

l ἀκονιτὶ, *ſine pulvere*, ſine certami- eſſet geſta, concedebatur *Ovatio*, ıae erat quaſi *minor* quidam *Trium- us* [a], (ὁ ἐλάττων θρίαμβος [b], & ὁ ζός θρίαμβος [c]) & in multis ab eo ferebat: nam Ovans pedibus ince- bat, vel equo vehebatur, non cur- ; myrto coronabatur, non lauro; *em*, non taurum immolabat, unde a *Ovatio* eſt dicta [d].

§. XIII. *Poenarum* [e] *irrogatio* Tri- nis & Praefectis cum conſilio ſuo; l etiam Imperatori [f] competebat, ıuo nulla erat provocatio [g]: quod nen poſt legem Porciam latam A. 556. aliter obtinuiſſe videtur [h]. niebantur autem milites vel *Caſti- tione*, vel *Ignominia*: *Caſtigatio* nſiſtebat in *mulctae dictione*, *pigno- captione*, vel denique *verberatione*. *rberatio* rurſus erat vel *ad mortem*, dicebatur *Fuſtuarium* [i], cum *fu- bus*, vel lapidibus, qui deliquiſſent, *De poenis militaribus.*

Ii 5 a

a *Gell.* V. *c.* 9. *omnino.* b *Dion. Halic.* VIII. c. 67. c *Id.* IX. *c.* 36. *Vid. eund.* IX. *c.* 71. *in f.* d *Serv. ad Aen.* IV. *vſ.* 550. e *Vid. de his praecipue totam l.* 3. *ff. de re milit.* f *Cic. de LL.* III. *c.* 3. *Dion. Hal. L.* XI. c. 43. g *V. Pighii annales ad eum annum.* h *Cic. Phillipp.* III. *c.* 6. *Liv.* V. *c.* 7.

a commilitonibus occiderentur o
graviora delicta; (exempli gratia
ob furtum, perjurium, praemiur
falſo poſtulatum, deſertionem, ar
morum amiſſionem, vigilias negle
ctas, &c.) vel *non ad mortem*; cu
cives *vite*[a], alio fuſte, vel etiam vi
gis ſocii caederentur[b]. Si plures pec
caſſent *Decimatio*[c], *Viceſimatio*, v
denique *Centeſimatio*[d] pro gravitat
delicti adhibebatur. *Ignominia* (po
nae autem plus turpitudinis, quar
cruciatus habentes, militiae maxin
conveniunt[e]) *ignominia*, inquam
erat, ut primo, cum hordum pr
tritico alicui daretur[f]; ſecundo, cu
aliquis ſtipendio, vel parte ejus[g]
privaretur, qui dicebatur[h] *aere a*
rutus, & haec poena potiſſimum er
infrequentium[i], hoc eſt, *eorum q*
a ſignis abſuiſſent; ad quod poenae g
nus etiam referri poſſet alterum, 1
ſcilicet ſtipendia militaria ante del
ctu

a *Juven.* VIII. *vſ.* 247. b *Livii Epit.* 5
c *Dion. Halic.* IX. *c.* 50. d *Capitol. M*
crino c. 12. e *Vid. Bernegg. ad. Juſt*
XXXII. *c.* 3. f *Liv.* XXVII. *c.* 13. *Suet. A.*
c. 24. g *Liv.* XL. *c.* 41. h *Varro ap. N*
c. 12. i *Facete alludit Cic. Verr.* V. *c.* 13

um facta procederent [a]. Tertium
nominae genus fuit, cum extra
llum tendere juberentur [b], quae
nidorum fere poena erat: quartum
m diſcincti [c] & turpi habitu, ut
oeminati proſtituerentur, quod ple-
nque fiebat in Principiis, ubi eti-
i reliqua ſupplicia peragi ſolebant [d]:
ue eo habitu aliquando etiam opus
ere coacti ſunt [e]. Denique ali-
ando ex honeſtiore militiae genere
minus honeſtum (ex Triariis exem-
gratia, in Haſtatos, vel Velites)
nſcribebantur [f]. Fuerunt etiam
ura poenarum genere; ſed mi-
s uſitata, quae ſilentio transmitti-
us.

§. XIV. Ultimum, quod in hac materia militari conſiderandum venit *Miſſio*, & *Exauctoratio*. *Miſſio* vel *juſta*, vel *injuſta*. *Juſta* rurſ eſt vel *honeſta*, quae fit emeritis ſpendiis [g]; (nam, qui ante id temps ſe ſubduxiſſet, morte, vel ſervitute

De miſſione & exauctoratione.

a *Liv.* XXVII. *c.* 11. b *Id.* X. *c.* 4. c *Id.* XXVII. *c.* 13. d *Suet. Aug. c.* 24. e *Plut. Lucull. p. m.* 501. *Frontin. L.* IV. *c.* 1. *n.* 45. f *Val. Max.* II. *c.* 7. *n.* 15. *ubi plura de hac materia viſu digna. Frontin. L.* IV. *c.* 1. *n.* 18. g *Vid. Liv.* XXIII. *c.* 25.

tute puniebatur [a]) vel *cauſaria*, q
fit ob morbum, vel vitium [b], & i
terdum honeſtae miſſioni praemiis
quatur. Honeſta miſſione miſſi
beneficiarios referebantur; & ex
ſaepe erant Evocati [c]: *Injuſta* *m*
ſio vel per gratiam ab Imperat
impetrabatur [d]; vel erat *ignomino*
cum ob crimen aliquis militia ſol
retur [e].

Sub Auguſto Imperatore in u
venit *Exauctoratio*, cum onere m
tiae, niſi pugnae ſoluti milites *V*
rani & *Vexiliarii* [f] fierent; &
vexilis plena militiae commoda
ſpectarent. *Miſſio* vero poſt haec t
pora fuit illorum, qui haec comm
da [g] accipiebant; quae ſub Aug
erant duodecim millia nummorum
ſtertiorum, ſive trecentorum Impe
lium [h]. *Praetoriani* vero milites
Auguſto inſtituti poſt ſexdecim an
viginti millia ſeſtertiorum, ſive qu
gentos Imperiales accipiebant:

u

a *Vid. Epit. Liv.* 55. b *L.* 2. §. 2. *ff. de*
qui not. inf. c *Vid. Caeſ. B. C.* III. *c.*
d *Liv.* XLIII. *c.* 15. e *d. l.* 2. *ff. Vid.*
de B. Afr. c. 54. f *Vid. omn. Graev. ad*
Phil. II. *c.* 40. *Tacit. Ann.* I. *c.* 36. g
Suet. Aug. c. 49. h *Dio L.* 55.

rique ſummae medium deduxit Cajus
1perator [a]; quippe cui ad incredi-
lem, quo gaudebat, luxum vix ul-
: opes ſufficiebant. Aliquando eti-
1, poſt bella praecipue civilia, agri
:l in Italia, vel in Sicilia ipſis ſunt
ti [b].

Suet. Cajo c. 44. b *Virg. Ecl.* I. *vſ.* 71. *Ho-
rat. Serm.* II. VI. *vſ.* 55.

SECTIO

SECTIO SEXTA

De Vita privata Romanorum.

CAPUT PRIMUM

De Re Veſtiaria.

De Toga. §. I. Praecipua & propria [a] ve Romanorum fuit *Toga*, cuti Graecorum *Pallium* [b]. Ea tem Quiritium ita propria fuit, pro *ipſo nomine Romano* ponatur ap Horatium *Od.* III. 5. quem loc imitatus videtur Florus IV. *c.* 2. *Togatus* abſolute pro *cive Roman* Erat autem Toga veſtis lanea, rotu da & clauſa, ſine manicis; unicoc injectu totum hominis corpus inv vebat, ita, ut dextrum brachium ſ perne exereretur, ſiniſtrum ima Togae oram ſublevaret; qua rati ne efficiebatur illud, quod dicitur

a *Suet. Aug. c.* 40. *ex. Virgilio. Lucan. L.* V. 386. b *Plautu. Curcul. A.* II. *S.* III. 9. c *Cic. in Verr. L.* II. *c.* 62. *&* *vid. il* *L.* V. *c.* 60.

ſ [a]. Toga non niſi in publico ge-
batur; & a divitibus quidem & de-
atis laxior [b], a pauperibus vero &
galioribus auguſtior [c]. Color To-
e ordinariae fuit *albus*; qui diſtin-
endus eſt a *candido*, ſive *ſplendente*,
alis erat cum cretam togae adde-
it; talemque geſtabant, qui magi-
atum petebant; unde appellati ſunt
ndidati, quemadmodum jam ſupra
ximus [d]: & hinc etiam *cretata am-
io* dicitur *Perſio Satyra* v. *vſ.* 177.
ſtis vero diebus togas recens latas
nebant; unde tunc *albati* [e] dice-
ntur: *albus* enim color gratus eſt,
ntrarius *niger*; unde *dies laetos albo*,
trarios nigro lapillo notare dicimus [f].
hinc etiam *albus* pro *homine probo*,
er pro *improbo* ponitur [g]. Lugen-
Toga *pulla* erant induti [h], quam
go nigram interpretantur; *Iſaa-
Voſſius* vero *ad Catulli Attin. vſ.*
23.

a *id. Ferrar. de Re Veſt.* I. *c.* 6. *Quintil. Inſtit.* I. *c.* 3. b *Hor. Epod.* IV. *vſ.* 8. & *Epiſt.* I. VIII. *vſ.* 30. *Cic. in Catil.* II. *c.* 10. c *Hor. piſt.* I. XIX. *vſ.* 13. d *Sect.* I. *c.* 7. §. 8. *Horat. Serm.* II. II. *vſ.* 60. f *Id. Od.* I. 6. *vſ.* 10. *Plin. H. N.* VII. *c.* 40. g *Catull.* . 94. *Horat. Serm.* I. *vſ.* 85. h *Juven.* III. *ſ.* 213.

23. putat fuiſſe *ferrugineam.* H
autem confundenda non eſt cum
ga ſordida, quae erat reorum [a];
ſoleta ſcilicet, & maculis inquin
ut ita miſerabiliores viderentur: u
ſqualor proprie reis tribui ſolet [b].
lim quidem Toga omnibus in pu
cum produentibus tam viris, qu
mulieribus erat communis [c]; ſed
tronae poſtea *ſtolis* ſunt uſae, t
meretricibus [d] (unde jocus Mart
II. *n.* 39. & x. *n.* 52.) & ancillis
lictis. Sub Imperatoribus jam i
ab Auguſto [e] Togae in deſuetudin
abire coeperunt; nec niſi ab hone
oribus fere, & ab eorum clienti
& anteambulonibus [f] ſunt uſurpat
& merito amiſſa libertate, &tiam
ſus ejus veſtis, quae liberorum t
tum fuerat, amiſſus eſt. Togae
rii generis fuerunt, ut primo loco
gimus de *Toga Praetexta*; cui liml
purpureus erat *praetextus.* Hac to
utebantur puellae [g] donec nuberei
pu

a *Vid. Liv.* XLV. *c.* 29. b *Juven.* XV. 135. c *S*
ad. Virg. Aen. I. *vſ.* 283. d *Horat. Serm*
II. *vſ.* 63. e *Suet. Aug. c.* 40. f *Mar.*
XIV. *n.* 123. g *Cic. in Verr. Act.* II. *c.*
Propert. IV. *El.* XII. *vſ.* 33.

ueri ad annum aetatis fere decimum ptimum [a] : unde *praetextata verba* cuntur *obſcoena*, quae coram tenera a aetate proferre neſas [b]; & *prae-xtati mores* idem ſignificant, quod *pudici* [c]. Nam magnam verecun-ie curam gerebant Rom. ita ut e-ebi etiam ſemper manum veſte co-berent [d]. Tum hi adoleſcentes *to-m virilem* (Graece [e] τέλειον ἱμάτιον) nebant, quae etiam *Pura* [f], & *bera* [g] eſt dicta. Qui autem eam nebant *Tirones* [h] dicebantur; & e actus hujus veſtis ſumendae, *rocinium* [i]; quod potiſſimum fiebat *beralibus* [k]: & tum quoque *bullam eam*, vel *ſcorteam*, ſi libertini eſ-ent [l], (*Macrobius loco in margine ci-o*, proprie dicit *lorum* pro *bulla* uſſe) quam de collo pendulam geſ-

 ſerant

d. Ald. Manut. de toga Rom. b *Feſt.* v. *raetextum. Suet. Veſp. c.* 22. c *Juven.* II. *ſ.* 170. d *Cic. pr. Cael. c.* 5. *Suid.* v. ΕΦη-*ſ*. e *Plut. Anton. p.* 949. C. f *Catull.* 69. g *Ovid. Triſt.* IV. *El.* X. *vſ.* 28. *Plin. H. N.* VIII. *c.* 48. i *Suet. Cajo c.* 10. *Ovid. Faſt.* III. *vſ.* 771. *ſqq. ubi cauſ-ſ hujus inſtituti reddit.* l *Macrob. Sat.* I. 6. *Aſcon. ad. Cic. in Verr. L.* I. *c.* 58.

ſerant, Diis laribus ſuſpendebant. Atque inde magno amicorum co[...]tatu in forum deducebantur, ut [...]tam civilem auſpicarentur; quod *for[...] attingere* dicit Cicero [b]: & *in for[...] venire* [c]. Praeterea Praetextam ge[...]bant Sacerdotum praecipui, ut P[...]tifices, Augures [d], Quindecim-[...] ſacris faciundis [e], Salii, &c. t[...] Magiſtratus majores [f], (& hi eti[...] in coloniis & municipiis) Magi[...] vicorum cum ludos curarent [g]; denique Senatores ludorum Roma[...]rum diebus.

Secundo, etiam fuit *Toga picta* [...]ro & purpura [h] opere Phrygio, q[...] triumphantium propria erat [i]; *Palmata* etiam quandoque dicta vi[...]tur [k]: licet alii eam diſtinguant[...] Dionyſius Halicarnaſſenſis *L.* v. *c.*[...]

59

a *Perſ. S.* v. *vſ.* 31. b *Famil* v. *n.* 8. xv[...] 16. c *Ibid.* XIII. *n.* 10. d *Vid. Cic.*[...] *Sext. c.* 69. e *Liv.* XXVII. *c.* 37. f [...] *poſt red. in Sen. c.* 5. g *Id. in Piſ. c.* 4. [...] v. *Praetexta. Liv.* XXXIV. *c.* 7. *locus dign*[...] *qui videatur.* h *Vid. Juven.* x. *vſ.*[...] i *Plin. H. N.* VIII. *c.* 48. k *Martial.*[...] *n.* 2. *Vid. omn. J. Rycq. de Capit. Rom. c.*[...] l *Vid. Emin. Norris epiſt. conſul. n.* 485. T[...] XI. *Ant. R. Graev.*

λὴν ποικίλην καὶ χρυσόσημον eam vo-
t; ἁλουργίδα χρυσόπαστον *Xiphil. in*
cerpt. Dion. Caſſii L. LVIII. πορ-
ύραν ἀστέρων χρυσῶν ἐνυφασμένων *Ap-*
in. Alex. in Punic. p. 59. ed. Tol-

Tertio, *Trabea* (quam τήβεννον vo-
: Dion. Halic. *L.* v. *c.* 47.) etiam
ogae ſpecies fuit; licet alii chla-
dem eam fuiſſe velint. Haec fuit
Deorum e ſola purpura; vel
gurum e purpura & cocco; vel
uique Regum e purpura [a] & al-
, quae poſtea etiam ab Equiti-
; [b] in tranſvectione uſurpata fuit;
umque maxime fuit propria [c].

§. II. Togae ſupponebatur *Tunica*, *De Tunica.*
ue etiam lanea erat & alba; ſed
ga anguſtior & brevior ad medium
citer crus pertingens: nec olim
nicas habebat, hoc enim delica-
m nimis & molle videbatur [d]; quod
poſtea tamen aliter obtinuit [e]; erat-
que virorum & foeminarum commu-
nis.

eton. ap. Serv. ad. Virg. Aen. VII. *vſ.* 612.
Dion. Halic. VI. *c.* 13. *Stat. Sylv.* IV. II.
. c *Vid. Lipſ. ad Tac. Annal.* III. *c.*
d *Vid. Suet. Jul. c.* 45. e *Vid. Serv.*
l Virg. Aen. IX. *vſ.* 616. *Cic. in Catil.* II.
10.

nis. Super hanc tunicam cingebar
tur, in publicum certe prodeunte:
nam domi fere erant diſcincti [a] : &
delicatiores quidem laxius [b] ; ita u
tunica magis dimitteretur [c]; quod ta
men probroſum & mollitiei indiciu
habebatur [d], & Maecenati olim vit
verſum fuit [e]. Soliti autem era
Romani duas plerumque tunic
(nam aliquando pluribus utebantur
geſtare, *exteriorem*, quae propr
Tunica; & interiorem, quae ſi vir
rum eſſet, *Subucula* [g], vel *Interula*
(recentioribus nempe; nam *Tertulli*
nus primus ea voce utitur [h]) ſi mu
erum, *Induſium* [i] dicebatur; & n
niſi poſterioribus temporibus e li
fuit: atque ideo (quia ſcilicet veſ
bus non niſi laneis utentes levi neg
tio ſordes contrahebant) frequentiſ
ime balneis utebantur; quod ex in
nitis veterum locis conſtat: ita ut
tia

a *Horat. Serm.* II. I. *vſ.* 13. b *Suet. Jul.* 45. c *Horat. Serm.* I. II. *vſ.* 25. d *V* *Plaut. Poen.* V. V. *vſ.* 24. e *Senec. Epi* 114. f *Suet. Aug. c.* 82. g *Horat. Epi* I. I. *vſ.* 95. h *Voſſ. de vitiis Serm. L* *L.* III. *c.* 16. i *Vid. Varr. de L. L.* I *c.* 30. *qui illud cum palla veſte mulie* *jungit.*

iam ditiores balnearia domi habe-
ent, eaque tum aeſtiva, tum hiber-
a [a]; nec unquam, niſi loti menſae
ccumbebant [b]. Infima plebs in Ur-
e [c]; & in agris & municipiis etiam
itiores tunica ſola fere erant conten-
[d]. *Tunica* autem *chiridota*, ſive
anuleata indecora priſcis & mulie-
ris [e] habebatur; praeſertim ſi etiam
ılaris eſſet [f].

Senatores gerebant *Tunicam lati-
'aviam*, hoc eſt, *eam, cui clavus
urpureus latior erat inſutus*; Equites
ero *anguſticlaviam* [g], cui *anguſtus* [h]:
hinc *latus*, vel *anguſtus clavus* pro
ſo ordine Senatorio, vel *Equeſtri* po-
itur [i]. Tribuni etiam militum ſub
mperatoribus in *Laticlavios* [k], &
Inguſticlavios [l], quorum minor erat
ignitas, fuerunt diſtincti. Erat au-
em *clavus* linea ad inſtar faſciae ob-
onga quadrata, non rotundus pan-

 nus,

Cic. *Att.* XIII. *n.* 29. b *Plaut. Amph.* II. II. *vſ.* 170. *Id. Stich.* I. III. *vſ.* 10. c *Horat. Epiſt.* I. I. *vſ.* 65. d *Juven.* III. *vſ.* 179. e *Virg.* IX. v. 616. *Gell.* VII. *c.* 12. f *Cic. Catil.* II. *c.* 10. g *Ovid. Triſt.* IV. *El. vſ.* 35. h *Stat. Sylv.* IV. V. *vſ.* 42. i *Vid. Vell. Paterc. L.* II. *c.* 88. *de Maecenate.* k *Suet. Domit. c.* 10. l *Id. Otth. c.* 10.

nus, aut fruſtum clavi capiti ſimile
quae linea a ſummo per medium pe
ctus ad imum porrigebatur; ut pro
bavit *Alb. Rubenius de Re Veſtiaria*
c. 2. & vid. Cl. *Graevium Praefatio*
ne ad Tom. VI. *Antiq. Rom.* Su
Imperatoribus Senatorum liberi u
nā cum virili toga latum clavum
ſumebant; unde *locus Ovidii mo*
do citatus eſt explicandus [a].

Tunica palmata erat purpurea cla
vum aureum *palmae* latitudine intex
tum habens. Haec triumphantium [b]
& Pompam circenſem ducentium pro
pria erat [c].

Tunica recta videtur fuiſſe ita text
ut fila a ſumma ad imam veſtem *dir*
ecta, non vero tranſverſa per media
veſtem ducerentur [d]: vel forte ita d
cta fuit, qnod non cingeretur, ſe
recta deflueret; quemadmodum *Po*
lux Onom. VII. *c.* 13. *n.* 48. περί χιτώ
νος ὀρθοςαδίȣ verba faciens docet
qui omnino videndus eſt. Dabatu
autem haec tunica tironibus cum to
ga pura [e]. §. III

a *Vid. & Suet. Aug. c.* 38. 94. *Dial. de Ora*
c. 7. b *Vid. Feſt.* v. *Picta.* c *Juven.* XI
vſ. 192. d *Vid. Feſt.* v. *Rectae.* e *Plin. H*
N. VIII. *c.* 48.

§. III. *Veſtis militaris* dicebatur *agum*, vel Graeca voce *chlamys* [a]; nde *ſaga ſumere* pro *ad bellum ſe pa-re* dicitur [b]: & *ſagarii* [c] vocantur, ui eas veſtes vendunt; Conſulares ero togati eſſe ſolebant, cum in ſa-is civitas eſſet [d]. Haec veſtis tuni-ae ſuperinduebatur, & fibula con-ectebatur: nec tantum militum, ed etiam iter facientium erat [e] mperatoris vero ſagum *Paludamen-um* dicebatur [f]; eratque purpureum, el [g] coccineum. Aliquando tamen rivatis etiam tribuitur paludamen-um [h].

De aliis veſtium generibus.

Chlamydi forma fere ſimilis erat *aena* [i], Graecis χλαίνη, quae, cum enſior veſtis ac villoſa eſſet, arcen-o frigori fere fuit adhibita [k]. Haec tiam hyeme in coenis & balneis tu-icae ſuperinjecta fuit [l]; (χλαίναν ιμάτιον ἐπὶ τῷ χιτῶνι vocat Pollux *On.* 'II. *c.* 13. *n.* 46.) atque ita forte

 haec

a *Plaut. Rud. A.* II. *S.* II. *vſ.* 9. b *Cic. Phil.* V. *c.* 12. *Liv. Epit.* 72. *& ſqq.* c *Schol. Juven. ad Sat.* VI. *vſ.* 591. d *Cic. Phil.* XIII. *c.* II. e *Plaut. Merc.* V. II. V f *Juven.* VI. *vſ.* 400. g *Horat. Epod.* IX. *vſ.* 27. h *Liv.* I. *c.* 26. XLI. *c.* 40. i *Feſt. hac. V.* k *Martial.* XIV. *n.* 134. l *Perſ.* I. *vſ.* 32.

haec eſt *Syntheſis*, ſive *Veſtis* [a] *con vivalis*; cujus aliquando apud vetere fit mentio [b].

Lacerna etiam denſa & villoſa ve ſtis ſub interitum demum Reipubli cae [c] uſurpari coepit; & initio tan tum in caſtris [d]. Fuit haec chlamy de longior & laxior; & in Urbe plu viae vel frigoris cauſſa togae [e], vel tu nicae ſuperinduebatur; eamque deli cati homines aeſtate leviorem habe bant, & ſuperbi coloris [f]. Hui plerumque jungebatur *Cucullus*, qu caput & humeros tegeret [g].

Paenula quoque tempore pluvi ſumebatur [h]; ſed ad tempora *Flavio-rum*, ſive Imperatoris Veſpaſiani fi-liorumque ejus extra Urbem tan-tum [i]. Haec fuit vel e pelle, & di-batur *Scortea* [k]; (δερματοχιτὼν, ſive δερματινὸς χιτὼν, *tunica pellicea* in *Gloſ-ſis*

a *Juven.* III. *vſ.* 283. b *Martial.* XIV. *n.* 141. *&* *alibi.* c *Vid. Cic. Phil.* II. *c.* 30. *Suet. Aug. c.* 40. d *Ovid. Faſt.* II. *vſ.* 746. *Pro-pert.* IV. *El.* III. *vſ.* 18. e *Juven.* IX. *vſ.* 28. f *Id.* I. *vſ.* 27. g *Id.* VI. *vſ.* 329. *Martial.* XIV. *n.* 137. h *Juven.* V. *vſ.* 76. i *Vid. Cic. pro Sext. c.* 38. *pro Mil. c.* 20. *Att.* XIII. *n.* 33. k *Martial* XIV. *n.* 128. v. *ut alii*, *n.* 130.

antiquis) vel e lana: eratque clau- ut toga, ſed ſtrictior & brevior, utroque brachio ſubducebatur. ec veſtis etiam a mulieribus ali- ndo geſtata fuit [a].

. IV. *Mulierum ingenuarum & ho- arum veſtis* fuit *ſtola* [b], ſive tuni- manicata & talaris, purpura [c] ple- ıque & ſegmentis, vel limbis au- ornata; ejusque imam partem *in- ı* adſuta ambiebat: unde hae voces, ı ſcilicet & *inſtita* quandoque *ca- oniam & gravitatem matronalem* ant [d]. *De veſtibus mulierum.*

ʾtolae circumjiciebatur pallii ge- [e], quod *Palla* vocabatur; & e, ut etiam Stola, ita mulierum pria erat [f], ut viri ſine probro ea non poſſent [g].

Jtebantur etiam mulieres Roma- *Mitra* [h] tegumento capitis, & eterea *Reticulo* [i]; quo comam co- ebant, quam matronae etiam *vit-*

Kk 5 *tis*

23. §. 2. *ff. de aur. arg. leg.* b *Horat. rm.* I. II. *vſ.* 99. c *Martial.* x. *n.* 5. *Horat. d. l. vſ.* 29. *Ovid. de Arte Am.* I. . 31. e *Ibid. vſ.* 153. f *Plaut. Men. A.* I. *S.* II. *vſ.* 96. g *l.* 33. *ff. de aur. g. leg.* h *Vid. Virg. Aen.* IX. *vſ.* 616. *Vid. Juven.* VI. *vſ.* 120.

tis ligabant; unde *Vittae* pro *inſign* *pudoris* [a] quandoque ponuntur. Capu tegebant *Flammeo*, praecipue nuben tes, quod olim lutei coloris erat [b] unde etiam a colore *flammeo Flamme um* dicebatur.

De calceis.

§. V. Initio Reipublicae Romar calceos altiores ex crudo corio geſta bant tam Senatores, quam alii, qu dicuntur *Perones*: ſed ſoli illi, qu Magiſtratum Curulem coeperant, cre pidas, ſive calceos humiliores *mu* *leos*, ſive *rubros*, aut *puniceos* ex alu ta [c]; quod tamen de diebus ſolemni bus duntaxat intelligendum videtu *Mullei* autem ſunt dicti, non a co lore; ſed quod repandi eſſent: nar μύλλος eſt καμπύλος, *flexus*, *incur* *vus* [d]. Poſtea vero Romani omn coeperunt uti calceis ex aluta: ſed pa triciorum calcei altiores [e] erant a medium uſque crus pervenientes, & quatuor corrigias, ſive ligulas habe bant [f]; cum plebejorum calcei un

cai

a *Vid. Ovid. de Arte* I. *vſ.* 31. b *Lucan.* I *vſ.* 360. c *Cato ap. Feſt. V. Mulle* d *Vid. Salm. ad Tert. de pall. p. m.* 39 *Voſſ. de Idol.* IV. *c.* 5. e *Horat. Serm.* VI. V. f *Iſid. Orig.* XIX. *c.* 34.

n tantum haberent [a]. Patriciorum em calceis *lunula* erat adſuta, ſive *a numeri centenarii*, quod initio ricii Senatores *centum* fuerint [b]; aque notam etiam ante aetatem ſe-oriam geſtabant [c]. Plebejorum em Senatorum calcei lunati qui-n non videntur fuiſſe; ſed tamen lebejis diverſi. In Urbe vero *ſo-i* duntaxat ſaepe fuiſſe videntur [d]. *ialia* veteres non habuerunt: ſed catiores, aut infirmiores crura ciis obvolvebant. [e].

id. Senec. de Tranquill. an. c. 11. b *Iſid. d.* c *Stat. Sylv.* v. 2. *vſ.* 28. d *Ho-it. Epiſt.* 1. 13. *Plaut. Truc. A.* 11. *S.* IV. *ſ.* 12. 16. e *Varro in Catone p.* 160. *ed. ot. ſive Durdr. ap. Non. p.* 138. *ed. opt. lant.* 1565.

CAPUT SECUNDUM.

De ratione Conviviorum.

I. Romani antiquiſſimis temporibus ad menſam ſedeat [a], quod a mulieribus verecun-e cauſſa aliquamdiu etiam retentum *De ratione accumbendi.*

rv. ad Virg. Æn. VII. *vſ.* 176.

tum fuit [a]: ſed poſtea aeque ac vi
menſae accubuerunt. Erat autem me
ſa Romanorum rotunda & humili
& pauperiorum quidem tripes [b]; la
tiorum vero citrea [c], aut acerna pe
eburneo affabre facto ſuſtentabatur
unde tales menſae *Monopodia* ſunt
ctae, quae inſano pretio emebantur
praeſertim ſi pluribus eſſent diſtinct
maculis [f]. Hae menſae cum ipſis fe
culis in triclinium illatae convivis *a*
ponebantur [g]; unde hoc verbum, (
Graecis παρατιθέναι) ut & ſimpl
ponere [menſarum propria vox fuit
Circum menſam tres plerumque le
erant diſpoſiti, unde *Triclinium*; i
rius duo, unde *Biclinium* [i] locu
ubi coenabatur, eſt dictus. Le
inſternebantur ſtragulis [k] magis a
minus pretioſis pro opibus convivat
ris; & in quoque lecto tres plerum

q

a *Val. Max.* II. *c.* I. *n.* 2. b *Horat. Ser*
I. III. *vſ.* 13. c *Martial.* XIV. *n.* 87.
ſqq. d *Juven.* XI. *vſ.* 121. *ſqq. Martial.*
n. 43. e *Plin. H. N.* XIII. *c.* 15. f *Sen*
de benef. XII. *c.* 9. g *Serv. ad Aen.* I.
220. h *Juven.* I. *vſ.* 141. *Martial* I.
43. i *Plaut. Bacch. A.* IV. *S.* IV. *vſ.*
k *Virg. Aen.* I. *vſ.* 699.

e erant convivae, rarius quatuor [a]; , ſi plures eſſent, ſordidum habetur [b]. Accumbebant veteres ſupeore corporis parte in cubitum reclita [c], inferiore porrecta; ita, ut priis conviva pedes pone dorſum ſendi extenderet, ille caput ad ıbilicum primi reclinaret pulvillo erjecto; & ſic alii porro: digniſſiıs autem habebatur locus medius [d], poſt hunc ſummus. Sed hic ritus ne ſingularis obiter eſt notandus, nſulem ſcilicet, ſi convivio alicui eſſet, in medio quidem lecto, ſed co infimo accubuiſſe, ut ita facilius ri, & negotia, ſi quae forte ſupernirent, expedire poſſet [e]. Convive vocati aliquando quoſdam invocos ſecum adducebant, qui *Umbrae* cuntur, quia ſicut *umbra corpus*, *ipſi vocatos convivas* ſequebantur [f]. l lectorum autem pedes ſedebant raſiti [g], vel etiam infimi ordinis a-mici,

a Horat. Serm. I. IV. vſ. 86. 4 Cic. in. Piſ. c. 27. c Horat. Serm. II. IV. vſ. 39. d Vid. Virg. Aen. I vſ. 697. e Plut. Sympoſ. II. 2. 3. f Horat. Serm. II. VIII. vſ. 22. & Epiſt. I. V. vſ. 28. g Plaut. Stich. A. III. S. VI. vſ. 33.

mici [a], & denique etiam pueri [b].

Ante coenam lavare [c] ſolebar Romani, quod luxurioſi etiam po coenam faciebant [d]. Mox *veſte coenatoriam* [e], ſive *Syntheſin* ſu mebant; & ſoleas pedibus dem bant [f].

De ipſa coena.

§. II. *Coena* antiquiſſimis temp ribus quidem ſimpliciſſima fuit, e pulte [g] ſcilicet plerumque, vel ol ribus [h]; ſed poſt auctas Romanoru opes in tres partes diviſa eſt. Prin fuit *Guſtus*, ſive *Guſtatio* [i]; qua ci appetitum moventes potiſſimum a ponebantur [k], & praeterea etiam *va*; unde proverbium apud Hor *Serm.* I. III. *vſ.* 6. *cantare ab o uſque ad mala*, hoc eſt, *per totu convivii tempus.* Haec pars coen etiam *Antecoena* [l], vel *Antecoenium* eſt dicta; ut & *Promulſis* [n], qu *mu*

a *Suet. vita Terentii.* b *Id. Aug. c.* 63. *Claud. c.* 31. c *Juven.* VI. *vſ.* 419. *Pla Perſ.* I. II. 10. d *Hor. Epiſt.* I. VI. *Juven.* I. V. 143. e *Martial.* XIV. *n.* 1 f *Id.* III. *n.* 50. g *Juven.* XIV. *vſ.* 17 *Plin. H. N.* XVIII. *c.* 8. h *Juven.* XI. 79. i *Petron. c.* 31. k *Martial.* XI. *n.* l *Cic. Famil.* IX. *ep.* 16. *fin.* m *Apul. M tam.* II. *p. m.* 106. n *Petron. c.* 24.

ulſo primam ſitim ſedabant [a]: unde *omulſide aliquem conficere* ſignificat *liquem initio ſtatim coenae ſaturum ddere* [b]. Hanc ſequebatur ipſa *Coe-a* proprie ita dicta, cujus praecipu-m ferculum *Caput coenae* [c] diceba-ur. Qui autem fercula in menſa omponebat *ſtructor* [d] dicebatur, & raecis τραπεζοποιὸς [e]; qui vero ea indebat, *Carptor* [f], Graecis χειρο-μων [g]; illudque accurata diligentia ebat [h]. Denique apponebantur *Men-e ſecundae*, ſive *Pomorum* [i]; in qui-us erant *Bellaria*, & ſimilia.

Initio coenae *Magiſtrum* ſorte lege-ant [k], (*Thaliarchum* vocat Horati-[l]) qui leges convivio ferret, & mo-m bibendi ſtatueret [m]; ac, quo iiſque ordine amores ſuos propone-t [n], ediceret: unde *regna vini ſorti-talis* dicit Idem *Od.* I. IV. *vſ.* 3. quae *magiſteria* vocat Cato apud Cice-

Horat. Serm. II. IV. *vſ.* 24. b *Cic. Fam.* IX. *n.* 16. c *Martial.* X. *n.* 31. d *Juven.* V. *vſ.* 120. e *Athen.* IV. *p.* 170. *ex Philem.* f *Juven.* IX. *vſ.* 110. g *Id.* V. *vſ.* 121. h *Ibid. ſeq.* i *Serv. ad Virg. Aen.* I. *vſ.* 723. k *Horat. Od.* I. IV. *vſ.* 18. l *Od.* I. IX. m *Id. Od.* II. VII. *vſ.* 25. n *Propert.* III. *El.* IX. *vſ.* 27.

Ciceronem *de Seneƈt. c.* 14.

Convivae ſertis floreis [a], vel m[r]teis erant redimiti; &, ſi delicat[io]r coena eſſet, unguentis perfundeb[a]tur [b]: quin totum quoque triclini[um] floribus ſaepe conſpergebatur.

Inter coenandum luxurioſi quid[em] homines laſcivas ſaltationes [c], pan[to]mimos, vel gladiatores ſpeƈtabant [d]; frugaliores vero aliquid legi curabant [e]; vel comoedos [f], aliosque poëtas [a]diebant [g]: tum etiam plerumque m[u]ſicam adhibebant [h].

Olim Romani, frugaliores certe [i], ſemel tantum quotidie [k] cibum ca[pie]bant [l], hora ſcilicet nona [m] diei [na]turalis, ſive noſtra circiter ter[ti]a. Poſtea acceſſerunt *Jentaculum*, qu[od] primo mane ſumebant [n]; *Prandi[um]* circa horam ſextam ſumptum, qu[od] coe[na]

a *Juven.* v. v. 36. b *Id.* XI. *vſ.* 22. *Ho[r].* *Od.* II. 7. *Tibull.* I. VIII. 51. c *Ju[v].* XI. *vſ.* 162. d *Plut. ſympoſ.* VII. *quaeſt.* *Liv.* IX. *c.* 40. e *Juven.* XI. *vſ.* 178. *P[lin.]* *Epiſt.* I. 15. III. I. VI. 31. f *Vid. Perſ.* I. *vſ.* 30. g *Suet. vita Terentii.* h *Ho[r].* *Od.* III. *vſ.* 18. i *Cic. Tuſc. Q. V. c.* *Sall. Or.* I. *ad Caeſ.* k *Serv. ad Aen.* IV. 84. l *Sall. or.* I. *ad Caeſ. c.* 43. m *M[ar]tial.* IV. *n.* 8. n *Vid. Salm. ad Vopiſc. Tac[it].* *c.* II.

coena frugalius; *Merenda* [a] inter prandium & *coenam*; & denique poſt coenam *Comeſſatio* [b], quae tamen non niſi gulonum & diſſolutorum hominum erat [c]; quibus omnibus vomitandi conſuetudine facile ſufficiebant: licet etiam frugaliores vomitu ſaepe poſt coenam uſi fuerint [d]. Et hic ὡς ἐν παρόδῳ monendum eſt *convivia tempeſtiva* dici, quae a luxurioſis, vel etiam frugalibus, qui amicorum ſermonibus delectabantur, maturius inibantur [e]; *intempeſtiva* vero, quae in multam noctem protrahebantur [f], unde non audiendus eſt *Salmaſius ad Vopiſci Florianum c.6.* qui ubique, ubi apud veteres *intempeſtivorum conviviorum* mentio occurrit, *tempeſtiva* reponi jubet.

§. III. *Potus* Romanorum ordinarius erat *Vinum*, cui temperatiores aquam admiſcebant, luxurioſi vero unguenta, vel aromata [g]: eamque aquam vel frigidam, vel etiam calidam [h]; *De potu.*

L l imo

a *Iſidor. Orig.* XX. *c.* 2. b *Vid. Suet. Domit. c.* 21. c *Id. Vitell. c.* 13. d *Vid. Cic. pro Dejotaro c.* 7. e *Id. Cat. Maj. c.* 14. f *Suet. Cajo c.* 45. g *Juven.* VI. *vſ.* 303. *Plin. H. N.* XIII. *c.* 3. h *Juven.* V. *vſ.* 63.

imo haec in deliciis habebatur [a]. V- num autem a Conſulibus, quibus n- tum erat, denominabatur [b]. Mag- ſter convivii, ut jam diximus, leg bibendi ferebat; ſcilicet quot cyatl biberent, & in cujus honorem [c]: q honor fere praeſtabatur vel amicae vel viro alicui inſigni [e]. Aliquando t annos ſibi precabantur, quot cyath ſumerent [f]: aliquando rurſus partib aſſis numerum poculorum denot- bant [g]: aliquando denique tot cyath bibebant [h], quot literis nomen eju in cujus honorem bibebant, conſl- ret. Sed eo caſu cyathos tot, qu bibere vellent, in unum poculum m- jus congeſſiſſe videntur [i]. Tum ſae jubebat, Thaliarchus, ut quisque epc poculo ſuo quaeſtionem quandam moenam proponeret [k]: & denique eu

C

a *Plaut. Curc. A.* II. *S.* III. *vſ.* 13. *& in Mil.* III. *S.* II. *vſ.* 22. b *Hor. Od.* III. VII. *Plin. H. N.* XIV. 4. c *Plaut. Stich. A.* V. IV. *vſ.* 27. d *Martial.* I. *n.* 71. e *Horat.* (III. XIX. *vſ.* f *Ovid. Faſt.* III. *vſ.* 531. *cus feſtivus.* g *Martial.* I. *n.* 27. h *Id.* I. *n.* 37. i *Vid. Hor. Od.* III. XIX. II. *H* *de l'Ac. des bell. lettr. T. I. p.* 166. *ed. d'An* k *Vid. Cic. de ſeneƈt. c.* 14. *Gell.* XVI *c.* 2.

i contra leges convivii feciſſet cyai unius eductione mulctabat [a], quod *lpa potare magiſtra* dicebant. Et a etiam luſuum genera uſurpabant, , exempli gratia, *cottabum*; cum ni reliquiis e calice in pavimentum ofuſis ſonum elicere conarentur [b]. lii vero aliter hunc luſum explicant. udus etiam erat, quo recentis mali nina digitis primoribus veluti ejalantes, ſi triclinii lacunar attigiſ-ıt, bene; ſin minus, male de amoous ſuis augurabantur [c]. Menſis cundis illatis *libabant* Diis, quos enſae adeſſe credebant [d]; vel etiam nicis honoratis [e]; hoc eſt, *paullum ni ex patera in menſam, vel in term profundebant; voto pro eorum proritate addito* [f]. Et menſam ipſam cram credebant veteres, quia ejus mmunione hoſpitalitas & amicitia, ae praeſtantiſſima hominibus a Deo

 data

a *Horat. Serm.* II. II. *vſ.* 123. *vid. tamen quae ad hunc loc. notavit Celeb. R. Bentlejus.* b *Vid. Plin. H. N.* XIV. *c.* 22. c *Horat. Serm.* II. III. *vſ.* 273. d *Ovid. Faſt.* VI. *vſ.* 306. e *Horat Od.* IV. V. *vſ.* 31. *Ovid. Faſt.* II. V. 637. f *Tibull.* II. I. *vſ.* 31. *Ovid. Faſt.* II. *vſ.* 637.

data ſunt, conciliantur [a]. Unde eti am jurantes convivae manu menſam veluti aram, tangebant [b]. Imo ima gunculas quasdam Deorum in men ſis, vel juxta eas ponebant; qual fuit *Hercules Epitrapezius* [c].

a *Vid. Schol. ad Lycophr. vſ.* 132. *ſqq. Juve* II. *vſ.* 110. b *Ovid. Amor.* I. IV. *v* 27. c *Stat. Sylv.* IV. 6.

CAPUT TERTIUM.

De Pecunia veterum Romanorum.

De pecunia in genere. §. I. Antiquiſſimi Romani, ut et am aliae gentes, pecun ſignata uſi non videntur; ſed vel pe mutatione mercium [a], praecipue *p coris*; unde etiam verba emendi Gra ce proprie hoc ſignificant, ut ἀϱνι μαι, *dato agno aliquid permuto*; ὠνο μαι, *dato aſino*; πωλῶ, *dato equuleo* vel metallorum certum pondus adh buerunt, unde varia monetae nomi *pondus* etiam notant: ut apud Rom n

a §. 10. *Inſtit. de empt. & vend.* b *Vid. C ſaub. ad Cic. Att.* I. I.

Pag 529.

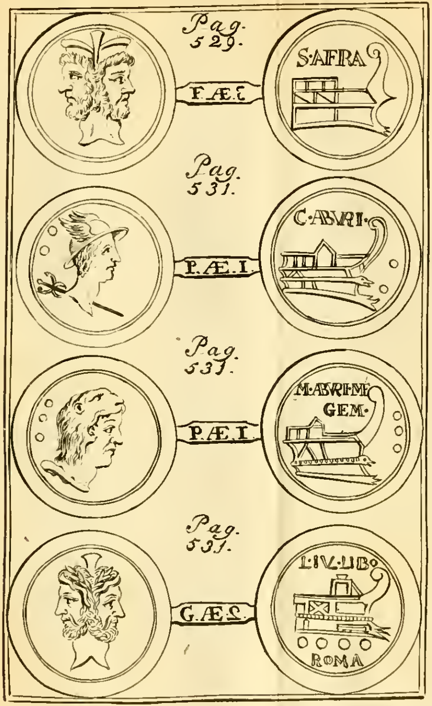

os *As* & quae inde deducta ſunt; a-
ud Graecos *Talentum* & *Mina*; apud
Iebraeos *Siclus* &c. Imo etiam hodie
pud nos, *Francos*, *Anglos*, & alios,
lem, puto, obtinet.

Primus *Aes* Romae ſignavit Rex
ervius Tullius nota *pecudis*, unde
uoque *pecunia* eſt dicta [a]; licet alii
inducti inſcriptione nummi, quem
:cenſent Plinius *H. N.* XXXIII. *c.* 3.
: Ovidius *Faſtorum* I. *vſ.* 239. &
uae forma in nummis antiquis fre-
uentiſſime conſpicitur [b]) Jano id
lſo tribuant. Argentum primo ſi-
natum fuit A. U. 484. [c] vel, ut a-
, A. 499. (alii vero nummum ar-
enteum primum a Servio Tullio con-
atum dicunt [d]) Aurum vero ſexa-
nta circiter annis ſerius [e].

§. II. *Nummus aereus* fuit *As*, ejus- *De nummo aereo.*
ue partes: nam *As* dicitur *omne ſoli-
um, quod in partes aliquotas dividi-
r*; quemadmodum *ſemiſſem Africae*
xit Plinius *H. N.* XVIII. *c.* 6. Hic

a Ovid. *Faſt.* V. *vſ.* 281. *Pomp. Sabinus ad Virg. Ecl.* I. *vſ.* 33. b *Vid. Vaill. gente Afrania n.* 2. *Albia. n.* I. *&c.* c *Epit. Liv.* 15. d *Varro p.* 72. *ed. Dordr.* 1619. e *Plin. H. N.* XXXIII. *c.* 3.

As primis quidem temporibus erat libralis [a], & ſolebat *appendi*, ſi ſumma ſcilicet majuſcula foret; unde *pendere* pro *ſolvere*, *expenſum ferre*, *tabulas accepti & expenſi*, & ſimilia dicimus [b]. Inde etiam *ſtipendia* a *ſtipe pendenda*, *impendia* ſimiliaque dicuntur. Sic etiam στατὴρ Graecis denominatur a verbo ἵστημι, *pondero*; τάλαντον a ταλάω. Quin & Hebraeorum *Sicli*, ut jam innuimus, inde deducuntur [c]. Primo bello Punico ſextantarii aſſes facti ſunt lege *Papiria*, ſecundo unciales, & demum circa A. U. 575. ſemunciales [d]. As noſtra moneta valebat quatuor circiter chalcos; poſt legem vero Papiriam duo & ſemiſſem. Partes aſſis primus ſignavit Tarquinius Superbus; (ut quidem colligunt ex Feſto v. *Ratitum*) eaque ſunt *Triens*, aſſis *tertia* pars; *Quadrans*, aſſis *quarta* pars navis notam habens [e], qui etiam *Teruncius* dictus eſt; & denique *Sextans* [f] *ſexta* aſſis pars: quae partes in Trien

t

a *Dion. Hal.* IX. *c.* 27. b *Vid. omn. Plin. l.*
b *Vid. Steph. Morini exercit. de linguis c.* 1
p. 269. d *Plin. d. l.* e *Ovid. Faſt.*
Faſt. vſ. 239. f *Liv.* II. *c.* 33.

:e quatuor, in Quadrante tribus, n Sextante duobus punctis notan-:ur [a].

§. III. *Argenteus nummus* erat *De-narius*, qui valebat nobis circiter ſex ſtuferos; & *Drachma Attica* paullo major erat: alii vero aequalem ſtatu-unt [a]. Hic etiam aliquando *Bigatus* [c] & *Quadrigatus* [d] a nota *Bigarum*, aut *Quadrigarum* ei impreſſa [e] eſt dictus. *Tetradrachmus* autem Atticus valebat tres circiter denarios [f]; x Graecis etiam Στατὴρ dicitur [g]. Dimidius Denarius [h] *Quinarius* dicitur; vel etiam *Victoriatus* [i] a ſigno *Victoriae*, quod prae ſe ferebat. Quarta pars Denarii dicitur *Seſtertius*, quaſi *nummus ſemis tertius* [k], qui duos aſſes cum ſemiſſe (noſtra moneta circiter ſtuferum unum cum dimidio) valebat: hic κατ᾽ ἐξοχὴν etiam *Nummus* — *De nummo argenteo & aureo.*

a *Vid. Vaillant. G. Aburnia n.* 3. 4. *&c. Julia. n.* 70. b *Plin. H. N.* XXI. *c.* 34. *Vid. Liv.* XXXIV. *c. Vid. not. ad Poll. On.* IX. *c.* 6. *n.* 60. c *Liv.* XXIII. *c.* 15. d *Id.* XXII. *c.* 52. e *Plin. H. N.* XXXIII. *c.* 3. f *Liv.* XXXIV. *c.* 52. g *Matth.* XVII. 27. h *Varro de L. L.* IV. IV. *c.* 36. i *Voluſius Moecianus in Theſ. Graev. T.* XI. *n.* 1708. k *Ibid.*

mus dicitur, quia frequentiſſimus eju in rationibus uſus fuit: &, quod minutiſſimum id fere pecuniae genus eſſet, *nummo ſeſtertio aliquid alicui addicere* in auctionibus ſignificat, *nullo vel viliſſimo pretio rem aliquam emptori facere* [a]. Seſtertii nota fuit haec LLS. [b] vel potius IIS. ſignifican *duas libras & ſemiſſem*; quae poſtea vulgo in hanc HS. corrupt fuit.

Aureus nummus ſub Imperatoribu *ſolidus* [c] dictus valuit *denarios vigint quinque*, ſive noſtra moneta *floreno Carolinos* ſeptem cum dimidio Hic etiam ſaepe abſolute *Nummus* dicitur [e].

De ratione ſupputandi. §. IV. *Ratio ſupputandi* apud Romanos fuit duplex, per *Aſſes* nempe & frequentius per *Seſtertios*. Per *Aſſes* ſupputatio fiebat vel *expreſſo* Aſ ſiun

a *Cic. pro Rab. Poſt. c. 17. & ibid not. in ea Graev.* b *Vid. Probum de notis Rom. inte auctores linguae Lat. a Gothofredo edito.* c *l. 5. §. 6. ff. de his qui eff. vel dej. comparata cum §. 1. Inſt. de obl. quae q. ex del. naſ* d *Vid. Suet. Oth. c. 4. collat. c. Tac. Hiſt. 1 c. 24.* e *Vid. Plaut. Men. A. II. S. II vſ. 16.*

ium nomine, vel *tacito*; ut cum di-
imus, exempli gratia, *binos aeris*[a],
entum aeris, &c. ubi ſemper intelli-
endi *Aſſes*. Ad *Seſtertios* quod atti-
et, primo ſciendum eſt, *Seſtertios*
naſculino genere ſignificare *ſingulos*
ummos ſeſtertios; *Seſtertia* vero neu-
ro genere[b], quando ſubauditur vox
ondo[c], *ſingula millia nummorum ſe-*
ertiorum; exempli gratia, *centum*
ſtertii ſunt *floreni* ſeptem cum di-
idio; *centum ſeſtertia* ſunt 7500.
oreni: ſic *mille ſeſtertii* faciunt *florenos*
5: *mille ſeſtertia* faciunt *florenos*
5000. atque ita porro. Secundo,
um adverbio numerandi utimur ſin-
ula ſeſtertia centuplicantur: & ſic
cies ſeſtertium idem valet, quod
ille ſeſtertia, ſive *decies centies millies*
ummorum ſeſtertiorum[d]; *quadragies*
ſtertium ſunt *quater mille ſeſtertia*,
ve *centies mille nummi Philippaei.*

§. V. *Specimina* quaedam *divitia-*
m, & *Luxus* Romanorum ſubjicie- *De divitiis & luxu Rom.*
us[e]. *Quadragies ſeſtertium* (100000.
L l 5 *Phi-*

a *Liv.* XXXIII. c. 42. b *Horat. Epiſt.* I. XII. *vſ.* 80. c *Vid. Gronov. de ſeſt.* I. c. 4. d *Vid. Martial.* I. *n.* 103. e *Vid. Meurſ. de luxu Rom.* c. I.

Philipp.) in margaritis geſtantem *Lol-liam Paulinam* vidit Plinius [a]. *Sexa-gies ſeſtertium* (150000. *Philippaeis* aeſtimatum fuit convivium Imperato-ris *Veri* [b]. *Sexcenties ſeſtertium*, ſiv *quindecim centena millia Philippaeorum* in gulam abſumpſit *Apicius* [c], qui tur demum rationes inſpicere coactus ſu perfuturum ſibi ſeſtertium centie (*Philippaeorum* 250000.) computa-vit: & velut in ultima fame victuru ſi ſeſtertio centies vixiſſet, venen vitam finivit narrante *Seneca conſ. a Helviam c.* 10. qui tamen ſeſtertiu millies in culinam eum congeſſiſſe d cit. *Bis millies*, ſive *quinque million Philippaeorum* poſſedit *Craſſus* [d] agris & pecunia, praeter ſupellect lem & ſervos: itaque negabat loci pletem eſſe [e], niſi qui reditu annu legionem tueri poſſet, ſive, ut al dicunt, exercitum [f]. *Ter millies*, ſ ve *ſeptem milliones & dimidium* ha buit *Seneca* [g] ille *Philoſophus*. *Quat mi*

a *Ipſe H. N.* IX. *c.* 35. b *Capitol. in Ve c.* 5. c *Martial.* III. *n.* 22. d *Plin. H. N.* XXXIII. *c.* 10. e *Ibid.* f *Plut. Cra p. m.* 544. *Dio L.* XL. g *Tacit. Ann.* II *c.* 42.

millies, hoc eſt, *decem milliones Lentulus Augur* [a]. *C. Caecilius Claudius Iſidorus* teſtamento ſuo edixit, quamvis multa civili bello perdidiſſet, tamen ſe relinquere ſervorum quatuor millia centum & ſexdecim, juga boum tria millia ſexcenta, reliqui pecoris ducenta quinquaginta ſeptem millia, in numerato H. S. ſexcenties [b]: ſive *Philippaeos* 150000. *Vigeſies ſepties millies*, hoc eſt, circiter *ſexaginta ſeptem milliones Philippaeorum* a Tiberio Imperatore relictos non toto vertente anno ſucceſſor ejus Cajus abſumpſit [c]. Imo vitae etiam frugalioris homines incredibiles quandoque ſumptus feciſſe leguntur: ſic Cicero menſam citream habuit, quae conſtitit *HS. decies*, ſive 25000. *Philippaeorum* [d]: idem domum a Craſſo emit *HS*. xxxv. ſive 87500. *Philippaeorum*. Julius Caeſar aliquando duas tabulas emit *octoginta talentis*, ſive *florenorum* 120. *millibus* [e]. *T. Annii Milonis* aes alienum fuit *ſeſtertium ſeptingenties*, quod facit noſtra moneta *flore-*

a *Senec. de benef.* II. *c.* 27. b *Plin. loc. cit.* c *Suet. Calig. c.* 37. d *Plin. H. N.* XIII. *c.* 15. e *Ibid.* VII. *c.* 38.

florenorum 4375000.[a] Poſtremum autem hujus rei exemplum hoc elegans eſto: M. Antonius diſpenſatori ſuo juſſerat, ut decies HS. amico cuidam egenti numeraret; cum vero diſpenſator ſummae magnitudine obſtupefactus, ut eam Antonio oſtenderet argentum in medio propoſuiſſet, praeteriens Antonius rogavit, *Quid hoc rei eſſet?* Ille autem, *id quod donari juſſerat*, reſpondit. Tum malignitatem ejus conjectans Antonius, *Ego vero*, inquit, *majorem ſummam decies putavi Hoc exiguum eſt. Itaque alterum tantum adjicito*[b].

De Talento & Mina. §. VI. Licet *Minae* & *Talenta* Graecorum propria fuerint, frequens tamen eorum in ſcriptis Romanorum fit mentio. *Talenta* quaecunque conſtiterunt *Minis* ſexaginta ſui generis: cum ergo Mina *Attica* (nam de aliarum gentium Talentis tacebimus) valuerit *Drachmas*, ſive *Denarios*, (ut jam exiguum diſcrimen quod inter hos nummos fuit, mittamus) centum, qui faciunt nobis florenos triginta, palam eſt Talentum

a *Plin. H. N.* XXXVI. *c.* 15. b *Plut. M. Ant. p. m.* 917. *E.*

um valuiſſe florenos *Hollandicos* 800 [a].

§. VII. Ut jam etiam breviter aliquid de *Ponderibus* & *Menſuris* Romanorum dicamus, rerum omnium unum pondus ipſis exſtitit, ſcilicet *Libra*; cui voci ſynonyma ſaepe ſunt *As* [b] & *Pondo* [c]. Haec tamen poſtrema vox aliquando ponitur pro *pondere in genere*: & determinatur per vocem adjunctam. Sic, ex. gr., *Columella* dicit [d] *mentae viridis* pondo libram; & *abſinthii* pondo libram [e] &c. *Plautus* vero [f], *Neque piſcium ullam* unciam pondo *hodie cepi*. *As*, ſive *Libra* ad pondus *Pariſienſe* exacta valuit uncias $10\frac{1}{2}$ [g]. Et dividitur in 12. *Uncias*: eaeque Unciae partes Librae faciunt ſuis nominibus diſtinctas. Sunt autem ſequentes [h]: *Uncia* ab *uno*: *Sextans*, ſexta pars Aſſis: *Quadrans*, quarta: *Triens*, tertia: *Quincunx*, quinque unciae: *Semiſſis*: *Septunx*, ſeptem unciae: *Bes*, octo, cujus vocis

De Ponderibus & Menſuris.

a *Vid. Gronov. de pec. vet. L.* III. *c.* 3. b *Varro de L. L.* IV. 36. c *Plin. H. N.* XVIII. 7. d *L.* XII. *c.* 5. e *Ib. c.* 35. f *Rud. A.* IV. *S.* II. v. 8. g *Lud. Savotus de numm. ant. P.* III. *c.* 23. h *Varro l. d.*

cis origo eſt obſcurior [a]: *Dodrans*; As dempto quadrante, id eſt, novem unciae: *Dextans* dempto ſextante, ſive decem unciae: *Deunx* dempta uncia, id eſt, undecim unciae. Unciae autem partes anxie recenſere medici potius ſit, aut Praefecti monetae, quam a nobis requiratur. Itaque dicemus tantum, Unciam continuiſſe *Semuncias* duas, *Duellas* tres, *Sicilicos* quatuor, *Sextulas* ſex, *Drachmas* octo, *Scripula* aut *ſcriptula* viginti quatuor [b]. *Libella* idem quod As valebat, & erat moneta argentea [c] *Sembella*, libellae dimidium, & *Teruncius* idem quod Quadrans [d].

Menſurarum *cavarum* maxima fui *Culeus* [e] viginti tenens Amphora *Amphora* tamen, ſive *Quadrantal* harum menſurarum praecipua, & ce terarum fere norma fuit: & cepit a quae, vel vini octoginta pondo Amphorae dimidia pars *Urna* dicitu nam capiebat *Sextarios* 24 [h]. cur Am

a *Vid. tamen Scalig. ad Feſt. hac V.* b *Vid. Lu Paetum de Rom. & Graec. pond. L.* V. *n.* 166 *T.* XI. *Graev.* c *Plaut. Capt.* V. I. 2 d *Varr. l. d.* e *Plin. H. N.* XIV. *c.* 4. f *Plau Curc. I.* II. 15. g *Feſt. V. Publica pondera & V. Quadrantal.* h *Colum.* XII. *c.* 20.

Amphora 48. Sextarios contineret. Octava pars amphorae dicebatur *Congius*, qui ita cepit Sextarios ſex, *Heminas* duodecim. Sextarius denique, ſicuti As dividebatur in 12. partes, quae *Cyathorum* nomine intelliguntur; & tantum continebant, quantum uno hauſtu commode bibi poſſet [a]. *Cyatho* paullo majus erat *Acetabulum*, quod quartam partem Heminae capiebat [b]. *Modius* ſolis aridis metiendis inſerviebat [c]: & capiebat tertiam partem Amphorae; ſive aquae ut vini libras $26\frac{2}{3}$. (Frumenti pondus, quod ceperit, tradere incertius eſt; cum granum a grano plurimum differat) Quatuor modii erant *menſum* ſervorum menſtruum [d]. Eſt autem Modius ſexta pars *Medimni* Attici [e].

Menſurae *Intervallorum* ſunt vel partes Pedis, vel ex multiplicatione Pedis oriuntur. *Pes* dividitur in quatuor Palmos [f]: *Palmus* in quatuor

a *Martial.* I. 71. IX. 93. b *Plin. H. N.* XXI. c. *ult.* c *Vid. Luc. Paetum de Rom. & Gr. menſ. L.* III. *T.* XI. *A. R. Graev.* d *Cato de R. R. c.* 56. *Donat. ad Ter. Phorm.* I. I. e *Cic. Verr. L.* III. *c.* 46. *Nepos vita Att. c.* 2. f *Vitruv. L.* III. *c.* I.

tuor *Digitos* [a]; licet quoque, quem admodum As, ita pes in 12. unc divisus fuerit. *Cubitus* conſtabat ſ palmis, ſive ſesquipede [b]: *Paſſus* h bet quinque pedes porrectos [c]: mille paſſus faciunt *Milliarum*, qu tertia pars eſt Milliarii *Hollandici*, ve unius horae itineris; quarta ve pars Milliarii *Germanici*. *Stadium* menſura pedum 125. Graecoru propria fuit. *Jugerum* [d] erat me ſura agrorum patens in longum p des 240. in latum pedes 120. qui co ficiunt pedes quadratos 28800. *Ac* eſt dimidia pars jugeri.

a *Frontin. expos. formar. p.* 30. 37. *ed. C ſii.* b *Vitruv. l. d.* c *Colum. de R. R* 1. d *Ib.*

CAPUT QUARTUM.

De Nuptiis Romanorum.

De ſponſalibus.

§. I. Qui apud Romanos uxor ducturus erat, ab eo, cujus poteſtate ea erat, eam matrimonium ſibi datum iri *ſtipu batur*; & alter, ſi conveniret,

ſt

ſpondebat; qui contractus mutuus *Sponſalia* dicitur [a]: dum autem de iis ageretur *Sponſus Speratus*, *Sponſa* vero *Sperata* dicebantur [b]. Sponſalia nudo conſenſu perfici poterant [c]: ſed plerumque tamen in tabulas referebantur, eaeque praeſentium annulis obſignabantur [d]. Tum ſponſus *annulum pronubum* quaſi arrhae [e], ſive pignoris [f] loco Sponſae dabat; qui Plinii [g] aetate ferreus, poſtea aureus fuit. His peractis dies nuptiis eligebatur: certi enim dies mali ominis habebantur, ut omnes Kalendae, Nonae, Idus [h], & qui dies eas proxime ſequuntur; tum Majus menſis [i], Parentalia, Saliorum feſtum, &c.

§. II. *Nuptiae contrahebantur* tribus modis, *Uſu* nempe, *Confarreatione*, & *Coëmptione*. Primo *Uſu*, vel *uſurpatione* contrahebantur nuptiae, *De ipſis nuptiis.*

 cum

a *L.* I. *ff. de Sponſal.* b *Vid. var. not. ad Ter. Heaut. A.* IV. *S.* V. *vſ.* 26. *Epiſt.* XI. *vſ.* 21. XXI. *vſ.* 59. c *L.* 4. *pr. l.* 7. *ff. eod.* d *Juven.* II. *vſ.* 119. & VI. *vſ.* 25. e *L.* 38. *pr. ff. de ritu nupt. l.* 3. *Cod. de Sponſal.* f *Ib.* V. 27. g *Ipſe H. N.* XXXIII. *c.* I. h *Macrob. Saturn.* I. *c.* 15. i *Ovid. Faſt.* V. *vſ.* 490.

cum mulier matrimonii cauſſa ann
integro & continuo cum viro fuiſſet
Et talis mulier differt a *Concubina*
quod haec conſuetudinis tantum gra
tia habetur; quae res ex habentis a
nimo plerumque cenſetur [b]: quan
quam in liberae & honeſtae mulier
conſuetudine ſemper nuptiae intell
guntur [c]. Secundo fiebat Matrimo
nium *Confarreatione* (φαρράκια dic
Dionyſius Halicarnaſſenſis II. *c.* 25.
cum certis verbis adhibitis, teſtibu
decem praeſentibus, ſolemnique ſa
crificio (in quo *farre* utebantur) co
ram Pontifice peracto, mulier in ma
num viri conveniebat [d]: & huic con
farreationi contraria fuit *Diffarrea
tio* [e], cum matrimonium ſimilibus r
tibus ſolveretur. Hic autem erat an
tiquiſſimus & digniſſimus matrimon
contrahendi modus; unde γάμος κα
τὰ τοῦς ἱεροῦς νόμους dicitur [f]. Den
que *Coëmptione*, hoc eſt, *imaginar
empt*

a *Ibid.* III. *vſ.* 395. *Gell.* III. *c.* 2. b *L.*
ff. de connub. c *L.* 24. *ff. de ritu nupt. l.* 3
ff. ad L. Jul. de adult. d *Servius Danie*
in Virg. Georg. I. *vſ.* 31. *& omn. Tac. An*
IV. *c.* 16. *& ibi Lipſ. Cic. Topic. c.* 3. e *Fe*
ea. V. f *Dion. Halic.* II. 25.

emptione & venditione [a] fiebant nuptiae, quando nummis dicis cauſſa adhibitis, mulier in poteſtatem viri tranſibat.

§. III. Nullae Nuptiae fiebant niſi adhibitis *Auſpicibus* [b], & ſacris ante rite peractis, praeſertim Junoni *nuptiarum praeſidi* [c]: in quibus ſacris *fel* ex victima abjiciebant, ut ita omnem *amarorem* a nuptiis abeſſe debere ſignificarent [d]. Sponſae [e] coma cuſpide *haſtae* dirimebatur; vel, ut *fortes* genituram ominarentur; vel, quod *haſta* Junoni ſacra eſſet; vel denique in memoriam raptus Sabinarum [f]. Tum coronabatur ſponſa [g]; & cingulo laneo cingebatur, quod ſponſus deinde in lecto nuptiali ſolvebat; idque faciebat taciturnus & taxim [h]: & hinc *zonam ſolvere* pro *pudicitiam mulieris imminuere* dicitur [i]. *De nuptiarum ſolemnibus.*

 Indu-

a *Serv. d. l. Cic. pro Mur c.* 10. b *Juven.* x. *vſ.* 336. c *Virg. Aen.* x. *vſ.* 59. d *Plut. praecept. conjug. p. m.* 141. *E.* e *Plut. Romul. p. m.* 26. *Ovid. Faſt.* II. *vſ.* 592. f *Plut. Romulo p. m.* 26. g *Catul carm.* 62. h *Varro ἐν γεροντοδιδασκ. p.* 108. *ed. Dordrecht.* i *Theocr. Id.* XXVII. *vſ.* 54. *Ov. ep. Phyll. vſ.* 119. *V. etiam Scriv. ad pervig. Ven. vſ.* 26.

Induebatur etiam tunica recta, qualem prima texuerat *Caja Caecilia*, quae eadem *Tanaquil* [a]. Denique etiam *flammeo* pudoris ergo obnubebatur [b]. Ita ornata virgo e gremio matris, vel proximae cognatae abripiebatur [c]; tum, ut videtur, verecundiae cauſſa, ne ultro nuptum ire videretur; tum, ut ita raptus Sabinarum exprimeretur: atque ita veſperi [d] ad *domum* ſponſi *deducta* domicilium mutabat [e]; unde Junoni *Domiducae* cognomen adhaeſit [f]. Puer tres patrimi & matrimi *Paranymph* dicti ſponſam deducebant [g]; quorur unus facem [h], ſive taedam [i] *pinear* (non *ſpineam*, ut male legitur in quibusdam editionibus *Catulli carmine i nuptias Juliae & Manlii*; & exig ratio, quia *pinus* eſt arbor reſinifera non vero *ſpina*; atque ita jam olir correxit magnus *Scaliger*, licet fatea multos eſſe, qui e *Spina* fuiſſe d car

a *Plin. H. N.* VIII. 48. b *Lucan.* II. *vſ. J ven.* VI. *vſ.* 224. c *Catull. carm. d.* d *I carm.* 63. e *L.* 38. §. 3. *ff. ad munici* f *Auguſt. de C. D.* XII. *c.* 13. g *Ibid.* XI *c.* 18. h *Hom. Il.* Σ. *vſ.* 492. i *Sen Med. vſ.* III.

cant [a]) taedam, inquam, *pineam* manu tenebat [b]; reliqui duo nubentem: illas autem faces Ovidius *Epiſt.* *Her.* XI. *vſ.* 101. eleganter vocat *maritas.* Hi paranymphi autem Graecis etiam νυμφευταὶ & πάροχοι dicuntur: item νυμφαγωγοὶ; licet eo vocabulo etiam matrimonii contrahendi amici & amicae interpretes veniant; quae etiam προμνήστριαι & προμνηστρίδες dicuntur [c]. Comitabantur praeterea Sponſam ancillae cum colo, fuſo & ſtamine [d] in laboris futuri argumentum: nam ad nullum opus niſi lanificii obligabantur Romanorum uxores [e]; eique etiam feminas principes deditas fuiſſe diſcimus ex exemplo *Lucretiae* apud Livium I. *c.* 57. [f] & Auguſti Imperatoris, quem haud tenere alia veſte uſum, quam ab uxore & ſorore & filia neptibusque confecta tradit Suetonius *ejus vita c.* 73. Atque inde etiam in aede *Sangi* lana

 cum

Vid. Rev. Fabric. Bibl. Graec. L. III. *c.* XXVI. *p.* 634. *Turn. adv.* XXI. 29. *Meziriac. ad epiſt. Ovid. p. m.* 189. *Plin. H. N.* XVI. 18.
b *Vid. Propert.* IV. *El.* XII. *vſ.* 46. c *Vid. Bud. comm. ling Gr. n.* 1089. *F.* d *Plin. H. N.* VIII. *c.* 48. e *Plut. Romul. p. m.* 26. *D.*
f *Ovid. Faſt.* II. *vſ.* 746.

cum colo & fuſo Tanaquilis reginae
ſervata eſt [a]. Tum cognati, vicini,
amici magno numero nuptialem pom-
pam ducebant [b], ſive *officium* [c] nu-
ptiale celebrabant aliquid utenſilium
donum nupturae quisque ferentes
puer vero impubes *Camillus* [d] dictu
in vaſe operto, quod *Cumera* [e] dice
batur, crepundia naſcituro infan
portabat: quae erant ornamenta quae
dam infantis collo appendi ſolita
Aedium fores & poſtes frondibus
floribus & aulaeis erant ornatae [g]; a
quas cum acceſſiſſet ſponſa, interro
gata quaenam eſſet, reſpondebat, *U*
bi tu Cajus, ego Caja [h]; quod, u
vulgo interpretantur, ſignificaba
Ubi tu dominus & paterfamilias, ibi
go domina & materfamilias [i]: erat
nim ex lege Romuli omnium bon
rum & ſacrorum cum marito part
ceps [k]: & hinc *Domina* abſolute p

ſpo

a *Plin. H. N.* VIII. *c.* 48. b *Claudian.*
nupt. Hon. & Mar. vſ. 286. c *Juven.*
vſ. 132. *Suet. Cal. c.* 25. & *Claud. c.*
d *Varro de L. L.* VI. *c.* 3. e *Feſt. ea*
f *Plaut. Mil. A.* V. V. 6. *Ciſtell. A.* IV. *S.*
II. g *Juven.* VI. *vſ.* 79. & 226. h *Qu*
til. Inſtit. I. *c.* 7. i *Plutarch. quaeſt. R*
p. m. 271. k *Dion. Halic.* II. *c.* 25.

ſponſa, vel *uxore* dicitur [a].

Tum laneis vittis poſtes aedium ſponſa [b] ornabat, & adipe lupino, vel ſuillo [c] eos *ungebat*; (qua ratione faſcinationem averti credebant) & hinc *Uxor*, quaſi *Unxor* eſt dicta [d]. Limen non tranſibat ſponſa, ſed ſuper illud tollebatur [e], ut quaſi invita mariti domum ingredi, nec ad pudicitiae imminutionem convolare videretur [f]: vel, quia limen Veſtae Dearum caſtiſſimae erat ſacrum [g], quod ita non conveniebat calcari ab ea, quae virginitatem jamjam eſſet amiſſura. Ingredienti domum Sponſae dabantur *Claves*, quibus notabatur *cura rei domeſticae* [h]; tum *aqua* & *ignis* ei offerebatur [i], quia ex humore & calore omnia gigni putabant [k]: & hac

a *Catull. carm-* LXII. 31. *Virg. Aen.* VI. v. 397. b *Lucan.* II. *vſ.* 352. *Serv. Aen.* IV. 458. c *Plin. H. N.* XXVIII. *c.* 9. d *Serv. ad Virg. Aen.* IV. *vſ.* 466. e *Plut. Romul. p. m.* 26. *D.* & *Quaeſt. Rom. n.* 29. f *Lucan.* II. *vſ.* 358. g *Vid. Serv. ad Virg. Ecl.* VIII. *vſ.* 29. h *Vid. Cic. Philipp.* II. *c.* 28. i *L.* 66. §. 1. *ff. de don. int. vir.* & *ux.* k *Vid. Ovid. Faſt.* IV. *vſ.* 762. *ſqq.* & *Varr. de L. L.* IV. *c.* 10.

hac aqua nubentium pedes lavabantur [a]. Deinde ſponſae, ejusque comitibus a Sponſo dabatur coena nuptialis [b], quemadmodum in ſponſalibus Sponſa, vel ejus parentes [c] coenam dabant. In hac coena tibicines adhibebantur, & convivae *Talaſſionem* [d], vel *Talaſium* invocabant [e] (ut Graeci *Hymenaeum* [f]) in memoriam *Talaſſii* [g] cujuſdam, qui cum uxore ſua a Sabinis rapta per multos annos feliciſſime vixerat: vel ob *lanificii* mentionem [h], quod Graecis ταλαϛία dicitur. Mox *nuces* [i] pueris ſpargebantur, cujus rei ratio veriſſima videtur fuiſſe, ut ita *res ludicras* ſe relinquere teſtarentur [k]: & propterea etiam puppas ſuas Veneri conſecrabant ſponſae [l]. Pueri vero carmina quaedam obſcoena & laſciva cantabant, *Feſcennina* [m] dicta; vel quoc

a *Serv. ad Aen.* IV. 167. b *Juven.* VI. *vſ* 203. c *Cic. epiſt. ad Quint. fr.* II. *n.* 5 d *Vid. Martial.* I. *n.* 35. e *Plut. Romul p. m.* 26. *B.* f *Serv. ad Aen.* I. 655 IV. 99. 316. g *Liv. I. c.* 9. h *Plut Quaeſt. Rom. p. m.* 271. *E. Varro ap. Feſt* v. *Talaſio.* i *Catull. carm.* 62. k *Vid Perſ. S.* I. *vſ.* 10. l *Perſ.* II. 70. m *Senec. Med. vſ.* 113.

uod ab urbe *Feſcennina* primum alla-
eſſent; vel, quod *faſcinum*, ſive
tes magicas, quibus ſponſo ſaepe
oceri credebant, averterent. De-
um nupta a *Pronuba* [a] (quae erat
ulier univira [b]) in *lecto geniali* (ita
cto vel a *genendo*, ſive *gignendo*, vel
uod *Genio* ſacer eſſet) collocaba-
ur [c]; & idem lectus poſt celebratas
uptias *Adverſus* dicebatur [d]: quia
empe erat e regione januae [e]. Diſ-
edenti autem *officio* ſive amicis a coe-
a abeuntibus munuſcula auferenda,
ve *apophoreta* dabantur [f]. Poſtridie
uptiarum epulae apud novum mari-
um reſtaurabantur, quae *Repotia* ſunt
cta [g]; & novae nuptae munera a
ognatis & affinibus mitebantur [h],
ui a marito viciſſim Apophoreta ac-
piebant: denique nova uxor li-
ertatem uxoriam auſpicans in do-
no mariti rem divinam faciebat [i].

Catull carm. 62. *verſ. fin.* b *Feſt.* v. *Pronubae.* c *Juven.* x. *vſ.* 334. *Tac. Ann.* xv. 37. d *Propert.* IV. *El.* XII. *vſ.* 85. e *Vid. Laber. ap. Gell.* XVI. 9. f *Juven.* VI. *vſ.* 203. *Martial. indice L.* XIV. g *Horat. Serm.* II. II. *vſ.* 60. h *Vid. l.* 13. *ff. de admin. & per. tut.* i *Macrob. Saturn.* I. *c.* 15. *in f.*

De divortio & repudio.

§. IV. Atque ita quidem matr monium *contrahebatur* ; *ſolvebat* vero, praeterquam morte etiam *D vortio*, ut ſponſalia ſolvebantur *Rep dio* [a]. *Repudium renunciantis* (ita nim loquebantur [b]) formula haec rat, *Conditione tua non utor* [c]; na *conditio* proprie de *pactione nuptiaru* dicitur [d]. Et hoc caſu vir arrha, m lier duplo arrhae pretio mulctab tur [e]; ſed ſi neuter repudio cauſſa dediſſet [f] mulcta ceſſabat. Divor um, ſi a parte mariti fit, dicitur ἀπ πομπή; ſi a parte uxoris ἀπόλειψις Divortium lege Romuli viris, n vero mulieribus permiſſum fuit, mulier veneficio circa prolem uſa f iſſet; ſi alienam pro ſua ſuppoſuiſſe ſi adulterium feciſſet [h]; ſi inſcio m rito vinum bibiſſet [i]. Eaque cau in amicorum conſilio examinari ſo

b

a *L.* 101. §. 1. *l.* 191. *ff. de V. S.* b *Pl Aul. A.* IV. *S.* X. *vſ.* 53. c *L.* 2. §. 2 *de divort.* d *Plaut. Aul.* III. V. *Stich* II. 81. e *L.* 5. *Cod. de ſponſal.* f *L.* 3. 5. *eod. tit.* g *Vid. Salmas. de uſur. c Kuhn. ad Polluc. L.* VIII. *c.* VI. *Segm.* h *Plut. Romul. p. m.* 31. i *Gell.* X. *c. Vid. Plin. H. N.* XIV. 13.

bat [a]. Sed licet lege permiſſum eſſet primus tamen divortium feciſſe legitur circa A. U. 520. *Sp. Carvilius Ruga* ob uxoris ſterilitatem [b]: poſtea vero admodum frequentia Romae divortia fuerunt [c]. Hoc caſu dos a marito reddebatur, & tabulae ſponſalitiae frangebantur [d]. Divortii formula erat, *Res tuas tibi habeto* [e]: ejusque ſignum erat, ſi vir uxori claves adimeret [f]. Si autem ſine mulieris culpa factum eſſet Divortium, dos integra reſtituebatur; ſin contra pro ſingulis liberis ſexta pars ad dimidium dotis uſque retinebatur [g]: ſed adulterae dotem, ejusque tertiam partem, & dona antenuptialia maritus retinebat, ſi filii non eſſent [h].

a *Val. Max.* II. IX. *n.* 2. b *Id.* II. I. *n.* 4. c *Juven.* VI. *vſ.* 223. *ſqq.* d *Id.* IX. *vſ.* 75. e *L.* 2. §. 1. *ff. de divort.* f *Vid. Cic. Philipp.* II. *c.* 28. g *Paulus* II. *Inſtit. libr. tit. de dotibus.* h *Novell.* CXVII. *c.* 8.

CA-

CAPUT QUINTUM.

De Gentibus, Familiis, & Nominibus Romanorum.

De gentibus & familiis Romanorum.

§. I. G*entis* (cujus ſynonymum e *genus*, quemadmodum *fa miliae ſtirps* [a]) appellatio apud Rc manos latius quam *Familiae* patebat ita ut una *Gens* plures plerumque *Fa milias* complecteretur [b]: exempli gr: tia in gente *Cornelia* fuerunt Cornel *Maluginenſes*, *Scipiones*, *Lentuli Dolabellae*, *Rufini*, qui poſtea *Sullae Scapulae*, *Cinnae*, *Merulae*: ſed Cin nae, Merulae, Dolabellae plebeji fı iſle videntur. In gente *Licinia* fu runt *Craſſi*, *Luculli*, *Muraenae*, ſic porro in aliis. Aliquando aute: eveniebat, ut in eadem gente ali: familiae eſſent patriciae, aliae pleb jae cognominibus diſtinctae [c]. Sic verbi gratia, in gente *Tullia* fueru praeter alios *Longi* & *Cicerones*, il patricii: (*M'* enim *Tullius Longı* Cor

a *Cic. pro Ligar. c. 5. Id. Bruto c. 16. Suet. Ju c. 6. Id. Galba c. 3.* b *Liv. XXXVIII.* c *Vi Tacit. Ann. III. c. 48.*

Conſul fuit A. U. 253. [a] quo tem-
pore ſolis patriciis aditus ad honores
patebant) hi vero plebeji: in Clau-
diorum gente clariſſima plures patri-
ciae familiae fuerunt, *Regillenſes*,
Pulchri, *Nerones*; *Marcellorum* vero
plebeja, & quidem patriciis ejuſdem
gentis familiis longe clarior. Hujus
autem rei cauſſa erat primo diverſa
generis origo, cujus rei exemplum
eſt in *Sulpiciis* [b]; ſecundo, ſi patri-
cius aliquis ſe ad plebem contuliſſet,
quod ſaepe ab hominibus factioſis
fiebat, ut ita plebejos honores cape-
re, & inimicos ſuos tribuniciis actio-
nibus vexare poſſent; quemadmodum
fecit inſignis ille, non virtute, ſed
ſceleribus P. Clodius [c]. *Octavia* eti-
am gens e patriciis ad plebem ſe con-
tulit; ac rurſus magno intervallo per
Divum Julium ad patriciatum re-
diit [d]. Tertia hujus diverſitatis cauſ-
ſa fuit civitatis beneficium; qui enim
civitate donati erant, cum liberti,
tum etiam quibus virtutis cauſſa id
tributum erat, patricii non fiebant;
ſed

a *Liv.* II. *c.* 19. *Ipſe Cic. in Bruto, ſive clar. o-
rator. c.* 16. b *Tacit. loc. prox. d.* c *Suet.
Jul. c.* 20. d *Id. Aug. c.* 1.

ſed plebeji (ut omnes a Sulla civita donati) licet ejus, cujus, benefic in civitatem venerant, nomen adſu merent [a]. Addunt quidam his cauſ etiam adoptionem, ſed minus recte nam verum quidem eſt, adoptaticiu adoptantis conditionem ſecutum fu ſe, ſed hoc perſonam ejus non exc debat: ita ut adoptaticii etiam dup cem tribum haberent, unam, in q nati, alteram, in quam adoptati fu rant [b]. Gentes vero ſingulas, & F milias Romanorum hic recenſere i ſtituti noſtri brevitas non patitur. l num etiam obſervandum eſt, *no homines* fuiſſe dictos, qui primi ſuis familiis ad honores pervei rant [c].

De nominibus Rom. §. II. Romani nobiliores cert tribus fere uſi ſunt *Nominibus* [d]; *Pr nomine* ſcilicet, *Nomine* proprie dic & *Cognomine* [e]; quibus aliquando gnomen unum, vel plura addeba Ex his *Praenomen* ſingulas perſon *Nomen* ſingulas gentes, *Cognomen* ſ

gu

a *Cic. ad Famil.* XIII. *n.* 36. b *Vid. Gr ad Cic. ad Att.* IX. *n.* 16. c *Cic. pro Clu c.* 40. *Plut. Cat. Maj. init.* d *Auſon. C pho ternario vſ.* 80. e *Juven.* V. *vſ.* 17

ulas familias notabat: *Agnomen* vero
roprie eſt illud, quod in adoptione
x antiquo nomine retinetur, ut *Sci-
io* in *P. Cornelio Scipione* a *Q. Caeci-
o Metello* adoptato; qui tum dictus
t *Q. Caecilius Metellus Scipio* &c. [a]
que uni alicui perſonae ex eventu ali-
uo impoſitum familiae ejus deinceps
haerebat. Exemplo res clarior fiet:
Iagnus ille Carthaginienſium domi-
or dictus fuit *P. Cornelius Scipio A-
icanus*; ubi *P.* quidem, ſive *Publi-*
, eſt praenomen; *Cornelius*, no-
en; *Scipio*, cognomen; agnomen
ro *Africanus*, quod a devicta *Africa*
onoris ergo ei eſt datum. Hujus fi-
us, cum infirma eſſet valetudine,
erisque careret cognatum ſuum a-
optavit *L. Aemilii Pauli*, illius qui
erſen Macedoniae Regem vicit fili-
n; qui inde *P. Cornelius Scipio A-
icanus Aemilianus* eſt dictus: ubi
emilianus alterum eſt agnomen, ut
tris naturalis memoria retineretur,
ejus gentili nomine formatum:
: vulgo a ſcriptoribus *Africanus
inor* dicitur; ſed hoc nomen ei vi-
nti non eſt datum; verum poſteri,
ut

[a] *Vid. Graev. Praef. ad T. II. Ant. Rom.*

ut a ſuperiore Africano diſtingue:
tur, eo ſunt uſi. Alterum exempl
habemus in *Q. Fabio Maximo*;
tribus agnominibus quandoque de
gnatur: *Ovicula* enim puer etiamn
a *morum manſuetudine*; *Verruco*
deinde a *verruca*, quae ei in ſuperi
labio erat enata eſt dictus [a]: & de
que *Cunctator* appellatus fuit; qu
Hannibalis impetum *cunctando* [a],
praelii aleam vitando fregerit. H
tamen verum eſt, *nomen* ſaepe
am pro *cognomine*, aut *agnomine* uſ
pari [c].

Praenomen eſt, quo fratres, aut
qui ſunt ejuſdam familiae, inter ſe
ſtinguuntur: ſicut fratres fuerunt *P*
blius, & *Lucius* Scipiones quorum
le Africanus, hic Aſiaticus eſt dic
agnati *Cajus* Julius Caeſar Dicta
perpetuus, & *Lucius* Julius Ca
Conſul A. U. 689. Erat autem
norificum aliquem praenomine ſalu
re [d]: forte quod ſervi eo carebar
quodque liberti, quamvis praenon
a

a *Plut. ejus vit. init.* b *Ennius Ann.* XII
ex eo Virg. Aen. VI. *vſ.* 845. *ſqq.* c *Q*
ctil. Inſtit. L. I. *c.* 4. d *Horat. Serm.*
V. *vſ.* 32.

adepti, raro tamen aliter, quam cognomine, quod fere ex ſervitute retinebant, appellabantur [a]. *Nomine* dignoſcuntur *Gentes*, ut *Julii*, exempli gratia, & *Cornelii*: *Cognomine* vero *Familiae* ejuſdem gentis, quemadmodum in gente Fabia fuerunt Fabii *Ambuſti*, *Rulliani*, *Gurgites*, *&c.* *Agnomen* denique, ut dixi, ab eventu aliquo impoſitum poſteros etiam ſequebatur, & ſaepe etiam *Cognomen* dicitur [b]. His autem omnibus nominibus ſaepe etiam addebatur nomen Tribus, ut jam ſupra dictum eſt [c]. *Praenomina*, quod ad uſum tironum notandum, aliquando literis ſingularibus notabantur [d], ut *A. Aulus*, *C. Cajus*, (quae litera inverſa ita Ɔ. mulierem *Cajam* [e] ſignificat) *D. Decimus*, *N. Numerius*, *&c.* aliquando binis, ut *Ap. Appius*, *Ti. Tiberius*; aliquando denique ternis; ut *Mam. Mamercus*, *Ser. Servius*, *Sex. Sextus*:

a *Facete Perſ.* Sat. v. *vſ.* 78. b *Vid. Cic. pro Muraena c.* 14. *& in ſomn. Scip. c.* 2. *Iac. Perizon. animadv. Hiſt. c.* 2. c *Vid. Supr. Sect.* I. *c.* I. §. 3. d *Vid. Plut. Quaeſt. Rom. p. m.* 288. e *Quintil. Inſtit.* I. *c.* 7. *Vid. tamen etiam Petr. Servium ap. Cl. Graevium Praef. ad T.* II. *Ant. Rom.*

M. ſingulare ſignificat *Marcum*; haec vero nota *M'*, vel etiam altera M, *Manium.* Origo autem horum praenomium a Grammaticis peti poteſt. E ſingularum Gentium nomina unde petita ſint in hocce compendio noſtro explicare putidum foret. Cognomina vero vel ab *animo* ducuntur, ut *ſapientia Cato*; (*Catus* enim veteribus *ſapiens* dicebatur) vel a *virtute* aut *moribus*, ut *Frugi*, *Gurges*, *Nepos*, *Pius*, &c. vel ab *arte*, ut *Pictor*, vel ab *eventu*, aut *facto aliquo ſingulari*, ut Papirius *Praetextatus*, ita dictus, quod in *praetexta* aetate arcanum tegere potuiſſet; (ſi modo verum ſit, quod de eo narratur [a]) a *Tremellius Scrofa* ab eventu facetiſſimo, quem narrat *Macrobius* loco in margine citato; vel a *corporis habitu*, ut *Calvus*, *Craſſus*, *Macer*, &c. vel a *ſacerdotiis*, ut *Augurinus*, *Camillus*, *Flaminius*, *Sacerdos*; vel a *Piſcibus*, *Orata*, *Muraena* [b]; vel denique a *frugibus*, vel *agrorum cultu*, (qui priſcis Romanis honeſtiſſimus habebatur) ut *Lentuli*, *Piſones*, *Cicerones*, &c.

§. II

a *Apud Macrob. Saturn.* I. *c.* 6. b *Varro de R. R.* III. 3. *Colum.* VIII. 16.

§. III. *Mulieres* olim quidem Praenominibus uſae videntur [a]; ſed poſtea gentili tantum nomine fere ſunt dictae: ita, ut ſi unica eſſet filia *Cornelia*, verbi gratia, vel *Tullia* diceretur, ſi duae, altera *Cornelia Major*, altera *Minor*: ſi plures denique, numeri nota, ut *Prima*, *Secunda*, *Tertia* [b], *Quarta* diſcernerentur: & hoc aliquando ὑποκοριστικῶς, ut *Quartilla* [c], &c. Non tamen haec nomina ſemper ordinem denotarunt; ſed verorum praenominum naturam habebant; aeque ac in viris *Quintus*, *Sextus*, *Decimus* [d]. Et nomina quidem infantibus *die luſtrico* [e] imponebantur, qui puellis erat octavus, pueris nonus: praenomina vero pueris non ante quam togam virilem ſumerent, puellis non ante quam nuberent, imponi moris fuit [f]. *De mulierum & ſervorum nominibus.*

Servi aut *naſcebantur*, aut *fiebant*; qui enim *naſcebantur* ex ancilla alicujus domini ſui fiebant, quia partus

 ſequi-

a *Feſt.* v. *Praenominibus. Vid. Voſſ. de Arte Gramm.* III. 7. b *Suet. Jul. c.* 50. c *Petron. c.* 16. *ſqq.* d *Vid. Perizon. anim. hiſt. c.* 3. *p.* 111. e *Feſt. hac.* v. *Suet. Ner. c.* 6. *Plut. Quaeſt. Rom. n.* 100. f *Val. Max. de nominibus.*

ſequitur ventrem & pater plerumque incertus eſt: licet inter ſervos *nuptiae* proprie non eſſent; ſed eorum commercium *contubernium* proprie dicebatur, ipſique *contubernales*. *Servi* autem *domi nati Vernae* & *Vernaculi* dicebantur, & procaciores plerumque erant, quia ſcilicet ipſis plus, quam aliis, indulgebatur. *Fiebant* ſervi vel *captivitate ex hoſtibus* [a], vel *venditione* ut ſi pater filium ſuum venderet quod olim paſſim permiſſum, poſte niſi in extrema famis neceſſitate con ceſſum non fuit, & ne ſic quidem niſi etiamnum a matre rubentem [b] Servi antiquiſſimis temporibus paull aliter inflexum domini praenomen fe rebant, ita ut *Lucipores*, verbi gra tia, *Marcipores*, &c. dicerentur quaſi *Lucii*, vel *Marci pueri* [c], hc eſt, *ſervi*: nam *puer* pro *ſervo* ſir ullo aetatis reſpectu dicitur [d]; recer tioribus vero temporibus varia nom na tum Graeca, tum Latina habu runt, vel a gente, unde eſſent oriu

d

a *Horat. Epiſt.* I. 16. *vſ.* 69. b *L.* 2. *C. de patr. qui fil. ſuos diſtr.* c *Plin. H.* XXXIII. *c.* I. *Quinctil.* I. *c.* 4. d *l.* 20 *ff. de V. S.*

di, vel ab aliis eventibus impoſita; ut apud Comicos ſervi dicuntur *Syrus*, *Geta*, &c. apud Ciceronem vero *Tiro*, *Laurea*, *Dardanus*, & ſic porro.

Servitute liberabantur ſervi per *Manumiſſionem*, quae erat vel *Juſta*, cum juſtam libertatem & plenum jus civitatis Romanae conſequebantur; vel *minus Juſta*, cum ex Lege *Junia Norbana* fiebant *Latini Juniani*, quibus inferiores etiam erant, qui ex Lege *Aelia Sentia* fiebant *Liberti deditititii*, qui ſcilicet aliquando ob gravius crimen ſtigmate notati, vel graviore poena affecti eſſent. *Juſta Manumiſſio* fiebat tribus modis: vel *per Cenſum*, cum ſervus ſciente, vel jubente domino cum reliquis civibus a Cenſoribus *in cenſum* relatus eſſet [a]: vel *per Vindictam*, cum dominus cum ſervo Praetorem adiens diceret, *Hunc hominem liberum eſſe volo Jure Quiritium*; quod ſi Praetor cauſſam probaret *vindicta* (*virgula* quaedam erat) capiti ſervi impoſita pronunciabat; *Hunc hominem liberum eſſe dico jure Quiritium*: quo peracto vel lictor,

a *Cic. pro Caec. c.* 34.

vel dominus eum in gyrum circumagebat [a] poteſtatem abeundi quo vellet ei conceſſam eſſe ſignificans. Tertius manumittendi modus erat, qui fiebat *Teſtamento*; de quo prolixe ſatis Imperator in Inſtitutionibus juris.

Minus Juſta manumiſſio erat, quae fiebat vel *inter amicos*, vel *per menſam*, cum dominus ſervum ſecum accumbere juberet, vel *per epiſtolam* Qui autem manumittebantur raſo capite *pileum* accipiebant [b], qui libertatis inſigne erat. Incredibilem auten ſervorum multitudinem divites illi Romani habebant [c], quos in varias decurias diſtinctos habebant [d]: ita ut exercitui multitudine comparentur [e]. Liberti priſtinorum dominorum nomina & praenomina aſſumebant, qui bus cognominis loco priſtinum ſuun nomen adjiciebant; ſic *Tiro* a *M. Tullio* Cicerone libertate donatus dictus eſt *M. Tullius Tiro*, (qui vari ſcr

a *Perſ. Sat.* V. *vſ.* 75. *Horat. Serm.* II. VII. 75. b *Plaut. Amph. A.* I. *S.* I. *vſ.* 30 *Serv. ad Virg. Aen.* VIII. 564. c *Vid. nc ad Petron. c.* 37. *ed. Cl. Burm.* d *Id. c.* 4 e *Plin. H. N.* XXXIII. *c.* 10. *Senec. de tran an. c.* 8.

ſcriptis inclaruit, ut ex Gellio, Aſconio & aliis diſcimus) *Eutychides T. Caecilii Attici* libertus *T. Caecilius Eutychides* [a]. Idem autem homo *libertus* dicebatur reſpectu patroni ſui; *libertinus* reſpectu aliorum [b]. *Qui civitatem Romanam conſequebantur* [c] eorum, quorum beneficio, vel auxilio in civitatem venerant, praenomen & nomen aſſumebant [d]; nominibus ſuis priſtinis vero pro cognominibus utebantur, ut *C. Valerius Caburrus* a *C. Valerio Flacco* civitate donatus [e]; *A. Lutatius Diodorus* beneficio *A. Lutatii Catuli* civitatem adſecutus [f]. Et hinc poſt Sullam tanta multitudo *Corneliorum* fuit; cum plurimis ipſe civitatem dediſſet [g]. Poſtquam vero in orbe Romano, qui ſunt, ex conſtitutione Imperatoris Antonini cives Romani effecti ſunt [h] de cujuſque arbitrio nomina ſunt ſumpta, ita ut

a *Cic. ad Att.* IV. *n.* 15. b *Vid. Cic. L.* I. *in Verr. c.* 47. *Sigon. de ant. jur. Rom. L.* I. *c.* 6. c *Vid. Jul. Caeſ. de B. G.* I. *c.* 47. d *Cic. Famil.* XIII. *n.* 25. *ſqq.* e *Caeſ. l. prox. d.* f *Cic. in Verr. L.* IV. *c.* 17. g *Cic. pro Cornel.* I. *p.* 967. *ed. Graev. App. Al. Civ. L.* I. *n.* 413. h *L.* 17. *ff. de ſtatu hom.*

plane alia eorum foret ratio, quam tamen operoſe hic explicare nihil attinet.

De patria apud Rom. poteſtate.

§. IV. Quia autem *jus patriae poteſtatis* apud Romanos plane ſingulare, & ab omnibus aliis gentibus diverſum fuit operae pretium erit, ut paucis illud explicemus.

Eſt igitur *patria poteſtas* [a] *jus, quod Pater habet in liberos*; quod Livius [b] vocat *patriam Majeſtatem*. *Pater* dico; *Mater* enim liberos in poteſtate non habebat: tum ob alias, credo, rationes; tum, quod prae nimio amore nimium iis indulgere ſoleant: αἱ μητέρες γὰρ φιλοτεκνότεραι inquit *Ariſt. Ethic.* IX. *c.* 7. [c]. Haec autem poteſtas tribus modis acquiritur, *juſtis* nempe *nuptiis*, *legitimatione*, & *adoptione*. De nuptiis quod ſatis eſt diximus; de legitimatione dicere ad propoſitum noſtrum minus facit: supereſt ut pauca de adoptione videamus. *Adoptio eſt actus legitimus, quo in locum filii adſciſcimus eum, qui nobis extraneus eſt ad eorum, qui liberos non ha-*

a *Vid. Dion. Halic.* II. *c.* 26. *ſqq.* b III. *c.* 45. *& alibi.* c *Ter. Heaut. A.* V. *S.* II. *vſ.* 38.

abent, *ſolatium inventus:* Graecis υἱοθεσία dicta. Eſt autem vel *adoptio in ſpecie talis*, vel *arrogatio. Adoptio in ſpecie talis eſt* eorum, qui in aliena poteſtate ſunt, & a patris naturalis familia in adoptivi familiam transferuntur: eaque fiebat apud quemlibet magiſtratum, apud quem legis actio eſſet, Praetorem puta, vel Proconſulem patre naturali filium imaginaria emptione & venditione patri adoptivo mancipante [a]. *Arrogatio* eſt *eorum, qui, cum ſui juris ſint, ſe in poteſtatem alterius tradunt*; ita dicta, quod non ſi *rogatione* ad Populum lata fieret, (licet aliter ſit in *l. 2. ff. de adopt.*) comitiis ſcilicet curiatis [b]. Verum tranſlata a Populo in Principem imperio principali exinde auctoritate arrogationes fieri coeperunt: eaque (ſi impubes quidem arrogaretur) non fiebant, niſi cauſſa cognita an honeſta eſſet, pupilloque expediret. Quia item adoptio naturam imitatur adoptans adoptivum plena pubertate, ſive octodecim annis praecedere debeat [c]. Effectus arrogationis perſpi-

 citur

a *L. ult. Cod. de adopt.* b *Gell. V. c. 19.* c *§. 4. Inſtit. h. t.*

citur ex formula rogationis, quae ta-
lis fere fuit: *Velitis, jubeatis, Quiri-
tes, ut L. Valerius L. Titio tam jure
legeque filius ſibi fiat, quam ſi ex e
patre matreque familias ejus natus eſſe.
utique ei vitae necíſque in eum poteſta
ſiet, uti patri endo filio eſt.* Patriae au-
tem poteſtatis apud Romanos effectu
majores, quam apud aliam quamv
gentem fuerunt. Nam primo, Pa-
ter in filium habebat *jus vitae & n-
cis*; ita ut, ſi eum occidiſſet, nc
teneretur lege Pompeja de parric
dis, nec lege Cornelia de ſicariis
Sed eam poteſtatem poſtea tam Prin-
cipes, quam Juris-conſulti coarcta-
runt [b]. Secundo, Pater ex leg
Romuli habebat jus filium *ter ven-
dendi* [c]; in quo major patris poteſt
fuit in filium, quam domini in ſe
vum: ſervus enim ſemel venditus,
a novo domino manu emittatur, ſ
juris fit, filius autem ter debeb
vendi & toties manumitti, antequa
de poteſtate paterna exiret. Ha
ve

a *L.* 11. *ff. de. lib. & poſt. l. fin. Cod. de pa
pot.* b *L.* 2. *ff. ad L. Corn. de ſic.
un. C. de his. qui par. vel. lib. occ.* c *I
on. Halc.* 11. 6. 27.

:ndendi licentia primum reſtricta
it aliquatenus lege Numae, in qua
riptum erat ad hunc ſenſum [a],
pater permiſerit filio uxorem ducere,
ae ex legibus particeps ſit ſacrorum &
norum, patri poſthac nullum jus eſto
ndendi filium. Jure vero Pandecta-
m filius neque vendi, neque oppi-
orari poteſt [b]: quanquam Conſtan-
ius *ſanguinolentos*, id eſt, *recens na-*
ſ vendere in extrema famis neceſſi-
te permiſerit [c]. Tertio, quicquid
eri vel ex operis ſuis, vel aliunde
quirebant illud eo ipſo momento
tri acquirebatur: ideoque etiam non
na filii dicebantur, ſed *Peculium* [d].
loc olim uniusmodi fuit pariter ac
rvorum. Jure vero novo quadru-
lex eſt: *Profectitium*, quod a pa-
e, vel patris cauſſa ab aliis ad fi-
um *proficiſcitur*, idque pleno jure
atri acquiritur; *Adventitium*, quod
iunde filio *advenit*, a matre, puta,
t amicis, atque in eo pater uſum-
uctum, filius vero proprietatem ha-
bet;

Ibid. b *L. ult. ff. quae res pign. obl. l. 6. Cod. eod. l. 1. Cod. de par. qui lib. diſtr.* c *L. 2. Cod. d. t.* d *§. 1. Inſtit. per quas perſ. cuiq. acq. V. Dion. Hal.* VIII. *c.* 79.

bet; *Caſtrenſe*, quod occaſione *mili-*
tiae caſtrenſis filius ſibi acquiſivit, a
in eo pro patrefamilias habetur: a
denique *quaſi Caſtrenſe*, quod occa-
ſione *militiae togatae*, ſive *exercit*
fori quaeſivit, & eſt inſtar pecul
caſtrenſis. Quarto, Pater poter
filium exhaeredare nulla cauſſa adje-
cta; idque propter Legem XII. Ta-
bularum, quae dicit, *Paterfamili*
uti legaſſit ſuper pecunia tutelave ſu
ita jus eſto. Hodie filius non pote
exhaeredari, niſi juſta cauſſa exhae-
redationis adjecta ſit; quales ſunt
quae recenſentur in *Nov.* CXV. *c.*
ſi aliter pater exhaeredaverit filiu
per querelam inofficioſi petit filius
ut haereditas ei deferatur reſciſſo te-
ſtamento eo colore, quaſi pater tem-
pore teſtamenti facti ſanae ment
non fuiſſet. Praeterea olim filii
invitus cogebatur eſſe patris ſui hae-
res: hodie tamen Praetor ei volen
facultatem concedit paternis bon
ſe abſtinendi [a]. Habebat praetere
Pater jus filium *exponendi:* licet ne-
que ex legibus Romuli neque e
jure XII. Tabb. necare, aut expo-
ner

[a] *L.* 5. 7. *ff. de acquir. haer.*

ere infantes recens natos, niſi ſub
rtis legibus licuerit; ſed ſequenti-
is demum temporibus aliud jus in-
oductum ſit [a]. Hodie ſi Pater fi-
um exponat extra ordinem eſt pu-
endus [b]: exponere enim idem vide-
r quod necare [c]. Praeterea pote-
t pater filium abjicere, ad parietem
idere, relegare ad opus ruſticum;
ae etiam poſtea ſunt abrogata. Po-
rat quoque pater filium noxae de-
re, pariter ut dominus ſervum,
od abrogavit Imperator Juſtinia-
is [d]. Competebat vero hoc jus non
ntum in liberos primi gradus, ve-
m etiam in nepotes & pronepotes;
i enim in alterius poteſtate eſt ali-
m in ſua poteſtate habere non po-
ſt [e]: qui autem ex filia naſcuntur
poteſtate noſtra non ſunt, quia ſunt
poteſtate patris ſui.

Poſſet autem cuipiam mirum vide-
tantam & tyrannicam plane pote-
atem parentibus in liberos apud ve-
eres fuiſſe conceſſam, nec tamen
cre-

Vid. Celeb. Noodt Julius Paulus c. 2. b *L. 2. Cod. de inf. exp.* c *L. 4. ff. de agn. & al. lib.* d *§. ult. Inſt. de noxal. act.* e *L. 21. ff. ad L. Jul. de adult.*

credendum eſt Romanos hoc caſu ne gravibus rationibus ita egiſ Quae quidem 1ationes videntur fui ſequentes: primo, ut eſſet aliquis qu ſi domeſticus magiſtratus; ſecund ut ita patres ad tollendum liberos licerentur; quo pertinet elegantiſ mus Senecae locus *de Benef.* III. II. *Parentum*, inquit, *condition ſacravimus, quia expediebat liberos t li: ſollicitandi ad hunc laborem era incertam adituri fortunam. Non pot rat illis dici, quod beneficia dantib dicitur: cui des elige ipſe tecum. deceptus es, quaere dignum; adju In liberis tollendis nihil judicio tollen um licet; tota res voti eſt. Itaque aequiore animo adirent aleam danda lis aliqua poteſtas fuit.* Tertia de que ratio hujus rei fuit, quod b nignitas patris non facile iniquu quid in liberos commiſſura crede tur.

Tollitur patria poteſtas primu *morte naturali* [a]; ſed ſi moriente av pater adhuc vivat, & in patris ſui poteſtate, tum poſt obitum avi n pot

a *L.* 15. *ff. quand. dies leg. ced. l.* 195. §. *de V. S.*

ptes in patris ſui poteſtatem reci-
unt. Secundo, *morte civili* patris
it filii, ut deportatione, quia de-
ortatus civitatem, & exinde etiam
s patriae poteſtatis amittit [a]. *Rele-
tio*, cum civitatem non tollat, eti-
n patriam poteſtatem non ſolvit.
ertio, labente Imperio dignitate
atriciatus patria poteſtas tollebatur.
atricius autem dicebatur, non ea
tione quae Reipublicae tempore
btinuit: ſed ſumma plane dignitas
at, qua quis curulibus honoribus
nctus in conſilium Principis adſci-
ebatur; & ejus quaſi *Pater* voca-
tur [b]. Olim vero etiam Veſtales
nul ac captae eſſent poteſtate patria
ibant [c]. Quarto, ſolvitur, vel po-
us ſuſpenditur patria poteſtas, ſi
uis ab hoſtibus captus ſit: nam ca-
ivus ſimul ac ad ſuos lares reverſus
t omnia priſtina jura fictione *juris
ſtliminii* [d], qua fingitur nunquam in
bſtium poteſtate fuiſſe, recipit.
uod ſi pater apud hoſtes deceſſerit
ab

a §. 1. *Inſtit. quib. mod. patr. pot. ſolv.* b *Claud. Prol. L.* 11. *in Eutr. vſ.* 49. & *in ipſo libr.* v. 68. c *Gell.* 1. *c.* 12. d *Feſt.* v. *Poſtlimi-nis.*

ab eo tempore, quo captus eſt, f
us ſui juris fuiſſe videtur per ficti
nem *Legis Corneliae*, qua fingitur
pſo captivitatis momento obiiſ
Quinto, tollebatur patria poteſ
Emancipatione. (Graecis χειραφεσί
ἐξοικείωσις & ἐκποίησις [a]; *emancipati*
χειραφετός) Eſt vero *Emancipatio*
gis actio, qua quis apud competent
judicem de poteſtate dimittitur; idq
olim fiebat per imaginarias emptio
& venditiones, hodie vero ſola decl
ratione paternae voluntatis apud co
petentem judicem. *Mancipare* a
tem, vel *mancipio dare* proprie ſig
ficat, *proprietatem rei alicujus ali*
tradere; unde eleganter *Lucretius* l
vſ. 985.

Vitaque mancipio nulli datur, om
bus uſu.

Et *P. Syrus Mimographus*,

Fortuna uſu dat multa, mancipio n
hil [b].

Effectus emancipationis erat prim
ut filius plene ſui juris fieret, & pl
nu

a *Poll. On.* VI. 38. *n.* 178. *Vid. Bud. com*
ling. Gr. n. m. 141. *ſqq.* b *Vid. &*
nec. Ep. 72. *Eurip. ſuppl. vſ.* 534. *loco e*
gantiſſimo.

ıum dominium in bonis adventitiis
.cquireret, excepta tamen dimidia
ıarte uſusfructus, quae patri veluti in
ıraemium emancipationis reſervaba-
ur; ſecundo, ut pater idem fere jus
n filium emancipatum acciperet,
uod patronus in libertum; itaque
i ab inteſtato ſuccedebat, & impu-
eri fiebat tutor legitimus [a]. Non
ımen uſque adeo patrono parens
xaequabatur, ut etiam liberi ejus ad
ıcceſſionem, aut contra tabulas bo-
orum poſſeſſionem venirent [b]; aut
tiam, ut *actio Calviſiana* parenti da-
etur [c]; aut denique, ut recte ſtipu-
retur a filio operas. Quemadmo-
um autem filius invitus emancipaba-
ır, ſic nec pater cogi poterat, ut
lium emanciparet, niſi certis qui-
uſdam caſibus; quorum primus eſt,
quis impubes arrogatus dein pubes
ctus dicat ſe laeſum eſſe arrogatio-
e [d]. Secundus caſus eſt, ſi male
ontra pietatem filium adficiat, hoc
t, nimiam adverſus eum exerceat

O o ſeve-

a *Tit. Inſtit. de legit. par. tut.* b *L.* 1. §. 5. *ff. ſi a par. quis man. ſit.* c *L.* 2. *ff. eod.* d *L.* 33. *ff. de adopt.*

ſeveritatem [a]. Tertius, ſi quis legatum ea conditione, ut liberos emanciparet, relictum agnoverit [b]. Quartus, ſi pater lenocinium exerceat, & filiabus ſuis peccandi neceſſitatem imponere velit [c]. Quintus denique, ſi pater nuptias inceſtuoſas contraxerit [d]. Sexto & ultimo, ſolvitur patria poteſtas, ſi ab aliquo ex adſcendentibus quis adoptetur [e].

a *L. ult. ff. ſi a par. quis man.* b *L. 92. ff. de condit. & demonſtr.* c *L. 12. Cod. de epiſc aud.* d *Novell.* XII. *c.* 2. e *L. penult. Cod de adopt.*

CAPUT SEXTUM.

De ritu Funerum.

De iis, quae mortem proxime ſequebantur.

§. I. Humani dramatis poſtremus actus *morte* terminatur, eamque ſequitur *Funus*. Summo autem ſtudio veteres funus curabant quia credebant animas inſepultorum ad ſedes quietas non admitti, vel ſaltem centum annos juxta *Stygiam* paludem oberrare antequam eam tranſmit-

nittere [a] poſſent; unde, ſi ipſis caaveribus potiri non poſſent, *tumuım inanem*, ſive κενοτάφιον quod tamen locum religioſum non ciebat [b]) ipſis ſtatuebant [c]: aut, cadaver inhumatum viderent, gleis ſaltem aliquas ei injiciebant [d]: uique illud non feciſſet piaculum ommiſiſſe credebatur, & porcam raecidaneam Cereri mactabat [e]: unnullum genus mortis aeque abhorbant ac naufragium [f]. Et hinc mame operam dabant, ut vivi ſibi de pulcro proſpicerent [g]. Ratio por funeris curandi apud Romanos iec fuit.

Cum aliquis jamjam eſſet morituıs propinqui praeſentes ſpiritum ejus re excipiebant, ſive legebant [h]: &, ui morienti proximi erant [i], ejus culos claudebant [k]; ut horror mor-

 tis,

a *Virg. Aen.* VI. *vſ.* 324. b *l.* 6. §. 1. *ff. de relig. & ſumpt. fun.* c *Virg. Ibid. vſ.* 504. *l.* 42. *ff. de relig. & ſumpt. fun.* d *Virg. d. l. vſ.* 364. *Hor. Od.* I. XXVIII. *vſ.* 23. & 36. e *Feſt. V.* v. *Praecidanea agna.* f *Vid. Ovid. Triſt.* I. II. v. 51. g *Vid. Grut. Inſcr. p.* 1127. *n.* 1. h *Vid. Virg. Aen.* IV. *vſ.* 684. i *Id. Aen.* IX. *vſ.* 486. k *Hom. Il.* λ. *vſ.* 452. *Pedo Albin. El.* I. *vſ.* 157.

tis, puto, minueretur [a]; quos poſte in rogo rurſus aperiebant [b]. Tun ter, vel quater per intervalla mortu um *inclamabant* [c], quo facto *Concla matum eſſe* dicebatur [d]: & hinc eſt quod etiam *conclamatum eſſe* dicimus *cum res aliqua plane periit. Depone batur* inde cadaver humi: unde *depo ſitus* pro *mortuo* dicitur [e]: & hinc e tiam *deponere vino* eſt *ebrietate aliquen quaſi ſepelire* [f]. Mox aqua calida ca daver abluebatur [g], ut vitalis ſpiritus ſi quis forte ſupereſſet, excitaretur & a *Pollinctore* [h] ungebatur, qui e familia *Libitinarii* erat [i]; ut etiar *Veſpillones*, *Praeficae*, *Piatrices* [k] *Uſtores*, *Cuſtodes* [l], aliique: Libiti narius enim in templo Veneris Libi tinae omnia vendebat [m], quae ad fu nu

a *Vid. Suet. Ner. c.* 49. b *Plin. H. N.* XI. 37. & *Virg. vidend. Aen.* IV. *vſ.* 244. & I *vſ.* 486. *Ovid. epiſt. Penel. vſ.* 101. & *epiſt. Aria nae vſ.* 120. c *Id. Triſt.* III. *El.* III. *vſ.* 4 d *Terent. Eun. A.* II. *S.* III. *vſ.* 56. e C *vid. Triſt.* III. III. 40. f *Plaut. Aul.* II VI. 39. g *Ennius ap. Serv. Aen.* VI. *vſ.* 21 h *Vid. Plaut. Prol. Poen. vſ.* 63. i *L.* 5. § 8. *ff. de inſtit. act.* k *Vid. Feſt. hac* v. l *1* 14. §. 4. *ff. de relig. & ſumpt. fun.* m *Vi Suet. Ner. c.* 39. *Horat. Serm.* II. VI. *vſ.* 19

us procurandum neceſſaria eſſent:
aque merces *arbitria* dicebantur [a].
.otum & unctum corpus veſte, quae
efuncti dum viveret honeſtiſſima fu-
rat, induebatur; cives ſcilicet de
lebe toga alba [b], Magiſtratus & Sa-
erdotes praetexta; & ſic alii aliis.
'um cadaver (cujus ori quadrantem
ıdebant, quem *Charonti* inferorum
ortitori [c] pro naulo porrigeret,
raecis proprie Δανάκη [d] dictum)
ıdaver, inquam, coronatum [e] cu-
ode appoſito in veſtibulo aedium
mponebatur [f] in lecto, ita ut facies
: pedes, tanquam abituri, (unde
rrectus pro *mortuo* ponitur [g]) publi-
ım ſpectarent [h]: & hinc *componere*,
ıod Graeci aliquando ϛέλλειν, vel
ϛέλλειν, vel περιϛέλλειν dicunt [i],
ıandoque ἀντὶ τοῦ *ſepelire* ponitur [k]:
: etiam Latini *compoſitum* pro *ſepulto*
O o 3 di-

Cic. *poſt red. in Sen. c.* 7. & *pro domo c.* 37. b *Vid. Juven.* III. *vſ.* 171. *ſqq.* c *Virg. Aen.* VI. *vſ.* 298. *Juven.* III. 267. d *Heſych. hac* v. *Suid. V.* Πορθμήϊον. e *Plin. H. N.* XXI. *c.* 3. f *Tacit. Hiſt.* I. *c.* 47. g *Catull. carm.* LXVIII. v. 6. h *Virg. Aen.* XI. *vſ.* 29. *Perſ. Sat.* III. *vſ.* 103. i *Caſaub. ad Actor.* v. 6. k *Horat. Serm.* I. IX. *vſ.* 28. *Ovid. Faſt.* V. *vſ.* 426.

dicunt [a]. Ante aedes defuncti (di
tioris [b] certe) ſtatuebatur arbor *Cu
preſſus*, quae funebris habebatur [c]
& Diti, ſive Plutoni ſacra erat, qui
ſemel reciſa nunquam renaſcitur [d]: li
cet alii dicant hoc factum eſſe, n
Pontifex imprudens aedes funeſta
intraret, atque ita pollueretur [e].

De ipſis exequiis.

§. II. Octavo tandem [f], ut videtur
die Populus per praeconem certa for
mula (verbi gratia tali, *Exequias L*
Titio L. F. quibus ire commodum eſt, jam
tempus eſt [g]; *ollus effertur*) ad exequia
convocabatur; ad quas magna frequen
tia convenire ſolebant. Itaque magn
conceſſu (propriam hanc vocem nota [h]
efferrebatur cadaver, ſi divitis alicu
jus eſſet in lecto, vel lectica pretioſ
ſtragulis ſtrata [i]; quae ferebatur, v
a propinquis [k]; vel, ſi ſummi vi
fui

a *Catull. Carm. ad Manl.* v. 98. b *Luca* III. *vſ.* 442. c *Horat. Epod.* x. *vſ.* 1 *Serv. ad. Aen.* VI. *vſ.* 216 *Ovid. Met.* v. 141. d *Feſt.* v. *Cupreſſi.* e *Serv.* *Virg. Aen.* III. *vſ.* 64. f *Id. ad Aen.* V *vſ.* 218. g *Terent. Phorm. A.* V. *S.* VII *vſ.* 37. h *Cic. pro Flacc. c.* 17 i *Prope* II. *El.* XIII. *vſ.* 21. k *Vid. Plut. Quae Rom. p. m.* 267. *Val. Max.* VII. *c.* I. *n.* *Plin. H. N.* VII. *c.* 44.

uiſſent, a viris plane honeſtiſſimis; quemadmodum Auguſtum a ſenatoribus [a], Julium Caeſarem magiſtratuum [b] humeris elatos fuiſſe legimus, & *Severi* Imperatoris urnam a Conſulibus portatam [c]: pauperiores vero in *Sandapila* a quatuor veſpillonibus efferebantur [d]. At omnium honoratiſſimum erat funus, quod *Cenſorium* appellabatur [e]. Poſt ultimam conclamationem pompa funebris procedere incipiebat *deſignatore* (Belgis, *een bidder*) eam ordinante [f], qui tum etiam lictoribus utebatur; & tibicine [g] (qui hac occaſione proprio nomine *Siticen* [h], Graecis Τυμβαύλης, dicebatur) praeeunte, qui *Naeniam*, ſive *cantilenam funebrem* (ἐπιτύμβιον νόμον [i]) defuncti laudes celebrantem canebat: procerum vero funeribus etiam cornua & tubae [k] ſunt adhibita, qua re teſtabantur [l] defunctum neque veneno, neque ferro interiiſſe. Quia au-

a *Suet. Aug. c.* 100. b *Id. Jul. c.* 57. c *Herodian.* IV. I. d *Martial.* VIII. *n.* 74. e *Tac. Ann.* IV. *c.* 15. *& ibi Lipſ.* f *Horat. Epiſt.* I. VII. *vſ.* 6. g *Ovid. Faſt.* VI. *vſ.* 659. h *Gell.* XX. *c.* 2. i *Pollux Onom. L.* IV. *c.* 10. *ſegm.* 79. k *Horat. Serm.* I. *vſ.* 43. l *Hygin. fab.* 274.

autem defunctus iis laudibus ſaepe erat indignus, hinc *naeniae*, ſive *mortualia* pro *nugis* ponuntur [a]. Praeficae mercede conductae [b] plangendi modum ceteris praeibant, & laudes quoque defuncti cantabant [c]; quibus ſaepe ſententias ex celebrioribus poëtis petitas, & rei praeſenti convenientes miſcebant [d].

In pompa funebri ferebantur inſignia honorum, quos defunctus geſſerat, & quidem inverſa, ut etiam hodie fieri ſolet [e]; ſpolia hoſtium [f], ornamenta triumphalia, dona militaria, & ſimilia [g]. Tum etiam *Imagines* majorum, & totius gentis in perticis praeferebant [h]; nec facibus parcebatur [i]. Servi ex teſtamento defuncti manumiſſi funus pileati praecedebant [k]: ſequebantur propinqui, filii, ſi adeſſent, velatis, filiae nudis ca-

a *Plaut. Aſin.* IV. I. v. 63. b *Horat. de arte vſ.* 43. c *Naevius ap. Feſt.* v. *Praefica.* d *Suet. Jul.* c. 84. e *Pedo Alb. de morte Druſi* v. 141. *Tac. Ann.* III. 2. f *Vid. Ibid.* g *Lucan.* VIII. *vſ.* 733. h *Propert.* II. *El.* XIII. *vſ.* 19. i *Id.* IV. *El.* 12. *Ovid. epiſt. Cydipp. vſ.* 172. k *Dion. Hal.* IV. c. 24. *l. un. Cod. de Lat. lib. toll.*

cpitibus [a] amici, aliique habitu lugntium; ſcilicet capillo paſſo, in vſte pulla, ſive atra [b], ornamentis pſitis, (ut, exempli gratia, equites anulos aureos, & phaleras ponebnt [c]) quod etiam in luctu publico fri ſolebat [d]: tum etiam, ut hodie, dmus luctus tempore claudebant [e].

Ita, ſi illuſtre funus eſſet, in form [f] deferebatur [g], & a filio, vel popinquo [h] aliquo pro roſtris oration funebri laudabatur [i]: quod vetus Pmanorum inſtitutum fuit, non ver, ut quidam voluere, a Graecis intum [k]. Quin originem a Pocola habuiſſe docet Plutarchus *ejus vita p. m.* 102. quod inſtitutum ad gloriam quidem & virtutem utiliſſium fuit [l]: hiſtoria tamen iis laudatonibus mendoſior facta eſt [m]. Inde

 ad

a *Plut. Quaeſt. Rom. n.* 14. *t. p.* 267. b *Vid. Propert.* IV. *El.* XII. *vſ.* 97. *Juven.* X. *vſ.* 245. c *Liv.* IX. *c.* 46. d *Lucan.* II. *vſ.* 18. 28. *Juven.* III. *vſ.* 212. e *Tacit. Ann.* II. *c.* 82. *Juven.* XIII. *vſ.* 129. f *Dion. Hal.* IV. *c.* 40. g *Horat. Serm.* I. VI. *vſ.* 43. h *Suet. Jul. c.* 6. i *Dion. Halic.* V. *c.* 17. *omn.* k *Id. d. l.* & IX. *c.* 54. l *Polyb.* VI. 51. m *Liv.* VIII. *c. ult. Cic. Bruto c.* 17.

ad ſepulchri, vel rogi locum proce-
debant; qui poſt legem duodecim
Tabularum ſemper fuit extra Ur-
bem, cum antea quiſque fere dom
ſuae ſepeliretur [a], & plerumque
quidem juxta vias [b]: quanquam pri-
vilegio virtutis, vel dignitatis cauſa
dato [c] quidam in Urbe ſepulti ſint [d],
ut praeter alios etiam Virgines Veſta-
les [e].

De ſepultura & combuſtione

§. III. Antiquiſſimis Reipublicae
temporibus Romani utebantur ſepul-
tura [f]; quanquam hoc perpetuum
non fuerit, cum jam A. U. 253. ca-
davera cremata legamus [g], niſi hoc
forte factum quod omnes ſepeliendi
otium tunc non ſuppeteret: verum
etiam leges Decem-virales clare de u-
ſtione loquuntur. Et male quidam
Sullam primum crematum putant,
quod primus ex gente Cornelia cre-
matus fuiſſe dicatur [h]. Quicquid e-
jus rei ſit florente maxime Republica
uſque

a *Serv. ad Aen.* V. *vſ.* 61. & VI. *vſ.* 15
b *Juven.* I. v. *ult.* c *Cic. de L. L.* II. *ve*
fin. d *Vid. Dion. Hal.* V. *c.* 48. *qui paulu*
variat. Plut. Poplic. p. 109. e *Serv. ad Vi*
XI. *vſ.* 206. f *Plin. H. N.* VII. *c.* 54. *V*
Xiphil. Pert. non longe ab init. g *Dion. H*
V. *c.* 47. h *Cic. de LL.* II. *c.* 22.

ſque ad extrema tempora Antonino-
ım cadavera (honeſtiorum ſaltem)
ſemata ſunt: at poſtea rurſus ad ſe-
ılturam reditum eſt [a]. Infantes e-
ım intra ſeptimum menſem mortui
on cremabantur, ſed ſepeliebantur [b].
a loquor ex uſu communi; licet
iam *ſepelire*, & *ſepulchrum* etiam de
mbuſtione dicit [c]. Ad cadaver cre-
ıandum exſtruebatur *Pyra* in for-
ıam arae [d], vel turris ex lignis facil-
me ignem concipientibus [e]; circum-
oſitis cupreſſis. Haec ſimul cum
adavere impoſito liquoribus quibuſ-
am pretioſis conſpergebatur [f]; & a
roximis conſanguineis averſo vultu
ıces ei ſubjiciebantur [g]: ac veſtis
retioſa, ornamenta, arma defuncti,
&c. in *Rogum* (ita dicebatur *Pyra*
am ardens [h]) conjiciebantur [i]. Tum
ropinqui etiam comas ſuas detonſas
n rogum mittebant [k]. Dum cada-
ver cremaretur ſanguis humanus ante
rogum

a *Virg. Aen.* VI. *vſ.* 177. b *Plin. H. N.* VII. 29. c *Terent. Andr.* I. I. V. 101. *Plin. H. N.* VII. *c.* 54. d *Virg. d. l. vſ.* 214. *ſqq.* e *Ib. vſ.* 225. f *Ibid. vſ.* 223. *Martial.* X. *n.* 97. g *Id. Aen.* XI. *vſ.* 193. *ſqq.* h *Serv. ad Virg. Aen.* XI. *vſ.* 185. i *Id. ad Aen.* X. *vſ.* 581. k *Ovid. epiſt. Canaces* V. 116.

rogum effundebatur, quo manes defuncti placari credebant. Ille ſanguis olim quidem erat captivorum, vel ſervorum [a]: at poſtea gladiatorum [b], qui inde *Buſtuarii* ſunt dicti: nam Rogus, cum plane jam conſumptus eſſet, *Buſtum* dicebatur [c]; locus ipſe vero, ubi cadaver cremabatur, dicebatur *Uſtrina* [d].

Cadavere cremato favilla, olim quidem vino [e], poſtea vero aqua exſtinguebatur; & oſſa ac cineres a proximis [f] in Urnam legebantur: iisque odores & flores odoratos miſcebant [g]. Poterant autem diſcerni oſſa ex ſitu & collocatione cadaveris [h], quod non ipſi igni impoſitum, ſed aeſtu potius flammae circumlambentis in cineres redactum videtur; ita tamen, ut ramuſculi cupreſſorum & particulae rogi ſuper cadaver conciderent [i]: quod uncis & hamis, qvantum poſſent, prohibebant. Poſt haec praeſentes, ut

a *Ibid.* b *Horat. Serm.* II. III. v. 85. c *Feſt. hac* v. d *Feſt. ibid.* e *Virg. Aen.* VI. *vſ.* 227. f *Tibul.* I. *El.* III. *vſ.* 6. g *Id.* III. *El.* II. *vſ.* 23. h *Vid. Hom. Il.* Ψ. v. 240. i *Vid. Boxhorn. Quaeſt. Rom. n.* 25. *Kirchm. de funer L.* III. *c.* 5. *Voſſ. de Idol. L.* V. *c.* 43.

t luſtrarentur, ter aqua pura a ſacer-
ote conſpergebantur [a]; & jam diſ-
eſſuri extremum *Salve*, & *Vale*
ortuo inclamabant [b] hac vel ſimili
rmula, *Aeternum vale. Nos te or-
ine, quo natura juſſerit, cuncti ſeque-
ur.* Denique praefica vel quis alius
oviſſimo verbo *Ilicet* omnes dimitte-
t [c]. Urna inferebatur ſepulchro,
i inſcribebatur *Titulus* [d], & *Votum
t terra mortuo levis eſſet* [e], vel, *Ut
a molliter cubarent* [f]: vel Græce i-
, Κούφη γὴ τοῦτον καλύπτοι [g]; vel
enique, ut dicit Euripides Alceſt.
. 462.

--- Κοῦφα σοι χθὼν ἐπάνω πέσειε,
γύναι [h].

ui omnino etiam videndus eſt in
elena v. 857. *ſqq.* Domum reverſi
mici cum cognatis funebri convivio
ccipiebantur, cum prius balneum in-
greſſi

Vid. Virg. Aen. v. vſ. 229. b *Id. Aen.* XI. *vſ.* 97. c *Id. Aen.* VI. *vſ.* 231. d *Propert.* IV. XI. 36. *Vid. Martial.* VI. *n.* 52. e *Tacit. Agric. c. ult.* f *Ovid. Triſt.* III. *El.* III. *vſ.* 75. *Contra Tib.* I. *El.* IV. *vſ.* 60. *Virg. Ecl.* X. *vſ.* 33. *Perſ. S.* I. *vſ.* 37. *Juven.* VII. *vſ.* 207. g *Suid.* v. Κοῦφος. h *Vid. Bud. comm. ling. Gr. n.* 218.

greſſi fuiſſent [a], ut ſe a pollutio funeris purgarent. Et in illuſtri f nere quandoque epulum Populo d tum fuit [b]; aut *Viſceratio* [c], (Gra cis κρεωνομία) quae eſt *crudae carn diſtributio* [d]: quod epulum propı *Silicernium* dicebatur; Gr. περίδ ϖνον [e]. Nono etiam die, poſtqua funus elatum eſſet, celebrabantur ſ cra quaedam *Novemdialia* dicta, Gloſſariis Graecis, ἔννατα ἐπὶ νεκ ἀγόμενα [f]. Domus denique fune purgabatur *Denicalibus*, (ſcilicet f riis [g]) Graeci enim νέκυν *mortuu* dicunt, & *Exverriis* [h].

a *Cic. in Vatin. c.* 13. *& ibi Abram.* b *S Jul. c.* 26. c *Liv.* VIII. *c.* 22. d *Se ad Virg. Aen.* I. *vſ.* 211. e *Varro ap.* N *p.* 76. *ed. opt. Plaut. Serv. Aen.* V. v. *Suid. hac* v. f *Vid. Poll. On.* VII. 14. *ibi not. Serv. ad Aen.* V. *vſ.* 63. g I *hac* v. *Cic. de leg.* II. *c.* 22. h *Feſt.* v. *verriator.*

F I N I S.

Τῷ δὲ Βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτω, ἀο τῳ, μόνῳ σοφῷ θεῷ τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς α νας τῶν αἰώνων. Αμήν. I Timoth. I. vſ.

I I

INDEX

Rerum & Verborum

MEMORABILIUM.

Ablecti equites. Pag. 448
Abominatio vaſtatrix apud Matthaeum quid ſit 467
Abraham ab Alexandro Imp. cultus. 274
ccenſi milites qui dicti ſint. 456
ccenſi qui fuerint. 93* 187
ccumbendi ratio. 521
ccuſabant nobiliſſimi juvenes. 209
cerra quid fuerit. 377
ciei forma ordinaria. 463
cron Caeninenſium rex. 231
ctionem poſtulare quid ſit. 193
ctus menſura. 540
damus per Saturnum ſignificatus. 267
ddico quid praetori ſignificet. 114 389
ddicunt auſpicia fauſta. 323
δικοι ἡμέραι. 389
dmittunt auſpicia fauſta. 323
doleſcentes dicti etiam provectae aetatis viri. 44
doptio quae fuerit. 574
dorationis ritus. 357
doratio unde dicta. 385

Ἀδρια

Ἀδράστεια eadem quae Nemeſis. 3
Adverſus lectus. 5
Aedificare hyberna. 4
Aediles Cereales. 1
Aediles curules quando & cur creati. 1
Aediles etiam judices dicti. 1
——Etiam Praetores.
Aediles Quinquennales. 1
Aediles quotuplices. 1
Aediles unde dicti. 1
Aedilium inſtitutio. 1
Aedilium munus. 1
Aeditui qui fuerint. 3
Aegeſtus.
Aegis ſcutum Minervae. 3
Aegyptiorum ſacra Romae recepta. 3
Aemilii (M.) Scauri theatrum magnificentiſ-
mum.
Aemilius (P.) Lepidus Cenſor ſub Auguſto. 1
Aemilius (M.) Lepidus Triumvir. 1
Aemilus (L.) ex praetura proconſul. 1
Aenas.
——In Deos relarus. 2
Aenatores qui fuerint. 4
Aerarii cura penes Senatum.
——Penes Quaeſtores. 1
Aerarii qui fuerint. 1
Aerarium in aede Saturni. 2
Aere dirutus miles quis dicatur. 51
Aerumnae proprie labores Herculis. 28
Aes quando primum ſignatum. 52
Aeſculapius medicinae Deus. 26
——Epidauri maxime cultus. 26
——Quomodo pingeretur. 26

Pe

— Per ſomnium remedia indicabat. 263
.eſculus Jovi ſacra. 230. 367
.etas equeſtris. 39
— ſenatoria. 24
.ethiopes Soli quadrigas albas offerunt. 286
ffectiones animi pro Diis culti. 307
.franius comœdias togatas ſcripſit. 429
.gamemnon Mycenarum Rex. 292
.gmen pilatum. 483
— Quadratum. 483
.gnomen quid fuerit. 567. 555
.gon Capitolinus quis fuerit. 433
.gonales Salii. 342
gonalia feſtum. 387
γοραῖος, Mercurius. 254
γορανόμοι, aediles. 119
.γραυλος, Dianae epith. 244
.γροτέρα, Dianae epith. 244
grippa (M.) corona roſtratâ donatus. 494
ἱρετὴ τυραννὶς, Dictatura. 141
ἰσυμνήτης, Dictator. 138
.jus Locutius. 306
la equitum quae fuerit. 447
.labandenſes Romam pro Dea habuerunt. 309
.lae ſociorum. 447
.lba longa. 2
.llbani reges Sylvii dicti. 3
lbum & candidum ut differant. 71. 507
.lbus color gratus. 507
— Albus pro homine probo. 507
.lcmena Herculis mater. 289
.lecto Furiae nomen. 281
λεξίκακοι θεοὶ. 306
.lio die, augurum formula. 69

Allienſis dies quis. 3
Allobròges in Fabiorum clientela.
Allocutio Imperatoris. 4
Alma cur dicta Ceres. 2
Alphen pagi origo. 4
Altare & ara ut differant. 3
Ἀλουργίς χρυπόπαστος, toga palmata. 5
Ambarvalia ſacra quae. 329. 3
Ambitus crimine quis teneatur. 2
Ambulatio genus exercitii militaris. 4
Amburbialis hoſtia. 3
Amburbium ſacrum. ib
Ambuſtus Fabiorum cognomen. 5
Amici primae, vel ſecundae admiſſionis. 1
Amphitheatra quando primum ſtructa. 4
Amphora quae fuerit. 5
Ampliare cauſam quid ſit. 2
Ampliatio in judiciis publicis. 2
Ampliſſimus ordo dictus Senatus.
Amulius.
Αναβάλλειν, amplificare. 2
Anacharſis dictum de athletis. 4
Ανασέλλειν, ſubmovere. 1
Anchiſes.
Ancilia ſcuta Marti ſacra. 251.
Anclabre, menſa ſacra. 3
Andabatae gladiatores. 4
Angerona Dea. 3
Anguſticlavii Tribuni militum. 452. 5
Anguſtus clavus Equitum inſigne. 40. 5
Animadverſio Cenſoria qualis. 1
Animadvertere lictorum vox. 1
Annalis dictus Tappulus.
—— lex quae fuerit.

Ann

nnonae cura penes aediles. 119
— praefectus. 165
nnulo aureo donari eſt inter Equites legi. 40
nnulus aureus Equitum inſigne. 40
— pronubus quis. 541
nnus a Coſſ. denominabatur. 97
— confuſionis quis fuerit. 382
ιοχαὶ, induciae unde dictae. 160
nquiſitio quid fuerit. 221.
ntecoena, vel antecoenium quid. 522
ntemnates victi. 7
nteros alter Cupidinum. 249
ιθεστηριῶν menſis. 249
ntepilani qui fuerint. 445
nteſtari quid ſit. 191
ntinous conſecratus. 295
ntonii lex de dictatura tollenda. 144
— (M.) liberalitas. 536
nubis Aegyptiorum Deus. 315
ορτὴρ, lorum ſcuti. 458
per ſignum militare. 466
πεψηφισμένοι, aerarii. 153
pex quid fuerit. 335
picii luxus. 534
pis Aegyptiorum Deus. 314
πόλειψις, divortium a parte uxoris. 550
pollo unde dictus. 260
— accipiter ipſi ſacer. 262
— Actius. 261
— Ακερσεκόμης, ſ. intonſus. 262
— Botanicae inventor. 260
— idem qui Sol, ſ. Phoebus. 260
— Jovis & Latonae F. ibid.

— Laurus ei ſacra. 26
— Λοξίας. 26
— Medicinae, artis ſagittariae, muſicae, poe-
ticae, artis divinatoriae praeſes. 26
— Oraculorum praeſes. 26
— Palatinus. 328. 43
— Pataraeus. 26
— Quomodo pingeretur. 26
— Προόψιος. ibi
— Augur. ibi
Apophoreta, munuſcula nuptialia. 54
Apollinares ludi. 43
Ἀποπομπαῖοι θεοί. 30
Ἀποπομπὴ, divortium a parte mariti. 55
Ἀποφράδες ἡμέραι. 38
Apotheoſis Impp. 29
Ἀποτροπαῖοι θεοί. 30
Appellatio & reſtitutio in integrum ut differant.
20
Appendi ſolebant nummi. 53
Appius cur Caudex dictus. 50
— Sacra Herculis ſervis tradit. 34
Apponere menſarum vox. 52
Ἄπρακτοι ἡμέραι. 38
Aprilis menſis Veneri ſacer, & unde dictus. 24
38
Ἀπροσδιονύσως vox quid ſignificet. 43
Aqua & igni aliquem interdicere. 217. 22
— & ignis cur ſponſae oblata. 54
Aquila aurea ſignum militare. 46
— Jovi ſacra. 23
— pro primopilatu. 45
— ſignum conſecrationis. 29
Ara & altare ut differant. 3

rae a precantibus tactae. 357
— pro jurejurando. ibid.
rbiter quis proprie fuerit. 195
rbitria, merces funeris. 587
rbitri quomodo judicarint. 202
rbores variae variis Diis ſacrae. 367
rcadiae Deus dictus Pan. 297
rcarii gladiatores dederunt. 408
rchigallus praecipuus Cybeles ſacerdos. 271. 316
rchon ἐπώνυμος Athenis. 97
renarii pro gladiatoribus. 411
rena pro ſpectaculo gladiatorio. ibid.
ρης, Mars. 250
ιεστήρια ſacrificia quae fuerunt. 373
ργειοι homines ſtraminei Saturno immolati. 269
rgentum quando primum ſignatum. 529
ries militaris qualis. 462
riſtippi dictum elegans. 412
rma proprie ſunt, quibus utimur ad tegendum. 455
— ſubmittebant gladiatores victi. 421
rmatura exercitii militaris genus. 487
rmilla donum militare. 492
rrogationes quae & quomodo factae. 56. 575
rvales fratres. 329. 375
ruſpices unde dicti. 325
ruſpicum munus. 326
s pro pondere quid. 537
— quid proprie ſignificet. 529. 537
ſcanius. 2
τεβείας δίκη, judicium majeſtatis. 208
ſpergillum. 378

Aſſamenta, ſ. axamenta dicta carmina Saliaria. 3
Ἀστυνόμοι, aediles. 1
Aſylum quid, & unde dictum.
Atellanae fabulae quales. 4
Ἀθήνη γλαυκῶπις. 2
Athenis maxime culta Minerva. 2
Athleticum ſ. gymnicum certamen. 4
Atilius Calatinus Dictator. 1
Atinium plebiſcitum de tribb. pl. 1
Atri dies.
Atria unde dicta.
Atrium libertatis.
Atropos unde dicta.
Atys Cybeles amaſius. 271.
Auctio etiam Sectio dicitur. 1
Auctoramentum merces gladiatorum.
Auctorati gladiatores qui.
Auctor legis, ὁ γράφων, quis fuerit.
Auctoritas Senatus quid ſit.
—— patrum in comitiis.
Auctores in incertum comitiorum eventum fieb patres.
Audaciae ſacra facta.
Averruncus Deus.
Auguraculum quid fuerit.
Augurales coenae pro lautiſſimis.
Augures qui & unde dicti.
Augurium ex pullis.
Augurum munus.
Auguſtales ludi. 4
Auguſti conſilium ad auctoritatem Senatus minuendam.
Auguſtus menſis unde dictus. 3

— pantomimos forte invenit. 482
ulaea pro ipſis ludis. 427
ulici gladiatores. 418
urata factio Circenſis. 399
urea aetas ſub Saturno. 268
urelius Cotta tribunos aerarios inſtituit. 212
— (M.) tutelarem praetorem inſtituit. 106
ureus nummus qualis. 532
urigae Circenſium. 398
uris ima memoriae ſedes. 192
urora eadem quae Matuta mater. 257
urora Hyperionis & Tethyos filia. 285
urum quando primum ſignatum. 529
uſpicia: ſine iis nihil publice geri poterat. 6. 54
uſpicio ſuo rem gerebat ſolus Imperator. 453
uſpices in nuptiis. 543
uxiliares & ſocii ut differant. 444
Φροδίτη dicta Venus. 246
xamenta ſive Aſſamenta dicta carmina Saliaria. 342

B.

Bacchae quae fuerint. 284
Bacchanalia ſacra. 284
Bacchus quis & unde dictus. 282
—— ejus Comites. 284
—— Cornutus cur fictus. 283
—— Dionyſus unde dictus. 282
—— Idem qui Nimrothus. 282
—— Lenaeus unde dictus. 282
—— Liber & Liber pater cur dictus. 282
—— Quomodo pictus. 282
—— Tragoedia in ejus honorem peracta. 425

Balbi theatrum. 42
Βαλβὶς, carceres. 39
Balbus (Cornelius). 4
Baliſta, machina militaris. 46
Barritus clamor militaris. 46
Baſilicae. In iis Centumviri conveniebant. 19
Batuere, batualia (unde bataille) quid fuerit. 41
Βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ap. Matth. quid ſit. 46
Beliſarius ex Africa triumphavit. 50
Bellica columna. 25
Bellona Dea. 25
Bellonae templum. 17
Bellonarii ſacerdotes. 25
Bellum indicebatur comitiis centuriatis. 6
Beneficiarii Procoſſ. qui fuerint. 17
Berecynthia dicta Cybele. 2
Bes, octo unciae. 53
Beſtiarii qui fuerint. 40
Bibendi leges quae fuerint. 52
Bibuli Jocus de ſe & Jul. Caeſare. 29
Biclinium quid fuerit. 52
Bidental locus fulmine tactus. 32
Bigatus pro denario. 53
Bona Dea quae fuerit. 29
Bononienſes in clientela Antonii. 4
Bona verba dicere. 36
Βουλὴ pro loco Senatorum. 42
Bruti fratres primi publice gladiatores dant. 40
Brutus ſenatum legit. 1
Buccellatum, panis bis coctus. 48
Buccinae, ſignum militare. 46
Bullam gerebant praetextati, 50
Buſiris Neptuni F. 25
Bu

Buſtuarii gladiatores. 594
Buſtum quid fuerit. 594

C.

Cadaveribus damnatorum quid factum ſit. 225
Cadere dicitur comoedia, quae non placet. 431
Caduceus quid fuerit. 255
C. Caecilii Claudii Iſidori divitiae. 535
Caeninenſes a Romulo victi. 7
Caeſariani gladiatores. 418
Caeſtus qui fuerint. 402
Caji Imperatoris luxuria. 535
Calcei nigri ſenatorum inſigne, 26
Calcei Romanorum. 518
Caliga pro militia. 460
Caligati pro gregariis militibus. 460
Caligula dictus Imp. Cajus. 460
Calones, ſervi militares. 481
Calumniae judicium & poena. 217
Calumniari quid proprie ſit. 200. 203. 211. 217
Camilli & Camillae ſacerdotum miniſtri. 350
Camillus dictus Mercurius. 253
—— in nuptiis quis. 546
—— (Sp. Furius) primus Ptaetor. 103
—— vox qvid notet. 253
Campus ſceleratus quis fuerit. 349
Candidati Principis qui fuerint. 136
—— qui fuerint. 71, 507
Candidatorum officioſiſſima natio. 72
Candidum & album ut differant. 71
Canes Dianae ſacrae. 244
Canis larium comes. 276

Cantare ab ovo uſque ad mala. 52
Capi proprie dicebantur Veſtales. 34
Capite cenſi qui fuerint. 6
Capitolini ludi qui fuerint. 43
Capitolium arx omnium nationum. 23
Cappadocia in clientela Catonis. 4
Caput coenae. 52
Carceres dicti oſtia Circi. 39
Carmenta, Carmentalia. 38
Carnifex quis fuerit. 19
Carolus M. a S. P. Q. R. Imperator factus. 10
Carptor quis fuerit. 52
Carvilius (Sp.) Ruga primus divortium fecit. 55
Caſſis & galea ut differant. 45
Caſſius (L.) Longinus quaeſivit de inceſtu Veſta-lium. 20
Caſte ad Deos erat adeundum. 36
Caſtor Jovis F. 29
Caſtores dicti Dioſcuri. 29
Caſtra hiberna qualia. 47
Caſtrorum forma. 47
—— genera. 47
Caſtum Cereris. 242. Iſidis. 31
Catapultae quae fuerint, 4
Catervarii gladiatores. 41
Catomidiare quid ſit. 34
Cato quaeſtor pro praetore in Cyprum miſſus. 18
Cato ſcribarum audaciam repreſſit. 18
Cato unde dictus. 56
Catuli dictum de Conſulibus. 9
Cavea pro amphitheatro. 41
Cauſia pilei genus. 41
Celeres dicti Equites & unde

Cenſere in ſenatu quid ſit. 34
— quid ſignificet. 146
Cenſores quando inſtituti. 146
Cenſorum dignitas. 155
— munera. 148
Cenſus cur inſtitutus. 61
— equeſtris. 40
— quid fuerit. 58
— quomodo actus. 148
— ſenatorius. 23
Centeſimatio poena militaris. 502
Centuria vox quid ſignificet. 446
Centuriata comitia a quibus habita. 66
— — — quae. 58
Centuriatorum comitiorum cauſſae. 64
Centuriones, ſ. ordinum ductores. 449
Centumviralis judicii deſcriptio. 195
Cereales ludi qui fuerint. 433
Ceres quae & unde dicta. 241
— Arcana. 242
— Θεσμοφόρος, legifera. 241
— pro frugibus. 241
— Πυρφόρος. 242
Χειρονόμων quis. 523
Chlamys veſtis militaris. 515
Chriſtus ab Alexandro Imp. cultus. 274
Cibi militares pro vilibus. 490
Cibum quantum ferrent milites. 481
Ciceronis conſulatus ἀποθέωσις dictus. 96
— luxus. 535
Cicero Proconſul Ciliciae. 455
Circe poſtea Marica dicta. 258
Circenſes ludi qui fuerint. 393
Circi maximi deſcriptio. 393
Cir-

Circuitio caſtrenſis, ἐφοδεία, qualis. 479
Citatio quae fuerit. 19
Civitate donati quomodo nominarentur. 57
Claſſes Pop. Rom. quae & quot. 5
—— συμμορίαι. 5
Claſſici auctores. 6
—— opponuntur iis, qui infra claſſem. 6
Claſſicum canere quid ſit. 46
Claſſis procincta: h. e. exercitus armatus. 33
Claudii Marcelli plebeji. 4
—— Regillenſes, Pulchri, Nerones patricii. 4
Clavi figendi cauſa dictator creatus. 14
Clavus auguſtus quid. 40, 51
—— latus quid. 26, 51
—— in veſte quid fuerit. 51
Cliens quis & unde dictus. 4
Clitumnus fl. hoſtias albas dabat. 371. 49
Clodius cenſurae vim imminuit. 15
—— Ciceronis inimicus. 4
—— pollutorum ſacrorum reus. 111. 20
Clotho Parcarum una. 281
Cluacina Venus. 24
Cluere idem quod purgare. 24
Clypeus & ſcutum ut differant. 45
Clytemnaeſtra Agamemnonis uxor. 292
Coactores qui fuerint. 18
Coëmptione contractae nuptiae. 542
Coenandi apud Rom. ratio. 522
Coëritum tabulae quae fuerint. 153
Cognomen quid fuerit. 567
Cohors proconſulis quid ſit. 175
—— militaris quae fuerit. 446
Coliſaeum quid ſit. 411
Collina tribus. 12

Collis

Collis hortulorum campo Martio imminens. 72
Coloniae Ubiorum urbis origo unde. 471
Columna roſtrata quae. 500
Comeſſatio gulonum erat. 525
Comites Proconſulis. 176
Comitia a quibus habita. 51
—— curiata quae. 53
—— habere quid ſit. 51
—— kalata. 56
—— quae & unde dicta. 51
—— tributa a quo habita. 82
—— tributa quae. 78
—— tributa quando habita. 84
—— ubi habita. 52
Comitiales dies qui fuerint. 28, 390
Comitiatus maximus. 65
Comitiis rributis praevalebat plebs 83
—— tributis quid peculiare. 83
Comitiorum genera. 52
—— tempus. 77
—— Comitiorum tributorum cauſſae. 79
Comitium. 51
Commentari dicebantur Augures. 325
—— —— —— —— laniſtae. 410
Comoediae definitio. 428
Comoedia vetus, media & nova. 428
Comparare provincias quid ſit. 100. 174
Comperendinatio, quae eadem condictio. 199
—— quemadmodum ab ampliatione differat. 215
Comperendini dies qui. 392
Compita Laribus ſacra. 277
Compitalia feſta. 277. 388
Compitalitii ludi. 277. 434
Com-

Componere cur aliquando ſepelire dicatur. 587
—— ſe gladiatorum eſt. 420
Compoſitus pro ſepulto. 587
Conceptivae feriae. 387
Concilia procerum tyrannidem ambientibus exoſa. 17
Concilium & comitia ut differant. 51
Conclamatum eſſe quid ſignificet. 586
Concordia Dea. 308
Concordiae virilis templum. 308
Concubina quae fuerit. 542
Condere luſtrum quid ſit. 6
Confarreatione contractae nuptiae. 54
Congius quae menſura. 53
Conjectio cauſſae quid ſit. 20
Conſentes Dii qui fuerint. 22
Conſualia Neptuni feſtum. 25
Conſuales ludi dicti Circenſes. 39
Conſulares legati ſub Auguſto. 45
Conſulatus duratio. 10
—— ſummus honos. 9
Conſul cur loco infimo accnmberet. 52
Conſulere quid ſignificet. 9
Conſules ſupra Praefectos Praet. 9
—— minores iidem qui ſuffecti. 10
—— unde dicti. 9
Conſulis locus in convivio. 52
Conſulum alii ordinarii, alii ſuffecti. 9
—— inſignia. 9
—— poteſtas & munus. 9
Conſumere diem in Senatu quid ſit. 3
Conſus idem qui Neptunus. 25
Contubernales Dii : σύνναοι. 35
—— Praeſidum. 17

Co

Contubernium dictae nuptiae ſervorum. 570
— in caſtris quid. 473
onvenire quando dicatur judex. 197
onverſio ad clypeum, ad haſtam, ad frenum quid ſit. 458
oriolani cauſſa comitia tributa inſtituta. 79
orneliae gentis familiae. 552
ornelius (P.) Scipio Africanus Aemilianus. 555
ornua audaciae ſymbolum. 283
— ſignum militare. 469
orona aurea inſigne Regum. 92
— caſtrenſis, ſive vallaris quae. 493
— civica. 493
— claſſica ſive roſtrata. 494
— muralis. 493
— navalis. 494
— obſidionalis quae. 493
oronae aureae ſine nomine. 494
— ſacrificantium quales. 362
oruncanius (Ti.) primus de plebe Pont. Max. 319
othurni tragoedorum calcei. 430
ottabus luſus qualis. 527
ottae lex de tribunis. 129
raſſa Minerva aliquid facere. 239
raſſi divitiae. 534
rates machinae militares. 461
retata ambitio cur Perſio dicatur. 507
rimen regni idem quod perduellionis. 66
ruſtumina tribus. 12
ruſtumini a Romulo victi. 7
rux ſervile ſupplicium. 225
uba Dea. 305
ubiculum Principis in amphitheatro. 412

Cu-

Cubiculum Principis in circo. 39
Cubitus menſura quae. 54
Cucullus cui uſui. 51
Culeus quae menſura. 53
Culpa magiſtra potare quid ſit. 52
Cumera quid fuerit. 54
Cunctator dictus Fabius Maximus. 55
Cunei certa aciei forma. 46
—— in amphitheatro quid fuerint. 41
Cunina Dea. 30
Cupidines gemini Eros & Anteros. 24
Cupreſſus arbor funebris. 58
Curator frumenti populo dividundi. 16
Curatores Caeſaris qui fuerint. 18
—— Kalendarii. 17
—— ludorum. 41
Curiae quae & unde dictae. 14. 33
Curiata comitia. 5
Curio maximus quis. 14, 33
—— maximus ubi creatus. 5
Curiones qui fuerint. 33
Curis Sabinis haſta dicitur.
Currendi in circo ratio. 39
Curruum certamen in Circo. 39
Curſus pedeſtris certamen quomodo inſtitueretu
40
Curules magiſtratus qui. 8
Cuſtodes in comitiis. 7
Cyathus quae menſura. 53
Cybebe eadem quae Cybele. 27
—— unde dicta. 27
Cyclopes Vulcani miniſtri. 25
—— Neptuni filii. 25
Cymbala in ſacris Cybeles. 27

Da

D.

Δαίμων bonus Genius. 274
Damium dicta ſacra Bonae Deae. 300
ανάκη quid fuerit. 587
)ecanus in caſtris quis. 473
)ecemviri legibus ſcribendis, 166
— ſacris faciundis. 327
— ſtlitibus judicandis. 196
)ecimatio poena militaris. 502
)ecumana porta caſtrorum. 474
)ecuriae Equitum, quae fuerint. 447
)ecuriam emere, hoc eſt, emere munus ſcribae. 186
)ecurſio genus exercitii militaris. 486
)edicatio templorum qualis fuerit. 354
)efinire templum quid ſit. 354
)efraudare Genium ſuum. 273
)ejici, deturbari de ſtatu mentis unde dictum. 420
)elatio nominis quomodo fieret. 211
)elphines in Circo. 400
)elubrum quid & unde dictum. 356
)eludere, ludo abire. 423
)emenſum ſervorum quale fuerit. 539
)enarius nummus. 531
)enicalia ſacra quae. 596
)enter Romilius primus praefectus Urbis. 159
)epelli gradu quid proprie ſit. 420
)eſignator in funere quis. 589
)eteſtationes ſacrorum. 56
)iana unde dicta. 243
— Αγραυλος. 244

Diana Αργοτέρα, venatrix. 244
— Diva genitalis. 244
— Eadem quae Hecate, ſ. Proſerpina. 245
— Eadem quae Luna. 244
— Ilithya. 24
— Ιοχέαιρα. 245
— Latonia virgo. 243
— Noctiluca. 245
— Ορεῖα, ὀρειλόχη. 244
— Parturientibus opem fert. 244
— Πολυμάστος, multimammia. 244
— Quomodo pingeretur. 245
— Regina ſiderum. 245
— Τοξότις. 245
Dico quid Praetori ſignificet. 11
Dictata dare dicebantur laniſtae, cum gladiatores erudirent. 41
Dictator quando creatus. 13
— quomodo creatus. 14
— unde dictus. 13
Dictatorum poteſtas. 14
Dictatura αἱρετὴ τυραννὶς. 14
— quando ſublata. 14
Dictum pro ſummo imperio. 13
Diei partes apud Rom. quae. 38
Dierum diverſa genera, 38
Dies Allienſis quis. 39
— atri qui fuerint. 39
— comitiales qui fuerint. 28. 39
— Faſti & Nefaſti. 38
— interciſi. 38
— Nefaſti. 38
Dieſpiter qui idem Dijovis. 23
Diffarreatio. 542

Dif-

iſſindere diem quid ſit. 200
igiti menſura. 540
ignitas quorum proprie fuerit. 84
ii majorum & minorum gentium. 227
— Manes qui fuerint. 273
— παρεγγέγραπτοι, Indigetes. 287
— ruſtici. 296
— ſelecti qui fuerint. 263
— Semones. 296
ilectus militaris habendi ratio. 438
imachaeri gladiatores. 418
imenſum ſervorum quantum, 489, 539
ioeceſis quid fuerit. 165
ionyſia Bacchi ſacra. 284
ionyſii tyranni jocus in Aeſculapium, 263
ionyſus unde dictus Bacchus. 282
ιόσκουροι, Jovis FF. 291
— illorum templum ſolius Caſtoris dictum. 293
— Oebalii. 292
— quomodo pingerentur. 292
— Σωτῆρες cur dicti. 292
— Therapnaei. 292
irae quae eaedem furiae. 281
iribitores in comitiis. 75
iſcedendi in ſenatu formula. 35
iſceſſio. SCtum per diſceſſionem. 31
iſciplinae militaris partes. 475
iſſignatores in ſpectaculis. 414
ivide ſenatorium verbum. 33
ivinatio quale judicium. 210
iviſores in comitiis. 73
ivitiarum Rom. ſpecimina. 533
ivortii formula. 551

Dius Fidius quis fuerit. 296
Doceri, διδάσκεσθαι proprie dicuntur fabulae. 436
Δοκιμασταὶ, nummularii. 137
Domiducus Deus. 305
Domitianus Capitolium inſtauravit. 232
Do quid praetori ſignificet. 114
Drachma nummus. 531
—— pondus. 538
Druſus pro Deo cultus. 295
Ducenarii judices qui fuerint. 212
Duella quale pondus. 538
Duillius (K.) primus triumphum navalem egit. 499
Duplicarii, δίδραχμοι ὁπλῖται qui fuerint. 489
Duumviri navales. 17

E.

Ἐκκλησία λοχῖτις centuriata comitia. 5
—— φυλέτις tributa. 7
Edere actionem quid ſit. 19
Edicta tranſlaticia quae fuerint. 17
Edictum peremptorium. 20
—— perpetuum praetoris. 11
—— praetorium quid fuerit. 11
Editor, qui gladiatores dabat. 40
Eduſa, ſive Edulia Dea. 30
Effari templum quid ſit. 35
Εφεδροι, triarii. 46
Ἐφοδοὶ, circuitores caſtrorum. 47
Ἐισόδια, ἐξόδια, ἔμβολα Atellanar. genera. 42
Ἐιρηνοδίκαι, ἐιρηνοφύλακες, feciales. 33
Elatio cadaveris. 58

Eleu

leuſinia Cereris ſacra. 242
logium quid proprie fuerit. 153
mancipare filium quando cogatur pater. 583
mancipatio quid fuerit, 582
μβολα, Atellanarum genus. 429
Ἱμέραι λευκαὶ pro proſperis. 391
ἐνταφιαστὴς, ἐνταφιοπώλης, libitinarius. 248
nyo dicta Bellona. 252
ἐπέχειν τὰς γλώσσας, favere linguis. 364
phori Lacedaemonior. ſimiles Tribb. pl. 127
ἐπιστάται in acie qui ſint. 464
pona, vel Hippona Dea. 306
pulae ſacrificales. 371
pulae ſeptemvirales, augurales, pontificales pro lautiſſimis. 330
pulones qui fuerint. 330
queſtris cenſus. 40
—— ordo ſeminarium ſenatus. 42
quites Rom. vectigalia conducebant. 41
quitum arma. 460
—— munus. 41
—— 18. centuriae. 39
—— tres centuriae olim 38
quum traducere jubebatur eques qui placuiſſet. 43
—— vendere jubebatur eques qui ordine movebatur. 43
quus Marti ſacer. 251
—— etiam Neptuno ſacer. 256
—— Soli immolatus. 286
rgolabi qui ſint. 150
rinnyes dictae Furiae. 281
ſquilina tribus. 12
ſſedarii gladiatores. 418

Ἑστιατόριον, curia. 33

Evander Arcas. 29

Ἐυκταῖα ſacrificia quae fuerint. 37

Eumenides dictae Furiae. 281

Evocati milites qui fuerint. 44

Ἐυπατρίδαι, patricii. 4

Euriphaëſſa Solis mater. 28

Euripus in circo quis. 39

Euryſtheus Mycenarum rex. 28

Ἐυθυνας ὄφλειν, damnari repetundarum. 20

Ἑξαπέλεκυς, Praetor. 10

Ἔξαρχος, Magiſter Saliorum. 34

Exauctoratio quae fuerit. 50

Exaugurare quid ſit. 35

Excitare ſpectaculorum vox. 41

Excitari dicuntur ſententiam dicturi. 3

Excubiarum militarium ratio. 47

Excuneare aliquem quid ſit. 41

Exequiarum formula. 58

Exercitia militaria quae. 48

Exercitus Conſularis quis fuerit. 44

—— unde dictus. 48

Eximere diem dicendo quid ſit. 3

Exire & excedere pro vitare. 42

Ἐξόδια, carmina quae. 42

Exta conſulere aruſpicum munus. 36

Exta reddi proprie dicebantur. 37

Extempulo vocis origo. 37

Extraordinarii equites qui. 44

Extraordinaria porta caſtrorum, ſive Praetoria. 47

Exverriae quae fuerint. 59

Fabi

F.

Fabia tribus. 12
Fabii Luperci. 344
Fabius (N) Buteo dictator ſine magiſtro equitum. 145
—— —— dictator ſenatui legendo. 21
—— (Q.) Maximus Verrucoſſus Prodictator. 141
—— turbam forenſem in tribus urbanas conjecit. 12
—— Celer tribunus celerum. 93
Fabulinus Deus. 305
Factiones aurigarum in Circo. 398
Faecibus ora perungebant hiſtriones. 430
Falſi crimen quid fuerit. 110. 208
Familia & Gens ut differant. 552
Familiae gladiatorum. 410
—— patriciae & plebejae ex eadem gente. 552
Fana quae & unde dicta. 355
Far cur in ſacrificiis adhiberetur. 365
Faſti dies a fando. 114
—— —— δικάσιμοι, ἔνδικοι. 389
Fatua, vel Fauna Fauni uxor. 299
Favete linguis formula ſacror. 364
Faviſſae 2. generum. 361
Fauni, noctium ludibria. 298
Faunus Deus unde dictus. 298
Febris pro Dea habita. 312
Februa, purgamina. 374
Februalia ſacra quae fuerint. 374
Februare pro luſtrare, ſ. purgare. 374
Februarius menſis, καθάρσιος. 383

Februarius menſis unde dictus. 374. 383
Feciales qui & unde dicti. 331
Fecialium munus. 332
Felicitas Dea. 308
Fel in ſacris nuptialibus abjectum. 543
Fercula in Circo quae fuerint. 397
Ferentarii milites qui dicti ſint. 456
Feriae unde dictae. 386
Ferrum recipere jubebantur gladiatores victi. 422
Feſcennina carmina nuptialia. 548
Fictores in ſacris qui fuerint. 351
Fides Dea. 308
Fiſcales gladiatores. 418
Flamen Dialis. 337
—— Martialis. 251. 340
—— Pomonalis. 302. 340
—— Quirinalis. 288. 340
Flamines Imperatorum. 294. 340
—— qui & unde dicti. 335
—— Majores & minores. 335
Flaminia eſt domus flaminis. 337
Flaminica eſt uxor flaminis. 339
Flaminii & flaminiae qui fuerint. 350
Flaminium eſt ſacerdotium flaminis. 336
Flavius (Cn.) ſcriba formulas actionum compo-
ſuit. 194
Flora florum Dea. 30[illegible]
—— Gr. Χλωρὶς, 30[illegible]
Florales ludi. 43[illegible]
Floralia feſtum. 30[illegible]
Forceps, certa aciei forma. 465
Fori dicti gradus in Circo. 39[illegible]
Formula initialis legum. 75
Formulae actionum. 194

For

Fors Fortuna. 310
Fortuna Romae culta magis, quam virtus. 310
—— Mala. ibid.
—— Muliebris. ibid.
—— Primigenia. ibid.
—— Quid plebs, quid prudentiores per eam intellexerint. 309
Forum agere in provincia quid ſit. 177
—— attingere, in forum venire quando dicti ſint adoleſcentes. 510
Foſſa Corbulonis, hodie de Vliet. 484
—— Druſiana, hodie den Iiſſel. 484
Foſſae urbium ſanctae. 5
Fratres Arvales qui fuerint. 329. 375
Fulvius (A.) Flaccus dictator. a pop. dictus. 141
Funebris laudatio apud Rom. 591
Funibus diſtincta tribuum loca. 83
Funus cenſorium quale fuerit. 589
—— cur tanto ſtudio curarent veteres. 584
Furca ſervile ſupplicium. 225
Furcifer ſervile opprobrium. 225
Furiae, ſ. Dirae quae fuerint. 281
Furius (Sp.) Camillus primus Praetor. 103
Furta inter milites ſevere punita. 487
Fuſtuarium quae poena fuerit, 501
Futilia vaſa quae fuerint. 361

G.

Galea & caſſis ut differant. 457
Galli ſacerdotes Cybeles unde dicti. 271. 346
Ganymedes Jovis pocillator. 230
Genio indulgere. 273
Genium ſuum defraudare. 273

Genius cuique homini adeſt. 272
—— Naturae Deus unde dictus. 272
—— quomodo coleretur. 274
Gens apud Romanos quid fuerit. 552
Genua miſericordiae ſedes. 358
Gladiatores in honorem Saturni dati. 269
Gladiatorium quod idem auctoramentum. 416
—— ſpectaculum quale fuerit. 419
—— origo ejus & initia. 407
Gladiatorum diverſa genera. 417
Gladius Hiſpanicus qualis. 456
—— quaeſtionis ſignum. 107
Gorgones caput in clypeo Minervae. 240
Gracchi lex de provinciis. 173
Gracchus (C.) ſenatum auxiſſe dicitur. 19
Gratiae Veneris comites. 249
Gratianus Imp. in Deos relatus. 294
ὁ Γράφων, auctor legis. 68
Guſtus, ſive guſtatio prima pars coenae. 522
Gymnicum, ſ. athleticum certamen. 401

H.

Haereditas ſine ſacris quae ſit. 56
Haruga olim dicebatur hoſtia 325
Haſta fortitudinis ſymbolum. 8
—— jurisdictionis ſignum. 107. 197
Haſtae cuſpide coma ſponſae dirempta. 543
—— velitares quales. 456
Haſtam cogere quid ſit. 197
Haſta pura quae fuerit. 493
Hecate eadem quae Diana. 245
—— —— —— Proſerpina. 279
—— Veneficiis & triviis praeeſt. 279

He

Hecate Τριοδῖτις, τρίμορφος, τριπρόσωπος. 280
Hedera Baccho ſacra. 283
Helena Dioſcurorum ſoror. 292
Hemina quae menſura. 539
Hercules Jovis & Alcmenae F. 289
—— ejus ſacerdotes Potitii & Pinarii. 291
—— Epitrapezius. 528
—— Muſagetes. 290
—— ſacrificia humana abolevit. 289
—— Sancus, vel Sanctus & Sanctus pater dictus. 290
—— Thebanus. 289
—— Theſauris praeeſt. 290
Hermae quae fuerint. 255
Hermathenae, Hermeraclae quae fuerint. 256
Hermuli in Circo. 395
Heroës dicti Indigetes. 287
Herſilia Romuli uxor Hora dicta. 288
Hiberna aedificare. 470
Hiemare ſub pellibus. 473
Hippona, vel Epona Dea. 306
Hiſtriones qui & unde dicti. 428
—— infames erant. 436
Hoc age ſacrorum formula. 368
—— habet, gladiatorum vox. 421
Honor Deus. 307
—— publicus quis & quotuplex. 84
Honorius gladiatores ſuſtulit. 409
Hoplomachi gladiatores, antea Samnites. 418
Hora dicta Herſilia Romuli uxor. 289
Horae foribus coeli praeſunt. 264
Horatia tribus. 13
Horatius Fulvillus Capitolium dedicavit. 232
Horta Dea. 306

Hoſtia.

Hoſtia & victima ut differant. 362
Hoſtiae praecidaneae. 363
— quales eſſe deberent. ibid.
— ſuccidaneae. ibid.
Hoſtilis facies quid ſit in ſacris. 357
Hoſtis pro peregrino. 392
Hymenaeus Deus. 305
— in nuptiis invocatus. 548
Hyperion Solis pater, vel ipſe Sol. 285

I.

Januae a Jano dictae. 264
Januarius menſis a Jano dictus. 264. 383
Janus anni Deus ab eundo dictus, 264
— vel potius ab Hebr. Jajin. 265
— Bifrons. ibid.
— cur primus invocaretur. 264
— ejus templum clauſum pacis ſignum, 266
— idem cum Noacho. 265
— Matutinus pater. 263
— Oenotrius dictus ab οἶνος. 265
— Pater peculiariter dictus. 264
— Patulcius & Cluſius. 266
— vini uſum primus docuit. 265
— Quadrifons. 266
Idaea mater dicta Cybele. 270
Idus menſium unde dictae. 385
Ἱεροκήρυκες qui fuerint. 187
Ἱεροσκόποι aruſpices. 325
Ignis perpetuus Veſtae. 237
Ignominia quid proprie. 151. 223
Ignominioſae poenae militares quae. 502
Ilia Numitoris filia. 3

Ilicet

Ilicet vox funerum. 595
— vox ſacrorum. 371
Ilithya dicta Diana. 244
Imagines nobilium in atriis. 276
— nobilium quales. 46
Immolatio quae fuerit. 365
Imperativae feriae quae fuerint. 388
Imperatores in Deos relati. 294
Imperatoris nomen quid ſignificet. 453
— inſigne. ibid.
— appellatio qualis honor. 495
Imperatoribus decernebatur ſupplicatio. 359
Imperatoribus vivis cultus divinus exhibitus. 295
Imperium & poteſtas ut differant. 85. 174
Impetritum eſſe dicitur, cum fauſtum eſt augurium. 325
Impietatis crimen idem quod Majeſtatis. 208
Impolitiae culpa quae. 152
Inauguratum dicitur, cum fauſtum eſt augurium. 325
Indigetare eſt invocare. 287
Indigetes Dii qui fuerint. ibid.
Induciae, ἀνοχαὶ, pro feriis Latinis. 160
Indulgere Genio ſuo. 273
Induſium quae veſtis. 512
Infrequentes milites qui dicantur. 502
Inominales dies qui fuerint. 391
Ino, quae poſtea Matuta dicta eſt. 257
Inſignia Conſulum. 96
— Regum. 92
— ſenatorum. 26
Inſtita quid fuerit. 517
Integrae frontis homo pro probo. 218
Inter caeſa & porrecta fieri quid ſit. 370
Inter-

Interciſi dies qui fuerint. 389
Interpretes in comitiis qui fuerint. 73
Interreges qui. 157
Intempeſtiva convivia quae fuerint contra Salmaſium. 525
Interula quae veſtis. 512
Invita Minerva aliquid facere. 239
Inuus unde dictus Pan. 297
Iö vox triumphalis. 498
Iris Junonis miniſtra. 235
—— oſtentum mortalibus juxta Hom. 235
Iſiaci ſacerdotes. 313
Iſis Dea. 312
—— ſaepe cum matre Deorum confunditur. 314
Judex quaeſtionis quis fuerit. 218
—— quis proprie fuerit. 194
Judices quando ex ſenatu lecti. 37
Judicia popularia quae fuerint. 218
—— publica ordinaria, v. extraordinaria. 205
—— tributis comitiis exercita. 81
Judicii publici ordo. 209
Judiciorum privatorum ratio. 191
—— publicorum ratio. 204
Judicium perduellionis ubi actum. 63
Jugatinus Deus. 303
Jugeri quantitas. 540
Julii Caeſaris ſcelus. 102
Julius Caeſar comitia cum populo partitus. 78
Julius menſis unde dictus. 383
Junius menſis unde dictus. ibid.
Juno Kalendaris. 385
—— Cinxia. 235
—— Divitiis & regnis praeſidet. 234
—— Domiduca. 544

Juno

Juno *Γαμηλία.* 234
—— Juga. ibid.
—— Lucina. 235. 244
—— Materfamilias. 234
—— Matrimoniis praeeſt. 234. 543
—— Matrona. 234
—— Moneta. 235
Juno profunda dicta Proſerpina. 278
—— puerperarum praeſes. 235
—— quae & unde dicta. 234
—— quomodo picta. ibid.
—— Regina. ibid.
—— *Ζυγία.* ibid.
Jupiter Deorum maximus. 228
—— Capitolinus. 231
—— Cretenſis. 229
—— Elicius. 231
—— *Επιστάσιος.* 231
—— Feretrius. 230
—— Hoſpitalis. 233
—— infernus, magicus, Stygius dictus Pluto. 278
—— Lapis. 233
—— Latialis. 160. 232
—— Lucetius. 233
—— *Ορθώσιος.* 231
—— *Πολιοῦχος.* 230
—— Prodigialis. 306
—— quomodo pingeretur. 230
—— *Σκυλοφόρος.* ibid.
—— Stator. 231
—— Tarpejus. ibid.
—— *Τροπαιοῦχος.* 230
—— unde dictus. 228

Ju-

Jupiter Ξένιος, ſ. Hoſpitalis. 233
Jurabant mulieres per Junonem ſuam, vel herae. 273
Jurantes menſam tangebant. 528
Jurare in litem. 200
—— per Genium ſuum, vel heri, vel Principis. 273
Juratores, Commis de recherche. 214
—— pro teſtibus juratis. 213
Jure vocatae centuriae quae fuerint. 76
Jurisdictio Praetoris explicata. 109
Jus imaginum. 46
Jusjurandum calumniae. 200
—— gladiatorum. 416
—— Romanorum. 29
Juſti dies qui. 39
Juvenilis aetas quousque extenderetur. 4
Juventa Dea. 30

K.

K litera frons calumniatoris inurebatur. 21
Kalata comitia quae fuerunt. 53. 5
Kalendae quae & unde dictae. 38
Καλλιερεῖν, litare. 36
Κενοτάφιον quid fuerit. 58
Κλοπὴ τῶν δημοσίων, peculatus. 20
Κρεωνομία, viſceratio. 59
Κυρβασία pileus, ſive galerus Saliorum. 34

L.

Labarum quid fuerit. 46
Lac dicebatur vinum in ſacris Bonae Deae. 30

Lacern

Lacerna qualis veſtis. 516
Lacheſis unde dicta. 281
Laena qualis veſtis. 515
Laeſtrigones Neptuni filii. 257
Laeva ſigna felicia . 323
Lampadem alteri tradere quid ſit. 259
Lanificium matronis Rom. uſitatum. 545
Laniſtae qui fuerint. 410
Laquearii gladiatores. 418
Lara, vel Larunda Larum mater. 277
Larentalia feſta. 329
Lares θεοὶ πατρῶοι, γενέθλιοι, κτήσιοι, μύχιοι, ἕρκιοι. 275
Lares qui fuerint. 274
—— Patrii. 275
—— pro ipſis aedibus. 276
—— quomodo culti. 275
—— unde dicti. ibid.
Lar pro interiore parte domus. 277
Lartius (T.) Flavus primus dictator. 139
Larum imagunculae. 275
Laterculum, certa aciei forma. 465
Latinae feriae quae fuerint. 160
Latini Juniani qui fuerint. 571.
Latinorum commune templum Dianae. 245
Latinus Rex. 2
Latium unde dictum. 267
Latona Dianae mater. 243
Latonia virgo pro Diana. ibid.
Latus clavus ſenatorum inſigne. 26. 513
—— tegere quid ſit. 421
Lavabant veteres ante ſacra. 361
Laudatores in judiciis adhibiti. 214
Laverna Dea. 306

Lavinia Aeneae uxor. 2
Lavinium urbs. ibid.
Laurum comedebant divinaturi. 262
Laurus Apollini & poëtis ſacra. ibid.
—— faſcibus addita. 94*
Lecti convivales. 520
Lectio ſenatus. 20
Lectiſternia quae fuerint. 360
Lectus adverſus quis. 549
—— Genialis. ibid.
Leda Dioſcurorum mater. 291
—— poſtea Nemeſis dicta. 258
Legare ſibi aliquem. 183
Legati Caeſaris pro Conſule, vel pro Praetore. 182
—— Conſulares qui fuerint. ibid.
—— militares qui. 454
—— —— ex conſularibus. ibid.
—— Procoſſ. 18[illegible]
Legatio libera quae fuerit. 18[illegible]
Leges cenſoriae quae. 14[illegible]
—— 12. tabb. 16[illegible]
—— Horatia & Hortenſia de plebiſcitis. 12[illegible]
—— militares quae. 48[illegible]
—— ſumptuariae. 15[illegible]
—— tabellariae, Gabinia, Cáſſia. 7[illegible]
—— tributis comitiis latae. 8[illegible]
—— Valeriae populares. 93[illegible]
Legio Romana quae fuerit. 44[illegible]
Lentuli auguris divitiae. 53[illegible]
Levana Dea. 30[illegible]
Lex Aelia Sentia de libertis. 57[illegible]
—— Aemilia de Cenſoribus. 14[illegible]
—— Annalis, ſive Annaria. 8[illegible]

Le[illegible]

Lex annua, edictum Praetoris. 113
— antiqua de tribb. pl. creandis. 124
— Ateria de mulcta. 222
— Boebia de Praetoribus. 104
— Cornelia de ordine in magiſtratibus ſervando. 90
— Cornelia de poſtliminio. 582
— —— —— provinciis. 178
— Curiata, νόμος Φρατρικὸς. 53
— de Camillo revocando. 56
— de Cicerone revocando. 65
— de imperio magiſtratibus dando] 55
— Domitia de ſacerdotibus creandis. 83
— Fannia. 154
— Horatia de plebiſcitis. 128
— de provocatione. 142
— Hortenſia de plebiſcitis. 128
— Junia Licinia de comitiis. 68
— —— Norbana. 571
— Julia de maritandis ordinibus. 93*
— —— rationibus Procoſſ. 178
— Licinia. 154
— L. Julii Caeſaris de civitate Italiae danda. 67
— Memmia de non accuſando eos, qui Reip. cauſa abeſſent. 210
— Porcia de capite civium Rom. 66. 219
— priſca de intervallo magiſtratuum. 91
— Publilia de minoribus magiſtratibus tributis comitiis creandis. 55. 79
— Roſcia de loco ſeparato Equitum in ſpectaculis. 40. 414
— Sempronia de capite civium Rom. 66. 219
— —— —— judiciis. 37
— —— —— provincis. 173

Lex Servilia de judicio repetundarum. 213
—— ſocialis quae eſt de pecuniis repetundis. 206
—— teſtamentaria eadem quae de falſo. 208
—— Trebonia de tribb. pl. 124
—— Valeria de provocatione. 65. 95* 142
Libamina prima. 366
Libare quid ſit. ibid.
Libatio quae fiebat ſuper menſam. 527
Libella idem valore quod As. 538
Liberalia Bacchi feſtum. 284
Liber & Liber pater cur dictus Bacchus. 282
Libertas Dea. 308
Liberti dediticii qui fuerint. 571
Libertinorum nominum ratio. 572
Libitina pro funere. 248
—— Venus. 247
Libitinarius. 248. 586
Libitinenſis porta in amphitheatro. 422
Librae Rom. pondus. 537
—— —— partes. ibid.
Libratores qui fuerint. 462
Libri Sibyllini. 326. ſeqq.
Liciniae gentis familiae. 552
Lictores cum faſcibus & ſecuribus regum inſigne. 93
—— diverſi a ſervis publicis. 189
Limen cur ſponſa non calcaret. 547
Linea ultima rerum mors. 396
Linigera Iſis. 314
Litabilis hoſtia. 363
Litare, καλλιερεῖν, quid ſit. ibid.
Litem ſuam facere quid ſit. 204
Litis conteſtatio qnae fuerit. 199
Lituus augurum quid fuerit 322

Lituus

Lituus ſignum militare. 468
Livius (M) Druſus ſenatum augere voluit. 20
Lixae a calonibus diverſi. 481
Locarii in ſpectaculis qui. 414
Λοχαγοί, ordinum ductores. 449
Λογοθέται μεγάλοι qui fuerint. 136
Lolliae Paulinae luxus. 534
Longi familia gentis Tulliae. 552
Lorica hamata. 459
—— E ſquamis ferreis. ibid.
Lucerum tribus unde dicta. 10
Luci dicti a lucendo. 356
Lucipor ſervi nomen unde. 570
Lucta & luctatores veterum. 403
Lucullea feſtum Cyzicenorum. 179
Ludi convivales. 527
—— gladiatorum. 409
—— Juvenales. 436
—— Romani, ſive Magni. 434
—— Saeculares. 435
—— Votivi. 436
Ludorum cura ad aediles ſpectabat. 119
Ludorum diviſiones variae. 392. 432
Ludus Trojae quis fuerit. 404
Luna eadem quae Diana. 243
—— inter Deos ſelectos. 286
—— Magicis cantibus eam affici credebant. ibid.
—— Noctiluca in Aventino. 287
Lunula in calceis patricior. 519
Lupa pro meretrice. 2
Lupercalia Panis feſtum. 298. 344
Lupercal locus ubi Pan colebatur. 344
Luperci Fabii, Quintii, Julii. ibid.
—— Luperci Panis ſacerdotes. 298. 343

Lupus aliquando ſignum militare. 466
—— Marti ſacer. 251
Luſtrare pro ambire. 63. 375
—— pro purgare. 374
Luſtricus dies quid ſit. 469
Luſtrum condere quid ſit. 63. 375
—— pro tempore quinquennali. 63
—— unde dictum. ibid.

M.

Macta hoſtia quae ſit. 366
Maecenas in ordine equeſtri conſenuit. 43
—— pantomimorum inventor. 432
—— Maenades unde dictae Bacchae. 284
Magicis cantibus Lunam affici creditum. 286
Magiſter coenae quis fuerit. 523
—— collegii augurum. 321
—— Curiae quis fuerit. 33
—— Equitum quis fuerit. 14
—— morum fuit Auguſtus. 15
—— Populi dictus Dictator. 13
—— Saliorum quis. 34
—— ſocietatis quis. 4
Magiſtratus & poteſtas ut differant. 8
—— majores unde dicti. 8
—— qui comitiis centuriatis creati. 6
—— qui tributis. 8
—— unde dicti. 8
Magiſtratuum diviſio varia. 8
Magiſtri collegii qui fuerint 34
—— militum ſub Conſtantino. 16
Magni ludi, ſive Romani. 43
Maja Atlantis filia. 25
Majeſta vel Maja Vulcani uxor. 25

Maje

Majeſtas Dea Honoris & Reverentiae F. 383
— nihil aliud eſt quam dignitas ex imperio & honore. 208
— patria quae fuerit. 574
— penes populum. 50
Majeſtatis crimen quid fuerit, 66. 207
Majus menſis unde dictus. 383
Mancipare quid proprie ſit. 582
Manipuli militum qui, & unde dicti' 446. 466
Manipulus ſignum militare. 466
Manſiones quae fuerint. 470
Manumiſſionis ſpecies variae. 571
Marcellea feſtum Syracuſanor. 180
Marcellorum gens plebeja nobiliſſima. 553
Marcipor ſervi nomen unde. 570
Marcius Coriolanus. 79
— (C.) Rutilus primus Cenſor de plebe. 141
— — — — Dictator de plebe. ibid.
— — — unde Cenſorinus dictus. 154
Marcica dicta Circe. 258
Maritae faces quae ſint Ovidio. 545
Marius primus libertinos milites legit. 440
Mars belli praeſes. 250
— A Rom. praecipue cultus. ibid.
— ex ſola Junone natus. ibid.
— Gradivus unde dictus. ibid.
— quomodo pingeretur. 251
— Romuli & Remi pater. 250
— Θοῦρος Ἄρης. ibid.
— Ultor. 251
— unde dictus. 250
Martiales ludi. 433
— Mavors etiam dictus. 250
Martius menſis a Marte dictus. 252

Matralia Matutae feſtum. 258
Matronalia feſtum. 387
Matuta mater, Gr. Λευκοθέα. 257
Medimnus quae menſura. 539
Meduſae caput in clypeo Minervae. 240
Medicinae praeſides Apollo & Aeſculapius. 260. 262
Μεθύειν, unde dictum. 369
Megaera furiarum una. 281
Megaleſia feſtum matris Deor. 271
Megalenſes, vel Megaleſia ludi. 432
Melicerta qui poſtea Portumnus. 258
Meliſſus (C.) trabeatarum comoediarum inventor. 429
Mellis inventor Bacchus. 284
Menelaus Helenae maritus. 292
Menſae Rom. quales. 520
—— ſecundae quae fuerint. 523
Menſa veteribus ſacra. 527
Mens Dea. 307
Menſis Domitianus. 384
—— Germanicus. ibid.
—— Livius. ibid.
—— Tiberius. ibid.
Mephitis Dea. 307
Mercuriales ſtatuae quae fuerint. 255
Mercurii F. Pan. 296
Mercurius unde dictus. 253
—— Artium, muſices, palaeſtrarum, gymnaſiorum, aſtronomiae praeſes. 254
—— Deus ſermonis. 253
—— Furum Deus. 254
—— Jovis & Majae F. 253
—— Κερδῶος, ἐμπολαῖος, ἀγοραῖος. 254

Mer-

Mercurius Κοινὸς Ερμῆς. 254
— Λόγιος Ερμῆς. 255
— Mercatorum & lucri Deus. 254
— Nuncius & Miniſter Deorum. 253
— Ψυχαγωγὸς & νεκροπομπὸς. 254
— Τοιχωρύχος. ibid.
— Quomodo pingeretur. 255
Merenda quae fuerit. 525
Meridiani gladiatores. 418
Merkedonius menſis interkalaris. 381
Merkedona Dea. 381
Μεσέγγυοι, ſequeſtres in comitiis. 73
Μεσοβασιλεῖς, interreges. 157
Metae in Circo quae fuerint. 396
Metatores qui fuerint. 483
Metari quid ſit. ibid.
Metellus (L.) primus venationem dedit. 405
— Scipio cenſurae vim reſtituit. 156
Metropolis quid fuerit. 165
Miles unde dictus. 9
Milites ex honeſtioribus lecti. 439
Milliarium Rom. quantum. 540
Milonis ingens aes alienum. 535
Mimus poëmatis genus. 431
Mina Attica quae fuerit. 536
Minerva unde dicta. 238
— Architecturae praeſidet. 239
— Armipotens. ibid.
— Bellorum Dea. ibid.
— e Jovis cerebro nata. 238
— Lanificii & oleae inventrix. 239
— Patrima. 238
— Quadrigas & bigas invenit 239
— quomodo pingeretur. ibid.

Minerva ſapientiae & artium praeſes. 238
Miniſteria militum quae. 475
Minorum gentium Dii. 227. 287
Minotaurus aliquando ſignum militare. 466
Mirmillones gladiatorum genus. 417
Miſſio gladiatorum & rudis ut differant. 421
—— militaris juſta & injuſta. 50
—— Cauſaria. 50
—— Honeſta. 50
—— Ignominioſa. 50
—— militaris ſub Auguſto. ibid
Miſſus dicuntur 7. curricula Circenſia. 40
Mitra tegumentum capitis. 51
Modius quae menſura. 53
Moenianum in Circo quid fuerit. 39
Μοῖραι quae Latinis Parcae. 28
Mola ſalſa in ſacrificiis. 36
Monopodia quae fuerint. 52
Moratores, ſive rabulae qui fuerint. 20
Morbus comitialis quis fuerit. 7
More majorum puniri quid ſit. 22
Mors Dea. 30
Moveri de ſtatu mentis unde dictum. 42
Mulciber dictus Vulcanus. 25
Mulctam certare quid ſit. 22
Mulcta, ſ. Damnum, quid olim fuerit. 22
Muliebrium nominum ratio. 56
Mullei calcei quales. 51
Munerarius, Munerator, qui gladiatores dabat. 40
Munus cur dictum ſpectaculum gladiator. ibid
—— oſtendere, pronunciare, proponere 41
Murcia Dea. 30
Muri urbium ſancti.

Muſa

Muſarum dux Hercules. 290
—— Muſarum nomina. 240
Mutitare quid ſit. 432
Myſteria dicta ſacra Bonae Deae. 299

N.

Naenia cantilena funebris. 589
—— Dea. 306
Natatio exercitii militaris genus. 486
Natio Dea. 305
—— officioſiſſima candidatorum. 72
Naves caudicariae quae fuerint. 499
Naumachia qualis fuerit. 406
Νεκροθάπτης, libitinarius. 248
Nefaſti dies, ἄδικοι, ἄπρακτοι, ἀποφράδες. 389
—— dies aliquando pro infamibus ponuntur. 390
Nemeſis antea Leda dicta. 258
—— Dea. 311
Neptunus quis & unde dictus. 256
—— ejus feſtum Conſualia. ibid.
—— Ennoſigaeus & Σεισίχθων cur dictus. 257
—— Equitandi artem invenit. 256
—— Idem qui Conſus. ibid.
—— quomodo pingeretur. 257
—— Terrae motuum cauſa. ibid.
Nicoſtrata verum nomen Carmentae. 387
Niger color ingratus. 507
—— pro homine improbo. ibid.
Nixii Dii. 305
Nobiles apud Rom. qui fuerint. 46
Noctua Minervae ſacra. 240
Nolam geſtabant rei cum ad ſupplicium ducerentur. 225
No-

Nomenclatores qui fuerint. 73
Nomen tribus pro agnomine reliquis additum. 13
Nominum apud Rom. ratio. 534
Νόμος φρατρικὸς, lex curiata. 53
Nonae menſium unde dictae. 385
Novendialia ſacrificia. 376. 388
Novemdialia ſacra quaedam funebria. 596
Nubentibus praeerat Juno. 234
Nuces in nuptiis cur ſparſae. 548
Numera Senatum formula intercedendi. 30
Numitor Albae R. 3
Nummo ſeſtertio aliquid addicere quid ſit. 532
Nummularii qui fuerint. 137
Nummus abſolute pro aureo. 532
—— aureus qualis. 532
—— κατ᾽ ἐξοχὴν nummus ſeſtertius. 531
Nundinae quae & unde dictae. 390
Nuptiae quot modis contractae. 541
Nymphae Bacchi comites. 284
Νυμφευταὶ, νυμφαγωγοὶ, paranymphi. 545

O.

Obnunciare quid ſit. 69
Obſecrationes gravi tempore fiebant. 360
Obſecrationes, ſive ſupplicationes, πρόσοδοι. 360
Octavia gens. 553
October menſis aliquando Livius dictus. 384
Officium conſulare quid. 99
—— Nuptiale. 546
Οἰωνισταὶ, Οἰωνοπόλοι, Augures. 321
Olei decus pro praeſtanti athleta. 403
Oleum cur μανίας φάρμακον dixerit Anacharſis. ibid.
Olympias & luſtrum ut differant. 63

Omi-

Ominatis male verbis abſtinebant vet. 366
Onera militum quae. 480
Ὀνοματολόγοι, Nomenclatores. 73
Opertum locus, ubi ſacra fiebant Bonae Deae. 299
Oppidum in circo quid fuerit. 395
Optiones militares qui fuerint. 419
Oraculum Delphicum. 261
Orbona Dea. 306
Orcheſtra, locus ſenatorum in ſpectaculis. 26. 413
—— quis locus in theatro. 427
Orcus unde dictus Pluto. 278
Ordo in ſententiis in ſenatu rogandis. 30.
—— Populi Rom. triplex. 45
Orgia Bacchi ſacra unde dicta. 284
—— dicta etiam alia ſacra. ibid.
Ornamenta dicta arma gladiatorum. 419
Ornare provincias quid ſit. 175
Orpheus ab Alexandro Imp. cultus. 274
Oſcines aves quae fuerint. 323
Oſiris Iſidis frater. 314
Ova in Circo quid fuerint. 401
Ovatio quae fuerit. 501
Ovicula unde dictus Fabius Maximus. 556
Ovile in comitiis quid fuerit. 74

P.

Pacem Deorum exorare. 363
Pacis templum. 308
Paenula qualis veſtis. 516
Paganalia feſtum. 59. 388
Palaeſtra vox quid ſignificet. 403

Pala-

Palaria exercitii militaris genus. 486
Palatina tribus. 12
Palatini ludi. 435
Pales pabuli Dea. 302
Palilia, v. Parilia, Romae natalis. ibid.
Palladium quid fuerit. 237
Palla veſtis muliebris. 517
Pallas pro oleo. 239
—— unde dicta Minerva. 238
Palliatae comoediae, i. e. Graecae. 429
Pallor & Pavor culti. 311
Palmus menſura. 539
Paludamentum veſtis imperatoria. 453. 515
Paludatus proficiſcebatur Ptoconſul 176
Pan Paſtorum Deus. 296
—— Arcadiae Deus. 29
—— ejus cultus antiquiſſimus. ibid
—— Fiſtulam invenit. ibid
—— Inuus unde dictus. ibid
—— Lycaeus. ibid
—— quid eo ſignificaverint. 29
—— quomodo pingeretur. ibid
—— Tegeaeus. 29
—— unde dictus. 29
Panici terrores. 29
Paniſci, qui etiam Fauni. 29
Panis feſtum Lupercalia, ſacerdotes Luperci. 298. 34
Παγκράτιον quid fuerit. 40
Pantheum, hodie Maria rotunda. 35
Pantomimi quid fuerinr. 43
Papirius Praetextatus unde dictus. 56
—— Maſo primus in monte Albano triumphavit. 50

Para

Parabatae qui fuerint. 402
Parcae unde dictae. 280
—— Jovis & Themidis; vel ſolius Noctis filiae. 281
—— Μοῖραι dictae. ibid.
Paranymphi qui fuerint. 544
Παραστάται in acie qui ſint. 464
Parazonium, ſive pugio Tribunorum inſigne. 452
Paria componere quid ſit. 419
Πάροδος quale carminis genus. 429
Parochi qui fuerint ap. vet. 329
Πάροχοι, paranymphi. 545
Parricidarum poena quae fuerit. 209
Παρθένοι ἑστιάδες, Virgines Veſtales. 346
Parturientibus opem fert Diana. 244
Paſcito linguam, εὐφημεῖ. 365
Paſſavii urbis origo. 471
Pater dictus Sylvanus. 300
—— patratus quis fuerit. 333
Patres cur dicti Senatores. 17
—— Conſcripti unde dicti. 19
Patriae poteſtatis effectus. 576
Patria poteſtas cur tanta Rom. fuerit. 580
—— —— quae fuerit. 574
—— —— quomodo tollatur. 580
Patriciatus dignitas ſub Impp. 581
Patricii & plebeji ut differant. 45. ſeqq.
—— qui & unde dicti. 16
Patroni & clientes. 48
Pavo ſignum conſecrationis Auguſtarum. 295
Pavor & Pallor culti. 3 1
Paulus Apoſtolus a Lyſtrenſibus cur Mercurius dictus. 253
Pecoris permutatione olim pro pecunia uſi. 528

Pectorale militum. 46
Peculatus judicium quid fuerit. 20
Peculium caſtrenſe & quaſi caſtrenſe. 49
—— filiifam. profectitium, adventitium, caſtrenſe & quaſi caſtrenſe. 57
Pecunia olim appendi ſolita. 528. 53
—— unde dicta. 52
Pegmata in amphitheatris quae fuerint. 41
Penates qui fuerint. 27
—— unde dicti. 27
—— etiam penetrales dicti. ibid
—— Πολιοῦχοι θεοὶ, ibid
—— Θεοὶ πατρῷοι, γενέθλιοι, κτήσιοι, μύχιοι, ἕρκιοι. ibid
Pendere pto ſolvere. 53
Πένταθλον quid fuerit. 40
Perduellis quis fuerit. 65. 21
Perennis Praef. Praet. ſub Commodo. 16
Περιστέλλειν pro ſepelire. 58
Perones quales calcei. 51
Περισχοινίσματα in comitiis. 7
Permutatio rerum pecunia antiquiot. 52
Perpetuae quaeſtiones quae fuerint. 10
Perſonae tragicae quae. 43
Pes menſura. 53
Petere & repetere gladiator. verba. 42
Phalera & torques ut differant. 49
Philoni (Q. Publilio) primum provincia prorogata. 17
Piaculum quid proprie fuerit. 37
Piatrices. 58
Picus Marti ſacer. 25
Pietas Dea. 30
Pilani, qui etiam Triarii. 44
Pilei Dioſcurorum geſtamen. 29

Πιλεῖ

Πιλεῖν τοὺς λόχους, denſare cohortes. 483
Pileus libertatis inſigne. 423 572
Pilorum deſcriptio. 458
Pilum cur *lentum* dictum. 459
Pilus decimus, pilus primus, pro decimo, primo ordine triariorum. 450
Pinarii & Potitii Herculis ſacerdotes. 291. 345
Pinus Cybelae ſacra. 272
Piſo quaeſtor pro praetore in provinciam miſſus. 180
Planipedes dicti pantomimi. 432
Plauſus comoediae datus. 431
Plebeji ludi. 434
Plebiſcita quae fuerint. 81
Plebs vox quid proprie notet. 45
Plutei machinae militares. 461
Pluto inferorum Deus. 277
—— Dis dictus a divitiis. ibid.
—— quomodo pingeretur. 278
Plutus divitiarum Deus. 243
Podium in amphitheatro quid. 412
Poenae militares. 501
Poëtae Mercuriales dicti. 254
Πολιοῦχοι θεοὶ, Penates. 275
Pollentia Dea. 307
Pollicem premere, pollicem vertere quid. 422
Pollinctor Libitinarii ſervus 248
—— quis fuerit. 586
Pollucere & polluctum quid ſit. 290
Pollucibilis coena pro opipara. ibid.
Pollutorum ſacrorum quaeſtio. 111. 205
Pollux Jovis F. 291
Poltrons unde dicti. 442
Πολύμαστος: multimammia Diana. 244

Pomona pomorum Dea. 30
Pomonalis Flamen. ibid
Pompa Circenſis quae fuerit. 397. 4
Pomptina tribus. 1
Pompejus M. tribunos pl. reſtituit. 12
—— Eques R bis triumphavit. 17
Pondo vocis vis. 53
Pondus cur notent nomina monetae. 52
Ponere menſarum vox. 52
Ponticuli in comitiis. 7
Pontifex Maximus quis. 31
Pontifices, qui & unde dicti. 31
—— majores & minores. ibid
Pontificum munus. 31
Popae ſacrorum miniſtri. 351. 36
Popinae a popis dictae. 36
Poplicola unde dictus Valerius. 93
Popularia dictus locus populi in ſpectaculis. 41
Populi vocis ſignificationes diverſae. 4
Populus Herculi ſacra. 29
Porca foeta immolabatur Cybelae. 27
Porrectus pro mortuo. 58
Porricere exta quid ſit. 37
Portae caſtrorum. 47
—— principales. ibid
—— urbium ſanctae. 5
Porta Libitinenſis in amphitheatro. 422
—— Sanavivaria an fuerit 422
—— praetoria, ſive extraordinaria. 474
Portumnus portuum Deus. 257
—— Gr. Παλαίμων. 257
Poſca potus militaris. 491
Poſtliminii jus quale ſit. 581
Poſtſcenium quis locus. 427

Poſtu-

ſtulare actionem, ſive judicium. 193

ſtulaticii gladiatores. 418

ſtulationes ſacrificii genus. 373

ſtumius Dictator Caſtorum templum ſtruxit. 293

teſtas & imperium ut differant. 174

— & magiſtratus ut differant. 85

tina, ſive Potica Dea. 305

titii & Pinarii Herculis ſacerdotes. 345

tus Rom. ordinarius. 525

aecia, ſ. praeclamitator flaminis. 339. 351

aecinctiones in amphitheatro quae. 413

aeconum Romae munus. 187

aefectus annonae. 165

— amicus Imperatoris dictus. 162

— fabrorum in caſtris. 485

— Urbi ab Aug. inſtitutus. 161

— — primus Denter Romulius. 159

— — Latinarum cauſa. 160

raefecti Praetorio ab Auguſto inſtituti. 162

— — — poteſtas. 163

— — — quando jus dicere coeperint. 163

— — — quatuor a Conſtantino inſtituti 164

raeficae. 586. 590

raemia militaria. 492

raenomen quid fuerit. 554. 556

raepetes aves quae fuerint. 323

raerogativa centuria quae fuerit. 74

— pro ſigno futurae voluntatis. ibid.

raes & vas ut differant. 220

raeſides qui fuerint. 182

raeſul Saliorum. 342

Praetextatae fabulae quae. 428
Praetextati mores, praetextata verba. 509
Praetextatus unde dictus Papirius. 568
Praetor collega Coſſ. 104
—— fiſcalis. 106
—— maximus dictus Dictator. 139
—— peregrinus de repetundis aliquando quaeſivit. 111
—— peregrinus unde dictus. 104
—— primus quando creatus. 103
—— tutelaris. 106
—— pro ſacerdote. 85
Praetores dicti olim omnes magiſtratus. ibid
—— fideicommiſſarii. 106
Praetoris munera. 107
Praetorium in caſtris. 471
Praetorii legati ſub Aug. qui. 455
Praetorium jus honorarium dictum. 104
—— pro hominibus in Praetorio congregatis. 479
Praetorum inſignia 106
—— numerus. 104
Praeturae vilitas tempore Boëthii. 114
Praevaricatio quid ſit. 218
Praſina factio in Circo. 399
Precantium habitus. 357
Prenſare quid ſit. 72.221
Priapus Bacchi & Veneris filius. 285
Principatus dignitas. 22
Princeps cur dictus Imperator. ibid
—— juventutis quis dictus. 43
—— ſenatus quis fuerit. 21
Principes militum genus. 445
Principia in caſtris quis locus. 474
Principium in comitiis quid fuerit. 54

Pri-

rivilegia militum. 491
rocas Sylvius Albanorum Rex. 3
roceſſus Conſularis quid ſit. 99
roceſtria quae fuerint. 471
roconſulum honores. 179
—— quot fuerint genera. 172
rocubitores qui fuerint. 478
rocurare prodigia quid ſit. 374
—— proprium augurum verbum. 325
rocuratores Caeſaris. 183
—— ludor. 410
—— provinciarum qui fuerint. 182
rodi dicebantur interreges. 158
rodicere diem quid ſit. 222
rodictator Fabius Maximus. 141
rodigialis Jupiter. 374
rofani a ſacris ablegabantur. 365
rofeſti dies qui. 389
roletarii qui fuerint. 60
roletarius ſermo pro vili. ibid.
Προμνήστριαι, προμνηστρίδες quae. 545
romotionum militarium ratio. 449
romulgare legem quid proprie ſit. 68
Promulſis prima pars coenae. 522
Pronuba mulier qualis. 549
Propraetores & Procoſſ. ut differant. 180
Proſa & Poſtverta Deae. 305
Proſcenium quis locus. 427
Proſecare exta quid: proſiciae, proſecta quae fuerint. 368
Proſerpina Plutonis uxor. 369
—— eadem Hecate. 270
Πρόσοδοι, obſecrationes. 360
Προστάτης, patronus. 48

Πρώτκγρια Dianae Venatrici vota. 244
Provinciae non recte dicuntur, foederati Belgi civitates. 172
Provincia pro quovis munere. 171
—— quae proprie dicatur. ibid.
Provinciarum imperium penes Coſſ. 97
—— ordinatio ab Auguſto inſtituta. 181
Πρυτανεῖς Gr. dicti curiones. 330
Publica dicta ſacra Bonae Deae. 300
Publicani honorati valde. 41
Pudicitia patricia Dea. 308
—— plebeja Dea. ibid.
Puerperarum praeſes Juno. 235
Pugilatu nobilis Pollux. 293
Pugiles qui & unde dicti. 402
Pullarii qui fuerint. 325. 352
Pulpitum quis locus. 427
Pulvinaria pro templis. 360
—— quae fuerint. ibid.
Puncta ſunt ſingulorum ſententiae. 76
Purpureus pro candido. 71
Purpurea factio Circenſis. 399
Πυρφόρος dicta Ceres. 242
Pyra qualis fuerit. 593

Q.

Quadrantal quid fuerit. 538
Quadrigatus pro denario. 531
Quaeſtiones dictae judicia publica. 109
—— perpetuae quae fuerint. 109. 205
Quaeſtores fuerunt triplices. 131
—— triennales. 136
—— vel candidati principis. ibid.
—— unde dicti. 131
—— Palatii. 136

Quae-

Quaeſtores parricidii qui fuerint. 205
Quaeſtorium in caſtris. 471
Quaeſtorum origo & numerus. 131
—— Provincialium munus. 134
—— Urbanorum munus. 133
Quatuordecim gradus equitum. 40. 413
Quatuorviri viales. 137
Quercus Jovi ſacra. 230
Quietis aedes. 308
Quinarius nummus qualis. 531
Quindecimviri ſacris faciundis qui fuerint. 326
Quinquatrus Minervae feſtum. 240
Quinquertium quid fuerit. 404
Quinqueviri menſarii. 170
—— muris turribusque reficiendis. ibid.
Quintana via caſtrorum. 474
Quintii Luperci. 344
Quintius (K.) primus vades dedit. 220
Quirinalia feſtum. 288
Quirinalis Flamen quis fuerit. ibid.
Quirinus unde dictus Romulus. ibid.
Quirites unde dicti cives Rom. 8. 288

R.

Ῥαβδοῦχος, lictor. 189
Ramnenſium tribus unde dicta. 10
Ramnes iidem qui Ramnenſes. ibid.
Rationales Caeſaris qui fuerint. 183
Recuperatores qui fuerint. 195
Redemptores qui fuerint. 150
Refragantur auſpicia infauſta. 323
Regia dicta domus regis ſacror. 334
Regie facere pro crudeliter. 93

Regina dicta uxor regis ſacror. 334
Regium imperium conſulum. 94*
Regnatum Romae quamdiu. 93
Regna vini quae dicat Horatius. 523
Regum inſignia. 92
—— munia. ibid.
Relatio ad Senatum quomodo fieret. 32
Relegati mitior poena quam exulis. 244
Religioſi dies a nefaſtis diverſi. 390
Rem ratam haberi ſatisdatio. 198
Repetundarum judicium quod fuerit. 206
Repotia quae fuerint. 549
Repudium quid ſit. 550
Res prolatae, *vacantie.* 389
Res rediiſſe quando dicantur. ibid.
Reſtitutio in integrum quae ſit. 203
Retiarii gladiatorum genus. 417
Rex ſacrorum, ſive rex ſacrificulus quis fuerit. 334
Rhamnuſia eadem quae Nemeſis. 311
Rhea quid ſignificatum fuerit. 270
—— magna mater. ibid.
—— mater Deorum. ibid.
—— Ops unde dicta. ibid.
—— quomodo pingeretur. 271
—— Sylvia quae eadem Ilia. 3
Robigus Deus. 307
Robur locus in carcere. 224
Rogatores in comitiis qui fuerint. 76
Rogus quis fuerit. 593
Roma pro Dea. 309
—— quando condita. 5
—— unde dicta. 5.8
Romilia tribus. 12

Ro-

Romulus & Remus conditores Urbis. 5
Rorarii milites qui dicti ſint. 456
Roſcius Otho legem tulit de loco ſeparato equitum in ſpectaculis. 40
Roſtrata columna quae. 500
Rudiarii qui fuerint. 423
Rudis gladiatorum & miſſio ut differant. 421. 423
—— gladiatorum quae. 410
Rupertus (Chriſt. Adamus) contradicendi ſtudio tenetur. 102
Ruſſata factio in circo. 398
Ruſticae tribus. 11

S.

Sabinum bellum. 8
Sacellum quid fuerit. 356
Sacer, deteſtabilis. 127
Sacerdotes qui comitiis curiatis creati. 57
—— —— tributis comitiis creati. 80
Sacerdotum varia genera. 316
Sacra haereditaria quae. 56
Sacramenti militaris formula. 443
Sacramentum in judiciis quid fuerit. 199
Sacrificia Deorum inferorum & ſuperorum ut differrent. 371
Sacrificia expiatoria quae fuerint. 373. 376
Sacrificiorum diviſiones variae. 372
Sacrorum deteſtationes. 56
Sacroſancti fuerunt tribuni pl. 127
Sagarii. 515
Saga ſumere quid ſit. ibid.
Sagum veſtis militaris. 454. 515
Salii Martis ſacerdotes. 251. 341

Salii Palatini, Collini & Agonales. 342
Saliſubſuli & Salii ſaltatores ſacri. 342
Salitio exercitii militaris genus. 487
Saltus genus exercitii militaris. 486
Salvius Julianus edictum perpetuum condidit. 113
Salus Dea. 308
Samnites gladiatores, poſtea hoplomachi. 418
Sanavivaria porta amphitheatri. 422
Sanctiſſimus ordo dictus ſenatus. 37
Sangaris nympha. 271. 346
Sangi aedes. 545
Σανίδες, legum tabulae. 149
Satisdatio judicatum ſolvi. 198
—— rem ratam haberi. ibid.
Saturnalia feſtum quomodo celebraretur. 268
Saturnus a *ſatu* dictus. 266
—— ab Hebraeo *Satar*, *latere*. 267
—— a Jove regno pulſus. ibid.
—— Gr. Κρόνος. 266
—— idem qui Adamus; vel, ut alii, Noachus. 267
—— quid per eum intellexerint. 266
—— quomodo pingeretur. ibid.
—— temporis Deus. ibid.
Satyra poëma quale & unde dictum. 431
Satyri Bacchi comites. 284
Scalae Gemoniae. 225
Scalaria dicta viae amphitheatri. 413
Scaptia tribus. 82
Sceleratus campus quis fuerit. 349
Scena quid fuerit, & quotuplex. 426
Scenicorum ludorum genera. 428
Scipio eburneus Conſſ. inſigne. 94*
Scipio (P.) fratri ſuo L. legatus fuit 454

Scipio (P. Corn.) privatus cum imperio in Hiſpaniam miſſus. 172
Scortea, paenula e pelle. 516
Scribae magiſtratuum. 186
Scribarum honeſtus ordo. ibid.
Scriptum facere quid ſit. 186
Scripturarii qui. 41
Scripulum quale pondus. 538
Scrofa (Tremellius) unde dictus. 568
Scuta imbricata quae. 457
Scutum & clypeus ut differant. ibid.
Sectio pro auctione. 188
Sectores ſunt emptores in auctione. ibid.
Secutores gladiatorum genus. 417
Sedebant ad menſam antiquiſſimi Rom. 519
Sedere in Equeſtribus. 41
—— —— quatuordecim pro eſſe Equitem. ibid.
—— —— in Senatu, pro in Orcheſtra. 26. 428
Sejanus praefecturae praetorio vim intendit. 163
Seigneur vox Gallica unde. 17
Sella curulis eburnea Regum & Conſulum inſigne. 93*
Selliſternia, v. ſoliſternia quae ſint. 360
Sembella quale pondus. 538
Sementinae feriae. 388
Semones Dii unde dicti. 296
Senatores majorum & minorum gentium. 18
—— pedarii. 25
—— quot adeſſe deberent, ut SCtum fieri poſſet. 29
Senator quis eſſe poſſet. 29
Senatoria aetas. 24
Senatorius cenſus. 23
Senatorum inſignia. 26
Se-

Senatum dimittendi formula. 36
Senatus a Bruto ſuppletus. 18
— a Populo nunquam lectus. 20
— a quo habitus. 26
— auctoritas quomodo a SCto differat. 35. 128
— conſulta ab aedilibus ſervata in aede Cereris. 120
— conſulta ubi ſervata. 36
— conſulti in ſummo diſcrimine formula. 95*
— elogium. 36
— habendi ratio. 26
— lectio. 20
— origo & augmentum. 18
— populuſque Rom. formula. 44
— quando habitus. 28
— quomodo convocatus. 27
— recenſio. 22
— ſeminarium ordo equeſtris. 42
— ſub Principibus in jura populi ſucceſſit. 38
— ubi habitus. 28
Senatu movere quid ſit. 22. 152
Senecae divitiae. 534
Sententia in judiciis publicis quomodo lata. 215
Sententiam quomodo pronunciaret Praetor. 2'6
September menſis aliquando Tiberius dictus. 384
Septemviri epulonum qui fuerint. 330
Septum in comitiis quid fuerit. 74
Sepelire etiam de combuſtione dicitur. 593
Sepulchri locus. 592
Sepultura quando Rom. in uſu. ibid.
Sequeſtres in comitiis qui fuerint. 73
Serapis Aegyptiorum Deus. 315
Serra, certa aciei forma. 465
Sertor Regius auctor juris fecialis. 332
Ser-

Servare de coelo quid ſit. 332
Servi ap. Rom. militare non poterant. 440
Servorum incredibilis multitudo. 572
—— poenae. 224
Seſtertia neutrius generis quae. 533
Seſtertius nummus quis. ibid.
Sextius (L.) Sextinus Lateranus primus de plebe Coſ. 101
Sextula quid. 538
Sibilis excipiebatur comoedia, quae non placuerat. 431
Sicilicus quale pondus. 538
Siculi in clientela Marcellorum. 49
Signa militaria quae. 466
—— —— —— ſacra. 467
Signiferi. 449
Silenus Bacchi comes. 284
Silicernium quid. 596
Simulacra Deorum propria. 358
Sinus togae qualis fuerit. 506
Siparia, aulaea ſcenica. 327
Siſtrum quid fuerit. 314
Siticen, τυμβαύλης quis. 589
Socci comoedor. geſtamen. 430
Societates publicanorum. 41
Socii & auxiliares ut differant. 444
Sociorum militarium diviſio. 447
Sodales Auguſtales, &c. qui fuerint. 340
—— ſ. collegia ſacerdotum accipiebant Impp. defuncti. 294
—— Titii qui fuerint. 333
Soleati ſaepe homines in Urbe 519
Sol inter Deos ſelectos. 285
—— quomodo pictus. 286

Soliſternia, v. ſelliſternia quae ſint. 360
Solitaurilia, vel ſuovetaurilia quae. 63
Sordidum habitum ſumebant rei. 212. 221
Sortitio judicum quomodo fieret. 212
Σῶστρα ſacrificia quae fuerint. 373
Σωτῆρες θεοὶ. 306
Spectare in Equite: pro in quatuordecim. 428
Spectio augurum proprie erat. 322
Spes Dea. 308
Spina in circo. 396
Splendor Equitum proprius. 42
Spolia aedibus affixa. 494
—— Opima quae. 495
Spoliarium quid fuerit. 415
Spongia Samnitium quid fuerit. 418
Sponſalia quae fuerint. 541
Stadium quae menſura. 540
Stare dicitur comoedia, quae placet. 431
—— in ſtatu de gladiatoribus dictum. 420
Στάσιμον quale carmen fuerit. 430
Στατὴρ nummus unde. Ejus valor. 530. 531
Stati dies qui. 392
Statilius Taurus primum amphitheatrum e lapide ſtruxit. 411
Stativa (caſtra) quae fuerint. 470
Stativae feriae quae. 387
Statuae ipſae Dii dictae. 359
—— quomodo cultae. ibid.
Stellatina tribus. 13
Στέλλειν, περιστέλλειν, συστέλλειν pro ſepelire. 587
Stercutius Deus. 307
Στεφανηφόροι dicti Flamines. 335
Stilico libros Sibyllinos combuſſit. 328
Stipendia quot quisque conficere deberet. 439

Stipendia unde dicta. 530
Stipendiorum militarium ratio. 488
Στοιχεῖν in acie quid ſit. 464
Stola matronarum veſtis. 508. 517
—— pro gravitate matronali. 517
Στρατηγὸς, Praetor. 103
Strenae, munuſcula initio anni miſſa. 264
Strenua Dea. 306
Structor, τραπεζοποιὸς. 523
Subconſules aliquando dicti legati. 455
Subitarii milites. 441
Subſellia a tribunali ut differant. 107
Subſidia pro triariis. 463
Subucula quae veſtis. 512
Suburana tribus. 12
Succenturiones dicti optiones. 449
Suggeſtus Principis in amphitheatro. 412
Sulla Capitolium inſtauravit. 232
—— ſenatum auxit. 20
—— tribunitiam poteſtatem minuit. 129
Σύμβωμοι Dii Contubernales. 355
Συμμορίαι, claſſes. 58
Σύνναοι Dii Contubernales. 355
Suovetaurilia, vel ſolitaurilia quae. 63. 375
Supplicationis honos quis. 496
Supplicatio quid fuerit. 359
Supplicia apud Rom. qualia fuerint. 222
—— pro ſupplicatione. 359
Suppoſititii gladiatores. 418
Supputandi ratio apud Rom. 532
Suſcipere pulvinaria quid ſit. 360
Suſcitare ſpectaculorum vox. 414
Suſceptores, *aanneemers*. 150
Sylvanus quis & unde dictus. 300

Sylvanus Auguſti quis. 30
—— pater dictus. 30
Sylvii dicti omnes Reges Albani.
Sylvius Poſtumus Aeneae F. :
Syntheſis veſtis convivalis. 516. 52
Syrma pro ipſa tragoedia. 43

T.

Tabellae judicum quot & quales. 21
Tabella pro ſuffragio. 7
Tabernaculum capere quid ſit. 32
Tabernariae comoediae. 42
Tabularium, ubi tabulae publicae cuſtodiuntur. 3
Tages aruſpicinae auctor. 32
Talentum quanti fuerit. 53
Talaſſio, vel Talaſius cur in nuptiis invocatus. 54
Talio poena injuriae. 22
Tanaquilis fuſus & colus. 54
Tarpeja virgo. 8
Tarpejus mons. ibid
Tarquinius Priſcus ſenatum auxit. 18
Tatienſium tribus a T. Tatio dicta. 1
Tatius Sabinorum rex. 8
Ταξιάρχαι, centuriones. 449
Tela proprie ſunt quibus utimur ad petendum. 455
Τέλειον ἱμάτιον, toga virilis. 509
Tempeſtatis aedes. 312
Tempeſtiva convivia quae fuerint. 525
Templa a Diis incoli dicebant. 359
—— auguſta. 359
Templum auguribus quid fuerit. ibid.
—— augurum quid ſit. 322
—— effari quid ſit. 354

Templum

Templum Honoris. 28
— quid & unde dictum. 28. 353
Tentoria militum qualia. 472
Terentius (A.) Arſa trib. pl. 166
Terminalia feſtum. 304
Termini moti poena. ibid.
Terminus Deus. ibid.
Teruncius idem quod Quadrans. 538
Teſſera militaris qualis. 477
Teſſerarius quis. ibid.
Teſtamenta kalatis comitiis condita. 56
Teſtes in judiciis quales. 213
Teſtimonia in judiciis quae fuerint. ibid.
Teſtudo militaris duplex. 461
Tethys Aurorae mater. 285
Tetradrachmus nummus qualis. 531
Theatra Apollini & Baccho ſacra. 425
— temporaria. 424
Theatri partes. 426
Theatrum Balbi. 425
— Marcelli. 425
— Pompeji. 424
— Scauri. ibid.
Thenſae in circo quae. 397
Θεοφορεύμενοι, Bellonarii. 252
Theſauris praeeſt Hercules. 290
Thia Solis mater. 285
Threces gladiatorum genus. 417
Θυοσκόποι dicuntur haruſpices. 325
Θυρεὸς ſcutum unde. 457
Thyrſus Bacchi geſtamen. 283
Thyrſus pro quovis ſtimulo vel impetu. Ibid.
Tiberius comitia penitus negligit. 68
Tibialia non habuerunt veteres 519

Tibicinum uſus in ſacris. 351
Tirones, tirocinium quid. 509
Tiſiphone furiarum una. 281
Titanus Saturni frater. 267
T. litera SCto ſubſcripta quid ſignificet. 127
Toga propria Romanorum veſtis. 506
— picta, vel palmata quae 510
— praetexta quorum. 508. ſeqq.
— pulla quorum. 507
— pura, libera, virilis. 509
— ſordida quorum. 508
Togatae comoediae. 429
Togati pro Romanis. 506
Tollere diem quid ſit. 34
Torques & Phalera ut differant. 492
Trabea equitum veſtis. 42
Trabea quae & quorum. 511
Trabeatae comoediae. 429
Tragica ſcena qualis. 426
Tragoediae definitio & etymon. 430
Tragoedorum habitus. 430
Trajanus 10000. gladiaror. dedit. 409
Tranſvectio equitum. 42
Τραπεζόποιος quis. 523
Triarii militum genus. 445
ad Triarios res rediit. Proverb. 463
Tribunal editoris in amphitheatro. 412
— in caſtris. 468
— Praetorum proprium. 107
Tribunicia poteſtas in Impp. tranſlata. 130
Tribuni Anguſti clavii, στενόσημοι. 452
— Comitiati. 451
— Laticlavii, οἱ ἐς βουλείας ἐλπίδα. 452
— militum conſulari poteſtate an 8. unquam
creati

creati ſint. 169
Tribuni militum conſulari poteſtate. 198
— — — lati & anguſti-clavii. 513
— — — qui. 451
— plebis qua occaſione inſtituti. 123
— Rutuli, ſive Rufuli. 451
— Semeſtres. 452
Tribunorum militum munus. 452
— plebis munus. 125
Tribunus Celerum quis. 93
— vox quid ſignificet. 122
Tribus ruſticae quae. 12
— unde dictae. 9
— urbanae quae. 12
Tributa comitia quae fuerint. 78
— & vectigalia ut differant. 134
— qua occaſione inſtituta. 79
Tribu movere aliquem quid. 152
Triclinium quid fuerit. 520
Trinundinum quid fuerit. 67
Tripudium ſoliſtimum quid fuerit. 324
Tritones Neptuni currui juncti. 257
Triumphalia ornamenta. 500
Triumphi conditiones. 496
— deſcriptio. 497
Triumphus cur opimus dictus Horatio. 495
— in monte Albano. 500
— navalis quis. 499
Triumviri aedibus ſacris reficiendis, 170
— capitales qui fuerint. 109
— coloniae deducendae. 170
— monetales. 137
— nocturni. ibid.
— Reip conſtituendae. 169

Triumviri ſenatui legendo. 21
—— valetudinis. 137
Trojae ludus quis fuerit. 404
Τρυγοδαίμονες cur dicti actores tragici. 430
Tubarum forma. 468
Tubicinum uſus in ſacris. 351
Tubiluſtria dies quis. ibid.
Τυμβαύλης, ſiticen quis. 589
Tumultuarii milites. 441
Tumultus bello gravior. 442
Tunica anguſticlavia Equitum inſigne. 40
—— Anguſticlavia quae. 513
Tunica laticlavia ſenatorum inſigne. 26. 513
—— quae veſtis. 511
—— Chiridota & talaris ignominioſa. 513
—— Laticlavia quae. ibid.
—— Palmata. 514
—— Recta. ibid.
—— Rubra Praetorio impoſita ſignum pugnae. 469
Tunicas cur non geſtaverint candidati. 71
Turis uſus in ſacris frequentiſſ. 367
Turma equitum quae fuerit. 447
Turres militares. 461
Turris, certa aciei forma. 465
Tutulus, ſ. Apex inſigne Pontificis Max. 321
Tympana in ſacris Cybeles. 272
Tyndarus Ledae maritus. 291
Typhon Oſirim interemit. 314

V.

Vacuna Dea. 306
Vadari & vadimonium promittere quid ſit. 193
Vale dicendi mortuis formula. 595

Va-

Valerianus cenſuram geſſit. 157
Valli caſtrenſis deſcriptio. 473
— maſcul. gen. ibid.
Vallum jacere propria locutio. ibid.
— Severi in Britannia. 484
Varro (M.) corona roſtrata donatus. 494
Vas & praes ut differant. 220
Vates, ὑμνωδὸς unus ex Saliis. 342
Vectigalia ab Equitibus R. conducta. 41
— & tributa ut differant. 134
Vejovis quis & unde dictus. 233
Velaria in amphitheatris. 415
Velites militum genus. 456
— qui fuerint. 445
Venatio in circo quae fuerit. 404
Vendere filium quatenus permiſſum. 576
Veneta factio in Circo. 399
Ventilare quid proprie ſit. 420
Venus unde dicta. 245
— Ἀφροδίτη ἀπὸ τοῦ ἀφροῦ. 246
— Cluacina. 247
— Erycina. ibid.
— Genetrix. ibid.
— Jovis & Diones filia. 246
— Libitina. 247
— Lubentina. 311
— Mari orta, unde marina. 246
— Menſis Aprilis ei ſacer. 248
— Myrtus ei ſacra. ibid.
— uxor Vulcani. ibid.
Verberationis poena. 223
Veri Imp. convivium ſumptuoſum. 534
Vernae & vernaculi qui fuerint. 570
Verrucoſſus unde dictus Fabius Maximus. 556

Verſis gladiis pugnare quid ſit. 420
Veſpae, ſive Veſpillones qui fuerint. 352. 586
Veſpaſianus Capitolium inſtauravit. 232
—— cum filio cenſuram geſſit. 156
Veſta Major & Minor. 235
—— unde dicta. 236
Veſtales etiam lictorem habebant. 348
Veſtalium munus & honores. ibid.
—— inceſtarum poena. 349
Vetera, ſive Santen urbs unde. 470
Veto ſolemne interdicendi verbum. 70
Veturius Mamurrius ancilium faber. 341
Vexilla inter dona militaria. 492
Vexillarii milites qui dicti. 504
Viae caſtrorum directae & transverſae. 474
Viae in acie quales. 464
Viae in amphitheatro ſcalaria dictae. 413
Viatores qui fuerint. 190
Vibillia Dea. 306
Vicarius Praefecti Praetorio. 165
—— —— —— Urbis. 162
Vicorum praefecti. 13
Victima & hoſtia ut differant. 362
Victimarii qui fuerint. 351
Victoria Romae culta. 253
Victoriatus nummus idem qui Quinarius. 531
Vigiliarum militarium ratio. 477
Villa publica. 64
Villius (L.) Tappulus auctor legis annalis. 88
Vinculorum genera. 222
Vindicta manumittere quid ſit. 571
Vineae quae fuerint. 461
Virgines Veſtales. 237. 346
Virgo Maxima Veſtalium vetuſtiſſima. 348

Viri a ſacris Bonae Deae arcebantur.	299
Viriplaca Dea.	305
Virtutes pro Diis cultae.	307
Virtuti Scipio templum ſtruxit.	310
Vis publica & privata quid ſit.	209
Viſceratio quid fuerit.	596
Vitem etiam geſtabant evocati.	444
Vitis inſigne centurionis.	449
Vivarium quis locus fuerit.	405
Υμνῳδὸς, Vates, unus ex Saliis.	342
Umbrae convivales quae.	521
Voluptas Dea.	311
Vomitoria in amphitheatro.	413
Vortumnis natus iniquis.	302
Vortumnus quis & unde dictus.	301
Υοθεσία, adoptio.	575
Votiva ſacra, ſ. ἐυκταῖα.	ibid.
Votivi ludi qui fuerint.	436
Votorum faciendorum ratio.	358
Votum ſepulchro inſcriptum.	595
Υπατοὶ, Conſules.	94
Urbanae tribus quae.	12
Υσσοὶ, pila.	459
Uſtores qui fuerint.	586
Uſtrina quid fuerit.	594
Utenſilia militum.	481
Uti rogas formula in legibus ferendis.	75
Vulcani feſtum quomodo celebratum.	259
—— montes ardentes.	ibid.
Vulcanus ignis & fabrorum Deus.	258
—— Claudus fingitur.	ibid.
—— ejus uxor Maja, vel Majeſta.	259
—— idem Mulciber.	258
—— pro igne.	259

Vulcanus unde dictus. 258
Vulpes cur in ſacro Cereris combuſtae. 243

X.

Ξένιος. 231
Xyſtum & Xyſtus quid fuerint. 403

Z.

Zephyrus Florae maritus. 303
Ζεὺς πολιοῦχος. 230
—— Τροπαιοῦχος, ſ. σκυλοφόρος. ibid.
—— Ὀρθώσιος. 231
—— Ἐπιστάσιος. 231
Zonam ſolvere quid ſignificet. 543
Ζυγεῖν in acie quid ſit. 464

FINIS.

CATALOGUS
LIBRORUM NOVORUM

venalium in Officina Libraria

JACOBI BROEDELET.

Hiſtoria Reipublicæ & Imperii Romanorum ab Urbe Condita ad A. U. 727, quo Octaviano Cæſari ſumma Imperii cum nomine Auguſti delata fuit Auctore *G. H. Nieupoort.* 2 vol. 8. cum fig.

Rituum, qui olim apud Romanos obtinuerunt ſuccincta explicatio, ad Intelligentiam Veterum Auctorum facili methodo conſcripta, a *G. H. Nieupoort.* Edit. tertia priorib. multo auctior & Numismat. Illuſtrata. 8.

S. Puffendorfii de Officio Hominis ac Civis, juxta Legem Naturalem libri duo. Editio VII. priorib. correctior cum Additionib. *Imm. Weberi*, novis Lemmatib. perpetuis ad majus Auctoris opus & Grotium remiſſionibus & copioſo Indice. 12.

H. Relandi Analecta Rabbinica, comprehendentia Libellos quosdam ſingulares & alia quæ ad Lection. & Interpretat. Commentar. Rabbin. faciunt. Edit. 2. 8.

Hiſtoria Bibliothecæ Fabritianæ. Pars 5. auctore *J. Fabritio.* 4.

Anecdota Græca ſacra & profana auct. *Wolfio.* Tom. 2 & 3. 8.

Codicis Pſeudepigraphi Vet. Teſtam. Volumen alterum auctore *Joh. Alberto Fabricio.*

Alberti Thura Idea Hiſtoriæ Litterariæ Danorum. 8.

Virgilii Opera c. n. *Ruæi*, in uſum Delphini. 8.

Juſtinus cum var. Lectionib. *P. Burmanni.* 12.

Liberi Arbitrii cum Gratiæ donis, Preſcientia, Provident. Prædeſtinat. & Reprobatione, Concordia, altera ſui parte auctior. *D. Lud. Molina* auctore. 4.

Hier.

Hier. van Alphen, H. F. de Terra Chadrach & Damaſco, ejus Quiete ad Loc. Zach. IX. 1 Diſſertatio. 8.
Joh. Caſſiani Opera Omnia cum Comment. D. Alardi Gazæi. Ed. Nov. 3. Locupl. fol.
Uberti Folieta de Linguæ Latinæ uſu & præſtantia. 8.
Everhardi Ottonis Diſſertationum Juris Publici & Privati. Pars I. 4.
Sigismundi Liebe Diatribe de Pſeudonomia *Calvini*. 8.
Spicilegia Antiquitatum Ægypt. , atque ei vicinarum Gentium, auctore *Gulielmo Jameſon*. 8.
Philoſophiæ Naturalis Principia Mathematica, auctore *Iſaaco Newtono*. Edit. Ultim. 4. cum fig.
Joh. Iſaac. Hottingeri Pentas Diſſertationum Biblico Chronologicarum. 8.
Obſervationes Criticæ CXXXII. in SS. Paſſionem D. N. J. C. quoad maximam partem novæ & exquiſitæ opera & ſtudio *Joann. Caſpari Merken*. 4.
L. A. Flori Epitome Rerum Romanarum cum not. var. curante *C. A. Dukero*. 8.
H. Brenkmanni Hiſtoria Pandectarum. ſeu Fatum Exemplaris Florentini, accedit gemina Diſſertatio de Amalphi. 4.
Arnoldi Vinnii Tractatus V, quibus additæ ſunt Sim. Vinnii. A.F. Orationes. Edit. 6. auctior & emendatior. 4.
P. Branchu Obſervationum ad Jus Romanum Decas ſecunda, 8.
A. Drieſſen Orator Euangelicus. Pars altera. Diſſertatio I. quæ agit de Catecheticis, aliisque Piis Exercitiis. 4.
——— Meditationes in Geneſin. 4.
Caſp. Oudini Commentarius de Scriptoribus Eccleſiæ Antiquis, Illorumque ſcriptis tam impreſſis quam MSStis adhuc extantibus in Celebr. Europæ Biblioth. par du Pin, & aliis omiſſis &c. fol. 3 vol.
Georg. Buchanani Opera Omnia ad optimor. Codicum fidem ſummo ſtudio recognita & caſtigata. fol. 2 vol.
Lucii Vriemoet de Schilog Diſſertatio. 8.
Georg. Franck Satyræ Medicæ xx, quibus accedunt Diſ-

ſert,

ſert. VI. varii ſimilisque argumenti. 8.

Vita *Th. Campanellæ* auctore E. S. Cypriano. Accedunt hac nova Edit. Append. IV. 8.

Annales V. & N. Teſtamenti a prima Mundi origine deducti, una cum rerum Aſiatic. & Ægyptiac. Chronico. *J. Uſſerio* digeſtore, Edit. nov. auct. fol.

Joh. Al. Fabricii Biblioth. Græcæ Volum. Undecimum, quo enarrantur Collectiones Canonum, Veter. Eccleſ. & Conciliorum &c. 4.

——— Bibliothecæ Latinæ Volumen tertium & ultimum, reliqua ſupplementi plurimum aucti complexum. 8.

GALLICORUM.

Sermons ſur divers Textes de L'Ecriture Sainte. par J. L. Bonvouſt. *Paſteur de L'Egliſe Walonne d'Utrecht.* 8.

La Science de bien mourir, miſe en Pratique, ou Recueil tout nouveau des dernieres heures Edifiantes, pour la Conſolation des Ames fidelles par P. de la Roque *Miniſtre a Cleves.* 8.

Le Je ne Sai quoi par M. C. D. S. P. Tom. I. 12.

Le Genie Anglois ou Hiſtoire Abregée des Revolutions frequentes de la Grande Bretagne. 12.

Voyage de Syrie & du Mont-Liban par Mr. de la Roque. 2 *Tom.* 12.

——— *de Dalmatie, de Grece, & du Levant par Mr.* George Wheler. 12. 2 *vol. fig.*

Hiſtoire de la Medicine, ou l'on voit l'erigine, & les Progres de cet Art de Siecle en Siecle, &c. par Mr. Daniel Le Clerc. 4.

Hiſtoire de l'Academie, appellée l'inſtitut des Sciences & des Arts etabli en Bologne en 1712. *avec les Pieces Autentiques, par* Mr. de Limieres. 8.

Oeuvres diverſes de Mr. Racine *le Fils, contenant le Poëme ſur la Grace, & quelques autres ouvrages du même Auteur.* 8.

Trate

Traite du Juge competent des Ambaſſadeurs tant pour le Civil, que pour le Criminel, Traduit du Latin de Mr. de Bynkershoek *par J. Barbeyrac.* 8.

Memoires pour ſervir a L'Hiſtoire d'Anne d'Auſtriche, *Epouſe de Louis XIII. par Mad. de* Motteville, *une de ſes Favorites. 5 vol.* 12.

Oeuvres de Mr. de Tourreil *de l'Academie Royale des Inſcriptions & belles Lettres. 4 Tom.* 12. *& in* 4.

Hiſtoire de la Conquête de la Chine par les Tartares, contenont pluſieurs choſes remarquables, touchant la Religion, les Mœurs, & les Coutumes des ces deux Nations. 12.

Treſor d'Antiques Sacrées & Profanes, tirées des Commentaires du R.P. D. Auguſtin Calmet, *ſur L'Ecriture Sainte. Tom. I. ſur les Pſeaumes.* 12.

Promenades de Mr. de Clairenville, *ou l'on trouve une vive Peinture des paſſions des hommes avec des Hiſtoires curieuſes & veritables ſur chaque ſujet.* 12.

Traite Philoſophique de la foibleſſe de L'Eſprit humain par Mr. Huet, 12.

Nouveau Recueil des Chanſons choſies. 12.

Hiſtoire Anecdote, tant ancienne que moderne des Duchés de Florence, Modene, Mantoue, & Parme, 12.

Sermons ſur divers textes de L'Ecriture Sainte par G. Sherloc. 8. 2 *vol.*

——— *de Mr.* Superville. 8. 3 *vol. 6 Edition.*

Hiſtoire de Timur Bec, connu ſous le nom du Grand Tamerlan Empereur des Mogols & Tartares. 12. 4 *vol.*

Nouveau Theatre François. 12. 2 *vol.*

Les Solitaires en bel humeur. Entretiens recuellies des Papiers de feu Mr. le Marquis de M. 2 *part.* 12.

Hiſtoire & Avantures de Dona Rufine, *fameuſe Courtiſane de Seville.* 12.

Science des Perſonnes de la Cour, de L'Epée. & de la Robe par Chiverny. *Nouv. Ed.* 12. 4 *vol.*

§ § §
§ §
§